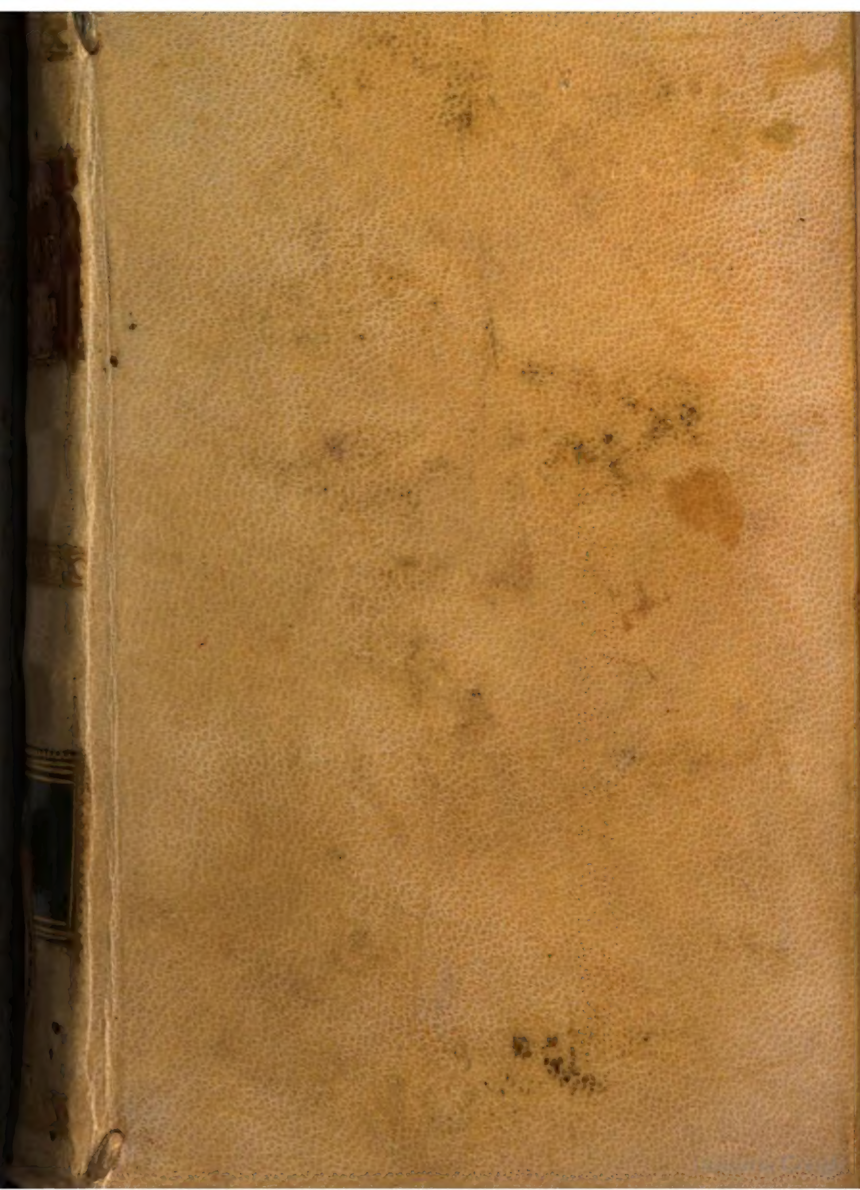
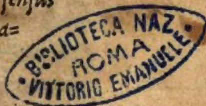

BIBLIOT. NAZIONALE VITT. EMANUELE
68
7 A
12

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLAE ad Atticum, ad M. Brutum, ad Quintũ fratrem, summa diligentia castigatæ, ut in iis menda, quæ plurima erant, paucissima iam supersint.

PAVLI MANVTII IN EASDEM EPIstolas Scholia, quibus abditi locorum sensus ostenduntur, cum explicatione castigationum, quæ in his epistolis pene innumerabiles factæ sunt.

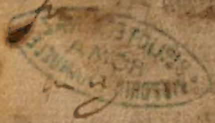

PAVLVS MANVTIVS ALDI F.

VENETIIS, M. D. XL.

GVLIELMO PELLICERRIO, EPISCOpo Monspessulanensi, Christianissimi Galliæ Regis Oratori sapientissimo, & eloquentissimo Paulus Manutius Aldi F. Sal. D.

QVO quisq; in nos animo sit, difficile est iudicare: neq; ferè quicq̃ est, quod intelligi minus possit, propterea ꝙ à simulatione uolũtas nõ facile distinguitur: tamẽ dubitare te nõ arbitror, quin ego is in te colẽdo sim, qui esse debeo: secus.n.si esset, me tu certe, quantũ amas, nõ amares. quanq̃ non hoc modo facis: etenim beneficio etiã obstringis: beneficiũ autẽ illud est, ꝙ mihi ad restituẽdos ueterũ libros omnia, quæ in te sunt, quæ intelligo esse maxima, & polliceris, et defers. quã tuã liberalitatẽ eo pluris facio, ꝙ eã tu cõdire soles humanitate sermonis: qua factũ est, ut nõ ego solũ, sed omnis hæc te ciuitas mirifice diligat. nã de doctrina tua, de probitate quis erat qui iã antea nõ audisset? quæ quãq̃ eiusmodi sint, ut ipsa per se beneuolentiã, et gratiã conciliẽt: tamẽ, cũ hæc orationis comitas accedit, multo pluris æstimãtur. itaq; in hoc legationis munere fungẽdo qui maiorẽ aut gratiã à nostris hominibus iniuerit, aut uirtutis opinionẽ tulerit, arbitror fuisse neminẽ. sed apud me præcipua sunt merita: quæ equidẽ, si possim, cupio remunerare: sed mihi gratiæ reddẽdæ rationẽ sentio esse perdifficilẽ: nõ.n.quæ tibi ad benemerendũ, eadẽ est nobis ad remunerandũ facultas. quare quoniã, quod debeo, soluere nõ possum: ueritus, ne tu malũ nomẽ me putares, cepi cõsiliũ mittẽdi ad te quasi prædes harũ epistolarũ libros. quos tibi nõ puto à me esse cõmendãdos: nã & tu eos iampridẽ bene nosti; & prædes cõmẽdare, debitoris nõ est. tantũ te rogo, ut, si me tibi eã, quã debeo, præstare obseruantiã intelligis, tu me eo, quo instituisti, prosequi amore ne desinas. Vale.

STVDIOSIS.

a D latinæ linguæ cognitionem, ut ego exiſtimo, plus afferre non poteſt ullus liber, quàm quæ ad Atticum ſcriptæ ſunt epiſtolæ. ſed eas hactenus propter infinita menda pauciſſimi attingere ſunt auſi. quæ me ratio cum hortari uideretur, ut ad earum emendationem, quicquid operæ, quicquid poſſem induſtriæ, conferrem: feci, & opus aggreſſus ſum ſanè difficillimum: in quo tamen quantum ſtudij poſuerim, non pœnitet: nam ferè, lectorem offendere quæ poterant, ſublata ſunt omnia: ut deinceps liber omnium elegantiſſimus & legi ab omnibus, & intelligi ſatis commode poſſit. interpretationes locorum difficilium adiectæ ſunt in extremo, quas legentibus non fore prorſus inutiles arbitramur.

MARCI TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER I.

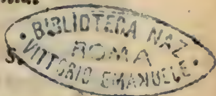
CICERO ATTICO S.

PETITIONIS NOSTRAE, *quam tibi summæ curæ esse scio, huiusmodi ratio est, quod adhuc coniectura prouideri possit. prensat unus* P. Gal*ba, sine fuco, ac fallacijs, more maiorũ. negatur. ut opinio est hominum, non aliena rationi nostræ fuit illius hæc præpropera prensatio: nam illi ita negant uulgo, ut mihi se debere dicant. ita quiddam spero nobis profici, cum hoc percrebrescit, plurimos nostros amicos inueniri. nos autem initium prensandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo tuum puerum cum his literis proficisci* Cincius *dicebat. in campo, comitijs tribunitijs ad* XVI. *Cal.* Sext. *competitores, qui certi esse uidebantur,* Galba, *&* Antonius, *&* Q. Cornificius. *puto te in hoc aut risisse, aut ingemuisse, ut frontem ferias. sunt, qui etiam* Cæsonium *putent.* Aquilium *non arbitramur; qui denegat, & iurauit morbum, & illud suũ regnum iudiciale opposuit.* Catilina, *si iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. de* Aufidio, et Palicano, *non puto te expectare, dum scribam. de ijs, qui nunc petunt,* Cæsar *certus putatur.* Thermus *cum* Syllano *contendere existimatur: qui sic inopes & ab amicis, & existimatione sunt, ut mihi uideatur non esse* ἀδύνατον Curium *obducere: sed hoc præter me nemini*

uidetur. noſtris rationibus maxime conducere uidetur, Thermum fieri cum Cæſare: nemo eſt enim ex iis, qui nunc petunt, qui, ſi in noſtrum annum reciderit, firmior candidatus fore uideatur, propterea ꝙ curator eſt uiæ * Flaminiæ: quæ cum erit abſoluta, ſanè facile eum libenter nunc cæteri Conſuli acciderint. petitorũ hæc eſt adhuc informata cogitatio. nos in omni munere candidatorio fungendo ſummam adhibebimus diligentiam: & fortaſſe, quoniã uidetur in ſuffragiis multum poſſe Gallia, cum Romæ à iudiciis forum refrixerit, excurremus menſe Septembri legati ad Piſonem, ut Ianuario reuertamur. cum perſpexero uoluntates nobilium, ſcribam ad te. cætera ſpero prolixa eſſe, his duntaxat urbanis competitoribus. illam manum tu mihi cura ut præſtes, quoniam propius abes, Pompeij noſtri amici. nega me ei iratum fore, ſi ad mea comitia non uenerit. atq; hæc huiuſmodi ſunt. Sed eſt, quod abs te mihi ignoſci peruelim. Cæcilius auunculus tuus, à P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum eius fratre Caninio Satyro de iis rebus, quas eum dolo malo mancipio accepiſſe de Vario diceret. unà agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is, quem putabant magiſtrum fore, ſi bona uenirent, L. Pontius. uerum hoc ridiculum eſt, de magiſtro nunc cognoſcere. rogauit me Cæcilius, ut adeſſem contra Satyrum. dies ferè nullus eſt, quin hic Satyrus domum meam uentitet. obſeruat L. Domitium maxime: me habet proximum. fuit & mihi, & Quinto fratri magno uſui in noſtris petitionibus. ſanè ſum perturbatus, cum ipſius Satyri familiaritate, tum Domitij, in quo uno maxime ambitio

nostra nititur. demonstraui hæc Cæcilio: simul & illud ostendi, si ipse unus cum illo uno contenderet, me ei satis facturum fuisse. nunc in causa uniuersorum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhiberet, facile communẽ causam sustinerent, æquum esse, eum & officio meo consulere, & tempori. durius accipere hoc mihi uisus est, quàm uellem, & quàm homines belli solent: & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longe refugit. abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam existimationem miserrimo eius tempore uenirem, cum is omnia sua studia, & officia in me contulisset. quòd si uoles in me esse durior, ambitionem mihi putabis obstitisse. ego autem arbitror, etiã si id sit, mihi ignoscendum esse. θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμή: uides enim in quo cursu sumus, & quàm omnes gratias non modo retinendas, uerum etiam acquirendas putemus. spero tibi me causam probasse, cupio quidem certe. Hermathena tua ualde me delectat, & posita ita belle est, ut totum gymnasium ἑρμαθῆνα esse uideatur. Multum te amamus. L. Iulio Cæsare, C. Martio Figulo Coss. filiolo me auctum scito salua Terentia.

CICERO ATTICO S.

ABS TE tam diu nihil literarum? ego de meis ad te rationibus scripsi antea diligenter. hoc tempore Catilinã competitorem nostrum defendere cogitamus. iudices habemus quos uolumus, summa accusatoris uolũtate. spe=

ro, si absolutus erit, coniunctiorem nobis fore in ratione petitionis: sin aliter acciderit, humaniter feremus. tuo aduentu nobis opus est maturo: nam prorsus summa hominum est opinio, tuos familiares nobiles homines aduersarios honori nostro fore. ad eorum uolũtatem mihi conciliandam maximo te mihi usui fore uideo. quare Ianuario ineunte, ut constituisti, cura, ut Romæ sis. Auiam tuam scito desiderio tui mortuam esse, & simul quòd uerita sit, ne Latinæ in officio non manerent, & in montem Albanum hostias non adducerent. eius rei consolationem ad te L. Saufeium missurum esse arbitror. nos hic te ad mensem Ianuarium expectamus, ex quodã rumore, an ex literis tuis ad alios missis? nã ad me de eo nihil scripsisti. Signa, quæ nobis curasti, ea sunt ad Caietam exposita: nos ea non uidimus: neq; enim exeundi Roma potestas nobis fuit. misimus, qui pro uectura solueret. te multum amamus, ꝙ ea abs te diligẽter, paruóq; curata sunt. Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico placãdo, feci, & expertus sum omnia, sed mirandum in modum est animo abalienato: quibus de suspicionibus, etsi audisse te arbitror, tamen ex me, cũ ueneris, cognosces. Sallustium præsentem restituere in eius ueterem gratiam non potui. hoc eo ad te scripsi, ꝙ is me accusare de te solebat, in se expertus est illum esse minus exorabilem, meum studiũ nec tibi defuisse. Tulliolam C. Pisoni L. F. Frugi despondimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

CREBRAS expectationes nobis tui commoues. nuper quidem, cum te iam aduentare arbitraremur, repente

abs te in mensem Quintilem reiecti sumus. nunc uero sentio (q commodo tuo facere poteris) uenias ad id tempus, quod scribis. obieris Q. fratris comitia, nos longo interuallo uiseris, Acutilianam controuersiam transegeris. hoc me etiam Peduceus, ut ad te scriberem, admonuit: putamus enim utile esse, te aliquãdo iam rem trãsigere. mea intercessio et est, & fuit parata. Nos hic incredibili ac singulari populi uolũtate de C. Macro trãsegimus. cui cum æqui fuissemus, tamen multo maiorẽ fructum ex populi existimatione illo damnato cepimus, quàm ex ipsius, si absolutus esset, gratia cepissemus. Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum est ornamentũ Academiæ proprium meæ, quòd & Hermes commune omnium, & Minerua singulare est eius gymnasij. quare uelim, ut scribis, cæteris quoque rebus quamplurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea signa misisti, ea nondũ uidi. in Formiano sunt: quò ego nunc proficisci cogitabam. illa omnia in Tusculanum deportabo. Caietam, siquando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conserua, & noli desperare eos meos facere posse. quod si assequor, supero Crassum diuitijs, atq; omnium uicos, & prata contemno. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVANTVM dolorem acceperim, & quanto fructu sim priuatus & forensi, & domestico Lucij fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine tu existimare potes: nam mihi omnia, quæ iucunda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. quare non dubito, quin tibi quoque id mo=

lestum sit, cũ & meo dolore moueare, et ipse omni uir= tute, officioq; ornatissimum, tuiq; & sua sponte, & meo sermone amãtem, affinem, amicumq; amiseris. Quod *ad me scribis de sorore tua, testis erit tibi ipsa, quãtæ mi hi curæ fuerit, ut* Q. *fratris animus in eam esset is, qui esse deberet. quem cum esse offensiorem arbitrarer, eas literas ad eum misi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & obiurgarem ut errãtem. ita= que ex ijs, quæ postea sæpe ab eo ad me scripta sunt, con fido ita esse omnia, ut & oporteat, & uelimus.* De li *terarum missione, sine causa abs te accusor: nunquam enim à* Pomponia *nostra certior sum factus, esse cui li= teras dare possem. porrò autem neq; mihi accidit, ut ha berẽ, qui in* Epeirum *proficisceretur: neq; dum te* Athe= *nis esse audiebamus.* De Acutiliano *autem negotio quod mihi mandaras, ut primum à tuo digressu* Romã *ueni, confeceram. sed accidit, ut & contẽtione nihil o= pus esset, & ego, qui in te satis cõsilij statuerim esse, mal lem* Peduceum *tibi cõsilium per literas, quàm me dare: etenim cum multos dies aures meas* Acutilio *dedissem, cuius sermonis genus tibi notum esse arbitror, non mihi graue duxi scribere ad te de illius querimonijs, cum eas audire (quod erat subodiosum) leue putassem. sed abs te ipso, qui me accusas, unas mihi scito literas redditas esse, cum & otij ad scribendum plus, & facultatem dandi maiorem habueris.* Quod *scribis, etiam si cuius ani= mus in te esset offensior, à me recolligi oportere: quid dicas? neque id neglexi: sed est miro quodam modo af= fectus. ego autem, quæ dicenda fuerunt de te, non præ terij. quid autem contendendum esset, ex tua putabam*

uoluntate statuere oportere: quam si ad me perscripseris, intelliges me neque diligentiorem esse uoluisse, quàm tu esses, neque negligẽtiorem fore, quàm tu uelis. De Tadiana re mecum Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse iam quod laboraret, quoniam hæreditas usucapta esset. id mirabamur, te ignorare de tutela legitima, in qua dicitur esse puella, nihil usucapi posse. Epeiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandaui, & quæ tu intelliges conuenire nostro Tusculano, uelim, ut scribis, cures, quod sine molestia tua facere poteris: nam nos ex omnibus molestijs, & laboribus uno illo in loco conquiescimus: quò fratrem quotidie expectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, sororemq; tuam, & matrem maxime diligit, salutemq; tibi plurimam ascribit, & Tulliola deliciæ nostræ. Cura, ut ualeas; & nos ames, & tibi persuadeas, te à me fraterne amari.

CICERO ATTICO S.

NON committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis. tu modo uideto, in tanto otio ut par mihi sis. Domum Rabirianã Neapoli, quã tu iam dimensam, & exædificatam animo habebas, M. Fontius emit HS CCCLↃↃↃXXX. id te scire uolui, siquid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater (ut mihi uidetur) quo uolumus animo est in Pomponiam, & cum ea nunc in Arpinati prædio erat, & secum habebat hominem χρησιομαθῆ D. Turraniũ. Pater nobis decessit ad VIII. Cal. Dec. hæc habebam ferè, quæ te scire uellem. tu, uelim, siqua ornamenta

γυμνασιώδη reperire poteris, quæ loci ſint eius, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tuſculano ita delectamur, ut nobismet ipſis tum denique, cum illò uenimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, et quid acturus ſis, fac nos quamdiligentiſſime certiores. Apud matrem recte eſt, eaq; nobis curæ eſt. L. Cincio HS XXCD. conſtitui me curaturum Idib. Feb. tu uelim ea, quæ nobis emiſſe, & paraſſe ſcribis, des operam, ut quamprimum habeamus. & uelim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis cōficere poſſis: omnem ſpem delectationis noſtræ, quam, cum in otium uenerimus, habere uolumus, in tua humanitate poſitam habemus. Vale.

CICERO ATTICO S.

APVD te eſt, ut uolumus. mater tua, & ſoror à me, Quintóq; fratre diligitur. Cum Acutilio ſum locutus: is ſibi negat à ſuo procuratore quicquam ſcriptū eſſe, & miratur iſtam controuerſiam fuiſſe, quòd ille recuſarat ſatiſdari amplius abs te non peti. Quod te de Tadiano negotio decepiſſe ſcribis, id ego Tadio & gratum eſſe intellexi, & magnopere iucundum. Ille noſter amicus, & mehercule uir optimus, & mihi amiciſſimus, ſanè tibi iratus eſt. hoc ſi quanti tu æſtimes, ſciá, tum, quid mihi elaborandum ſit, ſcire poſſim. L. Cincio HS CCIↃↃ. CCIↃↃ. CCCC. pro ſignis Megaricis, ut tu ad me ſcripſeras, curaui. Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me ſcripſiſti, iam nūc admodum delectant. quare uelim, & eos, & ſigna, & cætera, quæ tibi eius loci, & noſtri ſtudij, & tuæ elegan

tiæ esse uidebuntur, quamplurima, quamprimumq; mittas, & maxime quæ tibi gymnasij, xystiq; uidebuntur esse: nã in hoc genere sic studio efferimur, ut abs te adiuuandi, ab alijs propè reprehendendi simus. si Lentuli nauis nõ erit, quò tibi placebit imponito. Tulliola, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat, & me ut spõsorem appellat. mihi autem abiurare certius est, quàm dependere. Vale.

CICERO ATTICO S.

NIMIVM raro nobis abs te literæ afferuntur: cum & multo tu facilius reperias, qui Romam proficiscantur, quàm ego, qui Athenas; & certius tibi sit, me esse Romæ, quàm mihi, te Athenis. itaque propter hanc dubitationem meam breuior hæc ipsa epistola est, quòd, cũ incertus essem, ubi esses, nolebam illum nostrum familiarem sermonem in alienas manus deuenire. signa Megarica, & Hermas, de quibus ad me scripsisti, uehementer expecto. quicquid eiusdem generis habebis, dignum Academia tibi quod uidebitur, ne dubitaris mittere, et arcæ nostræ confidito. genus hoc est uoluptatis meæ: quæ γυμνασιώδη maxime sunt, ea quæro. Lẽtulus naues suas pollicetur. peto abs te, ut hæc cures diligentes. Chilius te rogat, & ego eius rogatu εὐμολπιδῶν πάτρια. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM essem in Tusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, cum essem in Ceramico) ueruntamen cum ibi essem, Roma puer à sorore tua missus epistolam mihi abs te allatam dedit, nuntiauitq;, eo ipso die post meridiem missuram

eum, qui ad te proficisceretur. eo factum est, ut epistolæ tuæ rescriberem aliquid, breuitate temporis tam pauca cogerer scribere. primum tibi de nostro amico placando, aut etiam planè restituendo polliceor. quod ego, & si mea sponte ante faciebam, eo nunc tamen & agam studiosius, et contendam ab illo uehementius, quòd tantam ex epistola uoluntatem eius rei tuam perspicere uideor. hoc te intelligere uolo, pergrauiter illum esse offensum. sed quia nullam uideo grauem subesse causam, magnopere confido illum fore in officio, & in nostra potestate. Signa nostra, & Hermeraclas, ut scribis, cum commodissime poteris, uelim imponas, & si quod aliud οἰκεῖον eius loci, quem non ignoras, reperies, & maxime, quæ tibi palæstræ, gymnasijq; uidebuntur esse: & enim ibi sedens hæc ad te scribebam, ut me locus ipse admoneret. præterea typos tibi mãdo, quos in tectorio atrioli possim includere, & putealia sigillata duo. Bibliothecam tuam caue cuiquam despondeas, quãuis acrem amatorem inueneris: nam ego omnes meas uindemiolas eò reseruo, ut illud subsidium senectuti parẽ. De fratre cõfido ita esse, ut semper uolui, & elaboraui. multa signa sunt eius rei, non minimum, quòd soror prægnans est. De comitijs meis, & tibi me permisisse memini, & ego iampridem hoc communibus amicis, qui te expectant, prædico, & te non modo non accersam, sed prohibebo, quòd intelligam multo magis interesse tua, te agere quod agẽdum est hoc tempore, quàm mea, te adesse comitijs. proinde eo animo te uelim esse, quasi mei negotij causa in ista loca missus esses. me autem eũ & offendes erga te, & audies, quasi mihi siqua parta erũt,

non modo te præſente, ſed per te parta ſint. Tulliola *tibi diem dat, ſponſorem appellat.* Vale.

CICERO ATTICO S.

ET MEA *ſponte faciebam antea, & poſt duabus epi=ſtolis tuis perdiligenter in eandem rationem ſcriptis, magnopere ſum commotus. eò accedebat hortator aſſidu=us* Salluſtius, *ut agerem quamdiligentiſſime cum* Lucce=*io de ueſtra uetere gratia recōcilianda. ſed cum omnia feciſſem, non modo eam uoluntatem eius, quæ fuerat erga te, recuperare non potui, uerum ne cauſam qui=dem elicere immutatæ uoluntatis. tametſi iactat ille qui dem illud ſuum arbitrium, & ea, quæ iam tum, cum aderas, offendere eius animum intelligebam: tamen habet quiddam profecto, quod magis in animo eius in=ſederit, quod neque epiſtolæ tuæ, neque noſtra legatio tam poteſt facile delere, quàm tu præſens non modo oratione, ſed tuo uultu illo familiari tolles, ſi modo tanti putabis id, quod, ſi me audies, & ſi humanita=ti tuæ conſtare uoles, certe putabis. ac ne illud mirere, cur, cum ego antea ſignificarem tibi per literas, me ſpe=rare illum in noſtra poteſtate fore, nunc idem uidear diffidere: incredibile eſt, quanto mihi uideatur illius uo luntas obſtinatior, & in hac iracundia obfirmatior. ſed hæc aut ſanabuntur cum ueneris, aut ei moleſta e=runt, in utro culpa erit.* Quod *in epiſtola tua ſcriptū erat, me iam arbitrari deſignatum eſſe, ſcito nihil tam exercitum eſſe nunc* Romæ, *q̄ cādidatos omnibus iniqui=tatibus, nec, quando futura ſint comitia, ſciri. uerū hæc*

audies de Philadelpho. tu uelim, quæ Academiæ nostræ parasti, quamprimum mittas. mirum, q̃ illius loci non modo usus, sed etiam cogitatio delectat. libros uero tuos caue cuiquã tradas: nobis eos, quemadmodũ scribis, conserua. summum me eorum studium tenet, sicut odium iam cæterarum rerum: quas tu, incredibile est, q̃ breui tẽpore, quanto deteriores offensurus sis, q̃ reliquisti.

TEVCRIS illa lentum sanè negotium, neq; Cornelius ad Terentiã postea redijt. opinor ad Considium, Axiũ, Selicium confugiendum est: nam à Cæcilio propinqui minore centesimis numum mouere non possunt. sed, ut ad prima illa redeam: nihil ego illa impudentius, astutius, lentius uidi. libertum mitto. Tito mandaui. σκέψεις, atque ἀναβολαί. sed nescio, an ταὐτόματον ἡμῶν. nam mihi Pompeiani prodromi nuntiant, aperte Pompeium acturum, Antonio succedi oportere: eodemq; tempore aget Prætor ad populum. res eiusmodi est, ut ego nec per bonorum, nec per popularem existimationem honeste possim hominem defendere, nec mihi libeat, quod uel maximum est: etenim accidit hoc, quod totum cuiusmodi sit, mando tibi, ut perspicias. libertum ego habeo, sanè nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem, & clientem tuum. de eo mihi Valerius interpres nuntiat, Chiliusq; se audisse scribit hæc, esse hominem cum Antonio, Antonium porrò in cogendis pecunijs dictitare, partem mihi quæri, & à me custodem communis quæstus libertum esse missum. non sum mediocriter commotus, neq; tamen credidi: sed certe aliquid sermonis fuit. totum inuestiga, cognosce, perspice, & nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amoue. huius

sermonis

sermonis Valerius auctorem Cn. Planctum nominabat. mando tibi planè, totum ut uideas cuiusmodi sit. Pompeium nobis amicissimum constat esse. diuortium Mutiæ uehementer probatur. P. Clodium Appij filium te credo audisse cum ueste muliebri deprehensum domi C. Cæsaris, cum pro populo fieret, eumq; per manus seruulæ seruatum, & eductũ: rem esse insigni infamia: quod te moleste ferre certo scio. Quod præterea ad te scribam, non habeo. & mehercule eram conturbatior: nam puer festiuus anagnostes noster Sositheus decesserat, meq; plus, q̃ serui mors debere uidebatur, cõmouerat. Tu uelim sæpe ad nos scribas. si rẽ nullam habebis, quod in buccam uenerit, scribito. Vale. Cal. Ian. M. Messala, & M. Pisone Coss.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI tuas treis iam epistolas, unam à M. Cornelio, quam à Tribus ei Tabernis (ut opinor) dedisti: alteram, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit: tertiam, quam (ut scribis) anchoris solutis de phaselo dedisti. quæ fuerunt omnes rhetorũ. pure loquuntur, cum humanitatis sparsæ sale, tum insignes amoris notis. quibus epistolis sum equidẽ abs te lacessitus ad scribẽdum: sed iccirco sum tardior, ꝙ non inuenio fidelem tabellarium: quotus enim quisq; est, qui epistolam paulo grauiorem ferre possit, nisi eam per lectionẽ releuarit? accedit eò, ꝙ mihi non est notũ, ut quisq; in Epeirũ proficiscatur: ego enim te arbitror cæsis apud Amaltheã tuã uictimis, statim esse ad Sicyonem oppugnãdum profe-

ctum: neq; id ipsum tamen certum habeo, quando ad Antonium proficiscare, aut quid in Epeiro temporis ponas. ita neq; Achaicis hominibus, neq; Epeiroticis paulo liberiores literas committere audeo. sunt autem post discessum à me tuum res dignæ literis nostris, sed non committendæ eiusmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi possint. Primum igitur scito, primum me non esse rogatum sentẽtiam, præpositumq́; esse nobis pacificatorem Allobrogum, idq́; admurmurante senatu, neq; me inuito esse factum: sum enim et ab obseruando homine peruerso liber, & ad dignitatem in Rep. retinendam contra illius uoluntatem solutus: & ille secundus in dicendo locus habet auctoritatem penè principis, & uoluntatem non nimis deuinctam beneficio Consulis. tertius est Catulus, quartus (si etiam hoc quæris) Hortensius. Consul autem ipse paruo animo, & prauo, tantum cauillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur, facie magis, q̃ facetijs ridiculus, nihil agẽs cum Rep. seiunctus ab optimatibus, à quo nil speres boni Reip. quia non uult, nil me tuas mali, quia non audet. eius autem collega & in me perhonorificus, & partium studiosus, ac defensor bonarum. quin immo leuiter inter se dissident. sed uereor, ne hoc, quod infectum est, serpat longius: credo enim te audisse, cum apud Cæsarem pro populo fieret, uenisse eò muliebri uestitu uirum, idq́; sacrificium cum uirgines instaurassent, mentionem à Q. Cornificio in senatu factam (is fuit princeps, ne tu forte aliquẽ nostrum putes) postea rem ex S. C. ad uirgines, & Pontifices relatam, idq́; ab ijs nefas esse decretum: dein-

de ex S. C. Consules rogationem promulgasse, uxori Cæsarem nuntium remisisse. in hac causa Piso amicitia P. Clodij ductus operam dat, ut ea rogatio, quam ipse fert, & fert ex S. C. & de religione, antiquetur. Messala uehementer adhuc agit seuere. boni uiri precibus Clodij remouentur à causa. operæ comparantur. nosmet ipsi, qui Lycurgei à principio fuissemus, quotidie demitigamur. instat, & urget Cato. quid multa? uereor, ne hæc neglecta à bonis, defensa ab improbis, magnorum Reip. malorum causa sit. Tuus autem ille amicus, scin quem dicam? de quo tu ad me scripsisti, posteaquam non auderet reprehendere, laudare cœpisse, nos (ut ostendit) admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat; occulte (sed ita, ut perspicuum sit) inuidet. nihil come, nihil simplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honestum, nihil illustre, nihil forte, nihil liberum. sed hæc ad te scribam aliàs subtilius: nam neque adhuc mihi satis nota sunt, & huic terræ filio nescio cui committere epistolam tantis de rebus non audeo. Prouincias Prætores non dum sortiti sunt. res eodem est loci, quo reliquisti. Τοποθεσίαν, quam postulas, Miseni & Puteolorum includam orationi meæ. ad III. Non. Dec. mēdose fuisse animaduerteram. Quæ laudas ex orationibus, mihi crede, ualde mihi placebant: sed non audebam antea dicere: nunc uero, quod à te probata sunt, multo mihi Ἀττικώτερα uidentur. in illam orationem Metellinam addidi quædā. liber tibi mittetur, quoniā te amor nostri φιλορήτορα reddidit. Noui tibi quidnā scribam? quid? etiam. Messala Cos. Antronianā domū emit HS CCCCXXXVII. quid id ad me, in-

quies? tantum, q ea emptione & nos bene emisse iudicati sumus, & homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam peruenire. Teucris illa lentum negotium: sed tamen est in spe. Tu ista confice: à nobis liberiorem epistolã expecta. Vale. VI. Cal. Febr. M. Messala, & M. Pisone. Coss.

CICERO ATTICO S.

VEREOR, ne putidum sit, scribere ad te, q̃. sim occupatus. sed tamen ita distinebar, ut uix huic tãtulæ epistolæ tempus habuerim, atq; id ereptum è summis occupationibus. Prima cõcio Pompeij qualis fuisset, scripsi ad te antea, non iucũda miseris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non grauis. itaq; frigebat. tum Pisonis Cos. impulsu leuissimus Trib. pl. L. Fusius in concionem produxit Pompeium. res agebatur in circo Flaminio: & erat in eo ipso loco ipso die nundinarum πανήγυρις. quæsiuit ex eo, placeret'ne ei iudices à Prætore legi, quo consilio idem Prætor uteretur. id autem erat de Clodiana religione ab senatu constitutũ. tum Pompeius μάλ᾽ ἀριστοκρατικῶς locutus est, senatusq; auctoritatem sibi omnibus in rebus maximã uideri, semperq; uisam esse respondit, & id multis uerbis. postea Messala Cos. in senatu de Pompeio quæsiuit, quid de religione, & de promulgata rogatione sentiret. locutus ita est in senatu, ut omnia illius ordinis cõsulta γενικῶς laudaret, mihiq;, ut assedit, dixit se putare satis ab se etiam de istis rebus esse rèspõsum. Crassus posteaq̃ uidit illũ ex-

cepisse laudem, ex eo, quod hi suspicarentur homines ei Cōsulatum meum placere, surrexit, ornatissimeq; de meo Consulatu locutus est, ut ita diceret, se, quod esset senator, quod ciuis, quòd liber, quòd uiueret, mihi acceptū referre: quoties coniugem, quoties domum, quoties patriam uideret, toties se beneficium meum uidere. quid multa? totum hunc locum, quē in Aristocratia ego uarie meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere, de flamma, de ferro (nosti illas ληκύθους) ualde grauiter pertexuit. proximus Pompeio sedebam: intellexi hominem moueri, utrum Crassum inire eam gratiam, quam ipse prætermisisset, an esse tantas res nostras, quæ tam libenti senatu laudarentur, ab eo præsertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quòd meis omnibus literis in Pompeiana laude perstrictus esset. hic dies me ualde Crasso adiunxit: & tamen, ab illo aperte, tecte quicquid est datum, libenter accepi. ego autem ipse, Dij boni, quomodo ἀνεπερπερευσάμην nouo auditori Pompeio. si unquam mihi ἐπιχειρήματα suppeditauerunt, illo tempore. quid multa? clamores: etenim hæc erat ὑπόθεσις de grauitate ordinis, de equestri concordia, de consensione Italiæ, de immortuis reliquijs coniurationis, de uilitate, de otio. nosti iam in hac materia sonitus nostros: tanti fuerunt, ut ego eo breuior sim, quòd eos usque istinc exauditos putē. Romanæ autem res sic se habent. senatus ἄρειος πάγος. nil constantius, nil seuerius, nil fortius: nam cum dies uenisset rogationi ex S. C. ferendæ, concursabant barbatuli iuuenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis, & populum, ut antiquaret, rogabant. Piso au-

tem Consul lator rogationis, idem erat dissuasor. operæ Clodianæ pontes occuparant. tabellæ ministrabantur, ita ut nulla daretur, Vti rogas. hic tibi rostra Cato aduolat, conuitium Pisoni Cos. mirificum facit, si id est conuitium, uox plena grauitatis, plena auctoritatis, plena denique salutis. accedit eodem etiam noster Hortensius, multi præterea boni. insignis uero opera Fauonij fuit. hoc concursu optimatum comitia dimittũtur: senatus uocatur. cum decerneretur frequenti senatu, contra pugnãte Pisone, ad pedes omnium sigillatim accidente Clodio, ut Consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam: homines ad XV. Curioni nullum S. C. facienti assenserunt: facile ex altera parte CCCC. affuerunt. acta res est. Fufius tertium concessit. Clodius conciones miseras habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem, Messalam Cos. contumeliose lædebat, me tantum comperisse omnia criminabatur. senatus & de prouincijs Prætorum, & de legationibus, & de cæteris rebus decernebat, ut ante, quàm rogatio lata esset, nequid ageretur. habes res Romanas. sed tamen etiam illud, quod ego non speraram, audi. Messala Cos. est egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, amator, imitator. ille alter uno uitio minus uitiosus, quòd iners, quòd somni plenus, quòd imperitus, & ἀπρακτότατος, sed uoluntate ita καχέκτης, ut Pompeium post illam concionem, qua ab eo senatus laudatus est, odisse cœperit. itaque mirum in modum omnes à se bonos alienauit, neque id magis amicitia Clodij adductus fecit, q̃ studio perditarum rerum, atq; partium. sed habet sui

ſimilem in magiſtratibus, præter Fuſium, neminẽ. bonis utimur Tribunis pl. Cornuto uero pſeudoCatone. quid quæris? num ad priuata redeam? Τεῦκρις promiſſa patrauit. tu mandata effice, quæ recepiſti. Quintus frater, qui Argiletani ædificij reliquum dodrãtem emit HS DCCXXV. Tuſculanum uenditat, ut, ſi poſſit, emat Pacilianam domum. Cum Luceio in gratiam redi. uidero hominem. ualde petitur. renauabo operam. Tu, quid agas, ubi ſis, cuiuſmodi iſtæ res ſint, fac me quamdiligentiſſime certiorem. Idib. Febr. Vale.

CICERO ATTICO S.

ASIAM Quinto ſuauiſſimo fratri obtigiſſe audiſti: nõ enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, q̃ ullius noſtrum literæ nuntiarint. nunc, quoniam & laudis auidiſſimi ſemper fuimus, & præter cæteros φιλέλληνες et ſumus, & habemur, & multorum odia, atq; inimicitias Reip. cauſa ſuſcepimus: παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: cu ráq; & effice, ut ab omnibus et laudemur, et amemur. his de rebus plura ad te in ea epiſtola ſcribã, quam ipſi Quinto dabo. Tu me uelim certiorẽ facias, quid de meis mandatis egeris, atq; etiã, quid de tuo negocio: nã, ut Brũduſio profectus es, nullæ mihi abs te ſunt redditæ literæ. ualde aueo ſcire, quid agas. Idib. Mart. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVAERIS ex me, quid acciderit de iudicio, quod tam præter opinionem omnium factum ſit: & ſimul uis ſcire, quomodo ego minus, quàm ſoleam, præliatus

ſim . reſpondebo tibi ὕστερον πρότερον Ομηρικῶς. Ego enim, quandiu ſenatus auctoritas mihi defendēda fuit, ſic acriter, & uehementer prœliatus ſum, ut clamor, cócurſusq; maxima cum mea laude fierent . quòd ſi tibi unquam ſum uiſus in Rep. fortis, certe me in illa cauſa admiratus eſſes . cum enim ille ad conciones confugiſſet, in hisq; meo nomine ad inuidiam uteretur : Dij immortales, quas ego pugnas, & quantas ſtrages edidi : quos impetus in Piſonem, in Curionem, in totam illam manum feci : quomodo ſum inſectatus leuitatem ſenum, libidinem iuuentutis . ſæpe, ita me Dij iuuent, te non ſolum auctorem conſiliorum meorum, uerum etiā ſpectatorem pugnarum mirificarum deſideraui . poſtea uero quàm Hortenſius excogitauit, ut legem de religione Fuſius Trib. pl. ferret, in qua nihil aliud à conſulari rogatione differebat, niſi iudicum genus (in eo autem erant omnia) pugnauitq;, ut ita fieret, quòd & ſibi, & alijs perſuaſerat, nullis illum iudicibus effugere poſſe : contraxi uela perſpiciens inopiam iudicum, neq; dixi quicq̃ pro teſtimonio, niſi quod erat ita notū, atque teſtatum, ut non poſſem præterire. itaque ſi cauſam quæris abſolutionis, ut iam πρὸς τὸ πρότερον reuertar, egeſtas iudicum fuit, & turpitudo. id autem ut accideret, commiſſum eſt Hortenſij conſilio : qui dum ueritus eſt, ne Fuſius ei legi intercederet, quæ ex S. C. ferebatur, non uidit illud, ſatius eſſe, illum in infamiæ relinqui ſordibus, quàm infirmo iudicio committi : ſed ductus odio properauit rem deducere in iudicium, cum illum plumbeo gladio iugulatum iri tamen diceret. ſed iudicium, ſi quæris, quale fuerit, incredibili exi=

tu, ſic uti nunc ex euentu ab alijs, à me tamen ex ipſo initio conſilium Hortenſij reprehendatur. nam ut reiectio facta eſt clamoribus maximis, cũ accuſator, tanq̃ Cenſor bonus, homines nequiſſimos reijceret, reus, tanq̃ clemens laniſta, frugaliſſimum quenque ſecerneret; ut primum iudices conſederunt, ualde diffidere boni cœperunt: non enim unquam turpior in ludo talario cõſeſſus fuit. maculoſi ſenatores, nudi equites, Tribuni non tam ærarij, ut appellantur, q̃ ærati. pauci tamen boni inerant, quos reiectione fugare ille non potuerat, qui mœſti inter ſui diſſimileis, & mœrentes ſedebant, & contagione turpitudinis uehementer permouebantur. hic, ut quæq; res ad conſilium primis petitionibus referebatur, incredibilis erat ſeueritas nulla uarietate ſententiarum: nihil impetrabat reus: plus accuſatori dabatur, quàm poſtulabat: triumphabat (quid quæris?) Hortenſius ſe uidiſſe tantum. nemo erat, qui illum reũ, ac non millies condemnatum arbitraretur. me uero teſte producto, credo te ex acclamatione Clodij aduocatorum audiſſe, quæ conſurrectio iudicum facta ſit, ut me circunſteterint, ut aperte iugula ſua pro meo capite P. Clodio oſtentarint. quæ mihi res multo honorificentior uiſa eſt, q̃ aut illa, cum iurare tui ciues Xenocratem teſtimonium dicentem prohibuerunt, aut cum tabulas Metelli Numidici, cum hæ (ut mos eſt) circunferrentur, noſtri iudices aſpicere noluerunt. multo hæc inquam noſtra res maior. itaque iudicum uocibus, cum ego ſic ab his, ut ſalus patriæ, defenderer, fractus reus, & unà patroni omnes conciderunt. ad me autem eadem frequentia poſtridie conuenit, quacum abiens Conſulatu

sum domum reductus. clamare praeclari Ariopagitae se nó esse uenturos, nisi praesidio constituto. refertur ad consilium: una sola sententia praesidium non desiderauit. defertur res ad senatũ: grauissime, ornatissimeq; decernitur. laudantur iudices. datur negotium magistratibus. responsurum hominem nemo arbitrabatur. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι: ὅπως δὴ πρῶτοι πῦρ ἔμπεσε: nosti caluum, ex Náneianis, illum laudatorem meũ: de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per unum seruum, & cum ex ludo gladiatorio, cõfecit totum negotium: accersiuit ad se, promisit, intercessit, dedit. iam uero (ò Dij boni rem perditam) etiam noctes certarum mulierum, atq; adolescentulorum nobilium introductiones nonnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita summo discessu bonorum, pleno foro seruorum, X X. iudices ita fortes tamen fuerũt, ut summo proposito periculo uel perire maluerint, q̃ perdere omnia. X X X I. fuerunt, quos fames magis, q̃ fama cõmouerit. quorum Catulus cum uidisset quendam, quid uos (inquit) praesidium à nobis postulabatis? an, ne numi uobis eriperentur, timebatis? habes, ut breuissime potui, genus iudicij, & causam absolutionis.

Queris deinceps, qui nunc sit status Reip. & qui meus. Reip. statum illum, quem tu meo consilio, ego diuino cõfirmatum putabam, qui bonorum omnium coniunctione, & auctoritate Consulatus mei fixus, et fundatus uidebatur, nisi quis nos Deus respexerit, elapsum scito esse de manibus uno hoc iudicio, si iudicium est, triginta homines populi R. leuissimos, ac nequissimos numulis acceptis ius, & fas omne delere; & quod omnes non mo-

do homines, uerum etiam pecudes factum esse sciebant, id Caluum, & Plautum, & Spongiam, & cæteras huiusmodi quisquilias statuere nunquam esse factum. sed tamen ut te de Rep. consoler, non ita, ut sperarunt mali, tanto imposito Reip. uulnere, alacris exultat improbitas in uictoria: nam planè ita putauerunt, cum religio, cum pudicitia, cum iudiciorum fides, cum senatus auctoritas concidisset, fore, ut aperte uictrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoq; peteret sui doloris, quem improbissimo cuique inusserat seueritas Consulatus mei. idem ego ille (non enim mihi uideor insolèter gloriari, cum de me apud te loquor, in ea præsertim epistola, quam nolo alijs legi) idem inquam ego recreaui afflictos animos bonorum, ununquenq; confirmans, & excitans. insectandis uero, exagitandisq; numarijs iudicibus, omnem omnibus studiosis, ac fautoribus illius uictoriæ παῤῥησίαν eripui. Pisonem Cos. nulla in re consistere unquam sum passus: desponsam homini iam Syriam ademi: senatum ad pristinam suam seueritatem reuocaui, atque abiectum excitaui: Clodium præsentem fregi in senatu cum oratione perpetua plenissima grauitatis, tum altercatione eiusmodi, ex qua licet pauca degustes: nam cætera non possunt habere eandem neque uim, neque uenustatem remoto illo studio contentionis, quem ἀγῶνα uos appellatis: nam, ut Idib. Maij in senatum conuenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi de summa Rep. atque ille locus inductus est à me diuinitus, ne una plaga accepta patres conscripti conciderent, ne deficerent; uulnus esse eiusmodi,

quod mihi neq; dissimulandum, neque pertimescendum
* uideretur, ne aut ignorando stultissimi iudicaremur: bis absolutum esse Lentulum, bis Catilinam, hunc tertium iam eße à iudicibus in Remp. immissum. erras Clodi: non te iudices urbi, sed carceri reseruarunt, neque retinere in ciuitate, sed exilio priuare uoluerunt. quam ob rem patres conscripti erigite animos, retinete uestram dignitatem: manet illa in Rep. bonorum consensio: dolor accessit bonis uiris, uirtus non est imminuta: nihil est damni factum noui, sed, quod erat, inuentum est in unius hominis perditi iudicio. plures similes reperti sunt. sed quid ago? penè orationem in epistolam inclusi. Redeo ad altercationem. surgit pulchellus puer: obijcit mihi, me ad Baias fuisse. falsum: sed tamen quid huic simile est inquam? quasi in operto dicas fuisse. quid, inquit, homini Arpinati cũ aquis calidis? narra inquam patrono tuo, qui Arpinateis aquas concupiuit. nosti enim marinas. quousq;, inquit, hunc Regem feremus? Regem appellas inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autem Regis hæreditatem spe deuorarat. domũ, inquit, emisti. putas, inquã, dicere, iudices emisti? iuranti, inquit, tibi non crediderunt. mihi uero inquam XX. iudices crediderunt: XXXI. quoniam numos ante acceperunt, tibi nil crediderunt. magnis clamoribus afflictus conticuit, & concidit. Noster autẽ status est hic. apud bonos ijdem sumus, quos reliquisti: apud sordem urbis, & fecem multo melius, quàm reliquisti: nam & illud nobis nõ obest, uideri nostrum testimonium non ualuisse: missus est sanguis inuidiæ sine dolore, atque etiam hoc ma=

gis, quòd omnes illi fautores illius flagitij rem manifestam illam redemptam esse à iudicibus confitentur. accedit illud, quòd illa concionalis hirudo ærarij, misera, & ieiuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligi putat. & hercule multa, & iucunda consuetudine coniuncti inter nos sumus, usque eò, ut nostri isti comesatores coniurationis, barbatuli iuuenes illum in sermonibus Cneum Ciceronem appellent. itaque & ludis, & gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula auferebamus. nunc est expectatio comitiorum, in quæ omnibus inuitis trudit noster Magnus Auli filium, atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, sed quibus Philippus omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ modo asellus onustus auro posset ascendere. Consul autem ille deterioris histrionis similis suscepisse negotium dicitur, & domi diuisores habere: quod ego non credo. sed S. C. duo iam facta sunt, odiosa, quòd in Consulem facta putantur, Catone, & Domitio postulante: unum, ut apud magistratus inquiri liceret: alterum, cuiusmodi diuisores haberent, aduersus Remp. Lurco autem Trib. pl. qui magistratum simul cum lege Aelia iniijt, solutus est & Aelia, & Fusia, ut legem de ambitu ferret, quam ille bono auspicio claudus homo promulgauit. ita comitia in a. d. VI. Cal. Sext. dilata sunt. noui est in lege hoc, ut qui numos in tribu pronuntiauerit, si non dederit, impune sit: sin dederit, ut, quoad uiuat, singulis tribubus HS. ∞∞∞. debeat. dixi, hanc legem P. Clodium iam antea seruasse: pronuntiare enim solitum esse, & non dare. sed heus tu, uides'ne Consulatum

illum nostrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν uocabat, si hic factus erit, fabam mimum futurum. quare, ut opinor, φιλοσοφητέον, id quod tu facis, & istos Consulatus non ἐλαφητέον? Quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire: equidem mallem, ut ires: ac uereor, nequid in ista re minus commode fiat: sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, præsertim cum egomet in prouinciam non sim profectus. Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo posuisti, contenti erimus, præsertim cum & Chilius nos reliquerit, & Archias nil de me scripserit. ac uereor, ne Lucullus, quoniam græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianam fabulā spectet. Antonio tuo nomine gratias egi, eamq; epistolam Manlio dedi. ad te ideo antea rarius scripsi, ꝙ non habebam idoneum, cui darem, nec satis sciebam quid darem. te ualde uindicaui. Cincius siquid ad me tui negotij detulerit, suscipiam: sed nunc magis in suo est occupatus, in quo ego ei non desum. tu, si uno in loco es futurus, crebras à nobis literas expecta, ast plures etiam ipse mittito. uelim ad me scribas, cuiusmodi sit Ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσία; & quæ poemata, quasq; historias de Ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. ego tibi aliquid de meis scriptis mittam. nihil erat absoluti. Vale.

CICERO ATTICO S.

MAGNA mihi uarietas uoluntatis, et dissimilitudo opinionis, & iudicij Quinti fratris mei demonstrata est ex literis tuis, in quibus ad me epistolarum illius exempla

misisti. qua ex re & molestia sum tanta affectus, quantam mihi meus amor summus erga utrunque uestrum afferre debuit, et admiratione, quidnam accidisset, quod afferret Quinto fratri meo aut offensionem tam graué, aut cõmutationem tantam uoluntatis. atq; illud à me iam ante intelligebatur, quòd te quoq; ipsum discedenté à nobis suspicari uidebam, subesse nescio quid opinionis incõmodæ, sauciumq́; eius animum, & insedisse quasdã odiosas suspiciones: quibus ego mederi cũ cuperem & antea sæpe, & uehementius etiam post sortitionem prouinciæ, nec tantum intelligebam ei esse offensionis, quantum literæ tuæ declarant, nec tãtum proficiebam, quantum uolebam. sed tamen hoc me ipse consolabar, quòd nõ dubitabam, quin te ille aut Dyrrhachij, aut in istis locis uspiam uisurus esset. quod cum accidisset, confidebã, ac mihi persuaseram fore, ut omnia placarentur inter uos non modo sermone, ac disputatione, sed conspectu ipso, congressuq́; uestro: nam quanta sit in Quinto fratre meo comitas, quanta iucunditas, q̃ mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offensionem, nihil attinet me ad te, qui ea nosti, scribere. sed accidit perincommode, quòd eum nusquam uidisti: ualuit enim plus quod erat illi nonnullorum artificijs inculcatum, quàm aut officium, aut necessitudo, aut amor uester ille pristinus, qui plurimum ualere debuit. atque huius incommodi culpa ubi resideat, facilius possum existimare, quàm scribere: uereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis: nam sic intelligo, ut nil à domesticis uulneris factum sit, illud quidem, quod erat, eos certe sanare potuisse. sed huiusce rei uitium totius,

quod aliquanto etiam latius patet, q̃ uidetur, præſenti tibi cõmodius exponam. De his literis, quas ad te Theſſalonicam miſit, & de ſermonibus, quos ab illo & Romæ apud amicos tuos, & in itinere habitos putas, ecquid tantum cauſæ ſit ignoro, ſed omnis in tua poſita eſt humanitate mihi ſpes huius leuandæ moleſtiæ: nam ſi ita eſſe ſtatueris, et irritabiles animos eſſe optimorum ſæpe hominum, & eoſdem placabiles, & eſſe hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiemq́; naturæ plerunque bonitati, &, id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſiue incommoda, ſiue uitia, ſiue iniurias eſſe tolerandas; facile hæc, quemadmodum ſpero, mitigabuntur. quod ego, ut facias, te rogo: nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, neminem eſſe meorum, qui aut te non amet, aut abs te nõ ametur. Illa pars epiſtolæ tuæ minime fuit neceſſaria, in qua exponis, quas facultates aut prouincialium, aut urbanorũ cõmodorum & alijs temporibus, & me ipſo Conſule prætermiſeris: mihi enim perſpecta eſt & integritas, & magnitudo animi tui: neq; ego inter me, atq; te quicquã intereſſe unquã duxi, præter uoluntatem inſtitutæ uitæ, quòd me ambitio quædam ad honorum ſtudium, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honeſtum otium duxit: uera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis neque me tibi, neq; quẽquam antepono: amoris uero erga me, cum à fraterno amore, domeſticoq́; diſceſſi, tibi primas defero: uidi enim, uidi, penituſq́; perſpexi in meis uarijs temporibus & ſolicitudines, & lætitias tuas: fuit enim mihi ſæpe & laudis noſtræ gratulatio tua iucunda, & timoris conſolatio grata. quin mihi nunc te abſente

ſente non ſolum conſilium,quo tu excellis, ſed etiam ſermonis communicatio,quæ mihi ſuauiſſima tecum ſolet eſſe, maxime deeſt . quid dicam , in publica re ? quo in genere mihi negligenti eſſe non licet . an in forenſi labore ? quem antea propter ambitionem ſuſtinebam,nunc ut dignitatẽ tueri gratia poſſim ? an in ipſis domeſticis negotijs ? in quibus ego cũ antea,tum uero poſt diſceſſum fratris te , ſermonesq́; noſtros deſidero ? poſtremo non labor meus,non requies; non negotium,nó otium ; non forenſes res,non domeſticæ; non publicæ,non priuatæ carere diutius tuo ſuauiſſimo,atq; amantiſſimo cóſilio,ac ſermone poſſunt. atq; harũ rerum cómemorationem uerecundia ſæpe impediuit utriuſq; noſtrum.nunc autem ea fuit neceßaria propter eam partem epiſtolæ tuæ,per quam te,ac mores tuos mihi purgatos,ac probatos eſſe uoluiſti . atque in iſta incómodatione alienati illius animi, & offenſi, illud ineſt tamen commodi, quòd & mihi,& cæteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando teſtificata tua uoluntas omittendæ prouinciæ, ut,quod unà non eſtis, nõ diſſenſione,ac diſſidio ueſtro, ſed uoluntate,ac iudicio tuo factum eſſe uideatur.quare & illa , quæ uiolata , expiabuntur ; & hæc noſtra, quæ ſunt ſanctiſſime conſeruata, ſuam religionem obtinebunt. Nos hic in Rep.*infirma , miſera , commutabiliq́; uerſamur : credo enim te audiſſe , noſtros equites penè à ſenatu eſſe diſiunctos . qui primum illud ualde grauiter tulerunt, promulgatum ex* S.C. *fuiſſe, ut de ijs,qui ob iudicandum pecuniam accepiſſent,quæreretur. qua in re decernenda cum ego caſu non affuiſſem , ſenſiſſemq́; id equeſtrem ordinem ferre moleſte,*

neq; aperte dicere, obiurgaui senatum, ut mihi uisus sum, summa cum auctoritate, & in causa non uerecũda, admodum grauis, & copiosus fui. ecce aliæ deliciæ equitum uix ferẽdæ, quas ego non solum tuli, sed etiam ornaui. Asiani, qui de Censoribus conduxerunt, questi sunt in senatu, se cupiditate prolapsos, nimium magno conduxisse: ut induceretur locatio, postulauerunt. ego princeps in adiutoribus, atq; adeo secundus: nam, ut illi auderent hoc postulare, Crassus eos impulit. inuidiosa res, turpis postulatio, et confessio temeritatis. summum erat periculum, ne, si nihil impetrassent, planè alienarẽtur à senatu. huic quoq; rei subuentum est maxime à nobis, perfectumq́;, ut frequentissimo senatu, & libentissimo uterentur: multaq; à me de ordinum dignitate, & concordia dicta sunt Cal. Dec. & postridie: neq; adhuc res confecta est, sed uoluntas senatus perspecta: unus enim contradixerat Metellus Cos. des. diu erat dicturus, ad quem propter diei breuitatem peruentum non est, heros ille noster Cato. sic ego conseruans rationem, institutionemq́; nostram, tueor, ut possum, illam à me conglutinatam concordiam. sed tamen, quoniam ista sunt infirma, munitur quædam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, uia, quam tibi literis satis explicare non possum, significatione parua ostendam tamen. utor Pompeio familiarissime. uideo, quid dicas. cauebo quæ sunt cauenda, ac scribam aliàs ad te de meis consilijs capessendæ Reip. plura. Luceium scito Cõsulatum habere in animo statim petere: duo enim soli dicuntur petituri. Cæsar cum eo coire per Arrium cogitat, & Bibulus cum hoc se putat per C. Piso=

nem posse coniungi. rides? non sunt hæc ridicula, mihi crede. quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt, sed in aliud tempus. te si expectari uelis, cures ut sciam. iam illud moleste rogo, quod maxime cupio, ut quàprimum uenias. Non. Dec. Vale.

CICERO ATTICO S.

NIHIL mihi nunc scito tam deesse, quàm hominē eum, qui cum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, unà communicem, qui me amet, qui sapiat, quicum loquar, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtegam: abest enim frater ἀφελέστατος, & amantissimus Metellus. non homo, sed litus, atq; aer, & solitudo mera. tu autem, qui sæpissime curam, & angorem animi mei sermone, & consilio leuasti tuo; qui mihi & in publica re socius, & in priuatis omnibus conscius, & omnium meorum sermonum, & consiliorum particeps esse soles: ubinam es? ita sum destitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, & filiola, & mellito Cicerone consumitur: nam illæ ambitiosæ nostræ, fucosæq; amicitiæ sunt in quodam splendore forensi, fructum domesticum non habent. itaq;, cum bene completa domus est, tempore matutino, cum ad forum stipati gregibus amicorum descendimus, reperire ex magna turba neminem possumus, quocum aut iocari libere, aut suspirare familiariter possimus. quare te expectamus, te desideramus, te iam etiam accersimus: multa sunt enim, quæ me solicitant, anguntq;: quæ mih uideor, aureis nactus tuas, unius ambulationis sermone

exhaurire posse. ac domesticarũ quidem solicitudinum aculeos omnes, & scrupulos occultabo, neque ego huic epistolæ, atq; ignoto tabellario committam. atq; hi (nolo enim te permoueri) non sunt permolesti, sed tamen insident, & urgent, & nullius amantis consilio, aut sermone requiescunt. In Rep. uero, quãquam animus est præsens, tamen uoluntas etiam atq; etiam ipsa me deficit: nam, ut ea breuiter, quæ post tuum discessum acta sunt, colligã, iam exclames necesse est, res Romanas diutius stare non posse: etenim post profectionem tuã primus (ut opinor) introitus fuit in causam fabulæ Clodianæ: in qua ego nactus, ut mihi uidebar, locum resecandæ libidinis, & coercendæ iuuentutis, uehemens fui, & omneis profudi uires animi, atq; ingenij mei, non odio adductus alicuius, sed spe non corrigendæ, sed sanandæ ciuitatis. afflicta Resp. est empto, constupratoq; iudicio. uide, quæ sint postea consecuta. Consul est impositus is nobis, quem nemo præter nos philosophos aspicere sine suspirio posset. quantum hoc uulnus: facto S.C. de ambitu, de iudicijs, nulla lex perlata: exagitatus senatus, alienati equites Romani. sic ille annus duo firmamenta Reip. per me unum constituta euertit: nam & senatus auctoritatem abiecit, & ordinum concordiam disiunxit. instat hic nunc ille annus egregius. eius initium eiusmodi fuit, ut anniuersaria sacra iuuentutis non committerentur: nam M. Luculli uxorem Memmius suis sacris initiauit. Menelaus ægre id passus diuortium fecit: quanquam ille pastor Idæus Menelaum solum contempserit: hic noster Paris tam Menelaum, quàm Agamemnonem liberum nó putauit.

Est autem C.Herennius quidam Trib.pl.quem tu fortasse ne nosti quidem, tametsi poteris nosse: tribūlis enim tuus est, & Sextus pater eius numos uobis diuidere solebat. is ad plebem P.Clodium traducit, idemq; fert, ut uniuersus populus in campo Martio suffragium de re Clodij ferat. hunc ego accepi in senatu, ut soleo: sed nihil est illo homine lentius. Metellus est Consul egregius, & nos amat, sed imminuit auctoritatem suam, quòd habere dicit causam promulgatam. illud idem de Clodio. Auli autem filius, ò Dij immortales, q̃ ignauus, ac sine animo, miliesq; dignus, qui Palicano, sicut facit, os ad male audiendum quotidie præbeat. Agraria autem promulgata est à Flauio sanè leuis, eadem ferè, quæ fuit Plotia. sed interea πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ᾽ ὄναρ quisquam inueniri potest: qui poterat, familiaris noster (sic est enim: uolo te hoc scire) Pompeius togulam illam pictam silentio tuetur suam. Crassus uerbum nullum contra gratiã. cæteros iam nosti; qui ita sunt stulti, ut amissa Rep. piscinas suas fore saluas sperare uideantur. unus est, qui curet, constantia magis, et integritate, q̃ (ut mihi uidetur) cõsilio, aut ingenio, Cato, qui miseros publicanos, quos habuit amantissimos sui, tertium iam mensem uexat, neque ijs à senatu responsum dari patitur. ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quàm publicanis respõsum sit. quare etiam legationes reiectum iri puto. nunc uides, quibus fluctibus iactemur: & si ex ijs, quæ scripsimus, tamen etiam à me non scripta perspicis; reuise nos aliquando; & quanq̃ sunt hæc fugienda, quò te uoco, tamen fac, ut amorem nostrum tanti æstimes, ut eò uel

cum his molestijs peruenire uelis: nam, ne absens censeare, curabo edicendum, & proponendum locis omnibus. sub lustrum autem censeri, germani negociatoris est. quare cura, ut te quamprimum uideamus. Vale. XI. Cal. Febr. Q. Metello, & L. Afranio Coss.

CICERO ATTICO S.

NON *modo, si mihi tantū esset otij, quantum est tibi: uerum etiam, si tam breues epistolas uelim mittere (quod tu soles facere); te superarem, & in scripto multo essem crebrior, quàm tu. sed ad summas, atq; incredibiles occupationes meas accedit, ꝙ nullam à me epistolam ad te sino absq; argumento, ac sententia uenire. & primum tibi (ut æquum est) ciui amanti patriam, quæ sunt in Rep. exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiam de nobis ea, quæ scire te non nolle arbitramur. Atq; in Rep. nunc quidem maxime Gallici belli uersatur metus: nam Edui fratres nostri pugnant: Sequani male pugnarunt: & Heluetij sine dubio sunt in armis, excursionesq; in prouinciam faciunt. senatus decreuit, ut Consules duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, uacationes ne ualerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliæ ciuitates, darentq; operam, ne hæ cum Heluetijs se iungerent. legati sunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, &, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lentulus Clodiæ filius. atq; hoc loco illud non queo præterire, quod, cum de consularibus mea prima sors exisset, una uoce senatus frequens retinendum me in Vrbe censuit. hoc*

idem post me Pompeio accidit: ut nos duo quasi pignora Reip. retineri uideremur: quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα expectem, cum hæc domi innascantur? Vrbanæ autem res sic se habent. agraria lex à Flauio Trib. pl. uehementer agitabatur auctore Pompeio: quæ nihil populare habebat, præter auctorem. ex hac ego lege secunda concionis uoluntate omnia illa tollebam, quæ ad priuatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui P. Mutio, L. Calphurnio Coss. publicus fuisset: Syllanorum hominum possessiones confirmabam: Volateranos, & Aretemitanos, quorum agrum Sylla publicarat, neque diuiserat, in sua possessione retinebam: unam rationem non reijciebam, ut ager hac aduentitia pecunia emeretur, quæ ex nouis uectigalibus per quinquennium reciperetur. huic toti rationi agrariæ senatus aduersabatur, suspicans Pompeio nouam quandam potentiam quæri. Pompeius uero ad uoluntatem perferendæ legis incubuerat. ego autem magna cum agrariorum gratia cófirmabam omnium priuatorum possessiones: is enim est noster exercitus, hominum, ut tute scis, locupletium. populo autem, Pompeioq; (nam id quoq; uolebam) satisfaciebam emptione, qua constituta diligenter, & sentinam Vrbis exhauriri, & Italiæ solitudinem frequentari posse arbitrabar. sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est Consul sanè bonus, & nos admodum diligit. ille alter ita nihil est, ut planè, quid erit, nesciat. hæc sunt in Rep. nisi illud etiam ad Remp. putes pertinere, Herennium quendam Trib. pl. tribulem tuum, sanè hominem nequam,

atq; egentem, sæpe iam de P.Clodio ad plebem traducendo agere cœpisse. huic frequenter interceditur. hæc sunt (ut opinor) in Rep. Ego autem, ut semel Nonarum illarum Decembrium iunctam inuidiæ, ac multorum inimicitijs eximiã quandam, atq; immortalem gloriam consecutus sum: non destiti eadem animi magnitudine in Rep. uersari, et illam institutam, ac susceptam dignitatem tueri. sed postea, quàm primum Clodij absolutione leuitatem, infirmitatemq́; iudiciorum perspexi, deinde uidi nostros publicanos facile à senatu disiungi, quanquam à me ipso non diuellerentur, tum autem beatos homines (hos piscinarios dico, amicos tuos) non obscure nobis inuidere: putaui mihi maiores quasdam opes, & firmiora præsidia esse quærenda. itaq; primum eum, qui nimium diu de rebus nostris tacuerat, Pompeium adduxi in eam uoluntatem, ut in senatu non semel, sed sæpe, multisq́; uerbis suis mihi salutem imperij, atq; orbis terrarum adiudicarit: quod nó tam interfuit mea (neq; enim illæ res aut ita sunt obscuræ, ut testimonium; aut ita dubiæ, ut laudationem desiderent) quàm Reip. ꝙ erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex illarum rerum dissensione, arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate coniunxi, ut uterq; nostrum in sua ratione munitior, & in Rep. firmior hac coniunctione esse possit. odia autem illa libidinosæ, & delicatæ iuuentutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt quadam comitate mea, me unum ut omnes illi colant. nihil iam deniq; à me asperum in quenquam fit, nec tamen quicq̃ populare, ac dissolutũ, sed ita temperata tota ratio est,

ut Reip. constantiam præstem, priuatis rebus meis propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malorum, odium in me improborum adhibeam quandam cautionem, & diligentiam. atque ita tamen nouis amicitijs implicati sumus, ut crebro mihi uafer ille Siculus insusurret Epicarmus cantilenam illam suam: νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. ac nostræ quidem rationis, ac uitæ quasi quandam formam (ut opinor) uides.. De tuo autem negotio sæpe ad me scribis, cui mederi nunc non possumus: est enim illud S.C. summa pedariorum uoluntate, nullius nostrum auctoritate factum: nam, quod me non esse adscriptum uides, ex ipso S.C. intelligere potes, aliam rem tum relatam. hoc autem, de populis liberis, sine causa additum, & ita factum est à P. Seruilio filio, qui in postremis sententiam dixit: sed immutari hoc tempore non potest. itaque conuentus, qui initio celebrabantur, iandiu fieri desierunt. tu si tuis blanditijs tamen à Sicyonijs numulorum aliquid expresseris, uelim me facias certiorem. Commentarium Consulatus mei græce compositum misi ad te. in quo siquid erit, quod homini Attico minus græcum, eruditumque uideatur, non dicam, quod tibi (ut opinor) Panormi Lucullus de suis historijs dixerat, se, quo facilius illas probaret Romani hominis esse, iccirco barbara quædam, & obsoleta dispersisse: apud me siquid erit eiusmodi, me imprudente erit, & inuito. latinum si perfecero, ad te mittam. tertium poema expectato, nequod genus à me ipso laudis meæ prætermittatur. hic tu caue dicas, τίς πατέρ' αἰνήσει: si est enim apud homines quicquam, quod potius sit, laude-

tur, nos uituperemur, qui non potius alia laudemus: quanquam non ἐγκωμιαστικὰ sunt hæc, sed ἱστορικὰ quæ scribimus. Quintus frater purgat se mihi per literas, et affirmat nil à se cuiquã de te secus esse dictum. uerum hæc nobis coràm summa cura, et diligentia sunt agenda. tu modo nos reuise aliquando. Cossinius hic, cui dedi literas, ualde mihi bonus homo, & non leuis, & amans tui uisus est, & talis, qualem esse eum tuæ mihi literæ nuntiarant. Vale. Idib. Martijs.

CICERO ATTICO S.

CVM è Pompeiano me Romã recepissem ad IIII. Id. Maij, Cincius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu Idib. Febr. dederas. ei nunc epistolæ literis his respondebo. ac primum, tibi perspectum esse iudicium de te meum, lætor: deinde, te in ijs rebus, quæ mihi asperius à nobis, atq; à nostris, & iniucundius actæ uidebantur, moderatissimum fuisse, uehementissime gaudeo: idq; neque amoris mediocris, & ingenij summi, ac sapientiæ iudico. qua de re cum ad me ita suauiter, diligenter, officiose, humaniter scripseris, ut non modo hortari te amplius non debeam, sed ne expectare quidem abs te, aut ab ullo homine tantum facilitatis, ac mansuetudinis potuerim: nihil duco esse commodius, quàm de his rebus nihil amplius scribere. cum erimus congressi, tum, siquid res feret, coràm inter nos conferemus.
Quod ad me de Rep. scribis, disputas tu quidem & amanter, & prudenter, & à meis consilijs ratio tua non abhorret: nam neq; de statu nobis nostræ dignitatis est recedendum, neq; sine nostris copijs intra alterius

præsidia ueniendum: & is, de quo scribis, nihil habet amplum, nihil excelsum, nihil non summissum, atq; populare: ueruntamen fuit ratio mihi fortasse ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis, sed mehercule Reip. multo etiam utilior, quàm mihi, ciuium improborum impetus in me reprimi, cum hominis amplissima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantem sententiam confirmassem, & à spe malorum ad mearum rerum laudem conuertissem. quod si cum aliqua leuitate mihi faciendum fuisset, nullam rem tanti æstimassem: sed tamen à me ita acta sunt omnia, non ut ego illi assentiens leuior, sed ut ille me probans grauior uideretur. reliqua sic à me agüntur, et agentur, ut non cõmittamus, ut ea, quæ gessimus, fortuito gessisse uideamur. eos bonos uiros, illos quos significas, & eam, quam mihi dicis obtigisse, σπαρτὰν non modo nunquam deseram, sed etiam, si ego ab illa deserar, tamen in mea pristina sententia permanebo. illud tamen uelim existimes, me hanc uiam optimatum post Catuli mortem nec præsidio ullo, nec comitatu tenere: nā, ut ait Rhinton ut opinor, οἱ μὲν παρ' οὐδέν εἰσιν οἷς δ' οὐδὲν μέλει. mihi uero ut inuideant piscinarij nostri, aut scribam ad te aliàs, aut in congressum nostrum reseruabo. à curia autem nulla me res diuellet: uel quòd ita rectum est: uel quòd rebus meis maxime consentaneum: uel q, à senatu quanti fiam, minime me pœnitet. De Sicyonijs (ut scripsi ad te antea) non multum spei est in senatu: nemo est enim iam, qui queratur. quare, si id expectas, longum est: alia uia, siqua potes, pugna. cum est actum, neque animaduersum est ad quos pertineret, & ta-

ptim in eam sententiam pedarij concurrerunt. inducendi S.C. maturitas non dum est; quod neque sunt, qui querantur; & multi partim maleuolentia, partim opinione æquitatis delectantur. Metellus tuus est egregius Consul. unum reprehendo, quod otium è Gallia non magnopere nuntiari gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc uellem mediocrius: cætera egregia. Auli filius uero ita se gerit, ut eius Consulatus non Consulatus sit, sed Magni nostri ὑπώπιον. De meis scriptis misi ad te græce perfectum Consulatum meum. eum librum L. Cossinio dedi. puto te latinis meis delectari, huic autem græco græcum inuidere. alij si scripserint, mittemus ad te: sed, mihi crede, simulatq; hoc nostrum legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papirius Pætus, uir bonus, amatorq; noster, mihi libros eos, quos Ser. Claudius reliquit, donauit. cum mihi per legem Ciciam licere capere Cincius amicus tuus diceret, libenter dixi me accepturum, si attulisset. nunc, si me amas, si te à me amari scis, enitere per amicos, clientes, hospites, libertos denique, ac seruos tuos, ut scheda nequa depereat: nam & græcis his libris, quos suspicor, & latinis, quos scio illum reliquisse, mihi uehementer opus est. ego autem quotidie magis, quod mihi de forensi labore temporis datur, in his studijs conquiesco. per mihi, per inquam gratum feceris, si in hoc tam diligens fueris, quàm soles in his rebus, quas me ualde uelle arbitraris. ipsiusq; Pæti tibi negotia commendo: de quibus tibi ille aget maximas gratias. &, ut iam inuisas nos, non solum rogo, sed etiam suadeo. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER II.

CICERO ATTICO S.

A L. Iun. eunti mihi Antium, & gladiatores M. Metelli cupide relinquenti, uenit obuiam tuus puer. is mihi literas abs te, & commentarium Consulatus mei græce scriptum reddidit. in quo lætatus sum, me aliquanto ante de ijsdem rebus græce item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse: nam, si ego tuum ante legissem, furatum me abs te esse diceres. quanquam illa tua (legi enim libenter) horridula mihi, atq; incompta uisa sunt: sed tamen erant ornata hoc ipso, quòd ornamenta neglexerant; &, ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, uidebantur. meus autem liber totum Isocratis μυροθήκιον, atq; omnis eius discipulorum arculas, ac non nihil etiam Aristotelica pigmenta consumpsit: quē tu Corcyræ, ut mihi alijs literis significas, strictim attigisti. post autem, ut arbitror, à Cossinio accepisti. quem tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lente, ac fastidiose probauissem. quanquam ad me rescripsit iam Rhodo Possidonius, se, nostrum illud ὑπόμνημα cum legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de ijsdem rebus scriberet, miseram, non modo non excitatum esse ad scribendum, sed etiam planè perterritum. quid quæris? conturbaui Græcam nationem, ita, uulgo qui in-

ſtabant, ut darem ſibi, quod ornarent, iam exhibere mihi moleſtiam deſtiterunt. tu, ſi tibi placuerit liber, curabis, ut & Athenis ſit, & in cæteris oppidis Græciæ: uidetur enim poſſe aliquid noſtris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem & quas poſtulas, & plures etiam mittam, quoniam quidem ea, quæ nos ſcribimus adoleſcentulorum ſtudijs excitati, te etiam delectant: fuit enim mihi commodum, quòd in eis orationibus, quæ Philippicæ nominantur, enituerit ciuis ille tuus Demoſthenes, & quòd ſe ab hoc refractariolo iudiciali dicendi genere abiunxerit, ut σεμνότερός τις καὶ πολιτικώτερος uideretur, curare, ut meæ quoque eſſent orationes, quæ conſulares nominarentur. quarum una eſt in ſenatu Cal. Ian. altera ad populum de lege agraria, tertia de Othone, quarta pro Rabirio, quinta de proſcriptorum filijs; ſexta, cum prouinciam in concione depoſui; ſeptima, qua Catilinam emiſi; octaua, quam habui ad populum poſtridie, quàm Catilina profugit; nona in concione quo die Allobroges inuocarunt; decima in ſenatu Non. Dec. ſunt præterea duæ breues, quaſi ἀποσπασμάτια legis agrariæ. hoc totum σῶμα, curabo, ut habeas. & quoniam te cum ſcripta, tum res meæ delectant, ijſdem ex libris perſpicies, & quæ geſſerim, & quæ dixerim. at ni popoſciſſes, ego me tibi non offerebam. Quod quæris, quid ſit, quò te accerſam; ac ſimul impeditum te negotijs eſſe ſignificas; neque recuſas, quin, non modo ſi opus ſit, ſed etiam ſi uelim, accurras: nihil ſanè eſt neceſſe: ueruntamen uidebare mihi tempora peregrinationis cómodius poſſe diſtribuere. nimis abes diu, præſertim cum ſis in pro-

pinquis locis. neq; nos te fruimur, & tu nobis cares. ac nunc quidem otium est. sed si paulo plus furor Pulchelli progredi posset, ualde te ego istinc excitarem. uerum præclare Metellus impedit, & impediet. quid quæris? est Consul φιλόπατρις, & (ut semper iudicaui) natura bonus. ille autem non simulat, sed plane Tribunus pl. fieri cupit. qua de re cum in senatu ageretur, fregi hominem, & inconstantiam reprehendi, qui Romæ Tribunatum pl. peteret, cum in Sicilia Aedilitatem sæpe dictitasset. sed neque magnopere dixi esse nobis laborandum, quod nihilo magis ei liciturũ esset plebeio Remp. perdere, quàm similibus eius me Cõsule patricijs esset licitũ. iam cum se ille septimo die uenisse à freto, neque sibi obuiam quenquam prodire potuisse, & noctu se introisse dixisset, in eoq; se in concione iactasset: nihil ei noui dixi accidisse: ex Sicilia septimo die Romam, tribus horis Roma Interamnam: noctu introisse, item ante: non esse itum obuiam, ne tum quidem, cum iri maxime debuit. quid quæris? hominem petulantem modestum reddo, nõ solum perpetua grauitate orationis, sed etiam hoc genere dictorum. itaq; iam familiariter cum ipso cauillor etiam, ac iocor. quin etiam cum candidatum deducerem, is quærit ex me, num consuessem Siculis locum gladiatoribus dare. negaui. at ego, inquit, nouos patronos instituam. sed soror, quæ tantum habeat consularis loci, unum mihi solum pedem dat. noli, inquam, de uno pede sororis queri, licet etiam alterum tollas. nõ consulare, inquies, dictum. fateor: sed ego odi illam male consularem: ea est enim seditiosa, ea cum uiro bellum gerit, neque solum cum Metello, sed etiam

cum Fabio, quòd eos mihi esse amicos moleste fert. Quod de agraria lege quæris, sanè iam uidetur refrixisse. Quod me quodammodo molli brachio de Pompeij familiaritate obiurgas, nolim ita existimes, me mei præsidij causa cum illo coniunctum esse, sed ita res erat instituta, ut, si inter nos esset aliqua forte dissensio, maximas in Rep. discordias uersari esset necesse: quod à me ita præcautum, atque ita prouisum est, non ut ego de optima illa mea ratione decederé, sed ut ille esset melior, & aliquid de populari leuitate deponeret. quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo scito gloriosius, quàm de suis prædicare: sibi enim bene gestæ, mihi conseruatæ Reip. dat testimonium. hoc facere illum, mihi quàm prosit, nescio, Reip. certe prodest. quid, si etiam Cæsarem, cuius nunc uenti ualde sunt secundi, reddo meliorem? num tantum obsum Reip? quin etiam, si mihi nemo inuideret, si omnes, ut erat æquum, fauerent, tamen non minus esset probanda medicina, quæ sanaret uitiosas partes Reip. quàm quæ execaret. nunc uero cum equitatus ille, quem ego in cliuo Capitolino te signifero, ac principe collocaram, senatum deseruerit; nostri autem principes digito se cœlum putent attingere, si muli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant; alij autem negligant: non'ne tibi satis prodesse uideor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? nam Catonem nostrum non tu amas plus, q̃ ego. sed tamen ille optimo animo utens, & summa fide, nocet interdum Reip. dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fece sententiam. quid uerius, quàm in iudicium uenire, qui ob rem

judicandam

iudicandam pecuniam acceperit? censuit hoc Cato. assensit senatus. equites curiæ bellum, non mihi, nam ego dissensi. quid impudentius publicanis renuntiantibus? fuit tamen retinendi ordinis causa facienda iactura. restitit, & peruicit Cato. itaque nunc Consule in carcere incluso, sæpe item seditione commota, aspirauit nemo eorum, quorum ego concursu, itemq; Consules, qui post me fuerunt, Remp. defendere solebant. quid ergo istos, inquies, mercede conductos habebimus? quid faciemus, si aliter non possumus? an libertinis, atque etiam seruis seruiamus? sed, ut tu ais, ἅλις σπουδῆς. Fauonius meam tribum tulit honestius, quàm suam, Luceij perdidit. accusauit Nasicam inhoneste, ac modeste tamen dixit, ut Rhodi uideretur molis potius, quàm Moloni operam dedisse. mihi, quòd defendissem, leuiter succensuit. nunc tamen petit iterum Reip. causa. Luceius quid agat, scribam ad te, cum Cæsarem uidero, qui aderit biduo. Quòd Sicyonij te lædunt, Catoni, & eius æmulatori attribuas Seruilio. quid? ea plaga nonne ad multos bonos uiros pertinet? sed si ita placuit, laudemus, deinde in dissensionibus soli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Tusculanum, & Pompeianum ualde me delectant, nisi quòd me illum ipsum uindicem æris alieni ære non Corinthio, sed hoc circumforaneo obruerũt. In Gallia speramus esse otiũ. prognostica mea cum oratiunculis propediem expecta. & tamen, quid cogites de aduentu tuo, scribe ad nos: nã mihi Pomponia nuntiari iussit, te mense Quintili Romæ fore. id à tuis literis, quas ad me de accessu tuo miseras, discrepabat. Pætus, ut antea ad te scripsi,

omnem libros, quos frater suus reliquisset, mihi donauit. hoc illius munus in tua diligētia positum est. si me amas, cura, ut conseruentur, & ad me perferantur. hoc mihi nil potest esse gratius. & tum græcos, tum uero latinos diligenter ut conserues, uelim. tuū esse hoc munusculum putabo. Ad Octauium dedi literas: cum ipso nil eram locutus: neque enim ista tua negotia prouincialia esse putabam: neque te in Toculionibus habebam. sed scripsi, ut debui, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVRA, amabo te, Ciceronem nostrum. ei nos θεῖοι uidemur. Πελληναίων in manibus tenebam. & hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes exstruxeram. ò magnum hominem, & à quo multo plura didiceris, quàm de Procillio. Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων puto me Romæ habere. mihi hæredes. lege. hoc doceo. mirabilis uir est. Ἡρώδης, si homo esset, eum potius legeret, quàm unam literam scriberet: qui me epistola petiuit: ad te, ut uideo, comminus accessit. cóiurasse mallem, quàm restitisse coniurationi, si illum mihi audiendum putassem. De lolio sanus non es. de uino laudo. sed heus tu, ecquid uides Cal. uenire, Antonium non uenire? iudices cogi? nam ita ad me mittunt: Nigidium minari in concione, se iudicem, qui non affuerit, compellaturum. uelim tamen, siquid est de Antonij aduentu, quod audieris, scribas ad me. & quoniam huc non uenis, cœnes apud nos utiq; prid. Cal. caue aliter facias. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

PRIMVM, *ut opinor*, εὐαγγέλια. *Valerius abso-lutus est Hortensio defendente. id iudicium Atilio con-donatum putabatur. & Epicratem suspicor, ut scri-bis, lasciuum fuisse: etenim mihi caligæ eius, ut fasciæ cretatæ, non placebant. quid sit, sciemus, cum uene-ris.* *Fenestrarum angustias quòd reprehendis, scito te* Κύρου παιδείαν *reprehendere: nam cum ego idem istuc dicerem, Cyrus aiebat, radiorum* τὰς διαφάσεις *latis luminibus, non tam esse suaueis: etenim* ἔστω ὄψις μὲν, ἡ, α. τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ, ἀκτῖνευς δὲ, δ, καὶ ε: *uides enim cætera: nam si* κατὰ εἰδώλων ἐμπτώσεις *uideremus, ualde laborarent* εἴδωλα *in angustijs. nūc fit lepide illa* ἔκχισις *radiorum. cætera si reprehende-ris, non feres tacitum, nisi siquid erit eiusmodi, quod sine sumptu corrigi possit.* *Venio nunc ad mensem Ianua rium, & ad* ὑπόστασιν *nostrā, ac* πολιτείαν, *in quā* σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον, *sed tamen ad extremum, ut il-li solebant,* τὴν ἀρέσκουσαν. *est res sanè magni consi lij: nam aut fortiter resistendum est legi agrariæ, in quo est quædam dimicatio, sed plena laudis; aut quie-scendum, quod est non dissimile, atque ire in Soloni-um, aut Antium; aut etiam adiuuandum, quod à me aiunt Cæsarem sic expectare, ut non dubitet: nam fuit apud me Cornelius: hunc dico Balbum Cæsaris fa miliarem: is affirmabat illum omnibus in rebus meo & Pompeij consilio usurum, daturumq; operam, ut cum Pompeio Crassum coniungeret. hic sunt hæc, con iunctio mihi summa cum Pompeio; si placet, etiam*

cum Cæsare, reditus in gratiam cum inimicis, pax cum multitudine, senectutis otium. sed me κατάκρησις mea illa commouet, quæ est in libro III.

Interea cursus, quos prima à parte iuuentæ,
Quosq; adeo Consul uirtute, animoq; petisti,
Hos retine, atq; auge famam, laudesq; bonorum.

hæc mihi cum in eo libro, in quo multa sunt scripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipsa præscripserit, non opinor esse dubitandũ, quin semper nobis uideatur εἷς οἰωνός ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. sed hæc ambulationibus compitalitijs reseruemus. Tu pridie Compitalia memento. balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrẽ adiũgemus. θεοφράστου περὶ φιλομαθίας affer mihi de libris Quinti fratris. Vale.

CICERO ATTICO S.

FECISTI mihi pergratum, quòd Serapionis librum ad me misisti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partem uix intelligo. pro eo tibi præsentem pecuniam solui imperaui, ne tu expensum muneribus ferres. At quoniam numorum mentio facta est, amabo te, cura, ut cum Ticinio, quoquo modo poteris, transigas. si in eo, quod ostenderat, nõ stat, mihi maxime placet ea, quæ male empta sunt, reddi, si uoluntate Pomponiæ fieri poterit. si ne id quidem, numi potius reddantur, quàm ullus sit scrupulus. ualde hoc uelim ante, quàm proficiscare, amanter, ut soles, diligenterq; conficias. Clodius ergo, ut ais, ad
* Tigranem? uelim, Syrpiæ conditione: sed facile patior:

accommodatius enim nobis est ad liberam legationem tempus illud, cum et Quintus noster iam, ut speramus, in otio consederit, & iste sacerdos Bonæ Deæ cuiusmodi futurus sit, sciri possit. interea quidem cum musis nos delectabimus animo æquo, immo uero etiam gaudenti, ac libenti. neque mihi unquam ueniet in mentem Crasso inuidere, neque pœnitere, quòd à me ipse non desciuerim. De geographia, dabo operã, ut tibi satisfaciã: sed nihil certi polliceor. magnum opus est. sed tamen, ut iubes, curabo, ut huius peregrinatiõis tibi opus extet. tu quicquid indagaris de Rep. & maxime quos Cõsules futuros putes, facito, ut sciam. tametsi nimis sum curiosus: statui enim nihil iam de Rep. cogitare. Terentiæ saltum perspeximus. quid quæris? præter quercum Dodonæam nihil desideramus, quo minus Epeirum ipsam possidere uideamur. Nos circiter Cal. aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. tu, si in Formiano nõ erimus (si nos amas) in Pompeianum uenito. id & nobis erit periucundum, & tibi non sanè deuiũ. De muro, imperaui Philotimo, ne impediret, quo minus id fieret, quod tibi uideretur. censeo tamen, adhibeas Vectium. his temporibus, tam dubia uita optimi cuiusque, magni æstimo unius æstatis fructum palæstræ Palatinæ, sed ita tamen, ut nihil minus uelim, quàm Pomponiam, & puerum uersari in timore ruinæ. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVPIO equidem, & iampridem cupio Alexandream, reliquamq; Aegyptum uisere, & simul ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum aliquo de-

siderio reuerti. sed hoc tempore, & ijs mittentibus, αἰδέομαι τρῶας καὶ τρωάδας ἑλκεσιπέπλους: quid enim nostri optimates, siqui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo præmio de sententia esse deductũ? πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει Cato ille noster, qui mihi unus est pro centum millibus? quid uero historiæ de nobis ad annos D C. prædicarint? quas quidem ego multo magis uereor, quàm eorũ hominum, qui hodie uiuũt, rumusculos. sed opinor excipiamus, & expectemus: si enim deferetur, erit quædam nostra potestas, & tũ deliberabimus. & iam hercule est in non accipiendo nonnulla gloria. quare siquid θεοφάνης tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. de istis rebus expecto tuas literas, quid Arrius narret, quo animo se destitutum ferat, & qui Consules parentur, utrum (ut populi sermo) Pompeius, et Crassus, an, ut mihi scribitur, cum Gabinio Ser. Sulpitius, & num quæ nouæ leges, & num quid noui omnino: &, quoniam Nepos proficiscitur, cuinam Auguratus deferatur: quo quidem uno ego ab istis capi possum uidere ciuitatem meam. sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν? sic inquam in animo. sic uellem ab initio. nunc uero, quoniam, quæ putaui esse præclara, expertus sum, quàm essent inania: cum omnibus musis rationem habere cogito. tu tamen de Curtio ad me rescribe certius. & num quis in eius locum paretur, et quid de P. Clodio fiat, & omnia, quemadmodum tu pollicearis, ἐπὶ σχολῆς scribe. & quo die Roma te exiturum putes, uelim ad me scribas, ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus sim: epistolamq; statim des de his

rebus, de quibus ad te scripsi: ualde enim expecto literas tuas. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVOD tibi superioribus literis promiseram, fore, ut opus extaret huius peregrinationis: nihil iam magnopere confirmo: sic enim sum complexus otium, ut ab eo diuelli non queam. itaq; aut libris me delecto, quorum habeo Antij festiuam copiam: aut fluctus numero: nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ. à scribendo prorsus abhorret animus: etenim γεωγραφικὰ, quæ constitueram, magnũ opus est: ita ualde Eratosthenes, quẽ mihi proposueram, à Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid censes, si Tyrannio accesserit? et hercule sunt res difficiles ad explicandũ, et ὁμοειδεῖς: nec tã possunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, q̃ uidebãtur: &, quod caput est, mihi quæuis satis iusta causa cessandi est. quin etiam dubitem, an hic Antij consida͂, & hoc tempus omne consumam: ubi quidẽ ego mallem diu nimirum, q̃ Romæ fuisse. tu uero sapientior Buthroti domũ parasti. sed, mihi crede, proxima est illi municipio hæc Antiatũ ciuitas. esse locũ tam propè Romã, ubi multi sint, qui Vatiniũ nunq̃ uiderint: ubi nemo sit, præter me, qui quenq̃ ex uigintiuiris unũ esse saluũ uelit: ubi me interpellet nemo, diligãt omnes: hic, hic nimirũ πολιτευτέον: nã istic nõ solũ nõ licet, sed etiã tædet. itaq; ἀνέκδοτα à nobis, quæ tibi uni legamus, Theopõpino genere, aut etiã asperiore multo pãgentur. neq; aliud iã quicq̃ πολιτεύομαι, nisi odisse improbos, et id ipsũ nullo cũ stomacho, sed potius cũ aliqua scribẽdi uoluptate. Sed ut ad rẽ, scri=

psi ad Quæstores urb. de Quinti fratris negotio. uide quid narrent, ecquæ spes sit denarij, an cistophoro Pompeiano iaceamus. Præterea de muro, statue, quid faciendum sit. aliud quid? etiam. quando te proficisci istinc putes, fac, ut sciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE GEOGRAPHIA etiam atque etiam deliberabimus. Orationes à me autem duas postulas: quarum alteram nō libebat mihi scribere, quia abscideram: alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. sed id quoque uidebimus. denique aliquid extabit, ne tibi planè cessasse uideamur. De Publio quæ ad me scribis, sanè mihi iucunda sunt: eaq; etiam uelim omnibus uestigijs indagata ad me afferas, cum uenies; & interea scribas, siquid intelliges, aut suspicabere, & maxime de legatione quid sit acturus. equidē ante, quàm tuas legi literas, in hominem ire cupiebam, non mehercule ut differrem cum eo uadimonium: nam mira sum alacritate ad litigandum: sed uidebatur mihi, siquid esset in eo populare, quòd plebeius factus esset; id amissurus: quid enim? ad plebem transisti, ut Tigranem ires salutatum? narra mihi, Reges Armenij patritios salutare non solent? quid quæris? acueram me ad exagitādam hanc eius legationem. quam si ille contemnit, & si (ut scribis) bilem id commouet & latoribus, & auspicibus legis curiatæ: spectaculum egregium. hercule, uerum ut loquamur, subcontumeliose tractatur noster Publius: primum qui, cum in domo Cæsaris quon-

dam unus uir fuerit, nunc ne in uiginti quidem esse potuerit: deinde alia legatio dicta erat, alia data est: illa opima ad exigendas pecunias Drusio: ut opinor, Pisaurensis nebuloni Vatinio reseruatur: hæc ieiuna, ac bella relegatio datur ei, cuius Tribunatus ad istorum tempora reseruatur. incende hominem, amabo te, quoad potes. una spes est salutis, istorum inter istos dissensio. cuius ego quædam initia sensi ex Curione. iam uero Arrius Consulatum sibi ereptum fremit. Megabocchus, & hæc sanguinaria iuuentus inimicissima est. accedat uero, accedat etiam ista rixa Auguratus. spero me præclaras de istis rebus epistolas ad te sæpe missurum. sed, illud quid sit, scire cupio, quod iacis obscure, iam etiam ex ipsis quinque uiris loqui quosdam? quidnam id est? si est enim aliquid, plus est boni, quàm putaram. atque hæc sic uelim existimes non me abs te κατὰ τὸ πρακτικὸν quærere, quòd gestiat animus aliquid agere in Rep. iam pridem gubernare me tædebat, etiam cum licebat. nunc uero, cum cogar exire de naui nō abiectis, sed ereptis gubernaculis, cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio, ut ait tuus amicus Sophocles, καὶ ὑπὸ στέγῃ. Πυκνῆς ἀκούσαι ψεκάδος εὐδούσῃ φρενί. De muro, quid opus sit, uidebis. Castritianum mendum nos corrigemus, & tamen ad me Quintus CIↃ. CCIↃↃ. IↃↃↃ. scripserat, non ad sororem tuam HS XXX. Terentia tibi salutem dicit. Cicero tibi mandat, ut Aristodemo idem de se respondeas, quod de fratre suo sororis tuæ filio respondisti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

EPISTOLAM cum à te auide expectarem ad uespe rum, ut soleo, ecce tibi nuntius, pueros uenisse Roma. uoco, quæro, ecquid literarum? negant. quid ais, inquam, nihil ne à Pomponio? perterriti uoce, & uultu, confessi sunt se accepisse, sed excidisse in uia. quid quæris? permoleste tuli: nulla enim abs te per hos dies epistola inanis aliqua re utili, & suaui. nunc, siquid in ea epistola, quam ante diem XVI. Cal. Maij dedisti, fuit historia dignum, scribe quamprimum, ne ignoremus. sin nihil præter iocationem, redde id ipsum. et scito Curionem adolescentem uenisse ad me salutatum. ualde eius sermo de Publio cum tuis literis congruebat. ipse uero mirandum in modum Reges odisse superbos. peræque narrabat incensam esse iuuentutem, neque hæc ferre posse. bene habemus. nos, si in ijs spes est, opinor, aliud agamus. Ego me do historiæ. quanquam licet me Saufeiú putes esse. nihil me est inertius. Sed cognosce itinera nostra, ut statuas, ubi nos uisurus sis. In Formianum uolumus uenire Parilibus, inde, (quoniam putas prætermittendum nobis esse hoc tempore cratera illum delicatum) Cal. Maijs de Formiano proficiscemur, ut Antij simus ad V. Non. Maij: ludi enim Antij futuri sunt à IIII. Cal. ad prid. Non. Maij: eos Tullia spectare uult. inde cogito in Tusculanum, deinde Arpinum, Romam ad Cal. Iun. te aut in Formiano, aut Antij, aut in Tusculano, cura, ut uideamus. Epistolam superiorem restitue nobis, & appinge aliquid noui. Vale.

CICERO ATTICO S.

SVBITO cum mihi dixisset Caecilius Quaestor puerũ se Romam mittere, haec scripsi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cum eos, de quibus scribis, tum illum, quem addis, & ais, longum esse, quae ad ea responderis, perscribere: illum uero, qui non dum habitus est, quem illa βοῶπις, cum è Solonio redierit, ad te est relatura; sic uelim putes, nihil hoc posse mihi esse iucundius. si uero quae de me pacta sunt, ea nõ seruãtur, in coelo sum, ut sciat hic noster Hierosolymarius traductor ad plebem, quam bonam meis putissimis orationibus gratiam retulerit: quarum expecta diuinam παλινῳδίαν: etenim, quantum coniectura auguramur, si erit nebulo iste cum ijs dynastis in gratia, non modo de Cynico consulari, sed ne de istis quidem piscinarum Tritonibus poterit se iactare: non enim poterimus ulla esse in inuidia spoliati opibus, & illa senatoria potentia. sin autem ab ijs dissentiet, erit absurdum in nos inuehi. ueruntamen inuehatur. festiue, mihi crede, & minore sonitu, quàm putaram, orbis hic in Rep. est conuersus: citius omnino, quàm potuit: id culpa Catonis, sed rursus improbitate istorũ, qui auspicia, qui Aeliam legem, qui iuniam, & Liciniam, qui Caeciliam, & Didiam neglexerunt; qui omnia remedia Reip. effuderunt; qui regna, qui praedia tetrarchis, qui immaneis pecunias paucis dederunt. uideo iam, quò inuidia transeat, & ubi sit habitura. nihil me existimaris neq; usu, neq; à Theophrasto didicisse, nisi breui tẽpore, desiderari nostra illa tempora, uideris.

etenim si fuit inuidiosa senatus potentia: cum ea nō ad populum, sed ad treis homines immoderatos redacta sit, quidnam censes fore? proinde isti licet faciant, quos uolent, Consules, Tribunos pl. deniq; etiam Vatinij strumam sacerdotij διβάφῳ uestiant. uidebis breui tempore magnos non modo eos, qui nihil titubarunt, sed etiā illum ipsum, qui peccauit, Catonem: nam nos quidem, si per istum tuum sodalem Publiū licebit, σοφιστεύειν cogitamus: si ille cogitat, tantum duntaxat nos defendere, & quod est proprium artis huius, ἐπαγγέλλομαι ἄνδρα ἀπαμύνεσθαι ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ. patria propitia sit: habet à nobis etiam si non plus, q̄ debitū est, plus certe, q̄ postulatum est. male uehi malo alio gubernāte, q̄ tam ingratis uectoribus bene gubernare. sed hæc coràm cōmodius. nunc audi, quod quæris. Antiū me ex Formiano recipere cogito ad V. Non. Maias. Antio uolo Non. Maijs proficisci in Tusculanum. sed cum è Formiano rediero (ibi esse uolo usq; ad prid. Cal. Maias) faciam statim te certiorem. Terētia tibi salutē. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

CICERO ATTICO S.

VOLO ames constantiam meam. ludos Antij spectare non placet: est enim ὑποσόλοικον, cum uelim uitare omnium deliciarum suspicionem, repente ἀναφαίνεσθαι nō solū delicate, sed etiā inepte peregrinantē. quare usq; ad Non. Mai. te in Formiano expectabo. nūc fac, ut sciā, quo die te uisuri simus. Ab Appij foro hora quarta: dederam aliā paulo ante à tribus Tabernis. Vale.

CICERO ATTICO S.

NARRO tibi: planè relegatus mihi uideor, postequã in Formiano sum: dies enim nullus erat, Antij cum essem, quo die non melius scirem Romæ quid ageretur, quàm ij, qui erant Romæ: etenim literæ tuæ, non solum quid Romæ, sed etiam quid in Rep. neque solum quid fieret, uerum etiam quid futurum esset, indicabant. nunc, nisi siquid ex prætereunte uiatore exceptum est, scire nihil possumus. quare quanquam iam te ipsum expecto, tamen isti puero, quem ad me statim iussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modo actorum, sed etiam opinionum tuarum: ac diem, quo Roma sis exiturus, cura ut sciã. Nos in Formiano esse uolumus usque ad prid. Non. Maias. eò si ante eam diem non ueneris, Romæ te fortasse uidebo. nam Arpinum quid ego te inuitem? τρηχεῖ' ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος· οὔτι ἔγωγε ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι. hæc igitur. Cura ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

NEGENT illi Publium Trib. pl. factum esse. hoc uero regnum esse, ferri nullo pacto potest. emittat ad me Publius, qui obsignent. iurabo, Cneum nostrum, collegam Balbi Antij mihi narrasse, in auspicio fuisse. ò suaues epistolas tuas uno tempore mihi datas duas: quibus εὐαγγέλια quæ reddam, nescio, deberi quidem planè fateor. sed uide συγκύρημα. emerseram com=

mode ex Antio in Appiam ad Treis Tabernas, ipsis Cerealibus, cũ in me incurrit Roma ueniẽs Curio meus. ibidem illico puer abs te cum epistolis. ille ex me, nihil ne audissem noui? ego negare. Publius, inquit, Tribunatum pl. petit. quid ais? & inimicissimus quidem Cæsaris, & ut omnia, inquit, ista rescindat. quid Cæsar, inquam? negat se quicquã de illius adoptione tulisse. deinde suum, Memmij, Metelli Nepotis exprompsit odium. complexus iuuenem dimisi, properãs ad epistolas: ubi sunt, qui aiunt ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι? quãto magis uidi ex tuis literis, quàm ex illius sermone, quid ageretur, de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publij, de lituis βοώπιδος, de signifero Athenione, de literis missis ad Cneum, de Theophanis, Memmijq; sermone. quantam porrò mihi expectationem dedisti conuiuij istius ἀσελγοῦς? sum in curiositate ὀξύπεινος. sed tamen facile patior te id ad me συμπόσιον nòn scribere: præsentem audire malo. Quod me, ut scribam aliquid, hortaris: crescit mihi quidem materies, ut dicis: sed tota res etiam nunc fluctuat κατὰ ὀπώραν τρυγὼς: quæ si desederit, magis erunt iudicata, quæ scribã: quæ si statim à me ferre non potueris, primus habebis tamen, et aliquandiu solus. Dicæarchum recte amas: luculentus homo est, & ciuis haud paulo melior, quàm isti nostri ἀδικαίαρχοι. Literas scripsi hora decima Cerealibus, statim, ut tuas legeram: sed eas eram daturus, ut putaram, postridie ei, qui mihi primus obuiam uenisset. Terentia delectata est tuis literis, & impertit tibi multum salutis. καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.

CICERO ATTICO S.

FACINVS indignum: epistolam αὐθωρεὶ tibi à Tribus Tabernis rescriptam ad tuas suauissimas epistolas neminem reddidisse? at scito eum fasciculum, quò illam conieceram, domum eo ipso die latum esse, quo ego dederam, & ad me in Formianum relatum esse. itaque tibi tuam epistolam iussi referri, ex qua intelligeres, q̃ mihi tum illæ gratæ fuissent. Romæ quod scribis sileri: ita putabam: at hercule in agris non siletur: nec iam ipsi agri regnum uestrum ferre possunt. si uero in hanc τηλέπυλον ueneris λαιστρυγονίην, (Formias dico) qui fremitus hominum? quàm irati animi? quanto in odio noster amicus Magnus? cuius cognomen unà cum Crassi Diuitis cognomine consenescit. credas mihi uelim: neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, q̃ ego fero, ferret. quare, mihi crede, φιλοσοφῶμεν. iuratus tibi possum dicere, nihil esse tanti. Tu si literas ad Sicyonios habes, aduola in Formianum: unde nos prid. Non. Maij cogitamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVANTAM tu mihi moues expectationem de sermone Bibuli? quantam de colloquio βοώπιδος? quantam etiam de illo delicato conuiuio? proinde ita fac uenias ad sitienteis aures. quanquam nihil est iam, quod magis timendum nobis putem, quàm ne ille noster Sampsiceramus, cum se omnium sermonibus sentiet uapulare, & cum has actiones εὐανατρέπτους

uidebit, ruere incipiat. ego autem usq; eò sum eneruatus, ut hoc otio, quo nunc tabescimus, malim ἐντυραννεῖσθαι, q̃ optima spe dimicare. De pangendo quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. basilicam habeo, nó uillam, frequentia Formianorum. at comparem basilicæ? tribum Aemiliam. sed omitto uulgus. post horam quartam molesti cæteri non sunt. C. Arrius proximus est uicinus, immo ille quidem iam cõtubernalis, qui etiã se iccirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philosophetur. ecce ex altera parte Sebosus ille Catuli familiaris. quò me uertam? statim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodissime expectari uiderem, duntaxat ad prid. Non. Mai. uide enim quibus hominibus aures sint deditæ meæ. occasionem mirificam, siquis nunc, dum ij apud me sunt, emere de me fundum * Formianum uelit. & tamen illud probem. magnum quid aggrediamur, & multæ cogitationis, atq; otij. sed tamen satisfiet à nobis, neq; parcetur labori. Vale.

CICERO ATTICO S.

VT SCRIBIS, ita uideo, non minus incerta in Rep. quàm in epistola tua. sed tamen ista ipsa me uarietas sermonum, opinionumq; delectat: Romæ enim uideor esse, cum tuas literas lego, et, ut fit in tantis rebus, modo hoc, modo illud audire. illud tamen explicare non possum, quidnam inueniri possit, nullo recusante, ad facultatem agrariam. Bibuli autem ista magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet nisi ipsius iudicium sine ulla correctione Reip? nimirum in Publio spes est.

fiat, fiat Tribunus pl. si nihil aliud, ut eo citius tu ex Epei ro reuertare: nam, ut illo tu careas, non uideo posse fieri, præsertim si mecum aliquid uolet disputare. sed id quidem non dubiũ est, quin, si quid erit eiusmodi, sis aduolaturus. uerum ut hoc non sit, tamen seruet Remp. * præclarum spectaculum mihi propono, modo te consessore spectare liceat. cum hæc maxime scriberem, ecce tibi Sebosus. nondum planè ingemueram, salue, inquit Arrius. hoc est Roma decedere? quos ego homines effugi, cum in hos incidi? ego uero in montes patrios, & ad incunabula nostra pergam. deniq; si solus non potuero, cum rusticis potius, q̃ cum ijs perurbanis, ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil scribis, in Formiano tibi præstoler usq; ad III. Non. Maias. Terẽtiæ pergrata est assiduitas tua, et diligentia in controuersia Muluiana. nescit omnino te cõmunem causam defendere eorum, qui agros publicos possideant. sed tamen tu aliquid publicanis pendis: hæc etiam id recusat. ea tibi igitur, & Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς salutem dicunt.

CICERO ATTICO S.

COENATO mihi, & iam dormitanti prid. Cal. Maias epistola est illa reddita, in qua de agro Campano scribis. quid quæris? primum ita me pupugit, ut somnum mihi ademerit, sed id cogitatione magis, quàm molestia. cogitanti autem hæc ferè succurrebant. primum ex eo, quod superioribus literis scripseras ex familiari te illius audisse, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret, maius aliquid timueram: hoc mihi eiusmodi

non uidebatur. deinde, ut me ego consoler, omnis expectatio largitionis agrariæ in agrum Campanum uidetur esse deriuata. qui ager, ut dena iugera sint, non amplius hominum quinq; millia potest sustinere. reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur, necesse est. præterea, si ulla res est, quæ bonorum animos, quos iam uideo eße cómotos, uehementius possit incendere, hæc certe est, & eo magis, ꝙ portorijs Italiæ sublatis, agro Campano diuiso, quod uectigal superest domesticum, præter uicesimam? quæ mihi uidetur una conciuncula, clamore pedisequorum nostrorũ esse peritura. Cneus quidem noster iam planè quid cogitet, nescio. φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ᾽ ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ, qui quidem etiam istuc adduci potuerit: nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, se leges Cæsaris probare, actiones ipsum præstare debere: agrariam legem sibi placuisse; potuerit intercedi, nec ne, nihil ad se pertinere: de Rege Alexandrino placuisse sibi aliquando confici; Bibulus de cœlo tum seruasset, nec ne, sibi quærendũ non fuisse: de publicanis, uoluisse illi ordini commodare; quicquid futurum fuerit, si Bibulus tum in forum descendisset, se diuinare non potuisse. nunc uero Sampsicerame quid dices? uectigal te nobis in monte Antilibano constituisse, agri Campani abstulisse? quid, hoc quemadmodum obtinebis? oppressos uos, inquit, tenebo exercitu Cæsaris: non mehercule me tu quidem tam isto exercitu, quàm ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modo præmiorum, sed ne sermonum quidem unquam fructum ullum, aut gratiam retulerunt. quòd si in eam me partem incitarem, profecto

iam aliquam reperirem resistendi uiam. nunc prorsus hoc statui, ut, quoniam tanta controuersia est Dicæarcho familiari tuo cum Theophrasto amico meo, ut ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longe omnibus anteponat, hic autem τὸν θεωρητικόν, utriq; à me mos gestus esse uideatur: puto enim me Dicæarcho affatim satisfecisse: respicio nunc ad hanc familiam, quæ mihi non modo, ut requiescam, permittit, sed reprehendit, quia non semper quierim. quare incumbamus ò noster Tite ad illa præclara studia, & eò, unde discedere non oportuit, aliquando reuertamur. Quod de Quinti fratris epistola scribis, ad me quoque fuit πρόσθε λέων, ὄπιθεν δέ. quid dicam, nescio: nam ita deplorat primis uersibus mansionem suam, ut quemuis mouere possit: ita rursus remittit, ut me roget, ut annales suos emendem, & edam. illud tamen, quod scribit, animaduertas uelim, de portorio circunuectionis. ait se de cõsilij sententia rem ad senatum reiecisse. non dum uidelicet meas literas legerat; quibus ad eum, re consulta, & explorata, perscripseram, non deberi. uelim, siqui Græci iam Romam ex Asia de ea causa uenerunt, uideas, & (si tibi uidebitur) ijs demonstres, quid ego de ea re sentiam. si possum discedere, ne causa optima in senatu pereat, ego satisfaciam publicanis: εἰ δὲ μὴ, (uere tecum loquar) in hac re malo uniuersæ Asiæ, & negotiatoribus: nam eorum quoq; uehemẽter interest. hoc ego sentio ual de nobis opus esse. sed tu id uidebis. Quæstores autẽ, quæso, num etiã de cistophoro dubitant? nam si aliud nihil erit, cum erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnã, quod extremũ est. Te in Arpinati uidebi-

mus, & hospitio agresti accipiemus, quoniam mariti=mum hoc contempsisti. Vale.

CICERO ATTICO S.

PRORSVS, ut scribis, ita sentio. turbatur Sampsi=ceramus. nihil est, quod non timendum sit. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται: quid enim ista repen=tina affinitatis coniunctio? quid ager Campanus? quid effusio pecuniæ significant? quæ si essent extrema, ta=men esset nimium mali: sed ea natura rei est, ut hæc ex=trema esse non possint: quid enim eos hæc ipsa per se delectare possunt? nunquam huc uenissent, nisi ad alias res pestiferas aditus sibi compararent. Dij immortales. uerum, ut scribis, hæc in Arpinati ad VI. circiter Id. Maias non deflebimus, ne & opera, & oleum philolo=giæ nostræ perierit, sed conferemus tranquillo animo. neq; tam me ἐνελπιστία consolatur, ut antea, quàm ἀδιαφορία, qua nulla in re tam utor, quàm in hac ci=uili, & publica. quin etiam, quod est subinane in no=bis, & non ἀφιλόδοξον, (bellum est enim sua uitia nosse) id afficitur quadam delectatione: solebat enim me pungere, ne Sampsicerami merita in patriam ad an=nos D C. maiora uiderentur, quàm nostra. hac qui=dem cura certe iam uacuus sum: iacet enim ille sic * ut Phocis Curiana stare uideatur. sed hæc coràm. tu tamen uideris mihi Romæ fore ad nostrum aduentum. quod sanè facile patiar, si tuo commodo fieri possit. sin, ut scribis, ita uenies: uelim è Theophane expiscere, quonam in me animo sit Arabarches. quæres scilicet

κατὰ τὸ ἡγεμονικόν, & ad me ab eo quaſi ὑποθήκας afferes, quemadmodum me geram. aliquid ex eius ſermone poterimus περὶ τῶν ὅλων ſuſpicari. Vale.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI aliquot epiſtolas tuas: ex quibus intellexi, quàm ſuſpenſo animo, & ſolicito ſcire aueres, quid eſſet noui. tenemur undiq;, neq; iam, quo minus ſeruiamus, recuſamus, ſed mortem, & eiectionem, quaſi maiora, timemus, quæ multo ſunt minora. atq; hic ſtatus, qui una uoce omnium gemitur, neque uerbo cuiuſquam ſubleuatur, σκοπὸς eſt, ut ſuſpicor, illis, qui timent ullam cuiuſquam largitionem relinquere. unus loquitur, & palàm aduerſatur adoleſcens Curio. huic plauſus maximi, conſalutatio forenſis perhonorifica, ſigna præterea beneuolentiæ permulta à bonis impertiuntur. Fuſium clamoribus, & conuitijs, & ſibilis conſectantur. his ex rebus non ſpes, ſed dolor eſt maior, cum uideas ciuitatis uoluntatem ſolutam, uirtutem alligatam. ac, ne forte quæras κατὰ λεπτὸν de ſingulis rebus, uniuerſa res eſt eò deducta, ſpes ut nulla ſit, aliquando non modo priuatos, uerum etiam magiſtratus liberos fore. attamen in oppreſſione ſermo in circulis duntaxat, & in conuiuijs eſt liberior, quàm fuit. uincere incipit timorem dolor, ſed ita, ut omnia ſint pleniſſima deſperationis. habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur, atq; ut ex legibus Iulijs, non dubitant iurare cæteri. Laterenſis exiſtimatur

recte fecisse, quod Tribunatum pl. petere destitit, ne iuraret. sed de Rep. non libet plura scribere. Displiceo mihi, nec sine summo scribo dolore. me tueor, ut oppressis omnibus, non demisse; ut tantis rebus gestis, parum fortiter. à Caesare ualde liberaliter inuitor in legationem illam, sibi ut sim legatus: atq; etiam libera legatio uoti causa datur. sed haec et praesidij apud furorem Pulchelli non habet satis, & à fratris aduentu me ablegat: illa et munitior est, & nõ impedit, quo minus adsim, cũ uelim: & hanc ego teneo, sed usurum me non puto. neq; tamen scit quisquam. non libet fugere. aueo pugnare. magna sunt hominum studia. sed nihil affirmo. tu haec silebis. De Statio manumisso, & nonnullis alijs rebus angor equidem, sed iam prorsus occallui. tu, uellem ego, & cuperem, adesses. nec mihi consilium, nec consolatio deesset. sed ita te para, ut, si inclamaro, aduoles. Vale.

CICERO ATTICO S.

MVLTA me solicitant, & ex Reip. tanto motu, & ex his periculis, quae mihi ipsi intenduntur: & sexcenta sunt: sed mihi nil est molestius, quàm Statium manumissum. nec meum imperium, ac mitto imperium, non simultatem meam, reuereri saltem? nec quid faciam, scio: neq; tantum est in re, quantus est sermo. ego autem ne irasci quidem possum ijs, quos ualde amo. tantum doleo, ac mirifice quidem. caetera in magnis rebus, minae Clodij, contentionesq;, quae mihi proponuntur, modice me tangunt: etenim uel subire eas uideor mihi summa cum dignitate, uel declinare nulla cum mo=

lestia posse: dices fortasse, dignitatis ἅλις *tanquam* δ'ῥυός: *saluti, si me amas, consule. me miserum, cur non ades? nihil te profecto præteriret. ego fortasse* τυφλώττω, *& nimium* τῷ καλῷ προσπέπονθα. *scito nihil unquam fuisse tam infame, tam turpe, tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quàm hunc statũ, qui nunc est, magis mehercule, quàm uellem, non modo quàm putaram. populares isti iam etiam modestos homines sibilare docuerunt.* Bibulus *in cœlo est: nec, quare, scio: sed ita laudatur, quasi unus homo nobis cunctando restituit rem.* Pompeius, *nostri amores, quod mihi summo dolori est, ipse se afflixit. neminẽ tenet. uoluntate, an metu necesse sit ijs uti, uereor.* Ego *autem neq; pugno cum illa causa propter illam amicitiam: neq; approbo, ne omnia improbem, quæ antea gessi. utor uia. populi sensus maxime in theatro, & spectaculis perspectus est: nam gladiatoribus quà dominus, quà aduocati sibilis conscissi: ludis* Apollinaribus Diphilus *tragœdus in nostrũ* Pompeium *petulanter inuectus est.* Nostra *miseria tu es* Magnus: *millies coactus est dicere eadem.* Virtutem *istam, ueniet tempus, cũ grauiter gemes: totius theatri clamore dixit, itẽq; cætera: nam & eiusmodi sunt ij uersus, uti in tempus ab inimico* Pompeij *scripti esse uideantur.* Si *neque leges, neque mores cogunt, & cætera magno cum fremitu, et clamore sunt dicta.* Cæsar *cum uenisset mortuo plausu,* Curio *filius est insecutus. huic ita plausum est, ut salua* Rep. Pompeio *plaudi solebat. tulit* Cæsar *grauiter. literæ* Capuam *ad* Pompeium *uolare dicebantur. inimici erant equitibus, qui* Curioni *stantes plauserant; hostes*

omnibus: Rosciæ legi, etiam frumentariæ minitabãtur. sanè res erat perturbata. equidem malueram, quod erat susceptum ab illis, silentio transiri: sed uereor, ne non liceat. non ferunt homines, quod uidetur esse tamen ferendum. sed est iam una uox omnium magis odio firmata, q̃ præsidio. Noster autem Publius mihi minitatur, inimicus est. impendet negotium: ad quod tu scilicet aduolabis. uideor mihi nostrum illum consularem exercitum bonorum omnium, etiam satis bonorum, habere firmissimum. Pompeius significat studium erga me non mediocre. idem affirmat uerbum de me illum non esse facturum. in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur.

Cosconio mortuo, sum in eius locum inuitatus. id erat uocari in locum mortui. nil me turpius apud homines fuisset: neq; uero ad istam ipsam ἀσφάλειαν quicquam alienius: sunt enim illi apud bonos inuidiosi: ego apud improbos meam retinuissem inuidiã, alienam assumpsissem. Cæsar me sibi uellet esse legatum. honestior hæc declinatio periculi. sed ego hoc non repudio. quid ergo est? pugnare malo, nihil tamen certi. iterum dico, utinam adesses: sed tamen, si erit necesse, arcessemus. quid aliud? quid? hoc, opinor. certi sumus perisse omnia: quid enim ἀκκιζόμεθα tandiu? sed hæc scripsi properans, & mehercule timide. posthac ad te aut, si perfidelem habebo, cui dem, scribam plane omnia: aut, si obscure scribam, tu tamen intelliges. in his epistolis me Lælium, te Furium faciam. cætera erunt ἐν αἰνίγμασιν.

Hic Cæciliũ colimus, et obseruamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te missa. iis ardet dolore, & ira noster Pompeius. Vale.

CICERO ATTICO S.

NICATO, ut te uelle intellexeram, nullo loco defui. Numestium ex literis tuis studiose scriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium quibus rebus possum tueor diligenter. Varro satisfacit nobis. Pompeius amat nos, carosq; habet. credis? inquies. credo: prorsus mihi persuadet. sed quia, ut uideo, pragmatici homines omnibus historicis præceptis, uersibus deniq; cauere iubent, & uetant credere: alterum facio, ut caueam: alterum, ut non credam, facere non possum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum. Pompeius affirmat, non esse periculum; adiurat: addit etiam, se prius occisum iri ab eo, quàm me uiolatum iri. tractatur res. simul quid erit certi, scribam ad te. si erit pugnandum, arcessam ad societatem laboris. si quies dabitur, ab Amalthea te non commouebo. De Rep. breuiter ad te scribam: iam enim, charta ipsa ne nos prodat, pertimesco. itaque posthac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀλληγορίαις obscurabo. nunc quidem nouo quodam morbo ciuitas moritur; ut, cum omnes ea, quæ sunt acta, improbent, querantur, doleãt, uarietas in re nulla sit, apertéq; loquantur, & iam clare gemant; tamen medicina nulla afferatur: neq; enim resisti sine internecione posse arbitramur: nec uidemus, qui finis cedendi, præter exitium, futurus sit. Bibulus hominum admiratione, & beneuolentia in cœlo est. edicta eius, & conciones describũt, & legunt. nouo quodam genere in summam gloriam uenit. populare nunc nil tam est, quàm odium popularium. hæc quò sint eruptura, timeo. sed, si dispicere

quid cœpero, ſcribam ad te apertius. tu, ſi me amas tantum, quantum profecto amas; expeditus facito ut ſis; ſi inclamaro, ut accurras. ſed do operam, & dabo, ne ſit neceſſe. Quod ſcripſeram, te Furium ſcripturum: nil neceſſe eſt tuum nomen mutare. me faciam Lælium, & te Atticum, neque utar meo chirographo, neque ſigno, ſi modo erũt eiuſmodi literæ, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus eſt: reliquit nobis HS fortaſſe centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. Cal. Nou. diſtulit. À Vibio libros accepi. poeta ineptus: nec tamen ſcit nihil, & eſt non inutilis. deſcribo, & remitto. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Rep. quid ego tibi ſubtiliter? tota periјt: atque hoc eſt miſerior, quàm reliquiſti, quòd tum uidebatur eiuſmodi dominatio ciuitatem oppreſſiſſe, quæ iucunda eſſet multitudini, bonis autem ita moleſta, ut tamen ſine pernicie: nunc repente tanto in odio eſt omnibus, ut, quorſum eruptura ſit, horreamus. nam iracundiam, atque intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt. ſed ita lenibus uti uidebantur uenenis, ut poſſe uideremur ſine dolore interire. nunc uero ſibilis uulgi, ſermonibus honeſtorum, fremitu Italiæ, uereor, ne exarſerint. equidem ſperabam, ut ſæpe etiam loqui tecum ſolebam, ſic orbem Reip. eſſe conuerſum, ut uix ſonitum audire, uix impreſſam orbitam uidere poſſemus: & fuiſſet ita, ſi homines tranſitum tempeſtatis expectare potuiſſent: ſed

cum diu occulte suspirassent, postea iam gemere, ad extremum uero loqui omnes, & clamare cœperunt. itaque ille amicus noster insolens infamiæ, semper in laude uersatus, circunfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò se conferat, nescit: progressum præcipitem, inconstantem reditum uidet: bonos inimicos habet, improbos ipsos non amicos. ac uide mollitiem animi: nō tenui lacrymas, cum illum ante VIII. Cal. Sext. uidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea solitus esset iactare se magnificentissime illo in loco, summo cum amore populi, cunctis fauentibus, ut ille tum humilis, ut demissus erat: ut ipse etiam sibi, non ijs solum, qui aderant, displicebat. ò spectaculum uni Crasso iucundum, cæteris non item. nam, quia deciderat ex astris, lapsus potius, quàm progressus uidebatur. & ut Apelles, si Venerem, aut si Protogenes Ialysum illum suum cœno oblitum uideret, magnum, credo, acciperet dolorem: sic ego hunc, omnibus à me pictum, & politum artis coloribus, subito deformatum non sine magno dolore uidi. quanquam nemo putabat propter Clodianum negotium me illi amicum esse debere. tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla posset iniuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita sunt iucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum, qui legunt, transire nequeamus; ipsi ita acerba, ut tabescat dolore; mihi mehercule molesta, ꝙ et eum, quem semper dilexi, nimis excruciant; & timeo, tam uehemens uir, tamq; acer in ferro, et tam insuetus cõtumeliæ ne omni animi impetu dolori, et iracũdiæ pareat. Bibuli qui sit exitus futurus,

nescio. ut nunc res se habet, admirabili gloria est. qui cum omnia in mensem Oct. distulisset; qꝫ solet ea res populi uoluntatem offendere, putarat Cæsar oratione sua posse impelli cōcionem, ut iret ad Bibulum. multa cum seditiosissime diceret, uocem exprimere nō potuit. quid quæris? sentiunt se nullam ullius partis uoluntatem tenere. eo magis uis nobis est timenda. Clodius inimicus est nobis. Pompeius confirmat, eum nil esse facturum contra me. mihi periculosum est credere. ad resistendum me paro. studia spero me summa habiturum omnium ordinum. te cum ego desidero, tum uero res ad tempus illud uocat. plurimum consilij, animi, præsidij deniq; mihi, si te ad tempus uidero, accesserit. Varro satis mihi facit. Pompeius loquitur diuinitus. spero nos aut cum summa gloria, aut certe sine molestia esse discessuros. Tu quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyonijs egeris, ut sciam cura. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVÀM uellem Romæ mansisses. quod egisses profecto, si hæc fore putassemus: nam Pulchellum nostrum facillime teneremus, aut certe, quid esset facturus, scire possemus. nunc se res sic habet. uolitat, furit, nil habet certi, multis denūtiat; quod sors obtulerit, id acturus uidetur. cum uidet, quo sit in odio status hic rerū; in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus uidetur. cum autē rursus opes, et uim exercitus recordatur, conuertit se in nos. nobis autem ipsis tum uim, tum iudicium minatur. cum hoc Pōpeius egit, et, ut ad me ipse referebat (alium

enim habeo neminem testem) uehementer egit,cum diceret,in summa se perfidiæ,& sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo, quem ipse armasset, quem plebeium fieri passus esset: sed fidem recepiße sibi & ipsum,& Appium de me: hanc si ille non seruaret,ita laturum,ut omnes intelligerent,nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. hæc,& in eam sententiam cum multa dixisset,aiebat illum primo sanè diu multa contra,ad extremũ autem manus dedisse, & affirmasse nil se contra eius uoluntatem esse facturum. sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrime loqui. quod si non faceret,tamen ei nihil crederemus,atq; omnia,sicut facimus, pararemus. nũc ita nos gerimus,ut in dies singulos & studia in nos hominum, & opes nostræ augeantur. Remp.nulla ex parte attingimus.in causis,atq; in illa opera nostra forensi, summa industria uersamur. quod egregie non modo ijs, qui utuntur opera, sed etiam in uulgus gratum esse sentimus. domus celebratur: occurritur: renouatur memoria Consulatus: studia significantur: in eam spem adducimur,ut nobis ea contentio,quæ impendet,interdum non fugienda uideatur. nunc mihi & consilijs opus est tuis, & amore, & fide. quare aduola. expedita mihi erunt omnia, si te habebo. multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te urgente erunt firmiora: multa ab ipso Publio elici,multa cognosci,quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam: sed absurdum est singula explicare, cum ego te requiram ad omnia. unum illud tibi persuadeas uelim,omnia mihi fore explicata, si te uidero. sed totum est in eo, si ante, quàm ille ineat magistratum.

puto, Pompeium Crasso urgente, si tu aderis, qui per βοώπιδα ex ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certe sine errore futuros. precibus nostris, & cohortatione non indiges. quid mea uoluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De Rep. nihil habeo ad te scribere, nisi summum odium omnium hominũ in eos, qui tenent omnia. mutationis tamen spes nulla. sed quod facile sentias, tædet ipsum Pompeium, uehementerq́; pœnitet. non prouideo satis, quem exitum futurum putem. sed certo uidentur hæc aliquò eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, et non boni poetæ, sed tamen nõ inutilis, tibi remisi. Numerium Numestium libenter accepi in amicitiam, & hominem grauem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognoui. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVNQVAM ante arbitror te epistolam meã legisse, nisi mea manu scriptam. ex eo colligere poteris, quanta occupatione distinear: nam, cum uacui temporis nil haberem, & cum recreandæ uoculæ causa necesse esset mihi ambulare, hæc dictaui ambulans. primum igitur illud te scire uolo, Sampsiceramum nostrum amicum uehementer sui status pœnitere, restituiq́; in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremq́; suum impertire nobis, & medicinam interdum aperte quærere, quam ego possum inuenire nullam: deinde omnes illius partis auctores, ac socios nullo aduersario consenescere: consensionem uniuersorum nec uoluntate, nec sermone maiorem unquam

fuisse. Nos autem (nam id te scire cupere certo scio) publicis consilijs nullis intersumus, totosq; nos ad forensem operam, laboremq; contulimus. ex quo, quod facile intelligi possit, in multa cōmemoratione earum rerum, quas gessimus, desiderioq; uersamur. sed βοώπιδος nostri consanguineus non mediocreis terrores iacit, atque denuntiat, & Sampsiceramo negat, cæteris præ se fert, & ostentat. quam ob rem, si me amas tantum, quātum profecto amas; si dormis, expergiscere; si stas, ingredere; si ingrederis, curre; si curris, aduola. credibile non est, quantum ego in consilijs, & prudentia tua, quodq; maximum est, quantum in amore, & fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: coniunctio uero nostrorum animorum breuitate contenta est. permagni nostra interest, te, si comitijs non potueris, at declarato illo, esse Romæ. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

QVAS Numestio literas dedi, sic te his euocabam, ut nihil acrius, neque incitatius fieri posset. ad illam celeritatem adde etiam siquid potes. ac ne sis perturbatus: noui enim te, & non ignoro, quàm sit amor omnis solicitus, atque anxius. sed res est, ut spero, non tam exitu molesta, quàm aditu. Vectius, ille, ille noster index, Cæsari, ut perspicimus, pollicitus est, sese curaturum, ut in aliquam suspicionem facinoris Curio filius adduceretur. itaque insinuatus in familiaritatem adolescentis, & cum eo, ut res indicat, sæpe congressus, rem in eum locum dedu-

xit, ut diceret ſibi certum eſſe cum ſuis ſeruis in Pompeium impetum facere, eumq́; occidere. hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium. res delata ad ſenatum eſt. introductus Vectius, primo negabat ſe unq̃ cum Curione reſtitiſſe, neq; id ſanè diu, nam ſtatim fidem publicam poſtulauit. reclamatum eſt. tum expoſuit manum fuiſſe iuuentutis duce Curione, in qua Paulus initio fuiſſet, & Cn. Cepio hic Brutus, & Lentulus Flaminis filius conſcio patre: poſtea C. Septimium ſcribam Bibuli pugionem ſibi à Bibulo attuliſſe. quod totum irriſum eſt: Vectio pugionem defuiſſe, niſi ei Cõſul dediſſet. eoq́; magis id eiectum eſt, ꝙ ad III. Id. Maij Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caueret inſidias. in quo ei Pompeius gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea, quæ Vectius dixerat: maximeq́; in eo tum quidem Vectius eſt reprehenſus, quòd dixerat adoleſcentum conſilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinij Pompeium adorirentur, in eo principem Paulum fuiſse, quem conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſse. fit S.C. ut Vectius, quòd confeſsus eſset ſe cum telo fuiſse, in uincula conijceretur: qui eum emiſiſset, contra Remp. eſse facturum. res erat in ea opinione, ut putarent id eſse actum, ut Vectius in foro cum pugione, & item ſerui eius comprehenderentur cum telis, deinde ille ſe diceret indicaturum. idq́; ita actum eſset, niſi Curiones rem ante ad Pompeium detuliſsent. tum S.C. in concione recitatũ eſt. poſtero autem die Cæſar, is, qui olim, Prætor cum eſset, Q. Catulum ex inferiore loco iuſserat dicere, Vectium in Roſtra produxit, eumq́; in eo loco conſtituit, quò Bibulo Cos. aſpirare

non liceret. hic ille omnia, quæ uoluit, de Rep. dixit, ut qui illuc factus, inſtitutuſq; ueniſſet. primum Cepionem de oratione ſua ſuſtulit, quem in ſenatu acerrime nominarat: ut appareret, noctem, & nocturnam deprecationem interceſſiſſe. deinde quos in ſenatu ne tenuiſſima quidem ſuſpicione attigerat, eos nominauit: Lucullum, à quo ſolitum eſſe ad ſe mitti C. Fannium, illum, qui in P. Clodium ſubſcripſerat: L. Domitium, cuius domum conſtitutam fuiße, unde eruptio fieret. me non nominauit: ſed dixit, conſularem diſertum, uicinũ Cóſuli, ſibi dixiſſe, Ahalam Seruilium aliquem, aut etiã Brutum opus eſſe reperiri. addidit ad extremum, cum iam dimiſſa concione reuocatus à Vatinio fuiſſet, ſe audiſſe à Curione, his de rebus conſcium eſſe Piſonem generum meum, & M. Laterenſem. nunc reus erat apud Craſſum Diuitem de ui, &, cum eſſet damnatus, erat iudicium poſtulaturus: quod ſi impetraſſet, iudicia fore uidebantur. ea nos, utpote qui nihil contemnere ſolemus, non pertimeſcebamus. hominum quidem ſumma erga nos ſtudia ſignificabantur: ſed prorſus uitæ tædet: ita ſunt omnia omniũ miſeriarum pleniſſima. modo cædem timueramus, quam oratio fortiſſimi ſenis Q. Conſidij diſcuſſerat: ea, quam quotidie timere potueramus, ſubito exorta eſt. quid quæris? nil me infortunatius, & Catulo, cum ſplendore uitæ, tum hoc tempore. nos tamen in his etiam miſerijs erecto animo, & minime perturbato ſumus, honeſtiſſimeq; dignitatem noſtrã, & magna cura tuemur. Pompeius de Clodio iubet nos eſſe ſine cura, et ſummã in nos beneuolentiam omni ratione ſignificat. te habere con-

ſiliorum auctorem, ſolicitudinum ſocium, omni in cogitatione coniunctum cupio. quare, ut Numeſtio mandaui, tecũ ut ageret, item, atq; eo, ſi poteſt, acrius te rogo, ut planè ad nos aduoles. reſpiraro, ſi te uidero. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, uolam illũ ſcire ex te me id feciſſe, ut nuper me ſcis ſcripſiſſe ad te de Varronis erga me officio, te ad me reſcripſiſſe eam rem ſummæ tibi uoluptati eſſe. ſed ego mallẽ ad illum ſcripſiſſes, mihi illum ſatisfacere: mirabiliter enim moratus eſt, ſicut noſti, ἑλικτὰ, καὶ οὐδὲν. nos tenemus præceptum illud, τὰς τῶν κρατούντων. at hercule alter tuus familiaris Hortenſius quàm plena manu, q̃ ingenue, quàm ornate noſtras laudes in aſtra ſuſtulit, cum de Flacci Prætura, & de illo tempore Allobrogum diceret. ſic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copioſius potuiſſe dici. ei te hoc ſcribere à me tibi eſſe miſſum, ſanè uolo. ſed quid tu ſcribas? quẽ iam ego uenire, atque adeſſe arbitror.: ita enim egi tecum ſuperioribus literis. ualde te expecto, ualde deſidero, neque ego magis, quàm ipſa res, & tempus poſcit. his de negotijs quid ſcribam ad te, niſi idem quod ſæpe? Rep. nil deſperatius: his, quorum opera, nihil maiore odio. Nos, ut opinio, & ſpes, & coniectura noſtra fert, firmiſſima beneuolentia hominum muniti ſumus. quare aduola: aut expedies nos omni moleſtia, aut eris particeps. ideo ſum breuior, quòd, ut ſpero, coràm breui conferre, quæ uolumus, licebit. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER III.

CICERO ATTICO S.

CVM antea maxime nostra interesse arbitrabar, te esse nobiscum: tum uero, ut legi rogationem, intellexi ad iter, quod cõstitui, nil mihi optatius cadere posse, q̃ ut tu me quamprimum consequare, ut, cũ ex Italia profecti essemus, siue per Epeirũ iter esset faciundũ, tuo, tuorũq; præsidio uteremur; siue aliud quid agendũ esset, certum consiliũ de tua sentẽtia capere possemus. quam ob rem te oro, des operã, ut me statim consequare. facilius potes, quoniam de prouincia Macedonia perlata lex est. pluribus uerbis tecũ agerem, nisi pro me apud te res ipsa loqueretur. Vale.

CICERO ATTICO S.

ITINERIS nostri causa fuit, quòd non habebam locum, ubi pro meo iure diutius esse possem, quàm in fundo Siccæ, præsertim nondũ rogatione correcta. et simul intelligebam, ex eo loco, si iter haberem, posse me Brundusium referre; sine te autem nõ esse nobis illas parteis tenendas propter Antroniũ. nũc, ut ad te antea scripsi, si ad nos ueneris, cõsiliũ totius rei capiemus. iter esse molestũ scio: sed tota calamitas omneis molestias habet. plura scribere nõ possũ, ita sum animo perculso, et abiecto. Cura ut ualeas D. VI. Id. Apr. Naryci Locridis.

CICERO ATTICO S.

VTINAM illum diem uideam, cum tibi agam gratias, quòd me uiuere coegisti. adhuc quidem ualde me pœnitet. ſed te oro, ut ad me Vibonem ſtatim uenias, quò ego multis de cauſis conuerti iter meum. ſed eò ſi ueneris, de toto itinere, ac fuga mea conſilium capere potero. ſi id non feceris, mirabor. ſed confido te eſſe facturum. Vale.

CICERO ATTICO S.

MISERIAE noſtræ potius uelim, q̃ inconſtantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arceſſebamus, ſubito diſceſſimus: allata eſt enim nobis rogatio de pernicie mea: in qua quod confectum eſſe audieramus, erat huiuſmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret eſſe. illò cum peruenire non liceret, ſtatim iter Brunduſium uerſus cõtuli ante diem rogationis, ne & Sicca, apud quem eram periret, & ꝗ Melitæ eſſe non licebat. nunc tu propera, ut nos conſequare, ſi modo recipiemur. adhuc inuitamur benigne: ſed, quod ſupereſt, timemus. me mi Pomponi ualde pœnitet uiuere. qua in re apud me tu plurimũ ualuiſti. ſed hæc coràm. fac modo, ut uenias. Vale.

CICERO ATTICO S.

TERENTIA tibi & ſæpe, & maximas gratias agit. id eſt mihi gratiſſimum. ego uiuo miſerrimus, & maximo dolore cõficior. ad te quid ſcribam, neſcio: ſi enim

es Romæ, iam me assequi non potes: sin es in uia; cum eris me assecutus, coràm agemus, quæ erũt agẽda. tantũ te oro, ut, quoniã me ipsum semper amasti, eodẽ amore sis: ego.n.idẽ sum: inimici mei mea mihi, nó me ipsum ademerũt. Cura ut ualeas. VIII.Id.Apr.Thurij.

CICERO ATTICO S.

NON fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundusij uisurus essem: idq́; ad multa pertinuit, in eis, ut et in Epeiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur. quoniã id non contigit, erit hoc quoq; in magno numero nostrorũ malorũ. nobis iter est in Asiã, maxime Cyzicũ. tibi meos cómendo. me uix, miseréq; sustento. Vale. D.XIIII. Cal.Maij, Tarenti.

CICERO ATTICO S.

BRVNDVSIVM ueni ad Cal. Maias. eo die pueri tui mihi à te literas reddiderunt: & alij pueri post diẽ tertium eius diei literas alias attulerunt. Quod me rogas, & hortaris, ut apud te in Epeiro sim: uoluntas tua mihi ualde grata est, et minime noua, & consilium mihi quidem optatum, si liceret ibi omne tempus consumere (odi enim celebritatem, fugio homines, lucẽ aspicere uix possum: esset mihi ista solitudo, præsertim tam familiari in loco, non amara) sed itineris causa, ut diuertar, primum est deuium, deinde ab Antronio, et cæteris quatridui: deinde sine te. nam castellum munitum habitanti mihi prodesset, transeunti nó est necessarium.

quod si auderem, Athenas peterem. sane ita cadebat, ut uellé. nunc & nostri hostes ibi sunt, & te non habemus, & ueremur, ne interpretentur, illud quoq; oppidũ ab Italia non satis abesse: nec scribis, quam ad diem te expectemus. Quod me ad uitam uocas: unum efficis, ut à me manus abstineam: alterũ nõ potes, ut me nõ nostri cõsilij utiq; pœniteat: quid enim est, quod me retineat? præsertim si spes ea non est, quæ nos proficiscentes prosequebatur. non faciam, ut enumerem miserias omnes, in quas incidi per summam iniuriam, & scelus non tam inimicorum meorum, quàm inuidorum; ne et meum mœrorem exagitem, & te in eũdem luctum uocem. hoc confirmo, neminem unquam tanta calamitate esse affectum, nemini mortem magis optandam fuisse. cuius oppetendæ tempus honestissimum prætermissum est. reliqua tempora non sunt tam ad medicinã, quàm ad finẽ doloris. De Rep. uideo te colligere omnia, quæ putes aliquam spem mihi posse afferre mutandarum rerum. quæ quanquam exigua sunt: tamen, quoniam placet, expectemus. Tu nihilo minus, si properaris, nos consequere: nam aut accedemus in Epeirũ, aut per Candauiam tarde ibimus. dubitationem autem de Epeiro non inconstantia nostra afferebat, sed quòd de fratre, ubi eum uisuri essemus, nesciebamus. quem quidẽ ego nec quomodo uisurus, nec ubi dimissurus sim, scio. id est maximum, & miserrimum mearũ omnium miseriarũ.

Ego & sæpius ad te, & plura scriberem, nisi mihi dolor meus cum omneis parteis mentis, tum maxime huius generis facultatẽ ademisset. uidere te cupio. Cura, ut ualeas. Prid. Cal. Maij, Brũdusij, proficiscẽs.

CICERO ATTICO S.

SCRIPSERAM ad te, quas ob causas in Epeirum non essemus profecti; ꝙ & Achaia propè esset, plena audacissimorum inimicorum; & exitus difficiles habe ret. cum inde proficisceremur, accessit, cum Dyrrhachij essemus, ut duo nuntij afferrentur; unus, classe fratrem Epheso Athenas; alter, pedibus per Macedoniam uenire. itaq; illi obuiam misimus Athenas, ut inde Thessalonicā ueniret. ipsi processimus, & Thessalonicam ad X. Cal. Iun. uenimus. neq; de illius itinere quicquam certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquāto profectum. nunc, istic quid agatur, magnopere timeo. quanquā tu altera epistola scribis Idib. Maijs, audire, fore, ut acrius postularet; altera, iam esse mitiora. sed hæc pridie da ta, quàm illa: quo conturbor magis. itaq;, cū meus me mœror quotidianus lacerat, & conficit: tum uero hæc addita cura uix mihi uitam reliquam facit. sed & na uigatio perdifficilis fuit, & ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium cursum petiuit: nā Phaeto lib. eum non uidit: uento reiectus ab illo in Macedoniam, Pellæ mihi præsto fuit. reliqua quàm mihi timenda sint, uideo. nec, quid scribam, habeo: & omnia timeo. nec tam miserū est quicquam, quod non in nostrā fortunam cadere uideatur. equidē adhuc miser in maximis meis erūnis, & luctibus hoc metu adiecto maneo Thessalonicæ suspensus, nec audeo quicq̄. Nūc ad ea, quæ scripsisti. Tryphonē Cæciliū nō uidi. Sermonē tuū, et Pōpeij cognoui ex tuis literis. Motum in Rep. nō tantū ego uideo,

quantum tu aut uides, aut ad me consolandum affers: Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me iubes agere gratias: faciam: item Hypsæo. Quod suades, ne longius discedamus, dum acta mensis Maij ad nos perferantur: puto me ita esse facturum, sed ubi, non dum statui: atq; ita perturbato sum animo de Quinto, ut nihil queam statuere. sed tamen statim te faciam certiorem. Ex epistolarum mearum inconstantia puto te mentis meæ motum uidere. qui, etsi incredibili, et singulari calamitate afflictus sum, tamẽ nõ tam est ex miseria, q̃ ex culpæ nostræ recordatione commotus: cuius enim scelere impulsi, ac proditi simus, iam profecto uides: atq; utinam iam ante uidisses, neq; totũ animum tuũ mœrori mecũ simul dedisses. quare, cum me afflictũ, & confectum luctu audies, existimato me stultitiæ meæ pœnã ferre grauius, q̃ euenti, ꝙ ei crediderim, quẽ esse nefarium non putarã. me et meorũ malorũ memoria, & metus de fratre in scribendo impedit: tu ista omnia uide, et guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. literarũ exemplũ, quas ad Põpeiũ scripsi, misi tibi. Vale. D. IIII. Cal. Maij, Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

QVINTVS frater cum ex Asia discessisset ante Cal. Maias, & Athenas uenisset Idibus, ualde fuit ei properandum, nequid absens acciperet calamitatis, siquis forte fuisset, qui contentus nostris malis non esset. itaque malui eum properare Romam, quàm ad me uenire. & simul (dicam enim quod ue=

rum est, ex quo magnitudinem miseriarum mearum perspicere possis) animum inducere non potui, ut aut illum amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mœrore aspicerem, aut meas miserias luctu afflictas, & perditam fortunam illi offerrem, aut ab illo aspici paterer. atq; etiam illud timebam, quod profecto accidisset, ne à me digredi non posset. uersabatur mihi tempus illud ante oculos, cum ille aut lictores dimitteret, aut ui euelleretur ex complexu meo. huius acerbitatis euentum altera acerbitate non uidendi fratris uitaui. in hunc me casum uos uiuendi auctores impulistis. itaq; mei peccati luo pœnas. quanquam tuæ me literæ sustentant, ex quibus, quantum tu ipse speres, facile perspicio. quæ quidem tamē aliquid habebant solatij ante, q̄ eò uenisti, A` POMPEIO. nunc Hortensiū allice, & eiusmodi uiros. obsecro mi Pomponi nōdum perspicis, quorum opera, quorum insidijs, quorū scelere perierimus? sed tecum hæc coràm agemus. tantū dico, quod scire te puto: nos nō inimici, sed inuidi perdiderūt. nunc, si ita sunt, quæ speras, sustinebimus nos, & spe, qua iubes, nitemur. sin, ut mihi uidentur, infirma sunt; quod optimo tēpore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terētia tibi sæpe gratias agit. Mihi etiā unum de malis in metu est fratris miseri negotiū. quod, si sciam, cuiusmodi sit; sciam, quid agendū mihi sit. Me etiam nunc istorū beneficiorū, et literarū expectatio, ut tibi placet, Thessalonicæ tenet. siquid erit noui allatū, sciam, de reliquo quid agendum sit. Tu, si, ut scribis, Cal. Iun. Roma profectus es, propediem nos uidebis. literas, quas ad Pompeium scripsi, tibi misi. Vale. Idib. Iun. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

ACTA quæ essent usq; ad VIII. Cal.Iun.cognoui ex tuis literis. reliqua expectabam (ut tibi placebat) Thessalonicæ. quibus allatis, facilius statuere potero, ubi sim: nam si erit causa, siquid agetur, si spem uidero, aut ibidem operiar, aut me ad te conferã: sin, ut tu scribis, ista euanuerint, aliud aliquid uidebimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiam istorum, quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus est, quàm de me. itaq;, quid ea mihi prosit, nescio. sed tamen, quoad me uos sperare uultis, uobis obtemperabo. Nam quod me tam sæpe, & tam uehementer obiurgas, & animo infirmo esse dicis: quæso, ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? ecquis unquam ex tam amplo statu, in tam bona causa, tantis facultatibus, ingenij, cõsilij, gratiæ, tantis præsidijs bonorũ omniũ cócidit? possum obliuisci, qui fuerim; non sentire, qui sim? quo careã honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (ut nouum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem, quàm me ipsum, semperq; fecissem, uitaui, ne uiderem, ne aut illius luctum, squalloremq; aspicerem, aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictumq; offerrem. mitto cætera intolerabilia: etenim fletu impedior. hic utrum tandem sum accusandus? quòd doleo, an quòd cómisi, ut hæc aut non retinerem (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia inirentur) aut certe uiuus amitterem? hæc eo scripsi, ut potius releuares me, quod facis, quàm aut castigatione, aut obiurgatione dignum

putares. eoq; ad te minus multa scribo, quòd & mœrore impedior, &, quid expectē istinc, magis habeo, quàm quid ipse scribam. quæ si erunt allata, faciam te nostri consilij certiorem. tu, ut adhuc fecisti, quamplurimis de rebus ad me uelim scribas, ut prorsus nequid ignorem. Vale. XIIII. Cal. Quint. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

ME ET tuæ literæ, & quidam boni nuntij, non optimis tamen auctoribus, & expectatio uestrarum literarum, &, quòd tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebāt. si accepero literas, quas expecto; si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam; si non erit, faciam te certiorem, quid egerim. Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia iuua: consolari iam desine: obiurgare uero noli. quod cum facis, ut ego tuum amorem, & dolorem desidero: quem ita affectum mea ærumna esse arbitror, ut te ipsum cōsolari nemo possit. Quintum fratrem optimum, humanissimumq; sustēta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Vale. D. IIII. Cal. Quint.

CICERO ATTICO S.

TV quidem sedulo argumentaris, quid sit sperandum, et maxime per senatum. idemq; caput rogationis proponi scribis, quare in senatu dici nihil liceat: itaq; silētur. hic tu me accusas, quòd me afflictem; cum ita sim afflictus, ut nemo unquam: quod tute intelligis. spem ostendis secundū comitia, quæ ista est eodē Tribuno pl.

& inimico Consule Des? percussisti autem me etiam de oratione prolata. cui uulneri, ut scribis, medere, siquid potes. scripsi equidem olim ei iratus, ꝙ ille prior scripserat, sed ita cõpresseram, ut nunquã emanaturam putarem: quomodo exciderit, nescio. sed quia nunquã accidit, ut cum eo uerbo uno concertarem, & quia scripta mihi uidetur negligentius, q̃ cæteræ: puto posse probari, non esse meã. id, si putas me posse sanari, cures uelim. sin plane perij, minus laboro. Ego etiam nũc eodẽ in loco iaceo sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. licet tibi (ut scribis) significarem, ut ad me uenires Sidona: tamẽ intelligo te istic prodesse, hic ne uerbo quidẽ leuare me posse. nõ queo plura scribere: nec est, quod scribã. uestra magis expecto. Vale. XVI. Cal. Sext. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

QVOD ad te scripseram, me in Epeiro futurũ: posteaq̃ extenuari spem nostrã, & euanescere uidi, mutaui consilium, nec me Thessalonica cõmoui, ubi esse constituerã, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis literis scripseras, fore, uti secundum comitia aliquid de nobis in senatu ageretur; id tibi Põpeium dixisse. qua de re, quoniam comitia habita sunt, tuq; nil ad me scribis: perinde habebo, ac si scripsisses nihil esse, meq; tẽporis nõ longinqui spe ductum esse moleste feram. Quem autem motũ te uidere scripseras, qui nobis utilis fore uideretur, eum nũtiant, qui ueniunt, nullum fore. In Tribunis pl. Dess. reliqua spes est. quã si expectaro, non erit, ꝙ putes me causæ meæ, ac uoluntati meorũ defuisse.

Quod me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam grauiter feram: debes ignoscere, cum ita me afflictum uideas, ut neminem unquam nec uideris, nec audieris. nam ꝙ scribis te audire, me etiã mentis errore ex dolore affici: mihi uero mẽs integra est, atq; utinam tam in periculo fuisset, cum ego ijs, quibus meam salutem carissimam esse arbitrabar, inimicissimis, crudelissimisq; usus sum: qui ut me paulum inclinari timore uiderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere, & perfidia abuterentur ad exitium meum. nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quo rarius ad me literæ perferentur, hoc uelim diligentius omnia, quæ putaris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meũ fac diligas. quem ego miser si incolumem relinquo, non me totum perisse arbitrabor. Vale. Non. Sext.

CICERO ATTICO S.

EX TVIS literis plenus sum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis uelit, aut ostendat: comitia enim credo esse habita. quibus absolutis, scribis illi placuisse agi de nobis. si tibi stultus esse uideor, qui sperem, facio tuo iussu, & scio te me ijs epistolis potius, & meas spes solitum esse remorari. nunc uelim mihi planè perscribas, quid uideas. scio nos nostris multis peccatis in hanc erumnam incidisse. ea siqui casus ex parte correxerint, minus moleste feremus nos uixisse, & adhuc uiuere. ego propter uiæ celebritatem, & quotidianam expectationem rerum nouarum non commoui me adhuc Thessalonica, sed iam extrudimur, non à Plancio

(nam is quidem retinet) uerum ab ipso loco minime ap posito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epeirum ideo, ut scripseram, non iui, quòd subiti mihi uniuersi nuntij uenerant, & literæ, quare nihil esset necesse quamproxime Italiam esse. hinc si aliquid à comitijs audierimus, nos in Asiam conuertemus : neq; adhuc stabat, quò potissimum : sed scies. Vale. XII. Cal. Sext. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI Idib. Sext. quatuor epistolas à te missas : unã, qua me obiurgas, & rogas, ut sim firmior: alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea solicitudine, macieq; narrasse : tertiam, qua demonstras acta in senatu : quartam de eo, quod à Varrone scribis tibi esse confirmatum de uoluntate Pompeij . ad primam tibi hoc scribo, me ita dolere, ut non modo à mente non deserar, sed id ipsum doleam, me, tam firma mente ubi utar, et quibuscum, non habere : nam si tu me uno non sine mœrore cares, quid me censes, qui & te, & omnibus ? & si tu incolumis me requiris, quomodo à me ipsam incolumitatem desiderari putas ? nolo commemorare, quibus rebus sim spoliatus, non solum quia nõ ignoras, sed etiam ne scindam ipse dolorem meum . hoc confirmo, neq; tantis bonis esse priuatum quenquam, neq; in tantas miserias incidisse . dies autem non modo non leuat luctum hunc, sed etiam auget : nam cæteri dolores mitigantur uetustate, hic non potest non & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ uitæ quotidie augeri : desidero enim non mea solum, neq; meos, sed me ipsum:

quid enim ſum? ſed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis uulneribus ſæpius manus afferam. nam quòd purgas eos, quos ego mihi ſcripſi inuidiſſe, & in eis Catonem: ego uero tantum illum puto ab iſto ſcelere abfuiſſe, ut maxime doleam plus apud me ſimulationem aliorum, quàm iſtius fidem ualuiſſe. cæteri, quos purgas, debent mihi purgati eſſe, tibi ſi ſunt. ſed hæc ſero agimus. Craſſi libertum nihil puto ſincere locutum. In ſenatu rem probe ſcribis actā. ſed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ unde ſit prolata, neſcio. ſed Axius eiuſdem diei ſcribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at poteſt ille aliquid prætermittere. tu, niſi quod erat, profecto non ſcripſiſti. Varronis ſermo facit expectationem Cæſaris. atq; utinam ipſe Varro incumbat in cauſam. quod profecto cum ſua ſponte, tum te inſtante faciet. ego, ſi me aliquando ueſtri, & patriæ compotem fortuna fecerit, certe efficiam, ut maxime lætere unus ex omnibus amicis; meaq; officia, & ſtudia, quæ parum antea luxerunt (fatendum eſt enim) ſic exequar, ut me æque tibi, ac fratri, & liberis noſtris, reſtitutū putes. ſi quid in te peccaui, ac potius quoniam peccaui, ignoſce: in me enim ipſum peccaui uehementius. neque hæc eo ſcribo, quo te non meo caſu maximo dolore eſſe affectum ſciam: ſed profecto, ſi, quantum me amas, & amaſti, tantum amare deberes, ac debuiſſes, nunquam eſſes paſſus me, quo tu abundas, egere conſilio; nec eſſes paſſus mihi perſuaderi, utile nobis eſſe, legem de collegijs perferri. ſed tu tantum lacrymas præbuiſti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipſe ego:

quod meritis meis perfectum esse potuit, ut dies, & noctes, quid mihi faciendum esset, cogitares, id abs te meo, non tuo scelere prætermissum est. quòd si nó modo tu, sed quisquam fuisset, qui me Pompeij minus liberali responso perterritū à turpissimo consilio reuocaret, quod unus tu facere maxime potuisti: aut occubuissem honeste, aut uictores hodie uiueremus. hic mihi ignoscas: me enim ipsum multo magis accuso; deinde te, quasi me alterum; & simul meæ culpæ socium quæro. si restituor, etiam minus uidebimur deliquisse: abs téq; certe, quoniam nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur. Quod te cum Culleone scribis de priuilegio locutum, est aliquid, sed multo est melius abrogari: si enim nemo impediet, sic est firmius: sin erit, qui ferri non sinat, idem S.C. intercedet. nec quicquam aliud opus est, quàm abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat. quam si, ut est promulgata, laudare uoluissemus, aut, ut erat negligenda, negligere, nocere omnino nobis non potuisset. hic mihi primum non modo consilium defuit, sed etiam obfuit. cæci, cæci inquam fuimus in uestitu mutando, in populo rogando. quod, nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri perniciosum fuit. sed pergo præterita, uerūtamen ob hanc causam, ut, siquid agetur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. uerum est stultum me præcipere, quid agatis, aut quomodo. utinam modo agatur aliquid. multa occultant tuæ literæ, credo ne uehementius desperatione perturber: quid enim uides agi posse, aut quomodo? per senatum ne? ast tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ poste fixisse, ne referri, ne'ue dici liceret.

ci liceret. quomodo igitur Domitius se dixit relaturũ? quomodo autem ijs, quos tu scribis, & de re dicentibus, &, ut referretur, postulãtibus, Clodius tacuit? at si per populum, poterit ne nisi de omniũ Tribunorũ pl. sententia? quid de bonis? quid de domo? poterit ne restitui? aut, si nõ poterit, egomet quomodo potero? hæc nisi uides expediri, quã in spem me uocas? si autem spei nihil est, quæ est mihi uita? itaq; expecto Thessalonicæ acta Cal. Sext. ex quibus statuam, in tuos ne agros confugiam, ut neq; uideam homines, quos nolim, & te, ut scribis, uideam, et propius sim, siquid agatur; idq; intellexi cum tibi, tum Quinto fratri placere: an abeam Cyzicum. nunc Pomponi, quoniam nil impertisti tuæ prudentiæ ad salutem meã, quod aut in me ipso satis esse consilij decreueras, aut te nil mihi plus debere, quàm ut præsto esses; quãdo quidem ego proditus, inductus, coniectus in fraudẽ, omnia mea præsidia neglexi, totam Italiam in me erectã ad me defendendũ destitui, & reliqui; me meis tradidi inimicis, inspectante, et tacente te, qui si nõ plus ingenio ualebas, quàm ego, certe timebas minus: si potes, erige afflictos, et in eõ nos iuua. sin omnia sunt obstructa, id ipsum fac ut sciamus, & nos aliquando aut obiurgare, aut cõmuniter consolari desine. ego si tuã fidem accusarem, nõ me potissimũ tuis tectis crederem. meam amẽtiam accuso, quòd à te tantũ amari, quantũ ego uellem, putaui. quod si fuisset, fidem eandem, curã maiorem adhibuisses, me certe ad exitium præcipitantem retinuisses, istos labores, quos nunc in naufragijs nostris suscipis, non subisses. quare fac, ut omnia ad me perspecta, et explorata perscribas, meq;, ut facis, uelis esse aliquẽ, quoniam, qui fui,

& qui esse potui, iam esse nō possum; et ut his literis, nō te, sed me ipsum à me esse accusatum putes. si qui erūt, quibus putes opus esse meo nomine literas dari, uelim cō scribas, curesq; dandas. Vale. D. XIIII. Cal. Sept.

CICERO ATTICO S.

TOTUM iter mihi incertum facit expectatio literarū tuarum Cal. Sext. datarū, non aliud aliquid. si spes erit, Epeirum; sin minus, Cyzicū, aut aliud quid sequemur. tuæ quidem literæ, quo sæpius à me leguntur, hoc spem * faciūt mihi minorem, q̃ cum lectæ sunt. tū id, quod attu lerunt ad spem, infirmāt: ut facile appareat te et cōso lationi seruire, et ueritati. idq; te rogo planè, ut ad me, quæ scis, ut erunt; quæ putabis, ita scribas. Vale. D. XII. Cal. Sept.

CICERO ATTICO S.

DE Quinto fratre nuntij nobis tristes, nec uarij uenerant ex ante diem Non. Iun. usq; ad prid. Cal. Sept. eo autem die Liuinus M. Reguli lib. ad me à Regulo missus uenit. is omnino mentionem nullam factam esse nuntiauit, sed fuisse tamen sermonem de C. Clodij filio, isq; mihi tum à fratre literas attulit. sed postridie Sestij pueri uene= runt, qui à te literas attulerunt, non tam exploratas à timore, quàm sermo Liuini fuerat. sanè sum in meo in= finito mœrore solicitus, et eo magis, quod Appij quæstio ē. Cætera, quæ ad me eisdē literis scribis de nostra spe, intelligo esse languidiora, q̃ alij ostendunt. ego autem, quoniam non longe ab eo tempore absumus, in quo res

diiudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiã nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater omnia sua per te unũ sustineri. quid te aut horter, quod facis; aut agam gratias, quod non expectas? tantum uelim fortuna det nobis potestatẽ, ut incolumes amore nostro perfruamur. Tuas literas semper maxime expecto. in quibus caue, ne aut diligentia tua mihi molesta, aut ueritas acerba sit. Vale. D. prid. Non. Sept.

CICERO ATTICO S.

EXPECTATIONEM nobis non paruã attuleras, cũ scripseras Varronẽ tibi pro amicitia cõfirmasse, causam nostrã Pompeium certe suscepturũ; & simul à Cæsare ei literæ, quas expectaret, remissæ essent, auctorem etiã daturum. utrũ id nihil fuit, an aduersatæ sunt Cæsaris literæ? an est aliquid in spe? etiã illud scripseras, eũdem, secundũ comitia, dixisse. fac (si uides quãtis in malis iaceã, etsi putas esse humanitatis tuæ) me, fac de tota causa nostra certiorẽ: nã Q. frater homo mirus, q me tã ualde amat, omnia mittit spei plena, metuens credo defectionẽ animi mei. tuæ autẽ literæ sunt uariæ: neq; enim me desperare uis, nec temere sperare. fac, obsecro te, ut omnia, quæ prospici à te possunt, sciamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVÒD eiusmodi mihi literæ à uobis afferebantur, ut aliquid ex iis esset expectandum, spe, & cupiditate Thessalonicæ detentus sum. posteaq omnis actio huius anni confecta nobis uidebatur, in Asiam ire nolui, quòd &

celebritas mihi odio est; & , si fieret aliquid à nouis magistratibus, abesse longe nolebã. itaq; in Epeirum ad te statui me conferre: nõ quo mea interesset loci natura, qui lucẽ omnino fugerem: sed aut ad salutẽ libẽtissime ex tuo portu proficiscar: aut, si ea praecisa erit, nusquã facilius hanc miserrimã uitam uel sustentabo, uel, quod multo est melius, abiecero. ero cũ paucis, multitudinem dimittã. me tuae literae nunq̃ in tantam spem adduxerunt, quãtam aliorũ. attamen mea spes etiã tenuior semper fuit, q̃ tuae literae. sed tamen, quoniã cœptum est, age, quoquo modo cœptũ est, & quacunq; de causa, nõ deserã neq; optimi, atq; unici fratris miseras, atque luctuosas preces, nec Sestij, caeterorumq; promissa, nec spẽ erumnosissimae mulieris Terentiae, nec miserrimae mulieris Tulliolae obsecrationem, & fideles literas tuas. mihi Epeirus aut iter ad salutẽ dabit, aut, quod scripsi supra. te oro, & obsecro Põponi, si me omnibus amplissimis, carissimis, iucundissimisq; rebus perfidia hominũ spoliatũ, si me à meis cõsiliarijs proditũ, & proiectũ uides, si intelligis me coactũ, ut ipse me, et meos perderẽ; ut me tua misericordia iuues, & Quintum fratrem, qui potest esse saluus, sustẽtes; Terentiã, liberosq; meos tueare; me, si putas te istic uisurum, expectes; si minus, inuisas, si potes, mihiq; ex agro tuo tantũ assignes, quantũ meo corpore occupari potest; & pueros ad me cũ literis quamprimum, & q̃ saepissime mittas. Vale. XVI. Cal. Oct.

CICERO SALVTEM Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO:

QVOD quidem ita esse, & auunculum tuum functum

*esse officio, uehementissime probo : gaudere me tum dicam, si mihi hoc uerbo licebit uti. me miserum, q̄ omnia essent ex sentētia, si nobis animus, si consiliū, si fides eorū, quibus credidimus, nō defuisset. quæ colligere nolo, ne augeam mœrorē. sed tibi uenire in mentem certo scio, quæ uita esset nostra, quæ suauitas, quæ dignitas. ad quæ recuperanda per fortunas incumbe, ut facis, diemq́; natalem reditus mei cura ut in tuis ædibus amœnissimis agam tecū, & cū meis. ego huic spei, & expectationi,
* quæ nobis proponitur, maxime tamen uolui præstolari apud te in Epeiro. sed ita ad me scribitur, ut putem esse cōmodius nos eisdem in locis esse. De domo, & Curionis oratione, ut scribis, ita est. in uniuersa salute, si ea modo nobis restituetur, inerunt omnia. ex quibus nihil malo, q̄ domū. sed tibi nihil mando nominatim. me totū tuo amori, fideiq́; cōmendo. Quod te in tanta hæreditate ab omni occupatione expedisti, ualde mihi gratū est. Quod facultates tuas ad meam salutē polliceris, ut omnibus rebus à te præter cæteros iuuer: id quātū sit præsidiū, uideo : intelligoq́;, te multas partem meæ salutis & suscipere, et posse sustinere, neq́;, ut ita facias, rogandū esse. Quod me uetas quicq̄ suspicari accidisse ad animū tuum, quod secus a me erga te cōmissum, aut prætermissum uideretur : geram tibi morem, & liberabor ista cura: tibi tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excelsior, q̄ in te mea. Velim, quid uideas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas, omnesq́; ad nostrā salutem adhortere. Rogatio Sestij neq; dignitatis satis habet, nec cautionis : nā & nominatim ferre oportet, et de bonis diligētius scribi: et id*

animaduertas uelim. Vale. IIII. Non. Oct. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO S.

TRIGINTA dies erant ipsi, cum has dabam literas, per quos nullas à uobis acceperam. mihi autem erat in animo, iam, ut antea ad te scripsi, ire in Epeirum, & ibi omnem casum potissimum expectare. Te oro, ut, si quid erit, quod perspicias, quancunq; in partem, q̃ plenissime ad me scribas, & meo nomine, ut scribis, literas, quibus putabis opus esse, ut des. Vale. V. Cal. Nou.

CICERO ATTICO S.

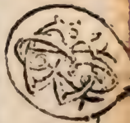
ETSI diligenter ad me Quintus frater, & Piso, quæ essent acta, scripserant: tamen uellem tua te occupatio nõ impedisset, quo minus, ut cõsuesti, ad me, quid ageretur, & quid intelligeres, perscriberes. me adhuc Plantius liberalitate sua retinet iam aliquoties conatũ ire in Epeirum. spes homini est iniecta, non eadem, quæ mihi, posse nos unà decedere. quam rem sibi magno honori sperat fore. sed iam, cum aduentare milites dicentur, faciendũ nobis erit, ut ab eo discedamus. quod cum faciemus, ad te statim mittemus, ut scias, ubi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & re, & promissis, & literis declarat, spẽ nobis non nullã affert Pompeij uoluntatis: sæpe enim tu ad me scripsisti, eum totum esse in illius potestate. De Metello scripsit ad me frater, quantũ speraret, profectum esse per te. mi Pomponi pugna, ut tecũ, & cum meis mihi liceat uiuere: & scribe ad me omnia. premor

cum luctu, tum desiderio omnium rerum, quæ mihi me cariores semper fuerant. Cura, ut ualeas.

EGO, quod per Thessaliam si irem in Epeirũ, perdiu nihil erã auditurus, & quod mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cum illa superiora Thessalonicæ scripsissem. inde cum ad te me conuertam, faciam, ut scias. tuq; ad me uelim omnia quamdiligentissime, cuicuimodi sunt, scribas. ego iam aut rẽ, aut ne spem quidem expecto. Vale. VI. Cal. Dec. Dyrrhachij.

CICERO ATTICO S.

AD V. Cal. Dec. treis epistolas à te accepi, unam datam ad VIII. Cal. Nou. in qua me hortaris, ut forti animo mẽsem Ian. expectem: eaq;, quæ ad spem putas pertinere, de Lentuli studio, de Metelli uoluntate, de tota Põpeij ratione perscribis. in altera epistola præter consuetudinem tuam diem non adscribis, sed satis significas tempus: lege enim ab octo Tribunis pl. promulgata, scribis te eas literas eo ipso die dedisse, id est ad IIII. Cal. Nou. &, quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. in quo si etiam nostra salus cum hac lege desperata erit, uelim pro tuo in me amore hãc inanem meam diligentiam miserabilem potius, quàm ineptam putes: sin est aliquid spei, des operam, ut maiore diligentia posthac à nostris magistratibus defendamur. nam ea ueterum Tribunorum pl. rogatio tria capita habuit: unum de reditu meo, scriptum incaute: nihil enim restituitur præter ciuitatem, & ordinem, quod mihi pro meo casu satis est: sed quæ cauenda

fuerint, & quomodo, te non fugit. alterum caput est tralatitiũ de impunitate, siquid contra alias leges eius legis ergò factum sit. tertium caput, mi Pomponi, quo consilio, & à quo sit inculcatum, uide: scis enim Clodiũ sanxisse, ut uix, aut omnino non posset nec per senatum, nec per populũ infirmari sua lex. sed uides nunquã esse obseruatas sanctiones earum legum, quæ abrogarétur: nã, si id esset, nulla ferè abrogari posset: neq; enim ulla est, quæ non ipsa se sepiat difficultate abrogationis. sed cum lex abrogatur, illud ipsum abrogaretur, quomodo eá abrogari oporteat. hoc cú re uera ita sit; cũ semper ita habitũ, obseruatumq; sit: octo nostri Tribuni pl. caput posuerũt hoc? SIQVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES, PLEBIS'VE SCITA, HOC EST QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE SINE FRAVDE SVA NON LICEAT, NON LICVERIT; QVOD, VEL QVI PROMVLGAVIT, DEROGAVIT, OB EAM REM POENAE, MVLTAE VE SIT EH. INR. atque hoc in illis Tribunis pl. nõ lædebat: lege enim collegij sui nõ tenebátur: quo maior est suspicio malitiæ alicuius, cũ id, quod ad ipsos nihil pertinebat, erat autem cõtra me, scripserũt, ut noui Tribuni pl. si essent timidiores, multo magis sibi eo capite utendũ putarent. neq; id à Clodio prætermissum est: dixit enim in concione. ad III. Non. hoc capite designatis Tribunis pl. præscriptũ eße, quid liceret. tamen, in lege nulla esse eiusmodi caput, te non

fallit. quod si opus esset, omnes in abrogando uterentur. Numium, ac cæteros fugerit. inuestiges, uelim, & quis attulerit, et quare octo Tribuni pl. ad senatum de me referre non dubitarint. siue, quod obseruandũ illud caput nõ putabant, ij dein in abrogando tam cauti fuerunt, ut id metuerent, soluti cum essent; quod ne ijs quidem, qui lege tenentur, est curandum. id caput sanè nolim nouos Tribunos pl. ferre: sed perferant modo quidlibet: uno capite, quo reuocabor (modo res conficiatur) ero contentus. iandudum pudet tam multa scribere: uereor enim, ne re iam desperata legas; ut hæc mea diligẽtia miserabilis tibi, alijs irridenda uideatur. sed si est aliquid in spe, uide legem, quam T. Fabio scripsit T. Visellius. ea mihi perplacet. nam Sestij nostri, quam tu tibi probari scribis, mihi non placet. Tertia est epistola prid. Id. Nou. data: in qua exponis prudenter, & diligenter, quæ sint, quæ rem distinere uideantur, de Crasso, de Pompeio, de cæteris. quare oro te, ut, siqua spes erit posse studijs bonorum, auctoritate, multitudine comparata rem cõfici, des operam, ut uno impetu perfringantur, in eam rem incumbas, cæterosq; tu excites. sin, ut ego perspicio tum tua coniectura, tum etiam mea, spei nihil est: oro, obtestorq; te, ut Quintum fratrem ames, quem ego miserum misere perdidi; ne'ue quid eum patiare grauius consulere de se, quàm expediat sororis tuæ filio; meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter inuidiam, & ignominiam nominis mei, tueare, quoad poteris; Terentiam unam omnium erumnosissimam sustentes tuis officijs. Ego in Epeirum proficiscar, cum primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me uelim proximis

literis, ut se initia dederint, perscribas. Vale. prid. Cal. Dec.

CICERO ATTICO S.

ANTEA, cum ad me scripsissetis uestro consensu consulares prouincias ornatas esse, etsi uerebar quorsum id casurum esset, tamen sperabam uos aliquid aliquando uidisse prudentius. postquam mihi et dictum est, & scriptum, uehementer consilium uestrum reprehēdi: grauiter sum cōmotus, quòd illa ipsa spes exigua, quæ erat, uidetur esse sublata: nam si Tribuni pl. nobis succensent, quæ potest spes esse? ac uidentur iure succensere, cum & expertes consilij fuerint qui causam nostrū susceperant, & nostra concessione omnem uim sui iuris amiserint: præsertim cum ita dicant, se nostra causa uoluisse suam potestatem esse de Consulibus ornandis, non ut eos impedirent, sed ut ad nostram causam adiungerent: nunc si Consules à nobis alieniores esse uelint, posse id libere facere; sin uellent nostra causa, nihil posse se inuitis. nam quod scribis, ni ita nobis placuisset, illos hoc idem per populum assecuturos fuisse: inuitis Tribunis pl. fieri nullo modo potuit. ita uereor, ne & studia Tribunorum amiserimus, &, si studia maneant, uinculum illud adiungendorū Consulum amissum sit. accedit aliud non paruum īncōmodum, quòd grauis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, senatum nihil decernere ante, quàm de nobis actum esset, amissa est, præsertim in ea causa, quæ non modo necessaria non fuit, sed etiam inusitata, ac noua: neque enim unquam arbitror ornatas esse prouincias designatorum: ut, cum in hoc illa constantia, quæ

erat mea causa suscepta, immutata sit, nihil iam possit nō decerni. iā his, ad quos relatum est, amicis placuisse non mirum sit: erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum Consulum palàm sententiam diceret. & fuit omnino difficile non obsequi uel amicissimo homini Lentulo, uel Metello, qui simultatem humanissime deponeret. sed uereor, ne hos cum tenere potuerimus, Tribunos pl. amiserimus. hæc res quemadmodū ceciderit, & tota res quo loco sit, uelim ad me scribas, et ita, ut instituisti: nam ista ueritas, etiam si iucunda non est, mihi tamen grata est. Vale. D. IIII. Id. Dec.

CICERO ATTICO S.

POST tuum à me discessum literæ mihi Roma allatæ sunt, ex quibus prospicio nobis in hac calamitate tabescēdum esse: neq; enim (sed bonam in partem accipies) si ulla spes salutis nostræ subesset, tu pro tuo amore in me hoc tēpore discessisses. sed ne ingrati, aut ne omnia uelle nobiscum unà interire uideamur, hoc omitto. illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante Cal. Ian. ubicunq; erimus, sistas. Vale.

CICERO ATTICO S.

LITERAE mihi à Quinto fratre cum S. C. quod de me est factum, allatæ sunt. mihi in animo est, legum lationem expectare. si obtrectabitur, utar auctoritate senatus, & potius uita, quàm patria carebo. Tu quæso festina ad nos uenire. Vale. VI. Cal. Ian.

CICERO ATTICO S.

EX TVIS literis, & ex re ipsa nos funditus perisse uideo. Te oro, ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, nostris miserijs ne desis. ego te, ut scribis, cito uidebo. plura non scribo. Cura, ut ualeas.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER IIII.

CICERO ATTICO S.

CVm primum Romam ueni, fuitq; cui recte ad te literas darē, nil prius faciendum mihi putaui, quàm ut tibi absenti de reditu nostro gratularer: cognoram enim (ut uere scribam) te in cōsilijs mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, q̄ me ipsum, nec etiam propter tuam in me obseruantiam nimium in custodia salutis meæ diligētem; eundemq; te, qui primis temporibus erroris nostri, aut totius furoris particeps, & falsi rumoris socius fuisses, acerbissime dissidium nostrum tulisse, plurimumq; operæ, studij, diligentiæ, laboris ad conficiendum reditum meum contulisse. itaq; hoc tibi uere affirmo, in maxima lætitia, & exoptatissima gratulatione unum ad cumulandum gaudium conspectum, aut potius complexum mihi tuum defuisse. quem semel nactus, nunquam dimisero. ac nisi etiam prætermissos fructus tuæ suauitatis præteriti temporis omnes

exegero, profecto hac restitutione fortunæ me ipse non satis dignũ iudicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod difficillime recuperari posse arbitrati sumus, splendorem nostrum illum forensem, & in senatu auctoritatem, & apud uiros bonos gratiã, magis quàm optaramus, consecuti sumus. in re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, dissipata, direpta sit, non ignoras, ualde laboramus, tuarumq; non tam facultatum, quas ego nostras esse iudico, quàm consiliorum ad colligendas, & constituendas reliquias nostras indigemus. nunc, etsi omnia aut scripta esse à tuis arbitror, aut etiam nuntijs, ac rumore perlata, tamen ea inscribam breui, quæ te puto potissimum ex meis literis uelle cognoscere. Prid. Non. Sext. Dyrrhachio sum profectus, ipso illo die, quo lex est lata de nobis. Brundusium ueni Non. Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit præsto natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat & Brundusinæ coloniæ, & tuæ uicinæ Salutis. quæ res animaduersa, multitudine summa Brũdusinorum gratulatione celebrata est. antẹ diem VI. Id. Sext. cognoui literis Quinti fratris, mirifico studio omnium ætatum, atq; ordinum, incredibili concursu Italiæ legem comitijs centuriatis esse perlatam. inde à Brundusinis honestissimis ornatus, iter ita feci, ut undiq; ad me cum gratulatione legati cõuenerint. ad Vrbẽ ita ueni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obuiam nõ uenerit, præter eos inimicos, quibus id ipsum non liceret aut dissimulare, aut negare. cum uenissem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant. à qua plausu maximo cũ esset mihi gratulatio significata, similis & fre-

quentia, & plausus me usq; ad Capitolium celebrauit. in foro, & in ipso Capitolio miranda multitudo fuit. postridie in senatu, qui fuit dies Non. Sept. senatui gratias egimus. eo biduo cum esset annonæ summa caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad senatum concurrissent impulsu Clodij; mea opera frumēti inopiam esse clamarent; cum per eos dies senatus de annona haberetur, & ad eius procurationem sermone non solum plebis, uerum etiam bonorum Pompeius uocaretur, idq; ipse cuperet, multitudoq; à me nominatim, ut id decernerem, postularet: feci, & accurate sententiam dixi, cum abessent consulares, quod tutò se negarent posse sententiam dicere, præter Messalam, et Afranium. factum est S.C. in meam sententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem susciperet, lexq; ferretur. quo S.C. recitato, cū concio more hoc insulso, & nouo plausum, meo nomine recitando, dedisset: habui concionem: omnes magistratus præsentes, præter unum Prætorem, & duos Tribunos pl. dederunt. postridie senatus frequens, & omnes consulares nihil Pompeio postulanti negarunt. ille legatos quindecim cum postularet, me principem nominauit, & ad omnia me alterum se fore dixit. legem Coss. conscripserunt, qua Pompeio per quinquennium omnis potestas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur. alteram Messius, qui omnis dat pecuniæ potestatem, & adiunxit classem, & exercitum, & maius imperium in prouincijs, quàm sit eorum, qui eas obtineant. illa nostra lex consularis nunc modesta uidetur, hæc Messij non ferenda. Pompeius illam uelle se dicit, familiares hanc. consulares duce Fauonio fremunt. nos tace=

mus, & eo magis, quod de domo nostra nihil adhuc Pontifices responderant. qui si sustulerint religionem, aream praeclaram habebimus. superficiem Cōsules ex S.C. aestimabunt: sin aliter, demolientur, suo nomine locabunt, rem totam aestimabunt. ita sunt res nostrae; ut in secundis, fluxae; ut in aduersis, bonae. in re familiari ualde sumus, ut scis, perturbati. praeterea sunt quaedam domestica, quae literis non committo. Quintum fratrem insigni pietate, uirtute, fide praeditum sic amo, ut debeo. Te expecto; & oro, ut matures uenire. eoq; animo uenias, ut me tuo consilio egere non sinas. alterius uitae quoddam initium ordimur. iam quidā, qui nos absentes defenderunt, incipiūt praesentibus occulte irasci, aperte inuidere. uehementer te requirimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

SI FORTE rarius tibi à me, quàm à caeteris, literae redduntur, peto à te, ut id non modo non negligentiae meae, sed ne occupationi quidē tribuas. quae etsi summa est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat iter amoris nostri, & officij mei: nam ut ueni Romam, iterum nunc sum certior factus, esse cui darē literas. itaq; has alteras dedi. prioribus tibi declaraui, aduentus noster qualis fuisset, et quis esset status, atque omnes res nostrae quemadmodum essent; ut in secundis, fluxae; ut in aduersis, bonae. post illas datas, secuta est summa contentio de domo. diximus apud Pōtifices prid. Cal. Oct. acta res est accurate à nobis. & si unquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam si nunq̄ aliàs fuimus, tū profecto doloris magnitudo uim quandā nobis dicendi dedit.

itaq; oratio iuuentuti nostræ deberi non potest: quam tibi, etiam si non desideras, tamen mittam cito. cum Pontifices decressent, ita, si neque populi iussu, neq; plebiscito, qui se dedicasse diceret, nominatim ei rei præfectus esset, neq; populi iussu, aut plebiscito id facere iussus esset, uideri, posse sine religione iam partem areæ mihi restitui: mihi facta statim est gratulatio: nemo enim dubitat, quin domus nobis esset adiudicata. tum subito ille in concionem ascendit, quam Appius ei dedit. nuntiat iam populo, Pontifices secundum se decreuisse, me autem ui conari in possessionem uenire. hortatur, ut se, & Appium sequātur, & suam Libertatem ut defendāt. hic cum etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam, ego statueram illuc nō accedere, nisi cum Consules ex S.C. porticum Catuli restituendam locassent. Cal. Oct. habetur senatus frequens. adhibentur omnes Pontifices, qui erāt senatores. à quibus Marcellinus, qui erat cupidissimus mei, sententiam primus rogatus, quæsiuit, quid essent in decernēdo secuti. tum Lucullus de omnium collegarum sententia respondit, religionis iudices Pontifices fuisse, legis senatum: se, & collegas suos de religione statuisse, in senatu de lege statuturos. quisq; horum loco sententiam rogatus, multa secundum causam nostram disputauit. cum ad Clodium uentum est, cupijt diem consumere: neq; ei finis est factus: sed tamen, cum horas treis ferè dixisset, odio, & strepitu senatus coactus est aliquando perorare. cum fieret S.C. in sententiam Marcellini, omnibus præter unum assentientibus, Serranus intercessit. de intercessione statim ambo Cōsules referre cœperunt.

runt. cum sententiæ grauissimæ dicerentur, senatui placere mihi domum restitui, porticum Catuli locari, auctoritaté ordinis ab omnibus magistratibus defendi; si quæ uis esset facta, senatum existimaturum eius opera factum esse, qui S. C. intercessißet: Serranus pertimuit, et Cornicinus ad suam ueterem fabulam rediјt, abiecta toga se ad generi pedes abiecit. ille noctem sibi postulauit: non concedebant: reminiscebantur enim Cal. Ian. uix tamen sibi de mea uoluntate concessum est. postridie S. C. factum est id, quod ad te misi. deinde Consules porticum Catuli restituendam locarunt. illam porticũ redemptores statim sunt demoliti libétissimis omnibus. nobis superficiem ædium Consules de consilij sententia æstimarunt HS uicies, cætera ualde illiberaliter, Tusculanam uillam quingẽtis millibus, Formianum HS ducentis quinquaginta millibus. quæ æstimatio nõ modo uehemẽter ab optimo quoque, sed etiam à plebe reprehenditur. dices, quid igitur causæ fuit? dicunt illi quidem, pudorem meum, quòd neque negarim, neq; uehementius postularim. sed non est id: nam hoc quidem etiam profuisset. uerum ijdem mi T. Pomponi, ijdem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pénas inciderant, nolũt easdem renasci: sed, ut spero, iam renascuntur: tu modo ad nos ueni: quod uereor ne tardius interuentu Varronis tui, nostriq; facias. quoniam acta quæ sint, habes, de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego me à Pompeio legari ita sum passus, ut nulla re impedirer, quin, si uellem, mihi esset integrum, aut, si comitia Censorum proximi Consules haberẽt, petere posse, aut uotiuam legationem suscipere propè

omnium fanorum, ac ſacrorum locorum : ſic enim noſtræ rationes poſtulabant. ſed uolui meam poteſtatem eſſe uel petendi, uel ineunte æſtate exeundi. & interea me eſſe in oculis ciuium de me optime meritorum, non alienum putaui. ac foréſium quidem rerum hæc noſtra conſilia ſunt, domeſticarum autem ualde impedita. Domus ædificatur, ſcis quo ſumptu, qua moleſtia. reficitur Formianum: quod ego nec relinquere poſſum, nec uidere. Tuſculanum proſcripſi. ſuburbano non facile careo. amicorũ benignitas exhauſta ẽ in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus, quod ſenſiſti tu abſens, præſentes. quorũ ſtudijs ego, et copijs, ſi eſſet per meos defenſores licitũ, facile eſsẽ omnia cõſecutus. quo in genere nũc uehemẽter laboratur. cætera, quæ me ſolicitãt, μυστικώτερα ſunt. amamur à fratre, et à filia. te expectamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

AVERE te certo ſcio, tum ſcire quid hic agatur, tum à me ſcire : non quo certiora ſint ea, quæ in oculis omnium gerũtur, ſi à me ſcribantur, quàm cum ab alijs aut ſcribuntur tibi, aut nuntiantur: uerum ut perſpicias ex meis literis, quo modo ea feram, quæ geruntur, & qui ſit hoc tempore aut mentis meæ ſenſus, aut omnino uitæ ſtatus. Armatis hominibus ante diem tertium Non. Nou. expulſi ſunt fabri de area noſtra, diſturbata porticus Catuli, quæ ex S. C. Conſulum locatione reficiebatur, & ad tectum penè peruenerat. Quinti fratris domus primo fracta coniectu lapidum ex area noſtra, deinde inflammata, iuſſu Clodij, inſpectante ur=

be, coniectis ignibus, magna querela, & gemitu, non dicam bonorum, qui nescio an ulli sint, sed planè hominum omnium. ille uehemens furere. post hunc uero furorem nil nisi cædem inimicorum cogitare, uicatim ambire, seruis aperte spem libertatis ostendere: etenim antea, cum iudicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, manifestamq; causam, sed tamen causam. id poterat inficiari, poterat in alios deriuare, poterat etiam aliquid iure factum defendere. post has ruinas, incendia, rapinas, desertus à suis, uix iam Decimum Designatorem, uix Gellium retinet. seruorum consilijs utitur. uidet, si omneis, quos uult, palàm occiderit, nihilo suam causam difficiliorem, quàm adhuc sit, in iudicio futuram. itaque ante diem tertium Id. Nou. cum sacra uia discederem, insecutus est me cum suis. clamor, lapides, fustes, gladij, hæc improuisa omnia. discessimus in uestibulum M. Tetij Damionis. qui erant mecum, facile operas aditu prohibuerunt. ipse occidi potuit. sed ego diæta curari incipio. cheirurgiæ tædet. ille, omnium uocibus cum se non ad iudicium, sed ad supplicium præsens trudi uideret, omneis Catilinas, Acidinos postea reddidit: nam Milonis domum, meamq; in Ceramio prid. Id. Nou. expugnare, & incendere ita conatus est, ut palàm hora V. cum scutis homines eductis gladijs, alios cum accensis facibus adduxerit. ipse domum P. Sullæ pro castris sibi ad eam impugnationem sumpserat. tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit uiros acreis, occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos: ipsum cupiuit, sed ille se in interiorem partem ædium abdi=

dit. Sulla se in senatu postridie Id. domi Clodius, egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicẽdi tempus exemit, adiuuante Oppio, etiam hercule familiari tuo, de cuius cõstãtia, uirtute uerissimæ literæ. Sestius furere. ille postea, si comitia sua non fierent, urbi minari. proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, ut totam nostram causam areæ, incendiorum, periculi mei, iudicio complecteretur, eaq; omnia comitijs anteferret: proscripsit se per omneis dies comitiales de cœlo seruaturum. conciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appij, furiosissimæ Publij. hæc tamen summa, nisi Milo in campum obnuntiasset, comitia futura. ante diem XII. Cal. Dec. Milo media nocte cum magna manu in campum uenit. Clodius cũ haberet fugitiuorum deiectas copias, in campum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiem, mirifica hominum lætitia, summa cum gloria. contentio fratrum trium turpis, fracta uis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, ut sibi postero die in foro obnuntietur: nihil esse, quod in campum nocte ueniretur: se hora prima in comitio fore. itaque ante diem XI. Cal. Ian. in comitium Milo de nocte uenit. Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus propè deuijs currebat. assequitur inter lucos hominem Milo, obnuntiat. ille se recipit magno, turpiq; Q. Flacci conuitio. ante diem X. Cal. nundinæ. concio biduo nulla. ante diem VIII. Cal. hæc ego scribebam, hora noctis nona. Milo campum iam tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego uicinus audirem. Clody uestibulum uacuum sanè mihi nuntiabatur, paucis pannosis sine

laterna. meo consilio omnia illi fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quantum etiam cõsilij. miranda uirtus est. noua quædam diuina mitto. sed hæc summa est. comitia fore non arbitror. Publium reum (nisi ante occisus erit) à Milone fore puto. si se inter uiã obtulerit, occisum iri ab ipso Milone uideo. non dubitat facere: præ se fert: casum illum nostrum non extimescit: nunquam enim cuiusquam inuidi, & perfidi consilio est usus, nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat uigemus, etiam magis, q̃ cum florebamus. re familiari comminuti sumus. Quinti fratris tamẽ liberalitati, pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus essem, illo recusante subsidijs amicorum respondemus. quid consilij de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus. quare appropera.

CICERO ATTICO S.

PERIVCVNDVS mihi Cincius fuit ante diem tertium Cal. Febr. ante lucem: dixit enim mihi, te esse in Italia, seseq; ad te pueros mittere: quos sine meis literis ire nolui: non quo haberem quod tibi, præsertim iam propè præsenti, scriberem: sed ut hoc ipsum significarem, mihi aduentum tuum suauissimum, expectatissimumq; esse. quare aduola ad nos, eo animo, ut nos ames, & te amari scias. cætera coràm agemus. hæc properantes scripsimus. quo die uenies, utique cum tuis apud me sis. perbelle feceris, si ad nos ueneris. offendes designationem Tyrrannionis, mirificam librorum meorum bibliothecam: quorum reliquiæ multo meliores

ſunt, quàm putaram. etiam uelim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cætera adminiſtris, iïsq; imperes, ut ſumãt membranulam, ex qua indices fiant, quos uos Græci (ut opinor) συλλάβους appellatis. ſed hæc, ſi tibi erit commodum. ipſe uero utique fac uenias, ſi potes in his locis adhæreſcere, & Piliam adducere: ita enim & æquum eſt, & cupit Tullia. Mediusfidius næ tu emiſti locum præclarum. Gladiatores audio pugnare mirifice. ſi locare uoluiſſes, duobus his muneribus liberaſſes. ſed hæc poſterius. tu fac uenias, & de librariïs, ſi me amas, diligenter. Vale.

CICERO ATTICO S.

AIN TV? exiſtimas ab ullo malle mea legi, probariq;, quàm à te? cur igitur cuiquam miſi prius? urgebar ab eo, ad quem miſi, & non habebam exemplar. quid? etiã (dudum enim circumrodo, quod deuorandum eſt) ſubturpicula mihi uidebatur eſſe παλινῳδία. ſed ualeant recta, uera, honeſta conſilia. non eſt credibile, quæ ſit perfidia in iſtis principibus, ut uolunt eſſe, & ut eſſent, ſi quicquam haberent fidei. ſenſeram, noram, inductus, relictus, proiectus ab iïs: tamen hoc erat in animo, ut cum iïs in Rep. conſentirem. iidem erant, qui fuerant. uix aliquando te auctore reſipiui. dices, ea te monuiſſe, ſuaſiſſe, quæ facerem: non etiam ut ſcriberem. ego mehercule mihi neceſſitatem uolui imponere huius nouæ coniunctionis, ne quà mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cum miſereri mei debent, non deſinunt inuidere. ſed tamen modici fuimus, ὑποθέσει ut ſcripſi:

erimus uberiores, si & ille libenter accipiet, & ij subringentur, qui uillam me moleste ferunt habere, quæ Catuli fuerat, aut etiam emisse non cogitāt; qui domum negant oportuisse me ædificare, uendere aiunt oportuisse. sed quid ad hoc? si quibus sententijs dixi quod et ipsi probarent, lætati sunt tamen me contra Pompeij uoluntatē dixisse. sed quoniam qui nihil possunt, ij me nolunt amare: demus operam, ut ab ijs, qui possunt, diligamur. dices, uellem, iampridem. scio te uoluisse, & me. * ast nugigeram manū fuisse. iam tēpus est me ipsum à me amari, quando ab illis nullo modo possum. Domum meā quòd crebro inuisis, est mihi ualde gratū. Viaticum Crassipes præripit. Tu de uia rectà in hortos. uidetur commodius ad te: postridie scilicet: quid enim tua? sed uiderimus. bibliothecam mihi tui pinxerunt cōstructione, & sittybis. eos uelim laudes. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE LENTVLO scilicet sic fero, ut debeo. uirum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi multa humanitate temperatum perdidimus, nosq; malo solatio, sed non multo, tamen consolamur, quòd ipsius uicem minime dolemus, non ut Saufeius, & uestri, mehercule quia sic amabat patriam, ut mihi aliquo Deorum beneficio uideatur ex eius incendio esse ereptus: nam quid fœdius nostra uita? præcipue mea? nam tu quidem, & si es natura πολιτικὸς, tamē nullam habes propriam seruitutem: cōmuni frueris nomine. ego uero, qui, si loquor de Rep. quod oportet,

insanus; si quod opus est, seruus existimor; si taceo, oppressus, & captus; quo dolore esse debeo? quo sum scilicet, hoc etiam acriore, quod ne dolere quidem possum, ut non ingratus uidear. quid, si cessare libet, & in otij portum confugere? nequicquam, immo etiam in bellũ, & in castra. ergo erimus ὀπαδοὶ, qui ταγοὶ esse noluimus? sic faciundum est: tibi enim ipsi (cui utinam semper paruissem) sic uideo placere. reliqui est: σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει: non mehercule possum, & Philoxeno ignosco, qui reduci in carcerem maluit. ueruntamen id ipsum mecum in his locis commentor, ut ista improbem: idq; tu, cum unà erimus, confirmabis.

À te literas crebro ad me scribi uideo: sed omnes uno tempore accepi. quæ res etiam auxit dolorem meũ: casu enim trinas ante legeram, quibus meliuscule Lentulo esse scriptũ erat. ecce quartæ fulmen. sed ille, ut scripsi, non miser: nos uero serui. Quod me admones, ut scribam illa Hortensiana: in alia incidi, non immemor istius mandati tui: sed mehercule incipiendo refugi, ne, quòd uideor stulte illius amici non intemperiem tulisse, rursus stulte iniuriam illius faciam illustrem, siquid scripsero; & simul ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit occultior, et aliquid satisfactio leuitatis habere uideatur. sed uiderimus. tu modo q̃ sæpissime ad me aliquid. Epistolã, Luceio quã misi, qua, res meas ut scribat, rogo, fac, ut ab eo sumas: ualde bella est: eumq; ut approperet, adhorteris: et, quod mihi se ita facturũ rescripsit, agas gratias. Domũ nostrã, quoad poteris, inuisas. Vestorio aliquid significes: ualde enim est in me liberalis: nihil ἐυχαριστότερον. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPISTOLA *tua me solicitum de Quinto nostro, puero optimo, ualde leuauit. uenerat horis duabus ante Cherippus: mera monstra nuntiarat.* De Apollonio *quod scribis, qui illi Dij irati, homini Græco, qui conturbare quidem putat sibi licere, quod equitibus R. nam Terentius suo iure.* De Metello, οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν. *sed tamen multis annis ciuis nemo erat mortuus. quid quidem tibi? numi meo periculo sint: quid enim uereris, quencunq; hæredem fecit? nisi Publium fecit. uerum fecit non improbe, quanquam fuit ipse. quare in hoc thecam numariam non retexeris: in alijs eris cautior.* Mea *mandata de domo curabis: præsidia locabis: Milonem admonebis.* Arpinatum *fremitus est incredibilis de Laterio. quid quæris? equidem dolui.* ὁ δ᾽ ἐ οὐκ ἐμπάζετο μύθων. Quod *superest, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, ut facis.* Vale.

CICERO ATTICO S.

MVLTA *me in epistola tua delectarunt, sed nihil magis, quàm patina tyrotarichi. nam de Rauduscul o quod scribis,* μήπω μέγαν εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντ᾽ ἴδῃς. *ædificati tibi in agris nihil reperio. in oppido est quiddam, de quo est dubium, sit ne uenale; ac proximum quidem nostris ædibus. hoc scito, Antium Buthrotum esse Romæ, ut Corcyræ illud tuum. nihil quietius, nihil alsius, nihil*

* *amœnius.* ΕΙΜΗΙCΗΤΩΦΙΔΟC. ΚΟC. *postea uero q̃ Tyrannio mihi libros disposuit, mens addita uidetur meis ædibus. qua quidem in re mirifica opera Dionysij,*

& Menophili tui fuit. nihil uenustius, quàm illa tua
* pægmata. postquam misisti, libros illustrarunt ualde. &
scribas ad me uelim de gladiatoribus, sed ita, bene si rem
* gerunt: non quæro male sic egisse. Apenas uix di=
scesserat, quum epistola. quid ais? putas'ne fore, ut legem
non ferat? dic, oro te, clarius: uix enim mihi exaudisse
uideor. uerum statim fac, ut sciam, si modo est commo=
dum. ludis quidem quoniam dies est additus, eo etiã me=
lius hic eum diem cum Dionysio conteremus. De Tre
bonio prorsus tibi assentior. De Domitio, σύκῳ μὰ τὴν
δήμητρα σῦκον οὐδὲ ἓν οὕτω ὅμοιον γέγονεν, quã est ista
περίστασις nostræ: uel quòd ab ijsdem: uel quòd præ=
ter opinionem: uel quòd uiri boni nusquam: unũ dissi
mile, quòd huic merito. nam de ipso casu nescio, an illud
melius: quid enim hoc miserius, quàm eum, qui tot an=
nos, quot habet, Des. Consul fuerit, fieri Consulem non
posse? præsertim cum aut solus, aut certe non plus, q̃
cum altero petat? si uero id est, quod nescio an sit, ut nõ
minus longas iam in codicillorum fastis futurorũ Con=
sulum paginulas habeat, quàm factorum: quid illo mi
serius? nisi Resp. in qua ne speratur quidem melius quic
quam. De Natta ex tuis primum sciui literis. oderam
hominem. De poemate quod quæris, quid si cupiat ef=
fugere? quid si sinat? De Fabio Lusco quod eram
exorsus, homo peramans semper nostri fuit, nec mihi
unquam odio: satis enim acutus, & permodestus, ac be=
ne frugi. eum quia non uidebam, abesse putabam. au=
diui ex Gauio hoc Firmano, Romæ esse hominẽ, & fuis=
se assiduum. percussit animum. dices, tantula ne causa?
permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fra=

tribus. quid ſit, quòd ſe à me remouit, ſi modo remouit, ignoro. De eo quod me mones, ut & me geram πολιτικῶς, & in eo γραμμὴν teneam: ita faciam: ſed opus eſt maiore prudentia, quam à te, ut ſoleo, petam. Tu uelim & Fabium, ſiquem habes aditum, odorere, & iſtum conuiuam tuum deguſtes, & ad me de iſtis rebus, & de omnibus quotidie ſcribas. ubi nihil erit, quod ſcribas; id ipſum ſcribito. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

SANÈ uelim ſcire, num cenſum impendant Tribuni diebus uitiandis (eſt enim hic rumor) totáq; de Cenſura quid agant, quid cogitent. Nos hic cum Pompeio fuimus. multa mecum de Rep. ſanè ſibi diſplicens, ut loquebatur (ſic eſt enim in hoc homine dicendum) Syriam ſpernens, Hiſpaniam iactans: hic quoq;, ut loquebatur: & opinor uſquequaq;, de hoc cum dicemus, ſit hoc quaſi καὶ τόδε φωκυλίδου. tibi etiam gratias agebat, quòd ſigna componenda ſuſcepiſſes. in nos uero ſuauiſſime hercule eſt effuſus. uenit etiam ad me in Cumanum. ac ſe nihil minus uelle mihi uiſus eſt, quàm Meſſalam Conſulatum petere. de quo ipſo ſiquid ſcis, uelim ſcire. Quòd Luceio ſcribis te noſtram gloriam cõmendaturum, & ædificium noſtrum quòd crebro inuiſis, gratum. Quintus frater ad me ſcripſit, ſe, quoniam Ciceronem ſuauiſſimum ſecum haberet, ad te Non. Maijs uenturum. Ego me de Cumano moui ante diem V. Cal. Maij. eo die Neapoli apud Lætum. ante diem IIII. Cal. Maij iens in Pompeianum bene mane hæc ſcripſi. Puteolis magnus eſt rumor

Ptolemæum esse in regno. siquid habes certius, uelim scire. Ego hic pascor bibliotheca Fausti: fortasse tu putabas his rebus Puteolanis, et Lucrinensibus. ne ista quidem desunt. sed mehercule à cæteris oblectationibus deseror, & uoluptatibus propter Remp. sic literis sustentor, & recreor: maloq; in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quàm in istorum sella curuli; tecumq; apud te ambulare, quàm cum eo, quocum uideo esse ambulandum. sed de illa ambulatione fors uiderit, aut siquis est, qui curet Deus. Nostram ambulationem, & Laconicum, eaq;, quæ Cyrea sint, uelim, cum poteris, inuisas, & urgeas Philotimum, ut properet, ut possim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompeius in Cumanum Parilibus uenit. misit ad me statim, qui salutem nuntiaret. ad eum postridie mane uadebam, cum hæc scripsi. Vale.

CICERO ATTICO S.

DELECTARVNT me epistolæ tuæ, quas accepi uno tempore duas ante diem V. Cal. perge reliqua. gestio scire ista omnia. etiam illud cuiusmodi sit, uelim perspicias: potes à Demetrio. dixit Pompeius, Crassum à se in Albano expectari ante diem quartũ Cal. is cum uenisset, Romam esse statim uẽturos, ut rationes cum publicanis putarent. quæsiui, gladiatoribus ne? respondit, ante, quam inducerentur. id cuiusmodi sit, aut nunc, si scias, aut cum is Romam uenerit, ad me mittas uelim. Nos hic uoramus literas cũ homine mirifico (ita mehercule sentio) Dionysio, qui te, omnesq; nos salutat. οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντα εἰδέναι. quare, ut homini cu=

rioso, ita perscribe ad me, quid primus dies, quid secundus, quid Censores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. deniq; etiam quid à te fiat, ad me uelim scribas: non enim (ut uere loquamur) tam rebus nouis, quàm tuis literis delector. Ego mecum præter Dionysium duxi neminem, nec metuo tamen, ne mihi sermo desit abs te, quo magnopere delector. Tu Luceio nostrum librum dabis: Demetrij Magnetis tibi mitto, statim ut sit, qui à te mihi epistolam referat. Vale.

CICERO ATTICO S.

E GNATIVS *Romæ est. sed ego cum eo de re Halimeti uehementer ante egi. grauiter se acturum cum Aquilio, confirmauit. uidebis ergo hominem, si uoles. Macroni uix uideor præsto esse: Idibus enim auctionem Larini uideo, & biduum præterea. id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoscas mihi uelim. Sed, si me diligis, postridie Cal. cœna apud me cum Pilia. prorsus id facies. Cal. cogito in hortis Crassipedis, quasi in diuersorio, cœnare. facio fraudem S.C. inde domum cœnatus, ut sim mane præsto Miloni. ibi te igitur uidebo, & promouebo. Domus nostra te tota salutat. Vale.*

CICERO ATTICO S.

N OS *in Tusculanũ uenisse ad* XVII. *Cal. Dec. uideo te scire. ibi Dionysius nobis præsto fuit. Romæ ad* XIIII. *Cal. uolumus esse: quid dico, uolumus? immo uero cogimur. Milonis nuptiæ. comitiorum nõ nulla opinio est.*

*ergo ut ſit rata. Abfuiſſe me in altercationibus, quas in ſenatu factas audio, fero non moleſte: nam aut defendiſſem, quod non placeret; aut defuiſſem, cui non oporteret. ſed mehercule uelim res iſtas, & præſertim ſtatum Reip. & quo animo Cõſules ferant hunc σκυλμὸν, reſcribas ad me quantum potes, & uales. ſum ὀξύπεινος: &, ſi quæris, omnia mihi ſunt ſuſpecta. Craſſum quidem noſtrum minore dignitate aiũt profectum paludatum, quàm olim æqualem eius L. Paulum. item Ti. iterum Coſs. ò hominem nequam. De libris oratorijs factum eſt à me diligenter. diu, multumq; in manibus fuerunt. deſcribas licet. illud etiam te rogo, τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυποδῶς, ne iſtuc hoſpes ueniam. Vale.

CICERO ATTICO S.

VESTORIVS noſter me per literas facit certiorem, te Roma ad VI. Id. Maij putare profectum eſſe, tardius, quàm dixerat, quòd minus ualuiſſes. ſi iam melius uales, uehementer gaudeo. Velim, domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecus, ac ſi ipſe adeſſes, cum cæteri, tum Varronis: eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex ijs libris ad eos, quos in manibus habeo, quos, ut ſpero, tibi ualde probabo. uelim, ſiquid forte noui habes, maxime à Quinto fratre, deinde à C. Cæſare, & ſiquid forte de comitijs, de Rep. (ſoles enim tu hæc feſtine odorari) conſcribas ad me. ſi nihil habebis, tamen ſcribas aliquid: nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiua, aut loquax uiſa eſt. maxime autem rogo, rebus tuis, totoq; itinere ex ſententia confecto, nos

quamprimum reuisas. Dionysium iube saluere. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

DE Eutychide gratum, qui uetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, ut est ex me, & ex te iunctus Dionysius M. Pomponius. ualde mehercule mihi gratum, si Eutychides tuam erga me beneuolentiam cognoscet, suam illam in meo dolore συμπάθειαν neq; tum mihi obscuram, neq; post ingratam fuisse. Iter Asiaticum tuum puto tibi suscipiendum fuisse: nunquam enim tu sine iustissima causa tam longe à tot tuis et hominibus, & rebus carissimis, & suauissimis abesse uoluisses. sed humanitatem tuam, amoremq; in tuos reditus celeritas declarabit. sed uereor, ne lepore suo detineat diutius Præt. Clodius, & homo pereruditus, ut aiunt, & nũc quidem deditus græcis literis Pituanios. sed, si uis homo esse, recipe te ad nos ad quod tempus cõfirmasti. cum illis tum, cũ salui uenerint, Romæ uiuere licebit. Auere te scribis, accipere aliquid à me literarum. dedi, ac multis quidem de rebus ἡμερολεγδὸν perscripta omnia. sed, ut conijcio, quoniam mihi non uideris in Epeiro diu fuisse, redditas tibi non arbitror. genus autem mearum ad te literarum eiusmodi ferè est, ut non libeat cuiquam dare, nisi de quò exploratum sit, tibi eum redditurũ. Nunc Romanas res accipe. Ad III. Non. Quint. Suffenas, & Cato absoluti. Porcilius condemnatus. ex quo intellectum est, tres ἀρεοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, maiestatem, totam deniq; Remp. flocci non facere. debemus patremfamilias domi suæ

occidere nolle, neq; tamen id ipsum abunde: nam absoluerunt XXII. cõdemnauerunt XXVIII. Publius sane diserto epilogo criminans, mentes iudicum mouerat. Otalus in ea causa fuit cuiusmodi solet. nos uerbum nullum: ueritas est enim pusilla, quæ nunc laborat, ne animum Publio offenderet. his rebus actis, Reatini me ad sua τέμπη duxerunt, ut agerem causam contra Interamnates apud Cõsulem, & decem legatos, quòd lacus Velinus à M. Curio emissus interciso monte in Nar defluit. ex quo est illa siccata, & humida tamẽ modice Rosia. uixi cum Axio: qui etiam me ad septem aquas duxit. redij Romam Fonte. causa: ad VII. Id. Quintij ueni: spectaculum primum magno, & æquabili plausu: sed hoc ne curaris: ego ineptus, qui scripserim: deinde Antiphõti operam: is erat ante manumissus, q̃ productus. ne diutius pendeas, palmam tulit. sed nihil tam pusillum, nihil tam sine uoce, nihil tam uerum. hæc tu tecum habeto. in Andromacha tamen maior fuit, quàm Astyanacte. nam in cæteris parem habuit neminem. quæris nunc de Arbuscula. ualde placuit. Ludi magnifici, & grati.

Venatio in aliud tempus dilata. Sequere nunc me in campum. ardet ambitus. σῆμα δέ τοι ἐρέω. fœnus ex triente Idib. Quint. factum erat bessibus. dices, istuc quidem non moleste fero. ò uirum, ò ciuem. Memmium Cæsaris omnes opes confirmant. cum eo Domitium Cos. iunxerunt; qua pactione, epistolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro studet: sed utrum fronte, an mente, dubitatur. ἐξοχὴ nulla est: pecunia omnium dignitatem exæquat. Messala languet, non quo aut animus desit,

aut

aut amici : ſed coitio Conſulum, & Pompeius obſunt. ea comitia puto fore ut ducantur. Tribunitij cādidati iurarunt ſe arbitrio Catonis petituros. apud eū HS quingena depoſuerunt, ut, qui à Catone damnatus eſſet, id perderet, & competitoribus tribueretur. hæc ego pridie ſcribebam, q̄ comitia fore putabantur. ſed ad te V. Cal. Sext. ſi facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perſcribam. quæ ſi, ut putantur, gratuita fuerint, plus unus Cato potuerit, q̄ omnes quidem iudices. Meſſius defendebatur à nobis, è legatione reuocatus: nā eum Cæſari legarat Appius. Seruilius edixit, ut adeſſet. tribus habet Pontinam, Velinam, Metiam. pugnatur acriter: agitur tamen ſatis. deinde me expedio ad Druſum, inde ad Scaurum. parantur orationibus iudices glorioſi. fortaſſe accedent etiam Conſules Deſs. in quibus ſi Scaurus non fuerit, in hoc iudicio ualde laborabit. Ex Quinti fratris literis ſuſpicor iam eum eſſe in Britania. ſuſpenſo animo expecto, quid agat. illud quidem ſumus adepti, quod multis, & magnis indicijs poſſumus iudicare, nos Cæſari & cariſſimos, & iucūdiſſimos eſſe. Dionyſium uelim ſaluere iubeas, & eum roges, & hortere, ut quamprimum ueniat, ut poſſit Ciceronem meum, atq; etiam me ipſum erudire. Vale.

CICERO ATTICO S.

OCCVPATIONVM mearum uel hoc ſignū erit, quòd epiſtola librarij manu eſt. De epiſtolarum frequentia te nihil accuſo. ſed pleræque tantummodo mihi nuntiabant ubi eſſes, quod erat abs te, uel etiam

ſignificabant recte eſſe. quo in genere maxime delecta runt duæ ferè eodem tempore abs te Bruto datæ: ſcire enim uolebam te commode nauigaſſe. ſed hæc epiſtolarum frequentia non tam ubertate ſua, quàm celeritate delectauit. illa fuit grauis, & plena rerum, quam mihi M. Paccius hoſpes tuus reddidit. ad eam reſcribã igitur, & hoc primum. Paccio re, & uerbis oſtendi, quid tua commendatio ponderis haberet. itaq; in intimis eſt meis, cum antea notus non fuiſſet. nunc pergam ad cætera. Varro, de quo ad me ſcribis, includetur in aliquem locum, ſi modo erit locus. ſed noſti genus dialogorum meorum; ut in oratorijs, quos tu in cœlum fers, non mentio potuit fieri cuiuſquam ab ijs, qui diſputant, niſi eius, qui illis notus, aut auditus eſſet. hãc ego de Rep. quam inſtitui, diſputationem in Africani perſonam, & Phili, & Lælij, & Manilij contuli. adiunxi adoleſcenteis Q. Tuberonem, P. Rutilium, duos Lælij generos, Scæuolam, & Fannium. itaque cogitabam, quoniam in ſingulis libris utor proœmijs, ut Ariſtoteles in ijs, quos ἐξωτερικοὺς uocat, aliquid efficere, ut non ſine cauſa iſtum appellarem: id quod intelligo tibi placere. utinam modo conata efficere poſſim: rem enim (quod te non fugit) magnam complexus ſum, & grauem, & plurimi otij, quo ego maxime egeo. Quod in ijs libris, quos laudas, perſonam deſideras Scæuolæ: non eam temere dimoui: ſed feci idem, quod in πολιτείᾳ Deus ille noſter Plato, cum in Piræeum Socrates ueniſſet ad Cephalum locupletem, & feſtiuum ſenem, quoad primus ille ſermo haberetur, adeſt in diſputando ſenex: deinde, cum ipſe quoque commodiſſime locutus eſſet, ad

rem diuinam dicit se uelle discedere, neque postea reuertitur. credo Platonem uix putasse satis consonum fore, si hominem id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisset. multo ego satius hoc mihi cauendum putaui in Scæuola, qui & ætate, & ualetudine erat ea, qua meministi, & ijs honoribus, ut uix satis decorum uideretur eum plureis dies esse in Crassi Tusculano. & erat primi libri sermo non alienus à Scæuolæ studijs: reliqui libri τεχνολογίαν habent, ut scis. huic ioculatoriæ disputationi senem illum, ut noras, interesse sanè nolui. De re filiæ quod scribis, erit mihi curæ: etenim est luculenta. Aureliam, ut scribis, indicis: & in eo me etiam Tulliæ meæ uenditabo. Vestorio non desum: gratum enim tibi id esse intelligo, et, ut ille intelligat, curo: sed scis qui? cum habeat duos faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone. lege Iunia, & Licinia scis absolutum: Fusia ego tibi nuntio absolutum iri, neque patronis suis tam libentibus, quàm accusatoribus. is tamē & mecum, & cum Milone in gratiam redijt. Drusus reus est factus à Lucretio. iudicibus reijciendis ad V. Non. Quint. * de prælio rumores non boni: sed iudicia nosti. Hirrus cum Domitio in gratia est. S. C. quod hic Consules de prouincijs fecerunt, Quicunque posthac, notum tibi, * ut quod. iam intelligebamus enuntiationem illam Memmij ualde Cæsari displicere. Messala noster, & eius competitor Domitius liberalis in populo ualde fuit. nihil gratius. certi erant Consules. ac senatus decreuit, ut tacitum iudicium ante comitia fieret. ab his consilijs, quæ erant omnibus sortita in sin-

gulos candidatos, magnus timor cãdidatorum. sed qui-
* dam indices, in his Opimius Veietorátius, Tribunos pl.
* appellarunt, ne iniussu populi iudicarent. rescidit. comi
tia dilata ex S.C. dum lex de tacito iudicio ferretur. ue
nit legi dies. Terentius intercessit. Consules, qui illud
leui brachio egissent, rem ad senatum detulerunt. hic
Abdera non tacente me. dices, tamen tu non quiescis?
ignosce, uix possum. ueruntamen quid tam ridiculum?
senatus decreuerat, ne prius comitia haberentur, quàm
lex lata esset. qui si intercessisset, res integra referretur.
cœpta ferri leuiter. intercessum non inuitis. res ad se-
natum. de ea re ita censuerunt: comitia primo quoq;
tempore haberi censere. Scaurus, qui erat paucis diebus
illis absolutus, cum ego partem eius ornatissime defen-
dissem, obnuntiationibus per Scæuolam interpositis, sin-
gulis diebus usq; ad prid. Cal. Oct. quo ego hæc die scri
psi, sublatis, populo tributim domi suæ satisfecerat. sed
tamen, & si uberior liberalitas huius, gratior esse uide-
batur eorum, qui occuparant. cuperem uultum uide-
re tuum, cum hæc legeres: nam profecto rem non ha-
bes nullam. hæc negotia multarum nundinarum fore:
sed senatus hodie fuerat futurus, id est Cal. Oct. iam
enim luciscit. ibi loquetur, præter Antium, & Fauo-
nium, liber nemo: nam Cato ægrotat. de me nihil ti-
mueris: sed tamen promitto nihil. quid quæris aliud?
iudicia, credo. Drusus, Scaurus non fecisse uidentur.
tres candidati fore rei putabantur, Domitius à Mem-
mio, Messala à Q. Pompeio Rufo, Scaurus à Tria-
rio, aut à L. Cæsare. quid poteris, inquies, pro ijs
dicere? ne uiuam, si scio. in illis quidem tribus libris,

quos tu dilaudas, nihil reperio. Nũc, ut opinionem ha beas rerum, ferendum est. quæris, ego me ut gesserim? constanter, & libere. quid ille, inquies, ut ferebat? humaniter, meæq; dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationem putabat. quomodo
* ergo absolutus? omnino ΓΟΡΓΑΓΥΜΝΑ accusatorum incredibilis infantia, id est L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes præuaricatum: deinde Pompeij mira cõtentio: iudicum sordes. attamen XXXII. condẽnarunt, XXXVIII. absoluerunt. iudicia reliqua impendent. nondum est planè expeditus. dices, tu ergo hæc quomodo fers? belle mehercule, & in eo me ualde amo. amisimus mi Pomponi non omnem modo succũ, ac sanguinem, sed etiam colorem, & speciem pristinam ciuitatis. nulla est Resp. quæ delectet, in qua acquiescã. id ne igitur, inquies, facile fers? id ipsum: recordor. n. quàm bella paulisper nobis gubernantibus ciuitas fuerit. quæ mihi gratia relata sit, nullus dolor me angit. unũ omnia posse, disrumpuntur ij, qui me aliquid posse doluerunt. multa mihi dant solatia. nec tamen ego de meo statu demigro: quæq; uita maxime est ad naturã, ad eam me refero, & literas, & studia nostra: dicendi laborem delectatione oratoria consolor. domus me, & rura nostra delectant. non recordor, unde ceciderim, sed unde surrexerim. fratrem mecum, & te si habebo, per me ista pedibus trahuntur. uobis ἐμφιλοσοφῆσαι possum. locus ille animi nostri, stomachus ubi habitabat olim, concaluit. priuata modo, & domestica nos delectant. miram securitatem uidebis: cuius plurimæ mehercule partes sunt in tuo reditu: nemo enim in terris

est mihi tam consentientibus sensibus. sed accipe alia.

Res fluit ad interregnum, & est nonnullus odor Dictaturæ, sermo quidem multus, qui etiam Gabinium apud timidos iudices adiuuit. Candidati consulares omnes rei ambitus. accedit etiam Gabinius: quem P. Sulla non dubitans, quin foris esset, postularat contradicente, & nihil obtinente Torquato. sed omnes absoluentur, nec posthac quisquam damnabitur, nisi qui hominem occiderit. hoc tamen agitur seuerius. itaque iudicia calent. M. Fuluius Nobilior condemnatus est. multi alij urbani ne respondent quidem. quid aliud noui? & tamen, absoluto Gabinio, stomachantes alij iudices, hora post, Antiochum Gabinium nescio quem solidis pectoribus libertum accensum Gabinij lege Papia condemnarunt. itaque dixit statim reus lesæ maiestatis OYC
* OIMPICAMAΦIHI. Pontinus uult ad IIII. Non. Nou. triumphare. huic obuiam Cato, & Seruilius Præt. aperte, & Q. Mutius Trib. negant enim latum de imperio: & est latum hercule insulse. sed erit cum Pontino Appius Cos. Cato tamen affirmat, se uiuo illum non triumphare. id ego puto, ut multa eiusdem, ad nihil recasurum. Appius sine lege suo sumptu in Ciliciam cogitat. Ab Quinto fratre, & à Cæsare accepi ad IX. Cal. Nou. literas (confecta Britania, obsidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia) datas à litoribus Britaniæ, proximo: ad VI. Cal. Oct. exercitum Britania reportabant. Q. Pilius erat iam ad Cæsarem profectus. Tu, si aut amor in te est noster, ac tuorum, aut ulla ueritas, aut si etiam sapis, ac frui tuis commodis cogitas, aduentare, & pro-

pè adeſſe iam debes. non mehercule æquo animo te careo: te autem quid mirum, qui Dionyſium tantopere deſiderem? quem quidem abs te, cum dies uenerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. abs te proximas literas habebam. Epheſo, ad V. Id. Sext. datas. Vale.

CICERO ATTICO S.

O' EXPECTATAS mihi tuas literas. ò gratum aduentum. ò conſtantiam promiſſi, & fidem miram. ò nauigationem amandam, quam mehercule ego ualde timebam, recordans ſuperioris tuæ tranſmiſſionis. ſed, niſi fallor, citius te, quam ſcribis, uidebo: credo enim te putaſſe tuas mulieres in Apulia eſſe: quod cum ſecus erit, quid te Apulia moretur? nam Veſtorio dandi ſunt dies, & ille latinus ἀττικισμὸς ex interuallo reguſtandus. quin tu huc aduolas & inuiſis illius noſtræ Reip. * germanæ. putaui de numis ante comitia tributim uno loco diuiſis palam: uide abſolutum Gabinium: detur, eſſe ualiturum. De Meßala quod quæris: quid ſcribam, neſcio: nunquam uidi tam pares candidatos. Meſſalæ copias noſti. Scaurum Triarius reum fecit. ſi quæris, nulla eſt magnopere commota συμπάθεια. ſed tamen habet Aedilitas eius memoriam non ingratam, & eſt pondus apud ruſticos in patris memoriam. reliqui duo plebeij ſic exæquantur, ut Domitius ualeat amicis, adiuuetur tamen non gratiſſimo munere, Memmius Cæſaris commendetur militi- * bus, Pompeij Gallia nitatur. quibus ſi non ualuerit, putant fore aliquẽ, qui comitia in aduentum Cæſaris de-

trudat, Catone præsertim absoluto. Paccianæ epistolæ respondi. cognosce cætera. Ex fratris literis incredibilia quædã de Cæsaris in me amore cognoui, eaq; sunt ipsius Cæsaris uberrimis literis confirmata. Britanici belli exitus expectatur: constat enim aditus insulæ esse munitos mirificis molibus. etiam illud iam cognitum est, neq; argenti scrupulum esse ullum in illa insula, neque ullam spem prædæ, nisi ex mancipijs: ex quibus nullos puto te literis, aut musicis eruditos expectare.
Paulus in medio foro Basilicam iam penè texuit ijsdem antiquis columnis. illam autem, quam locauit, facit magnificentissimam. quid quæris? nihil gratius illo monimento, nihil gloriosius. itaque Cæsaris amici (me dico, & Oppium) disrumparis licet, monimẽtum illud, quod tu tollere laudibus solebas, ut forum laxaremus, & usque ad atrium libertatis explicaremus, contempsimus sexcenties HS. cum priuatis non poterat transigi minore pecunia. efficiemus rem gloriosissimam: nam in campo Martio septa tribunitijs comitijs marmorea sumus, & tecta facturi, eaq; cingemus excelsa porticu, ut mille passuum conficiatur. simul adiungetur huic operi uilla etiam publica. dicis, quid mihi hoc monimentum proderit? ad quid laboramus res Romanas? non enim te puto de lustro, quod iam desperatum est, aut de iudicijs, quæ lege Plotia fiãt, quærere. Nunc te obiurgari patere, si iure: scribis enim in ea epistola, quam C. Domitius mihi reddidit Buthroto datam, in Asiam tibi eundum esse, te arbitrari. mihi mehercule nihil uidebatur esse, in quo tantulum interesset, utrum per procuratores ageres, an per te ipsum, ne toties, &

tam longe abesses. sed hæc mallem integra re tecũ egisse: profecto enim aliquid egissem. nunc reprimam susceptam obiurgationem: utinam ualeat ad celeritatem reditus tui. Ego ad te propterea minus sæpe scribo, quòd certum non habeo, ubi sis, aut ubi futurus sis. huic tamẽ nescio cui, quòd uidebatur is te uisurus esse, putaui dandas esse literas. tu quoniam iturum te in Asiam esse putas, ad quæ tempora te expectem, facias me certiorem uelim, & de Eutychide quid egeris. Vale.

CICERO ATTICO S.

PVTO te existimare me non oblitum consuetudinis, & instituti mei rarius ad te scribere, quàm solebã. sed cum loca, & itinera tua nihil habere certi uideo, neq; in Epirum, neq; Athenas, neq; in Asiam, neq; cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscenti dedi literas: neque enim sunt epistolæ nostræ, quæ si perlatæ non sint, nihil ea res nos offensura sit, quæ tantũ habent mysteriorũ, ut eas ne librarijs quidem ferè cómittamus Lepidum quo excidat. Cõsules * flagrant infamia, quòd C. Memmius candidatus pactionem in senatu recitauit, quam ipse, suus cópetitor Domitius cum Consulibus fecisset, ut ambo HS quadringena Cõsulibus darẽt, si essent ipsi Cósules facti, nisi treis Augures dedissent, qui se affuisse dicerent, cum lex curiata ferretur, quæ lata non esset; & duos consulares, qui se dicerent in ornandis prouincijs consularibus scribendo affuisse, cum omnino ne senatus quidem affuisset. hæc pactio non uerbis, sed nominibus, & perscriptionibus multorũ tabulis cum esse facta diceretur: prolata à Mem-

mio est, nominibus inductis auctore Pompeio. hic Appius erat idem: nihil sanè iacturæ. corruerat alter, & plane inquam iacebat. Memmius autem dirempta coitione inuito Caluino, planè refrixerat, & eo magis nũc concitare Dictaturam, fauere iustitio, & omnium rerũ licentiæ. Perspice æquitatem animi mei, & ludum, & contemptionem Seleucianæ prouinciæ, & meã hercule cum Cæsare suauissimam coniunctionem: hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat. qui quidem Quintum meum, tuumq́; (Dij boni) quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia; non secus, ac si ego essem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata cõmodum, ut ad me scribit. hunc tu non ames? quem igitur istorum? sed heus tu, scripseram'ne tibi me esse legatum Põpeio? et extra urbem quidem fore ex Idib. Ian? uisum est hoc mihi ad multa quadrare. sed quid plura? coràm (opinor) reliqua; ut tu tamen aliquid expectes. Dionysio plurimam salutem: cui quidem ego non modo seruaui, sed etiam ædificaui locum. quid quæris? ad summam lætitiam meã, quam ex tuo reditu capio, magnus ex illius aduentu cumulus accedit. quo die ad me uenies, si me amas, apud me cum tuis maneas. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER V.

CICERO ATTICO S.

E GO uero et tuum in discessu uidi animum, & meo sum ipse testis. quo magis erit tibi uidendum, nequid noui decernatur, ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti probe. de satisdádo uero te rogo, quoad eris Romæ, tu ut satisdes. & sunt aliquot satisdationes secundum mancipiũ, in his & Memmianorum prædiorum, uel Atilianorum. De Oppio factum est, ut uolui, & maxime quòd DCCC. aperuisti: quæ quidem ego utiq; uel uersura facta solui uolo, ne extrema exactio nostrorum nominum expectetur. Nunc uenio ad trãsuersum illum extremæ epistolæ tuæ uersiculum, in quo me admones de sorore. quæ res se sic habet. ut ueni in Arpinum, cum ad me frater uenisset, in primis nobis sermo, isq; multus de te fuit. ex quo ego ueni ad ea, quæ fueramus ego, & tu inter nos de sorore in Tusculano locuti. nihil tam uidi mite, nihil tam placatum, quàm tum meus frater erat in sororem tuam: ut etiam siqua fuerat ex ratione sumpta offensio, nó appareret. illo sic die. postridie ex Arpinati profecti sumus. ut in Arcano Quintus maneret, dies fecit. ego Aquini: sed prandimus in Arcano. nosti hunc fundum. quò ut uenimus, humanissime Quintus, Põponia, inquit,

tu inuita mulieres, ego acciuero pueros. nihil potuit, mihi quidem ut uiſum eſt, dulcius, idq́; cum uerbis, tum etiam animo, & uultu. at illa audiẽtibus nobis, ego ſum, inquit, hic hoſpita. id autem ex eo, ut opinor, quòd anteceſſerat Statius, ut prandium nobis uideret. tum Quintus, en, inquit mihi, hæc ego patior quotidie. dices, quid, quæſo, iſtuc erat? magnum, itaque me ipſum commouerat, ſic abſurde, & aſpere uerbis, uultuq́; reſponderat. diſſimulaui dolens. diſcubuimus omnes præter illam: cui tamen Quintus de menſa miſit: illa reiecit. quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil aſperius tua ſorore mihi uiſum eſt: & multa prætereo, quæ tum mihi maiore ſtomacho, quàm ipſi Quinto fuerunt. ego inde Aquinum. Quintus in Arcano remanſit, & Aquinum ad me poſtridie mane uenit, mihiq́; narrauit, nec ſecum illam dormire uoluiſſe, &, cum diſceſſura eſſet, fuiſſe eiuſmodi, qualem ego uidiſſem. quid quæris? uel ipſi hoc dicas licet, humanitatem ei meo iudicio illo die defuiſſe. hæc ad te ſcripſi fortaſſe pluribus, quàm neceſſe fuit, ut uideres tuas quoq; eſſe parteis inſtituendi, & monendi. Reliquum eſt, ut ante, quàm proficiſcare, mandata noſtra exhaurias, ſcribas ad me omnia, Pontinum extrudas. cum profectus eris, cures, ut ſciam. ſic habeas, nihil mehercule te mihi nec carius eſſe, nec ſuauius. A. Torquatum amantiſſime dimiſi Minturnis, optimum uirum, cui, me ad te ſcripſiſſe aliquid, in ſermone ſignifices uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

A D VI. Id. Maias, cum has dabam literas, ex Pompeia=
no proficiſcebar, ut eo die manerem in Trebulano apud
Pontium. deinde cogitabam ſine ulla mora iuſta itine=
ra facere. in Cumano cum eſſem, uenit ad me (quod
mihi pergratum fuit) noſter Hortenſius: cui depoſcẽti
mea mandata, cætera uniuerſe mandaui, illud proprie,
ne pateretur, quantum eſſet in ipſo, prorogari no=
bis prouincias. in quo eum tu uelim confirmes, gra=
tumq; mihi feciſſe dicas, quòd & uenerit ad me, & hoc
mihi, prætereáq; ſiquid opus eſſet, promiſerit. confir=
maui ad eam cauſam etiam Furnium noſtrum, quem ad
annum Tribunum pl. uidebam fore. Habuimus in
Cumano quaſi puſillam Romam: tanta erat in his locis
multitudo: cum interim Rufio noſter, quòd ſe à Ve=
ſtorio obſeruari uidebat, ſtratagemate hominem per=
cuſſit: nam ad me non acceſſit. ita ne? cum Horten=
ſius ueniret, & infirmus, & tam longe Hortenſius, cum
maxima præterea multitudo, ille non uenit? non, in=
quam. non uidiſti igitur hominem, inquies? qui potui
non uidere, cum per emporium Puteolanorum iter fa=
cerem? in quo illum, agentem aliquid credo, ſalutaui:
poſt etiam iuſſi ualere, cum me è Panſæ uilla, nunquid
uellem, rogaſſet. hunc hominem parum gratum quiſ=
quam putet? aut non in eo ipſo laudandum, quòd au=
diri non laborarit? ſed redeo ad illud. noli putare mi=
hi aliam conſolationem eſſe huius ingentis moleſtiæ, niſi
quòd ſpero non longiorem annua fore. hoc me ita uelle

multi non credunt ex consuetudine aliorum. tu, qui scis, omnem diligentiam adhibebis, tum scilicet, cum id agi debebit. cum ex Epeiro redieris, de Rep. scribas ad me uelim, siquid erit, quod operiare: non dum enim satis huc erat allatum, quo modo Cæsar ferret de auctoritate perscripta: eratq; rumor de Transpadanis, eos iussos IIII. uiros creare. quod si ita est, magnos motus timeo. sed aliquid ex Pompeio sciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD VI. Id. Maias ueni in Trebulanum ad Pontium. ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ sunt tertio abs te die. eodem autem ex Pompeiano Philotimo dederam ad te literas. nec uero nunc erat sanè, quid scriberem. qui de Rep. rumores, scribe quæso: in oppidis enim summum uideo timorem. sed multa inania. quid de ijs cogites, & quando, scire uelim. Ad quas literas tibi rescribi uelis, nescio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ semel in Trebulano redditæ sunt. quarum alteræ edictum P. Licinij habebāt (erant autem Non. Maijs datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenses. quàm uereor, nequid fuerit σπουδαιότερον in ijs, quas non accepi, quibus rescribi uis. Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. iam deest quid scribam, & lucet. Beneuenti cogitabam hodie. nostra continentia, & diligentia faciemus satis. À Pontio, ex Trebulano, ad V. Id. Maij.

CICERO ATTICO S.

B BENEVENTVM ueni ad V.Id.Maij.ibi accepi eas literas,quas tu superioribus literis significaueras te dedisse. ad quas ego ipso eo die dederam ex Trebulano à pontio. ac binas quidem tuas Beneuenti accepi. quarum alteras Fesulanus multo mane mihi dedit, alteras scriba Tullius. gratissima est mihi tua cura de illo meo primo, & maxima mandato, sed tua profectio spem meam debilitat. ac ne ille illud quidem labat,non quo, * sed inopia cogimur eo contenti esse. De illo altero, quem scribis tibi uisum esse non alienum, uereor adduci,ut nostris possit (& tuis δυσδιάγνωστον) πρὸς κνῦσιν esse,et quidem summe facilis. sed tu aberis,& me absente rei habebis rationem meæ: nam poßet aliquid, si uteruis nostrum adesset,agente Seruio fieri probabile. nunc si iam res placeat,agendi tamen uiam non uideo. Nunc uenio ad illam epistolam, quam accepi à Tullio. De Marcello fecisti diligenter. igitur S.C. si erit factum, scribes ad me: sin minus,rem tamen conficies: mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. sed non dubito,quin S.C.expeditum sit,in quo præsertim sit compendium populi. De Torquato probe. De Massone, et Ligure,cū uenerint. De illo,quod Cherippus(quoniam hic quoque πρὸς κνῦσιν sustulisti): ò prouincia, etiam ne hic mihi curandus est? curandus autem? hactenus,nequid ad senatū: Consule,aut numera:nā DC. ceperis: sed tamen cōmode,q̄ cum Scrofa. De Pontino recte scribis: est enim ita,ut, si ante Cal.Iun.Brundusij futurus sit, minus urgendi fuerint M.Annius,

& Tullius. Quæ de Sicinio audisti, ea mihi probantur, modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. sed considerabimus: rem enim probo.

De nostro itinere, quod statuero; de quinq; præfectis, quid Pompeius facturus sit, cum ex ipso cognoro, faciam, ut scias. De Oppio bene curasti, quòd ei DCCC. exposuisti. idq;, quoniam Philotimum habes, perfice, & cognosce rationem, & ut agam amplius, si me amas, priusquam proficiscaris, effice. magna me cura leuaris. habes ad omnia. etsi penè præterij. chartam tibi deesse, mea cautio est: siquidem eius inopia minus multa ad me scribis. tu uero aufer ducentos. etsi meam in eo parsimoniam huius paginæ contractio significat, dum acta, & rumores uellet. iam siqua certa habes de Cæsare, expecto literas: & alias Pontino de omnibus rebus diligentes dabis. Vale.

CICERO ATTICO S.

PLANÈ deest, quod scribam: nam nec, quid mandem, habeo; nihil enim prætermissum est: nec quid narrem; noui enim nihil: nec iocandi locus est; ita me multa solicitant. tantum tamen scito, Idib. Maijs nos Venusia mane proficiscentes has dedisse. eo autem die credo aliquid actum in senatu. sequantur igitur nos tuæ literæ, quibus non modo res omneis, sed etiam rumores cognoscamus. eas accipiemus Brundusij: ibi enim Pontinum ad eam diem, quam tu scripsisti, expectare consilium est. Nos Tarenti quos cum Pompeio διαλόγους de Rep. habuerimus, ad te perscribemus. etsi id ipsum scire cupio, quod ad tempus recte

ad te

ad te ſcribere poſſem, id eſt quandiu Romæ futurus ſis, ut, aut quò dem poſthac literas, ſciam, aut ne dem fruſtra. ſed ante, quàm proficiſcare, utique explicatum ſit illud HS XX. & DCCC. *hoc uelim in maximis rebus, & maxime neceſſarijs habeas, ut, quod auctore te uelle cœpi, adiutore aſſequar.* Vale.

CICERO ATTICO S.

TARENTVM *ueni ad* XV. Cal. Iun. ꝙ Pontinum *ſtatueram expectare, cõmodiſſimum duxi dies eos, quoad ille ueniret, cũ* Pompeio *conſumere, eoq́; magis, quòd ei gratum eſſe id uidebam, qui etiam à me petierit, ut ſecum, & apud ſe eſſem quotidie: quod cõceſſi libenter: multos enim eius præclaros de* Rep. *ſermones accipiam: inſtruar etiam conſilijs idoneis ad hoc noſtrum negotiũ. ſed ad te breuior iam in ſcribendo incipio fieri, dubitans* Romæ *ne ſis, an iam profectus. quod tamen quoad ignorabo, ſcribam aliquid potius, q̃ committam, ut tibi cum poſſint reddi à me literæ, non reddantur. nec tamen iã habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem: mandaui omnia quæ, quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habebo noui. illud tamen nõ deſinam, dum adeſſe putabo, de* Cæſaris *nomine rogare, ut confectum relinquas. auide expecto tuas literas, & maxime, ut norim tempus profectionis tuæ.* Vale.

CICERO ATTICO S.

QVOTIDIE, *uel potius in dies ſingulos breuiores literas ad te mitto: quotidie enim magis, ac magis ſuſpicor*

te in Epeirum iam profectum. ſed tamen, ut mandatũ ſcias me curaſſe; quot ante, ait ſe Pompeius quinos præfectos delaturum nouos, uacationes, iudiciariá cauſam.

Ego cum triduum cum Pompeio, & apud Pompeiũ fuiſſem, proficiſcebar Brunduſium ad XIII. Cal. Iun. ciuem illum egregium relinquebam, & ad hæc, quæ timentur, propulſanda paratiſſimum. tuas literas expectabo, cum ut, quid agas, tum ut, ubi ſis, ſciam. Vale.

CICERO ATTICO S.

MEET incommoda ualetudo, qua iam emerſeram, utpote cum ſine febri laboraſſem, & Pontini expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem uenerat, tenebat duodecimum iam diem Brũdusij. ſed curſum expectabamus. tu, ſi modo es Romæ (uix enim puto) ſin es, hoc uehemẽter animaduertas uelim. Romæ acceperam literas, Milonem meum queri per literas iniuriam meam, quòd Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis. id ego ita fieri uolui de C. Duronij ſententia, quem & amiciſſimum Miloni perſpexeram, & talem uirum, qualem tu iudicas, cognoram. eius autem conſilium, meumq́; hoc fuerat: primum, ut in poteſtate noſtra eſſet res, ne illum malus emptor alienis mãcipijs, quæ permulta ſecum habet, ſpoliaret: deinde, ut Fauſtæ, cui cautum ille eſſe uoluiſſet, ratum eſſet: erat etiam illud, ut ipſi nos, ſiquid ſeruari poſſit, quamfacillime ſeruaremus. nunc rem totam perſpicias uelim: nobis enim ſcribuntur ſæpe maiora. ſed ſi ille queritur, ſi ſcribit ad amicos, ſi idem Fauſta uult: Philotimus (ut ego ei coràm dixeram, mihiq́; ille

receperat)ne sit inuito Milone in bonis: nihil nobis fuerat tanti. sin hæc leuiora sunt, tu iudicabis. loquere cum Duronio. scripsi etiam ad Camillum, ad Lamiam, eoq; magis, ꝙ non confidebã Romæ te esse. summa erit hæc. statues, ut ex fide, fama, req; mea uidebitur. Vale.

CICERO ATTICO S.

ACTIVM uenimus ad XVII. Cal. Quint. cum quidem & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eutychides opipare, & φιλοπροσηνέστατα nobis concesserant, epulati essemus saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissime nauigassemus: & Leucathen flectere, molestum uidebatur: actuarijs autem minutis Patras accedere sine ijs impedimentis, non satis uisum est decorum. Ego, ut sæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor: præcipio meis: faciam denique, ut summa modestia, & summa abstinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus uelim quiescat, & fortuna nos iuuet. nostra præstabimus. Tu, quæso, quid agas, ubi quoque hoc tempore futurus sis, quateis res nostras Romæ reliqueris, maxime de CXX. et de DCCC. cura, ut sciamus. id unis diligenter literis datis, quæ ad me utique perferantur, consequere. illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agitur: aderis autem ad tempus, ut mihi scripsisti) memento curare per te, & per omnes nostros, in primis per Hortensium, ut annus noster maneat suo statu, nequid noui decernatur. hoc tibi ita mando, ut dubitem, an etiam

te rogem, ut pugnes, ne intercaletur. ſed non audeo tibi omnia onera imponere. annum quidem utiq; teneto. Cicero meus, modeſtiſſimus, & ſuauiſſimus puer, tibi ſa lutem dicit. Dionyſiũ ſemper equidem, ut ſcis, dilexi, ſed quotidie pluris facio, & mehercule in primis, ꝙ te amat, nec tui mentionem intermitti ſinit. Vale.

CICERO ATTICO S.

VT Athenas ad XV. Cal. Quint. ueneram, expectabã ibi iam quartum diem Pontinum, neq; de eius aduentu certi quicq̃ habebam: erã autem totus (crede mihi) tecũ: & quanq̃ ſine ijs per me ipſe, tamẽ, acrius ueſtigijs tuis monitus, de te cogitabam. quid quæris? non mehercule alius ullus ſermo, niſi de te. ſed tu aliquid de me ipſo ſci re fortaſſe mauis. hæc ſunt. Adhuc ſumptus nec in me aut publice, aut priuatim, nec in quenquam comitum. nihil accipitur lege Iulia, nihil ab hoſpite. perſuaſum eſt omnibus meis ſeruiendum eſſe famæ meæ. belle adhuc. hoc animaduerſum, Græcorũ laude, & multo ſermone celebratur. quod ſupereſt, elaboratur in hoc à me, ſicut tibi ſenſi placere. ſed hæc tum laudemus, cum erunt pe rorata. reliqua ſunt eiuſmodi, ut meum conſilium ſæpe reprehendam, quòd non aliqua ratione ex hoc negotio emerſerim. ò rem minime aptam meis moribus. ò illum uerum, ἔρδοι τὶς. dices, quid adhuc? non dum enim in negotio uerſaris? neſcio, & puto moleſtiora reſtare. ſed hæc ipſa fero equidem fronte, ut puto, & uultu belliſs. ſed angor intimis ſenſibus: ita multa uel iracunde, uel inſolenter, uel in omni genere ſtultitiæ in=

ſulſe, arroganter & dicuntur, & tacentur quotidie. quæ, non quo te cælem, nõ perſcribo, ſed quia δυσεκοίμητα ſunt. itaq; admirabere meam βαθύτητα, cum ſalui redierimus: tanta mihi μελέτη huius uirtutis da tur. ergo hæc quoq; hactenus. & ſi mihi nihil erat propoſitum ad ſcribendum, quia, quid ageres, ubi terrarũ eſſes, ne ſuſpicabar quidem: nec hercule unquam tandiu ignarus rerum mearum fui, quid de Cæſaris, quid de Milonis nominibus actum ſit. hac non modo nemo, ſed ne rumor quidem quiſquam: ut ſciremus, in Rep. quid ageretur. quare ſiquid erit, quod ſcias de his rebus, quas putabis ſcire me uelle, per mihi gratum erit, ſi id cura ris ad me perferendum. quid eſt præterea? nihil ſanè, niſi illud: ualde me Athenæ delectarunt: turbæ duntaxat? & urbis ornamentum, et hominum amores in te, in nos quadam beneuolentia, ſed multum ea philoſophia ἄνω, καὶ κάτω, ſiquidem eſt in Ariſto, apud quem erã: nam Xenonem tuum, uel noſtrum potius Quinto cõceſ ſeram: & tamen propter uicinitatem totos dies ſimul eramus inuicem. Cum primum poteris, tua conſilia ad me ſcribas, ut ſciam, quid agas, ubi quoque, & maxi me quando Romæ futurus ſis. Vale.

CICERO ATTICO S.

HVI, toties ne me literas dediſſe Romam, cum ad te nul las darem? at uero poſthac fruſtra potius dabo, quàm, ſi recte dari potuerint, committam, ut non dem. Ne prouincia nobis prorogetur, per fortunas, dũ ades, quicquid prouideri poteſt, prouide. non dici poteſt, quàm flagrem deſiderio Vrbis, quàm uix harum rerum in=

* ſulſitatem feram. Marcellus ſedendi comes, & ſi ille magiſtratum non geſſerit, erit tamen Tranſpadanus. ita mihi uidetur non minus ſtomachi noſtro Cæſari feciſſe. ſed hoc ipſe uiderit. Pompeius mihi quoq; uidebatur (quod ſcribis Varronem dicere) in Hiſpaniam certe iturus. id ego minime probabam, qui quidem Theophani facile perſuaſi, nihil eſſe melius, quàm illud, nuſquam illum diſcedere. ergo Græcus incumbet. ualet autem auctoritas eius apud illum plurimum. ego has prid. Non. Quint. proficiſcens Athenis dedi, cum ibi decem ipſos fuiſſem dies. uenerat Pontinus: nam Cn. Voluſius aderat Quæſtor. tuus unus Tullius aberat. ἄφρακτα Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliquid ἐπίκωπον. De Parthis erat ſilentiū. quod ſupereſt, Dij iuuent. nos adhuc iter per Græciam ſumma cum admiratione fecimus. nec mehercule habeo, quod adhuc quem accuſem meorum. uidentur mihi noſſe nos, noſtram cauſam, & conditionem profectionis ſuæ. planè ſeruiunt exiſtimationi meæ. quod ſupereſt, ſi uerum illud eſt, οἵα τ᾽ ἂν δέσποινα, certe permanebunt: nihil enim à me fieri ita uidebunt, ut ſibi ſit delinquendi locus. ſin id parum profuerit, fiet aliquid à nobis ſeuerius: nam adhuc lenitate dulces ſumus, &, ut ſpero, proficimus aliquantum. ſed ego hác, ut ſinguli dicunt, ἀνεξίαν in unum annum meditatus ſum. proinde pugna, ne, ſiquid prorogatum ſit, turpis inueniar. Nunc redeo ad quæ mihi mandas. in præfectis excuſatio. ijs, quos uoles, deferto. non ero tam μετέωρος, quàm in Apuleio fui. Xenonē tam diligo, quàm tu, quod ipſum ſentire certò ſcio. apud Patro=

nem, & reliquos Barones te in maxima gratia posui: et hercule merito tuo feci: nam mihi is ter dixit, te scripsisse ad se, mihi ex illius literis rem illam curæ fuisse. quod ei pergratum erat. sed cum Patro mecum egisset, ut peterem à uestro Ariopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo Præt. fecerant: commodius uisum est & Xenoni, me, & post ipsi Patroni, ad Memmiū scribere, qui pridie, q̃ ego Athenas ueni, Mitylenas profectus erat, ut is ad suos scriberet, posse id sua uoluntate fieri: non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis inuito Memmio impetrari non posset. Memmius autē ædificandi consilium abiecerat, sed erat Patroni iratus. itaque scripsi ad eum accurate: cuius epistolæ misi ad te exemplum. Tu uelim Piliam meis uerbis consolere: indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. accepi fasciculum, in quo erat epistola Piliæ: abstuli, aperui, legi: ualde scripta est συμπαθῶς. Brundusio quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum uidelicet datæ, cum ego me non belle haberem: nam illam νομανδρίαν excusationem ne acceperis. cura, ut omnia sciam, sed maxime, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

NEGOTIVM magnum est nauigare, atq; id mense Quint. sexto die Delum Athenis uenimus, prid. Non. Quint. à Piræeo ad Zostera uento molesto, qui nos ibidē Nonis tenuit. ad VIII. Id. ab Ceo iucunde. inde Gyarum sæuo uento non aduerso: hinc Scyrum: inde Delū, utroq; citius, q̃ uellemus, cursum confecimus. iam nosti ἄφρακτα Rhodiorum. nihil, quod minus fluctum

ferre possit. itaq; erat in animo nihil festinare, Delo nec me mouere, nisi omnia ἀκρωτηρίων iura uidissem. De Messala ad te statim, ut audiui, de Gyaro dedi literas, et id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensiũ. cui quidem ualde συναγωνιῶν. sed tuas de eius iudicij sermonibus, & mehercule omni de Reip. statu literas ex pecto πολιτικώτερον quidem scriptas (quoniam meos cũ Thallumeto nostro peruolutas libros) eiusmodi inquam literas, ex quibus ego, nõ quid fiat (nam id uel Helonius uir gratissimus potest efficere cliẽs tuus) sed quid futurum sit, sciam. cum hæc leges, habebimus Consules. omnia perspicere poteris de Cæsare, de Pompeio, de ipsis iudicijs. Nostra autem negotia (quoniam Romæ commoraris) amabo te explica. cui rei fugerat me rescribere, de strue salinarum planè rogo. de aqua, siquid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse. quam ego cũ mea sponte, tum tuis sermonibus æstimo plurimi. ergo quid conficies. præterea siquid Philippus rogauit, quod in tua re faceres, id uelim facias. plura scribam ad te, cum cõstitero. nunc eram planè in medio mari. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPHESVM uenimus ad XI. Cal. Sext. sexagesimo, & quinto post pugnam Bouillam. nauigauimus sine timore, & sine nausea, sed tardius propter Aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationum, priuatorum, & de incredibili multitudine, quæ mihi iam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audisse te puto, aut

quid ad me attinet? ueruntamen de Cumanis ueniſſem * *cum imperio, Græci quaſi Epheſio Prætori ſe alacres obtulerunt. ex quo te intelligere certo ſcio, multorum annorum oſtentationes meas nunc in diſcrimen eſſe adductas. ſed, ut ſpero, utemur ea palæſtra, quam à te didicimus: omnibusq; ſatisfaciemus, & eo facilius, quòd in noſtra prouincia confectæ ſunt pactiones. ſed hactenus, præſertim cum cœnanti mihi nuntiaret Seſtius, ſe de nocte proficiſci. Tua negotia Epheſi curæ mihi fuerunt: Thermoq;, tametſi ante aduentum meum liberaliſſime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem, & Seium Rhodium, & Apollonicenſem Xenonem commendaui. omnino omnia ſe facturum recepit. ego præterea rationem Philogeni permutationis eius, quam tecum feci, edidi. ergo hæc quoq; hactenus. Redeo ad urbana. Per fortunas (quoniã Romæ manes) primum illud præfulci, atq; præmuni quæſo, ut ſimus annui, ne intercaletur quidem: deinde exhauri mea mandata, maximeq;, ſiquid poteſt, de illo domeſtico, ſcrupulum quem non ignoras: deinde de Cæſare: cuius in cupiditatem te auctore incubui, nec me piget. & ſi intelligis, q̃ meum ſit ſcire, & curare, quid in Rep. fiat, fiat autem? immo uero etiam quid futurum ſit: perſcribe ad me omnia, ſed diligentiſſime, in primisq; quid iudiciorum ſtatus aut factorum, aut futurorum etiam laboret. de aqua, ſi curæ eſt, ſiquid Philippus aget, animaduertes. Vale.*

CICERO ATTICO S.

ANTE, *quàm aliquo loco conſedero, neq; longas à me, neq; ſemper mea manu literas expectabis. cum autem*

erit ſpatium, utrunq; præſtabo. nunc iter conficiebamus æſtuoſa, & puluerulenta uia. dederam Epheſo pridie. has dedi Trallibus. in prouincia mea fore me putabam Cal. Sext. ex ea die, ſi me amas, παράγγελμα ἐνιαύσιον commoueto. tamen interea hæc, quæ uellem, mihi afferebantur: primum otium Parthicum: deinde confectæ pactiones publicanorũ: poſtremo ſeditio militum ſedata ab Appio, ſtipēdiumq; eis uſq; ad Id. Quint. perſolutum. nos Aſia accepit admirabiliter. aduentus noſter ne numo quidem ſumptui fuit. ſpero meos omneis ſeruire laudi meæ: tamen magno timore ſum: ſed bene paramus. omnes iam noſtri præter Tulliũ tuum uenerunt. erat mihi in animo rectà proficiſci ad exercitum, æſtiuos mēſes reliquos rei militari dare, hibernos iuriſdictioni. Tu uelim (ſi me nihilo minus noſti curioſum in Rep. q̃ te) ſcribas ad me omnia, quæ ſint, quæ ue futura ſint. nihil mihi gratius facere potes: niſi tamen id erit mihi gratiſſimum, ſi, quæ tibi mandaui, confeceris, in primis, quid illud ἐνδόμυχον: quo mihi ſcis nihil eſſe carius. Habes epiſtolam plenam feſtinationis, & pulueris. reliquæ ſubtiliores erunt. Vale.

CICERO ATTICO S.

LAODICEAM ueni prid. Cal. Sext. ex hoc die clauũ animo uerbis. nihil exoptatius aduētu meo, nihil carius. ſed eſt incredibile, quàm me negotij tædeat. non habeat ſatis magnum campum ille tibi non ignotus curſus animi, & induſtriæ meæ? præclara opera ceſſent? quippe ius Laodiceæ me dicere, cum Romæ A. Plotius dicat? &

cum exercitum noſter amicus habeat, tantum me nomen habere duarum legionum? exilium. deniq; hæc nó deſidero: lucem, forum, urbem, domum, uos deſidero. ſed feram, ut potero, ſim modo annuus. ſi prorogatur, actũ eſt. uerum perfacile reſiſti poteſt. tu modo Romæ *ſis.*

Quæris, *quid hic agam: ita uiuã, ut maximos ſumptus facio. mirifice delector hoc inſtituto. admirabilis abſtinentia ex præceptis tuis: ut uerear, ne illud, quod tecum permutaui, uerſura mihi ſoluendum ſit.* Appij *uulnera nó refrico, ſed apparent, nec occuli poſſunt. iter* Laodiceæ *faciebam ad* III. Non. Sext. *cum has literas dabam in caſtra in* Lycaoniam. *inde ad* Taurum *cogitabam, ut cum* Morphagene *ſignis collatis, ſi poſſem, de ſeruo tuo deciderem. clitellæ boui ſunt impoſitæ. planè non eſt noſtrum onus, ſed feremus. modo, ſi me amas, ſim annuus. adſis tu ad tempus, ut ſenatum excites. mirifice ſolicitus ſum, quòd iandiu ignota ſunt mihi iſta omnia. quare, ut ad te ante ſcripſi, cum cætera, tum* Reſp. *cura ut mihi nota ſit. plura ſcribam aliàs. tarde tibi reddituro, ſed dabam familiari homini, ac domeſtico* C. Andronico Puteolano. *tu autem ſæpe dare tabellarys publicanorum poteris, promagiſtris ſcripturæ, & portus, & noſtrarum diœceſium.* Vale.

CICERO ATTICO S.

E T S I *in ipſo itinere, & uia diſcedebant publicanorum tabellary, & eramus in curſu: tamen ſurripiendum aliquid putaui ſpaty, ne me immemorem mandati tui putares, itaq; ſubſedi in ipſa uia, dum hæc, quæ longiorem*

desiderant orationem, summatim tibi perscriberem. Maxima expectatione in perditam, & planè euersam in perpetuum prouinciam nos uenisse scito prid. Cal. Sext. moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade. audiuimus nihil aliud, nisi imperata ἐπικεφάλαια *soluere non posse: possessiones omnium uenditas: ciuitatum gemitus, ploratus, monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cuius immanis. quid quæris? tædet omnium nos uitæ. leuantur tamen miseræ ciuitates, quòd nullus fit sumptus in nos neque in legatos, neque in Quæstorem, neque in quenquam. scito non modo nos fœnum, aut quod lege Iulia dari solet, non accipere, sed ne ligna quidem, nec, præter quatuor lectos, & tectum, quenquam accipere quicquam, multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunque. itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris, ex uicis, ex domibus omnibus. mehercule etiam aduentu nostro reuiuiscunt iustitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis. itaque opiniones omnium superauit. Appius, ut audiuit nos uenire, in ultimam prouinciam se coniecit Tarsum usque. ibi forum agit. De Partho silentium est: sed tamen côcisos equites nostros à barbaris nuntiabant ij, qui ueniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in prouinciam suam accedere. id autem facere ob eam causam dicebant, quòd tardius uellet decedere. Nos in castra properabamus, quæ aberant bidui. Vale.*

CICERO ATTICO S.

ACCEPI Roma sine epistola tua fasciculum literarũ. in quo, si modo ualuisti, & Romæ fuisti, Philotimi duco esse culpam, non tuam. hanc epistolam dictaui sedens in rheda, cum in castra proficiscerer, ab quibus aberam bidui. paucis diebus habebam certos homines, quibus darem literas: itaque eò me seruaui. Nos tamen, etsi hoc te ex aliis audire malo, sic in prouincia nos gerimus, quod ad abstinentiam attinet, ut nullus teruntius insumatur in quenquã. id fit etiam & legatorum, & Tribunorum, & præfectorum diligentia: nam omnes mirifice συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta noster mirificus est. sed nunc propero. perscribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros Deiotarus filius, qui Rex ab senatu appellatus est, secum in regnum, dum in æstiuis nos essemus. illum pueris locum esse bellissimum duximus. Sestius ad me scripsit, quæ tecum esset de mea domestica, et maxima cura locutus, et quid tibi esset uisum. amabo te, incumbe in eam rem, & ad me scribe, quid & possit, & tu censeas. idem scripsit Hortẽsium de proroganda nostra prouincia dixisse nescio quid. mihi in Cumano, diligentissime se, ut annui essemus, defensurum, receperat. si quicquam me amas, hunc locum ama. dici non potest, quàm inuitus à uobis absim. & simul hanc gloriam iustitiæ, & abstinentiæ fore illustriorem spero, si cito decesserimus. id quod Scæuolæ contigit, qui solos nouẽ menses Asiæ præfuit. Appius noster, cum me aduentare uideret, profectus est

Tarſum uſque Laodiceã. ibi forum agit, cum ego ſum in prouincia. quam eius iniuriam non inſector: ſatis enim habeo negotij in ſanandis uulneribus, quæ ſunt impoſita prouinciæ. quod, do operam, ut faciam quamminima illius contumelia. ſed hoc Bruto noſtro uelim dicas, illum feciſſe non belle, qui aduentu meo, quàm longiſſime potuerit, diſceſſerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVÀM uellem Romæ eſſes, ſi forte non es: nihil enim certi habebamus, niſi accepiſſe nos tuas literas ad XIIII. Cal. Sext. datas, in quibus ſcriptum eſſet, te in Epeirum iturum circiter Cal. Sext. ſed ſiue Romæ es, ſiue in Epeiro, Parthi Euphratem tranſierunt duce Pacoro Orodis Parthorum Regis filio, cunctis referto copijs. Bibulus non dum audiebatur eſſe in Syria. Caſſius in oppido Antiochia cum omni exercitu. nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybiſtra. hoſtis in Cyrheſtica, quæ Syriæ pars proxima eſt prouinciæ meæ. his de rebus ſcripſi ad ſenatum. quas literas, ſi Romæ es, uidebis putes ne reddendas: & multa, immo omnia. quorum κεφάλαιον, nequid inter cæſa, & porrecta (ut aiunt) oneris mihi addatur, aut temporis: nobis enim hac infirmitate exercitus, inopia ſociorum, præſertim fidelium, certiſſimum ſubſidium eſt hiems, ea ſi uenerit, nec illi ante in meam prouinciam tranſierint. unum uereor, ne ſenatus propter urbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. quòd ſi alium ad uer mittit, non laboro. nobis

modo temporis nequid prorogetur. hæc igitur, si Romæ es. sin abes, aut etiam si ades, hæc negotia sic se habent. stamus animis, & quia consilijs, ut uidemur, bonis utimur, speramus etiã manu. tuto consedimus, copioso à frumento, Ciliciam propè conspiciente, expedito ad mutandum loco, paruo exercitu, sed, ut spero, ad beneuolentiam erga nos consentiente: quem nos Deiotari aduentu cum suis omnibus copijs duplicaturi eramus. socijs multo fidelioribus utimur, quàm quisquam usus esset: quibus incredibilis uidetur & nostra mansuetudo, & abstinentia. delectus habetur ciuium Romanorum. frumentum ex agris in loca tuta comportatur. si fuerit occasio, manu: sin minus, locis nos defendemus. quare bono animo es: uideo enim te, &, quasi coràm adsis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. sed te rogo, si ullo pacto fieri poterit, si integra in senatu nostra causa ad Cal. Ian. manserit, ut Romæ sis mense Ianuario. profecto nihil accipiam iniuriæ, si tu aderis. amicos Consules habemus, nostrum Trib. pl. Furnium. uerum tua est opus assiduitate, prudentia, gratia. tempus est necessarium. sed turpe est me pluribus uerbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Deiotarum: sed, si opus erit, deducentur Rhodum. Tu, si es Romæ; ut soles, diligentissime: si in Epeiro, mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium, ut & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidq́; acturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut suam ipse non ageret. sed iam exhibeo pupillum, neque defendo: sunt enim negotia & lenta, & inania. faciam tamen satis, tibi quidem, cui difficilius est, quàm ipsi: sed certe satisfaciam utriq;. Vale.

CICERO ATTICO S.

OBSIGNARAM *iam epistolam, eam, quam puto te modo perlegisse scriptam mea manu, in qua omnia continentur, cum subito* Appij *tabellarius ad* XI. Cal. Oct. *septimo quadragesimo die* Roma *celeriter (hui tam longe) mihi tuas literas reddidit : ex quibus non dubito, quin, ut* Pompeium *expectaris, dum* Arimino *rediret, etiam in* Epeirum *profectus sis : magisq́; uereor, ut scribis, ne in* Epeiro *solicitus sis non minus, quàm nos hic sumus.* De Atiliano *nomine scripsi ad* Philotimũ, *ne appellaret* Messalam. *Itineris nostri famam ad te peruenisse lætor, magisq́; lætabor, si reliqua cognoris.* Filiolam *tuã tibi iam* Romæ *iucũdam esse gaudeo: eamq́;, quam nunquam uidi, tamen & amo, & amabilem esse certo scio. etiam atq; etiam uale.* De Patrone, & *tuis condiscipulis, quæ de* Tarentinis *in militia laboraui, ea tibi grata esse gaudeo.* Quòd *scribis libenter, repulsam tulisse eum, qui cum sororis tuæ filij patruo certaret : magni amoris signum: itaq; me etiam admonuisti, ut gauderem : nam mihi in mentem non uenerat. non credo, inquis. ut libet : sed planè gaudeo, quoniam* τὸ νεμεσᾷν *interest* τοῦ φθονεῖν. Vale.

CICERO ATTICO S.

SATVRNALIBVS *mane se mihi* Pindentissæ *dediderunt septimo, & quinquagesimo die, postquam oppugnare eos cœpimus. qui (malum) isti* Pindentissæ *? qui sunt ? inquies : nomen audiui nunquam. quid ego faciam ? non potui* Ciliciam, Aetoliam, *aut* Macedo-

niam

niam reddere. hoc iam ſic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuiſſe. quæ cognoſce ἐν ἐπιτομῇ: ſic enim concedis mihi proximis literis. Epheſum ut uenerim, noſti, qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritate, qua nihil me unquam delectauit magis. inde oppidis, his, quæ erant, mirabiliter accepti, Laodiceam prid. Cal. Sext. uenimus. ibi morati biduum, perilluſtres fuimus, honorificisq; uerbis omneis iniurias reuellimus ſuperiores. quod * Dein Apameæ quinque dies morati, Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconij decem fecimus. nihil ea iuriſdictione æquabilius, nihil lenius, nihil grauius. inde ad caſtra ueni ad VII. Cal. Sept. ad III. exercitum luſtraui apud Iconium. ex his caſtris, cum graues de Parthis nuntij uenirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit, eo conſilio, ut Armenius Artauaſdes, & ipſi Parthi Cappadocia ſe excludi putarent. cum dies quinque ad Cybiſtra Cappadociæ caſtra habuiſſem, certior ſum factus Parthos ab illo aditu Cappadociæ longe abeſſe, Ciliciæ magis imminere. itaque confeſtim iter in Ciliciam feci per Tauripylas: Tarſum ueni ad III. Non. Oct. inde ad Amanum contendi, qui Syriã à Cilicia aquarum diuortio diuidit, qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum. hic ad III. Id. Oct. magnum numerum hoſtium cecidimus. caſtella muniſſima nocturno Pontini aduentu, noſtro matutino cepimus, incendimus: imperatores appellati ſumus. caſtra paucos poſt dies habuimus, ea ipſa, quæ contra Darium habuerat apud Iſſum Alexander imperator haud paulo melior, quàm aut tu, aut ego. ibi dies quinque

morati, direpto, & uastato Amano inde discessimus. interim (scis enim quædam πανικὰ dici, item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου) rumore aduentus nostri & Cassio, qui Antiochia tenebatur, animus accessit, et Parthis timor iniectus est. itaque eos cedentes ab oppido Cassius insecutus, rē bene gessit. qua in fuga magna auctoritate Osaces dux Parthorum uulnus accepit, eóq; interiit paucis post diebus. erat in Syria nostrum nomen in gratia. uenit interim Bibulus. credo, uoluit appellatione hac inani nobis esse par. in eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere. at ille cohortem primam totam perdidit, centurionemq; primipili nobilem sui generis Asinium Dentonem, & reliquos cohortis eiusdem, & Sex. Lucilium T. Gauij Cepionis locupletis, & splendidi hominis filium, Tribunum mil. sanè plagam odiosam acceperat cum re, tum tempore. nos Pindenissum, quod oppidum munitissimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit (feri homines, & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus uallo, & fossa, aggere maximo, uineis, turre altissima, magna tormentorum copia, multis sagittarijs. magno labore, apparatu, multis saucijs nostris, incolumi exercitu negotium confecimus. hilara sanè Saturnalia. militibus quoque, equis exceptis, reliquam prædam concessimus. mancipia uenibant Saturnalibus tertijs. cum hæc scribebam in tribunali, res erat ad HS CXX. hinc exercitum in hiberna agri male pacati deducendum Quinto fratri dabam. ipse me Laodiceam recipiebam. hæc adhuc. sed ad præterita reuertamur. Quod me maxime hortaris, & quod pluris est, quàm omnia, in quo

laboras, ut etiam Ligurino μώμῳ satisfaciam: moriar, si quicquam fieri potest elegantius. nec tamen ego hanc continentiam appello, quæ uirtus uoluptati resistere uidetur. ego in uita mea nulla unquam uoluptate tanta sum affectus, quanta afficior hac integritate. nec me tam fama, quæ summa est, quam res ipsa delectat. quid quæris? fui tanti: me ipse non noram: nec satis sciebam, quid in hoc genere facere possem. recte πεφυσίωμαι. nihil est præclarius. interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes opera mea uiuit, regnat: ἐν παρόδῳ, consilio, & auctoritate, & quòd insidiatoribus eius ἀπρόσιτον me, nó modo ἀδωροδόκητον præbui, Regem, regnumq; seruaui. interea è Cappadocia ne pilum quidem. Brutum abiectum, quantum potui, excitaui, quem non minus amo, quàm tu, penè dixi quàm te. atque etiam spero toto anno imperij nostri teruntium sumptus in prouincia nullum fore. habes omnia. nunc publice literas Romam mittere parabam. uberiores erunt, quàm si ex Amano misissem. at te Romæ non fore? sed est totum, quid Cal. Martij futurum sit: uereor enim, ne, cum de prouincia agetur, si Cæsar resistet, nos retineamur. his tu si adesses, nihil timerem. Redeo ad urbana, quæ ego diu ignorans ex tuis iucundissimis literis ad V. Cal. Ian. denique cognoui. eas diligentissime Philogenes libertus tuus curauit perlonga, & non satis tuta uia perferendas. nam quas Lenij pueris scribis datas, non acceperam. Iucunde de Cæsare, & quæ senatus decreuit, & quæ tu speras. quibus ille si cedit, salui sumus. Incendio Pletoriano quòd Leius adustus est, minus moleste fero. Lucceius de Q. Cassio cur tã uehemens fuerit, & quid actum sit, aueo scire. Ego, cum

Laodiceam uenero, Quinto sororis tuæ filio togam puram iubeor dare, cui moderabor diligentius. Deiotarus, cuius auxilijs magnis usus sum, ad me, ut scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam uenturus erat. Tuas etiam Epeiroticas expecto literas, ut habeam ratioñe non modo negotij, uerum etiam otij tui. Nicanor in officio est, & à me liberaliter tractatur: quem, ut puto, Romam cum literis publicis mittam, ut & diligẽtius perferantur, & idem ad me certa de te, et à te referat. Alexis ꝙ mihi toties salutem adscribit, est gratum. sed cur nõ suis literis idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio quæritur κέρας. sed hæc hactenus. Cura, ut ualeas, & ut sciam, quando cogites Romam. etiã atq; etiam uale. Tua, tuosq; Thermo & præsens Ephesi diligentissime cõmendaram, & nunc per literas: ipsumq; intellexi esse perstudiosũ tui. Tu uelim, quod antea ad te scripsi, de domo Pãmenis, des operã, ut, quod tuo, meoq; beneficio puer habet, cures nequa ratione conuellatur. utriq; nostrũ existimo, tũ mihi erit pergratum.

CICERO ATTICO S.

TE IN Epeirum saluum uenisse, &, ut scribis, ex sententia nauigasse, uehementer gaudeo. non esse Romæ meo tempore pernecessario, submoleste fero. hoc me tamen consolor, quòd non spero te istic iucunde hiemare, & libenter requiescere. Cassius frater Q. Casij familiaris tui pudentiorem illas literas miserat, de quibus tu ex me requiris, quid sibi uoluerint, quàm eas, quas postea misit, quibus per se scribit confectum esse Parthicum

bellum. recesserant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli aduentum, sed nullo nostro εὐημερήματι. hodie uero hiemant in Cyrhestica, maximumq; bellum impendet: nam & Orodæ Regis Parthorum filius in prouincia nostra est: nec dubitat Deiotarus, cuius filio pacta est Artauasdis filia (ex quo sciri potest) quin cum omnibus copijs ipse prima æstate Euphratem transiturus sit. quo autem die Caßij literæ uictrices in senatu recitatæ sunt, idest Non. Oct. eodem meæ tumultum nuntiantes. Axius noster ait nostras auctoritatis plenas fuisse: illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ: quas certo scio plenas timoris fore. ex ijs rebus hoc uereor, ne cum Pompeius propter metum rerum nouarum nusquam dimittatur, Cæsari nullus honos à senatu habeatur; dum hic nodus expediatur, nó putet senatus, nos ante, quàm successum sit, oportere decedere, nec in tanto motu rerum tantis prouincijs singulos legatos præesse. hic, nequid mihi prorogetur, quod ne intercessor quidem sustinere possit, horreo, atque eo magis, quòd tu abes, qui consilio, gratia, studio multis rebus occurreres. sed dices me ipsum mihi solicitudinem struere. cogor: & uelim ita sit. sed omnia metuo. & si bellum ἀκροτελεύτιον habet illa tua epistola, quam dedisti nauseans Buthroto. TIBI, ut uideo, & spero, nulla ad decedendum mora. mallem, Vt uideo. nihil opus fuit, Vt spero. acceperam autem satis celeriter Iconij per publi* canorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore. deinde addis, siquid secus, te ad me fore uentu-

rum. pungunt me dubitationes tuæ. ſimul & uides, quas acceperim literas. nam quas Hemoni centurioni Scamulæ ipſe ſcribis te dediſſe, non accepi. Lenij pueris te dediſſe, ſæpe ad me ſcripſeras. eas Laodiceæ denique, cum eò ueniſſem, III. Id. Febr. Lenius mihi reddidit, datas ad X. Cal. Oct. Lenio tuas commendationes & ſtatim uerbis, & re aliquo tempore probabo. hæ literæ cætera uetera habebant: unum hoc nouum de Cibyratis pantheris. Multum te amo, quòd reſpondiſti M. Octauio, te non putare. ſed poſthac omnia, quæ certa non erunt, pro certo negato: nos enim & noſtra ſponte bene firmi, & mehercule auctoritate tua inflammati uicimus omneis (hoc tu ita reperies) cum abſtinentia, tum iuſtitia, facilitate, clementia. caue putes quicquam homines magis unquam eſſe miratos, quàm nullum teruntium, me obtinente prouinciam, ſumptus factum eſſe nec in Remp. nec in quenquam meorum, præterquam in L. Tullium legatum. is cæteroqui abſtinens * (ſed Iulia lege trăſita, ſemel tamen in diem, non, ut alij ſolebant, omnibus uicis: præter eum ſemel, nemo accepit) facit, ut mihi excipiendus ſit, cum teruntium nego ſumptus factum: præter eum accepit nemo. has à noſtro Q. Titinio ſordes accepimus. Ego æſtiuis confectis, Quintum fratrem hibernis, & Ciliciæ præfeci. Q. Voluſium tui Tiberij generum, certum hominem, ſed mirifice abſtinentem, miſi in Cyprum, ut ibi pauculos dies eſſet, ne ciues Romani pauci, qui illic negotiantur, ius ſibi dictum negarent: nam euocari ex inſula Cyprios non licet. ipſe in Aſiam profectus ſum Tarſo

Non. Ian. non mehercule dici potest, qua admiratione Ciliciæ ciuitatum, maximeq; Tarsensium. postea uero, quàm Taurum transgressus sum, mirifica expectatio Asiæ nostrarũ diœcesium, quæ sex mensibus imperij mei nullas meas acceperat literas, nunquam hospitem uiderat. illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæstu. ciuitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant. Cyprij talenta Attica CC. qua ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed uerissime loquor) numus nullus me obtinente erogabatur. ob hæc beneficia, quibus illi obstupescunt, nullos honores mihi, nisi uerborum, decerni sino: statuas: eana, τέθριππα. prohibeo. nec sum in ulla alia re molestus ciuitatibus, sed fortasse tibi, qui hæc prædicem de me. perfer, si me amas: tu enim me hæc facere uoluisti. iter igitur ita per Asiam feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. quacunque iter feci, nulla ui, nullo iudicio, nulla contumelia, auctoritate, & cohortatione perfeci, ut & Græci, & ciues Romani, qui frumẽtum compresserant, magnum numerum populis pollicerentur. Idib. Febr. quo die has literas dedi, forum institueram agere Laodiceæ Cibyraticum, & Apamense: ex Idib. Mart. ibidem Synnadense, Pamphylium, quum Phemio dispiciam κέρας Aonium, Isauricum: ex Idib. Maij in Ciliciam, ut ibi Iunius consumatur. uelim tranquille à Parthis. Quintilis, si erit, ut uolumus, in itinere est per prouinciam redeuntibus consumendus: uenimus enim in prouinciam Laodiceam Sulpitio, &

Marcello Coss. prid. Cal. Sext. inde nos oportet decede=re ad IIII. Cal. Sext. primum contendam à Quin=to fratre, ut se præfici patiatur: quod & illo, & me inuitissimo fiet: sed aliter honeste fieri non potest, præsertim cum uirum optimum Pontinum ne nũc quidem retinere possim: rapit enim hominem Posthumius Ro=mam, fortasse etiam Posthumia. habes consilia nostra: nunc cognosce de Bruto. Familiares habet Brutus tuus quosdam creditores Salaminiorum, ex Cypro M. Scaptium, & P. Matinium, quos mihi maiorem in modum commendauit. Matinium non noui. Scaptius ad me in castra uenit. pollicitus sum curaturum me Bruti causa, ut ei Salaminij pecuniam soluerent: egit gratias. præfecturam petiuit: negaui me cuiquam ne gotianti dare: quod idem tibi ostenderam: Cn. Pom=peio petenti probaram institutum meum: quid dicam Torquato in Lenio tuo? multis alijs? si præfectus uel=let esse syngraphæ causa, me curaturum, ut exigeret. gratias egit: discessit. Appius noster turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios co=erceret, & eundem habuerat præfectum. uexabat Sa=laminios. ego equites ex Cypro decedere iussi. moleste tulit Scaptius. quid multa? ut ei fidem meam præsta rem; cum ad me Salaminij Tarsum uenissent, & una Scaptius, imperaui, ut pecuniam soluerent. multa de syngrapha, de Scaptij iniurijs: negaui me audire: hor tatus sum, petiui etiam pro meis in ciuitatem beneficijs, ut negotium conficerent. denique dixi me coacturum. homines non modo non recusare, sed etiam hoc di=

cere, se à me soluere: quod enim Prætori dare consuessent, quoniam ego non acceperam, se à me quodãmodo dare, atq; etiam minus esse aliquanto in Scaptij nomine, q̃ in uectigali prætorio. collaudaui homines. recte, inquit Scaptius: sed subducamus summam. interim cum ego in edicto translatitio, centesimas me obseruaturum, habe rem, cũ anatocismi anniuersario, ille ex syngrapha postulabat IIII. quid ais, inquam? possum ne contra meum edictum? at ille profert S.C. Lẽtulo, Philippoq; Coss. ut, qui Ciliciam obtineret, ius ex illa syngrapha diceret. cohorrui primo: etenim erat interitus ciuitatis. reperio duo S.C. ijsdem Coss. de eadem syngrapha. Salaminij, cum Romæ uersuram facere uellent, nõ poterant, quòd lex Gabinia uetabat. tum ij Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare uolebant, si sibi S.C. caueretur. fit gratia Bruti S.C. ut né ue Salaminijs, né ue qui eis dedisset, fraudi esset. pecuniam numerarunt, & postea uenit in mentem fœneratoribus nihil se iuuare illud S.C. quòd ex syngrapha ius dici lex Gabinia uetaret. tum fit S.C. ut & ea syngrapha esset, quàm cæteræ, sed ut eodem. cũ hæc disseruissem, seducit me Scaptius, ait se nihil cõtradicere, sed illos putare talenta CC. se debere, ea se uelle accipere, debere autem illo paulo minus. rogat, ut eos ad CC. perducam. optime, inquã. uoco illos ad me remoto Scaptio. quid uos? quantum, inquam, debetis? respondẽt CVI. refero ad Scaptium. homo clamare. quid opus est, inquam? rationes conferatis. assidunt: subducunt: ad numum conuenit. illi se numerare uelle: urgere, ut acciperet. Scaptius me rursus seducit: rogat, ut rem sic relinquam, dedi ueniam homini impudenter petenti,

Græcis querentibus: ut in Fano deponerent, postulantibus, non concessi. clamare omnes, qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset: alij, nihil stultius. mihi autem impudens magis, quàm stultus uidebatur: nam aut bono nomine centesimis contentus erat, aut non bono quaternas centesimas sperabat. habes meam causam: quæ si Bruto non probatur, nescio cur illum amemus: sed auunculo eius certe probabitur, præsertim cum S.C. modo factum sit, puto postquam tu es profectus, in creditorum causa, ut centesimæ perpetuo fœnore ducerentur. hoc quid intersit, si tuos digitos noui, certe habes subductum, in quo quidem ὁδοῦ πάρεργον. Luceius M.F. queritur apud me per literas, summum esse periculum, ne culpa senatus his decretis res ad tabulas nouas perueniat. commemorat, quid olim mali C. Iulius fecerit, cum diecu-lam dixerit, nunquam Resp. plus. sed ad rem redeo. meditare aduersus Brutum causam meam, si hæc causa est, contra quã nihil honeste dici potest, præsertim cum integram rem, & causam reliquerim. Reliqua sunt domestica. De ἐνδομύχῳ, probo idem, quod tu, Posthumiæ filiæ, quoniam Pontidia nugatur. sed uellem adesses. à Quinto fratre his mensibus nihil expectaris: nam Taurus propter niueis ante mẽsem Iuniũ transiri nõ potest. Thermũ, ut rogas, creberrimis literis fulcio. P. Valerium negat habere quicquam Deiotarus Rex, eumq; ait à se sustentari. Cum scies Romæ intercalatum sit, nec ne, uelim ad me scribas certum, quo die mysteria futura sint. literas tuas minus paulo expecto, quàm si Romæ esses, sed tamen expecto. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VI.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI *tuas literas ad quintum ter milia Laodiceæ, quas legi libentissime, plenissimas amoris, humanitatis, officij, diligentiæ. ijs igitur respondebo: sic enim postulas: nec* οἰκονομίαν *meam instituam, sed ordinem conseruabo tuum.* Recentissimas *à Cybistris te meas literas habere ais ad X.Cal.Oct. datas: & scire uis, tuas ego quas acceperim: omneis ferè, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris & Equotutico, & Brundusio datas. quare non* οἴχεται *tua industria, quod uereris; sed præclare ponitur, siquidem id egisti, ut ego delectarer: nam nulla re sum delectatus magis.* Quòd *meam* βαθύτητα *in Appio tibi, libertatem etiam in Bruto probo, uehementer gaudeo: ac putaram secus: Appius enim ad me ex itinere bis, ter'ue* ὑπομεμψιμοίρους *literas miserat, quòd quædam à se constituta rescinderem. ut si medicus, cum ægrotus alij medico traditus sit, irasci uelit ei medico, qui sibi successerit, si, quæ ipse in curando cõstituerit, mutet ille: sic Appius, cum* ἐξ ἀφαιρέσεως *prouinciam curarit, sanguinem miserit, quicquid potuit, detraxerit, mihi tradiderit enectã;* προσανατρεφομένην *eam à me non libenter uidet, sed modo succenset, modo gratias agit: nihil enim à me fit*

cum ulla illius contumelia. tantummodo dissimilitudo meæ rationis offendit hominem: quid enim potest esse tam dissimile, quàm illo imperante exhaustam esse sumptibus, & iacturis prouinciam; nobis eam obtinentibus, numum nullum esse erogatum nec priuatim, nec publice? quid dicam de illius præfectis? comitibus? legatis? etiam de rapinis? de libidinibus? de contumelijs? nunc autem domus mehercule nulla tanto consilio, aut tanta disciplina gubernatur, aut tam modesta est, quàm nostra tota prouincia. hanc nonnulli amici Appij ridicule interpretantur; qui me iccirco putent bene audire uelle, ut ille male audiat; & recte facere non meæ laudis, sed illius contumeliæ causa. sin Appius, ut Bruti literæ, quas ad te misit, significabant, gratias nobis agit: non moleste fero: sed tamen eo ipso die, quo hæc ante lucem scribebam, cogitabam eius multa inique constituta, & acta tollere. Nunc uenio ad Brutum, quem ego omni studio te auctore sum complexus, quem etiam amare cœperam. sed dico reuocaui me, ne te offenderé: noli enim putare me quicquam maluisse, quàm, ut mandat is, facere, nec ulla de re plus laborasse. mandatorum autem mihi libellum dedit: ijsdemq; de rebus tu mecum egeras. omnia sum diligentissime persecutus. primum ab Ariobarzane sic contendi, ut talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret. quoad mecum Rex fuit, perbono loco res fuit. post à Pompeij procuratoribus sexcentis premi cœptus. Pompeius autem cum ob cæteras causas plus potest unus, quàm cæteri omnes, tum quòd putatur ad bellum Parthicum esse uenturus. ei tamen sic nunc soluitur, tricesimo quoq; die talenta Attica XXXIII. &

hoc ex tributis. nec id ſatis efficitur in uſuram men- ſtruam. ſed Cneus noſter clementer id fert: ſorte caret: uſura, nec ea ſolida, contentus eſt. alij neq; ſoluit quicq̃, nec poteſt ſoluere: nullum enim ærarium, nullum ue- ctigal habet. Appij inſtituto tributa imperat. ea uix, in fœnus Pompeij quod ſatis ſit, efficiũt. amici Regis duo, tres'ue perdiuites ſunt: ſed ij ſuum tam diligenter te- nent, quàm ego, aut tu. equidem non deſino tamen per li teras rogare, ſuadere, accuſare Regem. Deiotarus etiam mihi narrauit, ſe ad eum legatos miſiſſe de re Bruti: eos ſibi reſponſum retuliſſe, illum non habere: & mehercule ego ita iudico. nihil illo regno ſpoliatius, nihil Rege egẽ- tius. itaq; aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Gla brione Scæuola, fœnus, & impendium recuſare. ego ta men quas per te Bruto promiſeram præfecturas, M. Sca ptio, & L. Gauio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli: nec enim in prouincia mea negotiabantur. tu autem meminiſti nos ſic agere, ut, quot uellet, præfe- cturas ſumeret, dum ne negotiatori. duas ei præterea dederam: ſed ij, quibus petierat, de prouincia deceſ- ſerant. Nunc cognoſce de Salaminijs, quod uideo ti- bi etiam nouum accidiſſe, tanquam mihi: nunquam enim ex illo audiui, illam pecuniam eſſe ſuam. quin etiam libellum ipſius habeo, in quo eſt, Salaminij pecu niam debent M. Scaptio, & P. Matinio familiaribus meis. eos mihi commendat. adſcribit etiam, & quaſi calcar admonet, interceſſiſſe à ſe pro ijs magnam pe- cuniam. confeceram, ut ſoluerent centeſimis ſexen- nij ductis cum renouatione ſingulorum annorum. at Scaptius quaternas poſtulabat. metui, ſi impetraſſet,

ne tu ipse me amare desineres: nam ab edicto meo recesſsissem, & ciuitatem in Catonis, & in ipsius Bruti fide locatam, meisq; beneficijs ornatam, funditus perdidissem. atq; hoc tempore ipso impingit mihi epistolam Scaptius Bruti, rem illam suo periculo esse: quod nec mihi unquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam ut præfecturam Scaptio deferrem. id uero per te exceperamus, ne negotiatori: quòd si cuiquam, huic tamen non: fuerat enim præfectus Appio, & quidem habuerat turmas equitum, quibus inclusum in curia senatum Salamine obsederat, ut fame senatores quinq; morerentur. itaq; ego, quo die tetigi prouinciam, cum mihi Cyprij legati Ephesum obuiam uenissent, literas misi, ut equites ex insula statim decederent. his de causis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse. sed tamen hoc sum animo: si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere, qui in tota prouincia singulas obseruarem, itáq; edixissem, idq; etiam acerbissimis fœneratoribus probaretur; si præfecturã negotiatori denegatam queretur, quod ego Torquato nostro in tuo Lenio, Pompeio ipsi in Sex. Statio negaui, & ijs probaui; si equites deductos moleste feret: accipiam equidem dolorem, mihi illum irasci, sed multo maiorem, non esse eum talem, qualem putassem. illud quidem fatebitur Scaptius, me ĩus dicente, sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatem fuisse. addo etiam illud, quod uereor tibi ipsi ut probem: consistere usura debuit, quæ erat in edicto meo: deponere uolebant: impetraui ab Salaminijs, ut silerent. ueniam illi quidem mihi dederunt. sed quid ijs fiet, si huc Paulus uenerit? sed totum hoc Bru=

to dedi, qui de me ad te humanissimas literas scripsit. ad me autem, etiam cum rogat aliquid, contumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως solet scribere. tu autem uelim ad eum scribas de his rebus, ut sciam quomodo hæc accipiat: facies enim me certiorem. atq; hoc superioribus literis ad te diligenter perscripseram. sed planè te intelligere uolui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdam literis scripsisses, si nihil aliud de hac prouincia, nisi illius beneuolentiam, deportassem, mihi id satis esse. sit sanè, quoniam ita tu uis: sed tamen cum eo, credo, quod sine peccato meo fiat. igitur meo decreto soluatur æs Scaptio: statim quàm id rectum sit, tu iudicabis, ne ad Catonem quidem prouocabo. sed noli me putare ἐγκελεύσματα illa tua abiecisse, quæ mihi in uisceribus hærent. flens mihi meam famam cómendasti. quæ epistola tua est, in qua mentionem non facias? itaq; irascatur qui uolet, patiar: τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ, præsertim cum sex libris tanquam prædibus me ipse obstrinxerim: quos tibi tam ualde probari gaudeo: è quibus unum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flauio Cn. F. ille uero ante decemuiros non fuit, quippe qui Aedilis Curulis fuerit, qui magistratus multis annis post decemuiros institutus est. quid ergo profecit, quòd protulit fastos? occultatam putant quodam tempore istam tabulam, ut dies agendi peterentur à paucis. nec uero pauci sunt auctores, Cn. Flauium scribam fastos protulisse, actionesq; compofuisse: ne me hoc, uel potius Africanum (is enim loquitur) commentum putes. οὐκ ἔλαθες illud de gestu histrionis: tu sceleste suspicaris, ego ἀφελῶς scripsi.

De me imperatore ſcribis te ex Philotimi literis cognouiſſe. ſed credo te, iam in Epeiro cũ eſſes, binas meas de omnibus rebus accepiſſe, unas à Pindeniſſo capto, alteras à Laodicea, utraſq; tuis pueris datas. quibus de rebus propter caſum nauigandi per binos tabellarios miſi Romam literas publice. De Tullia mea tibi aſſentior: ſcripſiq; ad eam, & ad Terentiam, mihi placere: tu enim ad me iam ante ſcripſeras, AC uellem te in tuum ueterem gregem retuliſſes. correcta uero epiſtola Memmiana, nihil negotij fuit: multo enim malo hunc à Pontidia, quàm illum à Seruilia. quare adiunges Aufium noſtrum, hominem ſemper amantem me, nunc credo eo magis, quòd debet etiam fratris Appij amorem erga me cum reliqua hæreditate creuiſſe, qui declarauit, quãti me faceret, cum ſæpe, tum in Burſa. næ tu me ſolicitudine magna liberaris. Furnij exceptio mihi nó placet: nec ego ullum aliud tempus timeo, niſi quod ille ſolum excipit. ſed ſcriberem ad te de hoc plura, ſi Romæ eſſes. In Pompeio te ſpem omnem otij ponere non miror. ita res eſt. remouendumq; cenſeo illum diſſimulantem. ſed enim οἰκονομία ſi perturbatior eſt, tibi aſſignato: te enim ſequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt, exercentur: ſed alter, uti dixit Iſocrates in Ephoro, & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare: mandauit enim pater. ea ſic obſeruabo, quaſi intercalatum non ſit. Dionyſius mihi quidem in amoribus eſt: pueri autem aiunt eum furenter iraſci. ſed homo nec doctior, nec ſanctior fieri poteſt, nec tui, meiq; amantior. Thermum, Siluium uere

audis

audis laudari. ualde se honeste gerunt. adde M. No*nium,*Bibul*um,me,si uoles. iam* Scro*fa,uellem, habe- ret,ubi posset: est enim lautum negotium. cæteri infir mant* πολίτευμα Catonis. *Hortensio* ꝙ *causam meã cõmendas,ualde gratũ.* De Amiano, *spei nihil putat esse* Dionysius. Terenti*j nullum uestigiũ agnoui.* Meragenes *certe periȷt. feci iter per eius possessionem, in qua animal reliquum nullum est.hæc non noram tũ, cum* Democrito *tuo locutus sum.* Rhosij *causam mã daui. sed heus tu, quid cogitas infelicitatis? lancibus, et splendidissimis canistris olusculis nos soles pascere. quid te in uasis fictilibus appositurum putem?* Κέρας Phemio *mandatum est: reperietur: modo aliquid illo dignum canat.* Parthicum *bellum impendet.* Cassi*us ineptas literas misit: necdum* Bibuli *erant allatæ: quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commouea- tur senatus. equidem sum magna animi perturbatio- ne, si, ut opto,non prorogatũr nostrum negotium. ha beo* Iunium, *&* Quintilem *in metu. esto: duos quidem menses sustinebit* Bibulus. *quid illo fiet, quem relique- ro?præsertim si fratrem? quid de me autem, si non tã cito decedo? magna turba est. mihi tamen cum* Deio*taro conuenit, ut ille in meis castris esset cum suis co- pijs omnibus. habet autem cohortes quadringenarias, nostra armatura* XXX. *equitum* ∞∞. *erit ad su stentandum, quoad* Pompeius *ueniat, qui literis, quas ad me mittit, significat, suum negotium illud fore. hiemant in nostra prouincia* Parthi. *expectatur ipse* Orodes. *quid quæris? aliquantum est negotij.* De Bibuli *edicto nihil noui præter illam exceptionem, de*

qua tu ad me ſcripſeras, NIMIS graui præiudicio in ordinem noſtrum. ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, ſed tectiorem ex Q. Mutij P.F. edicto Aſiatico, EXTRA quàm ſi ita negotium geſtum eſt, ut eo ſtari non oporteat, ex fide bona. multaq; ſum ſecutus Scæuolæ, in ijs illud, in quo ſibi libertatem cenſent Græci datam, ut Græci inter ſe diſceptent ſuis legibus. breue autem edictum eſt propter hanc meam διαίρεσιν, quòd duobus generibus edicendum putaui: quorum unum eſt prouinciale, in quo eſt de rationibus ciuitatum, de ære alieno, de uſura, de ſyngraphis, in eodem omnia de publicanis: alterum, quod ſine edicto ſatis commode tranſigi non poteſt, de hæreditatum poſſeſſionibus, de bonis poſſidendis, magiſtris faciundis, uendendis: quæ ex edicto & poſtulari, & fieri ſolent. tertium, de reliquo iure dicundo, ἄγραφον reliqui. dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana accommodaturum. itaque curo: & ſatisfacio adhuc omnibus: Græci uero exultant, quòd peregrinis iudicibus utuntur: nugatoribus quidem, inquies. quid refert? tamen ſe αὐτονομίαν adeptos putant: noſtri enim, credo, graueis habent Turpionem ſutorium, & Vectium mancipem. De publicanis quid agam, uideris quærere. habeo in delicijs, obſequor, uerbis laudo, orno, efficio, ne cui moleſti ſint: τὸ παραδοξότατον. uſuras eorum, quas pactionibus adſcripſerat, ſeruauit etiam Seruilius. ego ſic. diem ſtatuo ſatis laxam: quam ante ſi ſoluerint, dico me centeſimas ducturum: ſi non ſoluerint, ex pactione. itaque & Græci ſoluunt tolerabili fœnore: & publicanis res eſt gratiſſima, ſi illam

iam habent: pleno modio uerborum honorem, inuitationem crebram. quid plura? sunt omnes ita mihi familiares, ut se quisque maxime putet. sed tamen μηδὲν αὐτᾶς. scis reliqua. De statua Africani, ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώστων. sed me ipsum delectauit in tuis literis. ain tu? Scipionem hic Metellus proauum suum nescit Censorem fuisse? atqui nihil habuit aliud inscriptum, nisi, Cẽsor, ea statua, quæ ad Opis aperte posita in excelso est. in illa autem, quæ est ad πολυδεύκους, inscriptum est, Cos. quam esse eiusdem, status, amictus, annulus, imago ipsa declarat. at hercule ego cum in turma inauratarum equestrium, quas hic Metellus in Capitolio posuit, animaduertissem in Serapionis subscriptione Africani imaginem, erratum fabrile putaui: nunc uideo Metelli. ὢ ἀνιστορησίαν turpem: nam illud de Flauio, & fastis, si secus est, commune erratum est: & tu belle ἠπόρησας: & nos publicam propè opinionem secuti sumus, ut multa apud Græcos: quis enim non dixit, Εὔπολιν τὸν τῆς Ἀρχαίας ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum esse in mare? redarguit Eratosthenes: affert enim, quas ille post id tempus fabulas docuerit. num iccirco Duris Samius, homo in historia diligens, quòd cum multis errauit, irridetur? quis Zaleucum leges Locris scripsisse non dixit? num igitur iacet Theophrastus, si id à Timæo tuo familiari reprehensum est? sed nescire proauum suum Censorem non fuisse turpe est, præsertim cum post eum Consulem nemo Cornelius illo uiuo Censor fuerit.

Quod de Philotimo, & de solutione XXDC. scribis, Philotimum circiter Calen. Ian. in Chersonessum au=

dio uenisse. ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus scribit se accepisse. ea quæ sint, nescio, & aueo scire. sed hæc posterius, & coràm fortasse commodius.

Illud me mi Attice in extrema ferè parte epistolæ cómouit: scribis enim sic, τί λοιπόν? deinde me obsecras amantissime, ne obliuiscar uigilare, & ut animaduertam, quæ fiant. nunquid de quo inaudisti? & si nihil eiusmodi est: πολλοῦγε καὶ δεῖ: nec enim me fefellisset, nec fallet. sed ista admonitio tua tam accurata nescio quid mihi significare uisa est. De M. Octauio, iterum tibi rescribo, te illi probe respondisse. paulo uellem fidentius: nam Celius libertum ad me misit, & literas accurate scriptas & de pantheris, sed à ciuitatibus. rescripsi, alterum me moleste ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ, nullũ in mea prouincia numum, nisi in æs alienum, erogari; docuiq;, nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere; monuiq; eum, quem planè diligo, ut, cum alios accusasset, cautius uiueret: illud autem alterum alienum esse existimatione mea, Cibyratas imperio meo publice uenari. Lepta tua epistola gaudio exultat: etenim scripta belle est, meq; apud eum magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quòd tibi diligenter mandauit, ut mihi salutem ascriberes: gratum etiam Pilia, sed illa officiosius, quòd mihi, quem iampridem nunquam uidet. igitur tu quoque salutem utrique ascribito. Literas daturum prid. Cal. Ian. suauem habui recordationem clarissimi iurisiurandi: quod ego non eram oblitus: magnus enim prætextatus illo die fui. habes ad omnia. non, ut postulasti, χρύσεα χαλκείων, sed paria pari-

bus reſpondemus. Ecce autem alia puſilla epiſtola, quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Bene meher=cule potuit Luceius Tuſculanum, niſi forte, ſolet enim, cum ſuo tibicine. & uelim ſcire, quis ſit ſtatus eius. Lentulum quidem noſtrum, præter Tuſculanum, pro=ſcripſiſſe audio. cupio hos expeditos uidere: cupio etiã Seſtium: addes etiam iis Celiũ. quibus omnibus eſt: αἴ=δεσθεν μὲν ἀνήνασθαι δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. De Mẽ=mio reſtituendo ut Curio cogitet, te audiße puto. De Egnatii Sidicini nomine, nec nulla, nec magna ſpe ſu=mus. Pinarium, quem mihi commendas, diligentiſſi=me Deiotarus curat grauiter ægrum. reſpondi etiam minori. Tu uelim, dum ero Laodiceæ, id eſt ad Id. Maii, q̃ ſæpiſſime mecum per literas colloquare: & cũ Athenas ueneris (iam enim ſciemus de rebus urbanis, de prouinciis, quæ omnia in menſem Martium ſunt colla=ta) utiq; ad me tabellarios mittas. Sed heus tu, Genua=rios à Cæſare per Herodem, talẽta Attica L. extorſiſtis? in quo, ut audio, magnum odium Pompeii ſuſcepiſtis: putat enim ſuos numos uos comediſſe, Cæſarem in me=

* rito reædificando diligentiorem fore. hoc ego ex P. Ve=dio magno nebulone, ſed Pompeii tamen familiari au=diui. hic Vedius uenit mihi obuiam cum duobus eſſedis, & rheda equis iuncta, & lectica, & familia magna. pro qua, ſi Curio legem pertulerit, HS centena pen=dat neceſſe eſt. erat præterea cynocephalus in eſſedo: nec deerant onagri. nunquam uidi hominem nequio=rem. ſed extremum audi. diuerſatus eſt Laodiceæ a=pud Pompeiũ Vindullum: ibi ſua depoſuit, cum ad me profectus eſt. moritur interim Vindullus: quæ res ad

Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vēnonius domum Vindulli uenit. cum omnia obsignaret, in Vedianas res incidit. in his inuentæ sunt quinque lagunculæ matronarum, in quibus una sororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc utatur, et illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat. hæc te uolui παριστορῆσαι: sumus enim ambo belle curiosi. unum etiam uelim cogites. audio Appium προπύλαιον Eleusine facere. num inepti fuerimus, si nos quoque Academiæ fecerimus? puto, inquies. ergo id ipsum scribes ad me. equidem ualde Athenas ipsas amo. uolo esse aliquod monimentum. odi falsas inscriptiones statuarum alienarum. sed ut tibi placebit: faciesq; me, in quem diem Romana incidāt mysteria, certiorem, & quomodo hiemaris. Cura ut ualeas. Post Leuctricam pugnam die septingentesimo sexagesimo quinto.

CICERO ATTICO S.

CVM Philogenes libertus tuus Laodiceam ad me salutādi causa uenisset, & se statim ad te nauigaturum esse diceret, has ei literas dedi, quibus ad eas rescripsi, quas acceperam à Bruti tabellario. & respondebo primum postremæ tuæ paginæ, quæ mihi magnæ molestiæ fuit, quòd ad te scriptum est ab Cincio de Statij sermone, in quo hoc molestissimum est, Statium dicere, à me quoq; id consilium probari, probari autem? de isto hactenus: dixerim me uel plurima uincla tecum summæ coniunctionis optare, & sunt amoris arctissima: tantum abest, ut ego ex eo, quo astricti sumus, laxari aliquid uelim.

illum autem multa de iſtis rebus aſperius ſolere loqui, ſæpe ſum expertus, ſæpe etiam leniui iratum. id ſcire te arbitror. in hac autem peregrinatione, militia'ue noſtra ſæpe incenſum ira uidi, ſæpe placatum. quid ad Statium ſcripſerit, neſcio. quicquid acturus de tali re fuit, ſcribendum tamen ad libertum non fuit. mihi autem erit maxime curæ, nequid fiat ſecus, quàm uolumus, quamq́; oportet. nec ſatis eſt in eiuſmodi re, ſe quenque præſtare. ac maxime partes iſtius officij ſunt pueri Ciceronis, ſiue iam adoleſcentis: quod quidem illum ſoleo hortari. ac mihi uidetur matrem ualde, ut debet, amare, teq́; mirifice. ſed eſt magnum illud quidem, ueruntamen multiplex pueri ingenium. quo ego regendo habeo negotij ſatis. quoniam reſpondi tuæ paginæ poſtremæ prima mea, nunc ad primam reuertar tuam. Peloponneſias ciuitates omnes maritimas eſſe, hominis non nequam, ſed etiam tuo iudicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophoniana Chæronis narratione Græcos in eo reprehendit, quòd mare tam ſecuti ſunt: nec ullum in Peloponneſo locum excipit. cum mihi auctor placeret (etenim erat ἱστορικώτατος, & uixerat in Peloponneſo) admirabar tamen, & uix aggrediens communicaui cum Dionyſio: atque is primo eſt commotus: deinde, quòd tum de iſto Dicæarcho non minus bene exiſtimabat, quàm tu de C. Veſtorio, ego de M. Cluuio, non dubitabat, quin ei crederemus: Arcadiæ cenſebat eſſe Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, & Aliphera, & Tritia νεόκτιστα ei uidebantur: idq́; τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirma-

bat, ubi mentio non fit istorum : itaq; istum ego locum totidẽ uerbis à Dicæarcho transtuli . Phliasios dici sciebam : & ita fac ut habeas : nos quidem sic habemus . sed primo me ἀναλογία deceperat, φλιοῦς, ὀπους, σιπους, quod ὀπούντιοι, σιπούντιοι . sed hoc continuo correximus. Lætari te nostra moderatione, & continétia uideo. tum id magis faceres, si adesses, atq; hoc foro, quod egi ex Idib. Febr. Laodiceæ ad Cal. Maij omniũ diœcesiũ præter Ciliciæ . mirabilia quædá effecimus . ita multæ ciuitates omni ære alieno liberatæ, multæ ualde leuatæ sunt: omnes suis legibus, & iudicijs usæ αὐτονομίαν adeptæ, reuixerunt . his ego duobus generibus facultatem ad se ære alieno liberandas, aut leuandas dedi : uno; quòd omnino nullus in imperio meo sumptus factus est (nullum cum dico, non loquor ὑπερβολικῶς) nullus inquá ne teruntius quidem . hac autem re, incredibile est, quátum ciuitates emerserint . accessit altera . mira erant in ciuitatibus ipsorũ furta Græcorum, quæ magistratus sui fecerant . quæsiui ipse de ijs, qui annis decem proximis magistratũ gesserant . aperte fatebãtur. itaq; sine ulla ignominia suis humeris pecunias populis retulerunt. populi autem nullo gemitu publicanis, quibus hoc ipso lustro nihil soluerant, etiam superioris lustri reddiderunt . itaq; publicanis in oculis sumus: gratis, inquis, uiris : sensimus . iam cætera iurisdictio nec imperita, et clemens cũ admirabili facilitate. aditus auté ad me minime prouinciales . nihil per cubicularium . ante lucẽ inambulabá domi, ut olim cádidatus. grata hæc, et magna, mihiq; nó dũ laboriosa ex illa uetere militia. Nonis Maij in Ciliciá cogitabá : ibi cũ Iuniũ mensem consuma

psissem, atq; utinam in pace (magnum enim bellum impendet à Parthis) Quintilem in reditu ponere: annuæ enim mihi operæ ad III. Cal. Sext. emerentur. magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta urbana usq; ad Non. Mart. è quibus intelligebam Curionis nostri cõstantia omnia potius actũ iri, quàm de prouincijs. ergo, ut spero, propediem te uidebo. Venio ad Brutum tuum, immo nostrum: sic enim mauis. equidem omnia feci, quæ potui aut in mea prouincia perficere, aut in regno experiri. omnĩ igitur modo egi cum Rege, & ago quotidie, per literas scilicet: ipsum enim triduum, quatriduum'ue mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberaui. sed & tum præsens, & postea creberrime non destiti rogare, et petere mea causa, suadere, et hortari sua. multum profeci, sed quantum, non planè (quia longe absum) scio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, ut totum nomen Scaptio uellent soluere, sed centesimis ductis à proxima quidem syngrapha, nec perpetuis, sed renouatis quotannis: numerabantur numi. noluit Scaptius. tu qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in syngrapha. fieri non poterat: nec, si posset, ego pati possem. audio omnino Scaptium pœnitere. nam quod S.C. esse dicebat, ut ius ex syngrapha diceretur: eo consilio factum est, quòd pecuniam Salaminij contra legem Gabiniam sumpserant. uetabat autẽ Auli lex ius dici de ita sumpta pecunia. decreuit igitur senatus, ut ius diceretur ista syngrapha. nunc ista habet iuris idem, quod cæteræ; nihil præcipui. hæc à me ordine facta puto me Bruto probaturũ: tibi, nescio:

Catoni certe probabo. ſed iam ad te ipſum reuertor. Ain tandem Attice laudator integritatis, & elegantiæ noſtræ? auſus es hoc ex ore tuo?(inquit Ennius)ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, ſi mecum eſſes, qui ſcribis morderi te interdum, quod non ſimul ſis, paterere me id facere, ſi uellem? nõ amplius, inquis, quinquaginta. cum Spartaco minus multi primo fuerunt. quid tandem iſti mali in tam tenera inſula non feciſſent? non feciſſent autẽ? immo quid ante aduentum meum non fecerunt? incluſum in curia ſenatum habuerunt Salaminium ita multos dies, ut interierint nõnulli fame: erat enim præfectus Appij Scaptius, & habebat turmas ab Appio. id me igitur tu, cuius mehercule os mihi ante oculos ſolet uerſari, cum de aliquo officio, ac laude cogito, tu me inquam rogas, præfectus ut Scaptius ſit? at hoc ſtatueramus, ut negotiatorem neminem: idq; Bruto probaueramus. habeat is turmas: cur potius, quàm cohortes? ſumptu iã nepos euadit Scaptius. uolunt, inquis, principes. ſcio: nã ad me Epheſum uſq; uenerunt, flenteſq; equitum ſcelera, & miſerias ſuas detulerunt. itaq; ſtatim dedi literas, ut ex Cypro equites ante certam diem decederent. ob eamq; cauſam, tum ob cæteras Salaminij nos in cœlum decretis ſuis ſuſtulerunt. ſed iam quid opus equitatu? ſoluunt enim Salaminij: niſi forte id uolumus armis efficere, ut fœnus quaternis centeſimis ducant. & ego audebo legere unquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, ſi tale quid fecero? nimis, inquam, in iſto Brutum amaſti dulciſſime Attice: nos, uereor, ne parũ. atq; hæc, ſcripſi ego ad Brutum, ſcripſiſſe te ad me. cognoſce nũc cætera.

Pro Appio nos hic omnia facimus, honeste tamé, sed plane libenter: nec enim ipsum odimus, & Brutum amamus: & Pompeius à me mirifice contendit, quem mehercule plus, plusq; in dies diligo. C. Celium Quæs. huc uenire audisti. nescio, quid sit: sed Pãmenia illa mihi nó placét. Ego me spero Athenis fore mense Septembri. tuorum itinerum tempora scire sanè uelim. Εὐήθειαν Sẽpronij Rufi cognoui ex epistola Corcyræa. quid quæris? inuideo potentiæ Vestorij. cupiebam etiam nunc plura garrire: sed lucet: urget turba: festinat Philogenes. ualebis igitur, & ualere Piliam, & Cæciliam nostram iubebis literis, & saluebis à meo Cicerone.

CICERO ATTICO S.

ETSI nil sanè habebam noui, quod post accidisset, quàm dedissem ad te Philogeni liberto tuo literas: tamen, cum Philotimum Romam remitterem, scribendum aliquid ad te fuit. ac primum illud, quod me maxime angebat (non quo me aliquid iuuare posses: quippe res est in manibus: tu autem abes longe gentiũ: πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλός) obrepsit dies, ut uides (mihi enim ad III. Cal. Sext. de prouincia decedendum est) nec succeditur. quem relinquam, qui prouinciæ præsit? ratio quidem, & opinio hominum postulat fratrem: primum quòd uidetur esse honos: nemo igitur potior: deinde quòd solum habeo prætorium: Pontinus enim ex pacto, & conuento (nam ea lege exierat) iam à me discesserat. Quæstorem nemo dignum putat: etenim est leuis, libidinosus, sagax. De fratre autem primum illud est. persuaderi ei non posse arbitror:

odit enim prouinciam: & hercule nihil odiosius, nihil molestius. deinde, ut mihi nolit negare: quidnam mei sit officij? cum bellum esse in Syria magnum putetur, id uideatur in hanc prouinciam erupturum; hic præsidij nihil sit; sumptus annuus decretus sit: uideatur ne aut pietatis esse meæ, fratrem; aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere? magna igitur, ut uides, solicitudine afficior, magna inopia consilij. quid quæris? toto negotio nobis opus non fuit. quanto tua prouincia melior? decedes, cũ uoles: nisi forte iam decessisti. quem uidebitur, præficies Thesprotiæ, & Chaoniæ. necdum tamen ego Quintum conueneram, ut iam, si id placeret, scirem, posset ne ab eo impetrari: nec tamen, si posset, quid uellem, habebã. hoc est igitur eiusmodi. reliqua plena adhuc & laudis, & gratiæ, digna ijs libris, quos dilaudas. conseruatæ ciuitates: cumulate publicanis satisfactum: offensus contumelia nemo, decreto iusto, & seuero perpauci, nec tamen quisquam ut queri audeat. res gestæ dignæ triumpho. de quo ipso nihil cupide agemus, sine tuo quidem consilio certe nihil. clausula est difficilis in tradenda prouincia. sed hæc Deus aliquis gubernabit. De urbanis rebus scilicet plura tu scis: sæpius, & certiora audis. equidem doleo non me tuis literis certiorẽ fieri: huc enim odiosa afferebantur de Curione, de Paulo: non quo ullum periculum uideam stante Pompeio, uel etiam sedente, ualeat modo: sed mehercule Curionis, & Pauli meorum familiarium uicem doleo. formam igitur mihi totius Reip. si iam es Romæ, aut cum eris, uelim mittas, quæ mihi obuiam ueniat, ex qua me fingere possim, & præmeditari, quo

animo accedam ad Vrbem: est enim quiddam, aduenientem non esse peregrinum, atq; hospitem. Et, quod penè præterij, Bruti tui causa, ut sæpe ad te scripsi, feci omnia. Cyprij numerabant: sed Scaptius centesimis renouato in singulos annos fœnore contentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipsum, quàm per me in Brutum: quem tamen ego præstare non poteram: erat enim Rex perpauper; aberamq; ab eo ita lõge, ut nihil possem nisi literis, quibus pugnare non destiti. summa hæc est. pro ratione pecuniæ liberius est Brutus tractatus, q̃ Pompeius. Bruto curata hoc anno talenta circiter C. Põpeio in sex mensibus promissa C C. iam in Appij negotio quantum tribuerim Bruto, dici uix potest. quid est igitur, quod laborem? amicos habet meras nugas M. Scaptium, qui, quia non habuit à me turmas equitum, quibus Cyprum uexaret, ut ante me fecerat, fortasse succenset: aut quia præfectus non est, quod ego nemini tribui negotiatori, non C. Vẽnonio meo familiari, non tuo M. Lenio: & quod tibi Romæ ostenderam me seruaturum, in quo perseueraui. sed quid poterit queri is, qui auferre pecuniam cum posset, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum. is à me Tribunatum cum accepisset, quem ego ex Bruti literis ei detulissem, postea scripsit ad me, se uti nolle eo Tribunatu. Caius est quidã, cui cum præfecturam detulissem Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodij canis. is me nec proficiscentem Apameã prosecutus est: nec, cum postea in castra uenisset, atq; inde discederet, num quid uellem, rogauit: & fuit aperte mihi, nescio quare, non

amicus. hunc ego ſi in præfectis habuiſſem, quem tu me hominem putares? qui, ut ſcis, potentiſſimorũ hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem huius aſſeclæ? etſi hoc plus eſt, quàm ferre, tribuere etiam beneficij aliquid, & honoris. is igitur Caius, cum Apameæ me nuper uidiſſet Romam proficiſcens, me ita appellauit (Culleolum uix auderem) unde, inquit, me iubes petere cibaria? profecto reſpondi lenius, q̃ putabant oportuiſſe, qui aderant: me nõ inſtituiſſe ijs dare cibaria, quorum opera non eſſem uſus. abijt iratus. huius nebulonis operatione ſi Brutus moueri poteſt, licebit eum ſolus ames, me æmulum non habebis. ſed illum eum futurum eſſe puto, qui eſſe debet. tibi tamen cauſam notam eſſe uolui: et ad ipſum hæc perſcripſi diligentiſſime. omnino (ſoli enim ſumus) nullas unquam ad me literas miſit Brutus, ne proxime [illegible] de Appi[illegible] quibus non ineſſet arrogans [illegible] em ualde ſolet in ore

* eſſ[illegible] ſe, & Reges odiſſe ſu[illegible] m magis, q̃ ſtomachum [illegible] cogitat, quid ſcribat, aut [illegible] puer legit, ut opinor, et cer[illegible] tri ſuo: ſolet enim [illegible] forte ſit, quod op[illegible] illud idem de [illegible] um uidi puerum [illegible] quæris? mi[illegible] tatemq; per[illegible] em [illegible] iter, ac dec[illegible] uolui. [illegible] prætermit[illegible] lius fuit [illegible] gladiato[illegible] rpiter. hunc

ego patris causa uocaui ad cœnã, quo die uenit: et eiusdem patris causa nihil amplius. is mihi dixit, se Athenis me expectaturum, ut mecum decederet. recte, inquam: quid enim dicerem? omnino puto nihil esse, quod dixit: nolo quidẽ, ne offendam patrẽ, quem mehercule ualde diligo. sin fuerit meus comes, moderabor ita, ne quid eũ offendam, quem minime uolo. hæc sunt, etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi uelim mittas contra M. Seruilium. literas mitte q̃primũ; si nihil fuerit, uel per tuum tabellariũ. Piliæ, et filiæ salutem. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

TARSVM uenimus Non. Iun. ibi me multa mouerunt: magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia, mihi difficilis ratio administrandi, q paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimũ: [illegible]dus erat ex S.C. qui præesset. nihil minus pro[illegible]at, q̃ Quæstor Messinius. nã de Celio nihil au[illegible] rectissimum uidebatur fratrem cum imperio [illegible]e: in quo multa molesta, discessus noster, belli [illegible]n, militum improbitas, sexcẽta præterea. ò rem [illegible] fortuna uiderit: quoniam consi[illegible]et. Tu quando Romam sal[illegible]debis, ut soles, omnia, quæ intel[illegible] primis de Tullia mea: cuius [illegible]hi placeret, scripsi ad Teren[illegible] esses: deinde de honore nostro: [illegible]i, uereor, ut satis diligenter [illegible]de literis meis. illud præterea [illegible] scribam; tu sagacius odorabere.

amicus. hunc ego si in præfectis habuissem, quem tu me hominem putares? qui, ut scis, potentissimorũ hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem huius asseclæ? etsi hoc plus est, quàm ferre, tribuere etiam beneficij aliquid, & honoris. is igitur Caius, cum Apameæ me nuper uidisset Romam proficiscens, me ita appellauit (Culleolum uix auderem) unde, inquit, me iubes petere cibaria? profecto respondi lenius, q̃ putabant oportuisse, qui aderant: me nõ instituisse ijs dare cibaria, quorum opera non essem usus. abijt iratus. huius nebulonis operatione si Brutus moueri potest, licebit eum solus ames, me æmulum non habebis. sed illum eum futurum esse puto, qui esse debet. tibi tamen causam notam esse uolui: et ad ipsum hæc perscripsi diligentissime. omnino (soli enim sumus) nullas unquam ad me literas misit Brutus, ne proxime quidem de Appio, in quibus non inesset arrogans ἀκοινώνητον aliquid. tibi autem ualde solet in ore * esse, grauius autem non cõtemnere se, & Reges odisse superbos. in quo tamẽ ille mihi risum magis, q̃ stomachum mouere solet. sed planè parum cogitat, quid scribat, aut ad quem. Quintus Cicero puer legit, ut opinor, et certe, epistolam inscriptam patri suo: solet enim aperire, idq; de meo consilio, siquid forte sit, quod opus sit sciri. in ea autem epistola erat illud idem de sorore, quod ad me. mirifice conturbatum uidi puerum. lacrymans mecum est questus. quid quæris? miram in eo pietatem, suauitatem, humanitatemq; perspexi: quo maiorẽ spem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. id te igitur scire uolui. ne illud quidem prætermittam. Hortensius filius fuit Laodiceæ cum gladiatoribus flagitiose, & turpiter. hunc

ego patris causa uocaui ad cœnã, quo die uenit: et eiusdem patris causa nihil amplius. is mihi dixit, se Athenis me expectaturum, ut mecum decederet. recte, inquam: quid enim dicerem? omnino puto nihil esse, quod dixit: nolo quidẽ, ne offendam patrẽ, quem mehercule ualde diligo. sin fuerit meus comes, moderabor ita, nequid eũ offendam, quem minime uolo. hæc sunt, etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi uelim mittas contra M. Seruilium. literas mitte q̃primũ; si nihil fuerit, uel per tuum tabellariũ. Piliæ, et filiæ salutem. Cura, ut ualeas.

CICERO ATTICO S.

TARSVM uenimus Non. Iun. ibi me multa mouerunt: magnum in Syria bellum, magna in Cilicia latrocinia, mihi difficilis ratio administrandi, ꝙ paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimũ: relinquendus erat ex S.C. qui præesset. nihil minus probari poterat, q̃ Quæstor Messinius. nã de Celio nihil audiebamus. rectissimum uidebatur fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum improbitas, sexcẽta præterea. o rem totam odiosam. sed hæc fortuna uiderit: quoniam consilio non multum uti licet. Tu quando Romam saluus, ut spero, uenisti, uidebis, ut soles, omnia, quæ intelliges nostra interesse, in primis de Tullia mea: cuius de conditione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiam, cum tu in Græcia esses: deinde de honore nostro: quòd enim tu abfuisti, uereor, ut satis diligenter actum in senatu sit de literis meis. illud præterea μυστικώτερον ad te scribam, tu sagacius odorabere.

τῆς δ᾽ ἁμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρῴην, ἐξ ὧν ἀλογενόμενος παρεφθέγγετο πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὴ, μή τι νοήσῃς. εἷς δή που τοῦτο δὴ περισκεψάμενος τὰ λοιπὰ ἐξ ἀσφάλισαι. *non queo tantum, quantum uereor, ſcribere. tu autem fac, ut mihi tuæ literæ uolent obuiæ. hæc feſtinās ſcripſi in itinere, atq; agmine.* Piliæ, & puellæ Cæciliæ bellisſimæ ſalutem dices. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVNC *quidem profecto* Romæ es: *quò te(ſi ita eſt) ſaluum ueniſſe gaudeo: unde quidem quādiu abfuiſti, magis à me abeſſe uidebare, q̄ ſi domi eſſes: minus enim mihi meæ notæ res erant, minus etiam publicæ. quare uelim, etſi (ut ſpero) te hæc legente aliquantum tamen uiæ proceſſero, tamen obuias mihi literas quamargutiſſimas de omnibus rebus crebro mittas, in primis de quo ſcripſi ad te antea.* ὁ τῆς ξυνάορου τῆς ἐμῆς οὐξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ ταῖς λέσχαις ὑπό τι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. *hoc tu indaga, ut ſoles, aſt hoc magis.* ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ Κάμιλλος αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς. κδ. ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν χερρονισιτικῶν. μη. καὶ κληρονομήσας χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κονωμως πατρὶ μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν ἵνα πάντα σώζηται, δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ

τῶν

τῶν τόκων ὀλιγωρήσης τῶν ἀπὸ τῆς προεικειμένης ἡμέρας, ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκευαζόμενος, καὶ τι σχεδὸν ἐλπίσας, ἀπο χνούς δὲ ἀλόγως ἀπέστη, ἐπειπὼν, αἰσχρὸν τοιδ' ηρόντε μένειν. meq; obiurgauit uetere prouerbio, τὰ μὲν διδό μενα. reliqua uide, & , quantum fieri potest, perspiciamus. & si annuum tempus propè iam emeritum habebamus: dies enim XXXIII. erant reliqui: solicitudine prouinciæ tamen uel maxime urgebamur: cum enim arderet Syria bello, & Bibulus in tanto mœrore suo maximam curam belli sustineret, ad meq; Legati eius, & Quæstor, & amici literas mitterent, ut subsidio uenirem; & si exercitum infirmum habebam, auxilia sanè bona, sed ea Galatarum, Pisidarum, Lyciorum (hæc enim sunt nostra robora) tamen esse officium meum putaui, exercitum habere quáproxime hostem, quoad mihi præesse prouinciæ per S.C. liceret. sed, quo ego maxime delectabar, Bibulus molestus mihi non erat: de omnibus rebus scribebat ad me potius, et mihi decessionis dies λεληθότως obrepebat. qui cum aduenerit; ἄλλο πρόβλημα, quem præficiã, nisi Celius Quæstor uenerit, de quo adhuc nihil certi habebamus. cupiebã meher cule longiorem epistolã facere: sed nec erat res, de qua scriberem: nec iocari præ cura poteram. ualebis igitur, & puellæ salutem articulate dices, nostræq; Piliæ.

CICERO ATTICO S.

EGO, dum in prouincia omnibus rebus Appium orno, subito sum factus accusatoris eius socer. id quidem,

inquis, Dij approbent. ita uelim: teq; ita cupere certo scio. sed crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Ti. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miseram, qui Romam uenerunt factis sponsalibus. sed hoc spero melius. mulieres quidem ualde intelligo delectari obsequio, & comitate adolescentis. cætera noli ἐξακανθίζειν. sed heus tu, πυρούς εἰς δῆμον Athenis. placet hoc tibi? & si non impediebant mei certe libri: non enim ista largitio fuit in ciueis, sed in hospites liberalitas. me tamen de Academiæ προπύλῳ iubes cogitare, quoniam Appius de Eleusine non cogitet. De Hortensio te certo scio dolere: equidem excrucior: decreueram enim cum eo ualde familiariter uiuere. Nos prouinciæ præfecimus Celium: puerum, inquies, & fortasse fatuum, & non grauem, & non continentem: assentior: fieri non potuit aliter: nam quas multo ante tuas acceperam literas, in quibus ἐπέχειν te scripseras, quid esset mihi faciendum de relinquendo, eæ me pungebant: uidebam enim, quæ tibi essent ἐποχῆς causæ, (& erant eædem mihi) puero ne traderem. fratri autem, illud non utile nobis: nam præter fratrem nemo erat, quem sine contumelia Quæstori, nobili præsertim, anteferrem. tamen dum impendere Parthi uidebantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam Reip. causa contra S. C. ipse remanere. qui postea quam incredibili felicitate discesserunt, sublata dubitatio est. uidebam sermones, hui fratrem reliquit? num est hoc non plus annũ obtinere prouinciam? quid, quod senatus eos uoluit præesse prouincijs, qui non præfuissent? at hic triennium. ergo hæc ad populũ. quid

quæ tecum? nunquam essem sine cura, siquid iracundius, aut contumeliosius, aut negligentius. quæ fortuita hominum? quid, si quid filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esset dolor? quem pater non dimittebat, teq́; id censere moleste ferebat. at nunc Cælius *non dico equidem, quod egerit: sed tamen multo minus laboro. adde illud:* Pompeius*, eo robore uir, his radicibus,* Q. Cassium *sine sorte delegit,* Cæsar Antonium*: ego sorte datum offenderem? aut etiam inquirerem in eum, quem reliquissem? hoc melius, & huius rei plura exempla. senectuti quidem nostræ profecto aptius. at te apud eum,* Dij *boni, quanta in gratia posui? eiq́; legi literas non tuas, sed librarij tui.*

Amicorum *literæ me ad triumphum uocant, rem à nobis, ut ego arbitror, propter hanc* παλιγγενεσίαν *nostram, non negligendam. quare tu quoque mi* Attice *incipe hoc cupere, quo nos minus inepti uideamur.* Vale.

CICERO ATTICO S.

QVINTVS FILIVS, *pie sanè, me quidem certe multum hortante, sed currentem animum patris sui sorori tuæ reconciliauit. eum ualde tuæ literæ excitarunt. quid quæris? confido rem, ut uolumus, esse.* Bis *ad te ante scripsi de re mea familiari, si modo tibi redditæ literæ sunt, græce* ἐν αἰνιγμοῖς. *scilicet nihil est mouendum. sed tamen* ἀφελῶς *percunctando de nominibus* Milonis*, &, ut expediat, ut mihi recepit, hortando, aliquid ita tu proficies.*

Ego Laodiceæ Quæstorem Messinium expectare iussi, ut confectas rationes lege Iulia apud duas ciuitates possim relinquere. Rhodum uolo puerorum causa. inde quamprimum Athenas: & si Etesiæ ualde reflant: sed uolo his magistratibus, quorum uoluntatem in supplicatione sum expertus. tu tamē mitte mihi quæso obuiam literas, nunquid putes Reip. nomine tardandum esse nobis. Tiro ad te dedisset literas, nisi eum grauiter ægrum E'eæ reliquissem. sed nuntiant, melius esse. ego tamen angor: nihil enim illo adolescente castius, nihil diligentius. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM instituissem ad te scribere, calamumq; sumpsissem, Batonius è naui rectà ad me uenit domum Ephesi, & epistolam tuam reddidit prid. Cal. Oct. lætatus sum felicitate nauigationis tuæ opportunitate Piliæ, etiá mehercule sermone eiusdem de coniugio Tulliæ meæ. Batonius aūt miros terrores ad me attulit Cæsarianos. cū Lepta etiá plura locutus est; spero, falsa, sed certe horribilia: exercitum nullo modo dimissurum: cum illo Prætores Dess. Cassium Trib. Lentulum Cos. facere: Pompeio in animo esse Vrbem relinquere. sed heus tu, nunquid moleste fers de illo, qui se solet anteferre patruo sororis tuæ fily? at à quibus uictus? sed ad rem. Nos Etesiæ uehementissime tardarunt. detraxit XX. ipsos dies etiam aphractus Rhodiorum. Cal. Oct. Epheso conscendentes hanc epistolam dedimus L. Tarquinio simul è portu egredienti, sed expeditius nauiganti. nos Rho=

diorum aphractis, cæterisq; longis nauibus tranquillitates aucupaturi eramus. ita tamen properabamus, ut nõ possset magis. De randusculo Puteolano gratum. nũc uelim dispicias res Romanas, uideas, quid nobis de triũpho cogitandum putes, ad quem amici me uocant. ego, nisi Bibulus, qui, dum unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, q̃ domo sua, adniteretur de triũpho, æquo animo essem. nunc uero αἰσχρὸν σιωπᾶν. sed explora rem totam, ut, quo die congressi erimus, consilium capere possimus. at multa, qui & properarem, & ei literas darem, qui aut mecũ, aut paulo ante uenturus esset. Cicero tibi plurimã salutem dicit. tu dices utrinsq; nostrũ uerbis & Piliæ tuæ, & filiæ. Vale.

CICERO ATTICO S.

I N PIRAEEA cum exissem prid. Id. Oct. accepi ab Acasto seruo meo statim tuas literas, quas quidem cum expectassem iandiu, admiratus sum, ut uidi obsignatã epistolam, breuitatem eius: ut aperui, rursus σύγχυσιν literularum, quæ solent tuæ copiosissimæ, & clarissimæ esse. ac ne multa, cognoui ex eo, quòd ita scripseras, te Romam uenisse ad XII. Cal. Oct. cum febri. percussus uehementer, nec magis, quàm debui, statim quæro ex Acasto. ille & tibi, & sibi uisum, & ita se domi ex tuis audisse, ut nihil esset incommode. id uidebatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem scripsisse. sed clamaui tamen, admiratusq; sum, quòd nihilo minus ad me tua manu scripsisses. quare de hoc satis: spero enim, quæ tua prudentia,

& temperantia, & hercule, ut me iubet Acastus, confido te iam, ut uolumus, ualere. A Turranio te accepisse meas literas gaudeo. παραφύλαξον, si me amas, τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν ἀυτότατα. hanc, quæ mehercule mihi magno dolori est (dilexi enim hominem) procura (quantulacunque est) Prætianam hæreditatem. prorsus illam ne attingas. dices numos mihi opus esse ad apparatum triumphi: in quo, ut præcipis, nec me κενὸν in expetendo cognosces, nec ἄτυφον in abijciendo. intellexi ex tuis literis te ex Turranio audisse, à me prouinciam fratri traditam. adeon ego non perspexeram prudentiam literarum tuarum? ἐπέχειν te scribebas. quid erat dubitatione dignum? si esset quicquam, cur placeret fratrem, & talem fratrem relinqui? ἀθέτησις ista mihi tua, non ἐποχὴ uidebatur. monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquam relinquerem. τουτο μόνον ἐρῶν ἐμοῖ. eadem omnia, quasi collocuti essemus, uidimus. non fuit faciendum aliter, meq; ἐπιχερονία ἐποχὴ tua dubitatione liberauit. sed puto te accepisse de hac re epistolam scriptam accuratius. ego tabellarios postero die ad uos eram missurus, quos puto ante uenturos, quàm nostrum Saufeium. sed eum sine meis literis ad te uenire uix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id est de Dolabella, perscribas: de Rep. quam præuideo in summis periculis: de Censoribus, maximeq; de signis, tabulis quid fiat: referatur ne. Idib. Oct. has dedi literas, quo die, ut scribis, Cæsar Placentiam legiones quatuor. quæso, quid nobis futurum est, mactè scribas. Athenis statio mea nũc placet. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VII.

CICERO ATTICO S.

DEDERAM equidem L. Saufeio literas, & dederam ad te unum, quòd, cum non esset temporis mihi ad scribẽdum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis literis ad te uenire nolebam: sed, ut philosophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. sin iam illas accepisti, scis me Athenas uenisse pridie Id. Oct. è naui egressum in Piræeum tuas ab Acasto nostro literas accepisse: conturbatum, quòd cum febre Romam uenisses: bono tamẽ animo esse cœpisse, quòd Acastus ea, quæ uellem, de alleuato corpore tuo nuntiaret: cohorruisse autem, quòd tuæ literæ de legionibus Cæsaris afferrent; & egisse tecum, ut uideres, nequid φιλοτιμίας eius, quem nosti, nobis noceret, & de quo iam pridem ad te scripseram. Turranius autem secus tibi Brundusij dixerat, quod ex his literis cognoui, quas à Xenone optimo uiro accepi. cur fratrem prouinciæ non præfecissem, exposui breuiter. hæc ferè sunt in illa epistola. nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemq; tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere iudico singularem, conferto ad eam curam, ut de omni statu meo cogites: uidere enim mihi uideor tantam dimi-

cationem, nisi idem Deus, qui nos melius, quàm optare auderemus, Parthico bello liberauit, respexerit Remp. quanta nunquam fuit. age, hoc malum mihi commune est cum omnibus: nihil tibi mando, ut de eo cogites. illud meum proprium πρόβλημα quæso suscipe. uides ne, ut te auctore sim utrunque complexus? ac uellem à principio te audisse amicissime monentem. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες πατρίδος: sed aliquádo tamen persuasisti, ut alterum complecterer, quia de me erat optime meritus; alterum, quia tantum ualebat. feci igitur, atque effeci omni obsequio, ut neutri illorum quisquam esset me carior: hæc enim cogitabamus, nec mihi iuncto cum Pompeio fore necesse peccare in Rep. aliquando; nec cum Pompeio sentienti, pugnandum esse cum Cæsare; tanta erat illorum coniunctio. nunc impendet, ut & tu ostendis, & ego uideo, summa inter eos contentio. me autem uterq; numerat suum: nisi forte simulat alter: nam Pompeius non dubitat (uere enim iudicat) ea, quæ de Rep. nunc sentiat, mihi ualde probari. utriusq; autem accepi eiusmodi literas eodem tempore, quo tuas, ut neuter quenquam omnium pluris facere, quàm me, uideretur. uerum quid agant? non quæro illa ultima (si enim castris res geretur, uideo cũ altero uinci satius esse, q̃ cũ altero uincere) sed illa, quæ tum agétur, cum uenero, ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. dic M. Tulli. quid dicam? expecta, amabo te, dum Atticum conueniam. non est locus ad tergiuersandum contra Cæsarem. ubi illæ sunt densæ dexteræ? ná ut illi hoc liceret, adiuui rogatus ab ipso
* Rauennæ de Celio Trib. pl. ab ipso autẽ? etiá à Cneo no=

ſtro in illo diuino tertio Conſulatu. aliter ſenſero: αἰδέομαι non Pópeium modo, ſed Τρῶας, καὶ Τρῳάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, quis? tu ipſe ſcilicet laudator & factorum, et ſcriptorum meorum. hanc ego plagam effugi per duos ſuperiores Marcellorum Conſulatus, cum eſt actum de prouincia Cæſaris. nunc incido in diſcrimen ipſum. itaque ut ſtultus primus ſuam ſentẽtiam dicat, mihi ualde placet de triumpho nos moliri aliquid, extra Vrbem eſſe cum iuſtiſſima cauſa. tamen dabunt operam, ut eliciant ſententiam meam. ridebis hoc loco fortaſſe: quàm uellem etiam nunc in prouincia morari. planè opus fuit, ſi hoc impendebat: etſi nil miſerius: nam ὁδοῦ πάρεργον, uolo te hoc ſcire, omnia illa prima, quæ etiam tu literis in cœlum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. quàm non eſt facilis uirtus, quàm uero difficilis eius diuturna ſimulatio: cum enim hoc rectum, & glorioſum putarem, ex annuo ſumptu, qui mihi decretus eſſet, me C. Celio Quæſtori relinquere annuum, referre in ærarium ad HS CIↃ: ingemuit noſtra cohors, omne illud putans diſtribui ſibi oportere, ut ego amicior inuenirer Phrygum, & Cilicum ærarijs, quàm noſtro. ſed me non mouerunt: nam & mea laus apud me plurimũ ualuit: nec tamen quicquam honorifice in quenquam fieri potuit, quod prætermiſerim. ſed hæc fuerit, ut ait Thucidides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. tu autem de noſtro ſtatu cogitabis: primum quo artificio tueamur beneuolentiam Cæſaris: deinde de ipſo triumpho: quem uideo, niſi Reip. tempora impedient, εὐπόριστον, iudico autem cum ex literis amicorum, tum ex ſupplicatione, quam qui non decreuit,

plus decreuit, quàm si omneis decreuisset triumphos. et porrò assensus est unus familiaris meus Fauonius, alter iratus Hirrus. Cato autem & scribendo affuit, et ad me de sententia sua iucundissimas literas misit. sed tamen gratulans mihi Cæsar de supplicatione, triumphat de sententia Catonis, nec scribit quid ille sententiæ dixerit, sed tamen supplicationem eum mihi non decreuisse. redeo ad Hirrum. cœperas eum mihi placare: perfice. habes Scrofam. habes Silium. ad eos ego etiã antea scripsi, & ad ipsum Hirrum: locutus enim erat cum ijs, commode se potuisse impedire, sed noluisse; assensum tamen esse Catoni amicissimo meo, cum is honorificentissimam in me sententiam dixisset; nec me ad se ullas literas misisse, cum ad omneis mitterem. uerum dicebat: ad eum enim solum, & ad Crassipedem non scripseram. atque hæc de rebus forensibus. Redeamus domum. dijungere me ab illo uolo. mirus est φυράτης Germanus Lartidius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ. reliqua expediamus, hoc primum, quod accessit cura dolori meo, sed hoc tamen quicquid est. Prætianum cum ijs rationibus, quas ille meas tractat, admisceri nolo. scripsi ad Terentiam, scripsi etiam ad ipsum, me, quicquid possem numorum, ad apparatum sperati triumphi ad te redacturum. ita puto ἀμεμπτα fore. uerum ut lubebit. hanc quoq; suscipe curam, quemadmodum experiamur. id & ostendisti quibusdam literis ex Epeiro, & Athenis datis, & in eo ego te adiuuabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

BRVNDVSIVM uenimus VII.Cal.Dec.usi tua felicitate nauigandi. ita belle nobis flauit ab Epeiro lenissimus Auster, mitis. hunc σπουδάζοντα, si cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo uendito. Inualetudo tua me ualde conturbat: significant enim tuæ literæ te prorsus laborare. ego autem cum sciam, quàm sis fortis, uehementius esse quiddam suspicor, quod te cogat cedere, & propemodum infringat. etsi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, et alteram leuiorem accedere. Terentia uero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundusinam uenit, quo ego in portum, mihiq; obuia in foro fuit, L.Pontium sibi in Trebulano dixisse narrabat, etiam eam decessisse. quod si ita est, quod maxime mehercule opto, id spero tua prudentia, & temperantia te consecutum. uenio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempore accepi, aliam alia iucundiorem, quæ quidem erant tua manu. nam Alexidis manũ amabam, quod tam propè accedebat ad similitudinem tuæ: literæ manum non amabam, quia indicabat te non ualere. cuius quoniam mentio iam facta est, Tironem Patris ægrum reliqui, adolescentem, ut nosti, (& adde siquid uis) probum: nihil uidi melius: itaq; careo ægre. quãquãuidebatur se nõ grauiter habere, tamẽ sum solicitus, maximamq; spem habeo in M.Cury diligentia, de qua ad me scripsit Tiro, & multi nũtiarunt. Curius autem ipse sensit, quàm tu uelles à me diligi: & eo sum admodum delectatus: & mehercule est, quem facile diligas.

αὐτόχθων in homine urbanitas. eius testamentum de
* tortorio Ciceronum signis obsignatum, cohortisq; prætoriæ. fecit palàm te ex libella, me ex teruncia. Corcyræ Alexion me opipare muneratus est. Q. Ciceroni obsisti non potuit, quo minus Thyamim uideret. Filiola tua te delectari lætor, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν esse τὴν πρὸς τὰ τέκνα: etenim si hæc non est, nulla potest homini esse ad hominẽ naturæ adiunctio: qua sublata, uitæ societas tollitur. bene conueniant, inquit, Carneades, spurce, sed tamen prudentius, q̃ Lucius noster, & Patron. qui, cum omnia ad se referant, quicquã alterius causa fieri putant: cum ea re bonum uirum oportere esse dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum sit; non intelligunt se de callido homine loqui, non de bono uiro. sed hæc opinor sunt in ijs libris, quos tu laudando, animos mihi addidisti. redeo ad rem.

Quomodo expectabam epistolam, quam Philoxeno dedisses? (scripseras enim, in ea esse de sermone Pompeij Neapolitano) eam mihi Patron Brundusij reddidit, Corcyræ, ut opinor, acceperat. nihil potuit esse iucundius: erat enim de Rep. de opinione, quam is uir haberet integritatis meæ; de beneuolentia, quam ostendit eo sermone, quem habuit de triumpho. sed tamen hoc iucundissimum, quòd intellexi te ad eum uenisse, ut eius animum erga me perspiceres. hoc mihi inquam accidit iucundissimum. de triumpho autem nulla me cupiditas unquam tenuit ante Bibuli impudentissimas literas, quas amplissime supplicatio consecuta est. à quo si ea gesta sunt, quæ scripsit, gauderem, & honori fauerem. nũc illum, qui pedem porta, quoad hostis cis Euphratem

fuit, non extulerit, honore augeri, me in cuius exercitus spem illius exercitus habuit, idem non assequi, dedecus est nostrum, nostrum inquam te coniungens. itaq; omnia experiar, & ut spero, assequar. quòd si tu ualeres, iam mihi quædam explorata essent, sed, ut spero, ualebis. De randusculo Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, aueo scire, Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit maleuolus: dedit integritatis, iustitiæ, clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam: quod postulabam, negauit. id itaq; Cæsar his literis, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quomodo exultat Catonis in me ingratissimi iniuria? at hic idem Bibulo dierum XX. ignosce mihi, non possum hæc ferre, nec feram. cupio ad omneis tuas epistolas, sed nihil necesse est: iam enim te uidebo. illud tamen de Chrysippo. nam de altero illo minus sum admiratus operario homine: sed tamen ne illo quidem quicquã improbius. Chrysippum uero, quem ego propter literularum nescio quid libenter uidi, in honore habui, discedere à puero insciente me? mitto alia, quæ audio multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil uisum est sceleratius. itaq; usurpaui uetus illud Drusi, ut ferunt, Prætoris in eo, qui eadem liber non iuraret: me istos liberos non addixisse, præsertim cum adesset nemo, à quo recte uindicarentur. id tu, ut uidebitur, ita accipies: ego tibi assentiar. uni tuæ disertissimæ epistolæ nõ rescripsi, in qua est de periculis Reip. quid rescriberem? ualde eram perturbatus. sed ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum semiuiuum reliquerunt. Vale.

CICERO ATTICO S.

A D VIII. Id. Dec. in Trebulanum ueni, & ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit. è quibus hãc primo aspectu uoluptatem cepi, quod erant à te ipso scriptæ. deinde earum accuratissima diligentia sum mirũ in modum delectatus. ac primum illud, in quo te Dicæarcho assentiri negas, & si cupidissime expressum, & expetitum à me sit, & approbatum à te, ne diutius anno in prouincia essem, tamen non est nostra contentione perfectum: sic enim scito, uerbum in senatu factum esse nunquam de ullo nostrum, qui prouincias obtinuimus, quo in his diutius, quàm ex S.C. maneremus: ut iam ne istius quidem rei culpam sustineam, quòd minus diu fuerim in prouincia, quàm fortasse fuerit utile. sed quid, si hoc melius? opportune dici uidetur, ut in hoc ipso: siue enim ad concordiam res adduci potest, siue ad bonorum uictoriam; utriusuis rei me aut adiutorem uelim esse, aut certe non expertem: sin uincũtur boni; ubicunq; essem, unà cum iis uictus essem. quare celeritas nostri reditus ἀμεταμέλητος debet esse. quòd si ista nobis cogitatio de triumpho iniecta non esset, quam tu quoq; approbas: næ tu haud multum requireres illum uirum, qui in VI. libro informatus est: quid enim tibi faciã, qui illos libros deuorasti? quin nunc ipsum non dubitabo, rem tantam abiicere, si id erit rectius. utrunq; uero simul agi non potest, & de triumpho ambitiose, & de Rep. libere. sed ne dubitaris, quin, quod honestius, id mihi futurum sit antiquius. nam quod putas utilius esse, uel mihi quàm tu-

tius sit, uel etiam ut Reip. prodesse possim, me esse cum imperio: id coràm cõsiderabimus quale sit: habet enim res deliberationem: & si ex parte magna tibi assentior.

De animo autem meo erga Remp. bene facis, quòd non dubitas; & illud probe iudicas, nequaquam satis pro meis officijs, pro ipsius in alios effusione illum in me liberalem fuisse; eiusq; rei causam uere explicas; & eis, quæ de Fabio, Caninioq; acta scribis, ualde consentiunt. quæ si secus essent, totumq; se ille in me profudisset: tamen illa, quam scribis, custos Vrbis me præclaræ inscriptionis memorem esse cogeret, nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium, àut Seruium, quibus tu es contentus: sed aliquid nos uellet nobis dignum & sentire, & defendere. quod quidem agerem, si liceret, alio modo, ac nunc agendum est. de sua potentia dimicant homines hoc tempore periculo ciuitatis: nam si Resp. defenditur, cur ea Consule isto ipso defensa non est? cur ego, in cuius causa Reip. salus consistebat, defensus postero anno non sum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum est? cur tantopere pugnatum est, ut de eius absentis ratione habenda decem Tribuni pl. ferrent? his ille rebus ita conualuit, ut nunc in uno ciue Resp. ad resistendum imbecilla sit. quæ mallem tantas ei uires non dedisset, quàm nunc tam ualenti resisteret. sed quoniam res eò deducta est, non quæram, ut scribis, τὸ σκάφος τῶν Ατρειδῶν. mihi σκάφος unum erit, quod à Pompeio gubernabitur. illud ipsum, quod ais; quid fiet, cum erit dictum? dic M. Tulli σύντομα. Pompeio assentiar. ipsum tamen Pompeium separatim ad cócordiam hortabor: sic enim sen

tio, maximo in periculo rem esse. uos scilicet plura, qui in Vrbe estis. ueruntamen hoc uideo, cum homine audacissimo, paratissimoq; negotium esse: omneis damnatos, omneis ignominia affectos, omneis damnatione, ignominiaq; dignos illac facere, omnem ferè iuuentutem, omnem illam urbanam ac perditam plebem, Tribunos ualenteis addito C. Cassio, omneis, qui ære alieno premantur, quos plureis esse intelligo, quàm putaram. causam solum illa causa non habet: cæteris rebus abundat. hic omnia facere omnis debet, ne armis decernatur: quorum exitus semper incerti, nunc uero in alteram partem magis timendi. Bibulus de prouincia decessit: Veientonem præfecit. in decedendo erit, ut audio, tardior. quem cum ornauit Cato, declarauit ys se solis non inuidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem posset accedere. Nunc uenio ad priuata: ferè enim respondi tuis literis de Rep. & ys, quas in suburbano, & ys, quas postea scripsisti. ad priuata uenio. unum etiam de Celio. tantum abest, ut meam ille sententiam moueat, ut ualde ego ipsi, quòd de sua sententia decesserit, pœnitendum putem. sed quid est, quòd cuncti Luceys sint addicti? hoc te prætermisisse miror. De Philotimo faciam equidem, ut mones. sed ego mihi ab illo non rationes expectabam, quas tibi edidit, uerum id reliquum, quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu uoluit, quodq; idem in Asia mihi sua manu scriptum dedit. id si præstaret, quantum mihi æris alieni esse ibi edidit, tantum, & plus etiam ipse mihi deberet. sed in hoc genere, si modo per Remp. licebit, non accusabimur posthac: neq; hercule

cule

*cule antea negligentes fuimus, ſed amicorum multitu=
dine occupati . ergo utemur, ut polliceris, & opera, &
conſilio tuo, nec tibi erimus, ut ſpero, in eo moleſti.* De
Serperaſtris *cohortis meæ, nihil eſt,* ꝙ doleas : *ipſi enim
ſe collegerunt admiratione uitæ integritatis meæ . ſed
me mouerat nemo magis, quàm is, quem tu neminé pu=
tas . idem & initio fuerat, & nunc eſt egregius . ſed in
ipſa deceſſione ſignificauit ſperaſſe ſe aliquid , & id ,
quod animum induxerat pauliſper, non tenuit , ſed ci=
to ad ſe redijt, meiſq; honorificentiſſimis erga ſe officijs
uictus , pluris ea duxit , quàm omnem pecuniam . ego
à* Curio *tabulas accepi, quas mecum porto.* Horten=
*ſij legata cognoui . nunc aueo ſcire, quid hominis ſit, &
quarum rerum auctionem inſtituat : neſcio enim , cur,
cum portam* Flumentanam Celius *occuparit , ego* Pu=
teolos non faciam meos. Venio ad Piræea.*in quo ma
gis reprehendendus ſum,* ꝙ *homo* Romanus Piræea *ſcri
pſerim, non* Piræeum*(ſic.n.omnes noſtri locuti ſunt)* q̃
*quòd, in, addiderim : non enim hoc ut oppido præpoſui,
ſed ut loco. & tamé* Dionyſius *noſter, qui eſt nobiſcum,
&* Nicias Cous *non rebatur oppidum eſſe* Piræea . *ſed
de re uidero . noſtrum quidem ſi eſt peccatum, in eo eſt,
quòd non ut de oppido locutus ſum , ſed ut de loco: ſe=
cutuſq; ſum, non dico* Cæcilium, *Mane ut ex portu in* Pi
ræeum(malus enim auctor latinitatis eſt)ſed Teréntium,
*cuius fabellæ propter elegantiam ſermonis putabantur
à* C. Lælio *ſcribi , Heri aliquot adoleſcentuli coimus in*
Piræeum . *& idem ,* Mercator *hoc addebat , captam è*
Sunio . *quòd ſi* δήμους *oppida uolumus eſſe , tam eſt
oppidum* Sunium, *quàm* Piræeus . *ſed quoniam gram=*

maticus es, si hoc mihi ζήτημα persolueris, magna me molestia liberaris. ille mihi literas blandas mittit. facit idem pro eo Balbus. mihi certum est ab honestissima sententia digitum nusquam. sed scis, illi reliquum quãtum sit. putas'ne igitur uerendum esse, ne aut obyciat id nobis aliquis, si languidius; aut repetat, si fortius? quid ad hæc repereris? soluamus, inquis. age, à Celio mutuabimur. hoc tu tamen consideres uelim: puto.n. in senatu, siquando præclare pro Rep. dixero, Tartessiũ istum tuũ mihi exeunti, iube sodes numos curare. quid superest? etiam. gener est suauis mihi; Tulliæ, Terentiæ quantumuis: uel ingeniÿ, uel humanitatis satis. reliqua, quæ nosti, ferenda: scis enim, quos aperuerimus. qui omnes, præter eum, de quo per te egimus, reum me facere rentur: ipsis enim expensum nemo offeret. sed hæc coràm: nam multi sermonis sunt. Tironis reficiendi spes est in M. Curio: cui ego scripsi, tibi eum gratissimum facturum. Vale. Data V. Id. Dec. à Pontio, ex Trebulano.

CICERO ATTICO S.

DIONYSIVM flagrãtem desiderio tui misi ad te, nec mehercule æquo animo, sed fuit concedendum. quem quidem cognoui cum doctum (quod mihi iam ante erat notum) tum sanctum, plenum officiÿ, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare uidear, planè uirum bonum. Pompeium uidi IIII. Id. Dec. fuimus unà horas duas fortasse. magna lætitia mihi uisus est affici meo aduentu. de triumpho hor=

tari, suscipere parteis suas, monere, ne ante in senatum accederem, q̃ rem confecissem, ne dicendis sententijs aliquem Tribunum alienarem. quid quæris? in hoc iudicio, et officio sermonis nihil potuit esse prolixius. de Rep. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus: nihil ad spem concordiæ: planè illum ab se alienatum cum ante intelligeret, tum uero proxime iudicasse: uenisse Hircium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse: & cum ille ad VIII. Id. Dec. uesperi uenisset, Balbus de tota re constituisset, ad VII. ad Scipionem ante lucem uenisse: multa de nocte profectum esse ad Cæsarem. hoc illi τεκμηριῶδες uidebatur esse alienationis. quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterũ Consulatum, fortuna summam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in discrimen adducat. quòd si ruere cœperit, næ ego multa timeo, quæ non audeo scribere. sed ut nunc est, ad III. Non. Ian. ad Vrbem cogito. Vale.

CICERO ATTICO S.

MVLTAS uno tempore accepi epistolas tuas: quæ mihi, quanq̃ recentiora audiebam ex ijs, qui ad me ueniebant, tamen erant iucundæ: studium.n. & beneuolentiá declarabant. Inualetudine tua moueor: & Piliã in idem genus morbi delapsam, curã tibi afferre maiorem sentio. date igitur operã, ut ualeatis. De Tirone uideo tibi curæ esse: quẽ quidẽ ego, etsi mirabiles utilitates mihi præbet, cum ualet, in omni genere uel negotiorum, uel studiorum meorum, tamen propter humanitatẽ, &

modestiam malo saluum, quàm propter usum meũ.
* Philogenes mecum nihil unquã de Luscenio locutus est. de cæteris rebus habes Dionysium. Sororem tuam nõ uenisse in Arcanum miror. De Chrysippo, meum consilium probari tibi, non moleste fero. Ego in Tusculanum? nihil sanè hoc tempore. deuium est τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia δύσχρηστα. sed de Formiano Tarracinam prid. Cal. Ian. inde Pontinum sumam. inde Albanum Pompeij: ita ad Vrbem III. Non. natali meo. De Rep. quotidie magis timeo: non enim boni, ut putaui, consentiunt. quos ego equites Romanos, quos senatores uidi, qui acerrime cũ cætera, tum hoc iter Põpeij uituperarent? pace opus est. ex uictoria cum multa mala, tum certe tyrannis existet. sed hæc propediem coràm. iam planè mihi deest, quid ad te scribam: nec enim de Rep. quòd uterq; nostrum scit eadem: & domestica nota sunt ambobus. reliquum est iocari, si hic sinat: nam ego is sum, qui, illi concedi, putem utilius esse, quod postulat, quàm signa conferri: sero enim resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid sentis igitur, inquis? nihil scilicet, nisi de sententia tua, nec prius quidem, quàm nostrum negotium aut confecerimus, aut deposuerimus. Cura igitur, ut ualeas. aliquando ἀπότριψαι quartanam istam diligentia, quæ in te summa est.

CICERO ATTICO S.

PLANÈ deest, quid ad te scribam: nota omnia tibi sunt. nec ipse habeo, à te quid expectem. tantum igi-

tur nostrum illud solenne seruemus, ut ne quem istuc euntem sine literis dimittamus. De Rep. ualde timeo: *nec adhuc ferè inueni, qui non concedendum putaret Cæsari, quod postularet, potius, q̃ depugnandum. est illa quidem impudens postulatio opinione ualentior: cur autem nunc primum ei resistamus,* οὐ γὰρ ἄν τόδε μεῖζον ἔποι κακόν, *q̃ cum quinquennium prorogabamus, aut cum, ut absentis ratio haberetur, ferebamus? nisi forte hæc illi tum arma dedimus, ut nũc cum bene parato pugnaremus. dices, quid tu igitur sensurus es? non idem, quod dicturus: sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem, quod Pompeius, neq; id faciam humili animo: sed rursus hoc permagnum Reip. malũ est, & quodammodo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus à Pompeio dissidere.* Vale.

CICERO ATTICO S.

DIONYSIVS, *uir optimus, ut mihi quoque est perspectus, & doctissimus, tuiq; amantissimus, Romam uenit* XV. Cal. Ian. *& literas à te mihi reddidit: tot enim uerba sunt de Dionysio in epistola tua. illud priuatius non ascribis,* Et tibi gratias egit. *atqui certe ille agere debuit, &, si esset factum, quæ tua est humanitas, ascripsisses. mihi autem nulla de eo* παλινῳδία *datur propter superioris epistolæ testimonium. sit igitur sanè bonus uir: hoc enim ipsum bene fecit, quòd mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit.* Philogenes *recte ad te scripsit: curauit enim, quod debuit. eum ego uti ea pecunia uolui, quoad liceret: itaque usus est menses* XIIII. *Pontinum cupio ualere:*

& quod scribis in Vrbem introisse, uereor quid sit: nam id nisi graui de causa non fecisset. Ego, quoniã IIII. Non. Ian. compitalitius dies est, nolo eo die in Albanum uenire molestus familiæ. ueniam III. Non. igitur inde ad Vrbem prid. Non. Tua λῆψις quem in diem incurrat, nescio, sed prorsus te commoueri incommodo ualetudinis tuæ nolo. De honore nostro, nisi quid occulte Cæsar per suos Tribunos molitus erit, cætera uidẽtur esse tranquilla. tranquillissimus autem animus meus, qui totum istuc æqui boni facit, & eo magis, quòd iam à multis audio constitutum esse Pompeio, & eius consilio, in Siciliam me mittere, quòd imperium habeã. id est Ἀβδηριτικόν: nec enim senatus decreuit, nec populus iussit me imperiũ in Sicilia habere. sin hoc Resp. ad Pompeium refert: qui me magis, quàm priuatum aliquem mittat? itaque, si hoc imperium mihi molestũ erit, utar ea porta, quam primum uidero. nam quod scribis, mirificam expectationem esse mei, neque tamen quenquam bonorum, aut satis bonorum dubitare, quid sensurus sim: ego, quos tu bonos esse dicas, non intelligo: ipse nullos noui: sed ita, si ordines bonorum quærimus: nam singulares sunt boni uiri: uerum in dissensionibus ordines bonorum, & genera quærenda sunt. senatum bonum putas, per quem sine imperio prouinciæ sunt? nunquam enim Curio sustinuisset, si cum eo agi cœptũ esset. quam sententiam senatus sequi noluit. ex quo factum est, ut Cæsari non succederetur. an publicanos? qui nunquam firmi, sed nunc Cæsari sunt amicissimi. an fœneratores? an agricolas? quibus optatissimum est otiũ: nisi eos timere putas, ne sub regno sint, qui id nun=

quam, dummodo otiosi essent, recusarunt. quid ergo? exercitũ retinentis, cum legis dies trãsierit, rationem haberi placet? mihi uero ne absentis quidem. sed, cum id datum est, illud unà datum est. annorum decem imperium, & ita latum, placet? placet igitur etiam me expulsum, & agrum Campanum periysse, & adoptatum patritium à plebeio, Gaditanum à Mitylenæo. & Labieni diuitiæ, & Mamurræ placent, & Balbi horti, & Tusculanum. sed horum omnium fons unus est. imbecillo resistendum fuit, & id erat facile. nunc legiones XI. equitatus tantus, quantum uolet; Transpadani, plebs urbana, tot Tribuni pl. tam perdita iuuentus, tanta auctoritate dux, tanta audacia. cum hoc aut depugnandum est, aut habenda è lege ratio. depugna, inquis, potius, quàm seruias: ut quid? si uictus eris, proscribare: si uiceris, tamen seruias. quid ergo, inquis, acturus es? idem quod pecudes, quæ dispulsæ sui generis sequũtur greges. ut bos armenta, sic ego bonos uiros, aut eos, quicunque dicentur boni, sequar, etiam si ruent. quid sit optimum male contractis rebus, planè uideo: nemini est enim exploratum, cum ad arma uentum est, quid futurum sit: at illud omnibus, si boni uicti sunt, nec in cæde principum clementiorem hũc fore, quàm Cinna fuerit, nec moderatiorem, quàm Sulla in pecuniys locupletium. ἐμπολιτεύομαί σοι iandudum, & facerem diutius nisi me lucerna desereret. ad summam dic M. Tulli. assentior Cn. Pompeio, idest T. Pomponio. Alexim humanissimum puerum, nisi forte, dum ego absum, adolescens factus est (id enim agere uidebatur) saluere iubeas uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVID opus est de Dionysio tam ualde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? suspicionem autem eo mihi maiorem tua taciturnitas attulerat, quòd & tu soles conglutinare amicitias testimonijs tuis, & illum aliter cum alijs de nobis locutum audiebam. sed prorsus ita esse, ut scribis, mihi persuades. itaque ego is in illum sum, quem tu me esse uis. Diem tuũ ego quoq; ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaueram, & animaduerteram posse pro re nata te non incõmode ad me in Albanum uenire III. Non. Ian. sed, amabo te, nihil incommodo ualetudinis feceris: quid enim est tantum in uno, aut altero die? Dolabellam uideo Liuiæ testamento cũ duobus cohæredibus esse in triente, sed iuberi mutare nomẽ. est πολιτικὸν σκέμμα, rectum ne sit nobili adolescenti mutare nomen mulieris testamento. sed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, cum sciemus, quantum quasi sit in trientis triente.

Quod putasti fore, ut ante, quàm istuc uenirem, Pompeium uiderem, factum est ita: nam VI. Cal. ad Lauernium me consecutus est. unà Formias uenimus, & ab hora octaua ad uesperũ secretò collocuti sumus. quod quæris, ecquæ spes pacificationis sit: quãtum ex Pompeij multo, & accurato sermone perspexi, ne uoluntas quidem est: sic enim existimat, si ille uel dimisso exercitu Consul factus sit, σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. atque etiã putat eum, cum audierit contra se diligenter parari, Cõsulatum hoc anno neglecturum, ac potius exerci-

tum, prouinciamq; retenturum. ſin autem ille fureret, uehementer hominem contemnebat, & ſuis, & Reip. copys confidebat. quid quæris? etſi mihi crebro ξυνὸς ἐνυάλιος occurrebat, tamen leuabar cura, uirum fortem, & peritum, & plurimum auctoritate ualentem audiens πολιτικῶς de pacis ſimulatæ periculis diſſerentem. habebamus autem in manibus Antonij cõcionem habitam X. Cal. Ian. in qua erat accuſatio Pompeij uſq; à toga pura, querela de damnatis, terror armorum. in quibus ille, quid cenſes, aiebat, facturum eſſe ipſum, ſi in poſſeſſionem Reip. uenerit, cum hæc Quæſtor eius infirmus, & inops audeat dicere? quid multa? non modo non expetere pacem iſtam, ſed etiam timere uiſus eſt. ex illa autem ſententia ira relinquendæ Vrbis mouet hominem, ut puto. mihi autem illud moleſtiſſimum eſt, quòd ſoluendi ſunt numi Cæſari, & inſtrumentum triumphi eò conferendum: eſt enim ἄμορφον ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην eſſe. ſed hæc, & multa alia coràm. Quotidie ne, inquis, à te accipiendæ literæ ſunt? ſi habebo, cui dem, quotidie. at iam ipſe ades. tum igitur, cum uenero, deſinam. unas uideo mihi à te non eſſe redditas, quas L. Quintius familiaris meus cum ferret, ad Buſtum Baſily uulneratus, & deſpoliatus eſt. uidebis igitur, nunquid fuerit in his, quod me ſcire opus ſit. & ſimul tu hoc διευκρινήσεις πρόβλημα ſane πολιτικὸν: cum ſit neceſſe aut habere Cæſaris rationem, illo exercitum uel per ſenatum, uel per Tribunos pl. obtinente; aut perſuaderi Cæſari, ut tradat prouinciam, atq; exercitum, & ita Conſul fiat: aut, ſi id non perſuadeatur, haberi comitia ſine illius ratione

illo patiente, atque obtinente prouinciam: aut, si per Tribunos pl. non patiatur, tamen quiescat, rem adduci ad interregnum: aut, si ob eam causam, quòd ratio eius non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere: illum autem initium facere armorum aut statim nobis minus paratis, aut tum, cum comitijs, amicis eius postulantibus, ut è lege ratio habeatur, impetratum non sit: ire autem ad arma aut hanc unam ob causam, quòd ratio non habeatur; aut addita causa, si forte Tribunus pl. senatum impediens, aut populum incitans notatus, aut S.C. circunscriptus, aut sublatus, aut expulsus sit, dicens ue se expulsum ad illũ confugerit: suscepto autem bello, aut tenenda sit Vrbs, aut, ea relicta, ille à cõmeatu, & reliquis copijs intercludendus: quòd horum malorum, quorum aliquod certe subeũdum est, minimum putes. dices profecto, persuaderi illi, ut tradat exercitum; & ita Consul fiat. est omnino id eiusmodi, ut, si ille eò descendat, contra dici nihil possit. idq; cum, si non obtinet ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. nobis autem, ut quidam putant, nihil est timendum magis, quàm ille Consul. at, sic malo, inquies, quàm cum exercitu. certe. sed, istuc ipsum sic ò magnum malum, putat aliquis. neq; ei remedium est ullum. cedendum est, si id uolet. uide Consulem illum iterum, quem uidisti Consulatu priore. at tum imbecillus plus, inquis, ualuit, quàm tota Resp. quid nunc putas? & eo Consule, Pompeio certum est esse in Hispania. ò rem miseram: siquidem id ipsum deterrimũ est, quod recusari non potest, & quod ille si faciat, iam iam à bonis omnibus summam ineat gratiam. tollamus igi-

tur hoc, quò illum posse adduci negant. de reliquis quid est deterrimum? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentissime postulat: nam quid impudentius? tenuisti prouinciam per decem annos, non tibi à senatu, sed à te ipso per uim, & per factionem datos. præteryt tempus legitimum non legis, sed libidinis tuæ, fac tamen legis: ut succedatur, decernitur: impedis, & ais, habe mei rationem: habe tu nostrum. exercitum tu habeas diutius, quàm populus iussit, inuito senatu? depugnes oportet, nisi concedis, cum bona quidem spe, ut ait idem, uel uincendi, uel in libertate moriendi. iam si pugnandum est; quo tempore, in casu; quo consilio, in temporibus situm est. itaque te in ea quæstione non exerceo. ad ea, quæ dixi, affer, siquid habes. equidem dies, noctesq; torqueor. Vale.

CICERO ATTICO S.

SVBITO consilium cepi, ut ante, quàm luceret, exirem, nequi conspectus fieret, aut sermo, lictoribus præsertim laureatis. de reliquo, neque hercule, quid agã, nec, quid acturus sim, scio: ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilij. tibi uero quid suadeã, cuius ipse consilium expecto? Cneus noster quid consilij ceperit, capiat'ue, nescio, adhuc in oppidis coarctatus: & stupent omnes. si in Italia consistat, erimus unà. sin cedet, consilij res est. adhuc certe (nisi ego insanio) stulte omnia, & incaute. tu quæso crebro ad me scribe, uel quod in buccam uenerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVAESO, *quid hoc est? aut quid agitur? mihi enim tenebræ sunt.* Cingulum,*inquit,nos tenemus.* Anconem *amisimus.* Labienus *discessit ab* Cæsare.*utrum de impe=ratore populi* R.*an de* Annibale *loquuntur? ò hominem amẽtem, & miserum, qui ne umbram quidem unquam* τοῦ καλοῦ *uiderit. atq; hæc ait omnia facere se dignita=tis causa. ubi est autẽ dignitas, nisi ubi honestas? nũ hone stum igitur habere exercitum nullo publico consilio? oc=cupare urbes ciuium, quo facilior sit aditus ad patriã?* χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους, *sexcenta alia scele ra moliri,* τὴν θεῶν μεγίστην ὡς ἔχειν τυραννίδα? *sibi ha beat suam fortunã. unam mehercule tecum apricatio=nem in illo* Lucretino *tuo sole malim, q̃ omnia istiusmo di regna; uel potius mori millies, q̃ semel illiusmodi quic quam cogitare. quid si tu uelis, inquis? age quis est, cui uelle non liceat? sed ego hoc ipsum uelle miserius esse du co, quàm in crucem tolli. una res est ea miserior, adipi=sci, quod ita uolueris. sed hæc hactenus: libenter enim in his molestijs* ἐνσχολάζω σοι. *redeamus ad nostrum.*

Per *fortunas quale tibi cõsilium* Pompeij *uidetur? (hoc quæro, ꝙ* Vrbem *reliquerit) ego enim* ἀπορῶ. *tum ni=hil absurdius.* Vrbem *tu relinquas? ergo idem, si* Galli *uenirent. non est, inquit, in parietibus* Resp. *at in aris, & focis. fecit idem* Themistocles*: fluctum enim totius bar bariæ ferre urbs una non poterat. at idem* Pericles *non fecit annum ferè post quinquagesimũ, cum præter mœ nia nihil teneret. nostri olim* Vrbe *reliqua capta, arcem*

tamen retinuerunt. οὕτως που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν. *rurſus autem ex dolore municipali, ſermonibusq; eorum, quos conuenio, uidetur hoc conſilium exitum habiturum. mira hominum querela eſt (neſcio iſtic: ſed facies, ut ſciam) ſine magiſtratibus* Vrbem *eſſe, ſine ſenatu. fugiens deniq;* Pompeius *mirabiliter homines mouet. quid quæris? alia cauſa facta: nihil iam concedendum putant* Cæſari. *hæc tu mihi explica qualia ſint.* Ego *negotio præſum non turbulento: uult enim me* Pompeius *eſſe, quem tota hæc* Campana, *et maritima ora habeat* ἐπίσκοπον, *ad quē delectus, & ſumma negotij referatur. itaq; uagus eſſe cogitabam. te puto iam uidere, quæ ſit* ὁρμὴ Cæſaris, *qui populus, qui totius negotij ſtatus. ea uelim ſcribas ad me, & quidem, quoniā mutabilia ſunt, quamſæpiſſime: acquieſco enim & ſcribens ad te, & legens tua.* Vale.

CICERO ATTICO S.

V NAM *adhuc à te epiſtolam acceperam, datam* XII. Cal. Iun. *in qua ſignificabatur, aliā te ante dediſſe, quam non acceperam. ſed quæſo ut ſcribas quamſæpiſſime, non modo ſiquid ſcies, aut audieris, ſed etiam ſiquid ſuſpicabere: maximeq; quid nobis faciundum, aut non faciundum putas.* Nam *quod rogas, curem, ut ſcias, quid* Pompeius *agat: ne ipſum quidem ſcire puto: noſtrum quidem nemo. uidi* Lentulum Cos. Formijs X. Cal. Iun. *uidi* Libonem. *plena timoris, & erroris omnia. ille iter* Larinum: *ibi enim cohortes, &* Luceriæ, & Theani, *reliquæ in* Apulia. *inde utrum conſiſtere uſpiam uelit,*

an mare transire, nescitur . si manet, uereor ne exercitum firmum habere non possit . sin discedit, quò, aut quà, aut quid nobis agendum sit, nescio . nam istum quidem, cuius φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto : nec enim rerum prolatio, nec senatus, magistratuumq́; discessus, nec ærarium clausum tardabit . sed hæc, ut scribis, cito sciemus . interim uelim mihi ignoscas, quòd ad te scribo tam multa toties : acquiesco enim: & tuas uolo elicere literas, maximeq́; consilium, quid agam, aut quo me pacto geram : dimittam ne me penitus in causam (non deterreor periculo, sed disrumpor dolore : tam ne nullo consilio, aut tam contra meum consilium gesta esse omnia?) an cuncter, & tergiuerser, & iys me dem, qui tenent, qui potiuntur. αἰδέομαι Τρῶας, nec solum ciuis, sed etiam amici officio reuocor . etsi frangor sæpe misericordia puerorum. ut igitur ita perturbato, etsi te eadem solicitant, scribe aliquid, & maxime, si Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M. quidem Lepidus (nam fuimus unà) eum finem statuit, L. Torquatus eũdem . me cum multa, tum etiam lictores impediunt . nihil uidi unquam, quod minus explicari posset . itaq; à te nihil dum certi exquiro, sed quid uideatur . deniq; ipsam ἀπορίαν tuam cupio cognoscere. Labienum ab illo discessisse, propemodum constat . si ita factum esset, ut ille Romam ueniens magistratum, et senatum Romæ offenderet : magno usui causæ nostræ fuisset : damnasse enim sceleris hominem amicum Reip. causa uideretur. quod nunc quoque uidetur, sed minus prodest : non enim habet, cui prosit : eumq́; arbitror pœnitere : nisi

forte id ipsum est falsum, discessisse illum: nos quidem pro certo habebamus. & uelim (quanquam, ut scribis, domesticis te finibus tenes) formam mihi Vrbis exponas, ecquod Pompeij desiderium, ecquæ Cæsaris inuidia appareat: etiam quid censeas de Terentia, & Tullia; Romæ eas esse, an mecum, an aliquo tuto loco. & hæc, & siquid aliud, ad me scribas uelim, uel potius scriptites. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE Vennonianis rebus tibi assentior. Labienum ἥρωα iudico: facinus iandiu nullum ciuile præclarius. qui, ut aliud nihil, hoc tamen profecit, dedit illi dolorem: sed etiam ad summam profectum aliquid puto. amo etiam Pisonem: cuius iudicium de genero suspicor uisum iri graue. quanquam, genus belli quod sit, uides. ita ciuile est, ut non ex ciuium dissensione, sed ex unius perditi ciuis audacia natum sit. is autem ualet, exercitum tenet multa spe, & promissis, omnia omnium cócupiuit. huic tradita Vrbs est, nuda præsidio, referta copijs. quid est, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & tecta non patriam, sed prædam putet? quid autem sit acturus, aut quomodo, nescio, sine senatu, sine magistratu. ne simulare quidem poterit quicquam πολιτικῶς. nos autem ubi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux quàm ἀστρατήγητος, tu quoque animaduertis, cui ne Picena quidem nota fuerint. quàm item sine consilio res stet: ut enim alia omittam decem annorum peccata, quæ conditio non huic fugæ præstitit? nec uero nunc

quid cogitet, scio, ac non desino per literas sciscitari. nihil esse timidius constat, nihil perturbatius. itaque nec præsidium, cuius parandi causa ad Vrbem retentus est, nec locum, ac sedem præsidij ullam uideo. spes omnis in duabus inuidiose retentis, penè alienis legionibus: nam delectus adhuc quidem inuitorum est, & à pugnando abhorrentium. conditionum autem amissum tempus est. quid futurum sit, non uideo. commissum quidem à nobis certe est, siue à nostro duce, ut è portu sine gubernaculis egressi, tempestati nos traderemus. itaq; de Ciceronibus nostris dubito quid agam: nam mihi interdum amandandi uidentur in Græciam. de Tullia autem, & Terentia, cum mihi barbarorum aduentus ad Vrbem proponitur, omnia timeo. cum autem Dolabellæ uenit in mentem, paulum respiro. sed uelim consideres, quid faciendum putes: primum πρὸς τὸ ἀσφαλές: aliter enim mihi de illis, ac de me ipso consulendum est: deinde πρὸς τὰς δόξας, ne reprehendamur, quòd eas Romæ uelimus esse in communi bonorum fuga. quin etiam tibi, & Peduceo (scripsit enim ad me) quid faciatis, uidendum est: is enim splendor est uestrũ, ut eadem postulentur à uobis, quæ ab amplissimis ciuibus. sed de hoc tu uidebis, quippe cum de ipso, ac de me ista considerare uelim. reliquum est, ut, & quid agatur, quoad poteris, explores, scribasq; ad me, & quid ipse coniectura assequare. quod etiam à te magis expecto: nam acta, omnibus nuntiantibus: à te expecto futura. μάντις δ' ἄριστος. loquacitati ignosces, quæ & me leuat ad te quidem scribentem, & elicit tuas literas.

Aenigma Oppiorum ex Velia planè non intellexi: est enim

est enim numero Platonis obscurius. iam intellexi tuũ
* ænigma: Oppios enim de Velia Sanctones dicis in eo æstu, aut die. quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ summa congruebant. L. Cæsarem uidi Minturnis ad VIII. Cal. Febr. mane cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed scopas solutas: ut id ipsum mihi ille uideatur irridendi causa fecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit, nisi forte non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est. Labienus, uir mea sententia magnus, Theanum uenit ad IX. Cal. Febr. ibi Pompeium, Consulesq; conuenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit, scribam ad te, cũ certum sciam. Pompeius ab Theano Larinum uersus profectus est ad VIII. Cal. eo die mansit Venafri. aliquantum animi uidetur nobis attulisse Labienus. sed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis scribam. ista magis expecto, quid illinc afferatur, quo pacto de Labieno ferat, quid agat Domitius in Marsis, Tignij Thermus, P. Actius Cinguli, quæ sit populi urbani uoluntas, quæ tua coniectura de rebus futuris. hæc uelim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid acturus ipse sis, scribas. si scriberem ipse, longior epistola fuisset, sed dictaui, propter lippitudinem. Vale

CICERO ATTICO S.

AD VI. Cal. Febr. Capuam Calibus proficiscens, cum leuiter lippirem, has literas dedi. L. Cæsar mandata Cæsaris detulit ad Pompeium ad VIII. Cal. cum

is esset cum Consulibus Theani. probata conditio est, sed ita, ut ille de ijs oppidis, quæ extra suam prouinciam occupauisset, præsidia deduceret. id si fecisset, respõsum est, ad Vrbem nos redituros esse, & rem per senatum cõfecturos. spero etiam in præsentia pacem nos habere: nam & illum furoris, & hunc nostrum copiarum supp œnitet. me Pompeius Capuam uenire uoluit, & adiuuare delectum. in quo parum prolixe respondent Campani coloni. gladiatores Cæsaris, qui Capuæ sunt, de quibus ante ad te falsum ex Torquati literis scripseram: sanè commode Pompeius distribuit binos singulis patribus familiarum. secutorum in ludo ↃↃ. fuerunt. eruptionem facturi fuisse dicebantur. sanè multum in eo Reip. prouisum est. De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quæso uideas ut satis honestum nobis sit, eas Romæ esse, cum cæteræ ulla dignitate discesserint. hoc scripsi ad eas, & ad te ipsum antea. uelim eas cohortere, ut exeant, præsertim cum ea præsidia in ora maritima habeamus, cui ego præsum, ut in his pro re nata non incommode possint esse. nam siquid offendimus in genero nostro, quod quidem ego præstare non debeo, id fit maius, quòd mulieres nostræ præter cæteras Romæ remanserunt. tu ipse cum Sexto, scire uelim, quid cogites de exeundo, de totáq; re quid existimes. equidẽ ad pacem hortari non desino: quæ uel iniusta utilior est, quã iustissimum bellum. sed hæc, ut fors tulerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

VT AB Vrbe discessi nullũ adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te literarum darẽ, nõ quo haberem magnopere quid scriberem, sed ut loquerer tecum absens, quo mihi, cum coràm id non liceret, nihil est iucundius. Capuam cum uenissem ad VI. Cal. pridie, quàm has literas dedi, Consules conueni, multosq; nostri ordinis. omnes cupiebant Cæsarem abductis præsidijs stare conditionibus ijs, quas tulisset. uni Fauonio leges ab illo no-
* bis imponi non placebat: sed is auditus in consilio: Cato enim ipse iam seruire, q̃ pugnare mauult: sed tamẽ ait in senatu se adesse uelle, cum de cõditionibus agatur, si Cæsar adductus sit, ut præsidia deducat. ita, quod maxime opus est, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obsit, in senatu esse uult. Posthumus autem, de quo nominatim senatus decreuit, ut statim in Siciliam iret, Furfanoq; succederet, negat se iturum sine Catone, & suam in senatu operam, auctoritatemq; magni æstimat. ita res ad Fannium peruenit. is cum imperio in Siciliam præmittitur. In disputationibus nostris summa uarietas est. plerique negant Cæsarem in conditione mansurum: postulataque hæc ab eo interposita esse, quo minus, quod opus esset ad bellum, à nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, ut præsidia deducat: uicerit enim, si Consul factus erit, & minori scelere uicerit, quàm quo est ingressus. sed accipienda plaga est: sumus enim flagitiose imparati cum à militibus, tum à pecunia, quam quidem omnem non

modo priuatam, quæ in Vrbe est, sed etiam publicam, quæ in ærario, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Actianas est profectus. Labienum secum habet. ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuo recipere cogitabam. Vale.

CICERO ATTICO S.

OMNEIS arbitror mihi tuas literas redditas esse, sed primas præpostere, reliquas ordine, quo sunt mißæ per Terentiam. De mandatis Cæsaris, aduentuq; Labieni, & responsis Consulum ad Pompeium, scripsi ad te literis ijs, quas ad V. Cal. Capua dedi: pluraque præterea in eandem epistolam conieci. nunc has expectationes habemus duas: unam, quid Cæsar acturus sit, cum acceperit ea, quæ referenda ad illum data sunt L. Cæsari: alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se firmum exercitum habiturum, spemq́; affert, si in Picenum agrum ipse uenerit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum: cuius aduentu Cneus noster multo animi plus habet. nos à Consulibus Capuam uenire iussi sumus ad Non. Febr. Capua profectus sum Formias ad III. Cal. eo die cum Calibus tuas literas hora ferè nona accepissem, has statim dedi. De Terentia, & Tullia tibi assentior. ad quas scripserã, ad te ut referrent. si non dum profectæ sunt, nihil est, quòd se moueant, quoad perspiciamus, quo loco sit res. Tuæ literæ mihi gratæ, iucundæq́; sunt. De pueris in Græciam transportandis tum cogitabam,

cum fuga ex Italia quæri uidebatur: nos enim Hiſpa=niam peteremus: illis hoc æque commodum non erat. tu ipſe cum Sexto etiam nunc mihi uideris Romæ recte eſſe poſſe: etenim minime amici Pompeio noſtro eſſe de betis: nemo enim unquam tantum de urbanis præſidijs detraxit. uides ne me etiam iocari? ſcire iam te opor=tet, L. Cæſar quæ reſponſa referat à Pompeio, quas ab eodem ad Cæſarem ferat literas: ſcriptæ enim, & da=tæ ita ſunt, ut proponerentur in publico. in quo accu=ſaui mecum ipſe Pompeium, qui, cum ſcriptor luculen=tus eſſet, tantas res, atque eas, quæ in omnium manus uẽ turæ eſſent, Seſtio noſtro ſcribendas dederit. itaque ni=hil unquam legi ſcriptum σηστιωδέστερον. perſpici ta men ex literis Pópeij poteſt, nihil Cæſari negari, omnia=que, & cumulate, quæ poſtulet, dari: quæ, ille amentiſſi mus fuerit, niſi acceperit, præſertim cum impudentiſſi=me poſtulauerit: quis enim tu es, qui dicas, ſi in Hiſpa niam profectus erit, ſi præſidia dimiſerit? tamen con=ceditur, minus honeſte nunc quidem, uiolata iam ab il lo Rep. illatoq; bello, quàm ſi olim de ratione habenda impetraſſet: tamen uereor, ut his ipſis contentus ſit: nã, cum iſta mandata dediſſet L. Cæſari, debuit eſſe paulo quietior, dum reſponſa referrentur: dicitur autem nũc eſſe acerrimus. Trebatius quidem ſcribit, ſe ab illo IX. Cal. Febr. rogatum eſſe, ut ſcriberet ad me, ut eſſem ad Vrbem: nihil ei me gratius facere poſſe. hæc uerbis plu rimis. intellexi ex dierum ratione, ut primum de diſceſ ſu noſtro Cæſar audiſſet, laborare eũ cœpiſſe, ne omnes abeſſemus. itaq; non dubito, quin ad Piſonem, quin ad Seruiũ ſcripſerit. illud admiror, non ipſum ad me ſcri=

pſiſſe, non per Dolabellam, non per Celium egiſſe. quã=quam non aſpernor Trebatij literas, à quo me unice di ligi ſcio. reſcripſi ad Trebatium (nam ad ipſum Cæ=ſarem, qui mihi nihil ſcripſiſſet, nolui) quàm illud hoc tempore eſſet difficile: me tamen in prædijs meis eſſe, neque delectum ullum, neque negotium ſuſcepiſſe. in quo quidem manebo, dum ſpes pacis erit. ſin bellum ge retur, non deero officio, nec dignitati meæ. pueros ὑπεκ=θέμενος in Græciam: totam enim Italiam flagraturã bello intelligo: tantum mali excitatum partim ex im=probis, partim ex inuidis ciuibus. ſed hæc paucis die=bus ex illius ad noſtra reſponſa reſponſis intelligentur quorſum euaſura ſint. tum ad te ſcribam plura, ſi e=rit bellum: ſin autem etiam induciæ, te ipſum, ut ſpero, uidebo. Ego IIII. Non. Febr. quo die has literas de=di, in Formiano, quò Capua redieram, mulieres expecta bam: quibus quidem ſcripſeram, tuis literis admoni=tus, ut Romæ manerent: ſed audio maiorem quendam in Vrbe timorem eſſe. Capuæ Non. Febr. eſſe uolebam, quia Conſules iuſſerant. quicquid huc erit à Pompeio allatum, ſtatim ad te ſcribam, tuaſq; de iſtis rebus lite=ras expectabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

IIII. Non. Febr. mulieres noſtræ Formias uenerunt, tua=que erga ſe officia plena tui ſuauiſſimi ſtudij attulerũt. * eas ego, quoad ſciremus utrum turpe pace nobis, an mi=ſere bello eſſet utendum, in Formiano eſſe uolui, & unà Cicerones. ipſe cum fratre Capuam ad Conſules (No=nis enim adeſſe iuſſi ſumus) III. Non. profectus ſum,

cum has literas dedi. responsa Pompeij grata populo, & probata concioni esse dicuntur. ita putaram. quæ quidem si ille repudiarit, iacebit: si acceperit. utrum igitur, inquies, mauis? responderem, si, quemadmodum parati essemus, scirem. Cassium, erat hic auditum, expulsum Ancone, eamq; Vrbem à nobis teneri: si bellum futurum est, negotium utile. Cæsarem quidem, L. Cæsare cum mandatis de pace misso, tamẽ aiunt acerrime delectum habere, loca occupare, uincire præsidijs. ò perditum latronem, uix ullo otio compensandam hanc Reip. turpitudinem. sed stomachari desinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hispaniam eamus. hæc opto in malis, quoniam illius alterum Consulatum à Rep. ne data quidem occasione repulimus. sed hæc hactenus. De Dionysio fugit me ad te antea scribere: sed ita constitui, expectare responsa Cæsaris, ut, si ad Vrbem rediremus, ibi nos expectaret; sin tardius id fieret, tum eum accerseremus. omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga, quid docto homine, & amico dignum fuerit, cum præsertim rogatus esset. sed hæc non nimis exquiro à Græcis. tu tamen uidebis, si erit (quod nolim) accersendus, ne molesti simus inuito. Quintus frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio soluat. nec Egnatio uoluntas deest: nec parum locuples est. sed, cum tale tempus sit, ut Q. Titinius (multum enim est nobiscum) uiaticum se neget habere; idemq; debitoribus suis denuntiarit, ut eodem fœnore uterẽtur; atq; hoc idem etiã L. Ligus fecisse dicatur; nec hoc tempore aut domi numos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio,

aut uersuram usquam facere possit: miratur te nõ habuisse rationem huius publicæ difficultatis. ego autem, & si illud ψευδηποιόδειον (ita enim putatur) obseruo, μὴ δὲ δίκην, præsertim in te, à quo nihil unquam uidi temere fieri: tamen illius querela mouebar. hoc, quicquid est, te scire uolui.

CICERO ATTICO S.

NIHIL habeo, quod ad te scribam. quin etiam eam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat.n. plena spei bonæ, quòd & concionis uoluntatem audieram, & illum conditionibus usurum putabam, præsertim suis. ecce tibi IIII. Non. Febr. mane accepi literas tuas, Philotimi, Furnij, Curionis ad Furnium, quibus irrident L. Cæsaris legationẽ. planè oppressi uidemur: nec, quid consilij capiam, scio: nec mehercule de me laboro: de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamẽ proficiscebar hæc scribens, quo facilius de Pompeij rebus cognoscerem. Vale.

CICERO ATTICO S.

BREVILOQVENTEM iam me tẽpus ipsum facit: pacem enim desperaui. bellum nostri nullum administrant: caue enim putes quicquam esse minoris his Consulibus, quorum ego spe audiendi aliquid, & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam ueni prid. Non. ut eram iussus. illi autem non dum uenerant, sed erant uenturi, inanes, imparati. Cneus autem Luceriæ dicebatur esse, & adire cohorteis legionum Actinarum non firmissimarum.

at illum ruere nuntiant, & iam, iamq; adesse, non ut manum conserat (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. ego autem in Italia καὶ συναποθανεῖν: nec te id consulo. sin extra, quid ago? ad manendum hiems, lictores, improuidi, & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnei, causa bonorum, turpitudo cōiungendi cum tyranno. qui quidem, incertum est, Phalarim ne, an Pisistratum sit imitaturus. hæc uelim explices, & me iuues cōsilio: etsi te ipsum istic iam calere puto: sed tamen, quātum poteris. ego siquid hic hodie noui cognoro, scies: iam enim aderunt Cōsules ad suas Nonas. tuas quotidie literas expectabo. ad has autem, cum poteris, rescribes. Mulieres, & Cicerones in Formiano reliqui. Vale.

CICERO ATTICO S.

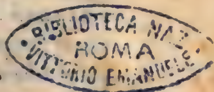
DE malis nostris tu prius audis, quàm nos: istinc enim emanāt. boni autem hinc quod expectes, nihil est. Veni Capuam ad Non. Febr. ita ut iusserant Cōsules. eo die Lentulus uenit sero. alter Consul omnino non uenerat VII. Id. eo enim die ego Capua discessi, & mansi Calibus. inde has literas postridie ante lucē dedi. hæc, Capuæ dum fui, cognoui, nihil in Consulibus, nullum usquā delectum: nec enim conquisitores φαινοπροσωπεῖν audēt, cum ille adsit contra, cum noster dux nusquam sit, nihil agat: nec nomina dant: deficit enim non uoluntas, sed spes. Cneus autem noster (o rem miseram & incredibilem) ut totus iacet. non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. mitto illam fugam ab Vrbe turpissimam, timidissimas in oppidis cōciones, ignorationem

non ſolum aduerſarij, ſed etiam ſuarum copiarum. hoc cuiuſmodi eſt? VII. Id. Febr. Capuã C. Caſſius Trib. pl. uenit, attulit mandata ad Conſules, ut Romam uenirent, pecuniam de ſanctiore ærario auferrent, ſtatim exirent Vrbe relicta. redeãt, quo præſidio? deinde exeãt, quis ſinat? Cõſul ei reſcripſit, ut prius ipſe in Picenum. at illud totum erat amiſſum: ſciebat nemo, præter me ex literis Dolabellæ. mihi dubium nõ erat, quin ille iam, iamq; foret in Apulia, Cneus noſter in naui. ego quid agam? σκέμμα magnum, neq; mehercule mihi quidem ullum, niſi omnia eſſent acta turpiſſime. neq; ego ullius conſilij particeps, ſed tamen quod me deceat. ipſe me Cæſar ad pacem hortatur: ſed antiquiores literæ, quàm ruere cœpit. Dolabella, Celius, me illi ualde ſatisfacere. mira me ἀπορία torquet. iuua me conſilio, ſi potes: et tamen iſta, quantũ potes, prouide. nihil habeo tanta rerum perturbatione, quod ſcribam. tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

PEDEM in Italia uideo nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. De Põpeio ſcio nihil, eumq;, niſi in nauim ſe contulerit, exceptum iri puto. ò celeritatem incredibilem, huius autem noſtri. ſed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor, & crucior. Tu cædem non ſine cauſa times: non quo minus quicquam Cæſari expediat ad diuturnitatem uictoriæ, & dominationis: ſed uideo, quorum arbitrio ſit acturus. recte ſit. cenſeo cedendum de oppidis his. egeo conſilij. quod optimum factu uidebitur, facies. cum Philoti=

mo loquere, atque adeo Terentiam habebis Idibus. ego quid agam? quà aut terra, aut mari perſequar eum, qui ubi ſit, neſcio? etſi terra quidem qui poſſum? mari quo? tradam igitur iſti me? fac poſſe tuto: multi enim hortantur: num etiam honeſte? nullo modo quidem. à te petam conſilium, ut ſoleo. explicari res non poteſt. ſed tamen, ſiquid in mentem uenit, uelim ſcribas, & ipſe quid ſis acturus. Vale.

CICERO ATTICO S.

V. Id. Febr. ueſperi è Philotimo literas accepi, Domitium exercitum firmum habere, cohortes ex Piceno, Lentulo, & Thermo ducentibus, cum Domitij exercitu coniunctas eſſe; Cæſarem intercludi poſſe, eumq; id timere; bonorum animos recreatos Romæ, improbos quaſi perculſos. hæc metuo quidem ne ſint inſomnia: ſed tamen M. Lepidum, L. Torquatum, C. Caſſium Trib. pl. (ij enim ſunt nobiſcum, ideſt in Formiano) Philotimi literæ ad uitam reuocarunt. ego autem illa metuo ne ueriora ſint, nos omnes penè iam captos eſſe, Pompeium Italia cedere. quem quidem (ò rem acerbam) perſequi Cæſar dicitur. perſequi Cæſar Pompeium? quid? ut interficiat? ò me miſerum: & non omnes noſtra corpora opponimus? in quo tu quoque ingemiſcis. ſed quid faciamus? uicti, oppreſſi, capti planè ſumus. ego tamen Philotimi literis lectis mutaui conſilium de mulieribus: quas, ut ſcripſeram ad te, Romam remittebam: ſed mihi uenit in mentem, multum fore ſermonem, me

iudicium iam de causa publica fecisse: qua desperata, quasi hunc gradum mei reditus esse, quòd mulieres reuertissent. De me autem ipso tibi assentior, ne me dem incertæ, & periculosæ fugæ, cum Reip. nihil prosim, nihil Pompeio, pro quo emori cum pie possum, tum libenter. manebo igitur: etsi uiuere. Quod quæris, hic quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus iacet: desperata res est: in fuga omnes sunt, nisi quid eiusmodi fuerit, ut Pompeius istas Domitij copias cum suis coniũgat. sed uidebamur omnia biduo, triduóue sciturí. Cæsaris literarum exemplum tibi misi: rogaras enim. cui nos ualde satisfacere multi ad me scripserunt. quod patior facile, dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter. Vale.

CICERO ATTICO S.

PHILOTIMI literæ me quidem non nimis, sed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. ecce postridie Cassij literæ Capua à Lucretio familiari eius, Nigidium à Domitio Capuam uenisse; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cneum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere militum uim. idem scripsit Consules Capua discessisse. non dubito, quin Cneus in fuga sit, modo effugiat. à consilio fugiendi, ut tu censes, absum. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM dedissem ad te literas tristeis, & metuo ne ueras, de Lucretij ad Cassium literis Capua missis, Cephalio ue

nit à uobis, attulit etiã à te literas hilariores, nec tamen firmas, ut soles. omnia facilius credere possum, q̃ quod scribitis, Pompeium exercitum habere. nemo huc ita affert; omniaq; quæ nolim. rem miseram. malas causas semper obtinuit, in optima concidit. quid dicam, nisi, illud eum scisse; neq; enim erat difficile: hoc nescisse; erat enim ars difficilis recte Remp. regere. sed iam, iamq; omnia sciemus, & scribemus ad te statim. Vale.

CICERO ATTICO S.

NON uenit idem usu mihi, quod tu tibi scribis: Quoties exorior: ego enim nunc paulum exorior, & maxime quidem his literis, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo lætiora. itaque fuga, quæ parabatur, repressa est. Cæsaris interdicta, Si te secundo lumine hic offendero, respuuntur. bona de Domitio, præclara de Afranio fama est. Quòd me amicissime admones, ut me integrum, quoad possim, seruem, gratum est. Quod addis, ne propensior ad turpem causam uidear: certe uideri possum. ego me ducem in ciuili bello, quoad de pace ageretur, negaui esse: nō quin rectum esset: sed quia, quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit. planè eum, cui noster alterum Consulatum deferret, & triumphum, at quibus uerbis? pro suis gestis amplissimis, inimicum habere nolueram. ego scio, & quem metuam, & quam ob rem. sin erit bellum, ut uideo fore: partes meæ non desiderabuntur. De HS X X Terentia tibi rescripsit. Dionysio, dum existimabam uagos nos fo-

re, nolui molestus esse. tibi autem crebro ad me scribenti de eius officio, nihil rescripsi, quòd diem ex die expectabam, ut statuerem, quid esset faciendum. nunc, ut uideo, pueri certe in Formiano uidetur hiematuri: num & ego, nescio: si enim erit bellum, cum Pompeio esse constitui. quod habebo certi, faciam, ut scias. ego bellum fœdissimum futurum puto, nisi qui (tu scis) Parthicus casus extiterit. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER VIII.

CICERO ATTICO S.

CVM ad te literas dedissem, redditæ mihi literæ sunt à Pompeio. cætera de rebus in Piceno gestis, quæ ad te Vibullius scripsisset, de delectu Domitij, quæ sunt nobis nota, nec tamen læta, erant in his literis. quam ad me Philotimus scripserat, ipsam tibi epistolam misissem, sed subito fratris puer proficiscebatur: cras igitur mittam. sed in ea Pompeij epistola erat in extremo ipsius manu: Tu censeo Luceriam uenias: nusquam eris tutius: id ego in eam partem accepi, hæc oppida, atq; oram maritimam illum pro derelicto habere: nec sum miratus, eũ, qui caput ipsum reliquisset, reliquis membris non parcere. ei statim rescripsi, hominemq; certum misi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutissime essem: si me uellet sua, aut

Reip. causa Luceriam uenire, statim esse uenturum: hortatusq; sum, ut oram maritimam retineret, si rem frumentariam sibi ex prouinciis suppeditari uellet. hæc me frustra scribere uidebam: sed uti in Vrbe retinenda tunc, sic nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam meam: sic enim parari uideo, ut Luceriam omnes copiæ contrahantur: & ne is quidem locus stabilis, sed ex eo ipso, si urgeamur, paretur fuga. quo minus mirere, si inuitus in eam causam descendo, in qua neq; pacis, neq; uictoriæ ratio quæsita sit unquam, semper flagitiosæ, & calamitosæ fugæ. eundum, ut, quemcunq; fors tulerit casum, subeam potius cum iis, qui dicuntur esse boni, quàm uidear à bonis dissentire. & si propediem uideo bonorum, id est lautorum, & locupletum, Vrbem refertam fore; municipiis uero his relictis, refertissimam. quo ego in numero essem, si hos lictores molestissimos non haberem: nec me M. Lepidi, L. Volcatii, Ser. Sulpitii comitum pœniteret: quorum nemo nec stultior est, quàm L. Domitius; nec inconstantior, quàm App. Claudius. unus Pompeius me mouet, beneficio, non auctoritate: quam enim ille habeat auctoritatem in hac causa, qui, cum omnes Cæsarem metuebamus, ipse eum diligebat? postquam uero ipse metuere cœpit putat omnes hostes illi oportere esse. ibimus tamen Luceriam: nec eum fortasse delectabit noster aduentus: dissimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta sunt, displicere. ego, si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem. tu, si tibi eadem causa est, me remunerare sanè uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

MIHI uero omnia grata: & quòd ſcripſiſti ad me, quæ audieras: & quòd non credidiſti, quæ digna diligentia mea non eſſent: & ꝙ monuiſti, quod ſentiebas. Ego ad Cæſarem unas Capua literas dedi, quibus ad ea reſcripſi, quæ mecum ille de gladiatoribus ſuis egerat, breueis, ſed beneuolentiam ſignificantes, non modo ſine contumelia, ſed etiam cum maxima laude Pompeij: id enim illa ſententia poſtulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas ſiquò ille miſit, in publico proponat uelim. alteras eodem die dedi, quo has ad te: non potui non dare, cum & ipſe ad me ſcripſiſſet, et Balbus. earum exẽplum ad te miſi. nihil arbitror fore, quod reprehendas. ſiqua erunt, doce me: quomodo enim effugere poſſum? nihil, inquies, omnino ſcripſeris. qui magis effugias eos, qui uolent fingere? ueruntamen ita faciam, quoad fieri poterit. Nam quod me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, ſcriptorũ etiam meorum: facis amice tu quidem, mihiq; gratiſſimum: ſed mihi uideris aliud tu honeſtum, meq; dignum in hac cauſa iudicare, atq; ego exiſtimem: mihi enim nihil ulla in gente unquã ab ullo auctore Reip. ac duce turpius factum eſſe uidetur, q̃ à noſtro amico factũ eſt. cuius ego uicem doleo, qui Vrbem reliquit, id eſt patriam, pro qua, & in qua mori præclarum fuit. ignorare mihi uideris, hæc quanta ſit clades: es enim etiam nunc domi tuæ: ſed inuitis perditiſſimis hominibus eſſe diutius non potes. hoc miſerius, hoc turpius quicquã? uagamur egentes cum coniugibus, & liberis.

beris. in unius hominis quotannis periculose ægrotantis anima positas omnes nostras spes habemus, non expulsi, sed euocati è patria, quam non seruãdam ad reditum nostrum, sed diripiendam, & inflammandam reliquimus. ita multi nobiscum sunt non in suburbanis, non in hortis, non in ipsa Vrbe: & si nunc sunt, non erunt: nos interea ne Capuæ quidem, sed Luceriæ, & oram quidem maritimam iam relinquemus. Afranium expectabimus, & Petreium: nam in Labieno parum est
* dignitatis. hic tu in me illud desideras. nihil de
* me dico: alij uiderint. hic quidem quæ est domi uestræ estis, & eritis omnes boni. quis tum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim iam appellandum est. Vibullij res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeij literis cognosces. in quibus animaduerti to illum locum, ubi erit διπλῆ. uidebis, de Cneo nostro ipse Vibullius quid existimet. quò igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompeio libenter emori possum. facio
* pluris omnium hominũ neminem. sed non ita non meo iudicio spem de salute Reip. significas enim aliquanto secus, q̃ solebas: ut etiam, Italia si ille cedat, putes cedendum: quod ego nec Reip. puto esse utile, nec liberis meis: præterea neq; rectum, neq; honestum. sed cur? poteris ne uidere tyrannum? quasi intersit, audiam, an uideam: aut locupletior mihi sit quærendus auctor, q̃ Socrates, qui, cum triginta tyranni essent, pedem porta non extulit. est mihi præterea præcipua causa manẽdi, de qua utinam aliquando tecum loquar. Ego XIII. Cal. cum eadem lucerna hanc epistolam scripsissem, qua inflãmaram tuã, Formijs ad Pompeiũ, si de pace ageretur,

profecturus eram: si de bello, uidero. Vale.

CICERO ATTICO S.

MAXIMIS, *& miserrimis rebus perturbatus, cum coràm tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamē tuo consilio uolui. deliberatio autem omnis hæc est. si* Pompeius *Italia cedat (quod eum facturum esse suspicor) quid mihi agendum putes. & quo facilius consilium dare possis; quid in utranque partem mihi in mentem ueniat, explicabo breui.* Cum *merita* Pompeij *summa erga salutem meam, familiaritasq́; quæ mihi cum eo est, tum ipsa* Reip. *causa me adducit, ut mihi uel consilium meum cum illius consilio, uel fortuna cōiungenda esse uideatur. accedit illud: si maneo, & illum comitatum optimorum, & clarissimorum ciuium desero; cadendum est in unius potestatem. qui etsi multis rebus significat se nobis esse amicum, &, ut esset, à me est (tute scis) propter suspicionem huius impendentis tempestatis multo ante prouisum: tamen utrunque considerandum est, & quanta ei fides sit habenda; &, si maxime exploratum sit, eum nobis amicum fore, sit ne uiri fortis, & boni ciuis esse in ea* Vrbe, *in qua cum summis honoribus, imperijsq́; usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, non futurus sit sui iuris, subeundumq́; periculum sit cum aliquo forte dedecore, siquando* Pompeius Remp. *recuperarit. in hac parte hæc sunt: uide nunc, quæ sint in altera.* Nihil *actum est à* Pompeio *nostro sapiēter, nihil fortiter; adde etiam, nihil, nisi contra consilium, auctoritatemq́; meam. omitto illa uetera, quòd istum*

in Remp. ille aluit, auxit, armauit: ille legibus per uim, & contra auspicia ferendis auctor: ille Galliæ ulterioris adiunctor: ille gener: ille in adoptando P. Clodio Augur: ille restituendi mei, quàm retinendi, studiosior: ille prouinciæ propagator: ille absentis in omnibus adiutor: idem etiam tertio Consulatu, postquam esse defensor Reip. cœpit, contendit, ut decem Tribuni pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur. quod idem ipse sanxit lege quadam sua, Marcoq; Marcello Cos. finienti prouincias Gallias Cal. Martij, restitit. sed ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc ab Vrbe discessu, siue potius turpissima fuga? quæ conditio non accipienda fuit potius, q̄ relinquenda patria? malæ conditiones erant, fateor, sed nunquid hoc peius? at recuperabit Remp. quádo? aut quid ad eam spem est parati? non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad Vrbem? non pecunia omnis & publica, & priuata aduersario tradita? denique nulla causa, nullæ uires, nulla sedes, quò concurrant qui Remp. defensam uelint. Apulia delecta est inanissima pars Italiæ, & ab impetu huius belli remotissima. fuga, & maritima opportunitas uisa quæri desperatione. inuite cepi Capuam, non quo munus illud defugerem, sed sine causa, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus priuatorum dolor; bonorum autem esset aliquis, sed hebes, ut solet, &, ut ipse sensissem, multitudo, & infimus quisq; propensus in alteram partem: multi mutationis rerum cupidi. dixi ipsi, me nihil suscepturum sine præsidio, & sine pecunia. itaq; habui nihil omnino negotij; quòd ab initio uidi, nihil quæri præter fugam. eum si nunc sequor, quonã? cũ illo non. ad quem cũ essem pro-

fecturus, cognoui in ijs locis esse Cæsarem, ut tutò Luceriam uenire non possem. infero mari nobis incerto cursu, hieme maxima nauigandum est. age iam, cum fratre, an sine? cum filio, an quomodo? in utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. qui autem impetus illius erit in nos absentes, fortunasq; nostras? acrior, quàm in cæterorum, quòd putabit fortasse in nobis uiolandis aliquid se habere populare. age iam, has compedes, fasces inquam hos laureatos ecferre ex Italia q̄ molestum est? qui autem locus erit nobis tutus, ut iam placatis utamur fluctibus, ante, quàm ad illum uenerimus? quà autem, aut quò, nihil scimus. at si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus: idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mutius, quoquomodo ea res huic quidem cecidit, qui tamen ita dicere solebat, se id fore uidere, quod factum est; sed hoc malle, quàm armatum ad patriæ mœnia accedere. aliter Thrasibulus, & fortasse melius. sed est certa quædam illa Mutij ratio, atque sententia, est illa etiam Philippi: &, cum sit necesse, seruire tēpori; & non amittere tempus, cum sit datum. sed in hoc ipso habent tamen ijdem fasces molestiam: sit enim nobis amicus, quod incertum est, sed sit, deferet triumphum, non accipere ne periculosum sit, an accipere inuidiosum ad bonos? ò rem, inquis, difficilem, & inexplicabilem. atqui explicanda est: qui enim fieri potest? ac ne me existimaris ad manendum esse propēsiorem, quòd plura in ea parte uerba fecerim. potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, ut res uerbosior hæc fuerit, illa uerior. quam ob rem ut maxima de re æquo animo de-

liberanti, ita mihi des consilium uelim. nauis & in Caieta est parata nobis, & Brundusij. sed ecce nuntij, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce literæ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinij cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. non puto etiam hoc Cneum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat. & si Brundusium Scipioné cum cohortibus duabus præmiserat. legionem à Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere à Consule duci, scripserat ad Consules. sed turpe Domitium erit deserere implorantem eius auxilium. est quædam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pyreneo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, etiam Fabium tuum transisse cum cohortibus: summum autem, Afranium cum magnis copijs aduentare. id si est, in Italia fortasse manebitur. ego autem, cum esset incertum iter Cæsaris, quòd uel ad Capuam, uel ad Luceriam iturus putabatur: Leptam ad Pompeium misi, & literas: ipse, ne quò inciderem, reuerti Formias. hæc te scire uolui, scripsiq; sedatiore animo, quàm proxime scripseram, nullum meum iudicium interponens, sed exquirens tuum. Vale.

CICERO ATTICO S.

DIONYSIVS *quidem tuus potius, quàm noster, cuius ego cum satis cognossem mores, tuo tamen potius stabam iudicio, quàm meo; ne tuum quidem testimonium, quod ei sæpe apud me dederas, ueritus, superbum se præbuit in fortuna, quam putauit nostram fore: cuius fortunæ nos, quantum humano consilio effici poterit, mo=*

tum ratione quadam gubernabimus. cui qui noster honos, quod obsequium, quæ etiam ad cæteros cõtempti cuiusdam hominis commendatio defuit? ut meum iudiciũ reprehendi à Quinto fratre, uulgóq; ab omnibus mallem, q̃ illum non efferre laudibus; Ciceronesq; nostros meo potius labore subdoceri, q̃ me alium ijs magistrũ quærere. ad quem ego quas literas Dij immortales miseram? quantum honoris significantes? quantum amoris? Dicæarchum mehercule, aut Aristoxenũ diceres accersi, non unum omnium loquacissimũ, & minime aptum ad docendum. sed est memoria bona. me dicet esse meliore. quibus literis ita respondit, ut ego nemini, cuius causam non reciperem: semper enim, si potero, si ante suscepta causa non impediar. nunquam reo cuiquam tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno tam præcise negaui, quàm hic mihi: planè sine ulla exceptione præcidit. nihil cognoui ingratius. in quo uitio nihil mali non inest. sed de hoc nimis multa. Ego nauem paraui: tuas literas tamen expecto, ut sciam, quid respondeant consultationi meæ. Sulmone C. Attium Pelignum aperuisse Antonio portas, cum essent cohortes quinq; Q. Lucretium inde effugisse scis, Cneũ ire Brundusium desertum. confecta res est. Vale.

CICERO ATTICO S.

C VM *ante lucem* VIII. *Cal. ad te literas dedissem, uesperi ad nos eodem die uenit ipse* Dionysius *auctoritate tua permotus, ut suspicor: quid enim putem aliud? &si solet eum, cum aliquid furiose fecit, pœnitere. nun=*

quam autem certior fuit, q̃ in hoc negotio: nam quod ad te non ſcripſeram, poſtea audiui, à tertio miliario tũ
* cum iſſe πολλὰ μάτην ΚΑΕΡΕCCINECHE ἐξαθυμεῖν δ'ῆπτα. multa inquam mala cum dixiſſet, ſuo ca-
* piti (ut aiunt) ſed meam manſuetudinem. conieceram in faſciculum unà cum tua uenientem ad illum epiſtolam: hác ad me referri uolo, nec ullam ob aliam cauſam Pollicem ſeruum à pedibus meum Romam miſi. eo autem ad te ſcripſi, ut, ſi tibi forte reddita eſſet, mihi curares referendã, ne in illius manus perueniret. Noui ſiquid eſſet, ſcripſiſſem. pendeo animi expectatione Corfinienſi, in qua de ſalute Reip. decernitur. Tu faſciculum, qui eſt M. Curio inſcriptus, uelim cures ad eum perferendum: Tironemq; Curio commendes, ut ei, ut petij, ſiquid opus erit, in ſumptum eroget. Vale.

CICERO ATTICO S.

OBSIGNATA iam epiſtola, quam de nocte daturus eram, ſicut dedi (nam eam ueſperi ſcripſeram) C. Soſius Præt. in Formianum uenit ad M. Lepidum uicinum noſtrum, cuius Quæſtor fuit: Pompeij literarum ad Conſulem exemplum attulit. Literæ mihi à L. Domitio ad VIII. Cal. Martij allatæ ſunt. earum exemplũ infra ſcripſi. nunc, ut ego non ſciebam ſua ſponte intelligere: ſcio quanti Reip. interſit omneis copias in unum locum primo quoque tempore conuenire. ſed tu, ſi tibi uidebitur, dabis operam, quamprimum ad nos uenias. præſidij Capuæ, quantum conſtitueris eſſe ſatis, relinquas. Vale. deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolæ Domitij, quod ego ad te pridie miſeram. Dij

immortales, qui me horror perfudit. quàm sum solici tus, quidnam futurum sit. hoc tamen spero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in aduentu terrorem. spero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutasse, nec tegentia hoc, quod cum fortiter, & diligenter, tum etiam mehercule: modo enim audiui quartanã à te discessisse. moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset. Piliæ dic, non esse æquum, eam diutius habere, nec id esse uestræ concordiæ. Tironem nostrũ ab altera relictum audio. sed eum uideo in sumptum ab alijs mutuatum. ego autem Curium nostrum, siquid opus esset, rogaram. malo Tironis uerecundiam in culpa esse, quàm illiberalitatem Curij. Vale.

CICERO ATTICO S.

VNVM etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non subueniat. at nemo dubitat, quin subsidio uenturus sit: ego non puto. deseret igitur talem ciuẽ? & eos, quos unà scis esse? cum habeat præsertim & ipse cohortes XXX? nisi me omnia fallunt, deseret. incredibiliter pertimuit. nihil spectat, nisi fugam: cui tu (uideo enim, quid sentias) me comitem putas debere esse. ego uero quem fugiam, habeo: quem sequar, nõ habeo: quod enim tu meum laudas, & memorãdum dicis, malle quòd dixerim me cum Põpeio uinci, quam cum istis uincere? ego uero malo, sed cum illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi esse uidebatur: cum hoc uero, qui ante fugit, q̃ scit aut quem fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, qui patriam reliquit, Italiam relinquit, si ma-

lui, contigit, uictus sum. quod superest, nec ista uidere possum, quæ nunquam timui ne uiderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modo meis, sed memet ipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de uiatico, siue à Moneta, nemo enim soluit; siue ab Oppijs tuis cõtubernalibus. cætera apposita tibi mandabo. Vale.

CICERO ATTICO S.

O REM turpem, & ea re miserã: sic enim sentio, id demum, aut potius id solum esse miserum, quod turpe sit. aluerat Cæsarem: eundé repente timere cœperat: conditionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: Vrbem reliquerat: Picenum amiserat culpa: in Apuliam se compegerat: ibat in Græciam: omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes sui tanti, tam inusitati consilij relinquebat. ecce subito literæ Domitij ad illum, ipsius ad Consules. fulsisse mihi uidebatur τὸ καλὸν ad oculos eius, & exclamasse ille uir, qui esse debuit, πρὸς ταῦθ᾽ ὅτι χρὴ, καὶ παλαμάσθων, καὶ πᾶν ἐπ᾽ ἐμοὶ, καὶ τεκταινέσθων: τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ. at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brundusium. Domitium autem aiunt re audita, & eos, qui unà essent, se tradidisse. ò rem lugubrem. itaq; intercludor dolore, quo ad te plura non scribam. tuas literas expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPISTOLAM meam quòd peruulgatam scribis esse, non fero moleste: quin etiam ipse multis dedi describendam: ea enim & acciderunt iam, & impendent, ut te-

ſtatum eſſe uelim, de pace quid ſenſerim. cum autem ad eam hortarer, eum præſertim hominem, non uidebar ullo modo facilius moturus, quàm ſi id, ad quod eum hortarer, conuenire eius ſapientiæ dicerem. eam ſi admirabilem dixi, cum eum ad ſalutem patriæ hortabar, non ſum ueritus, ne uiderer aſſentari, cui tali in re libenter me ad pedes abieciſſem. quà autem eſt, Aliquid impertias temporis, *non eſt de pace, ſed de me ipſo, & de meo officio ut aliquid cogitet. nam quòd teſtificor, me expertem belli fuiſſe, etſi id re perſpectum eſt, tamen eo ſcripſi, quo in ſuadendo plus auctoritatis haberem. eodemq; pertinet, quòd cauſam eius probo. ſed quid hæc nunc? utinam aliquid profectum eſſet: næ ego iſtas literas in concione recitari uelim: ſiquidem ille ipſe ad eundem ſcribens in publico propoſuit epiſtolam illam, in qua eſt,* Pro tuis rebus *geſtis ampliſſimis: amplioribus ne, quàm ſuis, quàm* Africani? *ita tempus ferebat: ſiquidem etiam uos duo tales ad quintum miliarium. quid nunc ipſum unde ſe recipienti, quid agenti, quid acturo? quanto autem ferocius ille cauſæ ſuæ confidet, cum uos, cum ueſtri ſimiles non modo frequenteis, ſed læto uultu gratulanteis uiderit? num igitur peccamus? minime uos quidem. ſed tamen ſigna conturbantur, quibus uoluntas à ſimulatione diſtingui poſſet. quæ uero* S.C. *uideo? ſed apertius, quàm propoſueram.* Ego Arpini *uolo eſſe prid.* Cal. *deinde circum uillulas noſtras errare, quas uiſurum me poſtea deſperaui.* Εὐγενῆ *tua conſilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi ualde probantur.* Lepido *quidem (nam ferè* συνδιημερεύομεν, *quod gratiſſimum illi eſt) nun=*

quam placuit ex Italia exire, Tullo multo minus: crebro enim illius literæ ab alÿs ad nos commeant. sed me illorum sententiæ minus mouebant. minus multa dederant illi Reip. pignora. tua mehercule auctoritas uehementer mouet: affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præsentis tuendi. sed, obsecro te, quid hoc miserius, quàm alterum plausus in fœdissima causa quærere, alterum offensiones in optima? alterum existimari conseruatorem inimicorum, alterum desertorem amicorum? & mehercule quamuis amemus Cneum nostrum, ut & facimus, & debemus, tamen hoc, quòd talibus uiris non subuenit, laudare non possum: nam siue timuit, quid ignauius? siue, ut quidam putant, meliorem suam causam illorum cæde fore putauit, quid iniustius? sed hæc omittamus: augemus enim dolorē retractando. VI. Cal. uesperi Balbus minor ad me uenit, occulta uia currens ad Lentulum Cos. missu Cæsaris, cum literis, cum mandatis, cum promissione prouinciæ, Romam ut redeat. cui persuaderi posse non arbitror, nisi erit conuentus. idem aiebat, nihil malle Cæsarem, quàm ut Pompeium assequeretur. id credo: ut rediret in gratiam, id non credo: & metuo, ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem maior ad me scribit, nihil malle Cæsarem, quàm principe Pompeio sine metu uiuere. tu puto hæc credis? sed cum hæc scribebam V. Cal. Pompeius iam Brundusium poterat uenisse: expeditus enim antecesserat legiones Luceria. sed hoc τέρας horribili uigilantia, celeritate, diligentia est. planè, quid futurum sit, nescio. Vale.

CICERO ATTICO S.

DIONYSIVS *cum ad me præter opinionem meam uenisset, locutus sum cum eo liberalissime: tempora exposui: rogaui, ut diceret, quid haberet in animo, me nihil ab ipso inuito contendere. respondit, se, quod in nummis haberet, nescire quo loci esset: alios nõ soluere: aliorum diem non dum esse. dixit etiam alia quædam de seruulis suis, quare nobiscum esse non posset. morem gessi: dimisi à me, ut magistrum Ciceronum, non libenter; ut hominem ingratum, non inuitus. uolui te scire, quid ego de eius facto iudicarem.* Vale.

CICERO ATTICO S.

QVOD *me magno animi motu perturbatum putas, sum equidem, sed non tam magno, q̃ tibi fortasse uideor: leuatur enim omnis cura, cum aut consistit consilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari autem licet. illud tamen totos dies. sed uereor, ne, nihil cum proficiã, etiam dedecori sim studijs, ac literis nostris. consumo igitur omne tempus considerans quanta uis sit illius uiri, quẽ nostris libris satis diligenter (ut tibi quidem uidemur) expressimus. tenes'ne igitur, moderatorem illum Reip. quò referre uelimus omnia? nam sic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio.* V T *enim gubernatori cursus secũdus, medico salus, imperatori uictoria, sic huic moderatori Reip. beata ciuium uita proposita est, ut opibus firma, copijs locuples, gloria ampla, uirtute honesta sit: huius enim operis maximi inter homines, atque optimi illũ*

esse effectorem uolo. Hoc Cneus noster cũ antea nunquam, tum in hac causa minime cogitauit. dominatio quæsita ab utroque est, non id actum, beata, & honesta ciuitas ut esset. nec uero ille Vrbem reliquit, q eam tueri non posset; nec Italiam, quod ea pelleretur: sed hoc à primo cogitauit, omneis terras, omnia maria mouere, Reges barbaros incitare, genteis feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud Sullani regni iampridem appetitur, multis, qui unà sunt, cupientibus. an censes, nihil inter eos conuenire? nullam pactionem fieri potuisse? hodie potest. sed neutri σκοπὸς est ille, ut nos beati simus. uterque regnare uult. hæc à te inuitatus breuiter exposui: uoluisti enim me, quid de his malis sentirem, ostendere. προθεσπίζω igitur noster Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, sed coiectura prospiciens. Iamq; mari magno. non multo inquam secus possum uaticinari: tanta malorum impendet ἰλιάς. atque hoc nostra grauior est causa, qui domi sumus, q̃ illorum, unà qui transierunt, q illi quidem alterum metuunt, nos utrunque. cur igitur, inquis, remansimus? uel tibi paruimus, uel non occurrimus, uel hoc fuit rectius. conculcari inquam miseram Italiam uidebis proxima æstate ab utriusque mancipijs ex omni genere collectis. nec tam proscriptio pertimescẽda, quæ Luceriæ multis sermonibus denuntiata est, q̃ uniuersæ interitus: tantas in confligendo utriusque uires uideo futuras. habes coniecturam meam. tu autem cõsolationis fortasse aliquid expectasti: nihil inuenio: nihil fieri potest miserius, nihil perditius, nihil fœdius. Quod quæris, quid Cæsar ad me scripserit: quod sæpe: gratissimum

sibi esse, quòd quierim : oratq́; in eo ut perseuerem. Bal*bus minor hæc eadem mandata. iter autem eius erat ad* Lentulum Cos. *cum literis* Cæsaris*, præmiorumq́; promissis, si Romam reuertisset. uerum, cum habeo rationem dierum, ante puto transmissurum, quàm potuerit conueniri.* Epistolarum Pópeij *duarum, quas ad me misit, negligentiam, meamq́; in rescribendo diligentiam uolui tibi notam esse. earum exempla ad te misi.* Cæ*saris hic per* Apuliam *ad* Brundusium *cursus quid efficiat, expecto : utinam aliquid simile* Parthicis *rebus. simul aliquid audiero, scribam ad te. tu ad me uelim bonorum sermones.* Romæ *frequentes esse dicuntur. scio equidem te in publicum non prodire : sed tamen, audire te multa, necesse est.* Memini *tibi librũ afferri, a* Demetrio Magnete *ad te missum,* περὶ ὁμονοίας. *eum mihi uelim mittas. uides, quam causam mediter.* Vale.

Cn.Pompeius Procos. M.Ciceroni Imp. S.

Q. Fabius *ad me uenit ad* IIII.Id.Febr. *is nuntiat* L.Do*mitium cum suis cohortibus* XI. *&* *cohortibus* XIIII. *quas* Vibullius *adduxit, ad me iter habere : habuisse in animo proficisci* Corfinio*, & ad* V.Id. Febr.C.Hirrum *cum* V. *cohortibus subsequi. censeo, ad nos* Luceriam *uenias : nam te hic tutissime puto fore.* Vale.

Cicero Cn.Pompeio Procos. S.

A D XV.Cal.Martij Formijs *accepi tuas literas : ex quibus ea, quæ in agro* Piceno *gesta erant, cognoui com=*

modiora esse multo, quàm ut erat nobis nuntiatum: Vibulliq́; uirtutem, industriamq́; libenter agnoui. Nos adhuc in ea ora, ubi præpositi sumus, ita fuimus, ut nauem paratam haberemus: ea enim audiebamus, & ea uerebamur, ut quodcunq; tu consilium præcepisses, id nobis persequendum putaremus. nunc, quoniam auctoritate, & consilio tuo in spe firmiore sumus, si teneri poße putas Tarracinam, & oram maritimam, in ea manebo: & si præsidia in oppidis nulla sunt: nemo enim nostri ordinis in his locis est, præter M. Eppium, quem ego Minturnis esse uolui, uigilantem hominem, & industrium. L. Torquatum, uirum, fortem, & cum auctoritate, Formijs non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam ueni eo ipso die, quo tu Theano Sidicino es profectus: uolueras enim me cum M. Considio Propræt. illa negotia tueri. cum eò uenissem, uidi T. Ampium delectum habere diligentissime, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa colonia auctoritate. fui Capuæ, quoad Coss. iterum, ut erat dictum, ab Coss. ueni Capuam ad Non. Febr. cum fuissem triduum, recepi me Formias. nunc quod tuum consilium, aut quæ ratio belli sit, ignoro. si tenendam hanc oram putas, quæ opportunitatem, & dignitatem habet, & egregios ciues, &, ut arbitror, teneri potest: opus est esse, qui præsit. sin omnia in unum locum contrahenda sunt: non dubito, quin ad te statim ueniã: quo mihi nihil optatius est: idq́; tecum, quo die ab Vrbe discessimus, locutus sum. ego, sicui adhuc uideor segnior fuisse, dum ne tibi uidear, non laboro. & tamen, si, ut

uideo, bellum gerendum est, confido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium meũ necessarium ad te misi, cui tu, si tibi uideretur, ad me literas dares. Vale.

Cn. Pompeius Procos. M. Ciceroni Imp. S.

TVAS literas libenter legi: recognoui enim tuam pristinam uirtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, uenerunt. magnopere te hortor pro tuo singulari, perpetuoq; studio in Remp. ut te ad nos conferas, ut cõmuni consilio Reip. afflictæ opem, atq; auxilium feramus. censeo, uia Appia iter facias, & celeriter Brundusium uenias. Cura, ut ualeas.

M. Cicero Cn. Pompeio Procos. S.

CVM ad te literas misissem, quæ tibi Canusij redditæ sũt, suspicionem nullam habebam, te Reip. causa mare transiturum, eramq; in spe magna, fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, qua mihi nihil utilius uidebatur, aut Remp. summa cum dignitate defendere. interim non dum meis literis ad te perlatis, ex ijs mandatis, quæ Dialio ad Consules dederas, certior tui consilij factus, non expectaui, dum mihi à te literæ redderentur, confestimq; cum Quinto fratre, & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. cum Theanum Sidicinum uenissem, C. Messius familiaris tuus mihi dixit, alijq; cõplures, Cæsarem iter habere Capuam, & eo ipso die mansurum esse Eserniæ. sanè sum cõmotus; ꝙ, si ita

esset,

esset, non modo iter meum interclusum, sed me ipsum planè exceptum putabam. itaque tum Cales processi, ut ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab Esernia de eo, quod audieram, referretur. at mihi, cum Calibus essem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum Cos. misisses. hæ sic scriptæ erant: literas tibi à L. Domitio ad XIII. Cal. Martij allatas esse, earumq; exemplum subscripseras: magniq; interesse Reip. scripseras, omneis copias primo quoque tempore in unum locum conuenire, & ut, præsidij quod satis esset, Capuæ relinqueret. his ergo literis lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copijs ad Corfinium esse uenturum. quò mihi, cum Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. cum res in summa expectatione esset, utrunque simul audimus, & quæ Corfinij acta essent, & te iter Brundusium facere cœpisse. cumq; nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundusium contenderemus, à multis, qui è Samnio, Apuliáq; ueniebant, admoniti sumus, ut caueremus, ne exciperemur à Cæsare, quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quàm nos possemus, eò, quò intenderat, uenturus esset. quod cum ita esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit cõmittere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam Reip. noceret: cum præsertim non dubitaremus, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen iam cõsequi non possemus. interim accepimus tuas literas, Canusio ad X. Cal. Martij datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundusium ueniamus. quas cum accepissemus ad III. Cal. Martij, non dubi-

tabamus, quin tu iam Brundusium peruenisses: nobisq; iter illud omnino interclusum uidebatur, neque minus nos esse captos, quàm qui Corfinium uenissent: neque.n. eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minus, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena uenissent. quod cum ita sit, maxime uellem primum tecum semper fuisse, quod quidem tibi ostenderam, cum à me Capuam reijciebã: quod feci non uitandi oneris caussa, sed quòd uidebam teneri illam Vrbem sine exercitu non posse: accidere autem mihi nolebam, quod doleo uiris fortissimis accidisse. quoniam autem, tecum ut essem, non contigit: utinam tui consilij certior factus essem: nam suspicione assequi non potui, quòd omnia prius arbitratus sum fore, quàm ut hæc Reip. causa in Italia non posset duce te consistere. neque uero nunc consilium tuum reprehendo, sed fortunam Reip. lugeo. nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, iccirco minus existimo, te nihil, nisi summa ratione, fecisse. mea quæ semper fuerit sententia, primum de pace uel iniqua conditione retinenda, deinde de Vrbe (nam de Italia quidem nihil mihi unquam ostenderas) meminisse te arbitror. sed mihi nõ sumo, ut meum consilium ualere debuerit: secutus sum tuum, neq; id Reip. causa, de qua desperaui, quæ & nũc afflicta est, nec excitari sine ciuili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam: tecum esse cupiebam: neque eius rei facultatem, siqua erit, prætermittam. ego me in hac omni causa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere: primum enim præ me tuli, me nihil malle, q̃ pacem: non quin eadem timerem, quæ

illi: sed ea bello ciuili leuiora ducebam. inde suscepto bello, cum pacis conditiones ad te afferri, à teq; ad ea honorifice, & large responderi uiderem: duxi meam rationem, quam tibi facile me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. meminerâm me esse unũ, qui pro meis maximis in Remp. meritis supplicia miserrima, & crudelissima pertulissem: me esse unum, qui, si offendissem eius animum, cui tum, cum iam in armis essemus, Consulatus tamen alter, & triumphus amplissimus deferebatur, subijcerer eisdem prælijs: ut mea persona semper ad improborum ciuium impetus aliquid uideretur habere populare. atq; hæc non ego prius sum suspicatus, q̃ mihi palã denuntiata sunt: neq; ea tã pertimui, si subeunda essent, q̃ declinanda putaui, si honeste uitare possem. quoniam breuem illius temporis, dũ in spe pax fuit, rationem nostram uides: reliqui facultatẽ res ademit. Iis autem, quibus nõ satisfacio, facile respondeo: neq;.n. ego amicior C. Cæsari unquam fui, q̃ illi: neque illi amiciores Reip. quàm ego. hoc inter me, & illos interest, quòd, cum & illi ciues optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram uelle, illi armis disceptari maluerunt. quæ quoniam ratio uicit, perficiam profecto, ut neq; Resp. ciuis à me animum, neque tu amici desideres. Vale.

CICERO ATTICO S.

MIHI MOLESTIOR lippitudo erat etiam, quàm ante fuerat: dictare tamen hanc epistolam malui, quàm Gallo Fabio amantissimo utriusque nostrum

nihil ad te literarum dare : nam pridie quidem, quoquo modo potueram, scripseram ipse eas literas, quarum uaticinationem falsam esse cupio. huius autem epistolæ nõ solum ea causa est, ut nequis à me dies intermittatur, quin dem ad te literas; sed etiam hæc iustior, ut à te impetrarẽ, ut sumeres aliquid temporis, quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum cõsilium planè uolo, ut penitus intelligam. omnia sunt integra nobis. nihil prætermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem : nam certe neque tum peccaui, cum imparatam Capuam, non solum ignauiæ
* delectus, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui : neq;, cum post conditiones pacis per L. Cæsarem, & Fabium allatas caui, ne animum eius offenderẽ, cui Pompeius iam armatus armato Consulatum, triumphumq; deferret. nec uero hæc extrema quisquam potest iure reprehendere, ꝙ mare non transierim: id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui : neq;.n. suspicari debui, præsertim cum ex ipsius Pompeij literis, idem quod uideo te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subuenturus esset. & planè, quid rectum, & quid faciendum mihi esset, diutius cogitare malui. primum igitur, hæc qualia tibi esse uideantur, etsi sæpius significata sunt à te, tamen accuratius mihi perscribas, uelim : deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasq;, quem me esse deceat, et ubi me plurimum prodesse Reip. sentias : ecquæ pacifica persona desideretur: an in bellatore sint omnia. atq; ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia. quibus si paruissem, tristitiam illorum temporũ non subijssem. memini, quid mihi

tum suaseris per Theophanem, per Culeonem: idq; sæpe ingemiscens sum recordatus. quare nunc saltem ad illos calculos reuertamur, quos tum abiecimus, ut non solum gloriosis consilijs utamur, sed etiam paulo salubribus. sed nihil præscribo. accurate uelim perscribas tuã ad me sententiam. uolo etiam exquiras quamdiligentissime poteris (habebis autem, per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit. quemadmodum nunc se gerãt, num quem accusent, num cui succenseant: quid dico, num cui? num Pompeio. omnino culpam omnem Pompeius in Domitiũ confert: quod ipsius literis cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. hæc igitur uidebis: & quod ad te ante scripsi, Demetrij Magnetis librum, quem ad te misit, de concordia, uelim mihi mittas. Vale.

Cn. Magnus M. Marcello,
L. Lentulo Coss. S.

EGO, quòd existimabam dispersos nos neq; Reip. utiles, neq; nobis præsidio esse posse, iccirco ad L. Domitium literas misi, primum uti ipse cum omni copia ad nos ueniret: si de se dubitaret, ut cohorteis XIX. quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. quod ueritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur, neq; ipse satis firmus esset ad castra facienda, ꝙ meas XIX. & suas XII. cohorteis tribus in oppidis distributas haberet (nã partim Albæ, partim Sulmone collocauit) neq;, si uellet, expedire posset. nunc scitote me esse in summa solicitudine: nam & tot, & taleis uiros periculo obsi-

dionis liberare cupio: neq; subsidio ire possum, quòd his duabus legionibus non puto esse committēdum, ut illuc ducantur. ex quibus tamen non amplius XIIII. cohortes contrahere potui, quas Brundusium misi: neq; Canusium sine præsidio, dum abessem, putaui esse dimittendum. Dellio mandaram, quòd maiores copias sperabā nos habituros, ut, si uobis uideretur, alteruter uestrum ad me ueniret, alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparastis, & cum ijs militibus, quos Faustus legit, proficisceretur, Domitius cum XII. suis cohortibus eodem adiungeretur, reliquæ copiæ omnes Brundusium cogerentur, & inde nauibus Dyrrhachium transportarentur. nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quàm uos, subsidio Domitio ire possim, seu per monteis explicare, non est nobis committendum, ut has XIIII. cohorteis, quas dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere me consequi possit. quam ob rem placitum est mihi (etiam uideo C. Marcello, & cæteris nostri ordinis, qui hic sunt) ut Brundusium ducerem hanc copiam, quam ego habeo mecum. uos hortor, ut, quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem ueniatis quamprimum. arma, quæ ad me missuri eratis, ijs censeo armetis milites, quos uobiscum habetis. quæ arma superabunt, ea si Brundusium iumentis deportaritis, uehementer Reip. profueritis. de hac re uellem nostros certiores faceretis. ego ad P. Lupum, & C. Coponium Prætt. misi, ut se nobis coniungerent, &, militum quod haberent, ad nos deducerent. Valete.

Cn. Pompeius Procos. L. Domitio Procos. S.

MIROR te ad me nihil ſcribere, & potius ab aliјs, q̃ à te de Rep. certiorem me fieri. nos diſiecta manu pares aduerſarijs eſſe non poſſumus. contractis noſtris copijs, ſpero nos et Reip. & cõmuni ſaluti prodeſſe poſſe. quã ob rem cum conſtituiſſes, ut Vibullius mihi ſcripſerat, ad V. Id. Febr. Corfinio proficiſci cum exercitu, & ad me uenire: miror, quid cauſæ fuerit quare conſiliũ mutaris: nam illa cauſa, quã mihi Vibullius ſcribit, leuis eſt, te propterea moratum eſſe, quòd audieris Cæſarem Firmo progreſſum in caſtrum Truentinum ueniſſe: quanto enim magis appropinquare aduerſarius cœpit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum cõiungeres, prius, quàm Cæſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere poſſet. quam ob rem etiam te rogo, & hortor, id quod non deſtiti ſuperioribus literis à te petere, ut primo quoq; die Luceriam aduenires ante, quàm copiæ, quas inſtituit Cæſar contrahere, in unum locum coactæ nos à nobis diſtrahant. ſed, ſi erunt, qui te impediant, ut illas ſuas ſeruent: æquum eſt me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno, & Camerino uenerunt, quæ fortunas ſuas reliquerũt, ad me miſſũ facias. Vale.

Cn. Pompeius Procos. L. Domitio Procos. S.

LITERAS abs te M. Calenius ad me atttulit ad XIIII. Calendarum Martij: in quibus literis ſcribis, tibi in animo eſſe obſeruare Cæſarem, &, ſi ſecundum mare ad me ire cœpiſſet, confeſtim in

Samnium ad me uenturum: sin autem ille circum istæc loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere uelle. te animo magno, & forti istam rem agere existimo: sed diligentius nobis est uidendum, ne distracti pares esse aduersario non possimus, cum ille magnas copias habeat, & maiores breui habiturus sit: non enim pro tua prudentia debes illud solum animaduertere, quot in præsentia cohortes contra te habeat Cæsar, sed quantas breui tempore equitum, & peditum copias contracturus sit. cui rei testimonio sunt literæ, quas Bussenius ad me misit, in quibus scribit, id quod ab alijs quoque mihi scribitur, præsidia Curionem, quæ in Vmbria, & Thuscis erant, contrahere, & ad Cæsarem iter facere. quæ si copiæ in unum locum fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat, ut nõ pugnet, sed locis suis repugnet: hærebis, neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. quam ob rem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc uenias. Consules constituerunt idem facere. ego Metuscilio ad te mandata dedi, prouidendum esse, ne duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. quam ob rem nolito commoueri, si audieris me regredi, si forte Cæsar ad me ueniet: cauendum enim puto esse, ne implicatus hæream: nam neque castra propter anni tempus, & militum animos facere possim: neq; ex omnibus oppidis contrahere copias expedit, ne receptum amittam. itaq; nõ amplius XIIII. cohortes Luceriam coegi. Consules præsidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliã ituri: nam aut exercitum fir=

mum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse; aut regiones eiusmodi obtinere, è quibus repugnemus, id quod neutrum nobis hoc tempore cõtingit, quòd et magnam partem Italiæ Cæsar occupauit, & nos non habemus exercitum tam amplum, neq; tam magnum, q̃ ille. itaq; nobis prouidendum est, ut summam Reip. rationem habeamus. etiam, atq; etiam te hortor, ut cum omni copia quàprimum ad me uenias. possumus etiam nunc Remp. erigere, si cómuni consilio negotium administrabimus: si distrahemur, infirmi erimus. mihi hoc constitutum est. His literis scriptis, Sica à te mihi literas attulit, & mandata. quod me hortare, ut istuc ueniam: id me facere non arbitror posse, quòd non magnopere his legionibus confido. Vale.

Cn. Pompeius L. Domitio S.

LITERAE mihi à te redditæ sunt ad XIII. Cal. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putaui, & præmonui, Fit, ut nec in præsentia cómittere tecum prælium uelit, & omnibus copiis conductis te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit, atq; istas copias coniungere optimorum ciuium possis cum his legionibus, de quarum uoluntate dubitamus: quo etiam magis tuis literis sum cómotus: neq; enim eorum militum, quos mecum habeo, uoluntati satis confido, ut de omnibus fortunis Reip. dimicem: neq; etiam, qui ex delectibus conscripti sunt à Consulibus, conuenerunt. quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quàprimum uenias ante, q̃

omnes copiæ aduersariorum conueniant: neq; enim celeriter ex delectibus huc homines conuenire possunt: et, * si conuenirent, quantum ijs cómittendum sit, quod inter se noti sũt, cótra ueteranas legiones, nó te præterit. Vale.

CICERO ATTICO S.

LIPPITVDINIS meæ signum tibi sit librarij manus, & eadem causa breuitatis. & si nunc quidem, quod scriberẽ, nihil erat. omnis expectatio nostra erat in nuntijs Brundusinis. si nactus hic esset Cneum nostrum, spes dubia pacis: sin ille ante transmisysset, exitiosi belli metus. sed uides ne, in quem hominem inciderit Resp.? q̃ acutum? quàm uigilantem? quàm paratum? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quicquam ademerit; ab ijs, qui eum maxime timuerant, maxime diligetur. multum mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani. nihil prorsus aliud curant, nisi agros, nisi uillulas, nisi numulos suos. & uide, quàm conuersa res est. illum, quo antea confidebant, metuunt: hunc amát, quem timebant. id quantis nostris peccatis, uitijsq; euenerit, non possum sine molestia cogitare. quæ autem impendere putarem, scripseram ad te, & iam tuas literas expectabam. Vale.

CICERO ATTICO S.

NON dubito, quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianæ, cum præsertim neq; noua de re aliqua certiorem te faciam, neq; nouam deniq; iam reperiam scribendi ullam sententiam. sed si dedita opera, cum causa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem, facerem

inepte: euntibus uero, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem literarum, facere non possum. & simul (crede mihi) requiesco paululum in his miserijs, cum quasi tecum loquor: cum uero tuas epistolas lego, multo etiam magis. omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas, & formidines, quod magis debuerit mutum esse à literis, propterea quòd neq; Romæ quicquam auditur noui, nec in his locis, quæ à Brũdusio absunt propius, quàm tu, biduum, aut triduum. Brundusij autem omne certamen uertitur huius primi temporis. qua quidem expectatione torqueor. sed omnia ante nos sciemus: eodem enim die uideo Cæsarem à Corfinio post meridiem profectũ esse, quo Canusio mane Pompeium. eo modo autem ambulat * Cæsar, & ijs diarijs militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brundusium, quàm opus sit, accesserit. dices, quid igitur proficis? qui anticipes eius rei molestiam, quam triduo sciturus sis. nihil equidem: sed, ut supra dixi, tecum perlibéter loquor. & simul scito labare meũ consilium illud, quod satis iam fixum uidebatur. non mihi satis idonei sunt auctores ij, qui à te probantur: quod enim unquam eorũ in Rep. forte factum extitit? aut quis ab ijs ullam rem laude dignam desiderat? nec mehercule laudandos existimo, qui trans mare belli parandi causa profecti sunt (quanquam hæc ferenda non erant) uideo enim, quantum id bellum, & quàm pestiferum futurum sit. sed me mouet unus uir, cuius fugientis comes, Remp. recuperãtis socius uideor esse debere. toties ne igitur sententiam mutas? ego tecum, tanquam mecum, loquor. quis autem est, tãta quidem de re, quin uarie secum ipse disputet? simul et elicere cupio sen

tentiam tuam; si manet, ut firmior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. omnino ad id, de quo dubito, pertinet me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. * de Domitio uaria audimus, modo esse in Tiburti, aut Lepidi, quo cum Lepidus accessisset ad Vrbem, quod item falsum uideo esse: ait enim Lepidus, eum nescio quò penetrasse itineribus: occultandi sui causa, an maris apiscendi, ne id quidem scit: ignorat enim de filio. addit illud sanè molestum, pecuniam Domitio satis grandem, * quam is Coreni habuerit, non esse redditam. de Lentulo autem nihil audimus. hæc uelim exquiras, ad meq; perscribas. Vale.

CICERO ATTICO S.

A D V. Non. Mart. epistolas mihi tuas Aegypta reddidit, unam ueterem IIII. Cal. quā te scribis dedisse Pinario, quem non uidimus, in qua expectas quidnam præmissus agat Vibullius, qui omnino non est uisus à Cæsare. in altera epistola uideo te scire ita esse, & quemadmodum redeuntem excipiam Cæsarem, quem omnino uita- * re cogito, & aut Hemonis fugam tendis, commutationemq; uitæ tuæ: quod tibi puto esse faciendum: & ignoras, Domitius cum fascibus'ne sit. quod cum scies, facies, ut sciamus. habes ad primam epistolam. secutæ sunt duæ, prid. Cal. ambæ datæ, quæ me conuellerunt de pristino statu, iam tamen, ut ante ad te scripsi, labantem. nec me mouet, quod scribis, Ioui ipsi iniquum: nam periculum in utriusq; iracundia positum est: uictoria autem ita incerta, ut deterior causa paratior mihi esse uideatur. nec me Consules mouent, qui ipsi pluma, aut folio

facilius mouentur. officij me deliberatio cruciat, cruciauitq; adhuc. cautior certe est mansio: honestior existimatur traiectio. malo interdum, multi me non caute, q̃ pauci non honeste fecisse existiment. De Lepido, & Tullo quod quæris: illi uero non dubitant, quin Cæsari præsto futuri, in senatumq; uenturi sint. Recentissima tua est epistola Cal. data, in qua optas congressum, pacem non desperas. sed ego, cum hæc scribebam, nec illos congressuros, nec, si congressi essent, Pompeium ad ullam conditionem accessurum putabam. Quod uideris nõ dubitare, si Consules transeant, quid nos facere oporteat: certe transeunt, uel, quomodo nunc est, transierunt. sed memento, præter Appium, neminem esse ferè, qui non ius habeat trãseundi: nam aut cum imperio sunt, ut Pompeius, ut Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Sestius, ipsi Consules, quibus more maiorum concessum est uel omnes adire prouincias: aut legati sunt eorum. sed nihil desero. quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. plura scriberem, si ipse possem: sed, ut mihi uideor, potero biduo. Balbi Cornelij literarũ exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misi ad te, ut meam uicem doleres, cum me derideri uideres. Vale.

Balbus Ciceroni Imp. S.

OBSECRO te Cicero, suscipe curam, & cogitationem dignissimam tuæ uirtutis, ut Cæsarem, & Pompeium perfidia hominum distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. crede mihi, Cæsarem non solum in tua fore potestate, sed etiam maximum beneficium te sibi

dedisse indicaturum, si huc te reijcis. uelim, idem Pompeius faciat: qui ut adduci tali tempore ad ullam conditionem possit, magis opto, q̃ spero. sed cum constiterit, & timere desierit, tum incipiã non desperare, & tuã auctoritatem plurimũ ualiturã. Quòd Lentulum Cos. meum uoluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi uero gratissimum mediusfidius fecisti: nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam. qui si passus esset, nos secum, ut consueueramus, loqui, & non se totum etiam, & etiam ab sermone nostro auertisset: minus miser, quàm sum, essem: nam caue putes, hoc tempore plus me quenquam cruciari, quòd eum, quem ante me diligo, uideo in Consulatu quiduis potius esse, quàm Consulem. quòd si uoluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare credere, & Cõsulatum reliquum Romæ peragere: incipiam sperare, etiam consilio senatus, auctore te, illo relatore, Pompeium, & Cæsarem cõiungi posse. quod si factum erit, me satis uixisse putabo. Factum Cæsaris de Corfinio totum me probaturum scito, & quomodo in huiusmodi re cõmodius cadere non potuit, quàm ut res sine sanguine conficeret. Balbi mei, tuiq; aduentu delectatum te, ualde gaudeo. is quæcunque tibi de Cæsare dixit, quæq; Cæsar scripsit, scio tibi probabit, quæcunq; fortuna eius fuerit, bellissime scripsisse. Vale.

CICERO ATTICO S.

OMNIA mihi prouisa sunt præter occultum & tum
* iter ad mare superum: hoc enim mari uti non possu=

mus hoc tempore anni: illuc autem, quò spectat animus, & quò res uocat, quà ueniam? cedendum enim est celeriter, ne forte qua re impediar, atq; alliger. nec uero ille me ducit, qui uidetur: quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium iam ante cognoram, nunc uero etiam ἀστρατηγικώτατον. non me igitur is ducit, sed sermo hominum, qui ad me à Philotimo scribitur: is enim me ab optimatibus ait conscindi. quibus optimatibus Dij boni? qui nunc quomodo occurrunt? quomodo autem se uenditant Cæsari? municipia uero Deum: nec simulant, ut cum de illo ægroto uota faciebant. sed planè, quicquid mali hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quàm si alium facere prohibuerit. hunc propitium sperant: illum iratum putant. quas fieri censes ἀπαντήσεις ex oppidis? quos honores? metuunt, inquies. credo, sed mehercule illum magis. huius insidiosa clementia delectantur: illius iracundiam formidãt. iudices DCCCL, qui præcipue Cneo nostro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem uideo, nescio quas eius Lucerias horrent. itaq; quæro, qui sint isti optimates, qui me exturbent, cum ipsi domi maneant. sed tamen, quicunq; sunt, αἰδέομαι Τρῶας. & si, qua spe proficiscar, uideo: coniungóq; me cum homine magis ad uastandum Italiam, quàm ad uincendum parato. domum quem expecto? & quidem, cum hæc scribebam IIII. Non. iam expectabam aliquid à Brundusio. quid autem aliquid? quàm inde turpiter fugisset, & uictor hic quà se referret, & quò. quod ubi audissem, si ille Appia ueniret, ego Arpinum cogitabam. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER IX.

CICERO ATTICO S.

E T S I, *cum tu has literas legeres, putabam fore, ut scirem iam, quid Brundusij actum esset; nam Canusio* VIII. *Cal. profectus erat Cneus; hæc autem scribebam prid. Non.* XIIII. *die postquã ille Canusio mouerat: tamen angebar singularum horarum expectatione, mirabarq́; nihil allatum esse, ne rumoris quidem: nã erat mirum silentium. sed hæc fortasse* κενόσπουδα *sunt: quæ tamen iam sciãtur, necesse est. illud molestum, me adhuc inuestigare nõ posse, ubi Lentulus noster sit, ubi* Domitius. *quæro autẽ, quo facilius scire possim, quid acturi sint, ituri ne ad* Pompeium, *&, si sint, quà, quandó ue ituri sint.* Vrbem *quidem iam refertam esse optimatiũ audio.* Sosium, *&* Lupum, *quos Cneus noster ante putabat* Brundusium *uenturos esse, q̃ se ius dicere. hinc uero uulgo uadunt. etiam* M. Lepidus, *quocum diem conterere solebam, cras cogitabat. nos autem in* Formiano *morabamur, quo citius audiremus. deinde* Arpinum *uolebamus: inde, iter quà maxime* ἀναπάντητον *esset, ad mare superum, remotis, siue omnino missis lictoribus: audio enim bonis uiris, qui & nunc, & sæpe antea magno præsidio Reip. fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari, multaq́; in*

me, &

me,& seuere in conuiuijs tempestiuis quidem disputari. cedamus igitur,&,ut boni ciues simus,bellum Italiæ terra, mariq; inferamus, & odia improborum rursus in nos,quæ iam extincta erant,incendamus,& Lucceij consilia,ac Theophani persequamur. nam Scipio uel in Syriam proficiscitur sorte,uel cum genero honeste,uel Cæsarem fugit iratum. Marcelli quidem,nisi gladium Cæsaris timuissent,manerent. Appius & eodem timore,et inimicitiarũ recentium. & tamen,præter hunc,& C.Cassiũ,reliqui Legati: Faustus Proquæs. ego unus,cui utrũuis liceret. frater accesserit,quem socium huius fortunæ esse non erat æquum: cui magis etiam Cæsar irascetur: sed impetrare non possum,ut maneat. dabimus hoc Pompeio,quod debemus: nam me quidem alius nemo mouet; non sermo bonorum,qui nulli sunt; non causa,quæ acta timide est, agetur improbe. uni hoc damus, ne id quidem roganti, nec suam causam,ut ait, agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transeundo in Epeirum, scire sanè uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

ETSI Non.Martijs,die tuo(ut opinor)expectabam à te epistolam longiorem: tamen ad eã ipsam breuem,quam III.Non.Martij ὑπὸ τὴν διάληψιν dedisti,rescribẽdum putaui. gaudere ais te,mansisse me: & scribis,in sententia te manere. mihi autem superioribus literis uidebare non dubitare,quin cederem, ita si & Cneus bene comitatus cóscendisset,& Consules transissent. utrum,hoc tu parum meministi, an ego non satis intellexi? an muta-

sti sententiam? sed aut ex epistola, quam expecto, perspiciam, quid sentias: aut alias abs te literas eliciam. Brundusio nihil dum erat allatum. ò rem difficilem, planeq; perditam. quàm nihil prætermittis in consilio dando, quàm nihil tamen, quod tibi ipsi placeat, explicas. nō esse me unà cum Pompeio, gaudes: ac proponis, quàm sit turpe me adesse, cum quid de illo detrahatur; nefas esse approbare. certe. contra igitur? Dij, inquis, auerruncent. quid ergo fiet? si in altero scelus est, in altero supplicium? impetrabis, inquis, à Cæsare, ut tibi abesse liceat, & esse otioso. supplicandū igitur? miserum. quid, si non impetraro? & de triumpho erit, inquis, integrū. quid, si hoc ipso premar? accipiam? quid fœdius? negem? repudiari se totum, magis etiam, quàm olim in XX uiratu putabit. ac solet, cum se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicū, ut ne honorem quidem à se accipere uellem. quanto nunc hoc idem accipiet asperius? tanto scilicet, quanto & honor hic illo est amplior, & ipse robustior. nam quod negas te dubitare, quin magna in offensa sim apud Pompeium hoc tempore: non uideo causam, cur ita sit, hoc quidem tempore: qui enim amisso Corfinio deniq; certiorem me sui cōsilij fecit, is queretur Brundusium me nō uenisse, cū inter me, & Brundusium Cæsar esset? deinde etiam scit, ἀπαῤῥησίαστον esse in ea causa querelam suam. me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de Vrbe, de pecunia, de Piceno occupando plus uidisse, quàm se. sin, cum potuero, non uenero: tum erit inimicus: quod ego non eo uereor, ne mihi noceat (quid enim faciet? τίς δ᾽ ἐστι

δοῦλος τοῦ θανεῖν ἄφρον τις ὤν ;) ſed quia ingrati animi crimen horreo. confido igitur aduentum noſtrum illi, quoquo tempore fuerit, ut ſcribis, ἀσμένιστον fore. nam quod ais, ſi hic temperantius egerit, conſideratius conſilium te daturum: qui hic poteſt ſe gerere non perdite? uita, mores, ante facta, ratio ſuſcepti negotij, ſocij, uires bonorum, aut etiam conſtantia? uix dum epiſtolam tuam legeram, cum ad me, currens ad illum, Poſthumus Curtius uenit, nihil niſi claſſeis loquens, & exercitus. eripiebat Hiſpanias: tenebat Aſiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confeſtim in Græciam perſequebatur. eundum igitur eſt, nec tam ut belli, quàm ut fugæ ſocij ſimus: nec enim ferre potero ſermones iſtorum, quicunq; ſunt: non ſunt enim certe, ut appellantur, boni. ſed tamen id ipſum ſcire cupio, quid loquantur: idq; ut exquiras, meq; certiorem facias, te uehementer rogo. nos adhuc, quid Brunduſij actum eſſet, planè neſciebamus: cum ſciemus, tum ex re, & ex tempore conſilium capiemus, ſed utemur tuo. Vale.

Fugæ ſocius non belli

CICERO ATTICO S.

DOMITII filius tranſijt Formias VIII. Id. currens ad matrem Neapolim, mihiq; nuntiari iuſſit, patrem ad Vrbem eſſe, cum de eo curioſe quæſiſſet ſeruus noſter Dionyſius. nos autem audieramus eum profectum ſiue ad Pompeium, ſiue in Hiſpaniam. id cuiuſmodi ſit, ſcire ſanè uelim: nam ad id, quod delibero, pertinet, ſi ille certe nuſquam diſceſſit, intelligere Cneum, non eſſe faciles nobis ex Italia exitus, cum ea tota armis,

præſidijsq; teneatur, hieme præſertim: nam ſi commodius anni tempus eſſet, uel infero mari liceret uti: nunc nihil poteſt, niſi ſupero, tranſmitti, quò iter interclusum eſt. quæres igitur & de Domitio, & de Lentulo. A Brunduſio nulla adhuc fama uenerat: & erat hic dies VII. Id. quo die, ſuſpicabamur, aut pridie Brunduſium ueniſſe Cæſarem: nam Calendis Arpis manſerat. ſed ſi Poſthumum audire uelles, perſecuturus erat Cneum: tranſijſſe enim iam putabat coniectura tempeſtatum, ac dierum. ego nautas eum non putabam habiturum: ille confidebat, & eo magis, quòd audita nauicularijs hominis liberalitas eſſet. ſed, tota res Brunduſina iam quomodo habeat ſe, diutius neſcire non poſſum. Ego & ſi tam diu requieſco, quàm diu aut ad te ſcribo, aut tuas literas lego: tamen & ipſe egeo argumento epiſtolarũ, & tibi idem accidere certo ſcio: quæ enim ſoluto animo familiariter ſcribi ſolent, temporibus his excluduntur: quæ autem ſunt horum temporum, ea iam contriuimus. ſed tamen, ne me totum ægritudini dedam, ſumpſi mihi quaſdam tanquam θέσεις, quæ & politicæ ſunt, & temporum horum, ut & abducam animum ab querelis, & in eo ipſo, de quo agitur, exercear. eæ ſunt huiuſmodi. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ, τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κᾂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς αἴρηται, εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον ἢ πολέμῳ. εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀναχωρήσαντά ποι τῆς πατρίδος τυραννουμένης. ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. εἰ πόλεμον ἐπα-

κτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐτὴν τυραννουμένην. εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος. εἰ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε, καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. *in his ego me consultationibus exercens, & differens in utranq; partem tum graece, tum latine, & abduco parumper animum à molestijs, &* τῶν προὔργου τι *delibero. sed uereor, ne tibi* ἄκαιρος *sim: si enim recte ambulauit is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit.* Vale.

CICERO ATTICO S.

NATALI *die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilij, summæq; tum beneuolentiæ, tum etiam prudentiæ. eam mihi* Philotimus *postridie, quàm à te acceperat, reddidit.* Sunt *ista quidem, quæ disputas, difficillima; iter ad superum, nauigatio infero, discessus* Arpinum, *ne hunc fugisse; mansio* Formijs, *ne obtulisse nos gratulationi uideamur: sed miserius nihil, quàm ea uidere, quæ tamen iam iam inquam uidenda erunt. fuit apud me* Posthumus: *scripsi ad te, quàm grauis. uenit ad me etiam* Q. Fusius, *quo uultu, quo spiritu? properans* Brundusium, *scelus accusans* Pompey, *leuitatem, & stultitiam senatus. hæc*

qui in mea uilla non feram, cur tum in curia potero ferre? age finge me quamuis εὐστομάχως hæc ferentem. quid illa, dic M. Tulli, quem habebunt exitum? & omitto causam Reip. quam ego amissam puto cum uulneribus suis, tum medicamentis his, quæ parantur. de Pompeio quid agam? cui planè (quid enim negem?) succensui: semper enim causæ euentorum magis mouent, quàm ipsa euenta. hæc igitur mala, quibus maiora esse quæ possunt? considerans, uel potius iudicans eius opera accidisse, & culpa, inimicior eram huic, quàm ipsi Cæsari. ut maiores nostri funestiorem diem esse uoluerunt Alliensis pugnæ, quàm Vrbis captæ, quòd hoc malum ex illo, itaq; alter religiosus etiam nunc dies, alter in uulgus ignotus: sic ego decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc defendente, ne dicam grauius, affixerat; præsentisq; temporis cognoscens temeritatem, ignauiam, negligentiam, succensebam. sed ea iam mihi exciderunt. beneficia eiusdem cogito, cogito etiam dignitatem. intelligo serius equidem, quàm uellem, propter epistolas, sermonesq; Balbi: sed uideo planè nihil aliud agi, nihil actum ab initio, quàm ut hunc occideret. ego igitur, siquis apud Homerum, cum ei, & mater, & Dea dixisset, αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἑτοῖμος; matri ipsi respondit, αὐτίκα τεθναίην ἐπεὶ οὐκ ἄρα ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι. quid, si non ἑταίρῳ solum, sed etiam εὐεργέτῃ? adde tali uiro talem causam agenti. & ego uero hæc officia mercanda uita puto. optimatibus uero tuis nihil confido, nihil iam ne inseruio quidem. uideo, ut

ſe huic dent, ut daturi ſint. quicquam tu illa putas fuiſſe de ualetudine decreta municipiorum præ his de uictoria gratulationibus? timent, inquies. at ipſi tum ſe timuiſſe dicunt. ſed uideamus, quid actum ſit Brundusij. ex eo fortaſſe mea conſilia naſcentur, aliæq; literæ. Nos adhuc Brunduſio nihil. Roma ſcripſit Balbus, putare iam Lentulum Cos. tranſmiſiſſe, nec eum à minore Balbo conuentum, quòd is hoc iam Canusij audiſſet: inde ad ſe eum ſcripſiſſe, cohorteisq; ſex, quæ Albæ fuiſſent, ad Curtium Minutia transiſſe: id Cæſarem ad ſe ſcripſiſſe, & breui tempore eum ad Vrbem futurum. ergo utar tuo conſilio, neq; me in Arpinum hoc tempore abdam. & ſi, Ciceroni meo togam puram cum dare Arpini uellem, hanc eram ipſam excuſationem relicturus ad Cæſarem. ſed fortaſſe in eo ipſo offendetur, cur non Romæ potius. ſed tamen, ſi eſt conueniendus, hic potiſſimum. tum reliqua uidebimus, id eſt & quò, & quà, & quando. Domitius, ut audio, in Coſano, & quidem, ut aiunt, paratus ad nauigandum: ſi in Hiſpaniam, non probo: ſi ad Cneum, laudo: quouis potius certe, quàm ut Curtium uideat, quem ego patronus aſpicere non poſſum. quid alios? ſed opinor quieſcamus, ne noſtram culpam coarguamus, qui, dum Vrbem, id eſt patriam, amamus, dumq; rem conuenturam putamus, ita nos geſſimus, ut planè interclusi, captiq; ſimus. Scripta iam epiſtola, Capua literæ ſunt allatæ hoc exēplo.
Pompeius mare trāsijt cum omnibus militibus, quos ſecum habuit. hic numerus eſt hominum millia X X X. et Conſules duo, & Tribuni pl. ſenatores, qui fuerāt cū eo,

omnes cum uxoribus, & liberis. conſcendiſſe dicitur ad IIII. Non. Mart. ex ea die fuere Septentriones uenti. naues, quibus uſus non eſt, omnes aut præcidiſſe, aut incendiſſe dicunt. de hac re literæ L. Metello Trib. pl. Capuam allatæ ſunt ab Clodia ſocru, quæ ipſa transijt. ante ſolicitus eram, & angebar, ſicut res ſcilicet ipſa cogebat, cum conſilio explicare nihil poſſem: nunc autem poſtquam Pompeius, & Conſules ex Italia exierunt, non angor, ſed ardeo dolore. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. non ſum inquam (mihi crede) mentis compos: tantum mihi dedecoris admiſiſſe uideor. me non primũ cum Pompeio qualicunq; conſilio uſo, deinde cum bonis eſſe, quãuis cauſa temere inſtituta? præſertim cum ij ipſi, quorum ego cauſa timidius me fortunæ cõmittebam, uxor, filia, Cicerones pueri me illuc ſequi mallent, hoc turpe, & me indignum putarent. nam Quintus quidem frater, quicquid mihi placeret, id rectum ſe putare aiebat, id animo æquiſſimo ſequebatur. tuas nũc epiſtolas à primo lego. hæ me paulum recreant. primæ monent, & rogant, ne me proijciam. proximæ gaudere te oſtendunt, me remanſiſſe. eas cum lego, minus mihi turpis uideor, ſed tandiu, dum lego. deinde emergit rurſum dolor, & αἰσχροῦ φαντασία. quam ob rem obſecro te mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue ſaltem aut conſolatione, aut conſilio, aut quacunq; re potes. quid tu autem poſſis? aut quid homo quiſquam? uix iam Deus. equidem illud molior, quod tu mones, ſperaſq; fieri poſſe, ut mihi Cæſar cõcedat, ut abſim, cum aliquid in ſenatu contra Cneum agatur: ſed timeo, ne non impetrem. uenit ab eo Furnius, ut quidem

ſcias, quos ſequamur: Q. Titinij filium cum Cæſare eſſe nũtiat: ſed illum maiores mihi gratias agere, quàm uellem. quid autem me roget (paucis ille quidem uerbis, ſed ἐν δυνάμει) cognoſce ex ipſius epiſtola. me miſerũ, quòd tu non ualuiſti: unà fuiſſemus: conſilium certe non defuiſſet σὺν τε δύ' ἐρχομένω. ſed acta ne agamus: reliqua paremus. me adhuc hæc duo fefellerunt, initio ſpes compoſitionis, qua facta uolebam, ut populari, ut ea ſolicitudine ſenectutem noſtram liberari: deinde bellum crudele, & exitioſum ſuſcipi à Pompeio intelligebam. melioris mediusfidius ciuis, & uiri putabam, quouis ſupplicio affici, quàm illi crudelitati non ſolum præeſſe, uerũ etiã intereſſe. uidetur uel mori ſatius fuiſſe, q̃ eſſe cum ijs. ad hæc igitur cogita mi Attice, uel potius excogita. quemuis euentum fortius feràm, quàm hunc dolorem. Vale. *

Cæſar Imp. S. D. Ciceroni Imp.

C VM *Furnium noſtrum tantum uidiſſem, neque loqui, neque audire me commode potuiſſet properantem, atque eſſem in itinere præmiſſis iam legionibus: præterire tamen non potui, quin & ſcriberem ad te, & illum mitterem, gratiasq; agerem. & ſi hoc officium & feci ſæpe, & ſæpius mihi facturus uideor: ita de me mereris. in primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad Vrbem uenturum, ut te ibi uideam, ut tuo conſilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti poſſim. ad propoſitum reuertar: feſtinationi meæ, breuitatiq; literarum ignoſces: reliqua ex Furnio cognoſces. Vale.*

CICERO ATTICO S.

SCRIPSERAM ad te epistolam, quã darem IIII. Id. sed eo die is, cui dare uolueram, non est profectus; uenit autem eo ipso die ille Celeripes, quem Saluius dixerat: attulit uberrimas tuas literas, quæ mihi quiddam, quo starem, instillarunt: recreatum enim me non queo dicere: sed planè τὸ συνέχον effecisti: ego enim non iam id ago (mihi crede) ut prosperos exitus consequar: sic enim uideo, nec duobus his uiuis, nec hoc uno nos unquam Remp. habituros. ita neque de otio nostro spero iam, nec ullam acerbitatem recuso. unum illud extimescebam, ne quid turpiter facerem, uel, dicam, iam effecissem. sic ergo habeto, salutareis te mihi literas misisse, neque solum has longiores, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius, sed etiam illas breuiores, in quibus hoc mihi iucundissimum fuit, consilium, factumq; nostrum ab Sexto probari. pergratumq; mihi tu fecisti, à quo diligi me, &, quid rectum sit, intelligi, scio. longior uero tua epistola non me solum, sed meos omneis ægritudine leuauit. itaque utar tuo consilio, & ero in Formiano, ne aut ad Vrbem ἀπάντησις mea animaduertatur, aut, si nec hic, nec illic eum uidero, deuitatum se à me putet. Quod autem suades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pompeio, quod ipsi tribuerim: id me iampridem agere intelliges ex literis Balbi, et Oppij, quarum exempla tibi misi, misi etiam Cæsaris ad eos sana mente scriptas: quomodo in tanta insania? sin mihi Cæsar hoc non concedat, uideo tibi illud

placere, me πολίτευμα de pace suscipere: in quo non extimesco periculum: cum enim tot impendeant, cur non honestissimo depacisci uelim? sed uereor, ne Pompeio quid oneris imponam, μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου intorqueat: mirandum enim in modum Cneus noster Sullani regni similitudinem concupiuit. εἰδὼς σοι λέγω. nihil inquam ille minus obscure tulit. cum hoc ne igitur, inquies, esse uis? beneficium sequor (mihi crede) non causam, ut in Milone, ut in. sed hactenus. causa igitur non bona est? immo optima: sed agetur (memento) fœdissime. primum, consilium est, suffocare Vrbem, & Italiam fame: deinde, agros uastare, urere, pecuniis locupletum non abstinere. sed cum eadem metuam ab hac parte: si illinc beneficium nó sit, rectius putem quiduis domi perpeti. sed ita meruisse illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen subire non audeam. quanquam à te eius quoque rei iusta defensio est explicita. De triumpho tibi assentior. quem quidem totum facile, & libenter abiecero. egregie probo fore, ut, dum agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: si modo, inquis, satis ille erit firmus. est firmior etiam, quàm putabamus. de isto licet bene speres: promitto tibi, si ualebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. té ne igitur socio? contra mehercule meum iudicium, & contra omnium antiquorum auctoritatem: nec tam ut illa adiuuem, quàm ut hæc ne uideam, cupio discedere: noli enim putare tolerabiles horum insanias, nec uniusmodi fore. & si quid te horum fugit, legibus, iudiciis, senatu sublato, libidines, audacias, sumptus, egestates tot egentissimorum hominum nec priua-

tas posse res, nec Remp. sustinere. abeamus igitur inde qualibet nauigatione: & si id quidem, ut tibi uidebitur: sed certe abeamus: sciemus enim id, quod expectas, quid Brundusij actum sit. Bonis uiris ꝙ ais probari, quæ adhuc fecerimus, sciriq; ab ijs nõ profectis, ualde gaudeo, si est nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo inuestigabo diligentius: id mãdaui Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum est, ut tibi argumentum ad scribendum fortasse iam desit: nec enim alia de re nunc ulla scribi potest: et de hac quid iam amplius inueniri potest? sed quoniam & ingenium suppeditat (dico mehercule, ut sentio) & amor, quo & meum ingenium incitatur: perge, ut facis, & scribe, quantum potes. In Epeirum quòd me non inuitas, comitem nõ molestum: subirascor: sed uale: nam, ut tibi ambulandum, unguendum, sic mihi dormiendum: etenim literæ tuæ mihi somnum attulerunt.

CICERO ATTICO S.

COENANTIBVS prid. Id. nobis, ac noctu quidẽ, Statius à te epistolam breuem attulit. De L. Torquato quid modo quæris? non modo Lucius, sed etiam Aulus profectus est, alij multi. De Reatinorum corona quod scribis, moleste fero in agro Sabino sementem fieri proscriptionis. Senatores multos esse Romæ, nos quoque audieramus. ecquid potes dicere, cur exierint? In his locis opinio est coniectura magis, quàm nuntio, aut literis, Cæsarem Formijs ad XI. Cal. Apr. fore. hic ego uellem habere Homeri illam Mineruam simulatam Mentori, cui dicerem, Μέντορ πῶς τ᾽ ἄρ ἴω,

πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτὸν? nullá rem unquam difficiliorem cogitaui, sed cogito tamen, nec ero, ut in malis, imparatus: sed cura, ut ualeas: puto enim diem tuum heri fuisse.

Cæsar Oppio, Cornelio S.

GAVDEO mehercule uos significare literis, quàm ualde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta. consilio uestro utar libenter, & hoc libentius, quòd mea spōte facere constitueram, ut quamlenissimum me præberem, & Pompeium darem operam ut reconciliarem. tentemus, hoc modo si possumus omnium uoluntates recuperare, et diuturna uictoria uti, quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque uictoriã diutius tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. hæc noua sit ratio uincendi, ut misericordia, & liberalitate nos muniamus. id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem ueniunt, & multa reperiri possunt. de his rebus, rogo uos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium Pompeij præfectum deprehendi: scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. iam duo præfecti fabrũ Pompeij in meam potestatem uenerunt, & à me missi sunt. si uolent grati esse, debebũt Pompeium hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm ijs, qui et illi, & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificijs effectum est, ut Resp. in hunc statum perueniret. Vale.

Balbus Ciceroni Imp. S.

SUBITO posteaquam literas communeis cum Oppio ad te dedi, ab Cæsare epistolam accepi, cuius exemplum tibi misi, ex quibus perspicere poteris, quàm cupiat concordiam, & Pompeium reconciliare, & quàm remotus sit ab omni crudelitate: quod eum sentire, ut debeo, ualde gaudeo. De te, & tua fide, & pietate idem mehercule mi Cicero sentio, quod tu, non posse tuam famam, & officium sustinere, ut contra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem hoc idem probaturum, exploratum pro singulari eius humanitate habeo: eiq; cumulatissime satisfacturum te certò scio, cum nullam partem belli contra eum suscipias, neq; socius eius aduersarijs fueris. atq; hoc non solum in te tali, & tanto uiro satis habebit, sed etiam mihi ipse sua concessit bonitate, ne in ijs castris essem, quæ cōtra Lentulum, aut Pompeium futura essent, quorum beneficia maxima haberem: sibiq; satis esse dixit, si togatus urbana officia sibi præstitissem, quæ etiam illis, si uellem, præstare possem. itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, sustineo; meumq; officium, fidem, pietatē ijs præsto. sed mehercule rursus tam abiectam compositionis spera nō desperatissimam esse puto, quoniam Cæsar est ea mente, qua optare debemus. hac re mihi placet, si tibi uidetur, te ad eum scribere, & ab eo præsidiū petere, ut petisti à Pompeio, me quidem approbāte, temporibus Milonianis. præstabo (si Cæsarē bene noui) eum prius tuæ dignitatis, q̄ suæ utilitatis rationem habiturū.

hæc q̃ prudenter tibi ſcribam, neſcio. ſed illud certe ſcio, me ab ſingulari amore, ac beneuolentia, quæcunq; ſcribo, tibi ſcribere, ꝙ te (ita incolumi Cæſare moriar) tanti facio, ut paucos æque ac te caros habeam. de hac re cũ aliquid conſtitueris, uelim mihi ſcribas: nam non mediocriter laboro, ut utriq;, ut uis, tuam beneuolentiam præſtare poſſis: quamme hercule te præſtaturum confido. Fac ualeas.

Balbus, & Oppius S. D. M. Ciceroni.

N E D V M *hominum humilium, ut nos ſumus, ſed etiam ampliſſimorum uirorum conſilia ex euentu, non ex uolũtate à pleriſq; probari ſolent: tamẽ freti tua humanitate, quod ueriſſimũ nobis uidebitur, de eo, quod ad nos ſcripſiſti, tibi conſilium dabimus: quod ſi nõ fuerit prudens, at certe ab optima fide, & optimo animo proficiſcetur.* Nos, *niſi id, quod noſtro iudicio* Cæſarem *facere oportere exiſtimamus, ut ſimul* Romam *uenerit, agat de reconciliatione gratiæ ſuæ, &* Põpeij; *id eum facturũ ex ipſo cognouiſſemus: te hortari deſineremus, ut uelles his rebus intereſſe, quo facilius, et maiore cum dignitate per te, qui utriq; es coniunctus, res tota conficeret: aut, ſi ex cõtrario putaremus* Cæſarem *id non facturũ, & eũ uelle cũ* Põpeio *bellũ gerere ſciremus; nunq̃ tibi ſuaderemus, contra hominẽ optime de te meritũ arma ferres, ſicuti te ſemper orauimus, ne cõtra* Cæſarẽ *pugnares. ſed cũ etiamnũ, quid facturus* Cæſar *ſit, magis opinari, q̃ ſcire poſſimus: nõ poſſumus niſi hoc, non uideri eã tuã eẽ dignitatẽ, neq; fidẽ omnibus cognitã, ut cõtra*

alterutrum, cum utriq; sis maxime necessarius, arma feras. & hoc, non dubitamus, quin Cæsar pro sua humanitate maxime sit probaturus. nos tamen (si tibi uidebitur) ad Cæsarem scribemus, ut nos certiores faciat, quid in hac re acturus sit. à quo si erit nobis rescriptum, statim, quæ sentiemus, ad te scribemus, & tibi fidem faciemus, nos ea suadere, quæ nobis uidentur tuæ dignitati, non Cæsaris rationi, esse utilissima. & hoc Cæsarem pro sua indulgentia in suos probaturum putamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

TREIS epistolas tuas accepi postridie Iduum: erant autem IIII. III. prid. Id. datæ. igitur antiquissimæ cuique primum respondebo. Assentio tibi, ut in Formiano potissimum commorer. & iam de supero mari * plaboque, ut antea ad te scripsi, & quonã modo possem uoluntate eius nullam Reip. partem attingere? Quod laudas, quia obliuisci me scripsi antefacta, & dicta nostri amici: ego uero ita facio: quin ea ipsa, quæ à te commemorantur, secus ab eo in me ipsum facta esse nõ memini: tanto plus apud me ualere beneficij gratiam, quàm iniuriæ dolorem uolo. faciamus igitur, ut censes, colligamusq; nos: * festiuo enim similiurus decurro, atque cursu. θέσεις meas commentari non desino. sed sunt quædam earum perdifficiles ad iudicãdum. De optimatibus sit sanè ita, ut uis: sed nosti illud Διόνυσος ἐν Κορίνθῳ. Titinij filius apud Cæsarem est. Quod autem quasi uereri uideris, ne mihi tua consilia displiceant: me uero nihil delectat aliud, nisi consilium, & literæ tuæ. quare fac, ut ostendis, ne destiteris ad

ris ad me, quicquid tibi in mentem uenerit, ſcribere. mihi nihil poteſt eſſe gratius. Venio ad alteram nũc epiſtolam. recte non credis de numero militum: ipſo dimidio plus ſcripſit Clodia. falſum etiam de corruptis nauibus. Quod Cóſules laudas, ego quoq; animum laudo, conſilium reprehendo: diſceſſu enim illorum, actio de pace ſublata eſt, quam quidem ego meditabar. itaq; poſtea Demetrij librum de concordia tibi remiſi, & Philotimo dedi. nec uero dubito, quin exitioſum bellum impendeat, cuius initium ducetur à fame. & me tamen doleo nó intereſſe huic bello, in quo tanta uis ſceleris futura eſt, ut, cum parenteis non alere nefarium ſit, noſtri principes antiquiſſimam, & ſanctiſſimam parentem patriam fame necandam putent. atq; hoc non opinione timeo, ſed interfui ſermonibus. omnis hæc claſſis, Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Andro, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Bizantio, Lesbo, Smyrna, Myleto, Co, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumẽtarias prouincias comparatur. at quã ueniet iratus, & ijs quidem maxime, qui eam maxime ſaluam uolebant, quaſi relictus ab ijs, quos reliquit. itaque mihi dubitanti, quid me facere par ſit, permagnum pondus affert beneuõlentia erga illũm: qua dempta, perire melius eſſet in patria, quàm patriam ſeruando euertere. De Septentrione planè ita eſt. metuo, ne uexetur Epeirus. ſed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? prædicat enim palàm, & militibus oſtendit, ſe largitione ipſa ſuperiorem, quàm hunc, fore.

Illud me præclare admones, cum illum uidero, ne nimis indulgenter, & ut cum grauitate potius loquar.

plane sic faciendum. Arpinum, cum eum conuenero, cogito, ne forte aut absim, cum ueniet, aut cursem huc illuc uia deterrima. Bibulum (ut scribis) audio uenisse, & redisse prid. Id. Philotimum, ut ais epistola tertia, expectabas. at ille Idibus à me profectus est. eo serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripserã, redditæ sunt meæ literæ. De Domitio (ut scribis) ita opinor esse, ut & in Cosano sit, & consilium eius ignoretur. iste omnium turpissimus, & sordidissimus, qui consularia comitia à Prætore ait haberi posse, est idem, qui semper in Rep. fuit. itaque nimirum hoc illud est, quod Cæsar scribit in ea epistola, cuius exemplum ad te misi, se uelle uti CONSILIO meo: age esto hoc cõmune: GRATIA: ineptũ id quidẽ, sed puto hoc simulat ad quasdam senatorum sententias: DIGNITATE, fortaße sententia consularis: illud extremum est, OPE omniũ rerum: id ego suspicari cœpi tum ex tuis literis, aut hoc ipsum esse, aut nõ multo secus: nam permagni eius interest, rem ad interregnum non uenire. id assequitur, si per Prætores Consules creantur. nos autẽ in libris habemus, non modo Consules à Prætoribus, sed ne Prætores quidem creari ius esse, idq; factum esse nunquam: Consules, eo non esse ius, ꝙ maius imperium à minore rogari non sit ius: Prætores autem, cum ita rogentur, ut collegæ Consulum sint, quorum est maius imperium. aberit non longe, quin hoc à me decerni uelit, neque sit contentus Galba, Scæuola, Cassio, Antonio. τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. sed, quanta tempestas impẽdeat, uides. Qui transierint senatores, scribam ad te, cum certum habebo. De re frumentaria recte intelli-

gis, quæ nullo modo administrari sine uectigalibus po=test: nec sine causa & eos, qui circum illum sunt, omnia postulantes, & bellum nefariũ times. Trebatium no=strum, & si (ut scribis) nihil bene sperat, tamen uidere sa=ne uelim. quem fac horteris, ut properet: opportune enim ad me ante aduentum Cæsaris uenerit. De La=nuino statim, ut audiui Fameã mortuum, optaui, si mo=do esset futura Resp. ut id aliquis emeret meorum: neq; tamen de te, qui maxime meus, cogitaui: sciebam enim de quoto anno, & quantum in solo solere quærere, neq;
* solum Romæ, sed etiam delicium digamma uiderem. ue runtamen ego illud, quanquam est bellum, minoris æsti mo, quàm æstimabatur Marcellino Cos. cum ego istos hortulos propter domum, Antij quam tum habebam, iu cundiores mihi fore putabam, et minore impensa, quàm
* si Tusculanum refecissem. uolui HS Q. egi per præ=dem, illi daret, Antij cum haberet uenale: noluit. sed nunc omnia ista iacere puto propter numorum carita=tem. mihi quidem erit aptissimum, uel nobis potius, si tu emeris: sed eius dementias caue contemnas: ualde est uenustum. quanquam mihi ista omnia iam addicta uastitati uidentur. respondi epistolis tribus. sed expe=cto tuas: nam me adhuc tuæ literæ sustentarunt. D. Liberalibus.

CICERO ATTICO S.

NIHIL habebam, quod scriberem: neq; enim noui quic=quam audierã, et ad tuas omneis rescripserã pridie. sed cũ me ægritudo nõ solũ somno priuaret, uerũ ne uigila=

re quidē ſine ſummo dolore pateretur : tecum ut quaſi loquerer, in quo uno acquieſco, hoc neſcio quid nullo argumento propoſito ſcribere inſtitui. Amēs mihi fuiſſe uideor à principio, & me una hæc res torquet, quòd non omnibus in rebus labentem, uel potius ruentem Pōpeium tanquam unus manipularis ſecutus ſim. uidi hominem XIIII. Cal. Febr. plenum formidinis. illo ipſo die ſenſi, quid ageret. nunquam mihi poſtea placuit, nec unquam aliud in alio peccare deſtitit. nihil interim ad me ſcire, nihil niſi fugam cogitare. quid quæris? ſicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienantur immundæ, inſulſæ, indecoræ : ſic me illius fugæ, negligentiæq; deformitas auertit ab amore : nihil enim dignum faciebat, quare eius fugæ comitem me adiungerem. nunc emergit amor : nunc deſiderium ferre non poſſum : nunc mihi nihil libri, nihil literæ, nihil doctrina prodeſt. itaque dies & noctes, tanquam auis illa, mare proſpecto, euolare cupio. do, do pœnas temeritatis meæ. & ſi quæ fuit illa temeritas? quid feci non conſideratiſſime? ſi enim nihil præter fugam quæreretur, fugiſſem libentiſſime : ſed genus belli crudeliſſimi, & maximi, quod non dum uident homines quale futurum ſit, perhorrui. quæ minæ municipijs? quæ nominatim uiris bonis? quæ denique omnibus, qui remanſiſſent? quàm crebro illud? Sulla potuit, ego nō potero? mihi autem hæſerunt illa. male Tarquinius, qui Porſenam, qui Octauium Manilium contra patriam : impie Coriolanus, qui auxilium petijt à Volſcis : recte Themiſtocles, qui mori maluit: nefarius Hippias Piſiſtrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens, at Sulla, at Marius,

at Cinna recte, immo iure fortasse. sed quid eorum uictoria crudelius? quid funestius? huius belli genus fugi, & eo magis, quòd crudeliora etiam cogitari, & parari uidebam. me, quem nonnulli conseruatorem istius urbis, quem parentem esse dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis ciuibus famem, uastitatem inferre Italiæ? hunc primum mortalem esse, deinde etiam multis modis posse extingui cogitabam: Vrbem autem, & populum nostrum seruandum ad immortalitatem, quantum in nobis esset, putabam. & tamen spes quædam me obtentabat, fore, ut aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitij admitteret. alia res nũc tota est, alia mea. sol (ut est in tua quadam epistola) excidisse mihi è mundo uidetur. ut ægroto, dum anima est, spes esse dicitur: sic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, sperare non destiti. hæc me fefellerunt, & (ut uerum loquar) ætas iam à diuturnis laboribus deuexa ad otium, domesticarum me rerum delectatione molliuit. nunc siue periculo experiundum erit, experiar certe, ut hinc auolem: ante oportuit fortasse: sed ea, quæ scripsisti, me tardarunt, & auctoritas maxime tua: nam cũ ad hunc locum uenissem, euolui uolumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, seruoq; diligentissime. erat igitur in ea, quam X. Cal. Febr. dederas hoc modo. SED uideamus, & Cneus quid agat, & illius rationes quorsum fluant. quòd si iste Italiam relinquet, faciet omnino male, & (ut ego existimo) ἀλογίστως, sed tum demum consilia nostra commutanda erunt. hoc scribis post diem quartum, quàm ab Vrbe

discessimus. deinde VIII. Cal. Febr. TANTVM MODO Cneus noster ne, ut Vrbem ἀλογίστως reliquit, sic Italiam relinquat. eodem die das alteras literas, quibus mihi consulenti planissime respondes: est.n. sic. SED uenio ad consultationem tuam. si Cneus Italia cedit, in Vrbem redeundum puto: qui enim finis peregrinationis? hoc mihi plane hæsit. et nunc ita uideo, infinitum bellum iunctum miserrima fuga, quã tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. sequitur χρησμὸς VI. Cal. Febr. EGO, si Pompeius manet in Italia, nec res ad pactionem uenit, longius bellum puto fore: sin Italiam relinquit, ad posterum bellum ἄσπονδον strui existimo. huius igitur belli ego particeps, & socius, et adiutor esse cogor, quod et ἄσπονδον, & cum ciuibus. deinde VI. Id. Febr. cum iam plura audires de Põpeij consilio, concludis epistolã quandã hoc modo. EGO quidem tibi non sim auctor, si Pompeius Italiam relinquit, te quoq; profugere: summo enim periculo facies, nec Reip. proderis, cui quidem posterius poteris prodesse, si manseris. quem φιλόπατριν, ac πολιτικὸν hominis prudentis, & amici tali admonitu non moueret auctoritas? deinceps III. Id. Febr. iterum mihi respondes cõsulenti, sic. QVOD quæris à me, fugam ne fidam, an moram defendam utiliorem putem: ego uero in præsentia subitum discessum, & præcipitem profectionem cum tibi, tum ipsi Cneo inutilem, & periculosam puto: & satius esse existimo, uos dispertitos, & in speculis esse. sed mediusfidius turpe nobis puto esse de fuga cogitare. hoc turpe Cneus noster biennio ante cogitauit: ita Sullaturit animus eius, et proscripturit iam=

diu. inde,ut opinor,cùm tu ad me quædam γενικώτερον ſcripſiſſes,& ego mihi à te quædã ſignificari putaſſem, ut Italia cederem: deteſtaris hoc diligenter XI. Cal. Mart. EGO uero nulla epiſtola ſignificaui, ſi Cneus Italia cederet,ut tu unà cederes: aut, ſi ſignificaui, non dico fui inconſtans,ſed demens. in eadem epiſtola alio loco. NIHIL relinquitur, niſi fuga: cui te ſociũ neutiq̃ puto eſſe oportere, nec unq̃ putaui. totã autem hanc deliberationem euoluis accuratius in literis VIII. Cal.Mart.datis. SI M.Lepidus, & L.Volcatius remanent,manendum puto,ita,ut,ſi ſaluus ſit Pompeius,& cõſtiterit alicubi,hãc νεκυίαν relinquas, & te in certamine uinci cum illo facilius patiaris,q̃ cũ hoc in ea,quæ perſpicitur, futura colluuie regnare. multa diſputas huic ſentẽtiæ cõuenientia. inde ad extremũ. QVID ſi,inquis, LEPIDVS, & Volcatius diſcedunt? planè ἀπορῶ. quod euenerit igitur,& quod egeris,id στερκτέον putabo.ſi tum dubitaies,nunc certe non dubitas iſtis manentibus. deinde in ipſa fuga V. Cal.Mart. INTEREA nõ dubito,quin in Formiano mãſurus ſis: cõmodiſſime.n.τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις. ad Cal.Mart. cũ ille quintũ iam diẽ Brũduſij eſſet. TVM poterimus deliberare, non.ſ.integra re,ſed certe minus infracta,q̃ ſi unà proieceris te. deinde IIII. Non.Mart. ὑπὸ τὴν λῆψιν cũ breuiter ſcriberes,tamen ponis hoc. CRAS ſcribam plura, & ad omnia. hoc tamen dicam, non pœnitere me conſilij de tua manſione:& quanquam magna ſolicitudine,tamen quia minus mali puto eſſe,q̃ in illa profectione,maneo in ſentẽtia,et gaudeo te mãſiſſe. cũ uero iam an-

gerer,& timerem,nequid à me dedecoris esset admis=sum, III. Non. Mart. TAMEN te non esse unà cum Pompeio,non fero moleste.postea si opus fuerit,nõ erit difficile : & illi,quoquo tempore fiet, erit ἀσμένιστον. sed hoc ita dico, si hic qua ratione initium fecit, eadem cætera aget, sincere,temperate,prudenter, ualde uidero,& consideratius utilitati nostræ consuluero. VII. Id. Mart.scribis, Peduceo quoq; nostro probari, quòd quierim : cuius auctoritas multum apud me ua=let. his ego tuis scriptis me consolor, ut nihil à me ad=huc delictum putem. tu modo auctoritatem tuam de=* fendito,aduersus me nihil opus esse, conscius ego alijs. ego, si nihil peccaui,reliqua tuebor. ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adiuua.hic nihildum de reditu Cæsaris audiebatur.ego his literis hoc tamẽ pro=feci : perlegi omneis tuas,& in eo acquieui. Lentulũ nostrum scis Puteolis esse: quod cum è uiatore quodam esset auditum,qui se diceret,eum in Appia,cum is pau=lum lecticam aperuisset, cognosse, & si uix uerisimile, misi tamen Puteolos pueros, qui peruestigarent, & ad eum literas. inuentus est uix,in hortis suis se occultans, literasq; mihi remisit,mirifice gratias agens Cæsari : de suo autem consilio C. Cæcio mandata ad me dedisse. eum ego hodie expectabam, idest XIIII. Cal. Apr. uenit etiam ad me Matius Quinquatribus,homo me=hercule, ut mihi uisus est, temperatus, & prudens: existimatus quidem est semper auctor otij. quàm ille hæc non probare mihi quidem uisus est? quàm illam νεκυίαν (ut tu appellas) timere? huic ego in mul=to sermone epistolam ad me Cæsaris ostendi, eam,

cuius exemplum ad te antea misi: rogauiq;,ut interpretaretur,quid esset,quod ille scriberet,consilio meo se uti uelle, gratia, dignitate, ope rerum omnium. respondit, se non dubitare, quin & opem, & gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. utinam aliquod in hac miseria Reip. πολιτικὸν opus efficere,& nauare mihi liceat. Matius quidem & illum in ea sententia esse confidebat, & se auctorem fore pollicebatur. Pridie autē apud me Crasippus fuerat, qui se prid. Non. Martij Brundusio profectum, atq; ibi Pompeium reliquisse dicebat. quod etiam, qui VIII. Id. illinc profecti erant, nuntiabant: illa uero omnes, in quibus etiam Crasippus, qui prudentia potuit attendere sermones, minaceis inimicos optimatium, municipiorum hosteis, meras proscriptiones, meros Sullas: quæ Luceium loqui, quæ totam Græciam, quæ uero Theophanem. & tamen omnis spes salutis in illis est: & ego excubo animo, nec partem ullam capio quietis: &, ut has pestes effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio: quid enim tu illuc Scipionem? quid Faustum, quid Libonem prætermissurum sceleris putas? quorum creditores conuenire dicuntur. quid eos autem, cum uicerint, in ciues effecturos? quam uero putas μακροψυχίαν Cnei nostri esse? nuntiant Aegyptum, & Arabiam εὐδαίμονα cogitare, Hispaniam abiecisse. monstra narrant: quæ falsa esse possunt. sed certe & hæc perdita sunt, & illa non salutaria. Tuas literas iam desidero. post fugam nostram, nunquam iam nostrum earum interuallum fuit. Misi ad te exemplum literarum mearum ad Cæsarem, quibus me aliquid profecturum puto. Vale. *

Cicero Imp. S. D. Cæsari Imp.

VT legi tuas literas, quas ab Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad Vrbem essem, te uelle uti consilio, & dignitate mea; minus sum admiratus: de gratia, & de ope quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili, ac singulari sapientia de otio, de pace, de concordia ciuium agi uelle arbitrarer: & ad eam rationem existimabam satis aptam esse & naturã, & personam meam. quod si ita est, & siqua de Pompeio nostro tuendo, & tibi, ac Reip. reconciliando cura te attingit: magis idoneum, quàm ego sum, ad eam caussam profecto reperies neminem: qui & illi semper, & senatui, cum primum potui, pacis auctor fui; nec sumptis armis belli ullam partem attigi; indicauiq; te eo bello uiolari, contra cuius honorem populi R. beneficio concessum inimici, atq; inuidi niterentur. sed, ut eo tempore non modo ipse auctor dignitatis tuæ fui, uerum etiam cæteris auctor ad te adiuuandum: sic me nunc Pompeij dignitas uehemẽter mouet: aliquot enim sunt anni, cum uos duos delegi, quos præcipue colerem, & quibus essem, sicut sum, amicissimus. quam ob rem à te peto, uel potius precibus omnibus oro, & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoq; cogitationi, ut tuo beneficio bonus uir, gratus, pius deniq; esse in maximi beneficij memoria possim. quæ si tantum ad me ipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum: sed, ut arbitror, & ad tuam fi-

dem, et ad Remp.*pertinet, me et pacis utriusq; uestrum, & ad ciuium concordiam, per te, quam accommodatissimum conseruari.* Ego, *cum antea tibi de* Lentulo *gratias egissem, cum ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses: tamen eius literis lectis, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate, beneficioq; misit, eandem me salutem à te accepisse putaui, quam ille. in quem si me intelligis esse gratum, cura obsecro, ut etiam in* Pompeium *esse possim.* Vale.

CICERO ATTICO S.

LEGEBAM *tuas literas* XIII.Cal.*cum mihi epistola affertur à* Lepta, *circumuallatum esse* Pompeium, *ratibus etiam exitus portus teneri. non mediusfidius præ lacrymis possum reliqua nec cogitare, nec scribere. misi ad te exemplum. miseros nos, cur non omnes fatum illius unà executi sumus? ecce eadem à* Matio, & Trebatio: *quibus* Minturnis *obuij* Cæsaris *tabellarij. torqueor infelix, ut iam illum* Mutianum *exitum exoptē. at quàm honesta, at quàm expedita tua consilia? quàm euigilata tuis cogitationibus? quà itineris, quà nauigationis, quà congressus, sermonisq; cum* Cæsare. *omnia tum honesta, tum cauta. in* Epeirum *uero inuitatio quàm suauis, quàm liberalis, quàm fraterna?* De Dionysio *sum admiratus: qui apud me honoratior fuit, quàm apud* Scipionem Panetius: *à quo impurissime hæc, hæc nostra fortuna despecta est. odi hominem, & odero: utinam ulcisci possem: sed illum ulciscentur mores sui.* Tu *quæso nunc uel ma-*

xime, quid agendum nobis sit, cogita. populi R. exercitus Cn. Pompeiũ circunsidet: fossa et uallo septum tenet: fuga prohibet. nos uiuimus, & stat urbs ista? Prætores ius dicunt? Aediles ludos parant? uiri boni usuras perscribunt? ego ipse sedeo? coner illuc ire, ut insanus? implorare fidem municipiorum? boni non sequentur, leues irridebunt, rerum nouarum cupidi, uictores præsertim, & armati, uim, & manus afferent. quid censes igitur? & quidnam est tui consilij adfinis huius miserrimæ uitæ? nunc doleo, nunc torqueor, cum quibusdam aut sapiens uideor, quòd unà non ierim; aut felix fuisse: mihi contra: nunquam enim illius uictoriæ socius esse uolui, calamitatis mallem fuisse. quid ego nunc tuas literas, quid tuam prudentiam, aut beneuolentiam implorem? actum est. nulla re iam possum iuuari, qui nequid optem quidem iam habeo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberetur. οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος λόγος (ut opinor.) ille de ratibus: quid enim est, quod Dolabella ijs literis, quas III. Id. Mart. à Brundusio dedit, hanc εὐημερίαν quasi Cæsaris scriberet, Pompeium in fuga esse? eumq; primo uento nauigaturum? quod ualde discrepat ab ijs epistolis, quarum exempla antea ad te misi. hic quidem mera scelera loquuntur: sed non erat nec recentior auctor, nec huius rei quidem melior Dolabella. Vale.

CICERO ATTICO S.

TVAS XI. Cal. accepi literas, quibus omnia consilia differs in id tempus, cum scierimus, quid actum sit. &

certe ita est: nec interim potest quicquam statui, ne cogitari quidem. quanquam hæ mihi literæ Dolabellæ iubent ad pristinas cogitationes reuerti: fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum usum puto. συναγωγὴ consiliorum tuorum non est à me collecta ad querelam, sed magis ad consolationem meam: nec enim me tam hæc mala angebãt, quàm suspicio culpæ, ac temeritatis meæ. eam nullam puto esse, quoniam cum consilijs tuis mea & facta, & consilia consentiunt.

Quod mea prædicatione factum esse scribis magis, quàm illius merito, ut tantum ei debere uiderer: est ita. ego illa extuli semper, & eo quidem magis, nequid ille superiorum meminisse me putaret. quæ si maxime meminissem, tamen illius temporis similitudinem iam sequi deberem. nihil me adiuuit, cum posset: & postea fuit amicus, & tam ualde, & quam ob causam, planè scio. ergo ego quoq; illi. quin etiam illud par in utroq; nostrum, quòd ab eisdem illecti sumus. sed utinam tantum ego ei prodesse potuissem, quantum ille mihi potuit. mihi tamen, quod fecit, est gratissimum. nec ego, eum nũc iuuare qua re possim, scio: nec, si possem, cum tam pestiferum bellum pararet, adiuuandum putarem. tantum offendere animum eius hic manẽs nolo. nec mehercule ista uidere, quæ tu potes iam animo prouidere, nec interesse istis malis possem. sed eo tardior ad discedendum fui, quòd difficile est de discessu uoluntario sine ulla spe reditus cogitare: nam ego hunc ita paratum uideo peditatu, equitatu, classibus, auxilijs Gallorum, quos Matius ἐσάλπιζεν (ut puto) sed certe dicebat, peditum, equitum se polliceri sumptu suo annos decem. *

sed sit hoc λάπισμα. magnas habet certe copias, & habebit non ille uectigal, sed ciuium bona. adde confidentiam hominis, adde imbecillitatem bonorum uirorum, qui quidem, quòd illum sibi merito iratum putant, oderunt. ut tu scribis ludum. ac uellem, scribis, quisnam hæc significasset. sed & iste, quia plus ostenderat, quàm fecit, & uulgo illum, qui amarunt, non amant. municipia uero, & rustici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt, quare ita paratus est, ut, etiam si uincere non possit, quomodo tamen ipse uinci possit, non uideã. ego autem non tam γοητείαν huius timeo, quàm πειθανάγκην: αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Πλάτων, οἶσθ᾽ ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. illa ἄλιμενα uideo tibi nõ probari: quæ ne mihi quidem placebant: sed habebam in illis & occultationem, & ὑπηρεσίαν fidelem. quæ si mihi Brundusij suppetant, mallem. sed ibi occultatio nulla est. uerum (ut scribis) cum scimus: uiris bonis me non nimis excuso: quas eos enim cœnas & facere, & obire scripsit ad me Sextus? quàm lautas, quàm tempestiuas? sed sint quamuis boni: non sunt meliores, quàm nos: moueret me, si essent fortiores. De Lanuino Phamea erraui: Troianum somniaueram. id ego uolui Q. sed pluris est. istuc tamẽ cuperem emeres, si ullam spem fruendi uiderem. Nos quæ monstra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epistolam coniectus est. Lentulus noster Puteolis est, ἀδημονῶν, ut Cæcius narrat. quid agat? διατροπὴν Corfiniensem reformidat: Pompeio nunc putat satisfactum: beneficio Cæsaris mouetur: sed tamen mouetur magis prospecta re, nec hæc posse ferre, omnia misera: sed hoc nihil miserius.

Pompeius Cn.Magium de pace misit, & tamen oppugnatur, quod ego non credebam. sed habeo à Balbo literas, quarum ad te exemplum misi. lege, quæso, & illud infimum caput ipsius Balbi optimi, cui Cneus noster locum, ubi hortos ædificaret, dedit: quem cui nostrum non sæpe prætulit? itaq; miser torquetur. sed, ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam reycio. spem autem pacis habeo nullã. Dolabella suis literis Idib. Martij datis merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem sententia misera, & desperata, quando hoc miserius esse nihil potest.

Balbus Ciceroni Imp. S.

CAESAR nobis literas perbreues misit, quarum exemplum subscripsi. breuitate epistolæ scire poteris eum ualde esse distentum, qui tanta de re tam breuiter scripserit. siquid præterea noui fuerit, statim tibi scribam. Cæsar Oppio, Cornelio S. Ad VII.Id.Mart.Brundusium ueni: ad murum castra posui. Pompeius est Brundusij: misit ad me Cn.Magium de pace. quæ uisa sunt, respondi. hoc uos statim scire uolui. cum in spé uenero, de compositione aliquid me conficere, statim uos certiores faciam. Valete. Quomodo me nunc putas mi Cicero torqueri, postquam rursus in spem pacis ueni, ne qua res compositionem eorum impediat? nanq;, quod absens facere possum, opto. quòd si unà essem, aliquid fortasse proficere possem. nunc expectatione crucior. Vale.

CICERO ATTICO S.

MISERAM *ad te* VIII.*Cal.exemplum epistolæ* Bal*bi ad me, & Cæsaris ad eum. ecce tibi eodem die Capua literas accepi ab Q. Pedio, Cæsarem ad se prid. Id. Mart. misisse literas hoc exemplo.* Pompeius *se oppido tenet. nos ad portas castra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum propter altitudinem maris: sed tamen nihil est, quod potius faciamus. ab utroque portus cornu moleis iacimus, ut aut illum quàm primum traijcere quod habet Brundusij copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus.* *ubi est illa pax, de qua Balbus scripserat torqueri se? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atq; eum loqui quidam* αὐθεντικῶς *narrant, Cn. Carbonis, M. Bruti se pœnas persequi, omniumq; eorum, in quos Sulla crudelis hoc socio fuisset: nihil Curionem se duce facere, quod non hic Sulla duce fecisset: ad ambitionem, quibus exilij pœna superioribus legibus non fuisset, ab illo patriæ proditores de exilio reductos esse: queri de Milone per uim expulso: neminem tamen se uiolaturum, nisi qui arma hæc contra. Bebius quidam à Curione III.Id. profectus, homo non infans, sed quis ulli non dicat? planè nescio, quid agam. illinc quidem Cneum profectum puto. quicquid est, biduo sciemus.* *À te nihil ne ante prorsus quidem quid literarum: nec mirum: quid enim est, quod scribamus? ego tamen nullum diẽ prætermitto.* *Scripta epistola, literæ mihi ante lucẽ à Lepta Capua redditæ sunt Idib. Mart. Põpeium à Brundusio conscendisse, ac Cæsa-*

rem

rem ad VII. Cal. Apr. Capuæ fore. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM dedissem ad te literas, ut scires Cæsarem Capuæ VII. Cal. fore, allatæ mihi sunt literæ, eum in Albano apud Curionem V. Cal. fore. eum cum uidero, Arpinum pergam. si mihi ueniam, quam peto, dederit, utar conditione: sin minus, impetrabo aliquid à me ipso. ille, ut ad me scripsit, legiones singulas posuit Brundusij, Tarenti, Siponti. claudere mihi uidetur maritimos exitus, et tamen ipse Græciam spectare potius, q̃ Hispanias. sed hæc longius absunt. me nunc & cógressus huius stimulat (is uero adest) & primas eius actiones horreo: uolet enim (credo) S.C. facere: uolet Augurum decretum: rapiemur, aut absentes uexabimur, uel ut Consules roget Prætor, uel Dictatorem dicat, quorum neutrum ius est. at si Sulla potuit efficere, ab interrege ut Dictator diceretur, & magister equitum: cur hic non possit? nihil expedio, nisi ut aut ab hoc tanquam Q. Mutius, aut ab illo tanquam L. Scipio. cum tu hæc leges, ego illum fortasse conuenero. τέτλα κύντερον, ne illud quidem nostrum proprium: erat enim spes propinqui reditus, erat hominum querela: nunc exire cupimus; qua spe reditus, mihi quidem nunquam in mentem uenit. non modo autem nulla querela est municipalium hominum, ac rusticorum, sed contra metuunt ut crudelem, iratum. nec tamen mihi quicquam est miserius, q̃ remansisse; nec optatius, q̃ euolare, non tam ad belli, q̃ ad fugæ societatem. sed tu omnia consilia differebas in id tempus, cum

V

ſcîremus, quæ Brunduſij acta eſſent. ſcimus nempe: hæremus nihilo minus: uix enim ſpero mihi hunc ueniam daturum: & ſi multa affero iuſta ad impetrandum. ſed tibi omnem illius, meumq; ſermonem omnibus uerbis expreſſum ſtatim mittam. tu nunc omni amore enitere, ut nos cura tua, et prouidentia iuues. ita ſubito accurrit, ut ne Trebatium quidem, ut cõſtituerã, poſſim uidere. omnia nobis imparatis agenda, ſed tamen ἄλλα μὲν αὐτὸς, ut ait ille, ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. quicquid egero, continuo ſcies. Mandata Cæſaris ad Conſules, & ad Pompeium, quæ rogas, nulla habeo: quæ deſcripta attulit, illa è uia miſi ad te: è quibus mandata puto intelligi poſſe. Philippus Neapoli eſt, Lẽtulus Puteolis. de Domitio, ut facis, ſciſcitare, ubi ſit, quid cogitet. Quod ſcribis aſperius me, q̃ mei patiãtur mores, de Dionyſio ſcripſiſſe: uide, q̃ ſim antiquorum hominũ. te mediusfidius hanc rem grauius putaui laturum eſſe, q̃ me: nam præterquam quod te moueri arbitror oportere iniuria, quæ mihi à quoquã factã ſit; præterea te ipſum quodam modo hic uiolauit, cum in me tã improbus fuit? ſed tu id quanti æſtimes, tuum iudiciũ eſt: nec tamen in hoc tibi quicquam oneris impono: ego autem illum male ſanum ſemper putaui, nunc etiã impurũ, & ſceleratũ puto, nec tamen mihi inimiciorem, quàm ſibi. Philargyro bene: cauſam certe habuiſti & uerã, & bonam: relictũ eſſe me potius, q̃ reliquiſſe. Cũ dediſſem iam literas ad VIII. Cal. quos cum Matio pueros, & Trebatio miſeram, epiſtolam mihi attulerunt hoc exemplo. Matius, & Trebatius Ciceroni imperatori S. Cum Capua exiſſemus, in itinere audiuimus Pompeium

Brundusio ad XVI. Cal. Apr. cũ omnibus copijs, quas habuerat, profectum esse: Cæsarem postero die in oppidum introisse, concionatum esse, inde Romã contendisse: uelle ante Cal. esse ad Vrbem, & paucos dies ibi cõmorari, deinde in Hispanias proficisci. nobis nõ alienũ uisum est, quoniam de aduentu Cæsaris pro certo habebamus, pueros tuos ad te remittere, ut id tu quãprimum scires. Mãdata tua nobis curæ sunt, eaq; ut tempus postularit, agemus. Trebatius Scæuola facit, ut antecedat. Epistola cõscripta nuntiatũ est nobis, Cæsarẽ ad VIII. Cal. Capuæ, ad VII. Sinuessæ. hoc pro certo putamus. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM, quid scriberem ad te, nihil haberem, tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi literas. Ad VII. Cal. Cæsarem Sinuessæ mansurum nuntiabant: ab eo mihi literæ redditæ sunt ad VII. Cal. quibus iam opes meas, non, ut in superioribus literis, opem expectat. cum eius clementiam Corfiniensem illam per literas collaudauissem, rescripsit hoc exemplo. Cæsar imp. Ciceroni imp. S Recte augurarис de me (bene enim tibi cognitus sum) nihil à me abesse longius crudelitate. atque ego cum ex ipsa re magnã capio uoluptatem: tum meũ factum probari abs te, triumpho, & gaudeo. neq; illud me mouet, quòd ij, qui à me dimissi sunt, discessisse dicũtur, ut mihi rursus bellum inferrent: nihil enim malo, quàm & me mei similem esse, & illos sui. Tu uelim mihi ad Vrbem præsto sis, ut tuis cõsilijs, atq; opibus (ut consueui) in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil

scito mihi esse iucundius. hanc adeo habebo gratiam illi: neq; enim aliter facere poterit: tanta eius humanitas, is sensus, ea in me est beneuolentia. Vale.

CICERO ATTICO S.

TREBATIVM VI. *Cal. quo die has literas dedi, expectabam. ex eius nuntio, Matijq; literis meditabor, quo modo cum illo loquar. o tempus miserum. nec dubito, quin à me contendat, ad* Vrbem *ueniam: senatum enim* Cal. *uelle se frequentem adesse, etiam* Formijs *proscribi iussit. ergo ei negandum est? sed quid præripi? statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam,* Arpinum *ne mihi eundum sit, an quò aliò.* Volo Ciceroni *meo togam puram dare, istic puto. tu quæso cogita, quid deinde: nam me hebetem molestiæ reddiderũt.* A' Curio, *uelim scire, ecquid ad te scriptũ sit de* Tirone: *ad me enim ipse* Tiro *ita scripsit, ut uerear, quid agat. qui autem ueniũt inde, id modo nuntiant. sanè in magnis curis etiã hæc me solicitant: in hac enim fortuna perutilis eius & opera, & fidelitas esset.*

CICERO ATTICO S.

VTRVNQVE *ex tuo consilio: nam & oratio fuit ea nostra, ut bene potius ille de nobis existimaret, quàm gratias ageret: & in eo mansimus, ne ad* Vrbem. *illa fefellerunt, facilem quòd putaramus: nihil uidi minus. damnari se nostro iudicio: tardiores fore reliquos, si in his non ueniremus, dicere. ego, dissimilem illorum esse*

causam. cùm multa: ueni igitur, & age de pace. meo ne, inquam, arbitratu? an tibi, inquit, ego præscribam? sic, inquam, agam, senatui non placere in Hispanias iri, nec exercitus in Græciam transportari: multaque inquam de Cneo deplorabo. tum ille, ego uero ista dici nolo. ita putabam, inquam. sed ego eo nolo adesse, quòd aut sic mihi dicendum est, multaque, quæ nullo modo possem silere, si adessem: aut non ueniendum. summa fuit, ut ille quasi exitum quærens, ut deliberarem. non fuit negandum. ita discessimus. credo igitur hunc me non amare. at ego me amaui, quod mihi iam pridem usu non uenit. reliqua ò Dij, qui comitatus, quæ, ut tu soles, dicere, νεκυῖα? in qua erat Eros Celeri. ò rem perditam, ò copias desperatas. quid? Seruij filius. quot in his castris fuerunt, quibus Pompeius circunsideretur? sex legiones. multum uigilat, audet. nullum uideo finem mali. nunc certe promenda tibi sunt consilia. hoc fuerat extremum. illa tamē κατακλεὶς illius est odiosa, quam penè præterij: si sibi consilijs nostris uti non liceret, usurum quorum posset, ad omniaque esse descensurum. uidisti igitur uirum, ut scripseras? ingemuisti? certe. cedo reliqua. quid? continuo ipse in Puteolanum, ego Arpinum. inde expecto quidem ἀλλὰ τέλσαν illam tuam. tu (malum) inquies, actum ne agas. etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt. sed ego tuas literas expecto: nihil est enim iam, ut antea, VIDEAMVS HOC QVORSVM EVADAT. extremum fuit de congressu nostro. quo quidem non dubito quin istum offenderim. eo maturius agendum est. amabo

te epistolam, & πολιτικὸν. ualde tuas literas nunc expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO *meo* Ciceroni, *quoniam* Roma *caremus*, Arpini *potissimum togam puram dedi: idq́; municipibus nostris fuit gratum. & si omneis, & illos, & quà iter feci, mœstos, afflictosq́; uidi: tam tristis, & tam atrox est* ἀναθεώρησις *huius ingentis mali. delectus habetur. in hiberna deducuntur. ea, quæ, etiam cum à bonis uiris, cum iusto in bello, cum modeste fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt: quàm censes acerba nunc esse, cum à perditis, in ciuili nefario bello, petulantissime fiant? caue autem putes quenquam hominem in* Italia *turpem esse, qui hinc absit. uidi ipse* Formijs *uniuersos: neque mehercule unquam homines putaui: & noram omneis, sed nunquam uno loco uideram. pergamus igitur quò placet, & nostra omnia relinquamus: proficiscamur ad eum, cui gratior noster aduentus erit, quàm si unà fuissemus: tum enim eramus in maxima spe; nunc, ego quidem, in nulla: nec præter me quisquam* Italia *cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret. nec mehercule hoc facio* Reip. *causa, quam funditus deletam puto, sed nequis me putet ingratum in eum, qui me leuauit ijs incommodis, quibus idem affecerat: & simul quòd ea, quæ fiunt, aut quæ certe futura sunt, uidere non potero. etiam equidem* S.C. *facta quædam iam puto, utinam in* Volcatij *sententiam. sed quid refert? est enim una sententia omnium. sed erit immitissimus* Seruius, *qui filium*

misit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum, cum Pontio Titiniano. & si hic quidem timoris causa, ille uero. sed stomachari desinamus, & aliquando sententiam terminemus, ut nihil noui, nisi id, quod minimum uellem, spiritum reliquum esse. Nos, quoniam superum mare obsidetur, infero nauigabimus: et, si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios, & boni ciues amantes patriæ mare infestum habebimus. aliam rationem huius belli gerendi nullam uideo. in Aegyptum nos abdimus. exercitu pares esse nō possumus. pacis fides nulla est. sed hæc satis deplorata sunt. Tu uelim literas Cephalioni des de omnibus rebus actis, denique etiam de sermonibus hominum, nisi planè obmutuerunt. ego tuis consilijs usus sum, maxime quòd & grauitatem in congressu nostro tenui, quá debui, &, ad Vrbem ut non accederem, perseueraui. quod superest, scribe quæso quamaccuratissime (iam enim extrema sunt) quid placeat, quid censeas: & si iam nulla dubitatio est: tamen, siquid, uel potius quicquid ueniet in mentem, scribas uelim. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER X.

CICERO ATTICO S.

III. Non. cum in Laterium fratris uenissem, accepi literas, & paulum respiraui, quod post has ruinas mihi non acciderat: per enim magni æstimo, tibi firmitudinem animi nostri, & factum nostrum probari: Sexto enim nostro quòd scribis probari, ita lætor, ut me quasi patris eius, cui semper uni tribui plurimũ, iudicio comprobari putem: qui mihi, quod sæpe soleo recordari, dixit olim Nonis illis, illis Decembribus, cum ego, Sexte, quidnam ergo? Μὴ μὰν, inquit ille, ἀσπουδεί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας, τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. eius igitur mihi uiuit auctoritas, & simillimus eius filius eodẽ est apud me põdere, quo fuit ille: quẽ saluere uelim iubeas plurimũ. tu tuũ consiliũ & si nõ in longũ tempus differs (iã enim illum emptũ pacificatorẽ perorasse puto, iam actũ aliquid esse in cõsessu senatorũ) tamẽ suspensum me detines, sed eo minus, ꝙ non dubito, quid nobis agendũ putes: quid enim Flauio legionem, & Siciliam dari scribis? & id iam fieri? quæ tu scelera partim parari, & iam cogitari, partim ex tempore futura censes? ego uero Solonis popularis tui, &, ut puto, etiam mei, legem negligam, qui capite sanxit, si qui in seditione non alterutrius partis fuisset (nisi tu aliter censes) & hinc

abero, & filij: sed alterum mihi est certius: nec præripiam tamen, expectabo tuum consilium, & eas literas, nisi alias iam dedisti, quas, scripsi, ut Cephaloni dares.

Quod scribis, non quo alicunde audieris, sed te ipsum putare, me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non uenit in mentem, quæ possit actio esse de pace, cũ illi certissimum sit, si possit, expoliare exercitu, & prouincia Pompeium: nisi forte iste summarius ei potest persuadere, ut, dum oratores eant, & redeant, quiescat. nihil uideo, quod sperem, aut quod iam putem fieri posse. sed tamen hominis hoc ipsum probi est, & magnum sit τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, ueniendum ne sit in consilium tyranni, si is aliqua de re bona deliberaturus sit. quare, siquid eiusmodi euenerit, ut accersamur: quod equidem non curo: quid enim essem de pace dicturus, dixi: ipse ualde repudiauit: sed tamen siquid acciderit, quid censeas mihi faciendum, utiq; scribito: nihil enim mihi adhuc accidit, quod maioris consilij esset. Trebatij boni uiri, & ciuis uerbis te gaudeo delectatum: tuaq; ista crebra ἐκφώνησις ὑπέρευ me sola adhuc delectauit. Literas tuas uehementer expecto, quas quidem credo iam datas esse. Te cum Sexto seruasti grauitatem eandem, quam mihi præcipis. Celer tuus disertus magis est, quàm sapiens. De iuuenibus, quæ ex Tullia audisti, uera sunt. M. Antonij istud, quod scribis, non mihi uidetur tam re esse triste, quàm uerbo. hæc est ἄλη, in qua nunc sumus, mortis instar: aut enim mihi libere inter malos πολιτευτέον fuit, aut uel periculose cum bonis, aut nós temeritatem bonorum sequamur, aut audaciam improborũ insectemur. utrunq;

periculoſum eſt. at hoc, quod agimus, & turpe, nec tamen tutum. iſtum, qui filium Brunduſium de pace miſit (de pace idem ſentio, quod tu; ſimulationem eſſe apertã; parari autem bellum acerrime) me legatum iri non arbitror, cuius adhuc (ut optaui) mentio facta nulla ſit. eo minus habeo neceſſe ſcribere, aut etiam cogitare, quid ſim facturus, ſi acciderit, ut legarer. Vale.

CICERO ATTICO S.

EGO cum accepiſſem tuas literas Non. Apr. quas Cephalio attulerat, eſſemq; Minturnis poſtridie manſurus, & inde protinus: ſuſtinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eſſemus, agerenturq; nihilo minus quæ ſine nobis agi poſſunt. ΑΜΜΤΕΥΚΑ iam adeſt, & animus ardet: nec eſt quicquam, quò, & quà. ſed hæc noſtra erit cura, & peritorum. tu tamen, quoad poteris, ut adhuc feciſti, nos conſilijs iuuabis. res ſunt inexplicabiles. fortunæ ſunt cõmittenda omnia. ſine ſpe conamur ulla. melius ſiquid acciderit, mirabimur. Dionyſium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea ſcripſit. ſed & tempus alienum eſt, & homini non amico noſtra incommoda, tanta præſertim, ſpectaculo eſſe nollem: cui te meo nomine inimicum eſſe nolo. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM, quid ſcriberem, planè nihil haberem, hæc autẽ reliqua eſſent, quæ ſcire cuperem, profectus ne eſſet, quo in

ſtatu Vrbem reliquiſſet, in ipſa Italia quem cuiq; regioni, aut negotio præfeciſſet, & qui eſſent ad Pompeium, & ad Conſules ex S.C. de pace legati: ut igitur hæc ſcirem, dedita opera has ad te literas miſi. feceris igitur cõmode, mihiq; gratum, ſi me de his rebus, & ſiquid erit aliud, quod ſcire opus ſit, feceris certiorem. ego in Arcano operior, dũ iſta cognoſco. Ad VII. Id. alteram tibi eodem die hanc epiſtolam dictaui, & pridie dederã mea manu longiorem. Viſum te diunt in regia. nec reprehendo, quippe cum ipſe iſtam reprehenſionem non fugerim. ſed expecto tuas literas: neq; iam ſanè uideo, quid expectem: ſed tamen, etiam ſi nihil erit, id ipſum ad me uelim ſcribas. Cæſar mihi ignoſcit per literas, ꝙ non uenerim, ſeſéq; in optimam partem id accipere dicit. facile patior, quod ſcribis, ſecum Tullium, et Seruium queſtos eſſe, quia non idem ſibi, quod mihi, remiſiſſet. homines ridiculos, qui cum filios miſiſſent ad Cn. Pompeium circunſidendum, ipſi in ſenatum uenire dubitarent. ſed tamen exemplum miſi ad te Cæſaris literarum. Vale.

CICERO ATTICO S.

MVLTAS à te accepi epiſtolas eodem die, omneis diligenter ſcriptas. ea uero, quæ uoluminis inſtar erat, ſæpe legenda, ſicuti facio: in qua non fruſtra laborem ſuſcepiſti: mihi quidem pergratum feciſti. quare, ut id, quoad licebit, ideſt quoad ſcies ubi ſumus, quamſæpiſſime facias, te uehementer rogo. at deplorandi quidem, quod quotidie facimus, ſit iam nobis aut finis omnino, ſi poteſt, aut moderatio quædam, quod profecto

potest: non enim, quam dignitatem, quos honores, quem uitæ statum amiserim, cogito, sed quid consecutus sim, quid præstiterim, qua in laude uixerim, his deniq; in malis quid intersit inter me, et istos, quos propter omnia amisimus. hi sunt, qui, nisi me ciuitate expulissent, obtinere se non posse putarunt licentiam cupiditatum suarum: quorum societas, & sceleratæ consensionis fides quò eruperit, uides. alter ardet furore, & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingrauescit: modo Italia expulit: nunc alia ex parte persequi, ex alia prouincia spoliare conatur; nec iam recusat, sed quodammodo postulat, ut, quemadmodum est, sic etiam appelletur tyrannus. alter, is, qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne subleuabat quidem, qui se nihil contra huius uoluntatem diebat facere posse, elapsus è soceri manibus, ac ferro, bellum terra, & mari comparat; non iniustum ille quidem, sed tum pium, tum etiam necessarium, suis tamen ciuibus exitiabile, nisi uicerit, calamitosum etiam, si uicerit. horum ego summorum imperatorum non modo res gestas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati uidemur: quis enim potest aut deserta per se patria, aut oppressa beatus esse? & si (ut nos à te admonemur) recte in illis libris diximus, nihil esse bonum, nisi quod honestum; nihil malum, nisi quod turpe sit: certe uterq; istorum est miserrimus, quorum utriq; semper patriæ salus, & dignitas posterior sua dominatione, & domesticis commodis fuit. præclara igitur conscientia sustentor, cum cogito me de Rep. aut meruisse optime, cum potuerim, aut certe nunquam, nisi diuine,

cogitasse, eáq; ipsa tempestate euersam esse Remp. quam ego XIIII. annis ante prospexerim. hac igitur conscientia comite proficiscar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, quorum iam acta ætas, quàm propter pueros, quibus interdum uidemur præstare etiam Remp. debuisse: quorum quidem alter non tam, quia maiore pietate est, me mirabiliter excruciat, alter (ò rem miseram, nihil enim mihi accidit in omni uita acerbius) indulgentia uidelicet nostra deprauatus, eò progressus est, quò non audeo dicere: & expecto tuas literas: scripsisti enim te scripturum esse plurima, cum ipsum uidisses. omne meum obsequium in illum fuit cum multa seueritate: neque unum eius, nec paruum, sed multa magna delicta compressi. patris autem lenitas amanda potius ab illo, quàm tam crudeliter negligenda. nam literas eius ad Cæsarem missas ita grauiter tulimus, ut te quidem celaremus. sed ipsius uidemus uitam insuauem reddidisse. hoc uero eius iter, simulatioq; pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum scio post Hircium conuentum, accersitum ab Cæsare: cum eo de meo animo ab suis rationibus alienissimo, & consilio relinquendi Italiam. et hæc ipsa timide: sed nulla nostra culpa est: natura metuenda est. hæc Curionem, hæc Hortensij filium, non patrum culpa, corrupit. iacet in mærore meus frater, neq; tam de sua uita, quàm de mea metuit. huic tu, huic tu malo affer consolationes, si ullas potes, maxime quidem illam uelim, ea, quæ ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora: quæ si uera sint, quid futurum sit in hac fuga, nescio: nam si haberemus Remp. consilium

mihi non deesset nec ad seueritatem, nec ad indulgentiam. hæc siue iracundia, siue dolore, siue metu permotus, grauius scripsi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus postulabat. si uera sunt, ignosces: si falsa, me libente eripies mihi hunc errorem. quoquo modo uero se res habeat, nihil assignabis nec patruo, nec patri. Cum hæc scripsissem, à Curione mihi nuntiatum est, eum ad me uenire: uenerat enim is in Cumanum uesperi pridie, id est idibus. siquid eius igitur sermo eiusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit, id in literis adiungam. Præteriijt uillam meam Curio, iussitq; mihi nuntiari mox se uenturum: cucurritq; Puteolos, ut ibi concionaretur. concionatus est: rediјt: fuit ad me sanè diu. ò rem fœdam. nosti hominem: nihil occultauit, in primis nihil esse certius, quàm ut omnes, qui lege Pompeia condemnati essent, restituerentur: itaque se in Sicilia eorum opera usurum. de Hispanijs, non dubitabat, quin Cæsaris essent. inde ipsum cum exercitu, ubicunque Pompeius esset: eius interitu finem belli fore: propius factum esse nihil, eum planè iracundia elatum, uoluisse occidi Metellum Trib. pl. quod si esset factum, cædem magnam futuram esse: permultos hortatores esse cædis, ipsum autem non uoluntate, aut natura non esse crudelem, sed quòd putaret popularem esse clementiam: quòd si populi studium amisisset, crudelem fore: eumq; perturbatum, quòd intelligeret, se apud ipsam plebem offendisse de ærario: itaque ei cum certissimum fuisset, ante, quàm proficisceretur, concionem habere, ausum non esse, uehementerq; animo perturbato profectum. cum autem ex

to quærerem, quid uideret, quod exemplum, quam Remp. *planè fatebatur nullam ſpem reliquam:* Pompeij *claſſem timebat: quæ ſi eſſet, ſe de* Sicilia *abiturum. quid iſti, inquam, ſex tui faſces? ſi ab ſenatu, cur laureati? ſi ab ipſo, cur ſex? cupiui, inquit, ex* S.C. *ſurrepto: nam aliter non poterat. at ille impendio nunc magis odit ſenatum. à me, inquit, omnia proficiſcentur. ſex autem, quia duodecim nolui: nam licebat. tum ego, quàm uellem, inquam, petijſſe ab eo, quod audio* Philippum *impetraſſe: ſed ueritus ſum, quia ille à me nihil impetrabat. libenter, inquit, tibi conceſſiſſet. uerum puta te impetraſſe: ego enim ad eum ſcribam, ut tu ipſe uoles, de ea re nos inter nos locutos. quid autem illius intereſt, quoniam in ſenatum nō uenis, ubi ſis? quin nunc ipſum minime offendiſſes, eius cauſa ſi in* Italia *nō fuiſſes. atque ego me receſſum, & ſolitudinem quærere, maxime quòd lictores haberem. laudabat conſilium. quid ergo, inquam? nam mihi curſus in* Græciam *per tuam prouinciā eſt, quoniam ad mare ſuperum milites ſunt. quid mihi, inquit, optatius? hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem eſt uerum profecto, ut non modo tuto, uerum etiam palàm nauigaremus. reliqua in poſterum diem diſtulit: ex quibus ſcribam ad te, ſi quid erit epiſtola dignum. ſunt autem, quæ præterij, interregnum ne eſſet expectaturus, an quomodo dixerim. ad ſe ille quidem deferri* Conſulatum, *ſed ſe nolle in proximum annum. & alia ſunt, quæ exquiram. iurabat ad ſummam, quod nullo negotio faceret, amiciſſimum mihi* Cæſarem: *eſſe debet: quid enim, inquam, ſcripſit ad me* Dolabella? *dico*

quid? affirmabat, cum scripsisset, quod me cuperet ad Vrbem uenire, illum quidem gratias agere maximas, & non modo probare, sed etiam gaudere. quid quæris? atq; iubebat: est enim suspicio illa domestici mali, et * sermonis Hirciani. quàm cupio illum dignum esse nobis, & quàm ipse me inuito, quæ pro illo sit suspicandum, sed opus fuit Hircio conuento. est profectò nescio quid. sed uelim quàm minimo. & tamen eum nondum redisse miramur. sed hæc uidebimus. Tu Oppios Terētiæ, dabis: iam enim Vrbis unum periculum est. me tamen consilio iuua, pedibus ne Rhegyum, an hinc statim in nauem. cæterum, quoniam commoror, ego ad te statim habebo, quod scribam, simul ut uidero Curionem. De Tirone cura quæso, quod facis, ut sciam, quid is agat.

De tota mea cogitatione scripsi ad te antea satis, ut mihi uisus sum, diligenter. de die nihil sanè potest scribi certi præter hoc, non ante lunam nouam. Curionis sermo postridie eandem habuit ferè summam, nisi ꝙ apertius significauit, se earum rerum exitum non uidere. Quod mihi mandas de quodam regendo, ἀρχαδίαν: tamen nihil prætermittam: atq; utinam tu: sed modestior non ero. epistolam ad Vestorium statim de Tullia: ac ualde requirere solebat. cōmodius tecum Vectenus est locutus, quàm ad me scripserat. sed mirari satis hominis negligentiam non queo: cum enim mihi Philotimus dixisset, HS L. emere de Canuleio diuersorium illud posse, minoris etiam empturum, si Vectenum rogassem; rogaui, ut, siquid posset, ex ea summa detraheret: promisit: ad me nuper, se HS. XXX emisse, ut scriberē cui uellé addici: diē pecuniæ Idib. Nou. esse. rescripsi

ei stomachosius,

ei stomachosius, cum ioco tamen familiari. nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem, scripsiq; ad eum, me à te certiorem esse factum. Tu de tuo itinere quid, & quando cogites, uelim me certiorem facias. ad XV. Cal. Maij. Vale.

CICERO ATTICO S.

ME ADHVC nihil præter tempestatem moratur. astute nihil sum acturus. fiat in Hispania quidlibet: & tamen retice. meas cogitationes omneis explicaui tibi superioribus literis. quocirca hæ sunt breues: & tamē quia festinabam, eramq; occupatior de Quinto fratre; ita me quidem sedulo; sed nosti reliqua. quod dein me mones, & amice, & prudenter mones: sed erunt omnia facilia, si ab uno illo cauero. magnum opus est. mirabilia multa. nihil simplex, nihil syncerum. uellem, suscepisses iuuenem regendum: pater enim nimis indulgens, quicquid ego astrinxi, relaxat. si sine illo possem, regerem, quod tu potes: sed ignosco. magnum inquam opus est. Pompeium pro certo habemus per Illyricū proficisci in Galliam. ego nunc, quà, & quò, uidebo. ego uero Apuliam, & Sipontum, & tergiuersationem istam probo, nec tuam rationem eandē esse duco, quàm meam: non quin in Rep. rectum idem sit utrique nostrum: sed ea non agitur: regnandi cōtentio est, in qua pulsus est modestior Rex, & probior, et integrior, & is, qui nisi uincit, nomen populi R. deleatur necesse est: sin autem uincit, Sullano more, exemploq; uincet. ergo hac in contentione neutrum tibi palàm sentiendum, &

tempori seruiendum est. mea causa autem alia est, quòd beneficio uinctus, ingratus esse non possum, nec tamen in acie, sed Melitæ, aut alio in loco, siue in oppidulo futurum puto. nihil, inquies, iuuas eum, in quem ingratus esse non uis? immo minus fortasse uoluisset. sed de hoc uidebimus. exeamus modo: quod ut meliore tẽpore possimus, facit Adriatico mari Dolabella, freto Siciliensi Curio. iniecta autem mihi spes quædam est, uelle mecum Ser. Sulpitium colloqui. ad eum misi Philotimum cum literis. si uir esse uolet, præclara συνοδία: sin autem, erimus nos, qui solemus. Curio mecum uixit, iacere Cæsarem putans offensione populari, Siciliæq; diffidens, si Pompeius nauigare cœpisset. Quintum puerum accepi uehementer. auaritiam uideo fuisse, & spem magni congiarij. magnum hoc malum est: sed scelus illud, quod timueramus, spero nullum fuisse. hoc autem uitium puto te existimare nõ nostra indulgentia, sed à natura profectum. quem tamen nos disciplina regimus. De Oppijs Veliensibus quid placeat, cum Philotimo uidebis. Epeirum nostram putabimus: sed alios cursus uidebamur habituri. Vale.

CICERO ATTICO S.

ET RES *ipsa monebat, & tu ostenderas, & ego uidebam, de his rebus, quas intercipi periculosum esset, finem inter nos scribendi fieri tempus esse. sed cum ad me sæpe mea Tullia scribat, orans, ut, quid in Hispania geratur, expectem, & semper ascribat idem uideri tibi,*

idq; ipse etiam ex tuis literis intellexerim: non puto esse alienum, me ad te, quid de ea re sentiam, scribere. Consilium istud tunc esset prudens, ut mihi uidetur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus: quod fieri dicitis oportere: necesse est enim aut, id quod maxime uelim, pelli istum ab Hispania, aut trahi id bellum, aut istum, ut confidere uidetur, apprehendere Hispanias. si pelletur: quàm gratus, aut quàm honestus tum erit ad Pompeium noster aduentus, cum ipsum Curionem ad eum transiturum putem? si trahitur bellum: quid expectem? aut quãdiu? relinquitur, ut, si uincimur in Hispania, quiescamus: id ego contra puto: istum enim uictorem magis relinquendum puto, quàm uictum, & dubitantem magis, quàm fidentem suis rebus: nam cædem uideo, si uicerit, & impetum in priuatorum pecunias, & exulum reditum, & tabulas nouas, & turpissimorum honores, & regnum non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile. tacita esse poterit in id dignitas nostra? pati poterunt oculi me cum Gabinio sententiam dicere? & quidem illum rogari prius? præsto esse clientem tuum Chlœlium, Catuli Plaguleium, cæteros? sed cur inimicos colligo? qui meos necessarios à me defensos nec uidere in curia sine dolore, nec uersari inter eos sine dedecore potero. quòd si ne id quidem est exploratum, fore, ut mihi liceat (scribunt enim ad me amici eius, me illi nullo modo satisfecisse, quòd in senatum non uenerim) tamen ne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo uenditemus, quicum coniuncti ne cum præmio quidem uoluimus esse? de-

inde hoc uide, non esse iudicium de tota contentione in Hispanijs: nisi forte his amissis arma Pompeium abiecturum putas, cuius omne consilium Themistocleum est: existimat enim, qui mare teneat, eum necesse rerum potiri. itaque qui nunquam egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, naualis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. nauigabit igitur, cum erit tempus, maximis classibus, & ad Italiam accedet: in qua nos sedentes quid erimus? nam medios esse iam non licebit. classibus aduersabimur igitur? quod malum maius scilicet tantum? denique quid turpius? Annibal hic in ab- * sentis solus tuli scelus: eiusdem cum Pompeio, & cum reliquis principibus non feram? quòd si iam misso officio periculi ratio habenda est: ab illis est periculum, si peccaro, ab hoc, si recte fecero: nec ullum in his malis consilium periculo uacuum inueniri potest, ut non sit dubium, quin cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum salute. non simul cum Pompeio mare transierimus: omnino non potuimus. extat ratio dierum. sed tamen (fateamur enim, quod est) ne condamus quidem, ut possumus: fefellit ea res, quæ fortasse non debuit, sed fefellit: pacem putaui fore: quæ si esset, iratum mihi Cæsarem esse, cum idem amicus esset Pompeio, nolui: senseram enim, quàm ijdem essent. hoc ueritus in hanc tarditatem incidi: sed assequar omnia, si propero; si cunctor, amitto. & tamen mi Attice auguria quoq; me incitant quadã spe non dubia, non hæc collegij nostri ab Appio, sed illa Platonis de tyrannis: nullo enim modo posse uideo stare istum diutius, quin ipse per se, etiam languentibus nobis, concidat, quippe qui

* ſlorenteis, ac nouos, ut uti diebus ipſi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbiſſimum uenerit, qui duarum rerum ſimulationem tam cito amiſerit, manſuetudinis in Metello, diuitiarum in ærario. iam quibus utatur uel ſocijs, uel miniſtris, ſi ij prouincias, ſi Remp. regent, quorum nemo duos menſes potuit patrimonium ſuum gubernare? non ſunt omnia colligenda: quæ tu acutiſſime proſpicis. ſed tamen ea pone ante oculos, iam intelliges id regnum uix ſemeſtre eſſe poſſe. quod ſi me fefellerit, feram, ſicut multi præclariſſimi homines in Rep. excellentes tulerunt: niſi forte me
* Sardanapali uice in ſuo lectulo mori malle cenſueris, q̃ exilio Themiſtocleo: qui cum fuiſſet, ut ait Thucydides τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστής, tamen incidit in eos caſus, quos uitaſſet, ſi eũ nihil fefelliſſet. & ſi is erat (ut ait idem) qui τό, τε ἄμεινον ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: tamen non uidit, nec quomodo Lacedæmoniorum, nec quomodo ſuorum ciuium inuidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. non fuiſſet & illa nox tam acerba Africano ſapientiſſimo uiro, non tam dirus ille dies Sullanus callidiſſimo uiro C. Mario, ſi nihil utrunque eorum fefelliſſet. nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quod diximus: nec fallit, nec aliter accidet. corruat iſte, neceſſe eſt, aut per aduerſarios, aut ipſe per ſe, qui quidem ſibi eſt aduerſarius unus acerrimus. id ſpero uiuis nobis fore. quanquam tempus eſt nos de illa perpetua iam, non de hac exigua uita cogitare. ſin quid acciderit maturius, haud ſanè mea multum in-

terfuerit, utrum factum uideam, an futurum esse multo ante uiderim. quæ cum ita sint, non est committendum, ut ijs pareã, quos contra me senatus, nequid Resp. detrimenti acciperet, armauit. Tibi sunt omnia commendata: quæ commendationis meæ pro tuo in nos amore non indigent. ne hercule quidem reperio, quid scribam: sedeo enim πλουδοκῶν: & si nihil unquam tam fuit scribendum, quàm nihil mihi unquam ex plurimis tuis iucunditatibus gratius accidisse, quàm quòd meam Tulliam suauissime, diligentissimeq; coluisti. ualde eo ipsa delectata est, ego autem non minus. cuius quidem uirtus mirifica. quomodo illa fert publicam cladem? quomodo domesticas tricas? quantus autem animus in discessu nostro? στοργῆς sit summa σύντηξις: tamen nos recte facere, & bene audire uult. sed hac super re nimis, ne meam ipse συμπάθειαν euocem. tu, siquid de Hispanijs certius, & siquid aliud, dum adsumus, scribes: & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid, eo etiã magis, quòd Tullia te non putabat ex Italia hoc tempore. cũ Antonio item est agendum, ut cum Curione Melitæ me uelit esse, huic bello nolle interesse. eo uelim tam facili uti possem, & tam bono in me, quàm Curio. is ad Missenum VI. Non. uenturus dicebatur, id est hodie. sed præmisit mihi odiosas literas hoc exemplo.

Antonius Trib. pl. Propr. Ciceroni Imp. S.

NISI te ualde amarem, et multo quidem plus, quàm putas, non extimuissem rumorem, qui de te prolatus est, cũ præsertim falsum esse existimarem: sed quia te nimio

plus diligo, nó possum dissimulare, mihi famam quoq;, quamuis sit falsa, magni esse. te iturum trans mare, credere non possum, cum tanti facias Dolabellam, *&* Tulliam *fœminam lectissimam, tantiq; ab omnibus nobis fias, quibus mehercule dignitas, amplitudoq; tua penè carior est, quàm tibi ipsi. sed tamen non sum arbitratus esse amici, non commoueri etiam improborum sermone. atq; eo feci studiosius, quòd iudicabam duriores parteis mihi impositas esse ab offensione nostra, quæ magis à* ζηλοτυπίᾳ *mea, q̃ ab iniuria tua nata est: sic enim uolo te tibi persuadere, mihi neminem esse cariorem te, excepto* Cæsare; *meq; illud unà iudicare,* Cæsarem *maxime in suis* M. Ciceronem *reponere. quare mi* Cicero *te rogo, ut tibi omnia integra serues, eius fidem improbes, qui tibi, ut beneficium daret, prius iniuriam fecit: cōtrà, ne profugias, qui te, etsi non amabit (quod accidere nó potest) tamen saluū, amplissimumq; esse cupiet. dedita opera ad te* Calpurnium *familiarissimum meum misi, ut mihi magnæ curæ tuam uitam, ac dignitatem esse scires.* Eodem die à Cæsare Philotimus *literas attulit hoc exemplo.*

Cæsar Imp. M. Ciceroni Imp. S.

ETSI *te nihil temere, nihil imprudenter facturum iudicaram: tamen permotus hominum fama, scribendū ad te existimaui, & pro nostra beneuolētia petendū, ne quò progredereris inclinata iam re, qua integra etiá progrediendū tibi nó existimasses: náq; et amicitiæ grauioré iniuriá feceris, et tibi minus cómode cósulueris, si nó fore*

tunæ obſecutus uidebere; omnia enim ſecundiſſima nobis, aduerſiſſima illis accidiſſe uidentur: nec cauſam ſecutus; eadem enim tum fuit, cum ab eorum conſilijs abeſſe iudicaſti: ſed meum aliquod factum condemnaſſe: quo mihi grauius abs te nil accidere poteſt. quod ne facias, pro iure noſtræ amicitiæ à te peto. poſtremo quid uiro bono, & quieto, & bono ciui magis conuenit, quàm abeſſe à ciuilibus controuerſijs? quod nonnulli cum probarent, periculi cauſa ſequi non potuerunt. tu explorato & uitæ meo teſtimonio, & amicitiæ iudicio, neque tutius, neque honeſtius reperies quicquam, quàm ab omni cõtentione abeſſe. XV. Cal. Mai. ex itinere. Vale.

CICERO ATTICO S.

ADVENTVS Philotimi (at cuius hominis, quàm inſulſi, & quàm ſæpe pro Pompeio mentientis) exanimauit omneis, qui mecum erant; nam ipſe obdurui. dubitauit noſtrum nemo, quin Cæſar itinera repreſſiſſet, (uolare dicitur) Petreius cum Afranio coniunxiſſet. nihil affert eiuſmodi. quid quæris? etiam illud erat perſuaſum, Pompeium cum magnis copijs iter in Germaniam per Illyricum feciſſe: id enim αὐθεντικῶς nunciabatur. Melitam igitur opinor capeſſemus, dum, quod in Hiſpania: quod quidem propemodum uideor ex Cæſaris literis ipſius uoluntate facere poſſe, qui negat neq; honeſtius, neq; tutius mihi quicquam eſſe, quàm ab omni contentione abeſſe. dices, ubi ille ergo tuus animus, quem proximis literis? adeſt, & idem eſt: ſed utinam

meo solum capite decernerem: lacrymæ meorum me interdum molliunt precantium, ut de Hispaniis *expectemus.* M.Celii *quidem epistolam scriptam miserabiliter, quæ hoc idem obsecraret, ut expectarem, ne fortunas meas, ne unicam filiã, ne meos omneis tam temere proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri. etsi meus quidem est fortior, eóq; ipso uehementius commouet, nec quicquam nisi de dignatione laborat.* Melitam *igitur, deinde quod uidebitur. tu tamen etiam nunc mihi aliquid literarum, & maxime siquid ab* Afranio. *ego, si cum* Antonio *locutus ero, scribam ad te, quid actũ sit, ero tamen in credendo, ut mones, cautus: nam occultandi ratio tum difficilis, tum etiam periculosa est.* Seruium *expecto ad* Nonas, *& adiicit à* Posthumia. *sed &* Serui *filii quartanam leuiorem esse gaudeo. misi ad te* Celii *etiam literarum exemplum.* Vale.

Celius M. Ciceroni Imp. S.

EXANIMATVS *tuis literis, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti, neq;, id quod esset, perscripsisti, neq; non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti: has ad te illico literas scripsi. per fortunas tuas* Cicero, *per liberos te oro, & obsecro, nequid grauius de salute, & incolumitate tua consulas: nam* Deos, *hominesq;, amicitiamq; nostram testificor, me tibi prædixisse, neq; temere monuisse: sed postquam* Cæsarem *conuenerim, sententiamq; eius, qualis futura esset parta uictoria, cognorim, te certiorem fecisse. si existimas eandem rationem fore* Cæsaris *in dimittendis ad-*

uersarijs, et conditionibus ferendis, erras. nihil nisi atrox & sæuum cogitat, atque etiam loquitur. iratus senatui exijt. his intercessionibus planè incitatus est. non mehercule erit deprecationi locus. quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi caræ sunt; si aliquid apud te nos, si uir optimus gener tuus, ualet: eorum fortunam non debes uelle conturbare, ut eam causam, in cuius uictoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem cõtra salutem tuam habeamus. deniq; illud cogita, quod offensæ fuerit, in ista cunctatione te subysse. nunc te contra uictorem facere, quem dubijs rebus lædere noluisti; & ad eos fugatos accedere, quos resistenteis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. uide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quod optimum sit, eligas. quòd si totum tibi persuadere non possum, saltem, dum, quid de Hispanijs agamus, scitur, expecta, quas tibi nuntio aduentu Cæsaris fore nostras. quam isti spem habeant amissis Hispanijs, nescio. quod porrò tuum consilium sit ad desperatos accedere, non mediusfidius reperio. hoc, quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac simul atq;, aue, mihi dixit, statim, quid de te audisset, exposuit. negaui me scire: tamẽ ab eo petiui, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoueri posses. me secum in Hispaniam ducit: nam, nisi ita faceret, ego prius, quàm ad Vrbem accederem, ubicunq; esses, ad te percurrissem, & hoc à te præsens contendissem, atq; omni ui te retinuissem. etiam atque etiã Cicero cogita, ne te, tuosq; omneis funditus euertas, ne te sciens, prudensq; eò demittas; un=

de exitum uides nullum esse. quòd si te aut uoces optimatium commouent, aut nonnullorum hominum insolentiam, & iactationem ferre non potes: eligas censeo aliquod oppidum uacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ iam erunt confecta. id si feceris, ego te sapienter fecisse iudicabo, & Cæsarem non offendes. Vale.

CICERO ATTICO S.

ME CAECVM, *qui hæc ante non uiderim. misi ad te epistolam Antonij. & cum ego sæpissime scripsissem, nihil me contra Cæsaris rationes cogitare, meminisse me generi mei, meminisse amicitiæ, potuisse, si aliter sentirem, esse cum* Pompeio, *me autem, quia cum lictoribus inuitus cursarem, abesse uelle, nec id ipsum certum etiam nunc habere: uide, quàm ad hæc* τυραννικῶς.
Tuum consilium quàm uerum est: nam qui se medium esse uult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de alterutra parte iudicare uidetur. sed ego is non sum, qui statuere debeam, iure quis proficiscatur, nec ne. partes mihi Cæsar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. quare parui refert me probare cogitationem tuam, si nihil tamen tibi remittere possum. ad Cæsarem mittas, censeo, & ab eo hoc petas. non dubito, quin impetraturus sis, cum præsertim te amicitiæ nostræ rationem habiturum esse polliceearis. habes σκυτάλην λακωνικήν. *omnino excipiam hominem. erat autem* V. Non. *uenturus uesperi, id est hodie. cras igitur ad me fortasse ueniet. tentabo, audeam nihil properare. missurum ad Cæsarem clamabã, cum*

paucissimis alicubi occultabor: certe hinc istis inuitissimis euolabo, atq; utinam ad Curionem. σὺν θεῷ τοι λέγω. magnus dolor accessit. efficietur aliquid dignum nobis. Δυσουρία tua mihi ualde molesta. medere amabo, dum est ἀρχή. De Massiliensibus gratæ tuæ mihi literæ. quæso, ut sciam, quicquid audieris. Siciliam cuperem, si poßem palàm, quod à Curione effeceram. hic ego Seruium expecto: rogor enim ab eius uxore, & filio: & puto opus esse. hic tamen Cyteridem secum lectica aperta portat, altera uxorē. septem præterea coniunctæ lecticæ amicarum. hæ sunt amicorum. uide, quàm turpi leto pereamus. & dubita, si potes, quin ille, seu uictus, seu uictor redierit, cædem facturus sit. ego uero uel lintriculo, si nauis non erit, eripiam me ex istorū parricidio. sed plura scribam, cum illum cōuenero. Iuuenem nostrum non possum non amare: sed ab eo nos non amari planè intelligo. nihil ego uidi tam ἀνηθοποίητον, tam auersum à suis, tam nescio quid cogitans. uim incredibilem molestiarum. sed erit curæ, & est, ut regatur: mirum est enim ingenium: ἤθους ἐπιμελητέον.

CICERO ATTICO S.

OBSIGNATA iam epistola superiore, non placuit ei dare, cui constitueram, quod erat alienus: itaq; eo die data non est. interim uenit Philotimus, & mihi à te literas reddidit: quibus quæ de fratre meo scribis, sunt ea quidem parum firma, sed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil, quod non, quò uelis, uno sermone possis perducere.

ne multa, omneis suos etiam, quibus irascitur crebrius, tamen caros habet, me quidem se ipso cariorem. quod de puero aliter ad te scripsit, & ad matrem de filio, non reprehendo. de itinere, & de sorore, quæ scribis, molesta sunt, eóq; magis, quòd ea tempora nostra sunt, ut ego his mederi non possim: nam certe mederer: sed quibus in malis, & qua in desperatione rerum simus, uides. illa de ratione numaria non sunt eiusmodi (sæpe enim audio ex ipso) ut non cupiat tibi præstare, & in eo laboret. sed si mihi Q. Axius in hac mea fuga, HS XIII. non reddit, quæ dedi eius filio mutua, & utitur excusatione temporis; si Lepta, si cæteri: soleo mirari de nescio queis HS XX. cum audio ex illo se urgeri: uides enim profectò angustias: curari tamen ea tibi utiq; iubet. an existimas illum in isto genere lentulum, aut restrictum? nemo est minus. de fratre satis. de eius filio, indulsit illi quidem suus pater semper, sed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem suorum, ferocem fortasse, & arrogantem, & infestum facit. itaq; habet hæc quoq;, quæ nascuntur ex indulgẽtia: sed ea sunt tolerabilia: quid enim dicam hac iuuentute? ea uero, quæ mihi quidem, qui illum amo, sunt his ipsis malis, in queis sumus, miseriora, non sunt ab obsequio nostro: nam suas radices habent, quas tamen euellerem profectò, si liceret. sed ea omnia mihi sunt patienda. ego meũ facile teneo: nihil est enim eo tractabilius. cuius quidem misericordia languidiora adhuc consilia cepi: & quo ille me fortiorem uult esse, eo magis timeo, ne in eum existam crudelior. sed Antonius uenit heri uesperi, iam fortasse ad me ueniet,

aut ne id quidem, quoniam ſcripſit, quid fieri uellet. ſed ſcies continuo, quid actum ſit. nos iam nihil, niſi occulte. de pueris quid agam? paruo ne nauigio committam? quid mihi animi in nauigando cenſes fore? recordor enim, æſtate cum illo Rhodiorum ἀφρακτῳ *nauigans quàm fuerim ſolicitus. quid duro tempore anni actuariolo fore cenſes? ò rem undique miſeram.* Trebatius *erat mecum uir planè, & ciuis bonus. quæ ille monſtra,* Dij *immortales. etiam ne* Balbus *in ſenatum uenire cogitet? ſed ei ipſi cras ad te literas dabo.* Vectenũ *mihi amicum, ut ſcribis, ita puto eſſe. cum eo (quod* ἀποτόμως *ad me ſcripſerat de numis curandis)* θυμικώτερον *erat. id tu, ſi ille aliter acceperit, ac debuit, lenies.* Monetali *autem aſcripſi, quòd ille ad me,* Proconſuli. *ſed quoniam eſt homo, & nos diligit, ipſe quoque à nobis diligatur.* Vale.

CICERO ATTICO S.

QVIDNAM *mihi futurum eſt? aut quis me non ſolum infelicior, ſed iam etiam turpior? nominatim de me ſibi impetratum dicit* Antonius: *nec me tamen ipſe adhuc uiderat, ſed hoc* Trebatio *narrauit. quid agam nunc, cui nihil procedit, caduntq; ea, quæ diligentiſſime ſunt cogitata, teterrime? ego enim* Curionem *nactus, omnia me conſecutum putaui. is de me ad* Hortenſium *ſcripſerat.* Reginus *erat totus noſter. huic nihil ſuſpicabamur cum hoc mare negotij fore. quò me nunc uertam? undiq; cuſtodior. ſed ſatis lacrymis.* παραπλευστέον *igitur, & occulte in aliquam onera-*

riam corrependum: non cõmittendum, ut etiam compa-cto prohibiti uideamur. Sicilia petenda: quam si eri-mus nacti, maiora quædam consequemur. sit modo recte in Hispanijs. quanquam de ipsa Sicilia utinam sit uerum, sed adhuc nihil secundi. concursus Siculorum ad Catonem dicitur factus; orasse, ut resisteret; omnia pollicitus: commotum illum, delectum habere cœ-pisse. non credo, ut est luculentus auctor. potuisse cer-te tenere illam prouinciam scio. ab Hispanijs autem iam audietur. hic nos C. Marcellum habemus eadem de re cogitantem, aut bene simulantem. quanquam ipsum non uideram, sed ex familiarissimo eius audiebam. tu quæso, siquid habebis noui. ego, siquid moliti erimus, ad te statim scribam. Quintum filium seuerius adhi-bebo. utinam proficere possem. tu tamen eas epistolas, quibus asperius de eo scripsi, aliquando concerpito, ne-quando quid emanet: ego item tuas. Seruium expe-cto, nec ab eo quicquam ὑγιὲς. scies, quid erit. sine dubio errasse nos, confitendum est. at semel? at una in re? im-mo omnia quo diligentius cogitata, eo facta sunt impru-dentius. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ. in reliquis modo ne ruamus: iubes enim profectio-nem meam prouidere. quid prouideam? ita patent o-mnia, quæ accidere possunt, ut, ea si uitem, sedendum sit cum dedecore, & dolore; si negligam, periculum est, ne in manus incidam perditorum. sed uide, quantis in mi-serijs simus. optandum interdum uidetur, ut aliquam accipiamus ab istis quamuis acerbam iniuriam, ut ty-ranno in odio fuisse uideamur. quòd si nobis is cur-sus, quem speraram, pateret: effecissem aliquid profe-

cto, ut tu optas, et hortaris, dignum nostra mora: sed mirificæ sunt custodiæ. & quidem ille ipse Curio suspectus. quare ui, aut clàm agendum est: & si ui, forte ne cum tempestate: clàm autem cum istis. in quo si quod σφάλμα, uides quàm turpe est. trahimur, nec fugiendum, siquid uiolentius. De Celio sæpe mecũ agito, nec, siquid habuero tale, dimittam. Hispanias spero firmas esse. Massiliensium factũ cum ipsum per se luculentum est, tum mihi argumento est, recte esse in Hispanijs: minus enim auderent, si aliter esset: & scirent: nam & iuncti, & diligentes sunt. Odium autem recte animaduertis significatum theatro. Legiones etiam has, quas in Italia assumpsit, alienissimas esse uideo: sed tamen nihil inimicius, quàm sibi ipse. illud recte times, ne ruat. si desperarit, certe ruet. quo magis efficiendum aliquid est, fortuna uelim meliori, animo Celiano, sed primum quidque, quod, qualecunq; erit, continuo scies. Nos iuueni, ut rogas, suppeditabimus, & Peloponnesum ipsam sustinebimus: est enim indoles, modo aliquid hoc sit ἦθος ΑΚΙΜΟΔΟΝ: quod si adhuc nullum est, esse tamen potest, aut ἀρετὴ non est διδακτὸν, quod mihi persuaderi non potest. Vale.

CICERO ATTICO S.

EPISTOLA tua gratissima fuit meæ Tulliæ, & mehercule mihi. semper secum aliquid afferunt tuæ literæ. scribes igitur: ac siquid ad spem poteris, ne dimiseris. tu Antonij leones pertimescas caue. nihil est illo homine iucundius. attende πρᾶξιν πολιτικοῦ. euocauit literis è municipijs

nicipijs denos: & quatuor uiri uenerunt ad uillam eius mane. primum dormijt ad horas treis. deinde, cum esset nuntiatum uenisse Neapolitanos, & Cumanos (his enim est Cæsar iratus) postridie redire iussit, lauari se uelle, et περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. hoc heri effecit. hodie autem in Aenariam transire constituit. exulibus reditum pollicetur. sed hæc omittamus, de nobis aliquid agamus.

Ab Axio accepi literas. de Tirone gratum. Vectenum diligo. Vestorio reddidi. Seruius prid. Non. Maij Minturnis mansisse dicitur, hodie in Liternino mãsurus apud C. Marcellum. cras igitur nos mature uidebit, mihíq; dabit argumentum ad te epistolæ: iam enim nõ reperio, quid tibi scribam. illud admiror, quòd Antonius ad me ne nuntium quidem, cum præsertim me ualde obseruarit. uidelicet (aut aliquid atrocius de me imperatum est) coràm negare mihi non uult. quod ego nec rogaturus eram, nec, si impetrassem, crediturus. nos tamen aliquid excogitabimus. tu quæso, siquid in Hispanijs: iam enim poterit audiri: & omnes ita expectant, ut, si recte fuerit, nihil negotij futurum putẽt. ego autem nec, retentis his, confectam rem puto; neq;, amissis, desperatam. Siluium, & Ocellam, & cæteros credo retardatos. te quoq; à Curtio impediri uideo. & si, ut opinor, habes Scythã ὄνον: uitam miseram, maiusq; malum, tãdiu timere, quàm est illud ipsum, quod timetur. Seruius, ut antea scripsi, cum uenisset Non. Maij, postridie ad me uenit. ne diutius te teneam, nullius consilij exitum inuenimus. nunquam uidi hominem perturbatiorem metu. neq; hercule quicquam timebat, quod nõ esset timendum: illum sibi iratum, hunc non amicum:

horribilem utriusque uictoriam, cum propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter utriusq; difficultatem pecuniariam, qua frui nusquam, nisi ex priuatorum bonis, posset. atque hæc ita multis cum lacrymis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miseria non exaruisse. mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine ulla lacryma est, sed sæpius odiosa est propter uigilias. quam ob rem quicquid habes ad consolandum, collige, & illa scribe, non ex doctrina, neque ex libris: nam id quidem domi est, sed nescio quomodo imbecillior est medicina, quàm morbus: hæc potius conquire de Hispanijs, de Massilia: quæ quidem satis bella Seruius affert: qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores esse dicebat. hæc igitur si habebis, & talia. & quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est. sed redeo ad Seruium. distulimus omnino sermonem in posterū, sed tardus ad exeundum: multo se in suo lectulo malle, quicquid foret. odiosus scrupulus de filij militia Brundusina. unum illud firmissime asseuerabat, si damnati restituerentur, in exiliū se iturum. nos autem ad hæc, & ipsum certo fore, &, quæ iam fiebant, non esse leuiora: multaq; colligebamus. uerum ea non animum eius augebant, sed timorem, ut iam celandus magis de nostro consilio, quàm ad idem uideretur. quare in hoc non multum est. Nos à te admoniti de Celio cogitabimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

SERVIVS cum esset apud me, Cephalio cum tuis literis VI. Id. uenit, quæ nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus: etenim hæ quoque, quæ in his locis sunt, labare dicuntur. eodem die Funisulanus à te attulit literas, in quibus erat confirmatius idem illud. ei de suo negotio respondi cumulate, cum omni tua gratia. adhuc non satisfaciebat: debet autem mihi multos numos, nec habetur locuples. nunc ait se daturum: cui expensum tulerit, morari: tabellariјs, si apud te esset, quà satisfecisses, dares: quantum sit, Eros Philotimi tibi dicet. sed ad maiora redeamus. Quod optas, Celianum illud maturescit. itaque torqueor, utrum uentum expectem. uexillo opus est: conuolabunt. Quod suades, ut palàm: prorsus assentior. itaque me profecturum puto. tuas tamen interim literas expecto. Seruij consilio nihil expeditur. omnes captiones in omni sententia occurrunt. unum C. Marcello cognoui timidiorem, quem Consulem fuisse pœnitet. ὢ πολλῆς ἀγεννείας, qui etiam Antonium confirmasse dicitur, ut me impediret, quo ipse credo honestius. Antonius autẽ VI. Id. Capuã profectus est. ad me misit, se pudore deterritũ ad me nõ uenisse, ꝙ me sibi succẽsere putaret. ibitur igitur, & ita quidem, ut censes, nisi cuius grauioris personæ suscipiẽdæ spes erit ante oblata. sed uix erit tã cito. Halienus autẽ Præt. putabat aliquẽ, si ego nõ, ex collegis suis. quiuis licet, dũmodo aliquis. De sorore laudo. De Quinto puero, datur opera: spe-

ro esse meliora. De Quinto fratre, scito eum non mediocriter laborare de usura: sed adhuc nihil à L. Egnatio expressit. Axius de XII. millibus pudens: sæpe enim ascripsit, ut Gallio, quantum is uellet, darem. quod si non scripsisset, possem ne aliter? & quidem sæpe sum pollicitus. sed tantum uoluit cito. me uero adiuuarent ijs in angustijs. sed tu istos. uerum aliàs. Te à quartana liberatum gaudeo, itemq; Piliam. Ego, dum panes, & cætera in nauem parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno uelim gratias, quòd studiosus. si quénquam nactus fueris, qui perferat, literas des ante, quàm discedimus. Vale.

CICERO ATTICO S.

COMMODVM ad te dederã literas de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionysius fuit. cui quidem ego non modo placabilem me præbuissem, sed totum remisissem, si uenisset qua mente tu ad me scripseras: erat enim sic in tuis literis, quas Arpini acceperam, eum uenturum, facturumq;, quod ego uellem. ego uolebam autem, uel cupiebam potius, esse eum nobiscum. quod quia planè, cum in Formianum uenisset, præciderat, asperius ad te de eo scribere solebam. at ille perpauca locutus, hanc summam habuit orationis, ut sibi ignoscerem, se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. pauca respondi: magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo nostram despectam esse. quid quæris? fortasse miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi scito esse. uelim, ut tibi amicus sit. hoc cũ tibi opto,

opto, ut beatus sis: erit enim tandiu. Consilium nostrum spero uacuum periculo fore: nam & dissimulauimus, &, ut opinor, acerrime obseruabimus. nauigatio modo sit, qualem opto. cætera, quæ quidem consilio prouideri poterunt, cauebuntur. tu, dum adsumus, nõ modo quæ scieris, audieris'ue, sed etiam quæ futura prouidebis, scribas uelim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, & si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent: Syracusis profectus est ante diem VIII. Cal. Maij, ut ad me Curio scripsit. utinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat: est enim rumor. ò, si id fuerit, turpem Catonem. Ego, ut minuerem suspicionẽ profectionis, aut cogitationis meæ, profectus sum in Pompeianum ad IIII. Id. ut ibi essem, dum, quæ ad nauigandum opus essent, pararentur. cum ad uillam uenissem, uentum est ad me: centuriones trium cohortium, quæ Pompeijs sunt, me uelle postridie (hæc mecum Ninnius noster) uelle eos mihi se, & oppidum tradere. at ego tibi postridie à uilla ante lucem, ut me omnino illi ne uiderent: quid enim erat in tribus cohortibus? quid si plures, quo apparatu? cogitaui eadem illa Celiana, quæ legi in epistola tua, quam accepi simul in Cumanum ueni eodem die. & simul fieri poterat, ut tentaremur. omnem igitur suspicionem sustuli. sed cum redeo, Hortensius uenerat, ad Terentiam salutatum diuerterat, sermone erat usus honorifico erga me. tamen eum (ut puto) uidebo: misit enim puerum, se ad me uenire. hoc quidem melius, quàm collega noster Antonius, cuius inter lictores lectica mima portatur. tu, quoniam quartana cares, & non modo morbum remouisti, sed etiam

grauedinem, te uegetum nobis in Græcia siste, & literarum aliquid interea. Vale.

CICERO ATTICO S.

PRID. Id. Hortensius ad me uenit scripta epistola. uellem cætera eius. quàm in me incredibilem ἐκτένειαν: qua quidem cogito uti. deinde Serapion cum epistola tua. quam priusquam aperuissem, dixi ei, te ad me de eo scripsisse antea, ut feceras. deinde epistola lecta, cumulatissime cætera. & hercule hominem probo: nam & doctum, & probum existimo. quin etiam naui eius me, & ipso conuectore usurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediat scriptionem meam. Valetudinem tuam iam confirmatam esse & à uetere morbo, & à nouis tentationibus, gaudeo. Ocellam uellem haberemus: uidentur enim esse hæc paulo faciliora. nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod ualde perturbatum erat. id s. cras erit. utinam idem maneat Hortensius, siquidem adhuc erat. liberalius esse nihil potest.

De diplomate admiraris, quasi nescio cuius te flagitij insimularem: negas enim te reperire, qui mihi id in mentem uenerit. ego autem, quia scripseras te proficisci cogitare (etenim audieram nemini aliter licere) eo te habere censebam, & quia pueris diploma sumpseras. habes causam opinionis meæ. & tamen uelim scire, quid cogites, in primisq; siquid etiam nũc noui est. XVII. Cal. Iun.

CICERO ATTICO S.

TVLLIA mea peperit XIIII. Cal. Iun. puerum ἑπταμηνιαῖον. quòd εὐτόκησεν, gaudebam. quod quidem est natum, perimbecillum est. Me mirificæ tranquillitates adhuc tenuerunt, atque maiore impedimento fuerunt, quàm custodiæ, quibus asseruor: nam illa Hortensiana omnia fuere infantia. ita fiet homo nequissimus: à Saluio liberto deprauatus est. itaque posthac non scribam ad te, quid facturus sim, sed quid fecerim: omnes enim Κωρυκαῖοι uidentur subauscultare, quæ loquor. tu tamen, siquid de Hispanijs, siue quid aliud, perge quæso scribere, nec meas literas expectaris, nisi cum, quò opto, peruenerimus, aut siquis ex cursu. sed hoc quoq; timidè scribo: ita omnia adhùc tarda, & spissa, ut male posuimus initia, sic cætera sequentur. furias nunc sequimur. eædem nos fortasse furiæ persequẽtur. ex Balbi autem sermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. dubitas igitur, quin nos in hostium numero habeat? scripsi equidem Balbo, te ad me de beneuolentia scripsisse, & de suspicione. de altero egi gratias: de altero ei me purgaui. ecquem tu hominem infeliciorem? nón loquor plura, ne te quoque excruciem. ipse conficior uenisse tempus, cum iam nec fortiter, nec prudenter quicquam facere possim. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XI.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI à te signatum libellum, quẽ Anteros attulerat, ex quo scire nihil potui de nostris domesticis rebus, de quibus acerbissimè afflictor, quòd qui eas dispensauit, neque adest istic, neque, ubi terrarum sit, scio. omnem autem spem habeo existimationis, priuatarumq; rerum in tua erga me mihi perspectissima beneuolentia: quam si his temporibus miseris, & extremis præstiteris, hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum cæteris, fortius feram. idq; ut facias, te obtestor, atque obsecro. ego in cistophoro in Asia habeo ad HS bis, & uicies. huius pecuniæ permutatione fidem nostram facile tuebere. quam quidẽ ego nisi expeditam relinquere putassem, credens ei, cui tu scis iam pridem minime credere: commoratus essem paulisper, nec domesticas res impeditas reliquissem: ob eamq; causam serius ac te scribo, quòd sero intellexi, quid timendum esset. te etiam, atque etiam oro, ut me totum tuendum suscipias, ut, si ij salui erunt, quibuscum sum, unà cũ ijs possim incolumis esse, salutemq; meam beneuolentiæ tuæ acceptam referre. Vale.

CICERO ATTICO S.

LITERAS tuas accepi prid. Non. Febr. eoq; ipso die ex testamento creui hæreditatem. ex multis meis, & miserrimis curis est una enata, si, ut scribis, ista hæreditas fidem, et famam meam tueri potest: quam quidem te intelligo etiã sine hæreditate tuis opibus defensurũ fuisse. *

De dote quod scribis, per omneis Deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam miseram mea culpa, & negligentia, tueare meis opibus, si quæ sunt, tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus. cui quidem deesse omnia, quod scribis, obsecro te noli pati: in quos enim sumptus abeunt fructus prædiorum? iam illa HS L X. quæ scribis, nemo mihi unquam dixit ex dote esse detracta: nunquam enim essem passus. sed hæc minima est ex ijs iniurijs, quas accepi, de quibus ad te dolore, & lacrymis scribere prohibeor. ex ea pecunia, quæ fuit in Asia, partem dimidiam ferè exegi. tutius uidebatur fore ibi, ubi est, quàm apud publicanos. Quod me hortaris, ut firmo sim animo: uellem posses aliquid afferre, quam ob rem id facere possem. sed si ad cæteras miserias accessit etiam id, quod mihi Chrysippus dixit parari (tu nihil significasti) de domo, quis me miserior uno iam fuit? oro, obsecro, ignosce. non possum plura scribere. quanto mœrore urgear, profecto uides. quod si mihi cõmune cum cæteris esset, qui uidẽtur in eadem causa esse, minor mea culpa uideretur, & eo tolerabilior esset: nunc nihil est, quod consoletur, nisi quòd tu efficis, si modo etiam nunc effici potest, ut ne qua singulari afficiar calamitate, &

iniuria. Tardius ad te remisi tabellarium, quòd potestas mittendi non fuit. A' tuis & numorum accepi HS LXX. & uestimentorum quod opus fuit. Quibus tibi uidebitur, uelim des literas nomine meo. nosti meos familiares. signum requirent, aut manum: dices ijs, me propter custodias ea uitasse. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVID hic agatur, scire poteris ex eo, qui literas attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid noui expectabamus. neq; nunc mittendi tamen ulla causa fuit, præter eam, de qua tibi rescribi uoluisti. Quod ad Cal. Quint. pertinet, quid uellem, utrunq; graue est, & tam graui tẽpore periculum tantæ pecuniæ, & dubio rerum exitu, ista quam scribis, abruptio. quare ut alia, sic hoc uel maxime tuæ fidei, beneuolentiæq; permitto, & illius consilio, & uoluntati, cui misere consuluissem melius, si tecum olim coràm potius, quàm per literas de salute nostra, fortunisq; deliberauissem. Quod negas præcipuum mihi ullum incommodum impendere, & si ista res nihil habet consolationis, tamen etiam præcipua multa sunt, quæ tu profecto uides grauissima esse, et me facillime uitare potuisse: ea tamen erunt minora, si (ut adhuc factum est) administratione, diligentiáq; tua leuabuntur. Pecunia apud Egnatium est. sit à me, ut est: neq; enim hoc, quod agitur, uidetur diuturnum esse posse, ut scire iam possim, quid maxime opus sit. & si egeo rebus omnibus, quòd is quoq; in angustijs est, quicum sumus, cui magnam dedimus pecuniam mutuam,

opinãtes nobis constitutis rebus eam rem etiã honori fore. Tu, ut antea fecisti, uelim, siqui erunt, ad quos aliquid scribendum à me existimes, ipse conficias. Tuis salutem dic. Cura, ut ualeas. in primis id, quod scribis, omnibus rebus cura, et prouide, nequid ei desit, de qua scis me miserrimum esse. Idib. Iun. ex castris.

CICERO ATTICO S.

ACCEPI ab Isidoro literas, et postea datas binas. ex proximis cognoui, prædia non uenisse. uidebis ergo, ut sustentetur per te. de Frusinati, si modo futuri sumus, erit mihi res opportuna. Meas literas quod requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo literis dignas, quippe cui nec, quæ accidunt, nec, quæ aguntur, ullo modo probentur. utinam coràm tecum olim potius, quàm per epistolas. Hic tua, ut possum, tueor apud hos. cætera Celer. ipse fugi adhuc omne munus, eo magis, quòd ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptum esset.

Quid sit gestum noui, quæris: ex Isidoro scire poteris: reliqua non uidentur esse difficiliora. tu id uelim, quod scis me maxime uelle, cures, ut scribis, ut facis. Me conficit solicitudo, ex qua etiam summa infirmitas corporis. qua leuata, ero unà cum eo, qui negotium gerit, estq; in spe magna. Brutus amicus in causa uersatur acriter. hactenus fuit, quod caute à me scribi posset.

De pensione altera, oro te, omni cura considera, quid sit faciendum, ut scripsi ijs literis, quas Pollex tulit. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVAE me causæ mouerint, q̃ acerbæ, q̃ graues, q̃ nouæ, coegerintq́; impetu magis quodá animi uti, q̃ cogitatione, non possum ad te sine maximo dolore scribere: fuerunt quidem tantæ, ut id, quod uides, effecerint. itaq; nec quid ad te scribam de meis rebus, nec quid à te petá, reperio. rem, & summam negotij uides. equidem ex tuis literis intellexi, & ijs, quas cómuniter cum alijs scripsisti, & ijs, quas tuo nomine, quod etiam mea sponte uidebam, te subdebilitatum nouas rationes tuendi mei quærere. Quod scribis placere, ut propius accedam, iterq́; per oppida noctu faciam: non sanè uideo, quemadmodum id fieri possit: neque enim ita apta habeo diuersoria, ut tota tempora diurna in his possim cósumere: neq; ad id, quod quæris, multum interest, utrum me homines in oppido uideant, an in uia. sed tamen hoc ipsum, sicut alia, considerabo quemadmodum cómodissime fieri posse uideatur. ego propter incredibilem & animi, & corporis molestiam conficere plureis literas non potui: ijs tantum rescripsi, à quibus acceperam. tu uelim & Basilio, & quibus præterea uidebitur, etiam Seruilio conscribas, ut tibi uidebitur, meo nomine. Quòd tanto interuallo nihil omnino ad uos: profecto intelligis rem mihi deesse, de qua scribam, non uoluntatem. Quod de Vatinio quæris: neq; illius, neq; cuiusquam mihi præterea officium deest, si reperire possent, qua in re me iuuarent. Quintus auersissimo à me animo Patris fuit: eodem Corcyra filius uenit: inde profectos eos unà cum cæteris arbitror. Vale.

CICERO ATTICO S.

SOLICITVM esse te cum de tuis,cõmunibusq; fortunis,tum maxime de me,ac de dolore meo,sentio.qui quidem dolor meus non modo non minuitur cum socium sibi adiungit dolorem tuum,sed etiam augetur.omnino pro tua prudentia sentis,qua cõsolatione leuari maxime possim: probas enim meum cõsilium, negasq; mihi quicquam tali tempore potius faciendum fuisse. addis etiam (quod etsi mihi leuius est, q̃ tuum iudicium,tamen non est leue) cæteris quoq;,id est qui põdus habeant,factum nostrum probari.id si ita putarem,leuius dolerem. crede,inquis,mihi.credo equidem: sed scio, q̃ cupias minuĩ dolorem meum. Me discessisse ab armis nunquam pœnituit. tanta erat in illis crudelitas, tanta cum barbaris gentibus coniunctio, ut non nominatim, sed generatim proscriptio esset informata,ut iam omnium iudicio constitutum esset,omnium uestrum bona prædam esse illius uictoriæ,uestrum planè dico: nunquam enim de te ipso, nisi crudelissime,cogitatũ est. quare uoluntatis me meæ nunquam pœnitebit: consilij pœnitet. in oppido aliquo mallẽ resedisse,quoad accerserer: minus sermonis subijssem: minus accepissem doloris: ipsum hoc me non angeret.Brundusij iacere,in omnes partes est molestum. propius accedere (ut suades) quomodo sine lictoribus, quos populus dedit,possum? qui mihi incolumi adimi nõ possunt:quos ego modo paulisper cum bacillis in turbam cõieci ad oppidũ accedens,nequis impetus militum fieret. recipio tempore me domo.te nunc ad Oppium,quoniam

ijs placeret modo propius accedere, ut hac de re considerarent. credo fore auctores: sic enim recipiunt, Cæsari non modo de conseruãda, sed etiam de augenda mea dignitate curæ fore: meq; hortãtur, ut magno animo sim, ut omnia summa sperem: ea spondent, confirmant. quæ quidem mihi exploratiora essent, si remansissem. sed ingero præterita. uide quæso igitur ea, quæ restant, & explora cũ istis: & si putabis opus esse, & si istis placebit, quo magis factum nostrum Cæsar probet, quasi de suorum sententia factum; adhibeantur Trebonius, Pansa, si qui alij, scribantq; ad Cæsarem, me, quicquid fecerim, de sua sententia fecisse. Tulliæ meæ morbus, & imbecillitas corporis me exanimat: quam tibi intelligo magnæ curæ esse, quod est mihi gratissimum. De Pompeij exitu mihi dubium nũquam fuit: tanta enim desperatio rerum eius omniũ Regum, et populorum animos occuparat, ut, quocunq; uenisset, hoc putarem futurũ. non possum eius casum nõ dolere: hominem enim integrũ, & castum, & grauem cognoui. De Fãnio consoler te? perniciosa loquebatur de mansione tua. Lucius uero Lẽtulus Hortensij domum sibi, & Cæsaris hortos, & Baias desponderat. omnino hæc eodẽ modo ex hac parte fiunt: nisi illud erat infinitũ: omnes enim, qui in Italia remanserant, hostium numero habebantur. sed uelim hæc aliquando solutiore animo. Quintum fratrẽ audio profectum in Asiã, ut deprecaretur. de filio nihil audiui. sed quære ex Diocare Cæsaris liberto, quem ego nõ uidi, qui istas Alexãdrinas literas attulit. is dicitur uidisse an euntẽ, an iã in Asia. Tuas literas, prout res postulat, expecto, quas uelim cures quãprimum ad me perferẽdas. Vale. IIII. Cal. Dec.

CICERO ATTICO S.

GRATAE *mihi tuæ literæ ſunt, quibus accurate perſcripſiſti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. factum igitur, ut ſcribis iſtis placere, iiſdẽ iſtis lictoribus me uti, quod conceſſum Seſtio ſit: cui non puto ſuos eſſe conceſſos, ſed ab ipſo datos: audio enim eum ea* S.C. *improbare, quæ poſt diſceſſum* Tribunorum *facta ſunt. quare poterit, ſi uolet ſibi conſtare, noſtros lictores comprobare. quanquam quid ego de lictoribus, qui penè ex* Italia *decedere ſim iuſſus? nam ad me miſit* Antonius *exemplum* Cæſaris *ad ſe literarum, in quibus erat, ſe audiuiſſe* Catonem, *&* L. Metellum *in* Italiam *ueniſſe,* Romæ *ut eſſent palàm: id ſibi non placere, nequi motus ex eo fierent: prohiberíq; omneis* Italia, *niſi quorum ipſe cauſam cognouiſſet. déq; eo uehementius erat ſcriptum. itaq;* Antonius *petebat à me per literas, ut ſibi ignoſcerem: facere ſe non poſſe, quin his literis pareret. tum ad eum miſi* L. Lamiam, *qui demonſtraret illum* Dolabellæ *dixiſſe, ut ad me ſcriberet, ut in* Italiam *quamprimum uenirem: eius me literis ueniſſe. tum ille edixit ita, ut me exciperet, &* Lælium *nominatim. quod ſanè nollem: poterat enim ſine nomine re ipſa excipi. ò multas, & graueis offenſiones: quas quidem, tu das operam, ut lenias: nec tamen nihil proficis: quin hoc ipſo minuis dolorem meum, quòd, ut minuas, tam ualde laboras: idq; uelim ne grauere quamſæpiſſime facere. maxime autem aſſequere quod uis, ſi me adduxeris, ut exiſtimem me bonorum iudicium non fundi-*

tus perdidiſſe. quanquam quid tu in eo potes? nihil ſcili cet. ſed ſiquid res dabit tibi facultatis, id me maxime cõ ſolari poterit. quod nunc quidem uideo non eſſe. ſed ſi= quid ex euentis: ut hoc nunc accidit. dicebar debuiſſe cum Pompeio proficiſci. exitus illius minuit eius officij prætermiſſi reprehenſionem. ſed ex omnibus nihil ma= gis tamen deſideratur, quàm quòd in Africam non ie= rim. iudicio hoc ſum uſus, non eſſe barbaris auxilijs fal= laciſſimæ gentis Remp. defendendam, præſertim contra exercitum ſæpe uictorem. non probant fortaſſe: mul= tos enim uiros bonos in Africam ueniſſe audio, & ſcio fuiſſe antea. ualde hoc loco urgeor. hic quoque opus eſt caſu aliqui ſint ex eis, aut, ſi poteſt, omnes, qui ſalutem anteponant: nam ſi perſeuerant, & obtinent; quid no= bis futurum ſit, uides. dices, quid illis, ſi uicti erunt? honeſtior eſt plaga. hæc me excruciant. Sulpitij autem conſilium, non ſcripſiſti, cur meo non anteponeres. quod etſi non tam glorioſum eſt, quàm Catonis, tamen & periculo uacuum eſt, et dolore. extremum eſt eorum, qui in Achaia ſunt. ij tamen ipſi ſe hoc melius habent, quàm nos, quòd & multi ſunt uno in loco, & cum in Italiam uenerint, domum ſtatim uenerint. hæc tu per= ge, ut facis, mitigare, & probare quàplurimis. Quod te excuſas: ego uero & tuas cauſas noſco, et mea inter= eſſe puto, te iſtic eſſe, uel ut cũ ijs, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea, quæ egiſti. in pri= miſq; hoc uelim animaduertas. multos eſſe arbitror, qui ad Cæſarem detulerint, delaturi'ue ſint, me aut pœ= nitere conſilij mei, aut non probare, quæ fiant. quorum etſi utrũq; uerum eſt, tamen ab illis dicitur animo à me

alienato,

alienato, non quo ita perspexerint. sed totum ut hoc Balbus sustineat, & Oppius, & eorum crebris literis illius uoluntas erga me confirmetur, & hoc planè ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum est, cur te nolim discedere, quod scribis Terentiam flagitare. ò rem miseram. quid scribam? aut quid uelim? breue faciã: lacrymæ enim se subito profuderunt. tibi permitto: tu consule. tantum uide, ne hoc tẽporis Terentiæ obesse aliquid possit. ignosce, obsecro te: non possum præ fletu, & dolore diutius in hoc loco commorari. tantum dicam, nihil mihi gratius esse, quàm quòd eam diligis. Quòd literas, quibus putas opus esse, curas dandas, facis commode. Quintum filiũ, uidi, qui Sami uidisset, patrem Sicyone: quorum deprecatio est facilis. utinam illi, qui prius illum uiderunt, me apud eum uelint adiutum tantum, quãtum ego illos uellem, siquid possem. Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, siqua sint in tuis literis, quæ me mordeant: ego uero in optimam, teq; rogo, ut aperte, quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idq; facias quamsæpissime. Vale. XIIII. Cal. Ian.

CICERO ATTICO S.

QVANTIS curis afficiar, & si profectò uides, tamen cognosces ex Lepta, & Trebatio. maximas pœnas pendo temeritatis meæ, quam tu prudentiã mihi uideri uis, neq; te deterreo, quo minus id disputes, scribasq; ad me q̃sæpissime: non nihil enim me leuant tuæ literæ hoc tẽpore. per eos, qui nostra causa uolunt, ualentq; apud illum, diligentissime contendas opus est, per Balbum, &

Oppium maxime, ut de me ſcribant quamdiligẽtiſſime: oppugnamur enim, ut audio, & à præſentibus quibuſdam, & per literas. ijs ita occurrendum, ut rei magnitudo poſtulat. Furnius eſt illic mihi inimiciſſimus. Quintus miſit filium non ſolum ſui deprecatorem, ſed etiam accuſatorem mei. dictitat, ſe à me apud Cæſarem oppugnari. quod refellit Cæſar ipſe, omnesq; eius amici. neque uero deſiſtit, ubicunque eſt, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi unquam tam incredibile accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipſo audiſſent, cum Sicyone palàm multis audientibus loqueretur nefaria quædam, ad me pertulerunt. noſti genus, etiam expertus es fortaſſe: in me id eſt omne conuerſum. ſed augeo commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo. cura, ut huius rei cauſa dedita opera mittat aliquem Balbus. ad quos uidebitur, uelim cures literas meo nomine. Vale. XV. Cal. Ian.

CICERO ATTICO S.

EGO uero & incaute, ut ſcribis, & celerius, quàm oportuit, feci, nec in ulla ſum ſpe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear. quæ ſi non eſſent ſedulitate effectæ, & beneuolentia tua, liceret mihi abire in ſolitudines aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me iuuat, quòd ante initum Tribunatum ueni, ſi ipſum, quod ueni, nihil iuuat? iam quid ſperem ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit, cum iam lege etiam ſim confectus, & oppreſſus? quotidie Balbi ad me literæ languidiores, multæq; multorum ad illum fortaſſe cõtra me.

meo uitio pereo. nihil mihi mali causa attulit. omnia culpa contracta sunt: ego enim, cum genus belli uiderem, imparata, & infirma omnia contra paratissimos, iueram (quid facerem?) ceperamq; consilium non tã forte, quàm mihi præter cæteros concedendum. cessimus, uel potius parui. ex quibus unus qua mente fuerit is, quem tu mihi commendas, cognosces ex ipsius literis, quas ad te, & ad alios misit. quas ego nunquam aperuissem, nisi res acta sic esset. delatus est ad me fasciculus: solui, siquid esset ad me literarum: nihil erat. epistola Vatinio, & Ligurio altera: iussi ad eos deferri. illi ad me statim ardentes dolore uenerunt, scelus hominis clamantes. epistolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. hic Ligurius fuere: se enim scire summo illum in odio fuisse Cæsari: illum tamen nõ modo fouisse, sed & tantam pecuniam illi dedisse honoris mei causa. hoc ego dolore accepto, uolui scire, quid scripsisset ad cæteros: ipsi enim illi putaui perniciosum fore, si eius hoc tantum scelus percrebruisset, cognoui. eiusdem generis literas ad te misi. quas si putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes. nil me lædet: nam quod resignatæ sunt, habet, opinor, eius signum Pomponia. hac ille acerbitate initio nauigationis cum usus esset, tanto me dolore affecit, ut postea iacuerim. neque nunc tam pro se, quàm contra me laborare dicitur. ita omnibus rebus urgeor, quas sustinere uix possum, uel planè nullo modo possum. quibus in miseriys una est pro omnibus, quòd istam miseram, patrimonio, fortuna omni spoliatam relinquam. quare te, ut polliceris, uidere planè uelim: alium enim, cui il-

lam commédem, habeo neminem, quoniam matri quoque eadem intellexi esse parata, quæ mihi. sed si me non offendes, satis tamen habeto commendatam, patruumq́; in ea, quantum poteris, mitigato. hæc ad te die natali meo scripsi: quo utinam susceptus non essem, aut nequid ex eadem matre postea natum esset. plura scribere fletu prohibeor. Vale.

CICERO ATTICO S.

AD MEAS incredibiles ægritudines aliquid noui accedit ex ijs, quæ de Q. Q. ad me afferuntur. P. Terétius meus necessarius operas in portu, & scriptura Asiæ pro magistro dedit. is Quintum filium Ephesi uidit VI. Id. Dec. eumq́; studiose propter amicitiam nostrã inuitauit. cumq́; ex eo de me contaretur, eum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum, uolumenq́; sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus: multa à se dicta contra eius amentiã: multa postea Patris consimili scelere secum Quintum patrem locutum: cuius furorem ex ijs epistolis, quas ad te misi, perspicere potuisti. hæc tibi dolori esse certo scio: me quidem excruciant, & eo magis, quòd mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longe alia nobis, ac tu scripseras, nuntiatur: nihil enim firmius esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania, & alienata Gallia, legionum nec uis eadem, nec uoluntas, urbanæ res perditæ. quid est, ubi acquiescam? nisi quandiu tuas literas lego. quæ essent profecto crebriores, siquid haberes, quo putares meam molestiam

minui posse. sed tamen te rogo, ne intermittas scribere ad me, quicquid erit; eosq;, qui mihi tam crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, accuses tamen, non ut aliquid proficias, sed ut tibi me carum esse sentiant. plura ad te scribam, si mihi ad eas literas, quas proxime ad te dedi, rescripseris. Vale. XII. Cal. Febr.

CICERO ATTICO S.

CONFECTVS *iam cruciatu maximorum dolorũ, ne si sit quidem, quod ad te debeam scribere, facile id exequi possem, hoc minus, quòd res nulla est, quæ scribenda sit, cum præsertim ne spes quidem ulla ostendatur fore melius. ita iam ne tuas quidem literas expecto. quanquam semper aliquid afferunt, quod uelim. quare tu quidem scribito, cum erit, cui des. ego tuis proximis, quas tamen iam pridem accepi, nihil habeo, quod rescribam: longo enim interuallo uideo immutata esse omnia, illa esse firma, quæ debeant, nos stultitiæ nostræ grauissimas pœnas pendere.* P. *Sallustio curanda sunt* HS. XXX. *quæ accepi à* Cn. *Sallustio. uelim uideas, ut sine mora curentur. de ea re scripsi ad* Te*rentiam. atque hoc ipsum iam propè cõsumptum est. quare id quoque uelim, cum illa uideas, ut sit, qui utamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istic paratum fore: sed prius, quam id scirem, nihil sum ausus sumere. qui sit omnium rerum status noster, uides. nihil est mali, quod non & sustineam, & expectem. quarum rerum eo grauior est dolor, quo culpa maior. ille in* Achaia *non cessat de nobis detrahere. ni=*

hil uidelicet tuæ literæ profecerunt. Vale. VIII. Id. Martij.

CICERO ATTICO S.

CEPHALIO mihi à te literas reddidit ad VIII. Id. Martij uesꝑere. eo autem die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam literas. tuis tamen lectis literis, putaui aliquid rescribendum esse, maxime, quòd ostendis te pendere animi, quamnam rationem sim Cæsari allaturus profectionis meæ tum, cũ ex Italia discesserim. nihil opus est mihi noua ratione: sæpe enim ad eũ scripsi, multisq; mandaui, non potuisse, cum cupijssem, sermones hominum sustinere: multaq; in eam sententiam: nihil enim erat, quod minus eum uellem existimare, quàm me tanta de re non meo consilio usum esse. posteaq; quàm mihi literæ à Balbo Cornelio minore missæ essent, illum existimare Quintum fratrem lituum meæ profectionis fuisse (ita enim scripsit) qui nõdum cognosset quæ de me Quintus scripsisset ad multos: etsi multa præsens in præsentem acerbe dixerat, & fecerat, tamen
* L. in eo his uerbis ad Cæsarem scripsi. de Quinto fratre meo non minus laboro, q̃ de me ipso. sed eum tibi cõmendare hoc meo tempore non audeo. illud duntaxat tamẽ audebo petere abs te, quod te oro, nequid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia constarent, minus'ue te diligerem, potiusq; illum semper auctorem nostræ coniunctionis fuisse, meiq; itineris comitem, non ducem. quare cæteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaq; uestra postulat. ego

ei nequid apud te obſim, id te uehementer etiam, atque etiam rogo. Quare, ſiquis congreſſus fuerit mihi cũ Cæſare (etſi nõ dubito, quin is lenis in illum futurus ſit, idq́; iam declarauerit) ego tamen is ero, qui ſemper fui. ſed, ut uideo, multo magis eſt nobis laborandum de Africa. quam quidem tu ſcribis confirmari quotidie magis ad conditionis ſpem, quàm uictoriæ. quod utinam ita eſſet. ſed longe aliter eſſe intelligo, teq́; ipſum ita exiſtimare arbitror, aliter autem ſcribere non fallendi, ſed confirmandi mei cauſa, præſertim cũ adiũgatur ad Africam etiã Hiſpania. Quod me admones, ut ſcribã ad Antoniũ, et ad cæteros: ſiquid uidebitur tibi opus eſſe, uelim facias id, quod ſæpe feciſti: nihil.n. uenit mihi in mentẽ, quod ſcribendũ putẽ. Quod me audis fractiorem eſſe animo: quid putas, cũ uideas acceſſiſſe ad ſuperiores ægritudines præclaras generi actiones? tu tamen uelim, ne intermittas, quoad eius facere poteris, ſcribere ad me, etiã ſi rem, de qua ſcribas, non habebis: ſemper.n. afferunt aliquid mihi literæ tuæ. Galeonis hæreditatẽ creui: puto enim cretionem ſimplicem fuiſſe, quoniam ad me nulla miſſa eſt. Vale. VIII. Id. Mart.

CICERO ATTICO S.

À MVRENAE *liberto nihil adhuc acceperam literarum. P. Siſer reddiderat eas, quibus reſcribo. De Seruij pãtris literis quod ſcribis, item, Quintum in Syriam ueniſſe, quod ais eſſe qui nuntient: ne id quidem uerum eſt. Quod certiorem te uis fieri, quo quiſque in me animo ſit, aut fuerit eorum, qui huc uenerunt: neminem alieno intellexi: ſed quantum id mea*

interſit, exiſtimare te poſſe certo ſcio. mihi cum omnia ſunt intolerabilia ad dolorẽ, tum maxime, quòd in eam cauſam ueniſſe me uideo, ut ſola utilia mihi eſſe uideantur, quæ ſemper nolui. P. Lentulum *patrem* Rhodi *eſſe aiunt*, Alexandriæ *filium* : Rhodóq; Alexandriam C. Caſſium *profectum eſſe conſtat*. Quintus *mihi per literas ſatisfacit, multo aſperioribus uerbis, quàm cum grauiſſime accuſabat : ait enim ſe ex literis tuis intelligere, tibi non placere, quòd ad multos de me aſperius ſcripſit : itaque ſe pœnitere, quòd animum tuum offenderit. ſed ſe iure feciſſe. deinde perſcribit ſpurciſſime, quas ob cauſas fecerit. ſed neq; hoc tempore, nec antea patefeciſſet odium ſuum in me, niſi omnibus rebus me eſſe oppreſſum uideret. atq; utinam uel nocturnis, quẽadmodum tu ſcripſeras, itineribus propius te acceſſiſſem. nunc nec ubi, nec quando te ſim uiſurus, poſſum ſuſpicari.* De *cohæredibus* Fufidianis *nihil fuit, quod ad me ſcriberes : nam & æquum poſtulant, &, quicquid egiſſes, recte eſſe actum putarem.* De *fundo* Fruſinati *redimendo iam pridem intellexiſti uolũtatem meam. & ſi tum meliore loco res erant noſtræ, neque tam mihi deſperaturi uidebamur. tamen in eadem ſum uoluntate. id quemadmodum fiat, uidebis. & uelim, quoad poteris, conſideres, ut ſit, unde nobis ſuppeditentur ſumptus neceſſarij. ſiquas habuimus facultates, eas* Pompeio *tum, cum id uidebamur ſapienter facere, detulimus. itaque tum & à tuo uillico ſumpſimus, et aliunde mutuati ſumus, cum* Quintus *quereretur per literas, ſibi nos nihil dediſſe, qui neq; ab illo rogati ſumus, neq; ipſi eam pecuniã aſpeximus. ſed uelim uideas, quid ſit, quod con=*

fici possit, quidq; mihi de omnibus des consilij . & causam nosti . plura ne scribam , dolore impedior . siquid erit, quod ad quos scribendum meo nomine putes, uelim, ut soles, facias : quotiesq; habebis, cui des ad me literas, nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO S.

NON *me offendit ueritas literarum tuarum, q me tum communibus, tum præcipuis malis oppressum ne incipis quidem, ut solebas, consolari, faterisq; id fieri iam non posse : nec enim ea sunt, quæ erant antea, cum, ut nihil aliud, comites me, & socios habere putabã : omnes enim* Achaici *deprecatores, item qui in* Asia, *quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in* Africam *dicuntur nauigaturi . ita , præter* Lælium, *neminem habeo culpæ socium : qui tamen hoc meliore in causa est, quòd iam est receptus. de me autem, non dubito, quin ad* Balbum, & *ad* Oppium *scripserit : à quibus, siquid esset lætius, certior factus essem, tecum etiam essent locuti : quibuscum tu de hoc ipso colloquare uelim, & ad me, quid tibi responderint , scribas : non quòd ab isto salus data quicquam habitura sit firmitudinis : sed tamen aliquid consuli, & prospici poterit . & si omnium conspectum horreo , præsertim hoc genero : tamen, in tantis malis quid aliud uelim, non reperio.* Quintus *pergit, ut ad me et* Pansa *scripsit, &* Hircius *: isq; item* Africam *petere cũ cæteris dicitur.* Ad Minutium *parentem scribam, & tuas literas mittam. ad te scribam, num quid egerit.* HS XXX. *potuisse mirarer, nisi multa de* Fufidianis *præ-*

diis. & id uideo tamen. te expecto, quem uidere, si ullo modo potes uenire, peruellem. iam extremum concluditur. ibi facile est, quid, quale sit, grauems existimare. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVONIAM iustas causas affers, quòd te hoc tempore uidere non possim: quæso, quid sit mihi faciendum: ille enim ita uidetur Alexandriam tenere, ut eum scribere etiam pudeat de illis rebus. ij autem ex Africa iam affuturi uidentur. Achæi item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco cõmoraturi. quid mihi igitur putas agendum? uideo difficile esse consilium: sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab ijs ipsis quicquam ad spem ostendatur. sed tamen scire uelim, quid censeas: idq; erat cum alijs, cur te, si fieri posset, cuperem uidere. Minutium XII. sola curasse scripsi ad te antea. quod superest, uelim uideas, ut curetur. Quintus non modo non cum magna prece ad me, sed acerbissime scripsit. filius uero mirifico odio. nihil fingi potest mali, quo non urgear. omnia tamen sunt faciliora, quàm peccati dolor, qui & maximus est, & æternus. cuius peccati si socios essem habiturus ego, quos putaui, tamen esset ea consolatio tenuis: sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alij capti, alij interclusi non ueniunt in dubium de uoluntate, eo minus scilicet, cum se expedierint, & unà esse cœperint. ij autem ipsi, qui sua uoluntate ad Fusium uenerunt, nihil possunt, nisi timidi existimari. multi autem

ſunt, qui, quicunq; ſunt, modo ad illas ſe recipere uolent, recipientur. quo minus debes mirari, non poſſe me tanto dolori reſiſtere: ſolius enim meum peccatum corrigi non poteſt, & fortaſſe Lælij: ſed quid me id leuat? nam C. quidem Caſſium aiunt conſilium Alexandriam eundi mutauiſſe. hæc ad te ſcribo, non ut queas tu demere ſolicitudinem, ſed ut cognoſcam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt. ad quæ gener accedit, & cætera, quæ, fletu reprimor, ne ſcribam. quin etiam Aeſopi F. me excruciat. prorſus nihil abeſt, quin ſim miſerrimus. ſed ad primum reuertor: quid putes faciendum, occulte ne aliquò propius ueniendum, an mare tranſeundũ: nam hic maneri diutius non poteſt. De Fufidianis quare nihil potuit confici? genus enim conditionis eiuſmodi fuit, in quo non ſolet eſſe controuerſia, cum ea pars, quæ uidetur eſſe minor, licitatione expleri poſſet. hæc ego non ſine cauſa quæro: ſuſpicor enim co hæredes dubiam noſtram cauſam putare, & eo rem in integro eſſe. Vale. prid. Id. Maij.

CICERO ATTICO S.

NON meo uitio fit hoc quidem tempore (ante enim eſt peccatum) ut me iſta epiſtola nihil conſoletur: nam & exigue ſcripta eſt, & ſuſpiciones magnas habet, nõ eſſe ab illo, quas animaduertiſſe te exiſtimo. De obuiam itione ita faciam, ut ſuades: neque enim ualde aduentus eius opinio eſt: neque, ſiqui ex Aſia ueniunt, quicquam auditum eſſe dicunt de pace: cuius ego ſpe in hanc fraudem incidi, nihil uideo, quod ſperandum

putem, nunc præsertim, cum ea plaga in Asia sit accepta, in Illyrico, in Cassiano negotio, in ipsa Alexandria, in Vrbe, in Italia. ego uero, etiam si rediturus ille est, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum eius negotium confectum iri puto. Quod autem scribis quandam lætitiam bonorum esse commotam, ut sit auditum de literis: tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid solatij esse: sed ego non adducor, quenquam bonum ullam salutem putare mihi tanti fuisse, ut eam peterem ab ullo, & eo minus, quod huius consilij iam ne socium quidem habeo quenquam. qui in Asia sunt, rerum exitum expectant. Achaici etiā Fusio spem deprecationis afferunt. horum & timor idem fuit primo, qui meus, & constitutum. mora Alexandrina causa illorum correxit, meam euertit. quam ob rem idem à te nunc peto, quod superioribus literis, ut, siquid in perditis rebus dispiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. si recipior ab ijs, quod uides non fieri, tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi sim, non reperio. sin iactor, eo minus. itaq; tuas literas expecto; easq; ut ad me sine dubitatione scribas, rogo. Quod suades, ut ad Quintum scribam de his literis: facerem, si me quicquā istæ literæ delectarent. etsi quidam scripsit ad me his uerbis. Ego, ut in his malis, Patris sum non inuitus: essem libentius, si frater tuus ea de te loqueretur, quæ ego audire uellē. Quod ais illum ad te scribere, me sibi nullas literas remittere: semel ab ipso accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos menses tempestatibus retentus est. Quintum filium ad me acerbissime scripsisse, iam ante ad te scripsi. Ex-

tremum est, quod te orem, si putas rectum esse, & à te suscipi posse, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de testamento. tempora monent, ut uideat, ut satisfaciat, quibus debeat. auditum ex Philotimo est, eam scelerate quædam facere. credibile uix est. sed certe, si-quid est, quod fieri possit, prouidendum est. de omnibus rebus uelim ad me scribas, & maxime quid scribas de ea, in quo tuo consilio egeo, etiam si nihil excogitas: id enim mihi erit pro desperato. Vale. III. Non. Iun. *

CICERO ATTICO S.

P ROPERANTIBVS *tabellarijs alienis hanc epi-stolam dedi, eo breuiorem, quòd eram missurus meos.*

Tullia mea uenit ad me prid. Id. Iun. deq; tua erga se obseruantia, beneuolentiaq; mihi plurima exposuit, literasq; reddidit trinas. ego autem ex ipsius uirtute, humanitate, pietate non modo eam uoluptatem non cepi, quam capere ex singulari filia debui, sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale ingenium in tam misera fortuna uersari, idq; accidere nullo ipsius de-licto, summa culpa mea. itaq; à te neq; consolationem iam, qua cupere te uti uideo, neque consilium, quod capi nullum potest, expecto; teq; omnia cum superio-ribus sæpe literis, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Cæsarem mittere cogi-tabam. Tulliam autem, non uidebam esse causam, cur diutius mecum tanto in communi mœrore retinerem. itaq; eram tibi eam, cum primum per ipsam liceret, re-missurus. pro ea, quemadmodum consolandis scripsisti,

* P. tanta eo me scripsisse, quæ tu ipse intelligis responderi potuisse. Quod Oppium tecum scribis locutum: non abhorret à mea suspicione eius oratio: sed non dubito, quin istis persuaderi nullo modo posset, ea, quæ faciant, mihi probari posse, quoquo modo loquar. ego tamen utar moderatione, qua potero. quanquam quid mea intersit, ut eorum odium subeam, non intelligo.

Te iusta causa impediri, quo minus ad nos uenias, uideo, idq́; mihi ualde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse nemo nuntiat, constatq́; ne profectum quidem illò quenquam post Id. Mart. nec post Id. Dec. ab illo datas ullas literas. ex quo illud intelligis, illud de literis ad V. Id. Febr. datis (quod inane esset, etiam si uerum esset) non uerum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Pæstumq́; uenisse. quid is afferat, aut quomodo exierit, aut quid in Africa fiat, scire uelim: dicitur enim per Nasidium emissus esse. id quale sit, uelim, si inueneris, ad me scribas. De HS X. ut scribis, faciam. Vale. XVIII. Cal. Quint.

CICERO ATTICO S.

DE ILLIUS ab Alexandria discessu nihil adhuc rumoris, contraq́; opinio, ualde esse impeditum. itaque nec mitto, ut constitueram, Ciceronem, & te rogo, ut me hinc expedias: quoduis enim supplicium leuius est hac permansione. hac de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium: siue enim bellum in Italia futurum est, siue classibus utetur, hic esse me minime conuenit: quorum fortasse utrunq; erit:

alterum certe intellexi omnino ex Oppij sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum uia esset. sed, ut eam flectas, te rogo. nihil omnino iam expecto, nisi miserum. sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. quare, cum Antonio loquare, uelim, et cum istis, et rem, ut poteris, expedias, & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. XII. Cal. Quint.

CICERO ATTICO S.

CVM tuis dare possem literas, non prætermisi: & si, quid scriberem, non habebam. tu ad nos & rarius scribis, quàm solebas, & breuius, credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. ueruntamen uelim, quid erit, qualecunq; erit, scribas. est autem unum, quod mihi sit optandum, siquid agi de pace possit: quod nulla equidem habeo in spe: sed quia tu leuiter interdũ significas, cogis me sperare, quod optandum uix est. Philotimus dicitur Idib. Sext. nihil habeo de illo amplius. tu uelim ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus, aliquid caueam, qui nihil unquam caui. Vale. XI. Cal. Sext.

CICERO ATTICO S.

X VII. Cal. Sept. uenerat die XXVIII. Seleucea Peria C. Trebonij, is, qui se Antiochiæ diceret apud * Cæsarem uidisse Quintum filium cum Hircio: eos de Quinto, quæ uoluissent, impetrasse nullo quidem

negotio. quod ego magis gauderem, si ista nobis impetrata quicquam ad spem explorati haberent. sed & alia timenda sunt, ab alijsq; : & ab hoc ipso quæ dantur, ut à domino, rursus in eiusdem sunt potestate. etiam Sallustio ignouit. omnino dicitur nemini negare. quod ipsum est suspectum, notionem eius differri.

M.Gallius Q. F.mancipia Sallustio reddidit. is uenit, ut legiones in Siciliam traduceret, & protinus iturum Cæsarem Patris.quod si faciet,ego,quod ante mallem,aliquò propius accedam. tuas literas ad eas,quibus à te proxime consilium petiui,uehemẽter expecto.Vale. XVI.Cal.Sept.

CICERO ATTICO S.

A CCEPI VI. *Cal.Sept.literas à te, datas XII.Cal. doloremq;, quem ex Quinti scelere iãpridem acceptum iam abieceram,lecta eius epistola grauissimum cepi. tu & si non potuisti ullo modo facere,ut mihi illam epistolam non mitteres,tamen mallem non esse missam. Ad ea autem,quæ scribis de testamento,uidebis,quid,& quo modo. de numis,& illa sic scripsit, ut ego ad te antea, & nos, siquid opus erit, utemur ex eo, de quo scribis.*

Ille ad Cal. Sept. Athenis non uidetur fore. multa eum in Asia dicuntur morari,maxime Pharnaces.legio XII.ad quam primum Sulla uenit, lapidibus egisse hominem dicitur. nullam putant se commoturam. illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. sed, si hoc ita est,huc ueniat necesse est: ac mallem illum: aliquo enim modo hinc euasissem. nunc metuo,ne sit expectandum:

& cum

& cum reliquis etiam loci grauitas hic miserrime perferenda. Quod me mones, ut ea uideam, quæ ad tempus accommodem: facerem, si res pateretur, & si ullo modo fieri posset: sed in tantis nostris peccatis, tantisq; nostrorum iniurijs nihil est, quod aut facere dignũ nobis, aut simulare possim. Sullana confers: in quibus omnia genere ipso præclarissima fuerunt, moderatione paulo minus temperata: hæc autem eiusmodi sunt, ut obliuiscar, multóq; malim quod omnibus sit melius, quorum utilitati meam iunxi. tu ad me tamen uelim quã sæpissime scribas, eóq; magis, quòd præterea nemo scribit: ac si omnes, tuas tamen maxime expectarem. Quod scribis, illum per me Quinto fore placatiorem: scripsi ad te antea, eum statim Q. F. omnia tribuisse, nostri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO S.

DILIGENTER mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius: accepi enim à te literas, quibus uideris uereri, ut epistolas illas acceperim: quas quidem uellem mihi nũquam redditas: auxerunt enim mihi dolorem: nec si in aliquem incidissent, quicquam noui attulissent: quid.n. tam peruulgatum, q̃ illius in me odium? & genus hoc literarum, quod ne Cæsar quidem ad istos uidetur misisse, quasi quo illius improbitate offenderetur, sed, credo, uti notiora nostra mala essent. nam quod te uereri scribis, ne illi obsint, eiq; rei mederi: ne rogari quidem se passus est de illo. quod quidem mihi molestum non est: illud molestius, istas impetrationes nostras nihil ualere. Sul

la,ut opinor,cras erit hic cum Messala. currunt ad illũ pulsi à militibus,qui se negant usquam,nisi acceperint. ergo ille huc ueniet: quod non putabant:tarde quidem: itinera enim ita facit,ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quomodo agit, afferet moram. quid mihi igitur censes? iam enim corpore uix sustineo
* *grauitatem huius cœli,qui mihi laborem affert in dolore. an his illuc euntibus mandem,ut me excusent? ipse accedam propius? quæso attende,& me,quod adhuc sæpe rogatus non fecisti,consilio iuua. scio rem difficilem esse, sed ut in malis. etiam illud mea magni interest, te ut uideam. profecto aliquid profecero, si id acciderit. De testamento,ut scribis,animaduertes. Vale.*

CICERO ATTICO S.

QVOD *ad te scripseram, ut cum Camillo communicares,de eo Camillus mihi scripsit,te cum eo locutum. tuas literas expectabam: nisi illud quidem mutari, si aliter est,ac oportet,non uideo posse: sed cum à nullo accepissem literas,desideraui tuas(& si putabam te fortiorem factum non esse)modo ualeres: scripseras enim te quodam ualetudinis genere tentari. Augusius quidem Rhodo uenerat* VIII. *Id. Quint.is nuntiabat, Quintum F. ad Cæsarem profectum* IIII. *Cal. Iun.Philotimum Rhodum pridie eius diei uenisse, habere ad me literas. ipsum Augusium audies. sed tardius iter faciebat. eo feci, ut celeriter eunti darem. quid sit in his literis,nescio. sed mihi ualde Quintus frater gratulatur. equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione*

quidem assequi possum, quod mihi tolerabile possit esse. te oro, ut de hac misera cogites, et illud, de quo ad te proxime scripsi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulsandam, & etiam de ipso testamento. illud quoq; uellē antea. sed omnia timuimus. melius quidem in pessimis nihil fuit. dissidio aliquid fecissemus, ut uiui uel tabularum nouarum nomine, uel nocturnarum expugnationum, uel Metellæ, uel omnium maiorum. nec res periysset, & uideremur aliquid doloris uirilis habuisse. memini omnino tuas literas. sed & tempus illud, & siquid uis præstitit. nunc quidem ipsa uidetur denuntiare: audimus enim de statu Reip. ò Dij, generum ne nostrum potissimum, ut hoc uel tabulas nouas? placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remitti. petet fortasse tertiam pensionem. considera igitur tum, ne uim abuso nascetur, an prius ego. si ullo modo potuero, uel nocturnis itineribus experiar, ut te uideam. tu & hæc, & siquid erit, quod intersit me scire, scribas uelim. Vale.

CICERO ATTICO S.

QVAE dudum ad me, & quæ etiam ad me bis, ad Tulliā de me scripsisti, ea sentio esse uera. eo sum miserior. & si nihil uidebatur addi posse, quòd mihi non modo irasci grauissima iniuria accepta, sed ne dolere quidem impune liceat. quare istud feramus. quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quæ tu, ne accidant, ut caueamus, mones: ea enim est à nobis contracta culpa, ut omni statu, omniq; populo eundem exitum habitura uideatur. sed ad meam manum reddiderint enim hæc occultius agenda. uide quæso etiam

nunc de testamento, quod tum factum, cum illa quærere
* re cœperat. non credo, & commoti: neq;.n.rogari, ne me quidem, sed quasi ita sit, quoniã in sermone iam uenisti, poteris eam monere, ut alicui committat, cuius extra periculum huius belli fortuna sit. equidem tibi potissimum uelim, si idem illa uellet, quam quidem cælo. miseram, in hoc timere de illo altero. scio equidem uenire nunc nil posse: sed seponi, & occultari possunt, ut extra ruinam sint eam, quæ impendet. nam quod scribis nobis, nostra, & tua Terentiæ fore parata: tua credo: nostra quæ poterunt esse? de Terentia autem (mitto cætera, quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, ut HS XII. permutaret, tantum esse reliquum de argento. misit illa CCIↃↃ. mihi, & ascripsit tantũ esse reliquũ. cũ hoc tam paruũ de paruo detraxerit, perspicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modo nullus uenit, sed ne per literas quidẽ, aut per nuntiũ certiorem facit me, quid egerit. Ephesio qui uenerunt, ibi se eum de suis controuersijs in ius adeuntem uidisse nuntiant, quæ quidẽ (ita.n. uerisimile est) in aduentũ Cæsaris fortasse reijciuntur. ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celerius perferendum, & eo me magis esse despectum: aut, etiam siquid habet, id nisi omnibus suis negotijs confectis ad me referre non curet. ex quo magnũ equidem capio dolorẽ, sed non tantum, quantum uideor debere: nihil enim mea minus interesse puto, quàm quid illinc afferatûr. id quam ob rẽ, te intelligere certo scio. Quod me mones de uultu, & oratione ad tempus accommodanda, etsi difficile est, tamen imperarem mihi, si mea quicquam interesse puta-

rem. Quod scribis literis putare Africanum negotiũ confici posse: uelim scriberes, cur ita putares. mihi quidem nihil in mentem uenit, quare id putem fieri posse. tu tamẽ uelim, siquid erit, quod cõsolationis aliquid habeat, scribas ad me: sin, ut perspicio, nihil erit, scribas id ipsũ. ego ad te, siq̃d audiero, citius scribã. Vale. VIII. Id. Sext.

CICERO ATTICO S.

FACILE assentior tuis literis, quibus exponis pluribus uerbis, nullum te habere consilium, quo à te possim iuuari. cõsolatio certe nulla est, quæ leuare possit dolorem meum: nihil est. n. contractum casu: nam id esset ferendum: sed omnia fecimus his erroribus, & miserijs & animi, & corporis, quibus proximi utinam mederi maluissent, q̃ obesse. quoniam neq; consilij tui, neq; consolationis cuiusquam spes ulla mihi ostenditur, non quæram hæc à te posthac. tantum uelim, ne pristinum hoc officiũ intermittas: scribas ad me quicquid ueniet tibi in mentem, cum habebis, cui des, et dum erit, ad quem des, quod longum non erit. Illum discessisse Alexandria rumor est non firmus, ortus ex Sulpitij literis, quas cuncti postea nuntij confirmarunt. quod uerum, an falsum sit, quoniã mea nihil interest, utrũ malim, nescio. Quod
* ad te iam pridem de testamento scripsi apud epistolas, uelim, ut possim aduersus ego huius miseriam ea facultate confectus conflictari. nihil unquam simile natum puto. cui siqua re consulere aliquid possum, cupio à te admoneri. uideo eandem esse difficultatẽ, quam in consilio dato ante, tamen hoc me magis solicitat, q̃ omnia.

In pensione secunda cæci fuimus. alium mallem. sed præterijt. te oro, ut in perditis rebus, siquid cogi, conficiq; potest, quod sit in tuto, ex argento, neq; satis multa ex supellectile, des operam: iam enim mihi uidetur adesse extremum, nec ulla fore cõditio pacis, eaq;, quæ sunt, etiam sine aduersario peritura. hæc etiam, si uidebitur, cum Terentia loquere opportune. non queo omnia scribere. Vale III. Non. Quint.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XII.

CICERO ATTICO S.

NDECIMO die, postquam à te discesseram, hoc literularũ exaraui egrediens è uilla ante lucem: atq; eo die cogitabam in Anagnino, postero autem in Tusculano, ibi unum diem, V. Cal. igitur ad constitutum: atq; utinam continuo ad complexum meæ Tulliæ, ad osculum Atticæ possim currere. quod quidem ipsum scribe quæso ad me, ut, dum consisto in Tusculano, sciã, quid garriat. sin rusticatur, quid scribat ad te: eiq; interea aut scribes salutem, aut nũtiabis, itemq; Piliæ: & tamen, & si continuo congressuri sumus, scribes ad me, siquid habebis. Cum complicarem hanc epistolam, noctuabundus ad me uenit cum epistola tua tabellarius. qua lecta, de Atticæ

febricula ſcilicet ualde dolui. reliqua, quæ expectabam, ex tuis literis cognoui omnia. ſed quod ſcribis ignicu-lum matutinum, γεροντικώτερον eſt memoriola uacillare: ego enim IIII. Cal. Axio dederá, tibi III. Quinto quo die ueniſſem, ideſt V. Cal. hoc igitur habebis, noui nihil. quid ergo opus erat epiſtola? quid cum coràm ſumus, & garrimus quicquid in buccam? eſt profecto quædam λέσχη, quæ habet, etiam ſi nihil ſubeſt, col-locutione ipſa ſuauitatem. hic rumor eſt, T. Murcum periſſe naufragio, Aſinium delatum uiuum in manus militum, L. naueis delatas Vticam reflatu hoc, Pompeium non comparere, nec in Balearibus omnino fuiſſe, ut Patietus affirmat. ſed auctor nullus rei quiſquam. habes, quæ, dum tu abes, locuti ſunt. ludi interea Præneſte. ibi Hircius, & iſti omnes, & quidem ludi dies octo. quæ cœnæ? quæ deliciæ? res interea fortaſſe trāſacta eſt. ò miros homines. at Balbus ædificat. τί γὰρ αὐτῷ μέλει; uerum, ſi quæris hominem, homini non recta, ſed uoluptaria quærenti nonne βεβίωται; tu interea dormis. iam explicandum eſt πρόβλημα, ſi-quid acturus es. ſi quæris quid putem, ego fructum puto. ſed quid multa? iam te uidebo, & quidem, ut ſpero, de uia rectà ad me: ſimul enim & diem Tyrannioni conſtituemus, & ſiquid aliud. unum te puto minus blandum eſſe, q̄ me. aut, ſi uterq; noſtrū eſt aliquando aduerſus aliquem, inter nos certe nunq̄ ſumus. audi igitur me hoc ἀγοητεύτως dicentē. ne uiuá mi Attice, ſi mihi nō modo Tuſculanū, ubi cæteroqui ſum libenter, ſed μακάρων νῆσοι tanti ſunt, ut ſine te ſim totos dies. quare obduretur hoc triduū: ut te quoq; ponā in eodē πάθει: φ

ita est profecto. sed uelim scire, hodie ne statim de au-ctione, & quo die uenias. ego me interea cum libellis. at moleste fero Vennonij me historiam non habere. sed tamen, ne nihil de re, nomẽ illud,, quod à Cæsare, treis habet conditiones, aut emptione ab hasta (perdere malo: etsi præter ipsam turpitudinem, hoc ipsum puto esse perdere) aut delegationem à mancipe annua die (quis erit, cui credam? aut quando ipsi Metoni annus ueniet?) aut Vecteni cõditionem, semisse. σκέψαι igitur. ac uereor, * ne iste iam auctionem nullã faciat, sed ludis factis Clypo subsidio currat, ne talis uir ἀλογηθῆ. sed μελήσει.

CICERO ATTICO S.

O' GRATAS tuas mihi, iucundasq; literas. quid quæris? restitutus est mihi dies festus: angebar enim, quòd Tiro ἐνερευθέστερον te sibi esse uisum dixerat. addam igitur, ut censes, unum diem. sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον est. non assequor, ut scribam, quod tui conuiuæ non modo libenter, sed etiam æquo animo legere possint. quin etiam, si à sententijs eius dictis, si ab omni uoluntate, consilijsq;, quæ de Rep. habuit, recedam, ψιλῶςq; uelim grauitatem, constantiamq; eius laudare: hoc ipsum tamen ijs odiosum ἄκουσμα sit. sed uere laudari ille uir non potest, nisi hæc ornata sint, quòd ille ea, quæ nunc sunt, & futura uiderit, &, ne fierent, contenderit, &, facta ne uideret, uitam reliquerit. horum quid est, quod Aledio probare possimus? sed cura obsecro, ut ualeas, eamq;, quam ad omneis res adhibes, in primis ad conualescendum adhibe prudentiam.

CICERO ATTICO S.

QVINTVS *pater quartum, uel potius millesimum, nihil sapit, qui lætetur* Luperco *filio, &* Statio, *ut cernat duplici dedecore cumulatam domum. addo etiam* Philotimum *tertium. ò stultitiam, nisi mea maior esset, singularem. (quòd autem osim hanc rem,* ἔρανον *à te) fac, non ad* διψῶσαν κρήνην, *sed ad* πειρήνην *eum uenisse* ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ πειρήνην *(ut scribis) haurire, in tantis suis præsertim angustijs,* ποῖ ταῦτ' ἄρ' ἀποσκήψει*? sed ipse uiderit.* Cato *me quidem delectat, sed etiam* Bassum Lucilium *suade* Celio, *tu quæres, ut scribis. ego nihil noui. noscenda est natura, non facultas. modo de* Hortensio, & Verginio, *tu siquid dubitabis: & si, quod magis placeat, ego quantum aspicio, non facile inueneris. cum* Mustella, *quemadmodum scribis, cum uenerit* Crispus. Ad Aulum *scripsi, ut ea, quæ bene nossem de auro,* Pisoni *demõstrarem: tibi enim sanè assentior, & istud nimium diu duci, & omnia nũc undiq; contrahenda. te quidem nihil agere, nihil cogitare aliud, nisi quod ad me pertineat, facile perspicio, meisq; negotijs impediri cupiditatem tuam ad me ueniendi. sed mecum esse te puto, non solum* ꝙ *meam rem agis, uerum etiam* ꝙ *uidere uideor, quo modo agas: neque enim ulla hora tui mihi est operis ignota.* Tubulum Præt. *uideo* L. Metello, Q. Maximo Coss. *nũc uelim,* P. Scæuola Pontifex *maximus, quibus* Coss. Trib. pl. *equidẽ puto* Cepione, & Pompeio: Præt. *enim* P. Furio Sex. Atilio. *dabis igitur* Tribunatum, *&, si poteris,* Tubulus *quo crimine. & uide quæso,* L. Libo, *ille, qui de* Ser. Galba, Censorino, &

Manlio, an Quintio, Manlio Coss. Trib. pl. fuerit: cōturbor enim. in Bruti epitoma Fannianorū scripsi, quod erat in extremo: idq; ego secutus, hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælij. sed tu me γεωμετρικῶς refelleras: te autem nunc Brutus, & Fannius. ego tamen de bono auctore Hortensio sic acceperam, ut apud Brutum est. hunc igitur locum expedies. Ego misi Tironem Dolabellæ obuiam. is ad me Idibus reuertetur. te expectabo postridie. De Tullia mea tibi antiquissimum esse uideo: idq; ita ut sit, te uehementer rogo. ergo & in integro omnia: sic enim scribis. mihi etsi Calendæ uitandæ fuerunt, incessionumq; ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæq; tabulæ: nihil tamen tanti, ut à te abessem, fuit. cum Romæ essem, & te iam, iamq; uisurum me putarem quotidie: tamen horæ, quibus expectabam, longæ uidebantur. scis me minime esse blandum. itaq; minus aliquanto dico, quàm sentio.

CICERO ATTICO S.

DE CELIO uide quæso, nequæ lacuna sit in auro. ego ista non noui. sed certe in colybo est detrimenti satis. huc aurum si accedit. sed quid loquor? tu uidebis. Habes Hegesiæ genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. ain tu? uerum hoc fuit? sine me? at ego quoties, cum essem otiosus, sine te tamē nolui? quomodo hoc ergo lues? uno scilicet, si mihi librum miseris: quod ut facias, etiam, atq; etiam rogo. etsi me nō magis liber ipse delectabit, q̄ tua admiratio delectauit: amo enim πάντα φιλόδημον: teq; istam tam tenuem θεωρίαν tam ualde admiratum esse gaudeo. & si tua quidem sunt eius=

modi omnia: ſcire enim uis, quo uno animus alitur. ſed quæſo quid ex iſta acuta, et graui refertur ad τέλος*? ſed longa oratio eſt, & tu occupatus in meo fortaſſe aliquo negotio: & pro iſto aſſo ſole, quo tu abuſus es in noſtro pratulo, à te nitidum ſolem, unctumq; repetemus. ſed ad prima redeo. librum, ſi me amas, mitte: tuus eſt enim profecto, quoniã quidem eſt miſſus ad te.* T*antum ne ab re tua eſt otij tibi, ut etiam oratorem legas? macte uirtute, mihi quidem gratum, & erit gratius, ſi non modo in libris tuis, ſed etiam in aliorum per librarios tuos* Ariſtophanem *repoſueris pro* Eupoli. Cæſar *autem mihi irridere uiſus eſt* QVAESO *illud tuũ, quod erat* εὐπινὲς*, & urbanum. ita porrò te ſine cura eſſe iuſſit, ut mihi quidẽ dubitationẽ omnem tolleret.* Atticã *doleo tãdiu: ſed quoniam iam ſine horrore eſt, ſpero eſſe, ut uolumus.* Quæ *deſideras, omnia ſcripſi in codicillis, eoſq;* Eroti *dedi: breuiter, ſed etiam plura, quàm quæris: in ijs de* Cicerone*, cuius quidem cogitationis initium tu mihi attuliſti. locutus ſum cum eo liberaliſſime: quod ex ipſo uelim, ſi modo tibi erit commodum, ſciſcitere. ſed quid differo? expoſui, te ex me detuliſſe, ecquid uellet, ecquid requireret, uelle* Hiſpaniam*, requirere liberalitatem. de liberalitate dixi, quantum* Publius*, quãtum* Flamen Lentulus *filio. de* Hiſpania *duo attuli, primum idem, quod tibi, me uereri uituperationem: non ſatis eſſe, ſi hæc arma reliquiſſemus etiam contraria: deinde fore, ut angeretur, cum à fratre familiaritate et omni gratia uinceretur. uelim magis liberalitate uti mea, q̃ ſua libertate: ſed tamen permiſi: tibi enim intellexeram non nimis diſplicere. ego etiam, atq; etiam cogitabo: teq;, ut idem fa-*

cias rogo. magna res: ſimplex eſt manere: illud anceps. uerum uidebimus. De Balbo, *& in codicillis ſcripſeram, & ita cogito ſimul ac redierit. ſin ille tardius, ego tamen triduum. &, quod præterij, Dolabella etiam mecum.* De Cicerone, *multis res placet. comes eſt idoneus. ſed de prima penſione ante uideamus: adeſt enim dies, & ille currit. ſcribe quæſo, quid referat* Celer *egiſſe* Cæſarem *cum candidatis, utrum ipſe in fœnicularium, an in campum* Martium *cogitet. & ſanè ſcire uelim, nunquid neceſſe ſit comitijs eſſe* Romæ*: nam &* Piliæ *ſatisfaciendum eſt, & utique* Atticæ*. næ ego eſſem hic libenter, atq; id quotidie magis, ni eſſet ea cauſa, quã tibi ſuperioribus literis ſcripſi. nihil hac ſolitudine iucundius, niſi paulum interpellaſſet* Amyntæ *filius,* ὢ ἀπεραντολογίαν ἀηδοῦς. *cætera noli putare amabiliora fieri poſſe ulla litore, proſpectu maris, tũ his rebus omnibus. ſed neque hæc digna lõgioribus literis, nec erat, quod ſcriberem, & ſomnus urgebat.* Male *mehercule de* Athamante. *tuus autem dolor humanus is quidem, ſed magnopere moderandus. cõſolationum autem multæ uiæ, ſed illa rectiſſima. impetret ratio, quod dies impetratura eſt.* Alexim *uero curemus, imaginem* Tironis, *quem ægrum* Romam *remiſi, &, ſiquid habet collis* ἐπιδήμιον,
* *ad me cum teſtamento transferamus. tota domus ſuperior uacat, ut ſcis. hoc puto ualde ad rem pertinere.*

Male de Seio: *ſed omnia humana tolerabilia ducenda: ipſi enim quid ſumus? aut quandiu hæc curaturi ſumus? ea uideamus, quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo, quid agamus de ſenatu. &, ut nequid prætermittam,* Ceſonius *ad me literas miſit,* Poſthumiam

Sulpitij domum ad ſe ueniſſe. De Pompeij Magni fi=
lia, tibi reſcripſi, nihil me hoc tempore cogitare. alteram
uero illam, quam tu ſcribis, puto noſti: nihil enim uidi
fœdius. ſed adſum. coràm igitur. Obſignata epiſto=
la accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio. cōmo
tiunculis συμπάσχω. De dote tanto magis perpurga.
Balbi regia conditio eſt delegandi. quoquo modo confi=
ce. turpe eſt rem impeditam iacere. inſula Arpinas ha=
bere poteſt germanā ἀποθέωσιν: habere uideatur: ἐκγόνι
μος eſt: igitur animus in hortis: quos tamē inſpiciā, cum
uenero. De Epicuro, ut uoles: & ſi μεθαρμόζομαι in
poſterum. genus hoc perſonarum, incredibile eſt, quàm
ea quidem requirant. ad antiquos igitur: ἀνεμέσητον
γάρ. nihil habeo, ad te quod perſcribam. ſed tamen inſti
tui quotidie mittere, ut eliciam tuas literas, non quo ali=
quid ex his expectem, ſed neſcio quomodo tamen expe=
cto. quare ſiue habes quid, ſiue nihil habes, ſcribe tamen
aliquid, teq; cura. cōmouet me Attica. & ſi aſſentior
Cratero. Bruti literæ ſcriptæ & prudenter, & amice,
multas mihi tamen lacrymas attulerunt. me hæc ſolitu
do minus ſtimulat, quàm iſta celebritas. te unum deſi=
dero. ſed literis nō difficilius utor, quàm ſi domi eſſem.
ardor tamen ille urget, & manet, non mehercule indul
gente me, ſed tamen repugnante. Quod ſcribis de
Apuleio, nihil puto opus eſſe tua contentione, nec Balbo,
& Oppio, quibus quidem ille receperat, mihiq; etiā iuſ=
ſerat nuntiari, ſe moleſtum omnino non futurum. ſed
cura, ut excuſer morbi cauſa in dies ſingulos. Lænas hoc
receperat. prende C. Septimium, L. Statilium. deniq; ne=
mo negabit ſe iuraturū, quem rogaris. quod ſi erit du=

rius, ueniam, & ipse perpetuum morbum iurabo: cum enim mihi carendum sit conuiuijs, malo id lege uideri facere, quàm dolore. Cocceium uelim appelles: quod enim dixerat, non facit. ego autem uolo aliquod emere latibulum perfugium doloris mei. De me excusando apud Apuleium dederam ad te pridie literas. nihil esse negotij arbitror. quécunq; appellaris, nemo negabit. sed Septimium uide, & Lænatem, et Statilium: tribus enim opus est. sed mihi Lænas totum receperat. Quod scribis, à Iunio te appellatum: omnino Cornificius locuples est: sed tamen scire uelim, quando dicar spopondisse, & pro patre, an ne pro filio: neq; eo minus, ut scribis, procuratores Cornificij, & Apuleium prædiatorem uidebis.

Quod me ab hoc mœrore recreari uis, facis, ut omnia. sed me mihi non defuiße tu testis es: nihil enim de mœrore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego nõ domi tuæ legerim. sed omnem consolationem uincit dolor. quin etiam feci, quod profecto ante nemo, ut ipse me per literas consolarer. quem librum ad te mittam, si descripserint librarij. affirmo tibi nullam consolationem esse talem. totos dies scribo, non quo proficiam quid, sed tantisper impedior, non equidem satis (uis enim urget) sed relaxor tamen, ad omniaq; nitor, nõ ad animum, sed ad uultum ipsum, si queam, reficiendum: idq; faciens, interdum mihi peccare uideor, interdum peccaturus esse, nisi faciam. solitudo aliquid adiuuat: sed multo plus proficeret, si tu tamen interesses. quæ mihi una causa est hinc discedendi: nam pro malis recte habebat. quanquam ipsum doleo: non enim iam in me idem esse poteris. perierunt illa, quæ amabas. De Bruti ad me lite-

ris scripsi ad te antea. prudenter scriptæ. sed nihil, quod me adiuuarent. quod ad te scripsit, id uellem, ut ipse adesset: certe aliquid, quoniam me tam ualde amat, adiuuaret. quòd si quid scies, scribas ad me uelim, maxime autem, Pansa quando. De Attica doleo. credo tamen Cratero. Piliã angi uetabat. Pro omnibus apud Apuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuser, uidebis. in hac solitudine careo omnium colloquio: cumq́; mane me in syluam abstrusi densam, & asperam, non exeo inde ante uesperum. secundum te, nihil est mihi amicius solitudine. in hac mihi omnis sermo est cum literis. eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad possum: sed adhuc pares non sumus. Bruto, ut suades, rescribam. eas literas cras habebis. cum erit cui des, dabis. Te tuis negotijs relictis nolo ad me uenire: ego enim potius accedam, si diutius impediere: & si ne decessissem quidem è conspectu tuo, nisi me planè nihil ulla res adiuuaret. quòd si esset aliquod leuamen, id esset in te uno: & cum primum ab aliquo poterit esse, à te erit. nunc tamen ipsum sine te esse non possum: sed nec tuæ domui probatur, nec meæ poteram: nec, si propius essem uspiam, tecum tamen essem: idem enim te impediret, quo minus mecum esses, quod nunc etiam impedit. mihi adhuc nihil aptius fuit hac solitudine: quam uereor, ne Philippus tollat: heri enim uesperi uenerat. me scriptio, & literæ non leniunt, sed obturbant. Martianus ad me scripsit, me excusatum esse apud Apuleium à Laterensi, Nasone, Lænate, Torquato, Strabone. his uelim meo nomine reddendas literas cures, gra=

tum mihi eos fecisse. Quod pro Cornificio me abhinc amplius annis XXV. spopondisse dicit Flauius, & si reus locuples est, & Apuleius prædiator liberalis, ta- men uelim des operam, ut inuestiges ex consponsorum tabulis, sit ne ita: mihi enim ante Aedilitatem meam nihil erat cum Cornificio. potest tamen uideri. sed sci- re certum uelim, & appelles procuratores, si tibi ui- detur: quanq̃ quid ad me? ueruntamen. Pansæ pro- fectionem scribes, cum scies. Atticam saluere iube, & eam cura obsecro diligenter. Piliæ salutem. dum re- cordationes fugio, quæ quasi morsu quodam dolorem efficiunt, refugio à te admonendo. quod uelim mihi ignoscas, eiusmodi est: etenim habeo nonnullos ex ijs, quos nunc lectito, auctores, qui dicant fieri id oporte- re, quod sæpe tecum egi, & quod à te approbari uo- lo, de fano illo dico, de quo tantum, quantum me amas, uelim cogites. equidem neque de genere dubi- to; placet enim mihi Cluatij: neque de re; statutum est enim: de loco nonnunquam. uelim igitur cogites. ego, quantum his temporibus tam eruditis fieri poterit, profecto illam consecrabo omni genere monimentorum ab omnium ingenijs scriptorum & Græcorum, & La- tinorum. quæ res forsitan sit refricatura uulnus meũ. sed iam quasi uoto quodam, & promisso me teneri pu- to: longumq; illud tempus, cum non ero, magis me mo- uet, quàm hoc exiguum, quod mihi tamen nimium lon- gum uidetur: habeo enim nihil, tentatis rebus omnibus, in quo acquiescam: nam, dum illud tractabam, de quo antea scripsi ad te, quasi fouebam dolores meos: nunc o- mnia respuo, nec quicquam habeo tolerabilius, quàm

solitudinem:

ſolitudinem: quam(quod eram ueritus)non obturbauit Philippus: nam,ut heri me ſalutauit,ſtatim Romã profectus eſt. Epiſtolam,quã ad Brutum,ut tibi placuerat,ſcripſi,miſi ad te. curabis cum tua perferendam. eius tamen miſi ad te exemplum,ut, ſi minus placeret, ne mitteres. Domeſtica quod ais ordine adminiſtrari, ſcribes, quæ ſunt ea: quædam enim expecto. Cocceius uide ne fruſtretur: nam Libo quod pollicetur, ut Eros ſcribit, non incertum puto de ſorte mea. Sulpitio con fido,& Egnatio ſcilicet. de Apuleio quid eſt,quod labores? cum ſit excuſatio facilis. tibi ad me uenire, ut oſtendis, uide,ne non ſit facile: eſt enim longũ iter,diſcedentemq́; te,quod celeriter tibi erit fortaſſe faciendum, non ſine magno dolore dimittam. ſed omnia, ut uoles: ego enim,quicquid feceris,id cum recte,tum etiam mea cauſa factum putabo. Heri, cum ex aliorum literis cognouiſſem de Antonij aduentu, admiratus ſum nihil eſſe in tuis: ſed erant pridie fortaſſe ſcriptæ, quàm datæ. neq; iſta quidem curo. ſed tamen opinor propter prædes ſuos accucurriſſe. Quod ſcribis Terentiam de obſignatoribus mei teſtamenti loqui: primum tibi perſuade,me iſtæc non curare, neq; eſſe quicquam aut paruæ curæ,aut nouæ loci: ſed tamen quid ſimile? illa eos non adhibuit,quos exiſtimauit quæſituros, niſi ſciſſent, quid eſſet. num id etiam mihi periculi fuit? ſed tamẽ faciat illa,quod ego. dabo meum teſtamentum legendum cui uoluerit. intelliget non potuiſſe honorificentius à me fieri de Nepote,quàm fecerim. nam quod non aduocaui ad obſignandum: primum mihi non uenit in mentem: deinde ea re nõ uenit,quia nihil attinuit. tute

ſcis, (ſi modo meminiſti) me tibi tum dixiſſe, ut de tu=
is aliquos adduceres : quid enim opus erat multis ? equi
dem domeſticos iuſſeram . tum tibi placuit, ut mitte=
rem ad Silium . inde eſt natum, ut ad Publium . ſed ne
ceſſe neutrum fuit . hoc tu tractabis, ut tibi uidebitur.
eſt hic quidem locus amœnus, & in mari ipſo, qui &
Antio, & Circæis aſpici poſſit : ſed ineunda nobis ratio
eſt, quemadmodum in omni mutatione dominorum,
qui innumerabiles fieri poſſunt in infinita poſteritate(ſi
modo hæc ſtabunt) illud quaſi conſecratum remanere
poſſit . equidem iam nihil egeo uectigalibus, & paruo
contentus eſſe poſſum. cogito interdum trans Tyberim
hortos aliquos parare, & quidem ob hanc cauſam ma
xime : nihil enim uideo, quod tam celebre eſſe poſſit: ſed
quos, coràm uidebimus, ita tamen, ut hac æſtate fa=
num abſolutum ſit. tu tamen cum Apella Chio confice
de columnis . De Cocceio, & Libone quæ ſcribis,
approbo, maxime, quòd de iudicatu meo reſponſum
ſit . ſiquid perſpexeris, & tamen quid procuratores
Cornificij dicant, uelim ſcire, ita, ut in ea re te, cum
tam occupatus ſis, non multum operæ uelim ponere.
De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conſcri=
pſit, idq; tibi placuiſſe, ne perturbarer. illis egi grati=
as . te tamen, ut iam ante ad te ſcripſi, ſcire uolo, me
neque iſto nuntio eſſe perturbatum, nec iam ullo per=
turbatum iri. Panſa ſi hodie, ut putabas, profectus
eſt, poſthac iam incipito ſcribere ad me, de Bru=
ti aduentu quid expectes, id eſt quos ad dies . id, ſi ſcies
ubi iam ſit, facile coniectura aſſequere. Quod ad Ti
ronem de Terentia ſcribis, obſecro te mi Attice ſuſcipe

totum negotium. uides & officium agi meum quoddã, cui tu es conscius, &, ut nonnulli putant, Ciceronis rem. me quidem id multo magis mouet, quòd mihi est & sanctius, & antiquius, præsertim cum hoc alterum neque sincerum, neq; firmum putem fore. Non dum uideris perspicere, quàm me nec Antonius cómouerit, nec quicquam iam eiusmodi possit commouere. De Terentia autem scripsi ad te ijs literis, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idq; à cæteris desiderari scribis, ut dissimulem me tam grauiter dolere: possum ne magis, quòd totos dies consumo in literis? quod & si non dissimulationis, sed potius leniendi, & sanandi animi causa facio: tamen, si mihi minus proficio, simulationi certe facio satis. minus multa ad te scripsi, quòd expectabã tuas literas ad eas, quas ad te pridie dederam. expectabam autem maxime de fano, non nihil etiam de Terentia. uelim me facias certiorem proximis literis, Cn. Cæpio Seruiliæ Claudij pater uiuo ne patre suo naufragio perierit, an mortuo, item Rutilia uiuo ne C. Cotta filio suo mortua sit, an mortuo. pertinet ad eum librum, quem de luctu minuendo scripsimus. Legi Bruti epistolam, eamq; tibi remisi, sanè non prudenter rescriptam ad ea, quæ requisieras. sed ipse uiderit. quanquam illud turpiter ignorat. Catonem primum sententiam putat de animaduersione dixisse, quam omnes ante dixerant, præter Cæsarẽ. & cum ipsius Cæsaris tam seuera fuerit, qui tum prætorio loco dixerit: consularium putat leniores fuisse, Catuli, Seruilij, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellij, Volcatij, Figuli, Cottæ, L. Cæsaris, C. Pisonis, etiam M. Atilij Glabrionis;

Syllani, Murenæ, designatorum Consulum. cur ego in sententiam Catonis? quia uerbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat. me autem hic laudat, q retulerim, non q patefecerim, q cohortatus sim, q deniq; ante, quàm consulerem, ipse iudicauerim. quæ omnia quia Cato laudibus extulerat in cœlum, perscribendaq; censuerat, iccirco in eius sententiam est facta discessio. hic autem se etiam tribuere multum mihi putat, quòd scripserit, optimum Consulem: quis enim ieiunius dixit inimicus? ad cætera uero tibi quemadmodum rescripsit? tantum rogat de S. C. ut corrigas. hoc quidem fecisset, etiam si Ranio admonitus esset. sed hæc iterum ipse uiderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. rationes meas nosti. si uero etiam à Faberio recedit, nihil negotij est. sed etiam sine eo posse uideor contendere. uenales certe sunt Drusi, fortasse et Lamiani, & Cassiani. sed coràm. De Terentia non possum commodius scribere, quàm tu scribis. officium sit nobis antiquissimum. siquid nos fefellerit, illius malo me, quàm mei pœnitere. Ouiæ C. Lolij curanda sunt HS C. negat Eros posse sine me, credo, quòd accipienda aliqua sit, & danda æstimatio. uellem tibi dixißet: si enim res est, ut mihi scribit, parata, nec in eo ipso mentitur, per te confici potuit. cognoscas, & conficias, uelim.

Quod me in forum uocas, eò uocas, unde etiam bonis meis rebus fugiebam: quid enim mihi cum foro sine curia? in oculos incurrentibus ijs, quos æquo animo uidere non possum? Quod autem homines à me postulare scribis, ut Romæ sim, neq; mihi, ut absim cócedere, aut quatenus eos mihi concedere: iam pridem scito

esse, cum unum te pluris, quàm omneis illos putem. ne me quidem contemno, meoq; iudicio multo stare malo, quàm omnium reliquorum: neque tamen progredior longius, quàm mihi doctissimi homines concedunt, quorum scripta omnia, quæcunque sunt in eam sententiam, non legi solum (quod ipsum erat fortis ægroti, accipere medicinam) sed in mea etiam scripta transtuli, quod certe afflicti, & fracti animi non fuit. ab his me remedijs noli in istam turbam uocare, ne recidam. De Terentia quòd mihi omne onus imponis, non cognosco tuam in me indulgentiam: ista enim sunt ipsa uulnera, quæ non possum tractare sine maximo gemitu. moderare igitur quæso, ut potes: neque enim à te plus, quàm potes, postulo. potes autem, quid ueri sit, perspicere tu unus. De Rutilia, quoniam uideris dubitare, scribes ad me, cum scies: sed quamprimum, num Clodia D. Bruto consulari filio suo mortuo uixerit. id de Marcello, aut certe de Posthumia sciri potest, illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis etiam, atque etiam rogo. omnibus meis, eorumq;, quos scio mihi non defuturos, facultatibus, sed potero meis, enitendum mihi est. sunt etiam, quæ uendere facile possim. sed, ut non uendam, eiq; usuram pendam, à quo emero, non plus annum possum assequi, quod uolo. si tu me adiuuas, paratissimi sunt Drusi: cupit enim uendere. proximos puto Lamiæ: sed abest. tu tamen, siquid potes, odorare. ne Silius quidem quicquam utitur, & ijs usuris facillime sustentabitur. habe tuum negotium, nec, quid res mea familiaris postulet, quam ego non curo,

ſed quid uelim, exiſtima. Putaram te aliquid noui, quòd eiuſmodi fuerat initium literarum, quamuis non curarem, quid in Hiſpania fieret, tamen te ſcripturum. ſed uidelicet meis literis reſpondiſti, ut de foro, & de curia. ſed domus eſt, ut ais, forum. quid ipſa domo mihi opus eſt carenti foro? occidimus, occidimus Attice, iampridem nos quidem, ſed nunc fatemur, poſteaquam unum, quo tenebamur, amiſimus. itaque ſolitudinem ſequor. & tamen, ſiqua me res iſtò abduxerit, enitar, ſi quo modo potero (potero autem) ut præter me nemo dolorem meum ſentiat; ſi ullo modo poterit, ne tu quidem. atque etiam illa cauſa eſt non ueniendi. meminiſti, quid ex te Atedius quæſierit. quin etiam nunc moleſti ſunt. quid exiſtimas, ſi uenero? De Terentia ita cura, ut ſcribis, meq; hac ad maximas ægritudines acceſſione non maxima libera. &, ut ſcias me ita dolere, ut non iaceam, quibus Conſulibus Carneades, & ea legatio Romam uenerit, ſcriptum eſt in tuo annali. hæc nunc quæro, quæ cauſa fuerit: de Oropo opinor: ſed certum neſcio: & ſi ita eſt, quæ controuerſiæ præterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis, qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illuſtres, quæ etiam ex Apollodori puto poſſe inueniri. De Attica moleſtum: ſed quoniam leuiter, recte eſſe confido. De Magala dubium mihi non erat: unde enim tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam? cui ut omnia contingant, quæ uolo, leuari non poſſum. De Druſi hortis quanti licuiſſe tu ſcribis, id ego quoq; audieram, &, ut opinor, heri ad te ſcripſeram: ſed quanti quanti bene emitur, quod ne-

cesse est. mihi, quoquo modo tu existimas (scio enim ego ipse, quid de me existimem) leuatio quædam est, si minus doloris, at officij debiti. Ad Siccam scripsi, quod utitur L. Cotta. si nihil conficeretur de Transtyberinis, habet in Ostiensi Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci. ad hanc rem tamen plus etiam satis. id uelim cogites. nec tamen ista pretia hortorum pertimueris. nec mihi argento iam, nec ueste opus est, nec quibusdam amœnis locis: hoc opus est. uideo etiam, à quibus adiuuari possim. sed loquere cum Silio: nihil enim est melius. mandaui etiã Siccæ. rescripsit, constitutum se cũ eo habere. scribat igitur ad me, quid egerit, & tu uidebis. Bene fecit A. Silius, qui transegerit: neq; enim ei deesse uolebam, et, quid possem, timebam. De Ouia cõfice, ut scribis. De Cicerone tempus esse iam uidetur: sed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutari ne possit, an ipsi ferendum sit: de totáq; re, quemadmodum, et quando placeat, uelim consideres. Publius iturus ne sit in Africam, & quando, ex Atedio scire poteris. quæras, & ad me scribas, uelim. &, ut ad meas ineptias redeam, uelim me certiorem facias, P. Crassus Vinuliæ filius uiuo ne P. Crasso consulari patre suo mortuus sit, ut ego meminisse uideor, an post. item quæro de Regillo Lepidi filio, recte ne meminerim patre uiuo mortuum. Cuspiana explicabis, itemq; Pretiana. De Attica optime: & ei salutem dices, & Piliæ.

S CRIPSIT ad me diligenter Sicca de Silio, séq; ad te rem detulisse, quod tu idem scribis. mihi & res, & conditio placet, sed ita, ut numerato malim, quàm æstimatione: uoluptarias enim possessiones nolet Si-

lius. uectigalibus autem ut his possum esse contentus, quæ habeo, sic uix minoribus. unde ergo numerato? HS D C. exprimes ab Hermogene, cum præsertim necesse erit. & domi uideo esse HS D C. reliquæ pecuniæ uel usuram Silio pendemus, dum à Faberio, uel ab aliquo, qui Faberio debet, repræsentabimus. erit etiã aliquid alicunde. sed totam rem tu gubernabis. Drusianis uero hortis multo antepono: neque sunt unquam comparati, mihi crede. una me causa mouet, in qua scio me τετυφῶσθαι. sed, ut facis, obsequere huic errori meo. nam quod scribis ἐγγήραμα: actũ iam de isto est, alia magis quæro. Sicca, ut scribit, etiam si nihil confecerit cum A. Silio, tamen se scribit X. Cal. esse uenturum. cuius occupationibus ignosco: eæq; mihi sunt notæ. De uoluntate tua, ut simul simus, uel studio potius, & cupiditate, non dubito. De Nicia quod scribis: si ita me haberem, ut eius humanitate frui possem, in primis uellem illum mecum habere: sed mihi solitudo, & recessus prouincia est: quod quia facile ferebat Sicca, eo magis illum desidero. præterea nosti Niciæ nostri imbecillitatem, molliciem, consuetudinem uictus. cur ego illi molestus uelim, cum mihi ille iucundus esse non possit? uoluntas tamen eius mihi grata est. unam rem ad me scripsisti, de qua decreui nihil tibi rescribere: spero enim me à te impetrasse, ut priuares me ista molestia. Piliæ, & Atticæ salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE SILIANO *negotio, etsi mihi non est ignota conditio, tamen hodie me ex Sicca arbitror omnia cogniturum. Cottæ quidem negas te nosse: sed ultra Silianam uillam est, quam puto tibi notam esse, uillula sordida, & ualde pusilla: nihil agri: ad aliam rem loci satis, nihil ad eam, quam quæro. sequor celebritatē. sed, si perficitur de hortis Silij, hoc est si perficis (est enim totum positum in te) nihil est scilicet, quod de Cotta cogitemus.*

De Cicerone, ut scribis, ita faciam. ipsi permittam de tempore. numorum quantum opus erit, ut permutetur, tu uidebis. Ex Aledio, quod scribis, siquid inueneris, scribes. & ego ex tuis animaduerto literis, & profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod scribamus. eadem quotidie. quæ iam, iamq; ipsa contrita sunt. tamen facere nō possum, quin quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam. De Bruto tamen siquid habebis: scire enim iam puto, ubi Pansam expectet: si, ut consuetudo est, in prima prouincia, circiter Calendas affuturus uidetur. uellem tardius: ualde enim Vrbem fugio multas ob causas. itaq; id ipsum dubito, an excusationem aliquam ad illum parem: quod quidem uideo facile esse. sed habemus satis temporis ad cogitandum. Piliæ, Atticæ salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

DE SILIO *nihilo plura cognoui ex præsente Sicca, q̄ ex literis tuis: scripseras enim diligenter. si igitur tu illum*

conueneris, ſcribes ad me, ſiquid uidebitur, de quo putas ad me miſſum eſſe. ſit miſſum, nec ne, ſcio dictũ quidem mihi. certe nihil eſt. tu igitur, ut cœpiſti: & ſiquid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri poſſe) ut illi probetur, Ciceronem, ſi tibi placebit, adhibebis. eius aliquid intereſt uideri illius cauſa uoluiſſe, mea quidem nihil, niſi id, quod tu ſcis, quod ego æſtimo. Quod me ad conſuetudinem reuocas, fuit meum quidem iampridem Remp. regere, quod faciebam: ſed interea erat, ubi acquieſcerem. nunc planè nec ego uictum, nec uitam illam colere poſſum: nec in ea re, quid alijs uideatur, mihi puto curãdum. mea mihi conſcientia pluris eſt, quàm omnium ſermo. quod me ipſe per literas cõſolatus ſum, non pœnitet me quantum profecerim. mœrorem minui: dolorem nec potui, nec, ſi poſſem, uellem. De Triario, bene interpretaris uoluntatem meam. tu uero nihil, niſi ut illi uolent. amo illum mortuum: tutor ſum liberis: totam domũ diligo. De Caſtriciano negotio, ſi Caſtricius pro mancipijs pecuniam accipere uolet, eamq; ei ſolui, ut nunc ſoluitur, certe nihil eſt cõmodius. ſin autem ita actum eſt, ut ipſa mancipia abduceret, non mihi uidetur eſſe æquum: rogas enim me, ut tibi ſcribam, quid mihi uideatur: nolo enim negotij Quintum fratrem quicquam habere: quod uideor mihi intellexiſſe, tibi uideri idem. Publius, ſi æquinoctium expectat, ut ſcribis Atedium dicere, nauigaturus uidetur. mihi autem dixerat per Siciliam. utrum, & quando, uelim ſcire. & uelim aliquando, cum erit tuum cõmodum, Lentulum puerum uiſas, eiq; de mancipijs, quæ tibi uidebitur, attribuas. Piliæ, Atticæ ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

SILIVS, ut scribis, hodie. cras igitur, uel potius cum poteris, scribes, siquid erit, cum uideris. nec ego Brutum uito, nec tamen ab eo leuationẽ ullam expecto: sed erant causæ, cur hoc tempore istic esse nollem: quæ si manebunt, quærenda erit excusatio ad Brutum: & , ut nunc est, mansuræ uidentur. De hortis, quæso, explica. caput illud est, quod scis. sequitur, ut etiam mihi ipsi quiddam opus sit: nec enim esse in turba possum, nec à uobis abesse. huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius. & de hac re quid tui consilij sit, mihi persuasum est, & eo magis, quòd idem intellexi tibi uideri, me ab Oppio, & Balbo ualde diligi. cum ijs communices quantopere, & quare uelim hortos, sed id ita posse, si expediatur illud Faberianum. sint igitur auctores futuri, siqua etiam iactura facienda sit in repræsentando (quod possum) adducito: tum enim illud desperatum denique intelliges, & quid inclinent ad hoc meum consilium adiuuandum. siquid erit, magnum est adiumentum: sin minus, quacunque ratione contendamus. uetus illud ἐγγύγραμμα quemadmodum scripsisti, uel ἐντάφιον putato. De illo Ostiensi nihil est cogitandum, si hoc non assequimur. à Lamia non puto posse. Damasippi experiendum est. quæro quid ad te scribam: sed nihil est: eadem quotidie. Quòd Lentulum inuisis, ualde gratum. pueros attribue ei quot, & quos uidebitur. De Silij uoluntate uendendi, & de eo quanti tu uereri uideris, primum ne nolit, deinde ne tanti:

Sicca aliter, sed tibi assentior. quare, ut ei placuit, scripsi ad Egnatium. quod Silius te cum Clodio loqui uult, potes id mea uoluntate facere, cómodiusq; id est, quàm quod ille à me petit, me ipsum scribere ad Clodium. De mācipijs Castricianis, cómodissimum esse credo transigere Egnatium. Quod scribis te ita futurum putare cum Ouia, quæso quidem ut conficiatur. Quoniam, ut scribis, nox erat, in hodierna epistola plura expecto. Silium mutasse sententiam Sicca mirabatur. equidem magis miror, quòd, cum in filium causam con ferret, quæ mihi non iniusta uidetur (habet enim, qualem uult) dis te putare, si addiderimus aliud, à quo refugiat, cum ab ipso id fuerit, destinatum uenditurum. quæris à me, quod summum pretium constituam, & quantum anteire istos hortos Drusi: accessi: nunquam Coponianam uillam & ueterem, et non magnam noui: syluam nobilem, fructum autem neutrius. quod tamen puto nos scire oportere. sed mihi utrius istorum tempore magis meo, quàm ratione æstimandi sunt. possim autem assequi, nec ne, tu uelim cogites: si enim Faberianum uenderem, explicare uel repræsentatione non dubitarem de Silianis, si modo adduceretur, ut uenderet: si uenales non haberet, transirem ad Drusum uel tanti, quanti Egnatius illum uelle tibi dixit. magno etiam adiumento nobis Hermogenes potest esse in repræsentando. at concede mihi quæso, ut eo animo sim, quo is debeat esse, qui emere cupiat. & tamen seruio ita cupiditati, & dolori meo, ut à te regi uelim. Egnatius mihi scripsit. is siquid tecum locutus erit (commodissime enim per eum agi potest) ad me scribes, &

id agendum puto: nam cum Silio non uideo confici posse. Piliæ, & Atticæ salutem. hæc ad te mea manu. uide quæso quid agẽdum sit. Publilia ad me scripsit, matrem suam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo uenturam, & se unà, si ego paterer. orat multis, & supplicibus uerbis, ut liceat, & ut sibi rescribam. res quàm molesta sit, uides. rescripsi, me etiam grauius esse affectum, quàm tum, cum illi dixissem, me solum esse uelle: quare nolle me hoc tempore eam ad me uenire. putabam, si nihil rescripsissem, illam cum matre uenturam. nunc non puto: apparebat enim illas literas non illius esse. illud autem, quod fore uideo, ipsum uolo uitare, ne illæ ad me ueniant. & una est uitatio: & ego nollem: sed necesse est (te hoc nunc rogo) ut explores, ad quam diem hic ita possim esse, ut ne opprimar. ages, ut scribis, temperate. Ciceroni uelim hoc proponas (ita tamen, si tibi non iniquum uidebitur) ut sumptus huius peregrinationis (quibus, si Romæ esset, domumq; conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat) accõmodet ad mercedes Argileti, & Auentini. & cum ei proposueris, ipse uelim reliqua moderere, quemadmodum ex his mercedibus suppeditemus ei quod opus sit. præstabo, nec Bibulum, nec Accidinum, nec Messalam, quos Athenis futuros audio, maioris sumptus facturos, quàm quod ex eis mercedibus recipietur. itaq; uelim uideas, primum cõductores qui sint, & quanti: deinde ut sit, qui ad diem soluat, & quid uiatici, quid instrumenti satis sit. iumẽto certe Athenis nihil opus sit. quibus autem in uia utatur, domi sunt plura, q̃ opus erat: quod etiam tu ani=

inaduertis. ego, ut heri ad te ſcripſi, ſi & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Druſus facilem ſe præbuerit, Damaſippum uelim aggrediare. is, opinor, ita parteis fecit in ripa neſcio quotenorum iugerum, ut certa pretia conſtitueret, quæ mihi nota non ſunt. ſcribes ad me igitur, quicquid egeris. Vehementer me ſolicitat Atticæ noſtræ ualetudo, ut uerear etiam, ne qua culpa ſit. ſed et pædagogi probitas, & medici aſſiduitas, & tota domus in omni genere diligens me rurſus id ſuſpicari uetat. cura igitur: plura enim non poſſum. Ego hic uel ſine Sicca (Tironi enim melius eſt) facillime poſſem eſſe, ut in malis. ſed, cum ſcribas uidendum mihi eſſe, ne opprimar, ex quo intelligam te certum illius profectionis diem non habere: putaui eſſe cõmodius me iſtuc uenire, quod idem uideo tibi placere. cras igitur in Siccæ ſuburbano: inde, quemadmodum ſuades, puto me in Ficulenſi fore. quibus de rebus ad me ſcripſiſti, quoniã ipſe uenio, coràm uidebimus. tuã quidem & in agendis noſtris rebus, & in conſilijs ineundis, mihiq; dandis, in ipſis literis, quas mittis, beneuolentiam, diligentiam, prudentiam mirifice diligo. tu tamen, ſiquid cum Silio, uel illo ipſo die, quo ad Siccam uenturus ero, certiorem me uelim facias, & maxime cuius loci detractionem fieri uelit: quod enim ſcribis, extremi, uide, ne is ipſe locus ſit, cuius cauſa de tota re (ut ſcis) eſt à nobis cogitatũ. Hircij epiſtolam tibi miſi, & recentem, & beneuole ſcriptam. ante, quàm proxime diſceſſi, nunquam mihi uenit in mentem, quo plus inſumptum in monimentum eſſet, quàm neſcio quid quod lege conceditur, tantũdem populo dandum eſſe: quod non magnopere moueret, niſi neſcio quo modo (ἀλόγως fortaſſe)

nollem illud ullo nomine nisi fani appellari. quod si uolumus, uereor, ne assequi non possimus, nisi mutato loco. hoc quale sit, quæso considera: nam & si minus urgeor, meq; ipse propemodum collegi, tamen indigeo tui consilij. itaq; te uehementer etiam, atq; etiam rogo, magis q̃ à me uis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare. fanum fieri uolo, neq; hoc mihi erui potest. sepulchri similitudinem effugere non tam propter pœnam legis studeo, quàm ut maxime assequar ἀποθέωσιν: quod poteram, si in ipsa uilla facerem. sed, ut sæpe locuti sumus, cōmutationes dominorum reformido. in agro ubicunq; fecero, mihi uideor assequi posse, ut posteritas habeat religionem. hæ meæ tibi ineptiæ (fatebor enim) ferendæ sunt: nam habeo, ne me quidem ipsum, qui cum tam audacter cōmunicem, quàm te. si tibi res, si locus, si institutum placet, lege quæso legem, mihiq; eam mitte. siquid in mentem ueniet, quomodo eam effugere possimus, utemur. Ad Brutū siquid scribes, nisi alienum putabis, obiurgato eum, quòd in Cumano esse noluerit propter eam causam, quam tibi dixi: cogitanti enim mihi nihil tam uidetur potuisse facere rustice. & si tibi placebit sic agere de fano, ut cœpimus, uelim cohortere, & exacuas Cluatium: nam, etiam si alio loco placebit, illius nobis opera, consilioq; utendum puto. tu ad uillam fortasse cras. A te heri duas epistolas recepi, alteram pridie datam Hilaro, alteram eodem die à tabellario. accepiq; ab Aegypta literas eodem die, Piliam, & Atticam planè belle se habere. tuæ literæ mihi redditæ sunt tertiodecimo die. Quòd mihi Bruti literas, gratum. ad me quoq; misit.

eam ipsam ad te epistolam misi, & ad eam exemplum mearum literarum. De fano, si nihil mihi hortorum inuenis, qui quidem tibi inueniendi sunt, si me tanti facis, quanti certe facis: ualde probo rationem tuam. De Tusculano, quamuis prudens ad cogitandum sis, sicut es, tamen nisi magnæ curæ tibi esset, ut ego consequerer id, quod magnopere uellem, nũquam ea res tibi tam belle in mentem uenire potuisset. sed nescio quo pacto celebritatem requiro. itaq; hortos mihi cóficias, necesse est. maxima est in Scapulæ celebritas, propinquitas præterea ubi sis, ne totum diem in uilla. quare ante, quàm discedis, Othonem, si Romæ est, conuenias peruelim. si nihil erit, & si tu meam stultitiam consuesti ferre, eò tamen progrediar, ut mihi stomachere: Drusus enim certe uendere uult. si ergo aliud erit, non mea erit culpa, nisi emero? qua in re ne labar, quæso prouide. prouidendi autem una ratio est, siquid de Scapulanis possumus. & uelim me certiorem facias, quandiu in suburbano sis futurus. Apud Terentiam gratia opus est nobis, tuaq; auctoritate. sed facies, ut uidebitur: scio enim, siquid mea intersit, tibi maiori curæ solere esse, quàm mihi.

Hircius ad me scripsit, Sex. Pompeium Corduba exisse, & fugisse in Hispaniam citeriorem, Cneum fugisse nescio quò, neque enim curo: nihil præterea noui. literas Narbone dedit XIIII. Cal. Maij. Tu mihi de Caninij naufragio quasi dubia re misisti. scribas igitur, siquid erit certius. Quod me à mœstitia auocas, multum proficies, si locum fano dederis. multa mihi εἰς ἀποθέωσιν in mẽtem ueniunt: sed loco ualde opus est. quare etiam Othonem uide. non dubito, quin occupatissimus

mus fueris, qui ad me nihil literarum. ſed homo ne=quam, qui tuum commodum non expectarit, cum ob eam unam cauſam miſſus eſſet. nunc quidem, niſi quid te tenuit, ſuſpicor eſſe in ſuburbano. at ego hic ſcribendo dies totos nihil equidem leuor, ſed tamen aberro. Aſinius Pollio ad me ſcripſit de impuro noſtro cognato. quod Balbus minor nuper ſatis plane, Dolabella obſcure, hic apertiſſime. ferrem grauiter, ſi nouæ ægrimo=niæ locus eßet. ſed tamen quid impurius? ò hominem cauendum. quanquam mihi quidem. ſed tenendus dolor eſt. tu, quoniam neceſſe nihil eſt, ſic ſcribes aliquid, ſi uacabis. Quod putas oportere prouideri iam ani=mi mei firmitatem, grauiusq; quoſdam ſcribis de me loqui, q̃ aut te ſcribere, aut Brutum: ſi, qui me fractum a=nimo, & debilitatum putant, ſciant, quid literarum, & cuius generis conficiam; credo (ſi modo homines ſint) exiſtiment me, ſiue ita leuatus ſim, ut animum uacuum ad res difficiles ſcribendas afferam, reprehendendum nõ eſſe; ſiue hanc aberrationem à dolore delegerim, quæ maxime liberaliſſima, doctoq; homine digniſſima, lau=dari etiam oportere. ſed cum ego faciam omnia, quæ facere poſſim ad me adiuuandum: tu effice id, quod uideo te non minus, quàm me, laborare. hoc mihi debe=re uideor, neq; leuari poſſe niſi ſoluero, aut uidero me poſſe ſoluere, ideſt locum, qualem uolo, inuenero. hære=des Scapulæ, ſi iſtos hortos, ut ſcribis tibi Othonem dixiſſe, partibus quatuor factis, liceri cogitant: nihil eſt ſci=licet emptori loci. ſin uenibunt: quid fieri poſſit, uidebimus. nam ille locus publicatus, qui eſt Trebonij, & Cuſinij, erat ad me allatus. ſed ſcis aream eſſe. nullo pa=

ecto probo. Clodiæ sanè placent, sed non puto esse uenaleis. de Drusi hortis, quãuis ab his abhorreas, ut scribis, tamen eò confugiam, nisi quid inueneris. ædificatio me non mouet: nihil enim aliud ædificabo, nisi id, quod etiã si illos non habuero. Κύριος mihi sic placuit, ut cætera Antisthenis, hominis acuti magis, quàm eruditi.

TABELLARIVS cum ad me sine literis tuis uenisset, existimaui tibi eam causam nõ scribendi fuisse, quòd pridie scripsisses, ea ipsa, ad quæ rescripsi, epistola. expectarem tamen aliquid de literis Asinij Pollionis. sed nimium ex meo otio tuum specto. quanquam tibi remitto, nisi quid necesse erit, necesse ne habeas scribere, nisi eris ualde otiosus. De tabellarijs facerem, quod suades, si essent ullæ necessariæ literæ, ut erant olim, cum breuioribus diebus tamen quotidie respondebãt tempori tabellarij: & erat aliquid, Silius, Drusus, alia quædam. nũc nisi Otho extitisset, quid scriberemus, non erat. id ipsum dilatum est: tamen alleuor, cum loquor tecum absens, multo etiam magis, cum tuas literas lego. sed quoniam & abes (sic enim arbitror) & scribendi necessitas nulla est, conquiescent literæ, nisi quid noui extiterit.

QVALIS futura sit Cæsaris uituperatio contra laudationem meam, perspexi ex eo libro, quem Hircius ad me misit, in quo colligit uitia Catonis, sed cum maximis laudibus meis: itaque misi librum ad Muscam, ut tuis librarijs daret: uolo enim eum diuulgari: quod quo facilius fiat, imperabis tuis. συμβουλευτικόν sæpe conor: nihil reperio: & quidem mecum habeo & Ἀριστοτέλους & Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον: sed quid simile? illi, quæ & ipsis honesta essent, scribebant, & grata Ale-

xandro. ecquid tu eiusmodi reperis? mihi quidem nihil in mentem uenit. Quod scribis te uereri, ne & gratia, & auctoritas nostra hoc meo mœrore minuatur: ego quid homines aut reprehendāt, aut postulēt, nescio: ne doleam? qui potest? ne iaceam? quis unquam minus? dum tua me domus leuabat, quis à me exclusus? quis uenit, qui offenderetur? Asturam sum à te profectus. legere isti læti, qui me reprehendunt, tam multa non possunt, q̃ ego scripsi, q̃ bene, nihil ad rem. sed genus scribendi id fuit, quod nemo abiecto animo facere posset. XXX. dies in hortis fui. quis aut congressum meum, aut facilitatem sermonis desiderauit? nunc ipsum, ea lego, ea scribo, ut ij, qui mecū sunt, difficilius otiū ferant, q̃ ego laborem. siquis requirit, cur Romæ non sim; quia discessus est: cur non sim in his meis prædiolis, quæ sunt huius temporis; quia frequentiam illam nō facile ferrem. ibi sum igitur, ubi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus consumere solebat. cum Romam uenero, nec uultu, nec oratione reprehendar. hilaritatem illam, qua hanc tristitiam temporum condiebamus, in perpetuum amisi. constantia, & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc uidetur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, ut præconi subyciantur. id nisi fit, excludemur. sin ad tabulam uenimus, uincemus facultates Othonis nostra cupiditate. nam quod ad me de Lentulo scribis, nō est in eo. Faberiana modo res certa sit, tuq; enitare, quod facis: quod uolumus, cōsequemur. Quod quæris, quā diu hic: paucos dies: sed certū nō habeo: simulac cōstituero, ad te scribā: et tu ad me, quādiu in suburbano sis futu-

turus. quo die ego ad te hæc misi, de Pilia, & Attica mihi quoq; eadé, quæ scribis, & scribũtur, & nuntiantur.

NIHIL erat, quod scriberem: scire tamen uolebam, ubi esses; si abes, aut absuturus es, quando rediturus esses. facias igitur me certiorem. & quod tu scire uolebas, ego quando ex hoc loco: postridie Iduum Lanuuij constitui manere, inde postridie in Tusculano, aut Romæ. utrum sim facturus, eo ipso die scies. scis, quàm sit φιλαίτιον συμφορά, minime in te quidem: sed tamen auide sum affectus de Fano. quod nisi non dico effectum erit, sed fieri uidero, audebo hoc dicere, & tu, ut soles, accipies, incursabit in te dolor meus, non iure ille quidem, sed tamen feres hoc ipsum, quod scribo, ut omnia mea fers, ac tulisti. omneis tuas consolationes unam hanc in rem uelim conferas. si quæris, quid optem: primum Scapulæ, deinde Clodiæ, postea, si Silius nolet, Drusus aget iniuste, Cusinij, et Trebonij. puto Terentium esse dominũ, Rebilum fuisse certò scio. sin autem tibi Tusculanum placet, ut significasti quibusdam literis: tibi assentiar. hoc quidem utique perficies, si me leuari uis, quem iam etiam grauius accusas, q̃ patitur tua consuetudo: sed facis summo amore, & uictus fortasse uitio meo: sed tamẽ, si me leuari uis, hæc est summa leuatio, uel, si uerũ scire uis, una. Hircij epistolam si legeris, quæ mihi quasi πρόπλασμα uidetur eius uituperationis, quam Cæsar scripsit de Catone, facies me, quid tibi uisum sit (si tibi erit commodũ) certioré. Redeo ad fanum. nisi hac æstate absolutum erit, quam uides integram restare, scelere me liberatum non putabo. Nullum à te desideraui diem literarum:

uidebam enim, quæ scribis: & tamen suspicabar, uel potius intelligebam, nihil fuisse, quod scriberes. ad VI. Id. uero & abesse te putabam, & planè uidebam nihil te habere. ego tamen ad te ferè quotidie mittam: malo enim frustra, quàm te non habere, cui des, siquid forte sit, quod putes me scire oportere. itaque accepi VI. Id. literas tuas inanes: quid enim habebas, quod scriberes? mihi tamen illud, quicquid erat, non molestum fuit, nihil aliud scire me, noui te nihil habere. scripsi tamen nescio quid de Clodia. ubi ergo ea est, aut quādo uentura? placet mihi res sic, ut secundum Othonem nihil magis. sed neque hanc uenditur am puto; delectatur enim, & copiosa est: &, illud alterum q̃ sit difficile, te non fugit. sed obsecro enitamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. ego me hinc postridie exiturum puto, sed aut in Tusculanum, aut domum, inde fortasse Arpinum. cum certum sciero, scribam ad te. uenerat mihi in mētem monere te, ut id ipsum, quod facis, faceres: putabam enim cōmodius te idem istud domi agere posse interpellatione sublata. ego postridie Idu um, ut scripsi ad te ante, Lanuuij manere constitui, inde aut Romæ, aut in Tusculano. scies ante utrunque.

QVOD scies rectè illam rem fore leuamento, benefacis, * cum id esset (mihi crede) perinde, ut existimare tu non posses. res indicat quantopere id cupiam, cum tibi audeam confiteri, quem id non ita ualde probare arbitrer. sed ferendus tibi in hoc meus error, ferendus? immo uero etiam adiuuandus. De Othone diffido, fortasse quia cupio: sed tamen maior etiam res est, quàm facultates nostræ, præsertim aduersario & cupido, &

locuplete, & hærede. proximum est, ut uelim Clodiæ. si ista minus confici possunt, effice quiduis. ego me maiore religione, quàm quisquam fuit ullius uoti, obstrictum puto. uidebis etiam Trebonianos, & si absunt domini. sed, ut ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano, ne æstas effluat, quod certe non est committendum. & Hircium aliquid ad te συμπαθῶς de me scripsisse facile patior; (fecit enim humane) & te eius epistolam ad me non misisse, multo facilius: tu enim etiam humanius. illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea uolo diuulgari ab tuis, ut ex istorum uituperatione sit illius maior laudatio. quod per Mustellam agis, habes hominem ualde idoneum, meiq; sanè studiosum iam inde à Pontiano. perfice igitur aliquid: quid autem aliud, nisi ut aditus sit emptori? quod per quemuis hæredem potest effici. sed Mustellam id perfecturum, si rogaris, puto. mihi uero & locum, quem opto ad id, quod uolumus, dederis, & præterea ἐγγήραμα: nam illa Silij, & Drusi non satis οἰκοδεσποτικά mihi uidentur: quid enim sedere totos dies in uilla ista? igitur malim primum Othonis, deinde Clodiæ. si nihil fiet, aut Druso ludus est suggerendus, aut utendum Tusculano. Quòd domi te inclusisti, ratione fecisti: sed quæso confice, & te uacuum redde nobis. ego hinc, ut scripsi antea, postridie Idus Lanuuium, deinde postridie in Tusculano: contudi enim animum, & fortasse uici, si modo permansero. scies igitur fortasse cras, summum perendie. sed
* quid est quæso? Philotimus nec Cartini Pompeium teneri, qua de re literarum ad Clodium Patauinum missa=

rum exemplum mihi Oppius, & Balbus miserant, sed id factum arbitrari: bellumq; narrat reliquum satis magnum. solet omnino esse Fuluiaster. sed tamen, siquid habes. uolo etiam scire de naufragio Caniniano, quid sit. ego hic duo magna συντάγματα absolui: nullo enim alio modo à miseria quasi aberrare possum. tu mihi, etiam si nihil erit, quod scribas (quod fore ita uideo) tamen id ipsum scribas uelim, te nihil habuisse, quod scriberes, dummodo ne his uerbis. De Attica optime. ἀκηδία tua me mouet. &si scribis nihil esse. in Tusculano eo commodius ero, quòd & crebrius tuas literas accipiam, & te ipsum nonnunquam uidebo: nam cæteroqui ἀνεκτότερα erant Asturæ: nec hæc, quæ refricant, hic me magis angunt. &si tamen ubicunque sum, illa sunt mecum.

DE Cæsare uicino scripseram ad te, quia cognoram ex tuis literis. eum σύνναον Quirini malo, quàm Salutis.

Tu uero peruulga Hircium: id enim ipsum putaram, quod scribis: ut, cum ingenium amici nostri probaretur, ὑπόθεσις uituperandi Catonis irrideretur. uincam (opinor) animum: Lanuuio pergam in Tusculanum: aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendũ est (nam dolor idem manebit: tantum mediocrius) aut nescio quid intersit, utrum illuc nunc ueniam, an ad decem annos: neque enim ista maior admonitio, quàm quibus assidue conficior & dies, & noctes. quid ergo, inquies, nihil literæ? in hac quidem re, uereor, ne etiam contra: nam eßem fortasse durior: exculto.n.animo nihil agreste, nihil inhumanum est. tu igitur, ut scripsisti, nec id incommodo tuo: uel binæ enim poterunt literæ.

occurram etiã, si necesse erit. ergo id quidé, ut poteris.

De Mustella, ut scribis. & si magnum opus est. eo magis delabor ad Clodiam. quanquam in utroq; Faberianum nomen explorandum est. de quo, nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus, & quidem, ut res est, emere nos uelle, nec posse sine isto nomine, nec audere incerto. sed quando Clodia Romæ futura est, & quia tanti rem æstimas, eò prorsus specto: non quin illud malim: sed & magna res est, & difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum hærede. & si de cupiditate nemini concedam: cæteris rebus infirmiores sumus. sed hæc coràm. Hircij librum (ut facis) diuulga. De Philotimo idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris uideo futuram uicino Cæsare. Tabellarium meum hodie expectamus. nos de Pilia, & Attica certiores faciet. Domi te libenter esse, facile credo. sed uelim scire, quid tibi restet, aut iam ne confeceris. ego te in Tusculano expecto, eóq; magis, quòd Tironi statim te uenturum scripsisti; & addidisti, te putare opus esse. sentiebam omnino quantum mihi præsens prodesses, sed multo magis post discessum tuum sentio. quam ob rem, ut ante ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut tu ad me, quod licebit. Heri non multo post, quàm tu à me discessisti, puto quidam urbani, ut uidebantur, ad me mandata, & literas attulerunt à C. Mario C. F. eum multis uerbis agere mecũ: per cognationem, quæ mihi secum esset, per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi aui sui, ut se defenderem, causamq; suam mihi perscripsit. rescripsi, patrono illi nihil opus esse, quoniam

Cæsaris propinqui eius omnis potestas esset, uiri optimi, & hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. ò tempora, fore, cum dubitet Curtius Consulatum petere. sed hæc hactenus.

DE TIRONE mihi curæ est: sed iam sciam, quid agat: heri enim misi, qui uideret: cui etiam ad te literas dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. Horti quam in diem proscripti sint, uelim ad me scribas. Vt me leuarat tuus aduentus, sic discessus afflixit. quare, cum poteris, id est cum Sestij auctioni operã dederis, reuises nos. uel unus dies mihi erit utilis, quid dicam gratus? ipse Romam uenirem, ut unà essemus, si satis consilium quadam de re haberem.

TIRONEM habeo citius, q̃ uerebar. uenit etiã Nicias: & Valerium hodie audiebam esse uenturum. quamuis multi sint, magis tamen ero solus, q̃ si unus esses. sed expecto te à Peduceo utiq;. tu autem significas aliquid etiam ante. uerum id quidem, ut poteris. De Virgilio, ut scribis. hoc tamen uelim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsarem mitti, uideo tibi placere. quid quæris? mihi quoq; idem maxime placuit, & eo magis, quòd nihil est in ea nisi optimi ciuis, sed ita optimi, ut tempora, quibus parere omnes πολιτικοὶ præcipiunt: sed sic nobis esse uisum, ut isti ante legerent. tu igitur id curabis. sed, nisi planè ijs intelliges placere, mittenda non est. id autem utrum illi sentiant, an uero simulent, tu intelliges. sed mihi simulatio pro repudiatione fuerit. τοῦτο δὲ μηλώσῃ. De Cerelia quid tibi placeret, Tiro mihi narrauit: debere, nõ esse dignitatis meæ: perscriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu

non ponere. sed & hæc, & multa alia coràm. sustinenda tamen (si tibi uidebitur) solutio est nominis Cereliani, dum & de Metone, & de Faberio sciamus.

L. Tullium Montanum nosti, qui cum Cicerone profectus est. ab eius sororis uiro literas accepi, Montanum Planco debere, quòd præs pro Flaminio sit, HS X X. de ea re nescio quid te à Montano rogatum. sanè uelim, siue Plancus est rogandus, siue qua re potes illum iuuare, iuues. pertinet ad nostrum officium. si res tibi forte notior est, quàm mihi, aut si Plancum rogandum putas, scribas ad me uelim, ut, quid rei sit, & quid rogãdum, sciam. De epistola ad Cæsarem quid egeris, expecto.

De Silio non ita sanè laboro. tu mihi aut Scapulanos, aut Clodianos efficias, necesse est. sed nescio quid uideris dubitare de Clodia, utrum, quando ueniat, an sint ne uenales? sed quid est, quod audio Spintherem fecisse diuortium? de lingua latina securi es animi, dices, qui talia conscribis. ἀπόγραφα sunt: minore labore fiunt. uerba tantum affero, quibus abundo.

Ego, etsi nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecum loqui uideor. hic nobiscum sunt Nicias, & Valerius. hodie tuas literas expectabamus matutinas. erunt fortasse alteræ pomeridianæ, nisi te Epiroticæ literæ impedient, quas ego non interpello. misi ad te epistolas ad Martianum, & ad Montanum. eas in eundem fasciculum uelim addas, nisi forte iam dedisti. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIII.

CICERO ATTICO S.

AD Ciceronem ita scripsisti, ut neq; seuerius, neq; temperatius scribi potuerit, nec magis, quàm quemadmodum ego maxime uellem. prudentissime etiam ad Tullios. quare aut ista proficient, aut aliud agamus. De pecunia uero, uideo à te omnẽ diligentiam adhiberi, uel potius iam adhibitam. & si efficis, à te hortos habebo. nec uero ullum genus possessionis est, quod malim, maxime scilicet ob eam causam, quæ suscepta est, cuius festinationem mihi tollis, quoniam de æstate polliceris, uel potius recipis. deinde etiam ad κατεβίωσιν, mœstitiamq; minuendam nihil mihi reperiri potest aptius. cuius rei cupiditas impellit me interdum, ut te hortari uelim: sed me ipse reuoco: non enim dubito, quin, quod me ualde uelle putes, in eo tu meipsum cupiditate uincas. itaque istuc iam pro facto habeo. Expecto, quid istis placeat de epistola ad Cæsarem. Nicias te (ut debet) amat, uehementerq; tua sui memoria delectatur. Ego uero Peduceum nostrum uehementer diligo: nam &, quanti patrem feci, totum in hunc: ipsum per se æque amo, atque illum amaui: te uero plurimum, qui hoc ab utroque nostrum fieri uelis. Si hortos inspexeris, & si de epistola certiorem me feceris, dederis mihi quod ad

te ſcribam: ſin minus, ſcribam tamen aliquid: nunquã enim deerit. Gratior mihi celeritas tua, quàm ipſa res: quid enim indignius? ſed iam ad iſta obduruimus, & humanitatem omnem exuimus. Tuas literas hodie expectabam, nihil equidem ut ex ijs noui: quid enim? ueruntamen. Oppio, & Balbo epiſtolas deferri iubebis, & tamen Piſonem ſicubi de auro. Faberius ſi uenerit, uidebis, ut tantum attribuatur, ſi modo attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romam uenit. uult, opinor, regnum aliquod emere à Cæſare: nam, quomodo nunc eſt, pedem ubi ponat in ſuo, non habet. omnino eum Seſtius noſter parochijs publicis occupauit: quod quidem facile patior. ueruntamen, quòd mihi ſummo beneficio meo magna cum fratribus illius neceſſitudo eſt, inuito eum per literas, ut apud me diuerſetur. ad eam rem cum mitterem Alexandrum, has ei dedi literas. Cras igitur auctio Peducei: cum poteris ergo: & ſi impediet fortaſſe Faberius: ſed tamen, cum licebit. Dionyſius noſter grauiter queritur, & tamen iure, à diſcipulis abeſſe tan diu. multis uerbis ſcripſit ad me, credo item ad te. mihi quidem uidetur etiam diutius abſuturus. ac nollem: ualde enim hominem deſidero.

A TE literas expectabam, non dum ſcilicet, nam has mane reſcribebam. ego uero iſta nomina ſic probo, ut nihil aliud me moueat, niſi quod tu uideris dubitare: illud.n. non accipio in bonam partem quod ad me refers. quid? ipſe negotium meum gerere, niſi conſilio tuo? ſed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua ſemper uteris, ꝙ quòd dubites de nominibus iſtis: etenim Celium nõ

probas: plura non uis. utrunque laudo. his igitur utendum est. præs aliquando factus esset in his quidem tabulis. à me igitur omnia, ꝙ dies longiores: teneamus modo, quod uolumus. puto fore istam etiã à præcone diem, certe ab hæredibus. De Crispo, & Mustella uidebis. et uelim scire, quæ sit pars duorum. De Bruti aduentu erã factus certior: attulerat enim ab eo Aegypta libertus literas. misi ad te epistolã, quia cõmode scripta erat. ABEO munus à te elaboratum decem legatorum, & quidem puto: nam filius anno post Quæstor fuit, quàm Consul Mumius. sed quoniam sæpius de nominibus quæris quid placeat: ego quoque tibi sæpius respondeo placere. Siquid poteris cũ Pisone, cõficies: Aulus enim uidetur in officio futurus. uelim ante possis: si minus, utiq; simul simus, cum Brutus ueniet in Tusculanum. magni interest mea, unà nos esse. scies autem, qui dies is futurus sit, si puero negotiũ dederis, ut quærat. Spurium Mumium putaram in decem legatis fuisse, & uidelicet: etenim εὔλογον, fratri fuisse: fuit enim ad Corynthum.

Misi tibi Torquatum. colloquere tu quidem cum Silio, ut scribis, et urge. illam diem negabat esse mense Maio: istam non negabat. sed tu, ut omnia, istuc quoq; ages diligenter. De Crispo, & Mustella scilicet cũ quid egeris. Quoniã ad Bruti aduentum fore te nobiscum polliceris, satis est, præsertim cum hi tibi dies in magno nostro negotio consumantur.

DE AQVAEDVCTV probe fecisti. columnarium, uide, ne nullum debeamus. quanquam mihi uideor audisse à Camillo, commutatam esse legẽ. Pisoni quid est, quod honestius respondere possimus, quàm solitudinem

Catonis? nec cohæredibus solum Herennianis, sed etiã, ut scis (tu enim mecũ egisti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoq; ad rem pertinet) in Achaia sumpserat. sed agit liberaliter, quoniam negat se quicquam facturum contra nostram uoluntatem. coràm igitur, ut scribis, cóstituemus, quemadmodum rem explicemus. quòd reliquos cohæredes conuenisti, planè bene. Quod epistolam meam ad Brutum poscis, non habeo eius exemplum, sed tamen saluum est, & ait Tiro te habere oportere, &, ut recordor, unà cum illius obiurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum rescripseram, misi. Iudiciali molestia ut caream, uidebis. Tuditanum istum proauum Hortensij planè non noram, & filium, qui tum non potuerat esse legatus, fuisse putaram. Mumium fuisse ad Corinthum pro certo habeo: sæpe enim hic Spurius, qui nuper est epistolas mihi pronuntiabat uersiculis facetis, ad familiareis missas à Corintho. sed non dubito, quin fratri fuerit legatus, non in decem. atque hoc etiam accepi, non solitos maiores nostros legare in decem, qui essent imperatorum necessarij, ut nos ignari pulcherrimorum institutorum, aut negligentes potius M. Lucullum, & L. Murenam, & cæteros ad L. Lucullum misimus. illudq; εὐλογώτατον, illum fratri in primis eius legatis fuisse.

OPERAM tuam multam, qui & hæc cures, & mea expedias, & sis in tuis multo minus diligens, quàm in meis. Sestius apud me fuit, & Theopõpus pridie. uenisse à Cæsare narrabat literas: hoc scribere, sibi certum esse Romæ manere, causamq; eam ascribere, quæ

erat in epistola nostra, ne se absente leges suæ negligerẽtur, sicut esset neglecta sumptuaria. est εὔλογον. idq; erã suspicatus. sed istis mos gerendus est, nisi placet hanc ipsam sententiam nos persequi, & Lentulum cum Metella fecisse diuortium. hæc omnia tu melius. rescribes igitur, quicquid uoles, dummodo quid: iam enim non reperio, quid te rescripturum putem, nisi forte de Mustella, aut si Silium uideris. Brutus heri uenit in Tusculanum post horam decimam. hodie igitur me uidebit, ac uellem, cum tu adesses. misi equidem ei nũtiari, te, quoad potuisses, expectasse eius aduentum, uẽturumq;, si audisses, meq;, ut facio, continuo te certiorem esse facturum.

PLANE nihil erat, quod ad te scriberem: modo enim discesseras, & paulo post triplices remiseras. uelim cures fasciculum ad Vestorium deferendum: & alicui des negotium, qui quærat, Q. Faberij fundus nunquis in Pompeiano, Nolano uenalis sit. Epitomẽ Bruti Celianorum uelim mihi mittas, & a Philoxeno Παναιτίου περὶ προνοίας. te Idibus uidebo cum tuis.

COMMODVM discesseras heri, cum Trebatius uenit, paulopost Curtius, hic salutandi causa, sed mansit inuitatus. Trebatium nobiscum habemus. hodie mane Dolabella. multus sermo ad multum diem. nihil possum dicere ἐκτενέστερον, nihil φιλοστοργότερον. uentum est tamen ad Quintum. multa ἄφατα, ἀδιήγητα. sed unum eiusmodi, quod, nisi exercitus sciret, non modo Tironi dictare, sed ne ipse quidem auderem scribere. sed hactenus. εὐκαίρως ad me uenit, cum haberẽ Dolabellam, Torquatus: humanissimeq; Dolabella, quibus uerbis secum egissem, exposuit: com-

modum enim egeram diligentissime. quæ diligentia grata est uisa Torquato. A te expecto, siquid de Bruto. quāquam Nicias confectum putabat, sed diuortium non probari: quo etiam magis laboro idem, quod tu: siquid est enim offensionis, hæc res mederi potest. mihi Arpinum eundum est: nā & opus est constitui à nobis illa prædiola, & uereor, ne exeundi potestas non sit cum Cæsar uenerit: de cuius aduentu eam opinionem Dolabella habet, quam tu cōiecturam faciebas ex literis Messalæ. cum illuc uenero, intellexeroq; quid negotij sit, tum, ad quos dies rediturus sim, scribam ad te.

MINIME *miror, te & grauiter ferre de Marcello, & plura uereri periculi genera: quis enim hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec uidebatur natura ferre, ut accidere posset? omnia igitur metuenda. sed illud* παρὰ τὴν ἱστορίαν, *tu præsertim me reliquum consularem. quid tibi Seruius, quid uidetur? quanquam hoc nullam ad partem ualet scilicet, mihi præsertim, qui non minus bene actum cum illis putem: quid enim sumus? aut quid esse possumus? domi ne, an foris? quòd nisi hoc mihi uenisset in mentem, scribere ista nescio quæ; quò uerterem me, non haberem. ad Dolabellam, ut scribis, ita puto faciendum,* κοινότερα *quædam, &* πολιτικώτερα. *faciendum certe aliquid est: ualde enim desiderat Brutus. siquid, curabis, ut sciam. cui quidem quamprimum agendum puto, præsertim si statuit: sermunculum enim omnem aut restinxerit, aut sedarit: sunt enim, qui loquantur etiam mecum. sed hæc ipse optime, præsertim si etiam tecum loquetur: mihi enim est in animo proficisci XI. Cal. hic*

enim

enim nihil habeo, quid agam, ne hercule illic quidem, nec usquam, sed tamen illic hodie. Spintherem expecto: misit enim Brutus ad me per literas: purgat Cæsarem de interitu Marcelli, in quē ne, si insidijs quidem ille interfectus esset, caderet ulla suspicio. nunc uero, cum de Magio constet, non ne furor eius omnē causam sustinet? planè, quid sit, non intelligo. explanabis igitur. quanquā nihil habeo, quod dubitē, nisi, ipsi Magio quæ fuerit causa amentiæ: pro quo quidē etiam sponsor factus est. nimirum id fuit: soluendo. n. non erat: credo enim petijsse à Marcello aliquid, & illū, ut erat, cōstantius respondisse, οὐ γὰρ ὀνειδίως. Credebam esse facile, totū: est aliud: postea quā sum à te disiūctior. sed fuit faciendū, ut & constituerem mercedulas prædiorum, & ne magnum onus obseruātiæ Bruto nostro imponerem: posthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tusculano. hoc autem tempore, cum ille me quotidie uidere uellet, ego ad illum ire non possem, priuabatur omni delectatione Tusculani. tu igitur, si Seruilia uenerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit quando obuiam, quicquid denique erit, quod scire me oporteat, scribes. Pisonem, si poteris, conuenias. uides, quàm maturum sit. sed tamen, quod commodo tuo fiat.

VALDE me momorderunt epistolæ tuæ de Attica nostra: eædem tamen sanauerunt: quòd enim te ipse consolabare eisdem literis, id mihi erat satis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclare uendidisti. posthac quicquid scripsero, tibi præconium deferā.

Quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes, aut aliquid id genus solitum scribere, ut Varro-

nem nusquam possem intexere. postea autem quàm hæc cœpi φιλολογώτερα, iam Varro mihi denuntiauerat magnam sanè, & grauem προσφώνησιν. biennium præteryt, cum ille καλλιππίδης assiduo cursu cubitum nullum processerit. ego autem me parabam ad id, quod ille mihi misisset, ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώιον, si modo potuissem: nam hoc etiam Hesiodus ascribit αἴκε δύνηαι. nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν, sane mihi probatam, Bruto, ut tibi placuit, despondimus, idq; eum non nolle mihi scripsisti. ergo illam ἀκαδημαϊκὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, sed nullo modo philologi, nimis acute loquuntur, ad Varronem transferamus: etenim sunt Αντιόχεια, quæ iste ualde probat. Catulo, & Lucullo alibi reponemus, ita tamen, si tu hoc probas: déq; eo mihi rescribas, uelim.

DE BRINNIANA auctione accepi à Vestorio literas. ait, sine ulla controuersia rem ad me esse collatam (Romæ uidelicet, aut in Tusculano me fore putauerunt) ad VIII. Cal. Quint. dices igitur uel amico tuo, uel Othoni cohæredi meo, uel Labeoni nostro, paulum proferant auctionem, me circiter Nonas in Tusculano fore. cum Pisone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adest.

COMMOTVS tuis literis, quòd ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtuliq; ad nostrum sodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores sunt omnino, q̃ erant illi, sed tamen multa detracta. tu autem mihi peruelim scribas, qui intellexeris illum uelle. illud utique scire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλο=

τυπεῖσθαι, nisi forte Brutum. id hercle restabat. sed tamen scire peruelim. libri quidem ita exierunt (nisi forte me communis φιλαυτία decipit) ut in tali genere ne apud Græcos quidem simile quicquam. tu illam iacturam feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de Academicis, frustra descripta sunt. multo tamen hæc erunt splendidiora, breuiora, meliora. nunc autẽ ἀπορῶ, quò me uertam. uolo Dolabellæ ualde desideranti. non reperio quid: & simul αἰδέομαι Τρῶας: neq;, si aliquid, potero μέμψιν effugere. aut cessandum igitur, aut aliquid excogitandum. sed quid hæc leuia curamus? Attica mea, obsecro te, quid agit? quæ me ualde angit. sed crebro regusto tuas literas: in his acquiesco: tamen expecto nouas. Brinnij libertus cohæres noster scripsit ad me uelle, si mihi placet, cohæredes, & Sabinum Albium ad me uenire. id ego planè nolo. hæreditas tanti non est. & tamen obire auctionis diem facile poterunt (est enim III. Id.) si me in Tusculano postridie Non. mane conuenerint. quòd si laxius uolent proferre diem, poterunt uel biduum, uel triduũ, uel ut uidebitur: nihil. n. interest. quare, nisi iam profecti sunt, retinebis homines. De Bruto siquid erit, de Cæsare siquid scies præterea, scribes. Illud etiã atq; etiã cõsideres uelim, placeat ne tibi mitti ad Varronẽ, quod scripsimus: etsi etiã ad te aliquid pertinet: nã scito te ei dialogo adiunctũ esse tertiũ. opinor igitur cõsideremus. etsi nomina iã facta sunt: sed uel induci, uel mutari possunt.

QVID agit, obsecro te, Attica nostra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim uenerat: nec fortasse causa fuerat. itaque, ipse quid

ſcriberem, non habebam. quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum: qui ſi ueniſſet, & à te quid attuliſſet, uidebam non defuturũ, quid ſcriberem. nos cum flumina, & ſolitudinem ſequeremur, quo facilius ſuſtentare nos poſſemus, pedem è uilla adhuc egreſſi non ſumus: ita magnos, & aſſiduos imbres habebamus. illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus: modo fuit Catuli, Luculli, Hortenſij. deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον uidebatur, quòd erat hominibus non ignota, non illa quidem ἀπαιδευσία, ſed in his rebus ἀτριψία, ſimulac ueni ad uillam, eoſdẽ illos ſermones ad Catonẽ, Brutumq; trãſtuli.

ECCE tuæ literæ de Varrone. nemini uiſa eſt aptior Ἀντιοχεία ratio. ſed tamen uelim ſcribas ad me primũ placeat ne tibi aliquid ad illum: deinde, ſi placebit, hoc ne potiſſimum. Quid Seruilia, iam ne uenit? Brutus ecquid agit, ecquando? de Cæſare quid auditur? ego ad Nonas, quemadmodum dixi. tu cum Piſone ſiquid poteris. de VI. expectabam Roma aliquid. non impetraſſem igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut ſi aliquid egit, & quid à Cæſare. ſed q̃d iſta, quæ minus curo? Attica noſtra quid agat, ſcire cupio. & ſi tuæ literæ (ſed iam nimis ueteres ſunt) recte ſperare iubent. tamen expecto recens aliquid.

VIDES, propinquitas quid habet. nos uero conficiamus hortos. colloqui uidebamur, in Tuſculano cum eſſem: tanta erat crebritas literarum: ſed id quidem iam erit. ego interea admonitu tuo perfeci ſanè argutulos libros ad Varronem: ſed tamen expecto, quid ad ea, quæ ſcripſi ad te: primum qui intellexeris eum deſiderare à me,

cum ipse homo πολυγραφώτατος nunquam me lacessisset: deinde quem ζηλοτυπεῖν multo Hortensium minus, aut eos, qui de Rep. loquuntur. planè hoc mihi explices uelim: in primis, maneas ne in sententia, ut mittam ad eũ, quæ scripsi: an nihil necesse putes. sed hæc coràm.

C COMMODVM discesserat Hilarus librarius IIII. Cal. cui dederam literas ad te, cum uenit tabellarius cum tuis literis pridie datis, in quibus illud mihi gratissimum fuit, quòd Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quódq; tu ἀκίνδυνα esse scribis. Ligarianam, ut uideo, præclare auctoritas tua commendauit: scripsit enim ad me Balbus, ac Oppius, mirifice se probare, ob eámq; causam ad Cæsarem meam se oratiunculam misisse. hæc igitur idem tu mihi antea scripseras. In Varrone ista causa me non moueret, ne uiderer φιλένδοξος: sic enim constituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui uiuerent: sed quia scribis & desiderari à Varrone, & magni illum æstimare, eos confeci, & absolui, nescio quàm bene, sed ita accurate, ut nihil posset supra. Academicam omnem quæstionem libris quatuor. in eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν, præclare collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse respondeo: tu es tertius in sermone nostro. si Cottá, & Varronem fecissem inter se disputanteis, ut à te proximis literis admoneor, meum κωφὸν πρόσωπον esset, hoc in antiquis personis suauiter fit, ut & Heraclides in multis, & nos sex de Rep. libris fecimus. sunt etiam de oratore nostri tres, mihi uehementer probati. in eis quoque eæ personæ sunt, ut mihi tacendum fuerit: Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Iulius

frater Catuli, Cotta, Sulpitius. puero me hic sermo inducitur, ut nullæ esse possent partes meæ. quæ autem his temporibus scripsi, Ἀριστοτέλειον *morem habent, in quo sermo ita inducitur cæterorum, ut penes ipsum sit principatus. ita confeci quinque libros* περὶ τελῶν, *ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni,* περιπατητικὰ *M. Pisoni daremus.* ἀζηλότυπον *id fore putaram, quòd omnes illi decesserant. hæc Academica, ut scis, cum Catulo, Lucullo, Hortensio contuleram. sanè in personas non cadebant: erant enim* λογικώτερα, *quàm ut illi de iis somniasse unquã uiderentur. itaque, ut legi tuas de Varrone, tanquã* ἕρμαιον *arripui. aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari uidetur, measq; parteis, ut non sim consecutus, ut superior mea causa uideatur: sunt enim uehementer* πιθανὰ *Antiochia, quæ diligenter à me expressa acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum, si modo is est aliquis in nobis. sed tu, dandos ne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam uidebis. mihi quædam occurrunt, sed ea coràm.*

À CAESARE *literas accepi consolatorias, datas prid. Cal. Maij Hispali.* De Vrbe *augenda quid sit promulgatum, non intellexi. id sanè scire uelim.* Torquato *nostra officia grata esse facile patior: eaq; augere non desinam.* De *uxore Tuberonis, & priuigna, neq; possum iam abdere (est enim res peruulgata) neq; Tuberonem uolo defendere: mirifice est enim* φιλαίτιος. *theatrum quidem sanè bellum habuisti. ego, & si hoc loco facillime sustentor, tamen te uidere cupio, itaq;, ut con=*

ſtitui, adero. Fratrem credo à te eſſe conuentum. ſci re igitur ſtudeo, quid egeris. de fama nihil ſanè laboro. & ſi ſcripſeram ad te tunc ſtulte. nihil melius curandũ enim nobis eſt, atq; hoc, in omni uita ſua quenq; à recta conſciẽtia tranſuerſum unguem nõ oportere diſcedere. uiden, quàm φιλοσόφως? an tu nos fruſtra exiſtimas hæc in manibus habere? δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat: redeo enim rurſus eodem. quicquam ne me putas curare in toto, niſi ut ei ne deſim? id ago ſcilicet ut iudicia uidear tenere: μὴ γὰρ ἀυτοῖς. uellem tam domeſtica ferre poſſem, quàm iſta contẽnere. putas autem me uoluiſſe aliquid, quod perfectum non ſit? non licet ſcilicet ſententiam ſuam: ſed tamen, quæ tum acta ſunt, non poſſum non probare: & tamen non curare pulchre poſſum, ſicuti facio. ſed nimiũ multa de nugis.

AD Hircium dederam epiſtolam ſanè grandem, quam ſcripſeram proxime in Tuſculano. huic, quam tu mihi miſiſti, reſcribam aliàs: nunc alijs malo. quid poſſum de Torquato, niſi aliquid à Dolabella? quod ſimulac, continuo ſcietis. expectabam hodie, aut ſummum cras ab eo tabellarios: qui ſimulac uenerint, mittentur ad te. à Quinto expecto: proficiſcens enim è Tuſculano VIII. Cal. ut ſcis, miſi ad eum tabellarios. nunc ad rem ut redeam, INHIBERE illud tuũ, quod ualde mihi arriſerat, uehementer diſplicet: eſt enim uerbum totum nauticum. quanq̃ id quidem ſciebam: ſed arbitrabar ſuſtineri remos, cũ inhiberi eſſent remiges iuſſi. id nõ eſſe eiuſmodi didici heri, cum ad uillam noſtram nauis appelleretur: nõ.n. ſuſtinent, ſed alio modo remigãt. id ab ἐποχῆς remotiſſimũ eſt. quare facies, ut ita ſit

In libro, quemadmodum fuit. dices hoc idem Varroni, si forte mutauit. nec est melius quicquam, quàm ut Lucullus sustineat currum, ut bonus sæpe agitator, equosq́;. semperq́; Carneades προβολὴν pugilis, & retentionem aurigæ similem facit ἐποχῇ. inhibitio autem remigum motum habet, & uehementiorem quidem, remigationis nauem conuertentis ad puppim. uides quanto hoc diligentius curem, quàm aut de rumore, aut Pollione. De Pansa etiam, siquid certius: credo enim palàm factum esse De Critonio, siquid esset. certe ne de Metello, & Balbino? dic mihi, placet ne tibi primum edere iniussu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is, qui Platonis libros solitus est diuulgare, ex quo λόγοισιν Ἑρμόδωρος. quid illud? rectum ne existimas cuiquam quicquam ante, quàm Bruto? cui te auctore προσφωνῶ: scripsit enim Balbus ad me, se à te quintum de finibus librum descripsisse: in quo non sanè multa mutaui, sed tamen quædam. tu autem commode feceris, si reliquos continueris, ne & ἀδιόρθωτα habeat Balbus, & ἕωλα Brutus. sed hæc hactenus, ne uidear περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etsi nunc quidem maxima mihi sunt hæc: quid est enim aliud? Varroni quidem quæ scripsi te auctore, ita propero mittere, ut iam Romam miserim describenda. ea si uoles, statim habebis: scripsi enim ad librarios, ut fieret tuis, si tu uelles, describendi potestas. ea uero continebis, quoad ipse te uideam. quod diligentissime facere soles, cum à me tibi dictum sit. quomodo autem fugit me tibi dicere? mirifice Cerelia, studio uidelicet philosophiæ flagrans, describit à tuis. istos ipsos de finibus habet.

ego autem tibi confirmo (possum falli, ut humanus) à me non habere : nunquam enim ab oculis meis absfuerunt. tantum porrò aberat, ut binos scriberent : uix singulos confecerunt. tuorum tamen eo nullum delictum arbitror, idemq; te uolo existimare : à me enim prætermissum est, ut dicerem eos exire nō dum uelle. hui quam diu de nugis : de re enim nihil habeo, quod loquar. De Dolabella *tibi assentior. cohæredes, ut scribis, in* Tusculano. De Cæsaris *aduentu, scripsit ad me* Balbus, *non ante* Cal. Sext. De Attica *optime, quòd leuius, ac lenius, & quòd fert* εὐκόλως. Quod *autem de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi credo ea, quæ noui : ualde probo hominem, domum, facultates. quod caput est, ipsum non noui, sed audio laudabilia de* Scrofa: *etiam proxime accedit, siquid hoc ad rem.* εὐγενέστερος *est etiam, quàm pater. coràm igitur, & quidem propenso animo ad probandum : accedit enim, ꝙ patrem (ut scire te puto) plus etiam, quàm non modo tu, sed quàm ipse scit, amo, idq; & merito, & iandiu.*

DE VARRONE, *non sine causa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro . occurrunt mihi quædam : sed ea coràm . te autem* ἀσμενέστατα *intexui, faciamq; id crebrius : proximis enim tuis literis primum te id nō nolle cognoui.* De Marcello *scripserat ad me* Cassius *antea,* τὰ κατὰ μέρος Seruius. *rem acerbam. ad prima redeo. scripta nostra nusquā malo esse, quàm apud te, sed ea tum foras dari, cum utrique nostrum uidebitur. ego & librarios tuos culpa libero, neque te accuso, & tamen aliud quiddam ad te scripseram,* Cereliam *quædam habere, quæ nisi à te non potuerit,* Balbo

quidem intelligebam satisfaciendum fuisse: tantum nolebam, aut obsoletum Bruto, aut Balbo inchoatum dari. Varroni, simulac te uidero (si tibi uidebitur) mittam. quid autem dubitarim, cum uidero te, scies. Attributos quòd appellas, ualde probe. te de prædio Auiæ exerceri, moleste fero. De Bruto nostro perodiosum: sed uita fert. mulieres autẽ uix satis humane, quæ inimico animo ferant, cum utraque officio pareat. Tullium scribam, nihil fuit, ꝙ appellares: nam tibi mandassem, si fuisset: nihil enim est apud eum positũ nomine uoti. sed est quiddam apud illum meum. id ego in hác rem statui conferre. itaq; & ego recte tibi dixi, ubi esset, & tibi ille negauit. hoc quoq; ipsum continuo adoriamur. locum hominibus non sanè probo, quòd est desertior: sed habet εὐλογίαν. uerũ hoc quoq;, ut censueris, quippe qui omnia. ego, ut constitui, adero, atq; utinam tu quoq; eodem die. sin quid, multa enim, utiq; postridie: etenim cohæredes: à queis sine te opprimi malitia est. Alteris iam literis nihil ad me de Attica: sed id quidem mihi in optima spe pono. illud accuso, non te, sed illam ne salutem quidem. at tu & illi, & Piliæ plurimam. nec me tamen irasci iudicaris. Epistolam Cæsaris misi, si minus legisses.

ANTEMERIDIANIS tuis literis heri statim rescripsi: nunc respondebo uespertinis. Brutus mallem me accerseret: nam & æquius erat, cum illi iter instaret & subitum, et longum: & mehercule nunc, cum ita simus affecti, ut non possimus planè simul uiuere (intelligis enim profecto quo maxime posita sit συμβίωσις) facile patiebar nos potius Romæ unà esse, quàm in Tusculano. libri ad Varronem non morabantur, sunt enim de-

fecisti, ut uidisti: tantum librariorum menda tolluntur. de quibus libris scis me dubitasse: sed tu uideris. item, quos Bruto mittimus, in manibus habét librarij. Mea mandata (ut scribis) explica. quanquam ista retentione omneis ait uti Trebatius: quid tu istos putas? nosti domum, quam confice εὐλόγως. incredibile est, quàm ego ista non curem. omni tibi asseueratione affirmo, quod mihi credas uelim, mihi maiori offensioni esse, quàm delectationi poßeßiunculas meas: magis enim doleo, me non habere cui tradam, q̃ habere, qui utar. atq; illud Trebatius se tibi dixisse narrabat. tu autem ueritus es fortasse, ne ego inuitus audirem. fuit id quidem humanitatis: sed, mihi crede, iam ista non curo. quare da te in sermonem, & perseca, & confice, excita, compella, loquere, ut te cum illo Sceua loqui putes. ne existimes eos, qui nõ debita consectari soleant, quod debeatur, remissuros. de die tantum uideto, & id ipsum bono modo.

QVID est, quod Hermogenes mihi Clodius Andromenem sibi dixisse, se Ciceronem uidisse Corcyræ? ego enim audita tibi putaram. nil igitur ne ei quidem literarum? an non uidit? facies ergo, ut sciam. Quid tibi ego de Varrone rescribam? quatuor διφθέραι sunt in tua potestate. quod egeris, id probabo: nec tamen αἰδέομαι Τρῶας: quid enim? sed ipsi quàm res illa probaretur, magis uerebar. sed quoniam tu suscipis, in alteram aurem.

DE RETENTIONE, rescripsi ad tuas accurate literas scriptas. conficies igitur, & quidem sine ulla dubitatione, aut retractatione. hoc fieri & oportet, & opus est. De Andromene, ut scribis, ita putaram: scisses

enim, mihiq; dixisses. tu tamen ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romam prid. Id. ita uolui Bruto scribere: sed quoniam tu te legisse scribis, fui fortasse ἀσαφέστερος, me ex tuis literis intellexisse, nolle eum me quasi prosequendi sui causa Romam nunc uenire. sed quoniã iam adest meus aduentus, fac quæso, nequid eum Idus impediant, quo minus suo cõmodo in Tusculano sit: nec enim ad tabulam eum desideraturus eram: in tali enim negotio cur tu unus non satis es? sed ad testamentũ uolebam: quod iam malo alio die, ne ob eam causam Romam uenisse uidear. scripsi igitur ad Brutum, iam illud, quod putassem, Idibus nihil opus esse. uelim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed quid est tandem, quod perhorrescas, quia tuo periculo iubeam libros dari Varroni? etiam nunc si dubitas, fac, ut sciamus: nihil est enim illis elegantius. uolo Varronem, præsertim cum ille desideret: sed est, ut scis δεινὸς ἀνήρ, τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόωτο. ita mihi sæpe occurrit uultus eius, querentis fortasse uel hoc, meas parteis in his libris copiosius defensas esse, quàm suas: quod mehercule intelliges non esse, siquando in Epeirum ueneris: nam nunc Alexionis epistolis cedimus: sed tamen ego non despero probatum iri Varroni: & id, quoniam impensam fecimus in macrocola, facile patior teneri. sed etiam atq; etiam dico, tuo periculo fiet. quare, si addubitas, ad Brutum transeamus: est enim is quoque Antiochius. ò Academiam uolaticam, & sui similem, modo huc, modo illuc. sed, quæso, epistola mea ad Varronem ualde ne tibi

placuit? male mihi sit, si unquam quicquam tam eni= tar. at ego ne Tironi quidem dictaui, qui totas περιο= χὰς persequi solet, sed Spinthero syllabatim. De Vir gilij parte ualde probo. sic ages igitur. & quidem id erit primum, proximum Clodiæ. quòd si neutrum, me= tuo, ne turbem, & irruam in Drusum. intemperās sum in eius rei cupiditate, quam nosti. itaq; reuoluor iden= tidem in Tusculanum: quiduis enim potius, quàm ut non hac æstate absoluatur. ego, ut tempus est nostrum, locum habeo nullum, ubi facilius esse possim, quàm Asturæ. sed quia qui mecum sunt, credo, quòd mœsti= tiam meam non ferunt, domum properant: & si po= teram remanere, tamen, ut scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relictus uidear. quò autem Lanuuio? conor equidem in Tusculanum: sed faciam te statim certiorem. tu li= teras conficies. equidem, credibile non est, quantum scri bam die: quin etiam noctibus: nihil est enim somni. he ri etiam effeci epistolam ad Cæsarem. tibi enim place= bat: quam non fuit malum scribi, si forte opus esse pu tares. ut quidem nunc est, nihil sanè est necesse mittere, sed id quidē, ut tibi uidebitur: mittā tamen ad te exem plum fortasse Lanuuio, nisi forte Romam: sed cras scies.

EPISTOLAM ad Cæsarem, nobis uero semper re= ctissime placuit, ut isti ante legerent: aliter enim fuis= semus & in hos inofficiosi, & in nosmet ipsos, si illū of= fensuri fuimus, penè periculosi. isti autem ingenue, mihiq; gratum, quòd, quid sentirent, non reticuerunt: illud uero uel optime, quòd ita multa mutari uolunt, ut mihi de integro scribendi causa non sit. quanquam de Parthico bello quid spectare debui, nisi quod illum

uelle arbitrabar? quod enim aliud argumentum episto læ nostræ, nisi κολακία fuit? an, si ea, quæ optima putaram, suadere uoluissem, oratio mihi defuisset? totis igitur literis nihil opus est: ubi enim ἐπίτευγμα magnum nullum fieri possit, ἀπότευγμα uel non magnũ molestum futurum sit, quid opus est παρακινδυνεύειν? præsertim cum illud occurrat, illum, cũ antea nihil scripserim, existimaturum, me, nisi toto bello cõfecto, nihil scripturum fuisse. atq; etiam uereor, ne putet me hoc quasi Catonis μείλιγμα esse uoluisse. quid quæris? ualde me pœnitebat: nec in hac quidem re, quicquam magis ut uellem, accidere potuit, quàm quòd σπουδὴ nostra non est probata. incidissemus etiam in illos, in eis in cognatũ tuum. sed redeo ad hortos. planè illuc te ire, nisi tuo magno commodo, nolo: nihil enim urget. quicquid erit, operam Faberio ponamus. de die tamen auctionis, siquid scies. eum, qui è Cumano uenerat, quòd & planè ualere Atticam nuntiabat, & literas se habere aiebat, statim ad te misi. Hortos quoniam hodie eras inspecturus, quid uisum tibi sit, cras scilicet. De Faberio autem, cum uenerit. De epistola ad Cæsarem (iurato mihi crede) non possum. nec me turpitudo deterret, & si maxime debebat: quàm enim turpis est assentatio, cum uiuere ipsum turpe sit nobis? sed, ut cœpi, non me hoc turpe deterret: ac uellem quidem (essem enim, qui esse debebam) sed in mentem nihil uenit: nam quæ sunt ad Alexandrum hominum eloquentium, & doctorum suasiones, uides quibus in rebus uersentur. adolescentem incensum cupiditate uerissimæ gloriæ, cupientem sibi aliquid consilij dari, quod ad laudem sempiternam ualeret, co=

hortantur ad decus. non deeſt oratio. ego quid poſſum? tamen neſcio quid è quercu exculpſeram, quod uideretur ſimile ſimulacri. in eo quòd nonnulla erant paulo meliora, q̃ ea, quæ fiunt, & facta ſunt, reprehenduntur: quod me minime pœnitet: ſi enim perueniſſent iſtæ literæ; mihi crede, nos pœniteret. quid? tu non uides, ipſum illum Ariſtotelis *diſcipulū ſummo ingenio, ſumma modeſtia, poſteaquam* Rex *appellatus ſit, ſuperbum, crudelem, immoderatum fuiſſe? quid tu hunc de pompa,* Quirini *contubernalem, his noſtris moderatis epiſtolis lætaturum putas? ille uero potius non ſcripta deſiderat, quàm ſcripta non probet. poſtremo, ut uolet. abiјt illud, quod tum me ſtimulabat, quod tibi dabam πρόβλημα ἀρχιμήδειον. multo mehercule magis nunc opto caſum illum, quàm tum timebam, uel quemlibet, niſi quid te aliud impediet, mihi optato ueneris.* Nicias *à* Dolabella *magno opere arceſſitus (legi enim literas) & ſi inuito me, tamen eodem me auctore profectus eſt. hoc manu mea.*

CVM *quaſi alias res quærerem de philologis è* Nicia, *incidimus in* Talnam. *ille de ingenio nihil nimis. modeſtum, & frugi. ſed hoc mihi non placuit. ſe ſcire aiebat ab eo nuper petitam* Cornificiam, Quinti *filiam, uetulam ſanè, & multarum nuptiarum: non eſſe probatam mulieribus, quòd ita reperirent, rem non maiorem* DCCC. *hoc putaui te ſcire oportere.* De *hortis ex tuis literis cognoui, &* Chryſippo. *in uilla, cuius inſulſitatem bene noram, uideo nihil, aut pauca mutata. balnearia tamen laudat. maiora de minoribus ait hiberna effici poſſe. tecta igitur*

ambulatiuncula addenda est: quam ut tantam faciamus, quantam in Tusculano fecimus, propè dimidio minoris constabit isto loco. ad id autem, quod uolumus, ἀφίδρυμα, nihil aptius uidetur, quàm lucus: quem ego noram, sed celebritatem nullam tum habebat, nunc audio maximam. nihil est, quod ego malim. in hoc τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον. reliquum est. si Faberius nobis nomen illud explicat: noli quærere quanti: Othonem uincas uolo. nec tamen insaniturum illum puto: nosse enim mihi hominem uideor. ita male autem audio ipsum esse tractatum, ut mihi ille emptor non esse uideatur: quid enim pateretur? sed quid argumentor? si Faberianum explicas, emamus uel magno: sin minus, ne paruo quidem possumus. Clodiam igitur, à qua ipsam ob eam causam sperare uideor, quòd & multo minoris sunt, & Dolabellæ nomen iam expeditum uidetur, ut etiam repræsentatione concludam. de hortis satis. Cras aut te, aut causam, quam quidem futuram Faberianam, sed si poteris.

CICERONIS epistolam tibi remisi. ò te ferreum, qui illius periculis non moueris. me quoq; accusat. eam epistolam tibi misissem. nam illam alteram de rebus gestis eodem exemplo puto. in Cumanum hodie misi tabellarium. ei dedi tuas ad Vestoriũ, quas Pharnaci dederas. cõmodum ad te miseram Demeã, cum Eros ad me uenit. sed in eius epistola nihil erat noui, nisi auctionem biduum. ab ea igitur, ut scribis, & uelim confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie: cras mane putat. à te colendus est. istæ autem κολακίαι non longe absũt à scelere. te, ut spero, perẽdie. sicũde potes, erues

qui

qui decem legati Mumio fuerunt: Polybius non nominat. ego memini Albinum Consularem, & Sp. Mumium: uideor audisse ex Hortensio Tuditanum. sed in Libonis annali XIIII. annis post Prætor est factus Tuditanus, quàm Consul Mumius. non sanè quadrat. uolo aliquem Olympiæ, aut ubiuisnam πολιτικὸν σύλλογον, more Dicæarchi familiaris tui.

V. CAL. mane accepi à Demea literas pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te expectare deberem. sed, ut opinor, idem ego, qui expecto tuum aduentum, morabor te: non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam si est futurũ, ut non habeat aliquid moræ. cum poteris igitur: quoniam, etiam dum abes. Dicæarchi quos scribis libros, sanè uelim mihi mittas: addas etiam καταβάσεως. De epistola ad Cæsarem κέκριται, atq; id ipsum, quod isti aiunt illum scribere, se nisi constitutis rebus non iturum in Parthos: idem ego suadebam in illa epistola: utrum liberet, facere posse, auctore me: hoc enim ille expectat uidelicet, neque est facturus quicquam, nisi de meo consilio. obsecro, abijciamus ista, & semiliberi saltem simus, quod assequemur & tacendo, & latendo. sed aggredere Othonem, ut scribis. confice mi Attice istam rem: nihil enim aliud reperio, ubi & in foro non sim, & tecum esse possim. quanti autem hoc, mihi uenit in mentem. C. Albanius proximus est uicinus. is ∞ iugerum de M. Pilio emit; ut mea memoria est, HS CXV. omnia scilicet nũc minoris: sed accedit cupiditas: in qua, præter Othonem, non puto nos ullum aduersarium habituros: sed eum ipsum tu poteris monere, facilius etiam,

si Canum haberes. o gulam insulsam. pudet me patris. rescribes, siquid uoles.

ALTERAM a te epistolam cum hodie accepissem, nolui te una mea contentū. Tu uero age, quod scribis, de Faberio: in eo enim totum est positum id, quod cogitamus. quae cogitatio si non incidisset (mihi crede istuc, ut caetera) non laborarem. quam ob rem, ut facis (istuc. n. addi nihil potest) urge, insta, perfice. Dicaearchi περὶ ψυχῆς utrosque uelim mittas, & καταβάσεως. τριπολιτικὸν non inuenio, & epistolam eius, quam ad Aristoxenum misit. treis eos libros maxime nunc uellem: apti essent ad id, quod cogito. Torquatus Romae est. iussi, ut tibi daretur. Catulum, & Lucullum, ut opinor, antea. his libris noua procemia sunt addita, quibus eorum uterque laudatur. eas literas uolo habeas. & sunt quaedam alia. & quod ad te de decem legatis scripsi, parū intellexti, credo, quia διὰ σημείων scripseram: de C. Tuditano enim quaerebam, quem ex Hortensio audieram fuisse in decem: eum uideo in Libonis Praetorem L. Popilio P. Rupilio Coss. annis XIIII ante, q̄ Praetor factus est, legatus esse potuisset: nisi admodum sero Quaestor est factus: quod non arbitror: uideo enim, Curules magistratus eum legitimis annis perfacile cepisse. Posthumium autem, cuius statuam in Isthmo meminisse te dicis, sciebam fuiße. is autem est, qui cum Lucullo fuit, quem tu mihi addidisti. sanè ad illum σύλλογον personam idoneam. uidebis igitur, si poteris, caeteros, ut possimus πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις. negligentiam miram. semel ne putas mihi dixisse Balbum, & Faberium, professionem relatam? quin etiam eorum iussu

miſeram,qui profiteretur : ita enim oportere dicebant. profeſſus eſt Philotimus libertus.noſti credo librarium: ſed ſcribis,& quidem confectum. Ad Faberium, ut tibi placet,literas miſi . cum Balbo autē puto te aliquid feciſſe H. in Capitolio . in Virgilio mihi nulla eſt δυσωπία : nec enim eius cauſa ſanè debeo . & ſi emero, quid erit,quod poſtulet ? ſed uidebis,ne is cum ſit in Africa,ut Celius. De nomine tu uidebis cum Cuſpio : ſed, ſi Plācus deſtinat,tum haberes difficultatem . te ad me uenire uterque noſtrum cupit : ſed iſta res nullo modo relinquēda eſt. Othonem ꝙ ſperas poſſe uinci, ſanè bene narras . de æſtimatione,ut ſcribis,cum agere cœperimus : & ſi nihil ſcripſit,niſi de modo agri. Cū Piſone, ſiquid poterit. Dicæarchi librum accepi: καταβάσεως expecto . negotium dederis . reperies ex eo libro,in quo ſunt S. C. Cn. Cornelio,& L. Coss.de Tuditano autem,quod putas,εὔλογον eſt,tum illum,quoniam fuit ad Corinthū : non enim temere dixit Hortenſius,aut Quæſtorē,aut Tribunū mil.idq́; potius fuiſſe credo . ſed tu de Antiocho ſcire poteris. uide etiā,quo anno Quæſtor,aut Tribunus mil.fuerit : ſi neutrum,eodē in præf. aut cōtuber.fuerit,modo fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur.lupus in fabula : uenit.n.ad me, & quidē id temporis,ut retinēdus eſſet: ſed ego ita egi, ut nō ſcinderē penulā : memini enim tui:& multi erāt, nosq́; imparati . quid refert ? paulo poſt C.Capito cum T. Carrinate . horum ego uix attigi penulam: tamē remanſerunt. cecidit belle . ſed caſu ſermo à Capitone de Vrbe augenda , à ponte Muluio Tyberim duci ſecundum montes Vaticanos , campum Martium co-

ædificari, illum autem campum Vaticanum fieri quasi Martium campum. quid ais, inquam? at ego ad tabulam, ut si recte possem Scapulanos hortos. caue facias, inquit: nam ista lex perferetur: uult enim Cæsar: audire, me facile passus sum: fieri autem, moleste fero. sed tu quid ais? quanquam quid quæro? nosti diligentiam Capitonis in rebus nouis perquirendis: non cócedit Camillo. facies igitur me certiorem de Idibus: ista enim me res adducebat: eò adiunxeram cæteras: quas consequi tamen biduo, aut triduo post facile potero. te tamen in uia confici minime uolo. quin etiam Dionysio ignosco. de Bruto quod scribis, feci, ut ei liberum esset, quod ad me attineret: scripsi enim ad eum heri Idibus Maij, eius opera mihi nihil opus esse. Asturam ueni VIII. Cal. Iul. uitandi enim caloris causa Lanuuij treis horas acquieueram. tu uelim, si graue non erit, efficias, ne ante Nonas mihi illuc ueniendum sit. id potes per Egnatium Maximum. illud in primis cum Publilio me penè absente conficies. de quo quæ fama sit, scribes. id populus curat scilicet. non mehercule arbitror: etenim hæc decantata erat fabula: sed complere paginam uolui. quid plura? ipse enim adsum, nisi quid tu prorogas: scripsi enim ad te de hortis. Ò rē indignam. gentilis tuus Vrbem auget: quam hoc biennio primum uidit: & ei parum magna uisa est, quæ etiam ipsum capere potuerit. hac de re igitur expecto literas tuas. Varroni scribis, te, simulac uenerit. dati igitur iam sunt, nec tibi integrum est, hui si scias quanto periculo tuo: aut fortasse literæ meæ te retardarunt, sed eas nondum legeras, cum has proximas

ſcripſiſti. ſcire igitur aueo, quomodo res ſe habeat.

DE Bruti amore, ueſtráq; ambulatione, & ſi mihi nihil noui affers, ſed idem, quod ſæpe, tamen hoc audio libentius, quo ſæpius, eóq; mihi iucundius eſt, quòd tu eo lætaris, certiusq; eo eſt, quod à te dicitur. Has alteras hodie literas. de Xenonis nomine, et de Epeiroticis XL. nihil poteſt fieri nec commodius, nec aptius, quàm ut ſcribis. id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. noui nihil ſanè, niſi Hircium cum Quinto acerrime pro me litigaſſe, omnibus eum locis facere, maximéq; in conuiuijs: cum multa de me, tum redire ad patrem. nihil autem habeo ἀξιοπίστως dici, quàm alieniſſimos nos eſſe à Cæſare: fidem nobis habendam non eſſe, me uero etiam cauendum φοβερὸν ἦν, niſi uiderem ſcire Regem, me animi nihil habere: Ciceronem uero meum uexari, ſed id quidem arbitratu ſuo.

Laudationem Porciæ gaudeo me ante dediſſe Leptæ tabellario, quàm tuas acceperim literas. eam tu igitur, ſi me amas, curabis, ſi modo mittetur, iſto modo mittendam Domitio, & Bruto. De gladiatoribus, de cæteris, quæ ſcribis ἀνεμοφόρητα, facias me quotidie certiorem uelim, ſi tibi uidetur, appelles Balbum, & Offilium de auctione proſcribenda. equidem locutus ſum cum Balbo. placebat puto conſcripta habere Offilium omnia. habet & Balbus. ſed Balbo placebat, propinquum diem, & Romæ: ſi Cæſar moraretur, poſſe in diem diem differri. ſed is quidem adeſſe uidetur. totũ igitur conſidera: placet enim Veſtorio.

ANTE lucem cum ſcriberem contra Epicureos, de eodem oleo, & opera exaraui neſcio quid ad te, & ante

lucem dedi. deinde cum somno repetito simul cum sole experrectus essē, datur mihi epistola à sororis tuæ filio, quam ipsam tibi misi, cuius est principium non sine maxima contumelia, sed fortasse ὀυκ ἐπέσησεν. est autem sic. EGO enim non probo quicquid non belle in te dici potest. posse uult in me multa dici non belle, sed ea se negat approbare. hoc quicquam pote esse impurius? iam cætera leges (misi enim ad te) iudicabisq;. Bruti nostri quotidianis, assiduisq; laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renuntiauerūt, commotum
* istum aliquando, scripsisti aliquid ad me, credo, et ad te: idq; ut sciam, facies: nam ad patrem de me quid scripserit, nescio. de matre quā pie? VOLVERAM, inquit, ut quamplurimum tecum essem, conduci mihi domum: & id ad te scripserā: neglexisti. ita minus multum unà erimus: nam ego istam domū uidere non possum: qua de causa, scis. Hanc autem causam pater odium matris esse dicebat. nunc me iuua mi Attice consilio; πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, id est utrum aperte hominem asperner, ac respuam ἢ σκολιᾶς ἀπάτας: ut enim Pindaro, sic δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν. omnino moribus meis illud aptius, sed hoc fortasse tēporibus. tu autē, quod ipse tibi suaseris, idē mihi persuasū putato.

EQVIDEM uereor maxime, ne in Tusculano opprimar. in turba hæc essent faciliora. utrum igitur Asturæ? quid Cæsar subito? iuua me, quæso, consilio: utar eo, quod tu decreueris.

O INCREDIBILEM uanitatem: ad patrem domo sibi carendum propter matrem plenam pietatis. hic autem iam languescit, et ait tibi illum iure iratū: sed utar

tuo consilio: σκολιὰ enim tibi uideo placere. Romam, ut censes, ueniam, sed inuitus; ualde enim in scribendo hæreo. Brutum, inquis, eadem. scilicet: sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret: nec enim inde uenit, unde mallem: neq; diu abfuit: neq; ullam literam ad me. sed tamē scire aueo, qualis ei totius itineris summa fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea scripsi, uelim mittas, * & maxime φαίδρου περὶ θεῶν & ΓΛΑΙΔΟC. ita ne nuntiat Brutus illum ad bonos uiros ἐυαγγέλια? sed ubi eos? nisi forte se suspendit. hic autem, ut fultum est. ubi igitur φιλοτέχνημα illud tuum, quod uidi in Parthenone? Alam, & Brutum. sed quid faciant? illud optime, ꝙ ne is quidem, qui omniū flagitiorum auctor, bene de nostro. at ego uerebar, ne etiam Brutus eum diligeret: ita enim significarat ijs literis, quas ad meas. at uellem aliquid degustasse de fabulis. sed coràm, ut scribis. & si quid mihi auctor es, aduolo ne, an maneo? equidem & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo, ad quem, ut audio, pater hodie ad saxa Acrimonia. mirum, quàm inimicus ibat, ut ego obiurgarem. sed ego ipse κέφφομαι. itaq; posthac. tu tamen uide, quid de aduentu meo censeas, & τὰ ἄλλα. cras, si perspici potuerint, mane statim, ut sciam. ego uero Quinto epistolam ad sororem misi, cum ille quereretur filio cum matre bellum, & se ob eam causam domo cessurum filio diceret. dixi, illum commodas ad matrem literas, ad te nullas. ill: alterum mirabatur: de te autem suam culpam, quòd sæpe grauiter ad filium scripsisset de tua in illum iniuria. quod autem relanguisse se dicit, ego ei tuis literis lectis σκολιοῦς ἀπάτους significaui me non fore: tum enim

* mentio Canai. omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed, ut scribis, ratio est habenda grauitatis, & utriusque nostrum idem consilium esse debet: & si in mea grauiores iniuriæ, & certe notiores. si uero etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio est. sed coràm: magna enim res, & multæ cautionis. cras igitur, nisi quid à te commotus.

VENIT ille ad me, καὶ μάλα κατηφής. et ego, σὺ δ' ἔτι σύννους? rogas, inquit? quòd iter instet, & iter ad bellum, idq; tum periculosum, tum etiam turpe. quæ uis igitur, inquam? æs, inquit, alienum, & tamen ne uiaticum quidem. hoc loco ego sumpsi quiddam de tua eloquentia: nam tacui. at ille, sed me maxime angit auunculus. quidnã, inquam? ꝙ mihi, inquit, iratus est. cur pateris, inquam? malo enim ita dicere, q̃ cur committis? non patiar, inquit: causam.n.tollam. & ego, rectissime quidem. sed, si graue nõ est, uelim scire, quid sit causæ. quia, dum dubitabam, quam ducerem, non satisfaciebam matri: ita ne illi quidem. nunc nihil mihi tanti est. faciam, quod uolunt. feliciter uelim, inquam, teq; laudo: sed quãdo? nihil ad me, inquit, de tempore, quoniã rem probo. at ego, inquam, censeo prius, q̃ proficiscaris. ita patri quoq; morem gesseris. faciam, inquit, ut censes. hic dialogus sic conclusus est. Sed heus tu, diem meum scis esse III. Non.Ian. aderis igitur. scripseram iam. ecce tibi orat Lepidus, ut ueniam (opinor Augures nihil habere) ad templum afflandum Saturni ἀσπόνδου. uidebimus te igitur. ego uero utar prorogatione diei: tuq; humanissime fecisti, qui me certiorẽ feceris, atq; ita, ut eo tempore acciperem literas, quo non

expectarem, tuq; ut ab ludis scriberes. sunt omnino mihi quædam agenda Romæ: sed consequemur biduo post.

S VAVES tuas literas: & si acerba pompa: ueruntamen scire omnia nō acerbum est, uel de Cotta. populum uero præclarum, quòd propter malum uicinum ne uictoriæ quidē plauditur. Brutus apud me fuit: cui quidem ualde placebat, me aliquid ad Cæsarem. annueram, sed pompam uideret. tu tamen ausus es Varroni dare. expecto, quid iudicet. quando autem perleget? De Attica probo. est quiddam etiam animum leuari tum spectatione, tum etiam religionis opinione, & fama. Cottam mihi uelim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Cascā. Brutus mihi T. Ligarij uerbis nuntiauit, quòd appelletur L. Curfidius in oratione Ligariana, erratum esse meum, sed, ut aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. sciebam, Curfidium pernecessarium Ligariorum: sed eum uideo ante esse mortuum. da igitur quæso negotium Pharnaci, Antæo, Saluio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur.

F VIT apud me Lamia post discessum tuum, epistolamq; ad me attulit missam sibi à Cæsare: quæ quanquam ante data erat, q̄ ille Diocharinæ, tamen planè declarabat, illum ante ludos Romanos esse uenturum. in qua extrema scriptum erat, ut ad ludos omnia pararet, nèue cōmitteret, ut frustra ipse properasset. prorsus ex his literis non uidebatur esse dubium, quin ante eam diem uenturus esset. itemq; Balbo, cum eam epistolam legisset, uideri Lamia dicebat. dies feriarum mihi additos uideo; sed quàm multos, fac, si me amas, sciam. de Babio poteris, et de altero uicino Egnatio. Quod me hortaris, ut

eos dies consumam in philosophia explicanda: currentem tu quidem: sed cum Dolabella uiuendum esse istis diebus uides. quod nisi me Torquati causa teneret, satis erat dierum, ut Puteolos excurrere possem, & ad tempus redire. Lamia quidem à Balbo (ut uidebatur) audiuerat, multos numos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimum diuidi: magnum pondus argenti: auctionem, præter prædia, primo quoque tempore fieri oportere. scribas ad me uelim, quid tibi placeat. equidem, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentiorem, nec officiosiorem facile delegissem Vestorio: ad quem accuratissimas literas dedi, quod idem te fecisse arbitror. mihi quidem hoc satis uidetur. tu quid dicis? unũ enim pungit, ne negligentiores esse uideamur. expectabo igitur tuas literas.

POLLEX quidem, ut dixerat, ad Idus Sext. ita mihi Lanuuij pridie Iduum præsto fuit, sed planè pollex, non index. cognosces igitur ex ipso. Balbum conueni: Lepta enim de sua ui in curatione laborans, me ad eũ perduxerat. in eo autem Lanuino, quod Lepido tradidit. ex eo hoc primum. paulo ante acceperã eas literas, in quibus magnopere confirmat, ante ludos Romanos. legi epistolam. multa de meo Catone: quem sæpissime legendo se dicit copiosiorem factum: Bruti Catone lecto se sibi uisum disertum. ex eo cognoui cretionem Cluuij (ò Vestorium negligentem) liberam, testibus præsentibus sexaginta duobus. metuebam, ne ille arcessendus esset. nũc mittendum est, ut meo iussu cernat. idem igitur Pollex etiam de hortis Cluuianis egit cum Balbo liberalius: se enim statim ad Cæsarem scripturum: Cluuium autem

à T. Hordeonio legare & Terentiæ HS L ↄ ↄ ↄ, & sepulchro, multisq; rebus, nihil à nobis. subaccusa quæso Vestorium. quid minus probandũ, quàm Plotium unguentarium per suos pueros omnia tanto ante Balbo, illum mihi ne per meos quidem. De Cosinio doleo. dilexi hominem. Quinto delegabo, siquid æri meo alieno superabit, & emptionibus, ex quibus mihi etiã æs alienum faciendũ puto. De domo Arpini nihil scio. Vestorium, nil est, quod accuses: iam enim obsignata hac epistola, noctu tabellarius noster uenit, & ab eo literas diligenter scriptas attulit, & exemplum testamenti.

POSTEAQVAM abs te Agamemno, non ut uenirem (nam id quoque fecissem, nisi Torquatus esset) sed ut scriberem, tetigit, omisi ea, quæ in manibus habebam, abieci, quod iusseras edolaui. tu uelim è Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias: turpe est enim nobis illum, qualiscunque est, hoc primo anno egere. post moderabimur diligentius. idem Pollex remittendus est, ut ille cernat. planè Puteolos non fuit eundum, cum ob ea, quæ ad te scripsi, tum quòd Cæsar adest. Dolabella scribit, se ad me postridie Iduum. ò magistrum molestum. Lepidus ad me heri uesperi literas misit Antio: nam ibi erat: habet enim domum, quam nos uendidimus. rogat magnopere, ut sim Calendis in senatu, me & sibi, & Cæsari uehementer gratum esse facturum. puto equidem nihil esse: dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius, quoniam Balbus est æger. sed tamen malim uenire frustra, q̃ desiderari, si opus esset: moleste ferrem postea. itaq; hodie Antij, cras ante meridiem domi. tu uelim (nisi te impediuisti) apud nos prid. Cal.

cum Pilia. Te spero cum Publilio confecisse. equidem Calendis in Tusculanum recurram: me enim absente omnia cum illis trásigi malo. Quinti fratris epistolam ad te misi, non satis humane illam quidem respondentem meis literis, sed tamen quod tibi satis sit, ut equidem existimo: tu uidebis. Heri nescio quid in strepitu uideor exaudisse, cum diceres te in Tusculanum uenturum: quod utinam, iterum utinam, tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, siquid sibi opus sit, accurram: mortuus enim Babulius. Cæsar opinor ex uncia, & si nihil adhuc. sed Lepta ex triente. ueretur autem, ne non liceat tenere hæreditatem, ἀλόγως omnino, sed ueretur tamen. is igitur si accierit, accurram: sin minus, haud ante, quàm necesse erit. tu Pollicem, cum poteris.

LAVDATIONEM Porciæ tibi misi correctam: ac eo properaui, ut, si forte aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. id, si tibi erit cómodum, magnopere cures uelim. & uelim M. Varronis, & Lollij mittas laudationem, Lollij utiq;: nam illam legi: uolo tamen regustare: quædam enim uix mihi credo legisse. Atticæ primum salutem, quam equidem ruri esse arbitror. multam igitur salutem & Piliæ. De Tigellio, siquid noui. qui quidem, ut mihi Gallus Fabius scripsit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquissimam, me Phameæ defuisse, cum eius causam recepissem, quam quidem receperam contra pueros Octauios Cn. F. non libenter: sed Phameæ causa uolebam: erat enim, si meministi, in Consulatus petitione per te mihi pollicitus, siquid opus esset: quod ego perinde tuebar, ac si usus essem. is ad me uenit, dixitq; iudicem operam dare sibi constituisse eo die

ipſo, quo de Seſtio noſtro lege Pompeia in conſilium iri neceſſe erat: ſcis enim dies illorum iudiciorum præſtitutos fuiſſe. reſpondi, non ignorare eum, quid ego deberem Seſtio: quem uellet alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei nó defuturum. ita tum ille diſceſſit iratus. puto me tibi narraſſe. non laboraui ſcilicet, nec hominis alieni iniuſtiſſimam iracundiam mihi curandam putaui. Gallo autem narraui, cum proxime Romæ fui, quid audiſſem, neq; nominaui Balbum minorem. habuit ſuum negotium Gallus, ut ſcribit. ait illum me animi conſcientia, quòd Phameam deſtituiſſem, de ſe ſuſpicari. quare tibi hactenus mando, de illo noſtro, ſiquid poteris, exquiras. de me nequid labores. eſt bellum, aliquẽ libenter odiſſe, & quemadmodũ non omnibus ſeruire. etſi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi iſti ſeruiunt, ſi obſeruare ſeruire eſt.

ADMONITVS quibuſdam tuis literis, ut ad Cæſarem uberiores literas mitterem, inſtituerã, cum mihi Balbus nuper in Lanuino dixiſſet, ſe, & Oppium ſcripſiſſe ad Cæſarem, me legiſſe libros contra Catonem, & uehementer probaſſe. conſcripſi de his ipſis libris epiſtolam Cæſari, quæ deferetur ad Dolabellam: ſed eius exemplum miſi ad Oppium, & Balbum, ſcripſiq; ad eos, ut tum deferri ad Dolabellam iuberent meas literas, ſi ipſi exemplum probaſſent. ita mihi reſcripſerunt, nihil unquam ſe legiſſe melius: epiſtolamq; meam iuſſerunt dari Dolabellæ. Veſtorius ad me ſcripſit, ut iuberẽ mancipio dari ſeruo ſuo pro mea parte Hetereio cuidam fundum Brinnianum, ut ipſe ei Puteolis recte mancipio dare poſſet. eum ſeruum, ſi tibi uidebitur, ad me mittes: opinor enim ad te etiam ſcripſiſſe Veſtorium. De ad-

uentu Cæsaris idem, quod à te, mihi scriptum est ab Oppio, et Balbo. Miror te nihil dum cum Tigellio, uel ut hoc ipsum quantum acceperit. prorsus aueo scire, nec tamen floccifacio. Quæris, quid cogitem de obuiã itione. quid censes, nisi Alsium? & quidem ad Murenam de hospitio scripserã. sed opinor cum Matio profectum. Sallustius igitur urgebitur. Scripto iam superiore uersiculo Eros mihi dixit, sibi Murenam liberalissime respondisse. eo igitur utamur: nam Silius culcitras nõ habet. Dida autem (opinor) hospitibus totã uillam cõcessit.

AD Cæsarem quam misi epistolam, eius exemplum fugit me tum tibi mittere: nec id fuit, quod suspicaris, ut me puderet tui, ne ridicule Micillus. nec mehercule scripsi aliter, ac si πρὸς ἴσον ὅμοιόνq; scriberem: bene enim existimo de illis libris, ut tibi cordm. itaque scripsi & ἀκολακεύτως, & tamen sic, ut nihil eum existimem lecturum libentius. De Attica nunc demum mihi est exploratum. itaque ei de integro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimum: nam pendeo animi. Narrabo tibi: Quintus cras, sed ad me, an ad te, nescio. mihi scripsit Romam VIII. Cal. sed misi, qui inuitaret. & si hercle iam Romam ueniendũ est, ne ille ante aduolet.

HOSPITEM mihi tam grauem ἀμεταμέλητον: fuit enim periucunde. sed cum secũdis Saturnalibus ad Philippum uesperi uenisset, uilla ita completa militibus est, ut uix triclinium, ubi cœnaturus ipse Cæsar esset, uacaret, quippe hominum ∞∞. sanè sum cõmotus, quid futurum esset postridie. ac mihi Barba Cassius subuenit: custodes dedit. castra in agro, uilla defensa est. ille

tertijs Saturnalibus apud Philippum ad horā VII. nec quenquam admisit. rationes opinor cum Balbo. inde ambulauit in litore. post horā VIII. in balneum. tum audiuit. de Mamurra non mutauit. unctus est, accubuit, ἐμετικὴν agebat. itaque & edit, & bibit ἀδεῶς, & iucunde: opipare sanè, & apparate: nec id solum, sed bene, cocto, condito, sermone bono, &, si quæris, libenter. præterea tribus triclinijs accepti οἱ περὶ αὐτὸν ualde copiose. libertis minus lautis, seruisq; nihil defuit: nam lautiores eleganter accepti. quid multa? homines uisi sumus: hospes tamen non is, cui diceres: amabo te, eodem ad me cum reuertere. semel satis est. σπουδαῖον οὐδὲν in sermone, φιλόλογα multa. quid quæris? delectatus est, & libenter fuit. Puteolis se aiebat unum diem fore, alterum ad Baias. habes hospitium, siue ἐπισταθμείαν: odiosam mihi duxi, non molestam. ego paulisper hic, deinde in Tusculanum. Dolabellæ uillam cum præteriret, omnis armatorum copia dextra sinistra ad equum, nec usquam alibi. hoc ex Nicia. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XIIII.

CICERO ATTICO S.

D IVERTI ad illum, de quo tecum mane. nihil perditius, explicari rē non posse: etenim, si ille tali ingenio exitū non reperiebat, quis nunc reperiet? quid quæris? periysse omnia aiebat. quod haud scio an ita sit. uerum ille gaudens, affirmatq́; minus diebus XX. tumultum Gallicum. in sermonem se post Idus Martij, præterquam Lepidi, uenisse nemini. ad summam, non posse istæc sic abire. ò prudentem Oppium, qui nihilo minus illum desiderat, sed loquitur nihil, quod quenquam bonum offendat. sed hæc hactenus. Tu quæso quicquid noui (multa autem expecto) scribere ne pigrere, in his, de Sexto satis ne certum, maxime autem de Bruto nostro: de quo quidem ille, ad quem diuerti, Cæsarem solitum dicere: magni refert, hic quid uelit: sed quicquid uult, ualde uult: idq́; eum animaduertisse, cum pro Deiotaro Niceæ dixerit: ualde uehementer eum uisum, & libere dicere. atque etiam (ut enim quicq; succurrit, libet scribere) proxime, cum Sestij rogatu apud eū fuissem, expectaremq́; sedens quoad uocarer, dixisse eum, ego dubitem, quin summo in odio sim, cum M. Cicero sedeat, nec suo cómodo me conuenire possit? atqui, si quisquam est facilis, hic est: tamen nō dubito, quin me male oderit. hæc, & eiusmodi multa.

sed ad

ſed ad propoſitum. quicquid erit, nõ modo magnũ, ſed etiam paruũ, ſcribes. equidem nihil intermittã. Vale.

CICERO ATTICO S.

TVAS à te accepi epiſtolas heri. ex priore theatrum, Publiumq; cognoui, bona ſigna conſentientis multitudinis. plauſus uero L. Caſſio datus, etiã facetus mihi quidem uiſus eſt. altera epiſtola de Madaro ſcripta. apud quem nullum σαλάκωμα, ut putas: proceſſi enim, ſed minus diu: eius ſermone enim ſum retentus. quod autem ad te ſcripſeram, obſecro, fortaſſe id eiuſmodi eſt. aiebat Cæſarem ſecum, quo tempore Seſtij rogatu ueni ad eum, cum expectarem ſedens, dixiſſe. ego nunc tam ſim ſtultus, ut hunc ipſum facilem hominem putem mihi eſſe amicum, cum tandiu ſedens meum commodum expectet? habes igitur φαλάκρωμα inimiciſſimum otij, id eſt Bruti. In Tuſculanum hodie, Lanuuij cras, inde Aſturæ cogitabam. Piliæ paratum eſt hoſpitium: ſed uellem Atticam. uerum tibi ignoſco. quarum utrique ſalutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

TRANQVILLAE quidem tuæ literæ: quòd utinã diutius: nam Matius poſſe negabat. ecce autem ſtructores noſtri ad frumentum profecti, cum inanes rediſſent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari: πανικὸν certe: ſcripſiſſes enim. Corumbus Balbi nullus adhuc, &

mihi notum nomen: bellus enim esse dicitur architectus.

Ad obsignãdum tu adhibitus non sine causa uideris: uolunt enim nos ita putare: nescio, cur non animo quoque sentiant. sed quid hæc ad nos? odorare tamen Antonij διάθεσιν. quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quàm quicquam mali cogitare. tu, siquid pragmaticon habes, scribe. sin minus, populi ἐπισημασίαν, & mimorum dicta perscribito. Piliæ, & Atticæ salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVNC quid putas me Lanuuij? at ego te istic quotidie aliquid noui suspicor. tument negotia: nam cum Matius, quid censes cæteros? equidem doleo, quod nunquam in nulla ciuitate accidit, non unà cum libertate Remp. recuperatam. horribile est, quæ loquantur, quæ minitentur. ac uereor Gallica etiam bella, ipse Sextus quò euadat. sed omnia licet concurrant, Idus Martiæ consolantur. nostri autem ἥρωες, quod per se ipsos confici potuit, gloriosissime, & magnificentissime confecerunt. reliquæ res opes, & copias desiderant: quas nullas habemus. hæc ego ad te, ut, siquid noui (nã quotidie aliquid expecto) confestim ad me: & si noui nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitti literulas: equidem non committam. Vale.

CICERO ATTICO S.

SPERO tibi iam esse, ut uolumus, quoniam quidẽ ἐσιτίγησας q̃ leuiter commotus esses: sed tamen uelim scire,

quid agas. signa bella, quòd Caluena moleste fert, se suspectum esse Bruto. illa signa non bona, si cum signis legiones ueniunt è Gallia. quid tu illas putas, quæ fuerunt in Hispania? non'ne idem postulaturas? quid eas, quas Annius transportauit? Caninium uolui, sed μνημονικὸν ἁμάρτημα, ab aleatore φυρμὸς πολύς. nam ista quidem Cæsaris libertorum coniuratio facile opprimeretur, si recta saperet Antonius. meam stultam uerecundiam, qui legari noluerim ante res prolatas, ne deserere uiderer hunc rerum tumorem: cui certe, si possem mederi, deesse nō deberem: sed uides magistratus: siquidem magistratus illi sunt: uides tamen tyranni satellites in imperijs: uides eiusdem exercitus: uides in latere ueteranos: quæ sunt εὐρίπιστα omnia: eos autem, qui orbis terræ custodijs non modo septi, uerum etiam magni esse debebant, tātummodo laudari, atque amari, sed parietibus contineri. atque illi quoquo modo beati: ciuitas misera. sed uelim scire, quid aduentus Octauij, num qui concursus ad eum, num quæ νεωτερισμοῦ suspicio. non puto equidē. sed tamen, quicquid est, scire cupio. hæc scripsi ad te proficiscēs Astura III. Id. Vale.

CICERO ATTICO S.

PRID. Id. *Fundis accepi tuas literas cœnans. primum igitur, melius esse: deinde, meliora te nuntiare: odiosa illa enim fuerant, legiones uenire. nam de Octauio susq;, deq;. expecto, quid de Mario: quem quidem ego sublatum rebar à Cæsare. Antonij colloquium cū heroibus nostris pro re nata nō incōmodū. sed tamen*

adhuc me nihil delectat præter Idus Martij. nam quoniam Fundis ſum cum Ligure noſtro, diſcrucior Seſtilij fundum à Verberone Curtilio poſſideri. quod cum dico, de toto genere dico: quid enim miſerius, quàm ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? etiam ne Conſules, & Tribunos pl. in biennium, quos ille uoluit? nullo modo reperio, quemadmodum poſſim πολιτεύεσθαι: nihil enim tam σόλοικον, quàm τυραννοκτόνους in cœlo eſſe, tyranni facta defendi. ſed uides Conſules: uides reliquos magiſtratus, ſi iſti magiſtratus: uides languorem bonorum. exultant lætitia in municipijs: dici enim non poteſt, quantopere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant uerba mea de re: nec ulla interea decreta: ſic enim πεπολιτεύμεθα, ut uictos metueremus. hæc ad te ſcripſi appoſita ſecunda menſa. plura, & πολιτικώτερα poſtea: & tu, quid agas, quidq; agatur.

Poſtridie Iduum Paulum Caietæ uidi. is mihi de Mario, & de Rep. alia quædam ſanè peſſima: à te ſcilicet nihil: nemo enim meorum. ſed Brutum noſtrum audio uiſum ſub Lanuuio. ubi tandem eſt futurus? nam cũ reliqua, tum de hoc ſcire aueo omnia. ego è Formiano exiens XVII. Cal. ut inde altero die in Puteolanum, ſcripſi hæc. À Cicerone mihi literæ ſanè πεπυκνωμέναι, & bene longæ. cætera autem uel fingi poſſunt: πῖνος literarum ſignificat doctiorem. nunc magnopere à te peto, de quo ſum nuper tecum locutus, ut uideas, nequid ei deſit. id cum ad officium noſtrum pertinet, tum ad exiſtimationem, & dignitatem, quod idẽ intellexi tibi uideri omnino. ſi ergo eſt, uolo menſe Quintili in Græciam. ſunt omnia faciliora. ſed cum

ſint ea tempora, ut certi nihil eſſe poſſit, quid honeſtum mihi ſit, quid liceat, quid expediat: quæſo da operam, ut illum quamhoneſtiſſime copioſiſſiméq; tueamur. hæc, & cætera, quæ ad nos pertinebunt, ut ſoles, cogitabis, ad meq;, aut quod ad rem pertineat, aut, ſi nihil erit, quod in buccam uenerit, ſcribes.

TV ME iam rebare, cum ſcribebas, in agris eſſe noſtris: at ego accepi XVII. Cal. in diuerſoriolo Sinueſſano tua literas. De Mario probe. & ſi doleo L. Craſſi nepotem. optime, tam etiam Bruto noſtro probari Antonium. nam quod Iuniam ſcribis moderate, & amice ſcriptas literas attuliſſe: mihi Paulus dedit ad ſe à fratre miſſas, quibus in extremis erat, ſibi inſidias fieri, ſe id certis auctoribus comperiſſe. hoc nec mihi placebat, & multo illi minus. Reginæ fuga mihi non moleſta. ſed Clodia quid egerit, ſcribas ad me uelim. De Bizantiys curabis, ut cætera: & Pelopem ad te arceſſe. ego, ut poſtulas, Baiana negotia, chorumq; illum, de quo ſcire uis, cum perſpexero, tum ſcribam, nequid ignores. quid Galli, quid Hiſpani, quid Sextus agat, uehementer expecto. ea ſcilicet tu declarabis, qui cætera. Nauſeolam tibi tum cauſam otij dediſſe facile patiebar: uidebar enim mihi legenti tuas literas requieſſe pauliſper. De Bruto ſemper ad me omnia perſcribito, ubi ſit, quid cogitet: quem quidem ego ſpero iam tutò uel ſolum tota Vrbe uagari poſſe. ueruntamen de Rep. multa cognoui ex tuis literis: quas quidem multiiuges accepi uno tẽpore à Veſtorij liberto. ad ea autem, quæ requiris, breui reſpondebo. primum uehementer me Cluuiana delectant. ſed quod quæris, quid arceſſerim Chryſippum:

tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæ rimas agũt: itaque non solum inquilini, sed mures etiam migrauerunt. hanc cæteri calamitatem uocant, ego ne incommodum quidem. ò Socrates, ò Socratici uiri, nunquã uobis gratiam referam. Dij immortales, quàm mihi ista pro nihilo. sed tamen ea ratio ædificandi initur, consiliario quidem, & auctore Vestorio, ut hoc damnum quæstuosum sit. hic turba magna est, eritq́; , ut audio, maior: duo quidem quasi designati Consules. ò Dij boni, uiuit tyrannis, tyrannus occidit? eius interfecti morte lætamur, cum facta defendimus? itaq; q̃ seuere nos M. Curtius accusat, ut pudeat uiuere: neq; iniuria: nam mori milies præstitit, q̃ hæc pati, quæ mihi uidentur habitura etiam uetustatem. & Balbus hic est, multumq́; mecum: ad quem à Vetere literæ datæ prid. Cal. Ian. cum à se Cæcilius circunsideretur, & iam teneretur, uenisse cum maximis copijs Pacorum Parthum: ita sibi esse eum ereptum multis suis amissis: in qua re accusat Volcatium. ita mihi uidetur bellum illud instare. sed Dolabella, & Nicias uiderint. idem Balbus meliora de Gallia XXI. die literas habebat: Germanos, illasq́; nationes re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hircio, se, quod imperatũ esset, esse facturos. quid q̃ris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat.

I ITA'NE uero? hoc meus, & tuus Brutus egit, ut Lanuuij esset? ut Trebonius itineribus deuijs proficisceretur in prouinciam? ut omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Cæsaris plus ualerent, quàm si ipse uiueret? meministi ne clamare illo ipso primo Capitolino die? senatum in Capitolium à Prætoribus uocari? Dij immor-

tales, quæ tum opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam sat bonis, fractis latronibus. Liberalia tu accusas. quid fieri tum potuit? iam pridem perieramus. meministi ne te clamare causam perijsse, si funere elatus esset? at ille etiam in foro combustus, laudatusq; miserabiliter: seruiq;, et egentes in tecta nostra cum facibus immissi. quæ deinde? ut audeant dicere, tu ne contra Cæsaris nutum? hæc, & alia ferre non possum. itaque γῆν pro γῆς cogito. tua tamen ὑπηνέμιος nausea iam ne planè abijt? mihi quidem ex tuis literis coniectãti ita uidebatur. redeo ad te: Bassos, Scæuas, Frangones, hos tu existimas confidere se illa habituros stãtibus nobis, in quibus plus uirtutis putarunt, quàm experti sunt? pacis isti scilicet amatores, & non latrocinij auctores. at ego cum tibi de Curtilio scripsi, Sestilianoq; fundo, scripsi de Censorino, de Messala, de Plãco, de Posthumio, de genere toto. melius fuit perijsse illo interfecto, quod nunquã accidisset, quàm hæc uidere. Octauius Neapolim uenit XIIII. Cal. ibi eum Balbus mane postridie: eodemq; die mecum in Cumano: illum hæreditatem aditurum. sed, ut scribis, ῥιξόθεμιν magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res est, ut debet, eritq; curæ. Quid quæris, iam ne ad centena Cluuianum? aduentare uidetur: sed primo anno LXXX. detersimus. Quintus pater ad me grauia de filio, maxime ꝙ matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. ardenteis in eum literas ad me misit. ille autem quid agat, si scis, neque dum Roma es profectus, scribas ad me uelim, & hercule siquid aliud. uehementer delector tuis literis. Vale.

CICERO ATTICO S.

NVDIVSTERTIVS dedi ad te epistolam longiorem. nunc ad ea, quae proxime. uelim mehercule, Asturae Brutus. ἀκολασίαν istorum scribis. an censebas aliter? equidem etiam maiora expecto. cum equidem concionem lego de tanto uiro, de clarissimo ciue, ferre non queo. & si ista iam ad risum. sed memento: sic alitur consuetudo perditarum concionum: ut nostri illi non heroes, sed Dij futuri quidem in gloria sempiterna sint, sed non sine periculo quidem. uerum illis magna consolatio conscientia maximi, & clarissimi facti: nobis quae? qui interfecto Rege liberi non sumus. sed haec fortuna uiderit, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone, quae scribis, iucunda mihi sunt, uelim sint prospera. quòd uero curae tibi est, ut ei suppeditetur ad usum, & cultum copiose, per mihi gratum est: idq; ut facias, te etiam rogo. De Buthrotijs, & tu recte cogitas, & ego non dimitto istam curam, suscipiam omnem etiam actionem, quam uideo quotidie faciliorem. De Cluuiano, quoniam in re mea me ipsum diligentia uincis, res ad centena perducitur. ruina rem non fecit deteriorem, haud scio an iam fructuosiorem. Hic mecum Balbus, Hircius, Pansa. modo uenit Octauius, & quidem in proximam uillam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras mane uadit. Vale.

CICERO ATTICO S.

O' MI Attice, uereor, ne nobis Idus Martiæ nihil dederint præter lætitiam, & odij pœnam, ac doloris. quæ mihi istinc afferuntur? quæ hic uideo? ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. scis, quàm diligam Siculos, & quàm illam clientelam honestam iudicem. multa illis Cæsar, neq; me inuito. & si latinitas eras non ferenda. ueruntamen. ecce autem Antonius accepta grandi pecunia, fixit legem à Dictatore comitijs latam, qua Siculi ciues Romani, cuius rei uiuo illo mentio nulla. quid? Deiotari nostri causa non similis? dignus ille quidem omni regno, sed non per Fuluiam. sexcenta similia. uerum illuc refero. tam claram, tamq; testatam rem, tamq; iustam Buthrotiam non tenebimus aliqua ex parte? & eo quidem magis, quo ista plura. Nobiscum hic perhonorifice, & amice Octauius: quem quidem sui Cæsarem salutabant, Philippus non, itaq; ne nos quidem. quem nego posse bonum ciuem, ita multi circunstant, qui quidem nostris mortem minitantur. negat hæc ferri posse. quid censes, cum Romã puer uenerit, ubi nostri liberatores tuto esse non possunt? qui quidem semper erunt clari, conscientia uero facti sui etiam beati. sed nos (nisi me fallit) iacebimus. itaq; exire aueo, ubi nec Pelopidarum inquit. haud amo uel hos designatos, qui etiam declamare me coegerunt, ut ne apud aquas quidẽ acquiescere liceret. sed hoc meæ nimiæ facilitatis: nam id erat quondam quasi necesse: nunc quoquo modo se res habet, non est item, quàm dudum. nihil habeo, quod ad te scribam: scribo tamen, non

ut delecter meis literis, sed ut eliciam tuas. tu, siquid erit de cæteris, de Bruto utiq; quicquid erit. hæc conscripsi X. Cal. accubans apud Vestorium, hominem remotum à dialecticis, in arithmeticis satis exercitatum. Septimo deniq; die literæ mihi redditæ sunt, quæ erant à te XIII. Cal. datæ: quibus quæris, atq; etiã me ipsum nescire arbitraris, utrũ magis tumulis, prospectuq;, an ambulatione ἀλιτενεῖ delecter. est mehercule, ut dicis, utriusq; loci tanta amœnitas, ut dubitẽ, utra anteponẽda sit:

Ἀλλ' οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν,
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς, εἰσορόωντες
Δείδιμεν, ἐν δοιῇ δὲ σαώσεμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

quamuis enim tu magna, & mihi iucunda scripseris de D. Bruti aduentu ad suas legiones, in quo spem maximam uideo: tamen, si est bellum ciuile futurum, quod certe erit, si Sextus in armis permanebit, quem permansurum esse certò scio, quid nobis faciendum est, ignoro: neq; enim iam licebit, quod Cæsaris bello licuit, neque huc, neq; illuc: quencunq; enim hæc pars perditorum lætatum morte Cæsaris putabit (lætitiam autem apertissime tulimus omnes) hunc in hostium numero habebit. quæ res ad cædem maximam spectat. restat, ut in castra Sexti, aut, si forte, Bruti nos conferamus. res odiosa, & aliena nostris ætatibus, & incerto exitu belli. & nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere,

Τέκνον ἐμὸν, οὔτοι δέδοται πολεμήϊα ἔργα,
Ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

sed hæc fors uiderit, ea, quæ talibus in rebus plus, q̃ ratio potest. nos autem id uideamus, quod in nobis ipsis esse debet, ut, quicquid acciderit, fortiter, & sapienter fera-

mus, & accidisse hominibus meminerimus, nosq; cum multum literæ, tum non minimum Idus *quoq;* Martiæ *consolentur.* Suscipe *nunc meam deliberationem, qua solicitor, ita multa ueniunt in mentem in utranq; partem. proficiscor, ut constitueram, legatus in* Græciam. *cædis impendentis periculum non nihil uitare uideor, sed casurus in aliquam uituperationem, quòd* Reip. *defuerim tam graui tempore. sin autem mansero, equidem uideo in discrimine, sed accidere posse suspicor, ut prodesse possim* Reip. *iam illa consilia priuata sunt, quòd sentio ualde esse utile ad confirmationem* Ciceronis, *me illuc uenire. nec alia causa profectionis mihi ulla fuit, cum consilium cepi legari ab* Cæsare. *tota igitur hac de re, ut soles, siquid ad me pertinere putas, cogitabis.* Redeo *nunc ad epistolam tuam: scribis enim esse rumores, me, ad lacum quod habeo, uenditurum, minusculam uero uillam utique* Quinto *traditurum, uel impenso pretio, quò introducatur, ut tibi* Quintus F. *dixerit, dotata* Aquilia. *ego uero de uéditione nihil cogito, nisi quid, quod magis me delectet, inuenero.* Quintus *autem de emendo nihil curat hoc tempore: satis enim torquetur* debitione dotis: *in qua mirificas* Q. Egnatio *gratias agit. à ducenda autem uxore sic abhorret, ut quicquam libero lectulo neget esse iucundius. sed hæc quoq; hactenus: redeo enim ad miseram, seu nullam potius* Remp.

M. Antonius *ad me scripsit de restitutione* Sex. Clodij: *quàm honorifice, quod ad me attinet, ex ipsius literis cognosces: misi enim tibi exemplum: quàm dissolute, quàm turpiter, quamq; perniciose, ut nonnunquam* Cæsar *desiderandus esse uideatur, facile existimabis:*

quæ enim Cæsar nunquam neq; fecisset, neq; passus esset, ea nunc ex falsis eius commentarijs proferuntur. ego autem Antonio facillimum me præbui: etenim ille, quoniam semel induxit animum, sibi licere quod uellet, fecisset nihilo minus me inuito. itaq; mearum quoq; literarum misi tibi exemplum. Vale.

Antonius Cos. S. D. Ciceroni.

OCCVPATIONIBVS est factum meis, & subita tua profectione, ne tecum coràm de hac re agerem. quā ob causam uereor, ne absentia mea leuior sit apud te. quòd si bonitas tua responderit iudicio meo, quod semper habui de te, gaudebo. A' Cæsare petij, ut Sex. Clodium restitueret: impetraui. erat mihi in animo etiam tum sic uti beneficio eius, si tu concessisses. quo magis laboro, ut tua uoluntate id per me facere nunc liceat. quòd si duriorem te eius miseræ, & afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego aduersus te. quanquam uideor debere tueri commentarium Cæsaris. sed mehercule si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare uis, facilem te profecto præbebis, & uoles P. Clodium in optima spe puerum repositum existimare, non te insectatum esse, cum potueris, amicos paternos. patere, obsecro te, pro Rep. uideri gessisse simultatem cum patre eius. non contempseris hanc familiam: honestius enim, & libentius deponimus inimicitias Reip. nomine susceptas, quàm contumaciæ. me deinde sine ad hanc opinionem iam nūc dirigere puerum, & tenero animo eius persuadere, non esse tradendas po=

steris inimicitias: quanquam tuam fortunam Cicero ab omni periculo abesse certum habeo. tamen arbitror malle te quietam senectutem, & honorificam potius agere, quàm solicitam. postremo, meo iure te hoc beneficium rogo: nihil enim non tua causa feci. quòd si non impetro, per me Clodio daturus non sum: ut intelligas, quanti apud me auctoritas tua sit, atq; eo te placabiliorem præbeas. Vale.

Cicero Antonio Cos. S.

QVOD *mecum per literas agis, unam ob causam mallem coràm egisses: non enim solum ex oratione, sed etiam ex uultu, & oculis, & fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perspicere potuisses: nam cum te semper amaui, primum tuo studio, post etiam beneficio prouocatus, tum his temporibus Resp. te mihi ita commendauit, ut cariorem habeam neminem. literæ uero tuæ tum amantissime, tum honorificentissime scriptæ sic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium uiderer, sed accipere à te ita petente, ut inimicum meum, necessarium tuum me inuito, seruare nolles, cum id nullo negotio facere posses. ego uero tibi istuc mi* Antoni *remitto, atque ita, ut me à te, cum his uerbis scripseris, liberalissime, atque honorificentissime tractatum existimem. idq; cum totum, quoquo modo se res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati, & naturæ meæ: nihil enim unquam non modo acerbum in me fuit, sed ne paulo quidem tristius, aut seuerius, q̃ necessitas* Reip. *postulauit. accedit, ut ne in ipsum quidem*

Clodium meum insigne odium fuerit unquam: semperq; ita statui, non esse insectandos inimicorum amicos, præsertim humiliores, nec his præsidijs nosmet ipsos esse spoliandos. nam de puero Clodio tuas parteis esse arbitror, ut eius animum tenerum, quemadmodum scribis, his opinionibus imbuas, ut nequas inimicitias residere in familijs nostris arbitretur. contendi cum P. Clodio, cum ego publicam causam, ille suam defenderet. nostras contentiones Resp. dijudicauit. si uiueret, mihi cum illo nulla contentio iam maneret. quare, quoniam hoc à me sic petis, ut, quæ tua potestas est, ea neges te me inuito usurũ: puero quoq; hoc à me dabis, si tibi uidebitur: non quò aut ætas nostra ab illius ætate quicquam debeat periculi suspicari, aut dignitas mea ullam contentionem extimescat: sed ut nosmet ipsi inter nos coniunctiores simus, q̃ adhuc fuimus: interpellantibus enim his inimicitijs, animus tuus mihi magis patuit, quàm domus. sed hæc hactenus. illud extremum. ego, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. hoc uelim tibi penitus persuadeas. Vale.

CICERO ATTICO S.

ITERA dum eadem ista mihi. coronatus Quintus noster Parilibus? Parilibus solus ne? etsi addis Lamiam: quod demiror equidem: sed scire cupio, qui fuerint alij. quanquam satis scio, nisi improbum neminem. explanabis igitur hoc diligentius. ego autem casu cum dedissem ad te literas VI. Cal. satis multis uerbis, tribus ferè horis post accepi tuas, & magni quidem ponderis. itaq; loca

tua plena facetiarum, de hæresi Vestoriana, *&* de Phe- *rionum more* Puteolano *risisse me satis, nihil est necesse rescribere.* Πολιτικώτερα *illa uideamus. ita* Brutos, Cassiumq; *defendis, quasi eos ego reprehendam, quos satis laudare non possum. rerum ego uitia collegi, non hominum: sublato enim tyranno tyrãnida manere uideo: nam quæ ille facturus non fuit, ea fiũt, ut de* Clodio *: de quo mihi exploratũ est, illum non modo non facturum, sed etiam ne passurum quidem fuisse. sequetur* Rufio Vestorianus, Victor *nunquam scriptus, cæteri, quis non? cui seruire ipsi non potuimus, eius libellis paremus. nam* Liberalibus *quis potuit in senatũ non uenire? fac id potuisse aliquo modo: num etiam cum uenissemus, libere potuimus sententiam dicere? non ne omni ratione ueterani, qui armati aderant, cum præsidij nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam sessionem* Capitolinam *mihi non placuisse, tu testis es. quid ergo? culpa ista* Brutorum*? minime illorum quidem, sed aliorum* Brutorum, *qui se cautos, ac sapienteis putant: quibus satis fuit lætari, nõnullis etiam gratulari, nullis permanere. sed præterita omittamus: istos omni cura, præsidioq; tueamur: &, quemadmodum tu præcipis, contenti* Idibus Martij *simus. quæ quidem nostris amicis diuinis uiris aditum ad cœlum dederunt, libertatem populo* R. *non dederunt. recordare tua. nõ ne meministi clamare te, omnia perijsse, si ille funere elatus esset? sapienter id quidem. itaque, ex eo quæ manarint, uides.* Quæ *scribis* Calendis Iunij Antonium *de prouincijs relaturum, ut & ipse* Gallias *habeat, & utrisque dies prorogetur: licebit'ne decerni libere? si licuerit, libertatem*

esse recuperatam lætabor. si non licuerit, quid mihi attulerit ista domini mutatio præter lætitiam, quam oculis cepi iusto interitu tyranni? rapinas scribis ad Opis fieri, quas nos quoq; tum uidebamus. ne nos & liberati ab egregijs uiris, nec liberi sumus. ita laus illorum est, culpa nostra. et hortaris me, ut historias scribam: ut colligam tanta eorum scelera, à quibus etiam nunc obsidemur? potero ne eos ipsos non laudare, qui te obsignatorem adhibuerunt? nec mehercule me raudusculum mouet: sed homines beneuolos, qualescunq; sunt, graue est insequi contumelia. sed de omnibus meis consilijs, ut scribis, existimo exploratius nos ad Cal. Iun. statuere posse: ad quas adero, et omni ope, atque opera enitar, adiuuante me scilicet auctoritate tua, et gratia, et summa æquitate causæ, ut de Buthrotijs S.C. quale scribis, fiat. Quod me cogitare iubes, cogitabo equidem. etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. tu autem quasi iam recuperata Rep. uicinis tuis Massiliensibus sua reddis. hæc armis, quæ quàm firma habeamus, ignoro, resti tui fortasse possunt, auctoritate non possunt. V.

EPISTOLA breuis, quæ postea ad te scripta est, sanè mihi fuit iucunda de Bruti ad Antonium, et de eiusdem ad te literis. posse uidetur esse meliora, quàm adhuc fuerint: sed nobis, ubi simus, & quò iam nos conferamus, prouidendum est. ò mirificum Dolabellam meum: iam enim dico meum, antea (crede mihi) subdubitabam. magnam ἀναθεώρησιν res habet. de saxo, in crucem, columnā tollere, locum illum sternendum locare. quid quæris? heroica. sustulisse mihi uidetur simulationem desiderij, adhuc quæ serpebat in dies, & inueterata, uerebar,

ne periculosa

ne periculosa nostris tyrannoctonis esset. nunc prorsus assentior tuis literis, speroq; meliora. quanquam istos ferre non possum: qui dum se pacem uelle simulant, acta nefaria defendunt. sed non possunt omnia simul. incipit res melius ire, quàm putaram. nec uero discedam, nisi cum tu id me honeste putabis facere posse. Bruto certe meo nullo loco deero. idq;, etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerem propter eius singularem, incredibilemq; uirtutem. Piliæ nostræ uillam totam, quæq; in uilla sunt, trado, in Pompeianũ ipse proficiscẽs Calendis Maij. quod uelim Bruto persuadeas, ut Asturæ sit. Vale.

CICERO ATTICO S.

V. NON. conscendens ab hortis Cluuianis in phaselum epicopum has dedi literas, cum Piliæ nostræ uillam ad Lucrinum, uillicosq; procuratores tradidissem. ipse autem eo die in Pæti nostri tyrotarichũ imminebam, perpaucis diebus in Põpeianũ, post in hæc Puteolana, et Cumana regna renauigare. ò loca cæteroqui ualde expetenda, interpellantium autem multitudine penè fugienda. Sed ad rem ut ueniam, ò Dolabellæ nostri magnam ἀριστίαν. quanta est ἀναθεώρησις? equidem laudare eum, & hortari non desisto. recte tu omnibus epistolis significas, quid de re, quid de uiro sentias. mihi quidem uidetur Brutus noster iam uel coronam auream per forum ferre posse: quis enim audeat uiolare, proposita cruce, uel saxo? præsertim tantis plausibus, tanta approbatione infimorum? nunc mi Attice me fac ut expedias. cupio, cum Bruto nostro affatim

ſatisfecerim, excurrere in Græciam. magni intereſt Ciceronis, uel mea potius, uel mehercule utriuſq;, me interuenire diſcenti. nam epiſtola Leonidæ, quam ad me miſiſti, quid habet quæſo, in quo magnopere lætemur? nunquam ille mihi ſatis laudari uidebitur, cum ita laudabitur, QVOMODO NVNC EST. non eſt fidentis hoc teſtimonium, ſed potius timentis. Herodi autem mandaram, ut mihi κατὰ μίτον ſcriberet: à quo adhuc nulla litera eſt. uereor ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognoſſem, iucundum putaret fore. Quòd ad Xenonem ſcripſiſti, ualde mihi gratum eſt: nihil enim deeſſe Ciceroni, tum ad officium, tum ad exiſtimationem meam pertinet. Flammam Flaminium audio Romæ eſſe. ad eum ſcripſi, me tibi mandaſſe per literas, ut de Montani negotio cũ eo loquerere. & uelim cures epiſtolam, quam ad eum miſi, reddendam, & ipſe (quod cõmodo tuo fiat) cum eo colloquare. puto, ſiquid in homine pudoris eſt praeſtaturum eum, ne pro ſe quodammodo dependatur. De Attica pergratum mihi feciſti, quòd curaſti, ante ſcirem rectè eſſe, quàm non belle fuiſſe. In Pompeianum ueni V. Cal. Maij, cum pridie (ut antea ad te ſcripſi) Piliam in Cumano collocauiſſem. ibi mihi cœnanti literæ tuæ ſunt redditæ, quas dederas Demetrio liberto prid. Cal. in quibus multa ſapiẽter, ſed tamen talia (quemadmodum tute ſcribebas) ut omne conſilium in fortuna poſitum uideretur. itaque his de rebus ex tempore, & coràm. De Buthrotio negotio utinam quidem Antonium conueniam: multũ profectò proficiam. ſed non arbitrantur eum à Capua declinaturum. quò quidem metuo ne magno Reip. ma-

lo uenerit. quod idem L. Cæsari uidebatur, quem pridie Neapoli affectum grauiter uideram. quam ob rem ista nobis ad Cal. Iun. tractanda, & perficienda sunt. sed hactenus. Quintus filius ad patrem acerbissimas literas misit: quæ sunt ei redditæ, cum uenissemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, Aquiliam nouercam non esse laturum. sed hoc tolerabile fortasse, illud uero? se ab Cæsare habuisse omnia, nihil à patre, reliqua sperare ab Antonio. ò perditum hominem. sed μαλήσει. Ad Brutum nostrum, & Cassium, & ad Dolabellã epistolas scripsi. earum exempla tibi misi, non ut deliberarem reddendæ ne essent (planè enim iudico esse reddẽdas) sed quòd non dubito, quin tu idem existimaturus sis. Ciceroni meo mi Attice suppeditabis quantum uidebitur, meq; tibi hoc onus imponere patiere. quæ adhuc fecisti, mihi sunt gratissima. Librũ meum illum ἀνέκδοτον nõ dum, ut uolui, perpoliui. ista uero, quæ tu cõtexi uis, aliud quoddam separatum uolumen expectãt. ego autem (credas mihi uelim) minore periculo existimo contra illas nefarias parteis uiuo tyranno dici potuisse, quàm mortuo: ille enim nescio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter: nunc quacunque nos commouimus, ad Cæsaris non modo acta, uerum etiam cogitata reuocamur. De Montano, quoniam Flãma uenit, uidebis. puto rem meliore loco esse debere. Vale.

Cicero Dolabellæ Cos. suo S.

ETSI contentus eram mi Dolabella tua gloria, satisq; ex ea magnam lætitiam, uoluptatemq; capiebam: tamen non possum nõ confiteri cumulari me maximo gaudio, quòd uulgo hominum opinio sociũ me ascribat tuis laudibus: neminem conueni (conuenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi uiri, qui ualetudinis causa in hæc loca ueniãt, præterea ex municipijs frequẽtes necessarij mei) quin omnes, cum te summis laudibus ad cœlum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant: negãt enim se dubitare, quin tu meis præceptis, & consilijs obtemperans, præstantissimum te ciuem, & singularem Consulem præbeas. quibus ego quanquam uerissime possim respondere, te, quæ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusquam egere consilio: tamen neq; planè assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consilijs profecta uideatur: neq; ualde nego: sum enim auidior, etiam quàm satis est, gloriæ. & tamen nõ alienũ est dignitate tua, quod ipsi Agamẽnoni Regi Regum fuit honestum, habere aliquem in consilijs capiendis Nestorem: mihi uero gloriosum, te iuuenem Consulem florere laudibus quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim uenissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, q̃ me planè salutauit, ò mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum uales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium ualerem, iam salui esse possemus. Dolabellæ uero tuo & gratu-

lor, & gratias ago, quem quidem post te Consulem, solum possum uere Consulem dicere. deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil praeclarius actum unquam, nihil Reip. salutarius. atque haec una uox omnium est. à te autem peto, ut me hanc quasi falsam haereditatem alienae gloriae sinas cernere, meq; aliqua ex parte in societatem tuarum laudum uenire patiare. quanquam mi Dolabella (haec enim iocatus sum) libētius omneis meas, si modo sunt aliquae meae laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis: nam cum te semper tantū dilexerim, quantum tu intelligere potuisti, tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius: nihil est enim (mihi crede) uirtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. semper amaui, ut scis, M. Brutum propter eius summum ingenium, suauissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen Idibus Martij tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi iam pridem cumulatum etiam uidebatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare uidear, antea dilexisse. quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati, & gloriae seruias? proponam tibi claros uiros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm te ipsum. te imitere oportet, tecum ipse certes. nec licet quidem tibi iam tantis rebus gestis non tui similem esse. quod cum ita sit, hortatio non est necessaria, gratulatione magis utendum est: contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa seueri-

tas animaduersionis non modo non inuidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus. tum infimo cuiq; gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine tum animi, tum etiam ingenij, atque consilij: legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius: ita pedetentim tum accessus à te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animaduertẽdi omnium consensu daret. liberasti igitur & urbem periculo, & ciuitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto intelligere debes, in te positam esse Remp. tibiq́; non modo tuendos, sed etiam ornandos illos uiros, à quibus initium libertatis profectum est. sed his de rebus coràm plura propediem, ut spero. tu quoniam Remp. nosq́; conseruas, fac, ut diligẽtissime te ipsum mi Dolabella custodias. Vale.

CICERO ATTICO S.

SAEPIVS me iam agitas, ꝙ rem gestam Dolabellæ nimis in cœlum uidear efferre. ego autem, quanquam sanè probo factum, tamen, ut tantopere laudarem, adductus sum tuis & unis, & alteris literis. sed totum se à te abalienauit Dolabella, ea de causa, qua me quoque sibi inimicissimum reddidit. ò hominem pudentem. Cal. Ian. debuit: adhuc non soluit, præsertim cum se maximo ære alieno Faberij manu liberarit, & opem ab eo petierit: licet enim iocari, ne me ualde cõturbatum putes. atque ego ad eum VIII. Id. literas dederam bene mane. eodem autem die tuas literas uesperi acceperam in

Pompeiano, ſanè celeriter, tertio abs te die. ſed, ut ad te eo ipſo die ſcripſerã, ſatis aculeatas ad Dolabellã literas dedi: quæ ſi nihil profecerint, puto fore, ut me præſentẽ nõ ſuſtineat. Albianũ te cõfeciſſe arbitror. De Petulciano nomine, ꝙ mihi ſuppeditatus es, gratiſſimũ eſt, & ſimile tuorũ omnium. ſed ego Erotẽ ad iſta expediẽda factũ mihi uidebar reliquiſſe: cuius nõ ſine magna culpa uacillarũt. ſed cũ ipſo uidero. De Montano, ut ſæpe ad te ſcripſi, erit tibi tota res curæ. Seruius proficiſcẽs ꝙ deſperãter tecũ locutus eſt, minime miror, neq; ei quicq̃ in deſperatione cõcedo. Brutus noſter ſingularis uir ſi in ſenatũ nõ eſt Cal. Iun. uẽturus, quid facturus ſit in foro, neſcio. ſed hoc ipſe melius. ego ex his, quæ parari uideo, nõ multũ Idibus Martijs profectũ iudico. itaq; de Græcia quotidie magis, et magis cogito: nec. n. Bruto meo exiliũ, ut ſcribis ipſe, meditãti uideo quid prodeſſe poſſim. Leonidæ me literæ nõ ſatis delectarũt. De Herode tibi aſſentior. Saufeium legiſſe uellem.

CICERO ATTICO S.

EGO ex Põpeiano accepi binas à te literas, alteras ſexto die, alteras quarto. ad ſuperiores igitur prius. q̃ mihi iucundum opportune tibi Barnachũ literas reddidiſſe. tu uero cũ Caſſio, ut cætera. quãcõmode autẽ, ꝙ id ipſum, quod me mones, quatriduo ante ad eum ſcripſeram, exemplumq; mearum literarũ ad te miſeram. ſed cũ Dolabellæ auaritia, ſic enim tu ad me ſcripſeras, magna deſperatione affectus eſſem, ecce tibi & Bruti, & tuæ literæ. ille exilium meditari. nos autem alium portum propiorem huic ætati uidebamus: in quem mallem

equidem peruehi, florente Bruto nostro, cōstitutáq; Rep. sed nunc quidem, ut scribis, non utrum uis: assentires enim mihi, nostram ætatem præsertim à castris ciuilibus abhorrere. M. Antonius ad me tantum de Clodio rescripsit, meam lenitatem, & clementiam & sibi esse gratam, & mihi uoluptati magnæ fore. sed Pansa furere uidetur de Clodio, itemq; de Deiotaro, & loquitur seuere, si uelis credere. illud tamen non belle, ut mihi quidem uidetur, quòd factum Dolabellæ uehementer improbat. De coronatis, cum sororis tuæ filius à patre accusatus esset, rescripsit, se coronam habuisse honoris Cæsaris causa, posuisse luctus gratia: postremo se libenter uituperationem subire, quòd amaret etiam mortuum Cæsarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, scripsi diligenter. ego etiam ad Siccam. tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere.

Seruij orationē cognosco: in qua plus timoris uideo, q̄ consilij. sed quoniam perterriti omnes sumus, assentior Seruio. Publilius tecū tricatus est: huc enim Cerelia missa ab istis est legata ad me: cui facile persuasi, mihi id, quod rogaret, ne licere quidem, non modo non libere. Antonium si uidero, accurate agam de Buthroto. Venio ad recentiores literas. quanquam de Seruio iā rescripsi me facere magnā πρᾶξιν Dolabellæ. mihi mehercule ita uidetur, nō potuisse maior tali re, taliq; tēpore. sed tamē quicquid ei tribuo, tribuo ex tuis literis. tibi uero assentior maiorē πρᾶξιν eius fore, si mihi, quod debuit, dissoluerit. Brutus uelim sit Asturæ. Quod autē laudas me, q̄ nihil ante de profectione constituā, q̄, ista quò euasura sint, uidero: muto sententiam, neq;

quicquam tamen ante, quàm te uidero. Atticam *meam gratias mihi agere de matre gaudeo. cui quidem ego totam uillam, cellamq́; tradidi, eamq́; cogitabam* V. Id. *uidere. tu* Atticæ *ſalutem dices. nos* Piliam *diligenter tuebimur.* Vale.

CICERO ATTICO S.

È POMPEIANO *naui aduectus ſum in* Luculli *noſtri hoſpitium* V I. Id. *hora ferè tertia. egreſſus autem è naui, accepi tuas literas, quas tuus tabellarius in* Cumanum *attuliſſe dicebatur,* Nonis May *datas, à* Lucullo *poſtridie eadem ferè hora, qua ueni,* V I I. Id. Lanuuio *datas. audi igitur ad omneis. primum quæ de re mea geſta & in ſolutione, & in* Albiano *negotio, grata. de tuo autem, cum in* Pompeiano *eſſem,* Miſſenum *uenit* Antonius *: inde ante diſceſſit, quàm illum ueniſſe audiſſem : à quo in* Samnium. *uide quid ſperes.* Romæ *igitur de* Buthroto. L. Antony *horribilis concio,* Dolabellæ *præclara. iam uel ſibi habeat numos, modo numeret* Idibus. Tertullæ *nollem abortum : tam enim* Caſsy *ſunt iam, quàm* Bruti *ſerendi.* De Regina *uelim, atque etiam de* Cæſare *illo. perſolui primæ epiſtolæ. uenio ad ſecundam.* De Quintis, Buthroto, *cum uenero, ut ſcribis.* Quòd Ciceroni *ſuppeditas, gratum.* Quòd *errare me putas, qui* Remp. *putem pendere è* Bruto *: ſic ſe res habet : aut nulla erit, aut ab iſto, iſtis'ue ſeruabitur.* Quod *me hortaris, ut ſcriptam concionem mittã : accipe à me mi* Attice καθολικὸν θεώρημα *earum rerum, in quibus ſatis exercitati ſumus. nemo unquam neq; poeta, neq; orator fuit,*

qui quenquam meliorem, quàm se arbitraretur. hoc etiã malis contigit: quid tu Bruto putas & ingenioso, et erudito? de quo etiam experti sumus nuper in edicto. scripseram rogatu tuo. meum mihi placebat, illi suum. quin etiam cum ipsius precibus penè adductus, scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud, quod mihi placeret, non probari. quare sine quæso sibi quenq; scribere: suam cuiq; sponsam, mihi meam: suum cuiq; amorem, mihi meum. non scite: hoc enim Attilius poeta durissimus. atq; utinam liceat isti concionari: cui si esse in Vrbe tutò licebit, uicimus: ducem enim noui belli ciuilis aut nemo sequetur, aut ij sequentur, qui facile uincantur. uenio ad tertiam.

Gratas fuisse meas literas Bruto, & Cassio gaudeo. itaq; ijs rescripsi. Quod Hirciũ per me meliorem fieri uolunt, do equidem operam, & ille optime loquitur, sed uiuit, habitatq; cum Balbo, qui item bene loquitur. quid credas, uideris. Dolabellam ualde placere tibi uideo: mihi quidem egregie. Cum Pansa uixi in Põpeiano. is planè mihi probabat se bene sentire, & cupere pacem. causam armorum quæri planè uideo. Edictum Bruti, & Cassij probo. Quæris, ut suscipiam cogitationẽ, quidnam istis agẽdum putem. consilia temporum sunt, quæ in horas cõmutari uides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium concio mihi profecisse permultum uidetur. prorsus ibat res. nunc autem uidemur habituri ducem: quod unum municipia, boniq; desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere μὴ πολιτεύεσθαι. non te Bruti nostri uulticulus ab ista oratione deterret? Quintus frater, ut scribis, est dextella.

per eum igitur, quod uolemus, facile auferemus. Expecto, si, ut putas, L. Antonius produxit Octauium, qualis concio fuerit. hæc scripsi: statim enim Cassij tabellarius. eram continuo Piliam salutaturus: deinde ad epulas Vestorij nauicula. Atticæ plurimam salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

CVM paulo ante dedissem ad te Cassij tabellario literas, V. Id. uenit noster tabellarius, & quidem portenti simile, sine tuis literis. sed cito conieci, Lanuuij te fuisse. Eros autem festinauit, ut ad me literæ Dolabellæ perferrentur, non de re mea (non dum enim meas acceperat) sed rescripsit ad eas, quarum exemplum tibi miseram, sanè luculente. ad me autem, cum Cassij tabellarium dimisissem, statim Balbus. ò Dij boni, q̃ facile perspiceres timere otium. & nosti uirum: quàm tectus: sed tamen Antonij consilia narrabat, illum circuire ueteranos, ut acta Cæsaris sancirent, idq́; se facturos esse iurarent: ut rata omnes haberent, eaq; Duumuiri omnibus mensibus inspicerent. questus est etiam de sua inuidia, eaq; omnis eius oratio fuit, ut amare uideretur Antonium. quid quæris? nihil sinceri. mihi autem non est dubium, quin res spectet ad castra: acta enim illa res est animo uirili, consilio puerili: quis enim hoc non uidit, regni hæredem relictum? quid autem absurdius, hoc metuere, alterum in metu non ponere? quin etiam hoc ipso tempore multa ὑποσόλοικα, Pontij Neapolitanum à matre tyrannoctoni possideri. legendus mihi sæpius est Cato maior ad te missus: amariorem enim me senectus facit: stomachor omnia: sed mihi quidem

βεβίωται. uiderint iuuenes. tu mea curabis, ut curas. hæc ſcripſi, ſeu dictaui, appoſita ſecunda menſa apud Veſtorium. poſtridie apud Hircium cogitabam. equidem πεντέλοιπον ſic hominem traducere ad optimates paro. λῆρος πολύς. nemo eſt iſtorum, qui otium non timeat. quare talaria uideamus: quiduis enim potius, quàm caſtra. Atticæ ſalutem plurimam uelim dicas.

Expecto Octauij concionem, & ſiquid aliud, maxime autem ecquid Dolabella tinniat, an in meo nomine tabulas nouas fecerit. Vale.

CICERO ATTICO S.

CERTIOR à Pilia factus, mitti ad te Idibus tabellarios, ſtatim hoc neſcio quid exaraui. primum igitur ſcire te uolui, me hinc Arpinum XVI. Cal. Iun. eò igitur mittes, ſiquid erit poſthac: quanquam ipſe iam, iamq; adero: cupio enim ante, quam Romam uenio, odorari diligentius, quid futurum ſit: quanquam uereor, ne nihil coniectura aberrem: minime enim obſcurũ eſt, quid iſti moliantur. meus uero diſcipulus, qui hodie apud me cœnat, ualde amat illum, quem Brutus noſter ſauciauit: &, ſi quæris (perſpexi enim planè) timent otium: ὑπόθεσιν autem hanc habent, eamq; præ ſe ferunt, uirum clariſſimum interfectum, totam Remp. illius interitu perturbatã: irrita fore, quæ ille egiſſet, ſimulac deſiſtemus timere: clementiam illi malo fuiſſe: qua ſi uſus nõ fuiſſet, nihil ei tale accidere potuiſſe. mihi autẽ uenit in mentem, ſi Pompeius cum exercitu firmo ueniat, quod eſt εὔλογον, certe fore bellum. hæc me ſpecies, cogitatioq; per-

turbat: neq; enim iam, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit: nam aperte lætati sumus. deinde habent in ore nos ingratos. nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis. φαινοπροσωπιτέον ergo, & ἰτέον in castra? millies mori melius, huic præsertim ætati. itaq; me Idus Martiæ non tam consolantur, quàm antea: magnum enim mendũ continent. etsi illi iuuenes ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ' ἀποθοῦνται ψόγον. sed, si tu melius quippiam speras, ꝙ & plura audis, & interes consilijs, scribas ad me uelim, simulq; cogites, quid agendum nobis sit super legatione uotiua. equidem in his locis moneor à multis, ne in senatu Calendis: dicũtur enim occulte milites ad eam diem comparati, & quidem in istos, qui mihi uidentur ubiuis tutius, quàm in senatu fore. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XV.

CICERO ATTICO S.

O FACTVM male de Alexione. incredibile est, quanta me molestia affecerit, nec mehercule ex ea parte maxime, ꝙ pleriq; mecum: ad quem igitur medicum te conferes? quid mihi iam medico? aut, si opus est, tanta inopia est? amorem erga me, humanitatem, suauitatemq; desidero. etiam illud, quid est, quod non pertimescendum sit, cum hominem temperantem, summum medicum tantus improuiso morbus

oppresserit. sed ad hæc omnia una consolatio est, ꝙ ea conditione nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus. De Antonio, iam antea tibi scripsi, non esse eum à me conuentum: uenit enim Missenum, cum ego essem in Pompeiano: inde ante profectus est, quàm ego eum uenisse cognoui. sed casu, cum legerem tuas literas, Hircius erat apud me in Puteolano. ei legi, & egi primum, quod attinet. nihil mihi cócedebat. deinde ad summum, arbitrum me statuebat non modo huius rei, sed totius Consulatus sui. cum Antonio autem sic agemus, ut perspiciat, si in eo negotio nobis satisfecerit, totum me futurum suum. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros: de quibus tu bonam spem te significas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perspexi, cum à me XVII. Cal. de Puteolano Neapolim Pansæ conueniendi causa proficisceretur Hircius, omnem eius sensum: seduxi enim, & ad pacem sum cohortatus. non poterat scilicet negare se uelle pacem, sed non minus se nostrorum arma timere, quàm Antonij, & tamen utrosq; non sine causa præsidium habere, se autem utraq; arma metuere. quid quæris? οὐδὲν ὑγιές. De Quinto F. tibi assentior. patri quidem gratissimæ, & bellæ tuæ literæ fuerunt. Ceteliæ uero facile satisfeci. nec ualde laborare mihi uisa est: & si illa, ego certe non laborarem. istam uero, quá tibi molestam scribis esse, auditam à te esse omnino demiror. nã ꝙ eam collaudaui apud amicos, audientibus tribus filijs eius, & filia: τοῦτο εὔλογον. quid est hoc? quid est autem, cur ego personatus ambulem? parum ne fœda persona est ipsius senectutis? Quod Brutus rogat, ut ante Calen

das: ad me quoq; scripsit: & fortasse faciam: sed plane, quid uelit, nescio: quid enim illi afferre consilij possum, cum ipse egeam consilio? & cum ille suæ immortalitati melius, quàm nostro otio consuluerit? De Regina rumor extinguetur. De Flamma obsecro te, si quid potes. Here dederam ad te literas exiens è Puteolano, diverteramq; in Cumanum. ibi penè ualentem uideram Piliam. quin etiam paulo clàm ijs eam uidi: uenerat enim in funus: cui funeri ego quoq; operam dedi. Cn. Lucullus familiaris noster matrem efferebat. mansi igitur eo die in Sinuessano, atque inde mane postridie Arpinum proficiscens hanc epistolam exaraui. erat autem nihil noui, quod aut scriberem, aut ex te quærerem: nisi forte hoc ad te putas pertinere. Brutus misit ad me orationem suam habitam in concione Capitolina, petiuitq; à me, ut eam ne ambitiose corrigerem ante, quàm ederet. est autem oratio scripta elegantissime sententijs, uerbis, ut nihil possit ultra. ego tamen, si illam causam habuissem, scripsissem ardẽtius. ὑπόθεσις, uides, quæ sit, persona dicentis. itaq; eam corrigere non potui: quo enim in genere Brutus noster esse uult, & ꝙ iudicium habet de optimo genere dicendi, ita consecutus est ea oratione, ut elegantius nihil esse possit. sed ego solus alius sum, siue hoc recte, siue non recte. tu tamen uelim orationem legas, nisi forte iam legisti, certioremq; me facias, quid iudices ipse. quanquam uereor, ne cognomine tuo lapsus ὑπεραττικὸς sis in iudicando. sed si recordabere Δημοσθένους fulmina, tum intelliges posse et ἀττικώτατα grauissime dici. sed hæc coràm. nunc nec sine epistola, nec cum inani epistola uolui ad te Metrodorũ uenire. Vale.

CICERO ATTICO S.

X V. Cal. è Sinuessano proficiscens, cum dedissem ad te literas, diuertissemq; à Cumis in Vestiano, accepi à tabellario tuas literas: in quibus nimis multa de Buthroto: nõ enim tibi ea res maiori curæ aut est, aut erit, q̃ mihi: sic enim decet, te mea curare, tua me. quam ob rem id quidem sic susceptum est mihi, ut nihil sim habiturus antiquius. L. Antonium concionatum esse, cognoui tuis literis & alijs, sordide: sed id quale fuerit, nescio: nihil enim scripsisti. De Menedemo, probe. Quintus certe ea dictitat, quæ scribis. Consilium meum à te probari, ꝙ ea non scribã, quæ tu à me postularis, facile patior: multoq; magis id probabis, si orationem meam, de qua hodie ad te scripsi, legeris. Quæ de legionibus scribis ea uera sunt. sed nõ satis hoc mihi uideris tibi persuasisse, quid de Buthrotijs nostris per senatũ speres confici posse. quod puto (tantum enim uideo) nõ uidemur esse uicturi. sed, si etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octauij concione idem sentio, quod tu: ludorumq; eius apparatus, & Matius, ac Posthumus mihi procuratores nõ placẽt. Saserna collega dignus. sed isti omnes, quemadmodum sentis, non minus otium timent, q̃ nos arma. Balbum leuari inuidia per nos uelim: sed ne ipse quidem id fieri posse confidit, itaq; alia cogitat. Quòd prima disputatio Tusculana te confirmat, sanè gaudeo: neq;.n. ullũ est perfugiũ aut melius, aut paratius. Flãma ꝙ bene loquitur, nõ moleste fero. Tyndaritanorũ causa, de qua laboras, quæ sit, ignoro. hos tamẽ πέντε λοιπὸν

moueres

mouere ista uidentur, in primis erogatio pecuniæ. De Alexione doleo: *sed quoniam inciderat in tam grauem morbum, bene actum cum illo arbitror. quos tamen secundos hæredes, scire uellem, & diem testamenti.* Vale.

CICERO ATTICO S.

VI. Cal. *accepi duas epistolas tuas, quibus duabus meis respondisti. una erat* XV. *Cal. altera* XII. *data. ad superiorem igitur. prius accurres in* Tusculanum, *ut scribis: quò me* VI. *Cal. uenturum arbitrabar.* Quod *scribis parendum uictoribus: non mihi quidem, cui sunt multa potiora: nam illa, quæ recordaris* Lentulo, & Marcello Coss. *acta in æde* Apollinis, *nec causa eadem est, nec simile tempus, præsertim cum* Marcellum *scribas, aliosq; discedere. erit igitur nobis coràm odorandum, & constituendum, tuto ne* Romæ *esse possimus. noui conuentus habitatores sanè mouent: in magnis enim uersamur angustijs. sed sint ista parui: quin & maiora contemnimus.* Caluæ *testamentum cognoui, hominis turpis, ac sordidi.* Tabula Demonici *quòd tibi curæ est, gratum.* De Mario *scripsi iam pridem ad* Dolabellam *accuratissime, modo literæ redditæ sint. eius causa & cupio, & debeo.* Venio *ad propiorem. cognoui de* Alexione, *quæ desiderabam.* Hircius *est tuus.* Antonio, *quàm est, uolo peius esse.* De Quinto *filio, ut scribis,* ἅλις. *de patre coràm agemus.* Brutum *omni re, qua possum, cupio iuuare. cuius de oratiuncula idem te, quod me, sentire uideo, sed parum intelligo, quid me uelis scribere, quasi à* Bruto

habita oratione, cum ille ediderit. qui tandem conuenit? an ſicut in tyrannum iure optimo cæſum multa dicentur, multa ſcribentur à nobis? ſed alio modo, & tempore. De ſella Cæſaris, bene Tribuni. præclaros etiam XIIII. ordines. Brutum apud me fuiſſe gaudeo, modo & libenter fuerit, & ſat diu. XVIII. Cal. ferè à Q. Fuſio uenit tabellarius, neſcio quid ab eo literularum, ut me ſibi reſtituerem, ſanè inſulſe, ut ſolet: niſi forte, quem non ames, omnia uidentur inſulſe fieri. ſcripſi ita, ut te probaturum exiſtimem. mihi duas à te epiſtolas reddidit, unam XI. alteram X. Cal. ad re* centiorem prius. & leuiorem laudo, ſi uero etiam Calfulenus, ἄνω ποταμῶν. Antonij conſilia narras turbulenta: atque utinam potius per populum agat, quàm per ſenatum: quod quidem ita credo. ſed mihi totum eius conſilium ad bellum ſpectare uidetur, ſiquidem D. Bruto prouincia eripitur. quomodo ego de illius neruis exiſtimo, non uidetur fieri poſſe ſine bello. ſed non cupio, quoniam cauetur Buthrotys. rides. aſt condoleo non mea potius aſſiduitate, diligentia, gratia perfici. Quod ſcribis te neſcire, quid noſtris faciundum ſit: iã pridem me illa ἀπορία ſolicitat: itaque ſtulta iam Iduum Martiarum eſt conſolatio: animis enim uſi ſumus uirilibus, conſilijs (mihi crede) puerilibus: exciſa enim eſt arbor, non euulſa: itaque, quàm fruticetur, uides. redeamus igitur, quoniam ſæpe uſurpas, ad Tuſculanas diſputationes. Saufeium pete. celemus: ego nunquam indicabo. Quod te à Bruto ſcribis, ut certior fieret, quo die in Tuſculanum eſſem futurus: ut ad te ante ſcripſi, VI. Cal. & quidem ibi te quamprimum per-

uidere uelim : puto enim nobis Lanuuium eundum, & quidem non ſine multo ſermone . ſed μελήσει . Redeo ad ſuperiorem : ex qua prætereo illa prima de Buthrotijs : quæ mihi ſunt incluſa medullis : ſit modo (ut ſcribis) locus agendi . De oratione Bruti prorſus contendis, mecumq́; iterum tam multis uerbis agis . ego ne ut eam cauſam, quam is ſcripſit? ego ſcribam non rogatus ab eo ? nulla παρεγχείρησις fieri poteſt contumelioſior . at, inquis, ἡρακλείδειον aliquod. non recuſo id quidem, ſed & cõponendum argumentum eſt, & ſcribendi expectandum tempus maturius : licet enim de me, ut libet, exiſtimes: uelim quidem quamoptime: ſi hæc ita manant, ut uidentur (feres quod dicam) me Idus Martiæ non delectant : ille enim nunquam reuertiſſet, nos timor confirmare eius acta non coegiſſet : aut (ut in Sauffeianam, reliquasq́; Tuſculanas diſputationes, ad quas tu etiam Veſtorium hortaris) ita gratioſi eramus apud illum, quem Dij mortuum perdant, ut noſtræ ætati, quoniam interfecto domino liberi non ſumus, non fuerit dominus ille fugiendus . rubeo (mihi crede) ſed iã ſcripſeram, delere nolui . De Menedemo, uellem uerum fuiſſet . De Regina, uelim uerum ſit . cætera coràm, & maxime quid noſtris faciendum ſit, quid etiam nobis, ſi Antonius militibus obſeſſurus eſt ſenatum. hanc epiſtolam ſi illius tab llario dediſſem, ueritus ſum, ne ſolueret : itaque miſi dedita opera : erat enim reſcribendum tuis. Quàm uellem, Bruto ſtudium tuũ nauare potuiſſes. ego igitur ad eũ literas. Ad Dolabellã Tironé miſi cũ mãdatis, & literis . eũ ad te uocabis, et, ſiquid habebis, quod placeat, ſcribes. ecce autem de tranſuerſo

L. Cæsar, ut ueniam ad se, rogat, in nemus, aut scribam, quò se uenire uelim: Bruto enim placere, se à me conueniri. ò rem odiosam, & inexplicabilem. puto me ergo iturum, et inde Romam, nisi quid mutaro. Summatim adhuc ad te: nihil dum enim à Balbo. tuas igitur expecto, nec actorum solum, sed etiam futurorũ.

CICERO ATTICO S.

À BRVTO tabellarius rediјt: attulit & ab eo, & Cassio. consilium meum magnopere exquirunt, Brutus quidem utrum de duobus. ò rem miseram. planè non habeo, quid scribam: itaq; silentio puto me usurum, nisi quid aliud tibi uidetur. sin tibi quid uenit in mentem, scribe quæso. Cassius uero uehementer orat, ac petit, ut Hircium quamoptimum faciam. sanum putas? ὁ θησαυρὸς ἀνθρακὲς. epistolam tibi misi, ut tu de prouincia Bruti, & Cassij per S.C. ita scribit & Balbus, et Hircius quidem se acturum: etenim iam in Tusculano est, mihiq;, ut absim, uehementer auctor est, ille quidem periculi causa, quod sibi etiam fuisse dicit. ego autem, etiam ut nullum periculum sit, tãtum abest, ut Antonij suspicionem fugere non curẽ, ne uidear eius secundis rebus non delectari, ut mihi causa sit, cur Romam uenire nolim, ne illũ uideam. Varro autẽ noster ad me epistolã misit, sibi à nescio quo missam (nomẽ enim delerat) in qua scriptũ erat, ueteranos eos, qui reijciantur (nã partem esse dimissam) improbissime loqui, ut magno periculo Romæ sint futuri, qui ab eorũ partibus dissentire uideantur. quis porrò noster itus, reditus, uultus, incessus inter istos? ꝙ si, ut scribit, L. Antonius in Decimũ, reliq in nostros:

ego quid faciã? aut quo me pacto geram? mihi uero deliberatum est, ut nũc quidem est, abesse ex ea urbe, in qua non modo florui cum summa, uerum etiam seruiui cũ aliqua dignitate: nec tam statui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quàm istuc nõ uenire. Cum ad me Brutus noster scripsisset, & Cassius, ut Hircium, qué adhuc bonum fuisse sciebant, neq; confidebant fore, mea auctoritate meliorẽ facerem (Antonio est enim fortasse iratior, causæ uero amicissimus) tamen ad eum scripsi, eiq; dignitatem Bruti, & Cassij commendaui. ille quid mihi rescripsisset, scire te uolui, si forte idem tu, quod ego, existimares, istos etiam nunc uereri, ne forte ipsi nostri plus animi habeant, quàm habent.

Hircius Ciceroni suo S.

RVRE an redierim, quæris: an ego, cum omnes caleát, ignauiter aliquid faciã. etiam ex Vrbe sum profectus: utilius.n. statui abesse. has tibi literas exiens in Tusculanum scripsi. noli autem me tam strenuum putare, ut ad Nonas recurram: nihil enim iam uideo opus esse nostra cura, quoniam præsidia sunt in tot annos prouisa. Brutus, & Cassius utinam q̃ facile à te de me impetrare possunt, ita per te exorentur, nequod callidius ineant consilium: cedenteis enim hæc ais scripsisse: quò? aut quare? retine, obsecro te, Cicero illos: noli sinere hæc omnia perire, quæ funditus mediusfidius rapinis, incẽdijs, cædibus peruertuntur. tantum siquid timent, caueant, nihil præterea moliantur. non mediusfidius acerrimis cõsilijs plus, q̃ etiam inertissimis, dum modo diligẽtibus, consequentur: hæc.n. quæ fluunt, per se diuturna non

sunt, in cõtentione præsenteis ad nocendũ habent uireis. quid speres de illis, in Tusculanum ad me scribe. Habes Hircij epistolam, cui rescripsi, nil illos callidius cogitare, idq; cõfirmaui. hoc, qualecũq; esset, te scire uolui. Obsignata iam epistola, Balbus ad me, Seruiliã redijsse, confirmare nõ discessuros. nũc expecto à te literas.

GRATUM, q mihi epistolas: quæ quidẽ me delectarũt, in primis Sexti nostri. dices, quia te laudat. puto mehercule id quoq; esse causæ: sed tamen etiam ante, q̃ ad eũ locũ ueni, ualde mihi placebat cũ sensus eius de Rep. tũ scribendi cura. Seruius uero pacificator cũ librariolo suo uidetur obijsse legationẽ, & omneis captiunculas pertimescere. debuerat autem non ex iure manu cõsertum, sed quæ sequuntur. tu quoq; scribes. Post tuũ discessum binas à Balbo: nihil noui: itemq; ab Hircio, qui se scribit uehementer offensum esse ueteranis. expectat animus, quidnã agãt de Cal. Martijs. misi igitur Tironẽ, & cum Tirone plureis, quibus singulis, ut quid accidisset, dares literas. atq; etiam scripsi ad Antonium de legatione, ne, si ad Dolabellam solum scripsissem, iracundus homo commoueretur. quòd autem aditus ad eũ difficilior esse dicitur, scripsi ad Eutrapelũ, ut is ei meas literas redderet, legatione mihi opus esse: honestior est uotiua: sed licet uti utraq;. de te quæso etiam atque etiam uide. uelim possis coràm: si minus possis, literis idem consequemur. Græceius ad me scripsit, C. Cassiũ sibi scripsisse, homines comparari, qui armati in Tusculanum mitterentur. id quidem mihi uidebatur, sed cauẽdum tamen (ut ille) quæ plures uident. debet aliquid crastinus ad cogitandum nobis dare. IIII. Non. ue-

ſperi à Balbo redditæ mihi literæ, fore Nonis ſenatum, ut Brutus in Aſia, Caſſius in Sicilia frumentum emendum, & ad Vrbem mittendum curarent. ò rem miſeram, primum ullam ab iſtis, dein, ſi aliquam, hanc legatariam prouinciam: atq; haud ſcio, an melius ſit, quàm ad Eurotam ſedere. ſed hæc casus gubernabit. ait autem eodem tempore decretum iri, ut & ijs, & reliquis prætorijs prouinciæ decernãtur. hoc certe melius, quàm illa Perſice porticus: nolo enim Lacedæmonem longinquam Lanuuium exiſtimaris. rides, inquies, in talibus rebus? quid faciam? plorando feſſus ſum. Dij immortales, quàm me conturbatum tenuit epiſtolæ tuæ prior pagina. quid autem iſte in domo tua caſus armorum? ſed hunc quidem nimbum cito tranſijſſe lætor. tu quid egeris tua cum triſti, tum etiam difficili ad conſiliandũ legatione, uehementer expecto: eſt enim inexplicabilis: ita circunſidemur copijs omnibus. me quidem Bruti literæ, quas oſtendis à te lectas, ita perturbarunt, ut quãquam ante egebam conſilio, tamen animi dolore ſim tardior. ſed plura, cum iſta cognoro. hoc autem tempore, quod ſcriberem, nihil erat, eoq; minus, ꝙ dubitabam, tu has ipſas literas eſſes ne accepturus: erat enim incertũ, uiſurus'ne te eſſet tabellarius. ego tuas literas uehementer expecto. ò Bruti amanter ſcriptas. ò iniquum tuũ tempus, qui ad eum ire non poſſis. ego autem quid ſcribã? ut beneficio iſtorũ utãtur? quid turpius? ut moliãtur aliquid? nec audẽt, nec iam poſſunt. age, quieſcãt auctoribus nobis? quis incolumitatẽ præſtat? ſi uero aliquid de Decimo gratius; quæ noſtris uita, etiã ſi nemo moleſtus ſit? ludos uero nõ facere quid fœdius? frumẽtũ imponẽ=

re, quæ est alia Dionis legatio? aut quod munus in Rep. sordidius? prorsus quidem consilia tali in re ne iis quidem tuta sunt, qui dant. sed possim id negligere proficiens. frustra uero quid ingrediar? matris consilio cum utatur, uel etiam precibus, quid me interponam? sed tamen cogitabo, quo genere utar literarum: nam silere nõ possũ. statim igitur mittã uel Antiũ, uel Circæos. Vale.

CICERO ATTICO S.

ANTIVM ueni ante VI. Cal. Bruto iucundus noster aduentus. deinde, multis audientibus, Seruilia, Tertulla, Porcia quærere, quid placeret. aderat etiam Fauonius. ego, quod erã meditatus in uia, suadere, ut uteretur Asiatica curatione frumenti, nihil esse iam reliqui, quod ageremus, nisi ut saluos esse: in eo etiam ipsi Reip. esse præsidium. quã orationem cum ingressus essem, Cassius interuenit. ego eadem illa repetiui. hoc loco fortibus sanè oculis Cassius, Martẽ spirare diceres, se in Siciliam non iturum. ego ne ut beneficium accepisse in contumelia? quid ergo agis, inquam? at ille, in Achaiam se iturũ. quid tu, inquam, Brute? Romã, inquit, si tibi uidetur. mihi uero minime: tuto enim non eris. quid si possem esse? placeretne? atq; ut omnino neq; nunc, neq; ex Prætura in prouinciam ires. sed auctor non sum, ut te Vrbi cõmittas. dicebam ea, quæ tibi profecto in mentem uenirunt, cur non esset tuto futurus. multo inde sermone querebantur: atq; id quidem Cassius maxime, amissas occasiones: Decimumq; grauiter accusabat. ea negabã oportere, præterita. assentiebar tamen: quanquã ingressus essem dicere, quid oportuisset: nec uero quicquam noui,

ſed ea, quæ quotidie omnes: nec tamen illum locum attingere, quenquã præterea oportuiſſe tangi, ſed ſenatum uocari, populum ardentem ſtudio uehementius incitari, totam ſuſcipere Remp. exclamat tua familiaris. hoc uero neminem unq̃ audiui. ego repreſſi. ſed & Caſſius mihi uidebatur iturus (etenim Seruilia pollicebatur ſe curaturã, ut illa frumenti curatio de S.C. tolleretur) & noſter cito deiectus eſt de illo inani ſermone: uelle enim ſe dixerat. conſtituit igitur, ut ludi abſente ſe fierẽt ſuo nomine. proficiſci autem mihi in Aſiam uidebatur ab Antio uelle. ne multa, nihil me in illo itinere præter cõſcientiam delectauit: non enim fuit cõmittendum, ut ille ex Italia prius, quàm à me conuentus eſſet, diſcederet. hoc dempto munere amoris, atq; officij, ſequebatur, ut mecũ ipſe: ἢ δεῦρ' ὁδὸς, σοὶ τί δύναται νῦν θεοπρόπε? prorſus diſſolutum offendi nauigium, uel potius diſſipatum. nihil conſilio, nihil ratione, nihil ordine. itaq; etſi ne antea quidem dubitaui, tamen nũc eo minus, euolare hinc, idq́; quamprimum, ubi nec Pelopidarum facta, neq; famam audiam. ſed heus tu, ne forte ſis neſcius, Dolabella me ſibi legauit ad III. Non. Apr. id mihi heri ueſperi nuntiatum eſt. uotiua ne tibi quidẽ placebat: etenim erat abſurdum, quæ, ſi ſtetiſſet Reſp. uouiſſem, ea me euerſa illa uota diſſoluere. & habent, opinor, liberæ legationes diffinitum tempus lege Iulia, nec facile addi poteſt: idq́; adeo genus legationis, ut, cum uelis introire, exire liceat. quod nunc mihi additum eſt. bella eſt autem huius iuris quinquennij licentia. quanquã quid de quinquẽnio cogitem? contrahi mihi negotium uidetur. ſed βλάσφημα mittamus. Bene mehercule de Buthroto, at ego Tironẽ ad

Dolabellam cum literis, quia iusseras, miseram. quid nocet? de nostris auté Antiatibus satis uidebar planè scripsisse, ut nó dubitares, essent quin otiosi futuri, usuriq; beneficio Antony cótumelioso. Cassius frumētariā rē aspernabatur. eā Seruilia sublaturā ex S.C. se esse dicebat. noster uero, καὶ μάλα σεμνὸς, in Asiā, postea q̃ mihi est assensus tuto se Romæ esse nó posse: ludos enim absens facere malebat: statim autē se iturū, simulac ludorū apparatū ijs, qui curaturi essent, tradidisset. nauigia colligebat. erat animus in cursu. interea in eisdē locis erant futuri. Brutus quidē se diebat Asturæ. L. quidē Antonius liberaliter literis sine cura me esse iubet. habeo unū beneficiū, alterū forte, si in Tusculanū uenerit. ó negotia nó ferēda, quæ ferūtur tamē. τὰν δ᾽ αἰτίαν τῶν βρούτων τίς εἶχεν. Octauiano, ut perspexi, satis ingeny, satis animi: uidebaturq; erga nostros ἥρωας ita fore, ut nos uellemus, animatus. sed quid ætati credendū sit, quid nomini, quid hæreditati, quid κατηχήσει, magni consily est: uitricus quidem nihil cēsebat: quem Asturæ uidimus. sed tamen alendus est, &, ut nihil aliud, ab Antonio seiungendus. Marcellus præclare, si præcipit nostro, nostri: cui quidē ille deditus mihi uidebatur. Pansæ autem, & Hircio non nimis credebat. bona indoles ἐὰν διαμένῃ.

CICERO ATTICO S.

VIII. Cal. duas à te accepi epistolas. respódebo igitur priori prius. Assentior tibi, ut nec duces simus, nec agmē cogamus, faueamus tamē. Orationē tibi misi. eius custodiēdæ, & proferēdæ arbitriū tuū. sed quādo illū diē, cū tu edēdā putes? Inducias, quas scribis, nó intelligo fieri

posse. melior est ἀναντιφωνησία : qua me usurũ arbitror.

Quod scribis legiones duas Brũdusiũ uenisse : uos omnia prius: scribes igitur, quicquid audieris. Varronis διάλογον expecto. iã probo ἡρακλείδιον, præsertim cũ tu tãtopere delectere. sed quale uelis, uelim scire. Quòd ad te antea, atq; adeo prius scripsi (sic.n. mauis ad scribẽdum tibi uere dicere) fecisti me acriorẽ. ad tuũ iudiciũ, quod mihi erat notũ, addidisti Peducei auctoritatẽ, magnã quidẽ apud me, et in primis grauẽ. enitar igitur, ne desideres aut industriã meã, aut diligentiã. Vectenũ, ut scribis, et Faberiũ foueo. Clodiũ nihil arbitror malitiose. quanquã, si quid egerit de libertate retinẽda, qua certe nihil est dulcius, tibi assentior. ita ne ? Gallo animo hominẽ nequã ? quid enim dicã aliud ? cautũ Marcellũ, me sic, sed nõ tamẽ cautissimũ. Longiori epistolæ, superioriq; respondi. nũc breuiori, propioriq; quid respondeam, nisi eam fuisse dulcissimã ? Res Hispaniẽses ualde bonæ. modo Balbiliũ incolumem uideã, subsidiũ nostræ senectutis. De Anniano itẽ, quòd me ualde obseruat Visellia. sed hæc quidẽ humana. De Bruto te nihil scire dicis: sed Selicia, uenisse M. Scaptiũ, eumq; nõ qua põpa, ad se tamẽ clàm uẽturũ, sciturumq; me omnia, quæ ego statim. interea narrat eadẽ, Bassi seruũ uenisse, q nũtiaret legiones Alexãdrinas in armis esse, Bassum arcessi, Cassiũ expectari. quid quæris ? uidetur Resp. ius suũ recuperatura. sed ne quid ante. nosti horũ exercitationem in latrocinio, & amẽtiam. Dolabella uir optimus. & si, cum scribebã secunda mensa apposita, uenisse eũ ad Baias audiebã. tamẽ ad me ex Formiano scripsit, quas literas, cum è balineo exijssem, accepi, sese de attributione

omnia summa fecisse. Vectenum accusat. tricatur scilicet, ut homo talis: sed ait totum negotium Sestium nostrum suscepisse, optimum quidem illum uirum, nostriq; amantissimum: quæro autem, quid tādem Sestius in hac re facere possit, quod nō quis nostrum? sed, siquid præter spem erit, facies, ut sciam. sin est (ut arbitror) negotium perditum, scribes tamen, neq; ista res cōmouebit. Nos hic φιλοσοφοῦμενα: quid enim aliud? & τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnifice explicamus, προσφωνοῦμενά; Ciceroni: qua de re enim potius pater filio? deinde alia. quid quæris? extabit opera peregrinationis huius. Varronem hodie, aut cras uenturum putabant. ego autem in Pompeianū properabam, non quo hoc loco quicquam pulchrius, sed interpellatores illic minus molesti. sed perscribe quæso, quæ causa sit Myrtilo. pœnas quidem illum pependisse audiui. et satis ne patet, unde corruptus? hæc cum scriberem, tantū quod existimabam ad te orationem esse perlatam. hui, q̄ timeo, quid existimes. & si quid ad me? quæ non sit foras proditura, nisi Rep. recuperata. de quo quid sperē, nō audeo scribere. VI. Cal. accepi à Dolabella literas, quarum exemplum tibi misi, in quibus erat, omnia se fecisse, quæ tu uelles. statim ei rescripsi, & multis uerbis gratias egi. sed tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc causæ sumpsi, ꝙ ex te ipso coràm antea nihil potuissem cognoscere. sed quid multa? literas hoc exemplo dedi.

Cicero Dolabellæ Cos. suo S.

ANTEA cum per literas Attici nostri de tua summa liberalitate, sūmoq; erga se beneficio certior factus essem,

cumq́; tu ipse etiã ad me scripsisses, te fecisse ea, quæ nos uoluissemus: egi tibi gratias per literas iis uerbis, ut intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuisse. postea uero q̃ ipse Atticus ad me uenit in Tusculanũ huius unius rei causa, tibi ut apud me gratias ageret, cuius eximiam quandam, & admirabilem in causa Buthrotia uoluntatem, & singularem erga se amorem perspexisset: teneri non potui, quin tibi apertius illud idem his literis declarã rem: ex omnibus enim mi Dolabella studiis in me, et officiis, quæ summa sunt, hoc scito mihi & amplissimũ uideri, & gratissimum esse, ꝙ perfeceris, ut Atticus intelligeret quantum ego te, quantum tu me amares. quod reliquum est, Buthrotiam & causam, & ciuitatem, quan quam à te constituta est (beneficia autem nostra tueri solemus) tamẽ uelim receptã in fidem tuam, à meq́; etiam tibi cõmendatam, auctoritate, & auxilio tuo tectam uelis esse. satis erit in perpetuũ Buthrotiis præsidii, magnáq; cura, & solicitudine Atticum, & me liberaris, si hoc honoris mei causa susceperis, ut eos semper à te defensos uelis. quod ut facias, te uehementer etiam, atq; etiã rogo.
His literis scriptis, me ad συντάξεις dedi: quæ quidem, ue reor, ne miniata cerula tua pluribus locis notandæ sint: ita sum μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus. L. Antonio male sit, siquidem Buthrotiis molestus est.
Ego testimonium cõposui: quod, cum uoles, obsignabo. tu numos Arpinatũ, si L. Fadius Aedilis petet, uel omnis reddito. Ego ad te alia epistola scripsi de HS C X. quæ Statio curarentur. si ergo petet Fadius, ei uolo reddi: præter Fadium, nemini. apud me item puto depositũ. id scripsi ad Erotem, ut redderet. Reginam odi. me iure

facere ſcit. ſponſor promiſſorum eius Ammonius, quæ quidem erãt φιλόλογα, & dignitatis meæ, ut uel in cócio ne dicere auderẽ. Saram autẽ præterq̃ quòd nefariũ ho minẽ cognoui, præterea in me cótumacẽ. ſemel eũ omni= no domi meæ uidi. cũ φιλοφρόνως ex eo quærerem, quid opus eſſet: Atticũ ſe dixit quærere. ſuperbiã autẽ ipſius Reginæ, cum eſſet trans Tyberim in hortis, cómemorare ſine magno dolore nó poſſum. nihil igitur cum iſtis. nec tam animũ me, quàm ſtomachum nó habere arbitran= tur. Profectionem meã, ut uideo, Erotis diſpéſatio im pedit: nã cum ex reliquis, quæ Nonis Apr. fecit, abũda= re debeã; cogor mutuari; quodq́; ex iſtis fructuoſis re= bus receptũ eſt, id ego ad illud fanũ ſepoſitũ putabã. ſed hæc Tironi mãdaui, quẽ ob eã cauſam Romã miſi. te no lui impeditũ impedire. Cicero noſter quo modeſtior eſt, eo me magis cómouet: ad me enim de hac re nihil ſcri= pſit, ad quem nimirum potiſſimũ debuit. ſcripſit hoc au tem ad Tironẽ, ſibi poſt Cal. Apr. (ſic enim annuũ tem pus confici) nihil datum eſſe, tibi pro tua natura ſemper placuiſſe, teq́; exiſtimaſſe id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum nó modo liberaliter à nobis, ſed etiã or= nate, cumulateq́; tractari. quare uelim cures (nec tibi eſſem moleſtus, ſi per alium hoc agere poſſem) ut per= mutetur Athenas, quod ſit in annuum ſumptum. et ſci= licet Eros numerabit. eius rei cauſa Tironem miſi. cura= bis igitur, & ad me, ſiquid tibi de eo uidebitur, ſcribes.

CICERO ATTICO S.

TANDEM à Cicerone tabellarius: & mehercule lite= ræ πεπινωμένως ſcriptæ, quod ipſum προκοπὴν aliquam

significaret. itemq; cæteri præclara scribunt. Leonides tamen retinet suum illud ADHVC. summis uero laudibus Erotes. quid quæris? uel uerba mihi dari facile patior in hoc, meq; libenter præbeo credulum. tu uelim, siquid tibi est à tuis scriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias. Narro tibi, hæc loca uenusta sunt, abdita certe, & siquid scribere uelis, ab arbitris libera. sed nescio quomodo οἶκος φίλος. itaque me referunt pedes in Tusculanum: & tamen hæc ῥωπογραφία ripulæ uidetur habitura celerem satietatem. equidem etiam pluuias metuo, si prognostica nostra uera sunt: ranæ enim ῥητορεύουσιν. tu, quæso, fac sciam, ubi Brutum nostrum, & quo die uidere possim. Duas accepi postridie Iduum, alteram eo die datam, alteram Idibus. prius igitur superiori. De Bruto, cum scies. De Consulum ficto timore cognoueram: Sica enim φιλόστοργος ille quidem, sed tumultuosius ad me etiam illam suspicionem pertulit. quid tu autem, τὰ μὲν διδόμενα? nullum enim uerbum à Siregio. non placet. De Pletorio uicino tuo, permoleste tuli, quenquam prius audisse, quàm me. De Siro prudenter. L. Antonium per M. fratrem, ut arbitror, facillime deterrebis auctoritate, uel ui: sed non dum acceperas literas: nec cuiquam, nisi L. Fadio Aedili: aliter enim nec caute, nec iure fieri potest. Quod scribis tibi deesse HS C. quæ Ciceroni curata sint: uelim ab Erote quæras, ubi merces insularum. Arabioni de Sicio nihil irascor. ego de itinere, nisi explicato Λ, nihil cogito. quod idem tibi uideri puto. habes ad superiorem. nunc audi ad alteram. Tu uero facis, ut omnia, quòd Ser-

uiliæ non desit, idest Bruto. De Regina gaudeo te non laborare, certe etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tirone cognoui, et uocaui ipsum. Gratissimum, q polliceris Ciceroni nihil defuturum. de quo mirabilia Messala, qui Lanuuio rediens ab illis uenit ad me. et mehercule ipsius literæ sic & φιλοστόργως, & πυκνῶς scriptæ, ut eas uel in acroasi audeam legere: quo magis illi indulgendum puto. De Buciliano Sestium puto non moleste ferre. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum. tu uero, quicquid erit, quod me scire par sit. statim XVII. Cal. abibo. etsi satis uidebar scripsisse ad te, quid mihi opus sit, & quid te facere uellem, si tibi cõmodum esset: tamen cum profectus essem, et in lacu nauigarem, Tironem statui ad te esse mittendum, ut ijs negotijs, quæ agerentur, interesset. atque etiam scripsi ad Dolabellam, me, si ei uideretur, uelle proficisci, petijq; ab eo de mulis uecturæ itineris. ut in eis, cum intelligo te distẽtissimum esse quà de Buthrotijs, quà de Bruto, cuius etiam ludorum suorum curam, etiam administrationem suspicor ex magna parte ad te pertinere: ut ergo in eiusmodi re, tribues nobis paulum operæ: nec enim multum opus est. mihi res ad cædem, & eam quidem propinquam spectare uidetur. uides homines: uides arma. prorsus non mihi uideor esse tutus. si tu aliter sentis, uelim ad me scribas: domi enim manere, si recte possum, multo malo. Quidnam est, quod audendum amplius de Buthrotijs? stetisse enim te frustra scribis. quid autem se refert Brutus? doleo mehercule te tam esse detentum. quod decem hominibus referẽdum est acceptum, est illud quidem ἐργῶδες, sed ἀνεκτὸν, mihiq; gratissimum. De

armis

armis, nihil uidi apertius. fugiamus igitur, & , ut ais, coràm. Theophanes quid uelit, nescio: scripserat enim ad me. cui rescripsi, ut potui. mihi autem scribit, uenire ad me se uelle, ut & de suis rebus, & quædam, quæ ad me pertinerent. tuas literas expecto. uide quæso, ne quid temere fiat. Statius scripsit ad me, locutum secum esse Q. Ciceronem ualde asseueranter, se hæc ferre non posse, certum sibi esse ad Brutum, & Cassium transire. hoc enimuero nunc discere aueo. hoc, ego, quid sit, interpretari non possum. potest aliquid iratus Antonio? potest gloriam nouam quærere? potest totum esse σχεδίασμα: et nimirum ita est. sed tamen & ego uereor, & pater conturbatus est: scit enim quæ ille de hoc mecum. quædam ἄφατα nolim. planè, quid uelit, nescio. à Dolabella mandata habebo, quæ mihi uidebuntur οὐδὲν. dic mihi, C. Antonius uoluit ne fieri Septēuir? fuit certe dignus. De Menedemo est, ut scribis. facies omnia mihi nota. Egi gratias Vecteno: nihil enim potuit humanius. Dolabellæ mandata sint quælibet, modo aliquid, uel quod Niceæ nuntiem: quis enim hæc, ut scribis ante? ne nunc dubitare quenquam prudentem, quin meus discessus desperationis sit, non legationis? Quod ais, extrema quædam iam homines de Rep. loqui, & eos quidem uiros bonos: ego, quo die audiui illum tyrannum in concione clarissimum uirum appellari, subdiffidere cœpi: postea uero quàm tecum Lanuuij uidi nostros tantum spei habere ad uiuendum, quantum accepissent ab Antonio, desperaui. itaque mi Attice fortiter hoc uelim accipias, ut ego scribo. genus * illud interitus, quo casurus est, fœdum duces, & quasi

denuntiatum nobis ab Antonio. ex hac nassa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem mortis melioris. hæc omnis culpa Bruti. Pompeium Cartheiæ receptum scribis. iam igitur contra hunc exercitum. utra ergo castra? media enim tollit Antonius. illa infirma, hæc nefaria. properemus igitur. sed iuua me consilio, Brũdusio ne, an Puteolis. Brutus quidem subito: sed sapiẽter πάσχωτι: quando enim illum? sed humana ferenda. tu ipse eum uidere non potes. Dij illi mortuo, qui unquam Buthrotum. sed acta missa. uideamus, quæ agenda sint. rationes Erotis, & si ipsum nondum uidi, tamen & ex literis eius, & ex eo, quod Tiro cognouit propemodum cognitas habeo. uersuram scribis esse faciendam mensium quinq;, id est ad Cal. Nou. HS CC in eam diem cadere numos, qui à Quinto debentur. uelim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere me eius rei causa Romam uenire (si te ea res nihil offendet) uideas, unde numi sint, mihi feras expensum. hoc uideo in præsentia opus esse. reliqua diligentius ex hoc ipso exquiram, in his, de mercedibus dotalium prædiorum: quæ si fideliter Ciceroni curabuntur, quanquam uolo laxius, tamen ei propemodum nihil deerit. equidem uideo mihi quoque opus esse uiaticum: sed id ex prædijs, ut cadet, ita soluetur. mihi autem opus est uniuerso quidem. & si mihi uidetur iste, qui umbras timet, ad cædem spectare: tamen, nisi explicata solutione, non sum discessurus. sit ne autem excitata, nec ne, tecum cognoscam. hanc putaui mea manu scribendam: itaque feci. De Fadio, ut scribis. utique alij nemini. rescribas uelim hodie. Narro tibi: Quintus pa

ter exultat lætitia: ſcripſit enim filius, ſe idcirco profugere ad Brutum uoluiſſe, quòd, cum ſibi negotium daret Antonius, ut eum Dictatorem efficeret, præſidium occuparet, id recuſaſſet: recuſaſſe autem ſe, ne patris animum offenderet: ex eo ſibi illum hoſtem. tum me, inquit, collegi uerens, nequid mihi ille iratus tibi noceret. itaque eum placaui. & quidem CCCC. certa, reliqua in ſpe. ſcribit autem Statius illum cum patre habitare uelle. hoc uero mirum: & id gaudet. quem tu illo certiorem nebulonem? ἐποχὴν ueſtram de re Cani deliberationis probo. nihil eram ſuſpicatus de tabulis. ἀκεραίως reſtitutam arbitrabar. Quæ differs, ut me, cum coràm: expectabo: tabellarios, quoad uoles, tenebis: es enim occupatus. Quòd ad Xenonem, probe. Quod ſcribo, cum abſoluero. Quinto ſcripſiſti, te ad eum literas. nemo attulerat. Tiro negat iam tibi placere Brunduſium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego iam deſtinaram Hydruntem quidem. mouebant me tuæ quinque horæ. hic autem quãtus πλοῦς. ſed uidebimus. Nullas à te XI. Cal. quippe, quid enim iam noui? cum primum igitur poteris, uenies. ego propero, ne ante Sextus: quem aduentare aiunt. gratulor nobis, Quintum filium exiyſſe. moleſtus non erit. Panſam bene loqui credo: ſemper enim coniunctum eſſe cum Hircio ſcio: amiciſſimũ Bruto, & Caſſio puto, ſi expediet. ſed quando illos uidebit? inimicum Antonio, quando, aut cur? quouſque ludemur? ego autem ſcripſi Sextum aduentare, non quo iam adeſſet, ſed quia certe id ageret, ab armisq; nullus diſcederet. certe, ſi pergit, bellum paratum eſt.

hic autem noster Citerius, nisi uictorem, neminem uicturum. quid ad hæc Pansa? utro erit, si bellum erit? quod uidetur fore. sed & hæc, & alia coràm. hodie quidem (ut scribis) aut cras. Mirifice torqueor, sine dolore tamen: sed permulta mihi de nostro itinere in utranque partem occurrunt. quousque, inquies? quoad erit integrum: erit autem usque, dum ad nauem. Pansa si rescripserit, & meam tibi, & illius epistolam mittam. Silium expectabam: cui ὑπόμνημα compositum, siquid noui. ego literas misi ad Brutum: cuius de itinere etiam ex te uelim, siquid scies, cognoscere. Tabellarius, quem ad eum miseram, ex itinere rediit VII. Cal. ei Seruilia dixit, eo die Brutum Puteolis profectũ. sanè dolui meas literas redditas non esse. Silius ad me non uenerat. causam composui. eum libellum tibi misi. te quo die expectem, uelim scire.

CICERO ATTICO S.

DE MEO itinere uariæ sententiæ: multi enim ad me. sed tu incumbe quæso in eam curam. magna res est. an probas, si ad Cal. Ian. cogitamus? meus animus est æquus, si tamen, ut si nihil offensionis sit, & tuus. etiam * scribe, quo die Olympia: cum mysteria scilicet. ut tu scires. casus consilium nostri itineris iudicabit. dubitemus igitur. hiberna enim nauigatio odiosa, eoq; ex te quæsieram mysteriorum diem. Brutum, ut scribis, uisum iri à me puto. ego hinc uolo prid. Cal.

CICERO ATTICO S.

DE Quinti negotio uideo à te omnia facta. ille tamen dolet, dubitans utrum morem gerat Leptæ, an fidem in firmet Silio Mãdibili. L. Pisonem uellem exire legatum. ψευδεγγρᾶφῳ S.C. uelim scire, quid sit. tabellarius ille, quem tibi dixeram à me ad Brutum esse missum in Anagninũ, ad me uenit ea nocte, quæ proxima ante Cal. fuit, literasq; ad me attulit, in quibus unum alienũ summa sua prudentia, ut spectem ludos suos. rescripsi scilicet, primum me iam profectum, ut non integrum sit: dein ἀτοπώτατον esse, me, qui Romam omnino post hæc arma nõ accesserim, neque id tam periculi mei causa fecerim, quàm dignitatis, subito ad ludos uenire: tali enim tempore ludos facere illi honestum est, cui nõ necesse est spectare: mihi ut non est necesse, sic nec honestum est. equidem illos celebrari, & esse quamgratissimos mirabiliter cupio, idq; ita futurum esse confido, & tecum ago, ut iam ab ipsa commissione ad me, quemadmodum accipiantur, deinde omnino reliquorum dies singulos persequare. sed de ludis hactenus. Reliqua pars epistolæ: illa nanque in utranque. sed tamen nõnullos interdum iacit igniculos uiriles. quod, quale tibi uideretur, ut possis interpretari, misi ad te exẽplum epistolæ. quãquam mihi tabellarius noster dixerat, tibi quoque se attulisse literas à Bruto, easq; à Tusculano esse delatas. Ego itinera sic composueram, ut Non. Quint. Puteolis essem: ualde enim festino, ita tamen, ut, quantum homo possit, quamcautissime nauigem. M. Aelium cura

libera. ei ſine paucos ſpecus in extremo fundo, & eos quidẽ ſubterraneos, ſeruitutis apud Talnæ quid habituros: id me iam iam nolle, neq; mihi quicquam eſſe tanti. ſed (ut mihi dicebas) quamleniſſime, potius ut cura liberetur, quàm ut me ſuccenſere aliquid ſuſpicetur. Idẽ
* de illo Tulliano. cupide libero. cum Caſelio loquare. parua res eſt: ſed tu bene attendiſti: nimis callide agebatur. ego autem, ſi mihi impoſuiſſet aliquid, quod penè fecit, niſi tua malitia affuiſſet, animo iniquo tuliſſem. itaque, ut erit, rem impediri malo. octauã partem Tul
* ly luminarium in ædium ad ſtrane memineris. cui Cerelia, uideris mancipio dare ad eam ſummam, quæ ſub præcone fuit maxima. id opinor eſſe CCCLXXX. noui ſiquid erit, atq; etiam ſiquid proſpicies, quod futurum putes, ſcribas ad me quamſæpiſſime uelim. Varroni, quemadmodum tibi mandaui, memineris excuſare
* tarditatem literarum mearũ, Mundus iſtum. M. Ennius quid egerit de teſtaméto, curioſius facias me uelim certiorem. Ex Arpinati, VI. Non.

CICERO ATTICO S.

GAVDEO id te mihi ſuadere, quod ego mea ſpóte prĩdie feceram: nam cum ad te VI. Non. darem, eidem tabellario dedi etiã ad Seſtium ſcriptas πάνυ φιλοστόργως. Ille autem, quòd Puteolos proſequitur, humane: quòd queritur, iniuſte: non enim ego tam illum expectare, cum de Coſano rediret, debui, quàm ille aut non ire ante, quàm me uidiſſet, aut citius reuerti: ſciebat enim me celeriter uelle proficiſci, ſeſéq; ad me in Tuſculanũ

ſcripſerat eſſe uèturum. Te,ut à me diſceſſeris,lacry maſſe,moleſte ferebam. quod ſi me præſente feciſſes,con ſilium totius itineris fortaſſe mutaſſem. ſed illud præclare,quòd te conſolata eſt ſpes breui tempore congrediendi: quæ quidem expectatio me maxime ſuſtentat. meæ tibi literæ non deerunt. De Bruto ſcribam ad te omnia. librum tibi celeriter mittam de gloria. excudã aliquid ἡρακλείδιον, quod lateat in theſauris tuis. De Planco memini. Attica iure queritur. Quòd me de Bacchi,de ſtatuarũ coronis certiorem feciſti,ualde gratum: nec quicquam poſthac non modo tantum, ſed ne tantulum quidem præterieris. Et de Herode,et Metio meminero,& de omnibus,quæ te uelle ſuſpicor. modo turpem ſororis tuæ filium,cum hæc ſcriberem.ad uentabat autem βουλύσει cœnantibus nobis. ego,ut ad te pridie ſcripſeram,Nonis cõſtitueram uenire in Tuſculanum. ibo igitur: quotidie tuas literas expectabo; & maxime de ludis: de quibus etiam ad Brutum tibi ſcribendum eſt: cuius epiſtolæ,quam interpretari ipſe uix poteram,exemplum pridie tibi miſeram. Atticæ meæ uelim me ita excuſes,ut omnem culpam in te trãsferas, & ei tamen confirmes, me minime totum amorem eò mecum abſtuliſſe. Bruti ad te epiſtolam miſi. Dij boni,quanta ἀμηχανία. cognoſces, cum legeris. de celebratione ludorum, tibi aſſentior. ad M.Aelium nullus tu quidem domum: ſed ſicubi inciderit, de Tulliano ſemiſſe, M. Axianum adhibebis, ut ſcribis. Quod cum Coſiano, egiſti optime. Quòd non ſolum mea, uerum etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meam gaudeo. Quod promittis, Dij

faxint: quid enim mihi meis iucundius? sed ista, quam tu excipis, metuo. Brutum cum conuenero, perscribã omnia. De Planco, & Decumo, sanè uelim Sextum scutum abijcere. De Mundo, siquid scies. rescripsi ad omnia. nunc nostra accipe. Quintus filius usque Puteolos: mirus ciuis, ut tu Fauonium, Asinium dicas: & quidem duas ob causas, & ut mecum, & σπείσασθαι uult cum Bruto, & Cassio. sed tu quid ais? scio enim te familiarem esse Othonum. ait hic sibi Iuliam ferre: constitutum enim esse dissidium. quæsiuit ex me pater, qualis esset fama. dixi, sanè nihil me audisse: nesciebã enim cur quæreret, nisi de ore, & patre. sed cur tu, in quam? at ille, filium uelle. tum ego, & si ἐβδελυττόμην, tamen negaui. putaui illa esse uera: σκοπὸς hoc est enim huic nostro, nihil præbere. illa autem οὐ παρὰ τοῦτο. ego tamen suspicor hunc, ut solet, hallucinari. sed uelim quæras: facile autem potes: & me certiorem. Obsecro te, quid est hoc? signata iam epistola, Formiani, qui apud me cœnabant, Plancum se diebant hunc Buthrotium pridie, quàm hoc scribebam, id est III. Nonarum, uidisse demissum, sine phaleris: seruulos autem dicere, eum, & agripetas eiectos à Buthrotijs. macte. sed, amabo te, perscribe mihi totum negotium. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD T. POMPONIVM ATTICVM LIBER XVI.

CICERO ATTICO S.

NONIS Quint. ueni in Puteolanum iens ad Brutum. in Neside hæc scripsi. sed eo die, quo ueneram, cœnanti Eros tuas literas. ita ne? Nonis Iulijs? mehercule istis. sed stomachari totum diem licet. quicquam ne turpius, quàm Bruto nil? redeo ad meũ igitur, ἔλθωμεν. nihil uidi. sed quid est quæso, quod agripetas Buthroti concisos audio? quid autem Plancus tam cursim? ita enim meditabar diem, & noctem. sanè cupio scire, quid sit. Meam profectionem laudari gaudeo. Dymæos agro pulsos, mare infestum habere, nil mirum. uidendum est, ut mansio laudetur. ἐν ὁμοπλοίᾳ Bruti uidetur aliquid præsidij esse. sed opinor minuta nauigia: sed iam sciam, & ad te cras. De Ventidio, πανικὸν puto. De Sexto, pro certo habebatur, ad arma. quod si uerum est, sine bello ciuili uideo seruiendum. quid ergo? Calendis Ianuarij in Pansa spes. λῆρος πολὺς in uino et in somno istorum. De CCX optime. Ciceronis rationes explicẽtur: Ouius enim recenset multa, quæ uellem: in his ne hoc quidem malum, in mandatis sat abunde: HS LXXII satis esse, affatim prorsus, sed Xenonem perexigue, & γλίσχρως præbere, minutatimq;: quo plus permutasti, quàm ad fructum insularum: id ille annus habeat, in quem itineris sumptus accessit.

hinc ex Cal. Apr. ad HS LXXX accõmodetur: nunc enim insulæ tantum: uidendũ enim est, quid, cum Romæ erit: non enim puto socrũ illam ferendam. Pindaro Decumano negarã. Nunc, cuius rei causa tabellariũ miserim, accipe. Quintus filius mihi pollicetur se Catonẽ. egit autem & pater, & filius, ut tibi sponderem, sed ita, ut tum crederes, cum ipse cognosses. huic ego literas ipsius arbitratu dabo: eæ te ne mouerint. has scripsi in eam partem, ne me motum putares. Dij faxint, ut faciat ea, quæ promittit: commune enim gaudium: sed ego nihil dico amplius. is hinc VII. Id. ait enim attributionem in Idus, se autem urgeri acriter. tu ex meis literis, quomodo respondeas, meditabere. plura, cum & Brutum uidero, & Erotem remittam. Atticæ meæ excusationem accipio, eamq; amo plurimum: cui, & Piliæ salutem. Vale.

CICERO ATTICO S.

VI. Id. duas epistolas accepi, unã à meo tabellario, alteram Bruti. De Buthrotijs longe alia fama in his locis fuerat: sed cum alijs multis hoc ferendum. Erotem remisi citius, quàm constituerã, ut esset cum Hortensio, & quia equitibus quidem ait se Idibus cõstituisse. Hortẽsius uero impudenter: nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pẽsione, quæ est Cal. Sext. ex qua pẽsione ipsa maior pars est ei soluta aliquãto ante diem. sed hæc Eros uidebit. Idibus de Publilio autem quod perscribi oportet, moram non puto esse faciendam. sed cum uideas quantum de iure nostro decesserimus, qui de residuis CCCC. HS.

CC. præsentia soluerimus, reliqua perscribamus, loqui cum eo (si tibi uidebitur) poteris, eum commodum nostrum expectare debere, cũ tanta sit à nobis iactura facta iuris. sed amabo te mi Attice, (uides'ne quam blande?) omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito, gubernato, ut nihil à me expectes: quanquam enim reliqua satis apta sint ad soluendum, tamen fit sæpe, ut ij, qui debent, non respondeant ad tempus. siquid eiusmodi acciderit, nequid tibi sit fama mea potius. non modo uersura, uerum etiam uenditione, si ita res coget, nos uindicabis. Bruto tuæ literæ gratæ erant: fui enim apud illum multas horas in Neside, cum pauloante tuas literas accepissem. delectari mihi Tereo uidebatur, & habere maiorem Accio, quàm Antonio gratiam. mihi autẽ, quo lætiora sunt, eo plus stomachi, & molestiæ est, populum R. manus suas non in defendẽda Rep. sed in plaudendo consumere. mihi quidem uidentur istorum animi incendi etiam ad repræsentandam improbitatem suam. sed tamen, dũmodo doleant aliquid, doleant quidlibet. Consilium meum ꝙ ais quotidie magis laudari, non moleste fero, expectabamq́; siquid de eo ad me scriberes: ego enim in uarios sermones incidebam: quin etiam iccirco trahebam, ut quãdiutissime integrũ esset. sed quoniá euro uilla extrudimur, Brundusium cogito: facilior enim & exploratior deuitatio legionum fore uidetur, ꝗ piratarum, qui apparere dicuntur. Sestius VI. Id. expectabatur, sed non uenerat, quod sciam. Cassius cum classicula sua uenerat. ego, cum eũ uidissem V. Cal. in Pompeianum cogitabam, inde Aculanum. nosti reliqua. De Tutia ita putaram. De C. Metio non credo, nec

tamen curo plus, quàm tu. Planco, & Oppio *scripsi equidem, quoniam rogaras: sed, si tibi uidebitur, ne necesse habueris reddere: cum enim tua causa fecerint omnia, uereor, ne meas literas superuacaneas arbitrētur.* Oppio *quidem utiq;: quem tibi amicissimũ cognoui: uerum, ut uoles tu.* Quoniam *scribis hiematurum te in* Epeiro, *feceris mihi gratũ, si ante eò ueneris, q̃ mihi in* Italiã *te auctore ueniendũ est. literas ad me q̃ sæpissime, sed de rebus minus necessarijs aliquem nactus. sin autem erit quid maius, domo mittito.* Ἡρακλείδιον, *si* Brũdusium *salui, adoriemur. de gloria misi tibi: custodies igitur, ut soles: sed notentur eclogarij, quos* Saluius, *bonos auditores nactus, in conuiuio duntaxat legat. mihi ualde placent: mallem tibi.* Etiam *atq; etiam uale.*

CICERO ATTICO S.

TU VERO *sapienter: nunc demum enim rescribo ijs literis, quas mihi misisti conuento* Antonio Tiburi: *sapienter igitur, quòd manus dedisti, quodq; etiã ultro gratiã egisti: certe enim, ut scribis, deseremur ocyus à* Rep. *q̃ a re familiari. quòd uero scribis te magis delectari* O' TITE, SI QVID EGO: *siquid agis, addis mihi scribendi alacritatem.* Quòd Erotem *nõ sine munusculo expectare dicis, gaudeo non fefellisse eam rem opinionem tuam. sed tamẽ idem* σύνταγμα *misi ad te retractatius, & quidem* ἀρχέτυπον *ipsum crebris locis inculcatũ, & refectum. hunc tu tralatum in macrocolum lege in arcano conuiuis tuis, sed, si me amas, hilaris, & bene acceptis, ne in me stomachum erumpant, cum sint tibi irati.*

De Cicerone, uelim ita sit, ut audiuimus. De Xenone coràm cognoscam: quanquã nihil ab eo arbitror neq; indiligenter, neq; illiberaliter. De Erote faciã, ut mandas, & ea, quæ scribis, ex Saufeio, & ex Xenone cognoscã. De Quinto fratre, gaudeo tibi meas literas prius à tabellario meo, quàm ab ipso redditas. quãquã te nihil fefellisset. ueruntamen. sed expecto, quid ille tecum, quid tu uicissim. nec dubito, quin suo more uterq;. sed eas literas Curiũ mihi spero redditurũ: qui quidem & si per se est amabilis, à meq; diligitur, tamen accedit magnus cumulus cõmendationis tuæ. Literis tuis satis respõsum est. nunc audi, quod, & si intelligo scribi necesse non esse, scribo tamen. Multa me mouent in discessu, in primis mehercule, quòd disiungor à te. mouet etiã nauigationis labor, alienus non ab ætate solum nostra, uerum etiam à dignitate; tempusq; discessus subabsurdum: relinquemus enim pacẽ, ut ad bellum reuertamur; quodq; temporis in prædiolis nostris & belle ædificatis, et satis amœnis cõsumi potuit, in peregrinatione consumimus. consolantur hæc: aut proderimus aliquid Ciceroni: aut, quãtum profici possit, iudicabimus. deinde tu iam, ut spero, & ut promittis, aderis. quod quidem si acciderit, omnia nobis erunt meliora. maxime autem me angit ratio reliquorũ meorũ. quæ quanquã explicata sunt, tamen, quòd & Dolabellæ nomen in his est, & attributio est mihi nominum ignota, cõturbor, nec ulla res magis angit ex omnibus. itaq; non mihi uideor errasse, quòd ad Balbum scripsi apertius, ut, siquid tale accidisset, ut non cõcurrerent nomina, subueniret: meq; tibi etiam mandasse, ut, siquid eiusmodi accidisset, cum eo cõmunicares. quod fa=

cies, si tibi uidebitur, eóq; magis, si proficisceris in Epeirum. Hæc ego conscendens è Pompeiano tribus actuariolis decemscalmis. Brutus erat in Neside etiam nunc, Neapoli Cassius. ecquid amas Deiotarum? & nó amas Eram? qui, ut Blesamius uenit ad me, cum ei præscriptum esset, nequid sine Sexti nostri sententia ageret, neq; ad illum, neq; ad quenquam nostrum retulit. Atticam nostram cupio suauiari: ita mihi dulcis salus uisa est per te missa ab illa. referes igitur ei plurimam, itémq; Piliæ dicas uelim, ita ut heri tibi narraui, uel fortasse hodie: Quintus enim altero die se aiebat. In Nesida VIII. Id. ibi Brutus. quàm ille doluit de Nonis Iul. mirifice est conturbatus. itaq; sese scripturum aiebat, ut uenationem etiam, quæ postridie ludos Apollinares futura est, proscriberent. III. Id. Quint. Libo interuenit. is Philonem Pompeij libertum, & Hilarum suum uenisse à Sexto cũ literis ad Consules, siue quo alio nomine sunt. earum exemplum nobis legit, siquid uideretur. pauca παρὰ λέξιν: cæteroqui & satis grauiter, & non contumaciter. tantum addi placuit, quòd erat, COSS. solum, ut esset, PRAETT. TRIBB. PL. SENATVI, ne illi nó proferrent eas, quæ ad se ipsos missæ essent. Sextũ autem nuntiauit cũ una solum legione fuisse Carthagine, eiq; eo ipso die, quo oppidũ Boream cepisset, nuntiatum esse de Cæsare: capto oppido, mirã lætitiam, cõmutationemq; animorum, concursumq; undiq;, sed illum ad sex legiones, quas in ulteriore reliquisset, reuertisse. ad ipsum autem Libonem scripsit, nihil esse, nisi ad larem suum liceret. summa postulatorũ, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubiq; sint. hæc ferè de Sexto. De

Buthrotijs undiq; quærens nihil reperiebam. alij, concisos agripetas: alij, Plancum acceptis numis, relictis illis, aufugisse. itaq; non uideo sciturum me, quid eius sit, ni statim aliquid literarum. Iter illud Brundusium, de quo dubitabam, sublatum uidetur: legiones enim aduentare dicuntur: hæc autem nauigatio habet quasdam suspiciones periculi. itaq; constituebam uti ὁμοπλοίᾳ. paratiorem offendi Brutum, quàm audiebam: nam & ipse Domitius bona planè habet dicrota, suntq; nauigia præterea luculenta Sestij, Buciliani, cæterorum: nã Cassij classem, quæ planè bella est, non numero ultra fretum. illud est mihi submolestum, quòd parum Brutus properare uidetur. primum cõfectorum ludorum nuntios expectat: deinde, quantum intelligo, tarde est nauigaturus, consistens in locis pluribus. tamen arbitror esse cõmodius tarde nauigare, quàm omnino non nauigare. etsi, cum processerimus, exploratiora uidebuntur, & testis utemur.

Tuas iam literas Brutus expectabat: cui quidem ego non nouum attuleram de Tereo Accij. ille Brutum putabat. sed tamen rumoris nescio quid afflauerat, cõmissione Græcorum frequentiam non fuisse: quæ quidem me minime fefellit: scis enim, quid ego de Græcis ludis existimem .. nunc audi quod pluris est, quàm omnia. Quintus fuit mecum dies cõplureis: &, si ego cuperem, ille uel plureis fuisset: sed, quantum fuit, incredibile est, quàm me in omni genere delectarit, in eoq; maxime, in quo minime satisfaciebat: sic enim cõmutatus est totus & scriptis meis quibusdam, quæ in manibus habebam, et assiduitate orationis, & præceptis, ut tali animo in Rẽp. quali nos uolumus, futurus sit. hoc cum mihi non modo

confirmasset, sed etiam persuasisset, egit mecũ accurate multis uerbis, tibi ut responderem, se dignum & te, & nobis futurum, neq; se postulare, ut statim crederes, sed, cum ipse perspexisses, tum ut se amares. quòd nisi fidem mihi fecisset, iudicassemq; hoc, quod dico, firmum fore, non fecissem id, quod dicturus sum: duxi.n. mecum adolescentem ad Brutum: sic ei probatũ est quod ad te scribo, ut ipse crediderit, me sponsorem accipere noluerit, eumq; laudans amicissime mentionem tui fecerit, cóplexus, osculatusq; dimiserit. quam ob rem & si magis est, quod gratuler tibi, q̃ quod te rogem, tamen etiam rogo, ut, siquæ minus antea propter infirmitatẽ ætatis cóstanter ab eo fieri uidebãtur, ea iudices illum abiecisse, mihiq; credas, multum allaturam, uel plurimũ potius ad illius iudicium confirmandum auctoritatem tuam. Bruto cum sæpe iniecissem de ὁμοπλοίᾳ, nó perinde, atq; ego putaram, arripere uisus est. existimabã μετεωρότερον esse: & hercule erat, & maxime de ludis. at mihi, cum ad uillam redissem, Cn. Luceius, qui multũ utitur Bruto, narrauit, illum ualde morari, non tergiuersantem, sed expectantem, siqui forte casus. itaq; dubito, an Venusiam tendam, & ibi expectem de legionibus: si aberunt, (ut quidam arbitrantur) Hydruntem: si neutrum erit ἀσφαλὲς, eodem reuertar. iocari me putas? moriar, si quisquam me tenet præter te: etenim circũspice: sed ante erubesco. ò dies in auspicijs Lepidi descriptos, et aptos ad cósilium reditus nostri. magna ῥοπὴ ad proficiscendũ tuis literis. atq; utinã te illic. sed ut códucere putabis. Nepotis epistolam expecto. cupidus ille meorũ? qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet, & ais μετ᾽ ἀμύμονα.

tu uero

tu uero ἀμύμων. ille quidem ἄμβροτος. Mearum epistolarum nulla est συναγωγή. sed habet Tiro instar septuaginta. & quidem sunt à te quædam sumendæ. eas ego, oportet, perspiciam, corrigam. tum deniq; edentur. ego adhuc (perueni enim Vibonem ad Siccam) magis commode, quàm strenue nauigaui: remis enim magnam partem. prodromi nulli. illud satis opportune. duo sinus fuerunt, quos tramitti oportet, Pæstanus, & Vibonensis: utrunque pedibus equis transmisimus. ueni igitur ad Siccam octauo die è Pompeiano, cum unum diem Veliæ cõstitissem, ubi quidem fui sanè libenter apud Talnam nostrum, nec potui accipi (illo absente præsertim) liberalius. IX. Cal. igitur ad Siccam. ibi tanquam domi meæ scilicet, itaque obduxi posterum diem. sed putabam, cum Regium uenissem, fore, ut illic, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus, corbita ne Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum, ast inde Corcyram: & si oneraria, statim ne freto, an Syracusis. hac super re scribam ad te Regio. mehercule mi Attice sæpe mecum ἡ δεῦρ' ὁδός σοι τί δύναται. cur ego tecum non sum? cur ocellos Italiæ, uillulas meas non uideo? sed id satis, superq;, tecum me non esse fugientem periculum. nec id nunc quidem (nisi fallor) ullum est: ad ipsum enim reuocat me auctoritas tua: scribis enim, in cœlum ferri profectionem meã, sed ita, si ante Cal. Ian. redeam: quod quidem certe enitar: malo enim uel cum timore domi esse, quàm sine timore Athenis tuis. sed tamen prospice, quò ista uergant, mihiq; aut scribe, aut (quod multo malim) affer ipse. hæc hactenus. illud uelim in bonam partem accipias,

me agere tecum, quod tibi maiori curæ ſciam eſſe, quàm ipſi mihi. nomina mea per Deos expedi, exolue. bella reliqui. ſed opus eſt diligentia, cohæredibus pro Cluuiano Cal. Sext. perſolutum ut ſit. cum Publilio quomodo agendum ſit, uidebis. non debet urgere, quoniam iure nō utimur: ſed tamen ei quoque ſatisfieri planè uolo. Terentiæ uero quid ego dicam? etiam ante diem, ſi potes. quin, ſi, ut ſpero, celeriter in Epeirum, hoc, quod ſatiſdato debeo, peto à te, ut ante prouideas, planéq; expedias, et ſolutum relinquas. ſed de his ſatis, metuóq;, ne tu nimium putes. nunc negligentiam meā cognoſce. De gloria librum ad te miſi: & in eo procemium id eſt, quod in Academico tertio. id euenit ob eam rem, quòd habeo uolumen procemiorum: ex eo eligere ſoleo, cum aliquod σύγγραμμα inſtitui. itaque iam in Tuſculano, qui non meminiſſem me abuſum iſto procemio, conieci id in eum librum, quem tibi miſi. cum autem in naui legerem Academicos, agnoui erratum meum: itaque ſtatim nouum procemium exaraui, & tibi miſi. tu illud deſecabis, & hoc agglutinabis. Piliæ ſalutem dices, & Atticæ, delicijs, atque amoribus meis. Vale.

CICERO ATTICO S.

VIII. Id. Sext. cum à Leucopetra profectus (inde enim tramittebam) ſtadia circiter CCC. proceſſiſſem, reiectus ſum auſtro uehementi ad eãdem Leucopetram. ibi cum uětum expectarem (erat enim uilla Valerij noſtri, ut familiariter eſſem, & libenter) Regini quidam illuſtres homines eò uenerunt Roma, ſanè recentes, in ijs

Bruti nostri hospes, qui Brutum Neapoli reliquisset. hæc afferebant, edictum Bruti, & Cassij, & fore frequẽtem senatum Cal. à Bruto, Cassio literas missas ad consulares, & prætorios: ut adessent, rogare. summam spem nuntiabant, fore, ut Antonius cederet, res conueniret, nostri Romam redirent. addebant etiam, me desiderari, subaccusari. quæ cum audissem, sine ulla dubitatione abieci consilium profectionis, quo mehercule ne antea quidem delectabar. lectis uero tuis literis admiratus equidem sum, te tam uehementer sententiam commutasse, sed, non sine causa, arbitrabar. & si, quamuis non fueris suasor, & impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti, dummodo Cal. Ian. Romæ essem. ita fiebat, ut, dum minus periculi uideretur, abessem, in flammam ipsam uenirem: sed hæc etiam si non prudenter, tamen ἀνεμέσητα *sunt: primum, quòd de mea sententia acta sunt: deinde, etiam si te auctore, quid debet, qui consilium dat, præstare præter fidem? illud admirari satis non potui, quòd scripsisti his uerbis:* BENE *igitur tu, qui* εὐθανασίαν *bene, relinque patriam. an ego relinquebam? aut tibi tum relinquere uidebar? tu id non modo non prohibebas, uerum etiam approbabas. grauiora, quæ restant.* VELIM σχόλιον *aliquod elimes ad me, oportuisse te istuc facere. itáne mi Attice defensione eget meum factum, præsertim apud te, qui id mirabiliter approbasti? ego uero istum* ἀπολογισμὸν συντάξομαι, *sed ad eorum aliquẽ, quibus inuitis, & dissuadentibus profectus sum. etsi quid iam opus est* σχολίῳ. *si perseuerassem, opus fuisset. at hoc ipsũ non cõstãter. nemo doctus unq̃ (multa autẽ de hoc genere scripta*

ſunt)mutationem conſilij,inconſtantiam dixit eſſe. dein ceps igitur hæc. NAM ſi à Phædro noſtro,expedita excuſatio eſſet. nunc quid reſpõdemus? ergo id erat meum factum,quod Catoni probare non poſſim,flagitij ſcilicet plenum,& dedecoris. utinam à primo ita tibi eſſet uiſum. tu mihi, ſicut eſſe ſoles, fuiſſes Cato. extremum illud uel moleſtiſſimum. NAM Brutus noſter ſilet, hoc eſt non audet hominem id ætatis monere. aliud nihil habeo,quod ex ijs à te uerbis ſignificari putem.& hercule ita eſt. nam XVI. Cal. Sept.cũ ueniſſem Veliam, Brutus audiuit: erat enim cum ſuis nauibus apud Haletem fluuium citra Veliam millia paſſuum III. pedibus ad me ſtatim. Dij immortales, q̃ ualde ille reditu,uel potius reuerſione mea lætatus:effudit illa omnia,quæ tacuerat:ut recordarer illud tuũ: NAM Brutus noſter ſilet. maxime autem dolebat,me Cal.Sext.in ſenatu nõ fuiſſe.Piſonem ferebat in cœlum: ſe autem lætari,ꝙ effugiſſem duas maximas uituperationes,unam,quam itinere faciendo me intelligebam ſuſcipere deſperationis,ac relictionis Reip.flẽtes mecum uulgo querebantur,quibus de meo celeri reditu non probabam: alterã,de qua Brutus,& qui unà erant(multi autem erant)lætabantur,quòd eam uituperationem effugiſſem,me exiſtimari ad Olympia. hoc uero nihil turpius quouis Reip.tempore.ſed hoc ἀναπολόγητον. ego uero auſtro gratias miras ago,qui me à tanta infamia auerterit.reuerſionis has ſpecioſas cauſas habes,iuſtas illas quidẽ,& magnas, ſed nulla iuſtior, q̃ ꝙ tu idẽ alijs literis, PROVIDE,ſicui quod debetur, ut ſit unde par pari reſpõdeatur: mirifica.n. δυσχρη-

στία est propter metum armorũ. in freto medio hãc epistolam legi, ut, quid possem prouidere, in mẽtem non ueniret mihi, nisi ꝙ præsens me ipse defenderẽ. sed hæc hactenus. reliqua corã. Antonij edictum legi à Bruto, & horum contra, scriptum præclare. sed quid ista edicta ualeant, aut quò spectent, planè non uideo. nec ego nunc, ut Brutus censebat, istuc ad Remp. capessendã uenio: quid enim fieri potest? num quis Pisoni est assensus? num redijt ipse postridie? sed abesse hanc ætatem longe à sepulchro negant oportere. sed, obsecro te, quid est, quod audiui de Bruto? Piliam πειράζεσθαι παράλυσιν te scripsisse dicebat. ualde sum cõmotus. & si idem te scribere, sperare melius, ita planè uelim. ei dicas plurimam salutem, & suauissimæ Atticæ. hæc scripsi nauigans, cum Pompeianum accederem, XIIII. Cal.

CICERO ATTICO S.

CVM sciam, quo die uenturus sim, faciam, ut scias. impedimenta expectanda sunt, quæ Anagnia ueniunt: & familia ægra est. Cal. uesperi literæ mihi ab Octauiano redditæ sunt. magna molitur. ueteranos, quiqui Casilini, & Calatiæ sunt, perduxit ad suam sententiam: nec mirum: quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. planè hoc spectat, ut se duce bellum geratur cum Antonio. itaq; uideo paucis diebus nos in armis fore. quem autẽ sequamur? uide nomẽ: uide ætatem. atq; à me postulat, primũ ut clã colloquatur mecũ uel Capuæ: puerile hoc quidẽ, si id putat clàm fieri posse. docui literis, id nec opus esse, nec fieri posse. misit ad

me Cæcinam quendã Volateranum familiarem suum, qui hoc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad Vrbem pergere, pecunias municipiys imperare, legionem sub signis ducere. consultabat, utrum Romam cum ∞∞∞ ueteranorum proficisceretur, an Capuam teneret, & Antonium uenientem excluderet, an iret ad treis legiones Macedonicas, quæ iter secundum mare superum faciunt, quas sperat suas esse. hæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, ut hic quidem narrat, et ei conuitium grande fecerunt, concionantemq; reliquerũt. quid quæris? ducẽ se profitetur, nec nos sibi putat deesse oportere. equidem suasi, ut Romam pergeret: uidetur enim mihi & plebeculam urbanã, & (si fidem fecerit) etiam bonos uiros secum habiturus. ò Brute ubi es? quãtam εὐκαιρίαν amittis. non equidem hoc diuinaui, sed aliquid tale putaui fore. nunc tuum consilium exquiro. Romamne uenio? an hic maneo? an Arpinum? ἀσφαλείαν habet is locus. fugiam Romam, ne desideremur, siquid actum uidebitur. hoc igitur explica. nunquam in maiore ἀπορίᾳ fui.

BINAE uno die mihi literæ ab Octauio. nunc quidẽ, ut Romam statim ueniam, uelle se rem agere per senatũ. cui ego, non posse senatum ante Cal. Ian. quod quidẽ ita credo. ille autem addit, consilio tuo. quid multa? ille urget: ego autem σκέπτομαι: non confido ætati: ignoro, quo animo: nil sine Pansa tuo uolo: uereor, ne ualeat Antonius; nec à mari discedere libet: & metuo, ne quæ ἀριστεία me absente. Varroni quidem displicet consilium pueri, mihi non. firmas copias habet. Brutũ habere potest, & rem gerit palàm. centuriat Capuæ, di=

numerat. iam, iamq; uideo bellum. ad hæc rescribe. tabellarium meum Cal. Roma *profectum sine tuis literis miror.* VI. Arpinum *ueni, ad* IIII. *in* Sinuessanum. *eodem die uulgo loquebantur*, Antonium *mansurum esse* Casilini. *itaque mutaui consilium: statueram enim rectà* Appia Romam. *facile me ille esset assecutus: aiunt enim eum* Cæsariana *uti celeritate. uerti igitur me à* Minturnis Arpinum *uersus. constitueram, ut prid.* Id. *aut* Aquini *manerem, aut in* Arcano. *nunc mi* Attice *tota mente incumbe in hanc curam: magna enim res est. tria sunt autem, maneam'ne* Arpini, *an propius accedam, an ueniam* Romam. *quod censueris, faciam: sed quamprimum. auide expecto tuas literas.* VI. Id. *mane, in* Sinuessano.

CICERO ATTICO S.

NONIS *accepi à te duas epistolas: quarum alteram* Cal. *dederas, alteram pridie. igitur prius ad superiorẽ. nostrum opus tibi probari lætor. ex quo ante ipse posui sti, quæ mihi florentia sunt uisa tuo iudicio: cerulas enim tuas miniatulas illas extimescebã.* De Sicca *ita est, ut scribis. ast ab ea ægre me tenui. itaq; perstringã sine ulla cõtumelia* Siccæ, & Septimiæ: *tantũ, ut sciant*
* παῖδες παίδων *sine uallo* Luciliano, *eũ ex* C. Fadij *filia liberos habuisse. atq; utinã eũ diem uideã, cum ista libere uagetur, ut etiã in* Siccæ *domum introeat. sed illo tempore opus est, quod fuit illis* Triumuiris. *moriar, nisi facete. tu uero leges* Sexto, *eiusq; iudiciũ mihi perscribes,* εἷς ἐμοὶ μύριοι. Caleni *interuentum, et* Caluenæ *cauebis.*

quod uereris,ne ἀδόλεσχος: mihi tu? quis minus? cui, ut Aristophani Archilochi iambus, sic epistola longissima quæque optima uidetur. Quod me admones, tu uero etiam si reprehenderes, non modo facile paterer, sed etiam lætarer, quippe cum in reprehensione est prudentia cum εὐμενείᾳ. ita libenter ea corrigam, quæ à te animaduersa sunt, eodem iure, quo Rubriana potius, quàm quo Scipionis: & de laudibus Dolabellæ deruam cumulum. attamen est isto loco bella, ut mihi uidetur, εἰρωνεία, quòd eum contra ciueis in acie. illud etiam malo, indignius esse hunc uiuere, quàm quod indignius. Πεπλογραφίαν Varronis tibi probari non moleste fero: à quo adhuc ἡρακλείδιον illud non abstuli.

Quòd me hortaris ad scribendum, amice tu quidem, sed me scito agere nihil aliud. Grauedo tua mihi molesta est. quæso adhibe, quam soles, diligentiam. Ὁ ΤΙΤΕ, tibi prodesse lætor. Anagnini sunt Mustella ταξιάρχης, & Laco, qui plurimum bibit. Librum, quẽ rogas, perpoliam, & mittam. hæc ad posteriorem. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος, quatenus Panetius, absolui duobus: illius tres sunt. sed cũ initio diuisisset ita, tria genera exquirendi officij esse; unũ, cũ deliberamus, honestũ, an turpe sit; alterũ, utile, an inutile; tertiũ, cũ hæc inter se pugnare uideantur, quomodo iudicandum sit, qualis causa Reguli, redire honestum, manere utile: de duobus primis præclare disseruit: de tertio pollicetur se deinceps scripturum, sed nihil scripsit. eum locum Possidonius persecutus. ego autẽ et eius librũ accersiui, & ad Athenodorum Caluũ scripsi, ut ad me τὰ κεφάλαια mitteret: quẽ expecto: quẽ uelim cohortere, et roges, ut quampri=

mum: in eo est περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος. quod de inscriptione quæris: non dubito, quin τὸ καθῆκον officiũ sit, nisi quid tu aliud: sed inscriptio plenior, de officijs. προσφωνῶ autem Ciceroni filio. uisum est non ἀνοικεῖον. De Myrtilo dilucide. ò qualis tu semper istos. * ita'ne in D. Brutum de istis? ego me, ut scripseram, in Pompeianum non abdidi, primo tempestatibus, quibus nihil tetrius: deinde ab Octauio quotidie literæ, ut negotiũ susciperem, Capuam uenirem, iterum Remp. seruarem, Romam utiq; statim, αἰδέσθεν μὲν ἀνήνασθαι δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. is tamen egit sanè strenue, & agit, Romã ueniet cũ manu magna. sed est planè puer. putat senatũ statim. quis ueniet? si uenerit, quis incertis in rebus offendet Antonium? Calendis Ian. erit fortasse præsidio, aut quidem ante depugnabitur. pucro municipia mire fauent: iter enim faciens in Samnium uenit Cales, mansit Theani. mirifica ἀπάντησις, & cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citius Romam, q̃ constitueram. simul ac constituero, scribam. etsi nó dum stipulationes legeram: nec enim Eros uenerat: tamen rem prid. Id. uelim conficias. Epistolas Catinam, Tauromeniũ, Syracusas cómodius mittere potero, si Valerius interpres ad me nomina gratiosorum scripserit: alij. n. sunt aliàs, nostriq; familiares ferè demortui. publice tamen scripsi, si uti uellet eis Valerius, aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis feris Balbus ad me. usq; ad III. Cal. expectabo tuas li* teras: meq; Torquati negociolo siturum puto. Quinti literas ad te misi, ut scires, q̃ ualde eum amaret, qué dolet à te minus amari. Atticæ, quoniam (quod optimũ in pueris est) hilarula est, meis uerbis suauiũ des. Vale.

CICERO ATTICO S.

OPPII epistolæ, quia perhumana erat, tibi misi exēplū. De Ocella, dum tu muginaris, nec mihi quicquam rescribis, cepi consilium domesticum. itaq; me prid. Id. arbitror Romæ futurum. cómodius est uisum, frustra me istic esse, cum id non necesse esset, quàm, si opus esset, non adesse. & simul, ne intercluderer, metuebam: ille enim iam aduentare potest: etsi uarij rumores, multiq;, quos cuperem ueros: nihil tamē certi. ego uero, quicquid est, tecum potius, q̄ animi pendeam, cum à te absim, & de te, & de me. sed quid dicam? bonū animum. De ἡρακλειδείῳ Varronis negotia salsa. me quidē nihil unquā sic delectauit. sed hæc, & alia maiora coràm. Vale.

CICERO ATTICO S.

O' CASVM mirificum. V. Id. cū ante lucem de Sinuessano surrexissem, uenissemq; diluculo ad Pontem Tiretiū, qui est Minturnis, in quo flexus est ad iter Arpinas, obuiam mihi fit tabellarius, qui me offendit δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. ego statim, cedo, inq̄, siquid ab Attico? nō dū legere poteramus: nā & lumina dimiseramus, nec satis lucebat. cū autem luceret, ante scripta epistola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta est. illa omniū quidē elegantissima. ne sim saluus, si aliter scribo, ac sentio. nihil legi humanius. itaq; ueniam, quò uocas, modo adiutore te. sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo uidebatur, q̄ ad eas literas, quibus ego à te cōsilium petieram, te mihi ista rescribere. ecce tibi altera, qua hortaris παρ' ἠνεμόεντα μίμαντα, νήσου ἐπὶ ψυρίης, Appiā ἐν ἀριστερ' ἔχον

τα.itaq; eo die mansi Aquini.longulum sanè iter,et uia inepta.inde postridie mane proficiscēs,has literas dedi.et quidē,ut à me dimitterē inuitissimus,fecerūt Erotis literæ.rē tibi Tiro narrabit.tu,quid faciendum sit,uidebis: præterea,possim ne propius accedere (malo.n.esse in Tusculano,aut usq̃piā in suburbano)an etiā lōgius discedendū putas?crebro ad me uelim scribas.erit autē quotidie, cui des. Quod præterea cōsulis,quid tibi cēseā faciūdū: difficile ē,cū absim.uerūtamē,si pares æque inter se:quiescēdū.sin,latius manabit,et quidē ad nos,deinde cōmuniter.auide tuū cōsiliū expecto.timeo,ne absim,cum adesse me sit honestius.uenire non audeo.de Antonij itineribus nescio quid aliter audio,atq; ut ad te scribebā.omnia igitur uelim explices,& ad me certa mittas. De reliquo quid ego tibi dicā? ardeo studio historiæ: incredibiliter enim me cōmouet tua cohortatio.quæ quidē nec institui, nec effici potest sine tua ope.coràm igitur hoc quidē cōferemus.in præsentia mihi uelim scribas,quibus Coss.C. Fānius M.F.Trib.pl.fuerit:uideor mihi audisse,P.Africano,L.Mummio. id igitur quæro.tu mihi de ijs rebus, quæ nouātur,omnia certa,clara. III.Id.ex Arpinati.

NIHIL erat planè,quod scriberem. nam,cum Puteolis essem,quotidie aliquid noui de Octauiano,multa etiā falsa de Antonio. ad ea autem, quæ scripsisti (treis enim acceperam III.Id.à te epistolas) ualde tibi assentior, si multum possit Octauianus, multo firmius acta tyranni comprobatum iri,quàm in Telluris, atq; id contra Brutū fore. sin autem uincitur,uides intolerabilem Antonium: ut,quem uelis, nescias. O Sestij tabellarium hominem nequam. postridie Puteolis Romæ se di-

xit fore. Quod me mones, ut pedetenim: assentior: etsi aliter cogitabam. nec me Philippus, aut Marcellus mouet: alia enim eorum ratio: & si nō est, tamen uidetur. sed in isto iuuene, quanquā animi satis, auctoritatis parū est. tamē uide, si forte in Tusculano recte esse possim, ne id melius sit: ero libentius: nihil enim ignorabo: an hoc, cū Antonius uenerit. Sed, ut aliud ex alio, mihi nō est dubiū, quin, quod Græci καθῆκον, nos officiū. id autē, quid dubitas, quin etiam in Remp. præclare caderet? nō ne dicimus, Consulum officiū, senatus officiū? præclare cōuenit, aut da melius. Male narras de Nepotis filio. ualde mehercule moueor, & moleste fero. nescierā omnino esse istū puerū. Caniniū perdidi, hominē, quod ad me attinet, non ingratū. Athenodorū, nihil est, quod hortere: misit enim satis bellū ὑπόμνημα. Grauedini quæso omni ratione subueni. Quintus tui patris nepos scribit ad patris mei nepotē, se ex Nonis ijs, quibus nos magna gessimus, ædem Opis explicaturū, idq; ad populum. uidebis igitur, & scribes. Sexti iudicium expecto. Vale.

CICERO ATTICO S.

NOLI putare pigritia facere me, ꝙ nō mea manu scribam: sed mehercule pigritia: nihil enim habeo aliud, quod dicam. & tamen in tuis quoq; epistolis Alexim uideor agnoscere. sed ad rem uenio. Ego, si me nō improbissime Dolabella tractasset, dubitassem fortasse, utrum remissior essem, an summo iure contenderem. nunc uero etiam gaudeo mihi causam oblatam, in qua & ipse sentiat, & reliqui omnes, me ab illo alienatum: idq; præ me feram, & quidem me mea facere, & Reip. causa, cur il-

lum oderim, quòd, cum eam me auctore defendere cœpisset, non modo deseruit emptus pecunia, sed etiã, quantum in ipso fuerit, euerterit. Quod autẽ quæris, quomodo agi placeat, cum dies uenerit: primũ uelim eiusmodi sit, ut non alienum sit, me Romæ esse: de quo, ut de cæteris, faciam, ut tu censueris. de summa autem agi prorsus uehementer, & seuere uolo. & si sponsores appellare, uidetur habere quandam δυσωπίαν. tamen, hoc quale sit, consideres uelim: possumus enim, ut sponsores appellentur, procuratorem introducere: neq; enim illi litem contestabuntur: quo facto, non sum nescius sponsores liberari. sed et illi turpe arbitror eo nomine, quod satisdato debeat, procuratores eius non dissoluere: & nostræ grauitatis, ius nostrum sine summa illius ignominia persequi. de hoc quid placeat, rescribas uelim. & non dubito, quin hoc totum lenius administraturus sis. Redeo ad Remp. multa mehercule à te sæpe ἐν πολιτικῷ genere prudenter: sed his literis nihil prudẽtius:

QVANQVAM enim posset in præsentia belle iste puer retũdere Antoniũ, tamen exitũ expectare debemus. at quæ concio? nam est missa mihi. iurat, ita sibi parentis honores consequi liceat: & simul dextram intẽdit ad statuam. μὴ δὲ σωθείην εἴποτε τοιοῦτο. sed, ut scribis, certissimũ esse uideo discrimen Cascæ nostri Tribunatus: de quo quidẽ ipso dixi Oppio, cũ me hortaretur, ut adolescentem, totamq; causam, manumq; ueteranorum complecterer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratũ esset, eum non modo nõ inimicum tyrannoctonis, uerum etiam amicũ fore. cum ille diceret, ita futurũ: quid igitur festinamus, inquã? illi enim mea opera ante Cal. Ian.

nihil opus est. nos autem eius uoluntatem ante Id. Dec. perspiciemus in Casca. mihi ualde assensus est. quã ob rẽ hæc quidẽ hactenus. Quod reliquũ est, quotidie tabellarios habebis, et, ut ego arbitror, etiã, quid scribas, quotidie. Leptæ literarũ exẽplũ tibi misi: ex quo mihi uidetur στρατηλὰξ ille deiectus de gradu. sed tu, cũ legis, existimabis. Obsignata iam epistola, literas à te, & à Sexto accepi. nihil iucũdius literis Sexti, nihil amabilius. nam tuæ breues, priores erant uberrimæ. tu quidem & prudẽter, & amice suades, ut in his locis potissimũ sim, quoad audiamus, hæc, quæ commota sunt, quorsum eua dant. sed me, mi Attice, nõ sanè hoc quidem tempore mouet Resp. non quo ea sit mihi quicquã carius, aut esse debeat, sed desperatis etiã Hippocrates uetat adhibere medicinam. quare ista ualeant. me res familiaris mouet: rẽ dico? immo uero existimatio: cum enim tanta reliqua sint, ne Terẽtiæ quidem adhuc quod soluam, expeditum est: Terentiã dico? scis nos pridem iam constituisse Montani nomine HS XXII. dissoluere. pudentissime hoc Cicero petierat, ut ei de suo: liberalissime, ut tibi quoq; placuerat, promiserã, Erotiq; dixeram, ut sepositũ haberet. nõ modo, sed iniquissimo fœnore uersurã facere Aurelius coactus est. nĩ de Terẽtiæ nomine Tiro ad me scripsit, te dicere, numos à Dolabella fore. male eũ credo intellexisse, si quisquã male intelligit: potius nihil intellexisse: tu enim ad me scripsisti Cocceij respõsum, & ijsdẽ penè uerbis Eros. ueniendũ est igitur uel in ipsam flammam: turpius est enim priuatim cadere, q̃ publice. itaq; cæteris de rebus, quas ad me suauissime scripsisti, perturbato animo nõ potui, ut cõsueueram, rescribere, consenti

in hac cura,ubi ſum,ut me expediam: quibus autem rebus,uenit quidem mihi in mentem : ſed certo cõſtituere nihil poſſum,priuſquam te uidero.qui minus autem ego iſtic recte eſſe poſſim,q̃ eſt Marcellus? ſed non id agitur: neq; id maxime curo:quid curẽ,uides.adsũ igitur.Vale.

CICERO ATTICO S.

IVCVNDISSIMAS tuas legi literas.ad Plancum ſcripſi. habes exemplum. cum Tirone quid ſit locutus, cognoſcam ex ipſo. Cum ſorore ages attentius, ſi te occupatione iſta relaxaris. Vale.

M. Cicero L. Planco Præt.Des. S.

ATTICI noſtri te ualde ſtudioſum eſſe cognoui,mei uero ita cupidum,ut mehercule paucos æque obſeruãteis, atq; amãteis me habere exiſtimẽ : ad paternas enim magnas,et ueteres,et iuſtas neceſſitudines magnã attulit acceſſionẽ tua uolũtas erga me,meaq; erga te par,atq; mutua.Buthrotia tibi cauſa ignota nõ eſt: egi enim ſæpe,tibiq; totã rem demõſtraui: quæ eſt acta hoc modo.ut primum Buthrotiũ agrũ proſcriptũ uidimus,cõmotus Atticus libellũ cõpoſuit,eũ mihi dedit,ut darẽ Cæſari : eram enim cœnaturus apud eũ illo die.cũ libellũ Cæſari dedi, probauit cauſam,reſcripſit Attico,æqua eum poſtulare : admonuit tamen,ut pecuniã reliquã Buthrotij ad diem ſoluerent.Atticus,qui ciuitatem cõſeruatam cuperet,pecuniã numerauit de ſuo.quod cum eſſet factum,adiuimus ad Cæſarẽ,uerba fecimus pro Buthrotijs: liberaliſſi

mum decretum abstulimus: quod est obsignatum ab amplissimis uiris. quæ cum essent acta, mirari quidem solebam pati Cæsarē cōuenire eos, qui agrum Buthrotiū concupissent, neq; solum pati, sed etiam ei negotio te præficere. itaq; & ego cum illo locutus sum, & sæpius quidē, ut etiam accusarer ab eo, q parum constantiæ suæ confiderem: & M. Messalæ, & ipsi Attico dixit, ut sine cura essent: apertéq; ostēdebat, se præsentiū animos (erat. n. popularis, ut noras) offendere nolle: cum mare transissent, curaturū se, ut in alium agrū deducerētur. hæc illo uiuo. post interitū uero Cæsaris, ut primū ex S.C. causas Consules cognoscere instituerunt, hæc, quæ scripsi, ad eos delata sunt. probauerūt causas sine ulla dubitatione, séq; ad te literas daturos esse dixerūt. ego autē mi Plance, etsi nō dubitabā, quin & S.C. & lex, & Cōsulum decretū, ac literæ apud te plurimū auctoritatis haberēt, teq; ipsius Attici causa uelle intellexerā: tamen hoc pro cōiunctione, & beneuolentia nostra mihi sumpsi, ut id à te peterē, quod tua singularis humanitas, suauissimiq; mores à te essent impetraturi. id autē est, ut hoc, quod te tua spōte facturum esse certo scio, honoris nostri causa libēter, prolixe, celeriter facias. mihi nemo est amicior, nec iucundior, nec carior Attico: cuius antea res solum familiaris agebatur, eaq; magna: nūc accessit etiā existimatio, ut, quod cōsecutus est magna & industria, et gratia et uiuo Cæsare, et mortuo, id te adiuuāte obtineat. quod si à te erit impetratū, sic uelim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturū, ut tuo sūmo beneficio me affectū iudicē. ego, quæ te uelle, quæq; ad te pertinere arbitrabor, studiose, diligēterq; curabo. da operā, ut ualeas.

Cicero

Cicero Planco Praet. Des. S.

IAM antea petiui abs te per literas, ut, cũ causa Buthrotiorum probata à Consulibus esset, quibus & lege, & S.C. permissum erat, ut de Caesaris actis cognoscerent, statuerent, iudicarent, eam rem tu adiuuares, Atticumq́; nostrum, cuius te studiosum cognoui, & me, qui non minus laboro, molestia liberares: omnibus enim rebus magna cura, multa opera, & labore confectis, in te positũ est, ut nostrae solicitudinis finem quamprimum facere possimus. quanquam intelligimus ea te esse prudentia, ut uideas, si ea decreta Consulum, quae de Caesaris actis interposita sint, nõ seruentur, magnam perturbationem rerum fore. equidem, cum multa (quod necesse erat in tanta occupatione) non probentur, quae Caesar statuerit, tamen otij, pacisq́; causa acerrime illa soleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum censeo: quanquã haec epistola non suasoris est, sed rogatoris. igitur mi Plãce rogo te, & etiam oro, sic mediusfidius, ut maiore studio, magisq́; ex animo agere non possim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut, quod sine ulla dubitatione apud Cõsules obtinuimus propter summam bonitatem, & aequitatem causae, id tu nos obtinuisse non modo facile patiare, sed etiam gaudeas. qua quidem uoluntate esse erga Atticum, saepe praesens & illi ostendisti, & uero etiam mihi. quod si feceris, me, quem uoluntate, et paterna necessitudine coniunctum semper habuisti, maximo beneficio deuinctum habebis. idq́; ut facias, te uehementer etiam, atq; etiam rogo. Vale.

Cicero Capitoni suo S.

NVNQVAM *putaui fore, ut supplex ad te uenirẽ. sed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum.* Atticum *quanti faciam, scis. amabo te, da mihi & hoc: obliuiscere mea causa, illum aliquã do suo familiari aduersario tuo uoluisse consultum, cũ illius existimatio ageretur. hoc primum ignoscere, est humanitatis tuæ: suos enim quisque debet tueri. deinde, si me amas, omitte* Atticũ Ciceroni *tuo: quem quãti facias, præ te soles ferre. totum hoc, ut, quod semper existimaui, nunc planè intelligam, me à te multũ amari.* Buthrotios *cũ* Cæsar *decreto suo, quod ego obsignaui cũ multis amplissimis uiris, liberauisset, ostendissetq; nobis, se, cum agrarij mare trãsissent, literas missurum, quẽ in agrũ deducerentur: accidit, ut subito ille interiret. deinde, quẽadmodũ tu scis (interfuisti enim, cũ* Consules *oporteret ex.* S.C. *de actis* Cæsaris *cognoscere) res ab ijs in* Cal. Iun. *dilata. accessit ad* S.C. *lex, quæ lata est ad* IIII. Non. Iun. *quæ lex earũ rerũ, quas* Cæsar *statuisset, decreuisset, egisset,* Consulibus *cognitionẽ dedit. causa* Buthrotiorũ *delata est ad* Cõsules. *decretũ* Cæsaris *recitatũ est, & multi præterea libelli* Cæsaris *prolati.* Consules *de cõsilij sententia decreuerũt secundũ* Buthrotios, Plancũ *dederũt. nunc mi* Capito *(scio.n. quantũ semper apud eos, quibuscũ sis, posse soleas, eo plus apud hominẽ facillimũ, atq; humanissimũ* Plancũ*) enitere, elabora, uel potius eblãdire, effice, ut* Plãcus, *quẽ spero optimum esse, sit etiã melior opera tua. omnino res huiusmodi uidetur esse, ut sine cuiusq̃ gratia* Plancus *ipse pro ingenio, &*

prudentia sua non sit dubitaturus, quin decretũ Consulũ, quorũ & lege, & S.C. cognitio, & iudiciũ fuit, conseruet, præsertim cum, hoc genere cognitionũ labefactato, acta Cæsaris in dubiũ uentura uideantur: quæ non modo ij, quorũ interest, sed etiã y, qui illa nõ probãt, otij causa cõfirmare uelint. quod cũ ita sit, tamẽ interest nostra, Plancũ hoc animo libẽti, prolixoq; facere. quod certe faciet, si tu neruulos tuos mihi sæpe cognitos, suauitatemq;, qua nemo tibi par est, adhibueris. quod ut facias, te uehementer rogo. Vale.

Cicero Cupiennio S.

PATREM tuũ plurimi feci, meq; ille mirifice et coluit, & amauit. nec mehercule unquam mihi dubium fuit, quin à te diligerer. ego quidem id facere non destiti. quam ob rem peto à te in maiorem modum, ut ciuitatem Buthrotiam subleues, decretumq; Cõsulum, quod ij secundum Buthrotios fecerunt, cum & lege, & S.C. statuendi potestatem haberent, des operam, ut Plancus noster quamprimum confirmet, & probet. hoc te uehemẽter mi Cupienni etiam atque etiam rogo. Vale.

Cicero Planco Præt. Des. S.

IGNOSCE mihi, ꝙ, cum antea accuratissime de Buthrotijs ad te scripserim, eadem de re sæpius scribã. non mehercule mi Plãce facio, quòd parũ confidã aut liberalitati tuæ, aut nostræ amicitiæ: sed cũ tanta res agatur Attici nostri, nunc uero etiã existimatio, ut id, quod probauit Cæsar, nobis testibus, et obsignatoribus, qui et decretis et respõsis Cæsaris interfueramus, uideatur obtinere

potuisse, præsertim cũ tota potestas eius rei tua sit, ut ea, quæ Consules decreuerunt secundum Cæsaris decreta, et responsa, non dicam comprobes, sed studiose, libenterq; comprobes. id mihi sic erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. & si iam sperabam, cum has literas accepisses, fore, ut ea, quæ superioribus literis à te petijssemus, impetrata essent: tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit, te id fecisse, quod magna cum spe expectamus: deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur, tibiq; pro tuo summo beneficio gratias agamus. quod si acciderit, uelim sic existimes, nõ tibi tam Atticum, cuius permagna res agitur, quàm me, qui non minus laboro, quàm ille, obligatum fore. Vale.

Cicero Capitoni S.

NON dubito, quin mirere, atque etiam stomachere, quòd tecum de eadem re agam sæpius. hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus cõiunctissimi permagna res agitur Attici. cognoui ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. multum potes nos apud Plancum iuuare. noui humanitatem tuam: scio, quàm sis amicis iucundus. nemo nos in hac causa plus iuuare potest, q̃ tu. & res ista est firma, ut debet esse, quam Consules de consilij sententia decreuerunt, cum & lege, & S.C. cognoscerent. tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cum officij tui, & Reip. causa decretum Consulum comprobaturum, tum libenter nostra causa esse facturum. adiuuabis igitur mi Capito: quod ut facias, uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

T. POMPONII ATTICI VITA PER CORNELIVM NEPOTEM.

POMPONIVS Atticus ab origine ultima stirpis Romanæ generatus, perpetuo à maioribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem. patre usus est diligente, indulgente, & ut tum erant tépora, diti, in primisq; studioso literarum. hic, prout ipse amabat literas, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudiuit. erat autem in puero, præter docilitatem ingenij, summa suauitas oris, & uocis, ut non solum celeriter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam excellenter pronuntiaret. qua ex re pueritia nobis inter æqualeis ferebatur, clariusq; exsplendescebat, quàm generosi condiscipuli animo æquo ferre possent. itaque incitabat omneis studio suo. quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marij filius, M. Cicero: quos consuetudine sua sic sibi deuinxit, ut nemo ijs perpetuo fuerit carior. pater mature decessit. ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpitij, qui Trib. pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi: nanque Anitia Pomponij consobrina nupserat M. Seruio fratri Sulpitij. itaq; interfecto Sulpitio, posteaquam uidit Cinnano tumultu ciuitatem esse perturbatam, neque sibi dari facultatem pro dignitate uiuendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ciuium, cum alij Sullanis, alij Cinnanis fauerent partibus: idoneum tempus ratus studijs obsequendi suis, Athenas se contulit:

neq; eo secius adolescenté Mariū hostem iudicatum iuuit opibus suis: cuius fugā pecunia subleuauit. ac, ne illa peregrinatio detrimentū aliquod afferret rei familiari, eodē magnam parté fortunarum traiecit suarū. hic ita uixit, ut uniuersis Atheniēsibus merito esset carissimus: nā præter gratiā, quæ iam in adolescétulo magna erat, sæpe suis opibus inopiá eorum publicam leuauit: cum enim usuram facere publice necesse esset, neq; eius conditionem æquam haberent, semper se interposuit, atq; ita, ut neq; usuram unquam ab ijs acceperit, neq; longius, quàm dictum esset, debere passus sit. quod utrunq; erat ijs salutare: nam neque indulgendo inueterascere eorū æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. auxit hoc officium alia quoque liberalitate: nam uniuersos frumento donauit, ita, ut singulis VII. modij tritici darentur, qui modius mensuræ medimnus Athenis appellatur. hic autem sic se gerebat, ut cómunis infimis, par principibus uideretur. quo factum est, ut huic omneis honores, quos possēnt, publice haberent, ciuemq; facere studerent. quo beneficio ille uti noluit. quod nonnulli ita interpretātur, amitti ciuitaté Romaná alia ascita. quádiu affuit, nequa sibi statua poneretur, restitit: absens prohibere non potuit. itaq; aliquot ipsi, & Piliæ locis sánctissimis posuerunt: hunc enim in omni procuratione Reip. actorem, auctoremq; habebāt. igitur primū illud munus fortunæ, quod in ea potissimū urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperij, ut eandem & patriam haberet, & domū: hoc specimen prudétiæ, quòd, cum in eam se ciuitatem contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrináq; præstaret omneis, ei

unus ante alios fuerit cariſſimus. huc ex Aſia Sulla decedens cum ueniſſet, quãdiu ibi fuit, ſecum habuit Pomponium captus adoleſcentis & humanitate, & doctrina: ſic enim græce loquebatur, ut Athenis natus uideretur: tanta autem erat ſuauitas ſermonis latini, ut appareret in eo natiuum quendam leporem eſſe, nõ aſcitum. idem poemata pronuntiabat & græce, & latine ſic, ut ſupra nihil poſſet. quibus rebus factum eſt, ut Sulla nuſquam à ſe dimitteret, cuperetq; ſecum deducere. qui cum perſuadere tentaret, noli, oro te, inquit Pomponius, aduerſum eos me uelle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. at Sulla adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcens iuſſit deferri. hic complureis annos moratus, cum & rei familiari tantũ operæ daret, quãtum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut literis, aut Athenienſium Reip. tribueret, nihilo minus amicis urbana officia præſtitit: nam & ad comitia eorum uentitauit, &, ſiqua res maior acta eſt, non defuit, ſicut Ciceroni in omnibus eius periculis ſingularem fidem præbuit, cui ex patria fugienti HS CC. & quinquaginta millia donauit. tranquillatis autem rebus Romanis, remigrauit Romam, ut opinor, L. Cotta, & L. Torquato Coss. quem diem ſic uniuerſa ciuitas Athenienſium proſecuta eſt, ut lacrymis deſiderij futuri dolorem indicaret. habebat auunculum Q. Cæcilium equitem Romanum, familiarem L. Luculli, diuitem, difficillima natura: cuius ſic aſperitatem ueritus eſt, ut, quem nemo ferre poſſet, huius ſine offenſione ad ſummam ſenectutem retinuerit beneuolen

tiam. quo facto, tulit pietatis fructum: Cæcilius enim moriens testamento adoptauit eum, hæredemq́; fecit ex dodrante. ex qua hæreditate accepit circiter centies HS.

Erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni, easq́; nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo à condiscipulatu uiuebat coniunctissime, multo etiam familiarius, quã cum Quinto, ut iudicari possit, plus in amicitia ualere similitudinem morum, quàm affinitatem. utebatur autem intime Q. Hortensio, qui his temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortẽsius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tãtæ laudis eßet æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetq́; talium uirorum copula. In Rep. ita est uersatus, ut semper optimarum partium & esset, & existimaretur, neq; tamen se ciuilibus fluctibus committeret, quòd non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se his dedissent, quã qui maritimis iactarentur. honores non petijt, cum ei paterent propter uel gratiam, uel dignitatem, quòd neque peti more maiorum, neque capi possent conseruatis legibus in tam effusis ambitus largitionibus, neque Reip. sine periculo corruptis ciuitatis moribus. ad hastam publicam nũquam accessit. nullius rei neque præs, neque manceps factus est. neminem suo nomine, neque subscribens accusauit. in ius de sua re nunquam ijt. iudicium nullum habuit. multorũ Consulũ, Prætorumq́; præfecturas delatas sic accepit, ut neminem in prouinciam sit secutus, honore fuerit contentus rei familiaris, despexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone uoluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum

obtinere posset: non enim decere se arbitrabatur, cum Præturā gerere noluisset, asseclam esse Prætoris. qua in re non solum dignitati seruiebat, sed etiam tranquillitati, cum suspiciones quoq; uitaret criminum. quo fiebat, ut eius obseruantia omnibus esset carior, cum eam officio, nō timori, neq; spei tribui uiderent. Incidit Cæsarianum ciuile bellum, *cum haberet annos circiter sexaginta. usus est ætatis uacatione, neq; quoquam se mouit ex* Vrbe. *quæ amicis suis opus fuerant ad* Pompeium *proficiscentibus, omnia ex sua re familiari dedit. ipsum* Pompeium *coniunctum non offendit. nullum ab eo habebat ornamentum, ut cæteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitissimi castra sunt secuti, partim summa cum eius offensione domi remanserūt.* Attici *autem quies tantopere* Cæsari *fuit grata, ut uictor, cum priuatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis filium* Q. Ciceronem *ex* Pompeij *castris concesserit. sic uetere instituto uitæ effugit noua pericula. secutum est illud occiso* Cæsare, *cum* Resp. *penes* Brutos *uideretur esse, &* Cassium, *ac tota ciuitas se ad eum conuertisse uideretur. sic* M. Bruto *usus est, ut nullo ille adolescens æquali familiarius, quàm hoc sene, neq; solum eum principem consilij haberet, sed etiam in conuictu. excogitatum est à quibusdam, ut priuatum ærariū* Cæsaris *interfectoribus ab equitibus* Romanis *constitueretur. id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. itaq; appellatus est à* C. Flauio Bruti *familiari* Atticus, *ut eius rei princeps esse uellet. at ille, qui officia amicis præstanda sine fa=*

ctione existimaret, semperq; à talibus se consilijs remouisset: respondit, siquid Brutus de suis facultatibus uti uoluisset, usurum quantum eæ paterentur: sed neq; cum quoquam de ea re collocuturum, neq; coiturum. sic ille consensionis globus huius unius dissensione disiectus est. neq; multo post superior esse cœpit Antonius, ita, ut Brutus & Cassius prouinciarum, quæ ijs necis causæ datæ erant à Consulibus, desperatis rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris conferre noluerat florenti illi parti, abiecto Bruto, Italiaq; cedenti HS C.M. muneri misit: eidem in Epeiro absens C C C. iussit dari: neq; eo magis potenti adulatus est Antonio, neq; desperatos reliquit. secutum est bellum gestum apud Mutinam: in quo si tantum eum prudentem dicam, minus, quàm debeam, prædicem, cum ille potius diuinus fuerit, si diuinatio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus agitur, neq; minuitur. hostis Antonius iudicatus Italia cesserat. spes restituendi nulla erat. non solum inimici, qui tamen erant potentissimi, & plurimi, sed etiam qui aduersarijs eius se dabant, & in eo lædendo aliquam consecuturos sperabant cómoditatem, Antonij familiareis sequebantur, uxorem Fuluiam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto, non modo nihil ijs indulsit ad Antoniũ uiolandum, sed è contrario familiareis eius ex Vrbe profugenteis, quantum potuit, texit; quibus rebus indiguerunt, adiuuit: P. uero Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint: ipsi autem Fuluiæ, cum

litibus distineretur, magnisq; terroribus uexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa præstiterit uadimonium sine Attico, sponsor omnium rerum fuerit. quin etiam, cum illa fundum secunda fortuna emisset in diem, neque post calamitatem uersuram facere potuisset, ille se interposuit, pecuniamq; sine fœnore, sineq; ulla stipulatione credidit, maximum existimans quæstum, memorem, gratumq; cognosci, simulq; aperire, se non fortunæ, sed hominibus solere esse amicum. quæ cum faciebat, nemo eum temporis causa facere poterat existimare: nemini enim in opinionem ueniebat, Antonium rerum potiturum. sed sensim is à nonnullis optimatibus eius reprehendebatur, quòd parum odisse malos ciues uideretur. ille autem sui iudicij, potius, quid se facere par esset, intuebatur, quàm quid alij laudaturi forent. conuersa fortuna est. ut Antonius redijt in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat propter intimam familiaritatem Ciceronis, & Bruti. itaque ad aduentum imperatorum de foro decesserat timens proscriptionem: latebatq; apud P. Volumnium, cui, ut ostendimus paulo ante, opem tulerat (tanta uarietas his temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in summo essent aut fastigio, aut periculo) habebatq; secum Q. Gellium Canium æqualem, simillimumq; sui. hoc quoq; sit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognorat, adeo coniunctè uixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creuerit. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solum ei, sed etiam omnibus suis amicis esset inimicus, eosq; uellet pro=

ſcribere multis hortantibus: tamen Attici memor fuit officij, & ei, cum requiſiſſet ubinam eſſet, ſua manu ſcripſit, ne timeret, ſtatimq́; ad ſe ueniret, ſe eũ, & Gellium Canium de proſcriptorũ numero exemiſſe: ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit. ſic Atticus in ſummo timore non ſolum ſibi, ſed etiam ei, quem cariſſimum habebat, præſidio fuit: neq; enim ſuæ ſolum à quoquam auxilium petijt ſalutis, ſed cóiunctim, ut appareret nullam ſeiũctam ſibi ab eo uelle fortunam. ꝙ ſi gubernator præcipua laude fertur, qui nauem ex hieme, mariq́; ſcopuloſo ſeruat: cur nõ ſingularis eius exiſtimetur prudentia, qui ex tot, tantiſq́; grauibus procellis ciuilibus ad incolumitatem peruenit? quibus ex malis ut ſe emerſerat, nihil aliud egit, quàm ut plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. cum proſcriptos præmijs imperatorum uulgus conquireret, nemo in Epeirum uenit, cui res ulla defuerit: nemini nõ ibi perpetuo manendi poteſtas facta eſt. quin etiam poſt prælium Philippenſe, interitumq́; C. Caſsij, & M. Bruti L. Iulium Mocillam prætorium, & filium eius, Aulumq́; Torquatum, cæteroſq́; pari fortuna perculſos inſtiterit tueri, atq; ex Epeiro ijs omnia Samothraciam ſupportari iuſſerit: difficile enim eſt omnia proſequi, & non neceſſaria. illud unum intelligi uolumus, illius liberalitatem neq; temporariam, neq; callidam fuiſſe. id ex ipſis rebus, ac temporibus iudicari poteſt, ꝙ non florentibus ſe uenditauit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit, qui quidẽ Seruiliam Bruti matrem non minus poſt mortẽ eius, quàm florentem coluerit. ſic liberalitate utens nullas inimicitias geſſit, ꝙ neq; lædebat quenquam, neq;, ſiquam iniu=

riam acceperat, nō malebat obliuisci, quàm ulcisci. idem immortali memoria percepta retinebat beneficia: quæ autem ipse tribuerat, tandiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. itaq; hic fecit, ut uere dictum uideatur. sui cuiq; mores fingunt fortunam. neque tamen prius ille fortunam, quàm se ipse finxit, qui cauit, nequa in re plecteretur. his igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa intima familiaritate coniunctus adolescenti Cæsari, cum propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum eius deligeret affinitatem, peroptaretq; equitis Romani filiam generosam nuptijs. atq; harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est celandum) M. Antonius Triūuir Reip. cuius gratia cum augere possessiones posset suas, tantum abfuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit: nã cum L. Saufeij equitis Romani æqualis sui, quicum plures annos studio ductus philosophiæ habitabat, habebatq; in Italia pretiosas possessiōes, Triūuiri bona uendidissent consuetudine ea, qua tum res gerebantur; Attici labore, atq; industria factum est, ut eodem nũtio Saufeius fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. idem L. Iul. Calidium, quem post Lucretij, Catulliq; mortem multo elegantissimum poetam nostram tulisse ætatem uere uideor posse cōtendere, neq; minus uirum bonum, optimisq; artibus eruditum, post proscriptionem equitum propter magnas eius Africanas possessiones in proscriptorum numerum à P. Volumnio præfecto fabrũ Antonij absentem relatum, expediuit.

quod in præsenti utrum ei laboriosius, an gloriosius fuerit, difficile fuit iudicare; quòd, in eorum periculis non secus absentes, quàm præsentes amicos Attico esse curæ, cognitum est. neq; uero minus ille uir, bonus paterfamilias habitus est, quàm ciuis: nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator: neq; tamen non in primis bene habitauit, omnibúsq; optimis rebus usus est: nam domum habuit in colle Quirinali Pamphilianam ab auunculo hæreditate relictam, cuius amœnitas non ædificio, sed sylua constabat: ipsum enim tectum antiquitus constitutum plus salis, quàm sumptus habebat: in quo nihil cõmutauit, nisi siquidem uetustate coactus est. usus est familia, si utilitate iudicandum est, optima; si forma, uix mediocri: nanq; in ea erant pueri literatissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarij, ut ne pedisequus quidẽ quisquã esset, qui nõ utrunq; horũ pulchre facere posset: pari modo artifices cæteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni: neq; tamen horum quenquam, nisi domi natum, domíq; factum habuit: quod est signum non solum continentiæ, sed etiam diligentiæ: nam & non intẽperanter concupiscere, quod à pluribus uideas, continentis debet duci: & potius diligentia, quàm pretio parare, non mediocris est industriæ. elegans, non magnificus: splendidus, non sumptuosus, omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. nec præteribo, quanquam nõnullis leue uisum iri putem. cum in primis lautus esset eques Romanus, & non parum liberaliter in domum suam omnium ordinum homines inuitaret: scimus, nõ amplius, quàm terna mil-

lia æris, peræque in singulos menses ex ephemeride cum expensum sumptui ferre solitum: atq; hoc non auditum, sed cognitum prædicamus: sæpe.n.propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus.nemo in conuiuio eius aliud ἀκρόαμα audiuit, q̃ anagnosten: quod nos quidem iucundissimum arbitramur.neq; unquam sine aliqua lectione apud eum cœnatum est, ut non minus animo, q̃ uentre cóuiuæ delectarentur: nanq; eos uocabat, quorũ mores à suis nó abhorrerẽt. cum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de uitæ consuetudine: tantáq; usus est moderatione, ut neq; in HS uicies, quod à patre acceperat, parum se splendide gesserit, neq; in HS cẽties affluẽtius uixerit, q̃ instituerat, paríq; fastigio steterit in utraq; fortuna, nullos habuerit hortos, nullã suburbanã, aut maritimã sũptuosam uillã, neq; in Italia, præter Ardeatinũ, & Nomentanum, rusticum prædium. omnisq; eius pecuniæ redditus constabat in Epiroticis, & urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest, eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. mendacium neq; dicebat, neq; pati poterat.itaq; eius comitas non sine seueritate erat, neq; grauitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis uererentur, an amarent. quicquid rogabatur, religiose promittebat, ꝙ non liberalis, sed leuis arbitrabatur, polliceri quod præstare non posset. idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem uideretur agere. nusquam suscepti negotij eum pertesum est: suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius.
* quo fiebat, ut omnia Ciceronum, Catonis, Marciq;

Hortensij, A. Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. ex quo iudicari poterat, non inertia, sed iudicio fugisse Reip. procurationem. humanitatis uero nullum afferre maius testimonium possum, quàm q̄ adolescẽs idem seni Sullæ fuerit iucundissimus, senex adolescenti M. Bruto, cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic uixerit, ut iudicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus. quãquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior. ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionẽ, qui in uulgus sunt editi, sexdecim uolumina epistolarum ab Consulatu eius usq; ad extremum tempus ad Atticum missarum: quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam eorum temporum: sic enim omnia de studijs principum, uitijs ducum, æmulationibus Reip. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat, & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse diuinationem: nõ enim Cicero ea solum, quæ uiuo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam, quæ nunc usu ueniunt, cecinit, ut uates. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipsum uere gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem, & sexaginta, se nunquam cum matre in gratiam redijsse, nũquam cum sorore fuisse in simultate, quam propè ætate æqualem habebat: quod est signum, aut nullam unquã inter eos querimoniam intercessisse, aut hũc ea fuisse in suos indulgẽtia, ut, quos amare deberet, irasci eis nefas duceret: neq; id fecit natura solum (quanquã omnes ei paremus) sed etiam doctrina:

nam &

nam & principum philosophorum ita percepta habuerat præcepta, ut his ad uitam agendam, non ad ostentationem uteretur. moris etiam maiorum summus imitator fuit, antiquitatisq; amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo uolumine exposuerit, quo magistratus ornauit: nulla enim lex, neque pax, neq; bellum, neq; res illustris est populo R. quæ non in eo suo tempore sit notata. &, quod difficillimũ fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum uirorum propagines possimus cognoscere. fecit hoc idẽ separatim in alijs libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam familiam à stirpe ad hanc ætatem ordine enumerauerit, notans, qui à quoq; ortus, quos honores, quibusq; temporibus cepisset. pari modo Marcelli Claudij de Marcellorum, Scipionis Cornelij, & Fabij Maximi Fabiorum, & * Aemeliorum. quibus libris nihil potest esse dulcius ijs, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum uirorum. attigit quoq; poeticen, credimus, ne eius expers esset suauitatis: nanq; uersibus, qui honore, rerumq; gestarum amplitudine cæteros R. populi præstiterunt, exposuit, ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusq; eorum non amplius quaternis, quinisq; uersibus descripserit: quod uix credendum sit, tantas res tam breuiter potuisse declarari. est etiã unus liber græce confectus de Consulatu Ciceronis. hactenus Attico uiuo edita à nobis sunt. Nunc, quoniã fortuna nos superstites ei esse uoluit, reliqua persequemur, &, quantum potuerimus, rerũ exemplis lectores docebimus, sicut supra significauimus, suos cuiq; mores plerunq; cõciliare fortunã: nãq; hic cõtentus ordine equestri, quo erat ortus, in affi-

nitatem peruenit imperatoris diui Iulij filij, cum iam ante familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re, quã elegantia uitæ, qua cæteros ceperat principes ciuitatis dignitate pari, fortuna humiliores: tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, quod ciuis Romanus quiuit consequi. nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui uirginem filiam collocauit. hanc Cæsar uix anniculam T. Claudio Neroni Drusilla nato priuigno suo despondit. quæ coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. quamuis ante hæc sponsalia non solum cum ab Vrbe abesset, nunquam ad suorum quéquam literas misit, quin Attico mitteret, quid ageret in primis, quid legeret, quibusque in locis, & quandiu esset moraturus: sed & cum esset in Vrbe, & propter suas infinitas occupationes minus sæpe, quàm uellet, Attico frueretur, nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam quæstionem poeticam ei proponeret, interdum iocans eius uerbosiores eliceret epistolas. ex quo accidit, cum ædes Iouis Feretrij in Capitolio ab Romulo constituta, uetustate, atq; incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. neque uero à M. Antonio minus absens literis colebatur, adeo ut accurate ille exul tum his terris, quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret Atticum. hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantæ sit sapientiæ eorum retinere usum, beneuolentiamq;, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed ob=

trectatio tanta intercedebat, quantam fuit intercedere necesse inter Cæsarem, atq; Antoniũ, cum se uterq; principem nõ solum urbis Romanæ, sed orbis terrarum esse cuperet. tali modo cum septem, & septuaginta annos complesset, atq; ad extremam senectutem non minus dignitate, quàm gratia, fortunáq; creuisset (multas enim hæreditates nulla alia re, quàm bonitate consecutus) tantáq; prosperitate usus esset ualetudinis, ut annis XXX. medicina non indiguisset: nactus est morbum, queḿ initio & ipse, & medici contempserunt: nam putarũt esse tenasmon, cui remedia celeria, faciliáq; proponebãtur. in hoc cum tres menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumpsisset, subito tanta uis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tépore per lumbos fistulæ putris eruperit. atque hoc prius quàm ei accederet, postquam in dies dolores accrescere, febresq; accessisse sensit, Agrippam generum ad se accersiri iussit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumq; Peduceum. hos ut uenisse uidit, in cubitum nixus, quantam, inquit, curam, diligentiamq; in ualetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum uos testes habeam, nihil opus est pluribus uerbis commemorare. quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret: reliquum est, ut egomet mihi consulam. id uos ignorare nolui: nã mihi stat, alere morbum desinere: nãq; his diebus quicquid cibi sumpsi, ita produxi uitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. quare à uobis peto, primum ut consilium probetis meum, deinde ne frustra dehortando conemini. hac oratione habita tanta constantia

uocis, atque uultus, ut non ex uita, sed ex domo in domum uideretur migrare: cum quidem Agrippa eum flens, atque osculans oraret, atque obsecraret, ne ad id, quod natura cogeret, ipse quoq; sibi acceleraret, & quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi, suisq; reseruaret; preces eius taciturna sua obstinatione depressit. sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leuiorq; morbus esse cœpit. tamen propositum nihilo secius peregit. itaque die quinto postquam id consilium inierat, prid. Cal. Apr. Cn. Domitio. C. Sosio Coss. decessit. elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima uulgi frequentia. sepultus est iuxta uiam Appiam ad quintum lapidem in monimento Q. Cæcilij auunculi sui.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD BRVTVM LIBER.

CICERO BRVTO S.

CLODIVS Trib. pl. designatus ualde me diligit, uel, ut ἐμφατικώτερον dicam, ualde me amat. quod cum mihi ita persuasum sit, non dubito (bene enim me nosti) quin illum quoque iudices à me amari: nihil enim mihi minus hominis uidetur, quàm non respondere in amore ijs, à quibus prouocere. is mihi uisus est suspicari, nec sine magno quidem dolore, aliquid à suis, uel per suos potius inimicos ad te esse delatum, quo tuus animus à se esset alienior. non soleo mi Brute (quod tibi notum esse arbitror) temere affirmare de altero: est enim periculosum propter occultas hominum uoluntates, multiplicesq; naturas. Clodij animum perspectum habeo, cognitum, iudicatũ. multa eius indicia, sed ad scribendum non necessaria: uolo enim hoc testimonium tibi uideri potius, quàm epistolam. auctus Antonij beneficio est. eius ipsius beneficij magna pars à te est. itaque eum saluis nobis uellet saluum. in eum autem locum rem adductam intelligit (est enim, ut scis, minime stultus) ut utrique salui esse non possint. itaque nos mauult. de te uero amicissime & loquitur, et sentit. quare, siquis secus ad te de eo scripsit, aut si coràm locutus est, peto à te etiam atq; etiam, mihi ut potius credas, qui & facilius iudicare possum, quàm ille nescio quis, & te plus diligo. Clodiũ tibi ami=

cissimum existima, ciuemq́; talem, qualis & prudentissimus, & fortuna optima esse debet.

CICERO BRVTO S.

SCRIPTA, & obsignata iam epistola, literæ mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum nouarum, maximeq́; mirabiles, Dolabellam quinq; cohortes misisse in Cherrhonessum. adeó ne copijs abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? quinque autem cohortibus quid se nam facturum arbitratus est, cum tu eo quinq; legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? quas quidem cohortes spero iam tuas esse, quoniam latro ille tam fuit demens. & tuum cõsilium uehementer laudo, quòd non prius tuum exercitum Apollonia, Dyrrhachioq́; mouisti, quàm de Antonij fuga audisti, Bruti eruptione, populi R. uictoria. itaque quod scribis, postea statuisse te ducere exercitum in Cherrhonessum, nec pati sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium populi R. facis ex tua dignitate, & è Rep. Quod scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta de Antonijs: quod dicam, in bonam partem accipias: magis mihi probatur militum seueritas, quàm tua. Te beneuolentiã exercitus, equitumq́; expertũ esse, uehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, siquid habes noui, facies me certiorem. in quo ualde delector, me ante prouidisse, ut tuum iudicium liberum esset cum Dolabella belli gerendi: et id ualde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad Remp. ut nunc iudico, ad dignitatem tuam. Quod scribis me maximo odio egisse, ut insectarer Antonios, idq́; laudas: credo ita uideri tibi: sed illã

distinctionem tuam nullo pacto probo: scribis enim acrius prohibenda bella ciuilia esse, q̃ in superatos iracundiá exercendam. uehemẽter à te Brute dissentio: neq; clementiæ tuæ concedo: sed salutaris seueritas uincit inanem speciem clementiæ. quòd si clemẽtes esse uoluerimus, nunq̃ deerunt bella ciuilia. sed de hoc tu uideris. de me possum idem, quod Plautinus pater in Trinumo: Mihi quidẽ ætas acta fermè est, tua istuc refert maxime. opprimemini (mihi crede) Brute, nisi prouideritis: neque. n. populũ semper eũdẽ habebitis, neq; senatũ, neq; senatus ducẽ. hæc ex oraculo Apollinis Pythij edita tibi puta, nihil potest esse uerius. XIIII. Cal. Maij.

CICERO BRVTO S.

NOSTRAE res meliori loco uidebantur: scripta enim ad te certo scio, quæ gesta sunt. qualeis tibi sæpe scripsi, Consules tales extiterunt. Cæsaris uero pueri mirifica indoles uirtutis. utinam tam facile eum florentem & honoribus, et gratia regere, ac tenere possimus, quàm facile adhuc tenuimus. est omnino illud difficilius, sed tamen non diffidimus: persuasum est enim adolescenti, et maxime per me, eiũs opera nos esse saluos. & certe, nisi is Antonium ab Vrbe auertisset, perijssent omnia. triduo uero, aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa ciuitas tota ad te se cum coniugibus, & liberis effundebat. eadem recreata ad XII. Cal. Maij, te huc uenire, q̃ se ad te ire malebat. quo quidem die magnorũ meorũ laborum, multarumq; uigiliarum fructum cepi maximum, si modo est aliquis fructus ex solida, ueráq; gloria: nam tantæ multitudinis,

quantam capit urbs nostra, cócursus est ad me factus. eacum usq; in Capitolium deductus, maximo clamore, atq; plausu in rostris collocatus sum. nihil est in me inane: neq; enim debet. sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, gratulatioq; me commouet, propterea quòd popularem me esse in populi salute praeclarum est. sed haec te malo ab alijs audire. Me uelim de tuis rebus, consilijsq; facias diligentissime certiorem: illudq; consideres, ne tua liberalitas dissolutior uideatur. sic sentit senatus, sic populus R. nullos unquam hosteis digniores omni supplicio fuisse, quàm eos ciueis, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt. quos quidem ego omnibus sententijs ulciscor, & persequor omnibus bonis approbantibus. tu quid de hac re sentias, tui iudicij est. ego sic sentio, trium fratrum unam, & eandem esse caussam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hircius quidem in ipsa uictoria occidit, cum paucis diebus magno praelio ante uicisset. nam Pansa fugerat uulneribus acceptis, quae ferre nó potuit. reliquias hostium Brutus persequitur, & Caesar. hostes autem omnes iudicati, qui M. Antonij sectam secuti sunt. itaq; id S.C. pleriq; interpretantur etiam ad tuos siue captiuos, siue dedititios pertinere. equidem nihil disserui durius, cū nominatim de C. Antonio decernerē, ꝙ ita statuerā, à te cognoscere causam eius senatū oportere. X. Cal. Maij.

BRVTVS CICERONI S.

QVANTA sim laetitia affectus cognitis rebus Bruti nostri, & Consulum, facilius est tibi existima=

re, quàm mihi scribere. cum alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solum ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad uictoriam adiumento.

Quod scribis, trium Antoniorum unam, atq; eandem causam esse; quid ego sentiam, mei iudicij esse: statuo nihil, nisi hoc, senatus, aut populi R. iudicium esse de ijs ciuibus, qui pugnantes non interierint. at hoc ipsum, inquies, inique facis, qui hostilis animi in Remp. homines ciueis appelles: immo iustissime: quod enim non dum senatus censuit, nec populus R. iussit, id arroganter non præiudico, neq; reuoco ad arbitrium meum. illud quidem non muto, quòd ei, quem me occidere res non coegit, neque crudeliter quicquam eripui, neque dissolute quicquam remisi, habuiq; in mea potestate, quoad bellum fuit. multo quidem honestius iudico, magisq; quod concedere possit Resp. miserorum fortunam non insectari, quàm infinita tribuere potentibus, quæ cupiditatem, & arrogantiam incendere possint. qua in re Cicero uir optime, ac fortissime, mihiq; merito & meo nomine, & Reip. carissime, nimis credere uideris spei tuæ, statimq; ut quisq; aliquid recte fecerit, omnia dare, ac permittere, quasi non liceat traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum. quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: facies tamen quod tibi uisum fuerit: etiam ego, cum me docueris. nunc Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gauisi simus, neu semper primi cuiusq; mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo peius. nihil iam neq; opinãtibus, aut patientibus nobis aduersi euenire potest, in quo nõ cũ omnium

culpa, tum præcipue tua futura sit, cuius tantam au-ctoritatem senatus, ac populus R. non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera ciuitate unius esse potest, quam tu non solum bene sentiendo, sed etiam prudenter tueri debes. prudentia porrò, quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi modus in tribuendis honoribus. alia omnia sic abunde adsunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ uirtutes. unum hoc grato animo, liberaliq; profectum cautiorem, ac moderatiorem liberalitatem desiderat: nihil enim senatus cuiquam dare debet, quod male cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. itaq; timeo, de Consulatu, ne Cæsar tuus altius se ascendisse putet decretis tuis, quàm inde, si Consul factus sit, descensurum. quòd si Antonius ab alio relictum regni instrumentum occasionem regnandi habuit: quonam animo fore putas, siquis auctore non tyranno interfecto, sed ipso senatu putat se imperia quælibet concupiscere posse? quare tum & facilitatem, & prouidentiam laudabo tuam, cum exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinarijs fore contentum. alienæ igitur, inquies, culpæ me reum facies? prorsus alienæ, si prouideri potuit, ne existeret. quòd utinam inspectare possis timorem de illo meum. His literis scriptis, te Consulem factum audiuimus. tum uero incipiam proponere mihi Remp. iustam, et iam suis nitentem uiribus, si istuc uidero. Filius ualet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idibus Maijs, ex castris.

CICERO BRVTO S.

AD V. Cal. Maij, cum de ijs, qui hostes iudicati sunt, bello persequendis sententiæ dicerentur, dixit Seruilius etiam de Ventidio, et ut Cassius persequeretur Dolabellam. cui cum essem assensus, decreui hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile fore, eq; Rep. esse, persequerere Dolabellam bello: si minus id cómodo Reip. facere posses, siue non existimares è Rep. esse, ut in ijsdem locis exercitum contineres. nihil honorificẽtius potuit facere senatus, q̃ ut tuum esset iudicium, quid tibi maxime conducere Reip. uideretur. equidem sic sentio, si manum habet, si castra, si ubi consistat uspiam, Dolabella; ad fidem, & ad dignitatem tuam pertinere, eum persequi. De Caßij nostri copijs nihil sciebamus; neque enim ab ipso ullæ literæ: neque nuntiabatur quicquã, quod pro certo haberemus. quantopere autem intersit opprimi Dolabellam, profecto intelligis, tum ut sceleris pœnas persoluat, tum ne sit, quò se latronum duces ex Mutinensi fuga conferant. atque hoc mihi iam ante placuisse, potes ex superioribus meis literis recordari. quanquam tum & fugæ portus erat in tuis castris, & subsidium salutis in tuo exercitu. quo magis nunc liberati (ut spero) periculis, in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. sed hæc cogitabis diligentius, statues sapienter: facies nos, quod constitueris, & quid agas (si tibi uidebitur) certiores. Ciceronem nostrum in uestrum collegium cooptari uolo. existimo omnino absentium rationem sacerdotum comitijs posse haberi: nam etiam factum est antea:

C. enim Marius, cum in Cappadocia esset, lege Domitia factus est Augur: nec, quo minus id postea liceret, ulla lex sanxit. est etiam in lege Iulia, quæ lex est de sacerdotijs proxima, his uerbis, QVI PETIT, CVIVS'VE RATIO HABEBITVR: aperte indicat posse rationem haberi etiam non præsentis. hac de re scripsi ad eum, ut tuo iudicio uteretur, sicut in rebus omnibus. tibi autem statuendum est de Domitio, & de Catone nostro. sed quamuis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. quòd si statueris in Asiam tibi eundum, nulla erit ad comitia nostros accersendi facultas. omnino Pansa uiuo celeriora omnia putabamus: statim enim collegam sibi surrogasset: deinde ante prætoria sacerdotum comitia fuissent. nunc per auspicia longam moram uideo: dum enim unus erit patricius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. magna sanè perturbatio. tu tota de re quid sentias, uelim me facias certiorem. III. Non. Maij.

BRVTVS CICERONI S.

NOLI expectare, dum tibi gratias agam. iampridem hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam beneuolentiam peruenit, sublatum esse debet. Filius tuus à me abest: in Macedonia congrediemur: iussus est enim Ambraciam ducere equites per Thessaliam: & scripsi ad eum, ut mihi Heracleam occurreret. cum eum uidero (quoniam nobis permittis) cõmuniter constituemus de reditu eius ad petitionem, aut ad cõmendationem honoris. Tibi Glycona medicum Pãsæ, qui sororem Achil-

leos nostri in matrimonio habet, diligentissime cõmendo. audimus, eum uenisse in suspicionem Torquato de morte Pansæ, custodiriq; ut parricidam. nihil minus credẽdum est: quis enim maiorem calamitatem morte Pansæ accepit? præterea est modestus homo, & frugi, quem ne utilitas quidem uideatur impulsura fuisse ad facinus. rogo te, & quidem ualde rogo, (nam Achilleus noster nõ minus, quàm æquum est, laborat) eripias eum ex custodia, conserueśq;. hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æque, atq; ullam aliam rem, pertinere arbitror.

Cum has ad te scriberem literas, ab Satrio legato C. Trebonij reddita est mihi epistola, à Tullio, & Deiotaro Dolabellam cæsum, fugatuḿq; esse. græcam epistolam tibi misi Cycherei cuiusdam ad Satrium missam. Flauius noster de controuersia, quam habet cum Dyrrhachinis hæreditariam, sumpsit te iudicem. rogo te Cicero, & Flauius rogat, rem conficias. quin ei, qui Flauium fecit hæredem, pecuniam debuerit ciuitas, non est dubium, neque Dyrrhachini inficiantur, sed sibi donatum æs alienum à Cæsare dicunt. noli pati, à necessarijs tuis necessario meo iniuriam fieri. XVII. Cal. Iun. ex castris, ad imam Candauiam.

BRVTVS CICERONI S.

BIBVLVS quàm carus mihi esse debeat, nemo melius iudicare potest, quàm tu, cuius tantæ pro Rep. cõtentiones, solicitudineśq; fuerunt. itaque uel ipsius uirtus, uel nostra necessitudo debet cõciliare te illi: quo minus multa mihi scribenda esse arbitror: uoluntas enim te moue-

re debet nostra, si modo iusta est, aut pro officio necessario suscipitur. in Pansæ locum petere constituit. eam nominationem à te petimus. neq; coniunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus, neq; digniorem nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio, & Apuleio quid attinet me scribere, cum ipsi per se tibi commendatissimi sint? Apuleium uero tu tua auctoritate sustinere debes. sed Apuleius in sua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantum iam uirum, ex quanto (crede mihi) potest euadere, qui uestris paucorum respondeat laudibus.

CICERO BRVTO S.

MVLTOS tibi commendo, & commendem necesse est: optimus enim quisque uir, & ciuis sequitur iudicium tuum: tibiq; omnes fortes uiri nauare operam, & studium uolunt: nec quisquã est, quin ita existimet, meam apud te & gratiam, & auctoritatem ualere plurimum. sed C. Nasennium municipem Suessanum tibi ita commendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello Metello imperatore octauum principem duxit. postea in re familiari occupatus fuit. hoc tempore cum Reip. partibus, tum tua excellenti dignitate commotus, uellet per te aliquid auctoritatis assumere. fortem uirum Brute tibi commendo, frugi hominem, &, siquid ad rem pertinet, etiam locupletem. pergratum mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

CICERO BRVTO S.

FVNGERER officio, quo tu functus es in meo luctu, teq́; per literas consolarer, nisi scirem ijs remedijs, quibus meum dolorem tu leuasses, te in tuo non egere. ac uelim facilius, quàm tunc mihi, nunc tibi tute medeare: est.n. alienum tāto uiro, ut es tu, quod alteri præceperit, id ipsum facere non posse. me quidem cum rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua à nimio mœrore deterruit: cum enim mollius tibi ferre uiderer, quàm deceret uirū, præsertim eum, qui alios consolari soleret, accusasti me per literas grauioribus uerbis, quàm tua consuetudo ferebat. itaq; iudicium tuum magni æstimās, idq́; ueritus, me ipse collegi, & ea, quæ didiceram, legeram, acceperā, grauiora duxi tua auctoritate addita. ac mihi tum Brute officio solum erat & naturæ, tibi nūc populo & scænæ (ut dicitur) seruiendum est: nam cum in te non solum exercitus tui, sed omnium ciuium, ac penè gentium coniecti oculi sint, minime decet, propter quem fortiores cæteri sumus, eum ipsum animo debilitatū uideri. quam ob rem accepisti tu quidē dolorem (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) et est dolendum in tam graui uulnere, ne id ipsum carere omni sensu doloris sit miserius, quàm dolere: sed, ut modice, cæteris utile est, tibi necesse est. scriberem plura, nisi ad te hæc ipsa nimis multa essent.. Nos te, tuumq́; exercitum expectamus: sine quo, ut reliqua ex sententia succedant, uix satis liberi uidemur fore. De tota Rep. plura scribā, et fortasse iam certiora ijs literis, quas Veteri nostro cogitabam dare.

CICERO BRVTO S.

NVLLAS *adhuc à te literas habebamus, ne famã quidem, quæ declararet, te, cognita senatus auctoritate, in Italiam adducere exercitum: quod ut faceres, idq́; maturares, magnopere desiderabat* Resp. *ingrauescit enim in dies intestinum malum, nec externis hostibus magis, q̃ domesticis laboramus: qui erant omnino ab initio belli, sed facilius frangebantur. erectior senatus erat, non sententijs solum nostris, sed etiam cohortationibus excitatus. erat in senatu satis uehemens, & acer* Pansa, *cum in cæteros huius generis, tum maxime in socerum, cui* Consuli *non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. bellum ad* Mutinã *gerebatur, nihil ut in* Cæsare *reprehenderes, nõnulla in* Hircio. *huius belli fortuna, ut in secundis, fluxa; ut in aduersis, bona. erat uictrix* Resp. *cæsis* Antonij *copijs, ipso expulso à* Bruto. *deinde ita multa peccata, ut quodammodo uictoria excideret è manibus. perterritos, inermos, saucios non sunt nostri duces persecuti: datumq́;* Lepido *tempus est, in quo leuitatem eius sæpe perspectam, maioribus in malis experiremur. sunt exercitus boni, sed rudes,* Bruti, & Planci. *sunt fidelissima, & maxima auxilia* Gallorum. *sed* Cæsarem *meis consilijs adhuc gubernatum, præclara ipsum indole, admirabiliq́; constantia, improbissimis literis quidam, fallacibusq́; interpretibus, ac nuntijs impulerunt in spem certissimam* Consulatus. *quod simul atq; sensi, neque ego illum absentem literis monere destiti, nec accusare præsentes eius necessarios, qui eius cupiditati*

suffragari

ſuffragari uidebantur: nec in ſenatu ſceleratiſſimorum conſiliorum fontes aperire dubitaui. nec uero ulla in re memini aut ſenatum meliorem, aut magiſtratus: nunquam enim in honore extraordinario potentis hominis, uel potentiſſimi potius (quandoquidem potentia iam in ui poſita eſt, & armis) accidit, ut nemo Tribunus pl. nemo alio magiſtratu, nemo priuatus auctor exiſteret. ſed in hac conſtantia, atque uirtute, erat tamen ſolicita ciuitas: illudimur enim Brute cum militum delicijs, tum imperatoris inſolentia. tantum quiſque in Rep. poſſe poſtulat, quantum habet uirium. non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium ualet, non iudicium, non exiſtimatio ciuium, non poſteritatis uerecundia. hæc ego multo ante proſpiciens fugiebam ex Italia, tum, cum me ueſtrorum edictorum fama reuocauit. incitaſti uero tu me Brute Veliæ. quanquam enim dolebam in eam me Vrbē ire, quā tu fugeres, qui eam liberauiſſes, quod mihi quoq; quondam acciderat periculo ſimili, caſu triſtiore: perrexi tamen, Romamq; perueni, nulloq; præſidio quatefeci Antonium, contraq; eius arma nefanda, præſidia, quæ oblata ſunt, Cæſaris, conſilio, & auctoritate firmaui. qui ſi ſteterit idem, mihiq; paruerit, ſatis uidemur habituri præſidij. ſin autem impiorum conſilia plus ualuerint, quam noſtra, aut imbecillitas ætatis non potuerit grauitatem rerum ſuſtinere, ſpes omnis eſt in te. quamobrem aduola obſecro, atque eam Remp. quam uirtute, atque animi magnitudine magis, q̄ euentis rerum liberaſti, exitu libera. omnis omnium concurſus ad te futurus eſt. hortare idem per literas Caſſiū. ſpes libertatis nuſquam, niſi in ueſtrorum caſtrorum

præsidijs, est. firmos omnino & duces habemus ab occidente, et exercitus. hoc adolescentis præsidium equidem adhuc firmũ esse confido, sed ita multi labefactant, ut, ne moueatur, interdum extimescam. habes totum Reip. statum, qui quidem tum erat, cum has literas dabam. uelim deinceps meliora sint. sin aliter fuerit, (quod Dij omen auertant) Reip. uicem dolebo, quæ immortalis esse debeat. mihi quidem quantulum reliqui est?

BRVTVS CICERONI S.

VETERIS Antistij talis animus est in Remp. ut non dubitem, quin in Cæsare, & Antonio se præstiturus fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, si occasioni potuisset occurrere: nam qui in Achaia congressus, P. Dolabella milites, atque equites habente, quoduis adire priculum ex insidijs paratissimi ad omnia latronis maluerit, quàm uideri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo, atque improbissimo, is nobis ultro pollicitus est, & dedit XX. HS ex sua pecunia, &, quod multo carius est, se ipsum obtulit, & coniunxit. huic persuadere cœpimus, ut imperator in castris remaneret, remq; publicam defenderet. statuit eundum sibi, quoniam exercitum dimisisset: statim uero rediturum ad nos confirmauit legatione suscepta, nisi Prætorum comitia habituri essent Consules: nam illi ita sentienti de Rep. magnopere auctor fui, ne differret tempus petitionis suæ. cuius factũ omnibus gratum esse debet, qui modo iudicarint hunc exercitum esse Reip. tibi tanto gratius, quanto maiore

animo, gloriáq; libertatem nostram defendis, & dignitatem, si contigerit nostris consilijs exitus, quem optamus, perfuncturus es. ego etiam mi Cicero proprie, familiariterq; te rogo, ut Veterem ames, uelisq; esse quàm amplissimum. qui, & si nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus, indulgentiáq; poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur iudiciū suum. & mihi gratissimum erit.

CICERO BRVTO.

ETSI *daturus eram Messalæ Coruino continuo literas, tamen Veterem nostrum ad te sine literis meis uenire noluι. Maximo in discrimine Resp. Brute uersatur, uictoresq; rursus decertare cogimur. id accidit M. Lepidi scelere, & amentia. quo tempore cum multa propter eam curam, quam pro Rep. suscepi, grauiter ferrem, tum nihil tuli grauius, quàm me non posse matris tuæ precibus cedere, non sororis. nam tibi (quod mihi plurimi est) facile me satisfacturum arbitrabar. nullo enim modo poterat causa Lepidi distingui ab Antonio, omniumq; iudicio etiam durior erat, quòd, cum honoribus amplissimis à senatu esset Lepidus ornatus, tum etiam paucis ante diebus præclaras literas ad senatum misisset, repente non solum recepit reliquias hostium, sed bellum acerrimum terra, mariq; gerit: cuius exitus qui futurus sit, incertum est. itaq; cū rogamur, ut misericordiā liberis eius impertiamus, nihil affertur, quo minus summa supplicia, si (quod Iuppiter omen auertat) pater puerorum uicerit, subeun-*

da nobis sint. nec uerò me fugit, q̃ sit acerbum, parentum scelera filiorum pœnis lui. sed hoc præclare legibus comparatum est, ut caritas liberorum amiciores parentes Reip. redderet. itaq; Lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidum hostem iudicat. atq; ille, si armis positis de ui damnatus esset, quo in iudicio certe defensionem non haberet, eandem calamitatem subirent liberi bonis publicatis. quanquam, quod tua mater, & soror deprecatur pro pueris, id ipsum, et multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hostes denuntiant. itaq; maximam spem hoc tempore habemus in te, atq; exercitu tuo. cum ad Reip. summam, tum ad gloriam, & dignitatem tuam uehementer pertinet te in Italiam, ut ante scripsi, uenire quamprimum: eget enim uehementer tum uiribus tuis, tum etiam consilio Resp. Veterem pro eius erga te beneuolentia, singulariq; officio libenter ex tuis literis complexus sum, eumq́; cũ tui, tum Reip. studiosissimum, amantissimumq́; cognoui. Ciceronem meum propediem, ut spero, uidebo: tecum. n. illum, & te in Italiam celeriter esse uenturum confido.

BRVTVS CICERONI S.

DE M. Lepido uereri me cogit reliquorum timor. qui si eripuerit se nobis, quod uelim temere, atque iniuriose de illo suspicati sint homines: oro, atque obsecro te Cicero, necessitudinem nostram, tuamq́; in me beneuolentiam obtestans, sororis meæ liberos, obliuiscaris esse Lepidi filios, mé que his in patris locum successisse existimes. hoc si à te impetro, nihil profecto dubitabis pro his suscipe-

re. aliter alij cum suis uiuunt: nihil ego possum in sororis meæ liberos facere, quo possit expleri uolũtas mea, aut officium. quid uero aut mihi tribuere boni possunt, si modo digni sumus, quibus aliquid tribuatur: aut ego matri, ac sorori, pueris´q; illis præstaturus sum, si nihil ualuerit apud te, reliquum´q; senatum cõtra patrem Lepidum Brutus auunculus? scribere multa ad te neque possum præ solicitudine, ac stomacho, neq; debeo: nam, si in tanta re, tam´q; necessaria uerbis mihi opus est ad te excitandum, & cõfirmandum, nulla spes est, facturum te, quod uolo, & quod oportet. quare noli expectare lõgas preces: intuere me ipsum, qui hoc à te uel à Cicerone coniunctissimo homine priuatim, uel à consulari tali uiro remota necessitudine priuata impetrare debeo. quid sis facturus, uelim mihi quamprimum rescribas. Cal. Quint. ex castris.

CICERO BRVTO S.

BREVES tuæ literæ: breues, dico? immo nullæ. tribus'ne uersiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsissem potius. & requiris meas. quis unquam ad te tuorum sine meis uenit? quæ autem epistola nõ pondus habuit? quæ si ad te perlatæ non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni scribis te longiorem daturum epistolam. recte id quidem: sed hæc quoque debuit esse plenior. ego autem, cum ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios, literas´q; ad Ciceronem, ut, etiam si in Italiam uenisset, ad te rediret: nihil enim mihi iucundius, nihil illi ho=

nestius. quanquam aliquoties ei scripseram, sacerdotum comitia mea summa contentione in alterũ annum esse reiecta: quod ego cum Ciceronis causa elaboraui, tum Domitij, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam scripseram. sed uidelicet, cum illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, non dum erat tibi id notũ. quare omni studio à te mi Brute contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, tecumq; adducas: quod ipsum, si Remp. cui susceptus es, respicis, tibi iam, iamq; faciendum est: renatum enim bellum est, idq; non paruo scelere Lepidi. exercitus autem Cæsaris, qui erat optimus, non modo nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit, erit ciuis nemo (quem quidem ciuem appellari fas sit) qui se non in tua castra conferat. etsi Brutum præclare cum Planco coniũctum habemus. sed non ignoras, quàm sint incerti animi hominum, & infecti partibus, & exitus præliorum. quin etiam si, ut spero, uicerimus, tamen magnam gubernationem tui consilij, tuæq; auctoritatis res desiderabit. subueni igitur per Deos, idq; q̃primum. tibi persuade, non te Idibus Martijs, quibus seruitutem à tuis ciuibus repulisti, plus profuisse patriæ, quàm, si mature ueneris, profuturum. II. Id. Quint.

CICERO BRVTO S.

MESSALAM habes. quibus igitur literis tam accurate scriptis assequi possum, subtilius ut explicem, quæ gerantur, quæq; sint in Rep. quàm tibi is exponet, qui & optime omnia nouit, & elegantissime expedire, & deferre ad te potest? caue enim existimes Brute (quan-

quam non est necesse ea me ad te, quæ tibi nota sunt, scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire) caue putes, probitate, constantia, cura, studio Reip. quicquam illi esse simile: ut eloquentia, qua mirabiliter excellit, uix in eo locum ad laudandum habere uideatur: quanquam in hac ipsa sapientia plus apparet: ita graui iudicio, multáq; arte se exercuit in uerissimo genere dicendi. tanta autem industria est, tantumq; euigilat in studio, ut non maxima ingenio, quod in eo summum est, gratia habenda uideatur. sed prouehor amore: non enim id propositum est huic epistolæ, Messalam ut laudem, præsertim ad Brutum, cui & uirtus illius non minus, quàm mihi, nota est, & hæc ipsa studia, quæ laudo, notiora. quem cum à me dimittens grauiter ferrem, hoc leuabar uno, quòd ad te tanquam ad alterum me proficiscens, & officio fungebatur, & laudem maximam sequebatur. sed hæc hactenus. Venio nunc, longo sanè interuallo, ad quandam epistolam, qua mihi multa tribuens unum reprehendebas, quòd in honoribus decernendis essem nimius, & tanquam prodigus. tu hoc: alius fortasse, quòd in animaduersione, pœnáq; durior: nisi fortasse utrunq; tu. quod si ita est, utriusq; rei meũ iudicium tibi cupio esse notissimum: neq; solum, ut Solonis dictum usurpem, qui & sapiens unus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. is Remp. duabus rebus contineri dixit, præmio, & pœna. est scilicet utriusq; rei modus, sicut reliquarum, & quædam in utroq; genere mediocritas. sed non tanta de re propositum est hoc loco disputare. quid ego autem secutus

hoc bello ſim in ſententijs dicendis, alienum non puto aperire. poſt interitum Cæ*ſaris,* & *ueſtras memorabileis* Idus Martias Brute *quid ego prætermiſſum à uobis, quantamq; impendere* Reip. *tempeſtatem dixerim, non es oblitus. magna peſtis erat depulſa per uos, magna populi* R. *macula deleta, uobis uero parta diuina gloria: ſed inſtrumentum regni delatum ad* Lepidum, & Antonium *: quorum alter inconſtantior, alter impurior, uterque pacem metuens, inimicus otio. his ardentibus perturbandæ* Reip. *cupiditate quod opponi poſſet præſidium, non habebamus: erexerat enim ſe ciuitas in retinenda libertate conſentiens. nos tum nimis acres. uos fortaſſe ſapientius exceſſiſtis urbe ea, quam liberaratis.* Italiæ *ſua uobis ſtudia profitenti remiſiſtis. itaque cum teneri* Vrbem *à parricidis uiderem, nec te in ea, nec* Caſſium *tuto eſſe poſſe, eamq; armis oppreſſam ab* Antonio *: mihi quoque ipſi eſſe excedendum putaui: tetrum enim ſpectaculũ, oppreſſa ab impijs ciuitas, opitulandi poteſtate præciſa. ſed animus idem, qui ſemper, infixus in patriæ caritate, diſceſſum ab eius periculis ferre non potuit. itaque in medio* Achaico *curſu, cum* Eteſiarum *diebus auſter me in* Italiam, *quaſi diſſuaſor mei conſilij, retuliſſet, te uidi* Veliæ, *doluiq; uehementer: cedebas enim* Brute, *cedebas, quoniam* Stoici *ueſtri negant fugere ſapientis.* Romam *ut ueni, ſtatim me obtuli* Antonij *ſceleri, atquè dementiæ. quem cum in me incitauiſſem, conſilia inire cœpi,* Brutina *planè, (ueſtri enim hæc ſunt propria ſanguinis)* Reip. *liberandæ. longa ſunt, quæ reſtant, prætereunda: ſunt enim de me. tantum dico,* Cæ*ſarem hunc adoleſcentem, per quẽ*

adhuc ſumus, ſi uerum fateri uolumus, fluxiſſe ex fonte conſiliorum meorum. huic habiti à me honores, nulli quidem Brute, niſi debiti, nulli, niſi neceſſarij: ut enim primum libertatem reuocare cœpimus, cum ſe nõ dum ne Decimi quidem Bruti diuina uirtus ita commouiſſet, ut iam id ſcire poſſemus, atq; omne præſidium eſſet in puero, qui a ceruicibus noſtris auertiſſet Antonium; quis honos ei non fuit decernendus? quanquam ego illi tum uerborum laudem tribui, eamq́; modicam: decreui etiam imperium: quod quanquam uidebatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitum habenti neceſſarium: quid enim eſt ſine imperio exercitus? ſtatuam Philippus decreuit, celeritatem petitionis primo Seruius, poſt maiorem etiam Seruilius. nihil tum nimium uidebatur. ſed neſcio quomodo facilius in timore benigni, quàm in uictoria grati reperimur: ego enim D. Bruto liberato, cum lætiſſimus ille ciuitati dies illuxiſſet, idemq́; caſu Bruti natalis eſſet, decreui, ut in faſtis ad eum diem Bruti nomen aſcriberetur: in eoq́; ſum maiorum exemplum ſecutus, qui hunc honorem mulieri Larentiæ tribuerunt, cuius uos Pontifices ad aram in Velabro facere ſoletis. quod ego cum dabam Bruto, notam eſſe in faſtis gratiſſimæ uictoriæ ſempiternam memoriam uolebam. atque illo die cognoui paulo plures in ſenatu maleuolos eſſe, quàm gratos. eos per ipſos dies effudi (ſi ita uis) honores in mortuos Hircium, & Panſam, Aquilam etiam: quod quis reprehendit, niſi qui, depoſito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? accedebat ad beneficij memoriam gratam ratio illa, quæ etiam poſteris poſſet eſſe ſalutaris: extare enim

uolebam in crudelissimos hosteis monimenta odij publici sempiterna. Suspicor illud minus tibi probari, quod ab tuis familiaribus optimis illis quidem uiris, sed in Rep. rudibus non probatur, quòd, ut ouanti introire Cæsari liceret, decreuerim. ego autem (sed erro fortasse: nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent) nihil mihi uideor hoc bello sensisse prudentius. cur autem ita sit, aperiendum non est, ne magis uidear prouidus fuisse, quàm gratus. hoc ipsum nimium: quare alia uideamus. D. Bruto decreui honores, decreui L. Planco. præclara illa quidem ingenia, quæ gloria inuitantur: sed senatus etiam sapiens, qui, qua quenque re putat, modo honesta, ad Remp. iuuandam posse adduci, hac utitur. at in Lepido reprehendimur: cui cum statuam in rostris statuissemus, ijdem illam euertimus. nos illum honore studuimus à furore reuocare: uicit amentia leuissimi hominis nostram prudentiam. nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali, quantum in euertenda boni. satis multa de honoribus.

Nunc de pœna pauca sunt dicenda: intellexi enim ex tuis sæpe literis, te in ijs, quos bello deuicisti, clementiam tuam uelle laudari. existimo equidem, nil à te nisi sapienter: sed sceleris pœnam prætermittere (id enim est, quod uocatur ignoscere) etiam si in cæteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto: nullum enim bellum ciuile fuit in nostra Rep. omnium, quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non, utracunque pars uicisset, tamen aliqua forma esset futura Reip. hoc bello uictores quam Remp. simus habituri, non facile affirmarim: uictis certe nulla unquam erit. dixi igitur

ſententias in Antonium*, dixi in* Lepidum *ſeueras, neque tam ulciſcendi cauſa, quàm ut & in præſens ſceleratos ciueis timore ab impugnanda patria deterrerem, & in poſterum documentum ſtatuerem, nequis talem amentiam uellet imitari. quanquam hæc quidem ſententia non magis mea fuit, quàm omnium. in qua uidetur illud eſſe crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna peruenit. ſed id & antiquum eſt, & omnium ciuitatum: ſiquidem etiam* Themiſtoclis *liberi eguerunt. & ſi iudicio damnatos eadem pœna ſequitur ciueis, qui potuimus leniores eſſe in hoſteis? quid autem queri poteſt quiſquam de me, qui, ſi uiciſſet, acerbiorem ſe in me futurum fuiſſe confiteatur, neceſſe eſt? habes rationem mearum ſententiarum, de hoc genere duntaxat honoris, & pœnæ: nam de cæteris rebus quid ſenſerim, quidq́; cenſuerim, audiſſe te arbitror. ſed hæc quidem non ita neceſſaria. illud ualde neceſſarium* Brute*, te in* Italiam *cum exercitu uenire quamprimum. ſumma eſt expectatio tui: qui ſi* Italiam *attigeris, ad te concurſus fiet omnium: ſiue enim uicerimus, qui quidem pulcherrime uiceramus, niſi* Lepidus *perdere omnia, & perire ipſe cum ſuis concupiuiſſet; tua nobis auctoritate opus eſt ad collocandum aliquem ciuitatis ſtatum: ſiue etiam nunc certamen reliquum eſt; maxima ſpes eſt cum in auctoritate tua, tum in exercitus tui uiribus. ſed propera per* Deos*: ſcis enim, quantum ſit in temporibus, quantum in celeritate.*

Sororis *tuæ filijs quàm diligenter conſulam, ſpero te ex matris, & ex ſororis literis cogniturum. qua in cauſa maiorem habeo rationem tuæ uoluntatis,*

quæ mihi cariſſima eſt, quàm, ut quibuſdam uideor, conſtantiæ meæ. ſed ego nulla in re malo, quàm te amando conſtans & eſſe, & uideri.

BRVTVS CICERONI S.

PARTICVLAM literarum tuarum, quas miſiſti Octauio, legi, miſſam ab Attico mihi. ſtudium tuum, curaq; de ſalute mea nulla me noua uoluptate affecit: non ſolum enim uſitatum, ſed etiam quotidianum eſt, aliquid audire de te, quod pro noſtra dignitate fideliter, atq; honorifice dixeris, aut feceris. at dolore, quãtum animo maximum capere poſſum, eadem illa pars epiſtolæ ſcriptæ ad Octauium de nobis affecit: ſic enim illi gratias agis de Rep. tam ſuppliciter, ac demiſſe (quid ſcribam? pudet conditionis, ac fortunæ: ſed tamen ſcribendum eſt: cõmendas noſtram ſalutem illi, quæ morte qua non perniciosior?) ut prorſus præ te feras non ſublatam dominationem, ſed dominum cõmutatum eſſe. uerba tua recognoſce, & aude negare ſeruiẽtis aduerſus Regem iſtas eſſe preces. unum ais eſſe, quod ab eo poſtuletur, & expectetur, ut eos ciueis, de quibus uiri boni, populusq; R. bene exiſtimet, ſaluos uelit. quid, ſi nolit? non erimus? atqui non eſſe, quàm eſſe per illum, præſtat. ego mediusfidius non exiſtimo tam omneis Deos auerſos eſſe à ſalute populi R. ut Octauius orandus ſit pro ſalute cuiuſquam ciuis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum: iuuat enim magnifice loqui, & certe decet aduerſus ignoranteis, quid pro quoque timendum, aut à quoque petendum ſit. hoc tu Cicero poſſe fateris Octauium, & illi

amicus es: aut, si me carũ habes, uis Romæ uideri, cum, ut ibi esse possem, cõmendandus puero illi fuerim? cui quid agis gratias, si, ut nos saluos esse uelit, & patiatur, rogandum putas? an hoc pro beneficio est habendum, quod se, quàm Antonium, esse maluerit, à quo ista petenda essent? uindici quidem alienæ dominationis, non uicario, ecquis supplicat, ut optime meritis de Rep. liceat esse saluis? ista uero imbecillitas, & desperatio, cuius culpa non magis in te residet, quàm in omnibus alijs, & Cæsarem in cupiditatem regni impulit, & Antonio post interitum illius persuasit, ut interfecti locum occupare conaretur, & nunc puerum istum extulit, ut tu iudicares precibus esse impetrandam salutem talibus uiris, misericordiaq; unius uix etiã nunc uiri tutos fore nos, haud ulla alia re. quòd si Romanos nos esse meminissemus, non audacius dominari cuperent postremi homines, quàm id nos prohiberemus, neque magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quàm ob eiusdem mortem deterritus. tu quidem consularis, & tantorum scelerum uindex, quibus oppressis, uereor, ne in breue tẽpus dilata sit abs te pernicies, qui potes intueri, quæ gesseris, simul & ista uel probare, uel ita demisse, ac facile pati, ut probantis speciem habeas? quod autem tibi cum Antonio priuatum odium? nempe, quia postulabat hæc, salutem ab se peti precariam, nos incolumitatem habere, à quibus ipse libertatem accepisset, esse arbitrium suum de Rep. quærenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur, scilicet ut illo prohibito rogaremus alterum, qui se in eius locum reponi pateretur, an ut esset sui iu=

ris, ac mancipij Resp? nisi forte non de seruitute, sed de conditione seruiendi recusatum est à nobis. atqui non solum bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficijs, atque honoribus ut participes frui quantis uellemus: quid enim neget ijs, quorum patientiam uideret maximum suæ dominationis præsidium esse? sed nihil tanti fuit, quo uenderemus fidem nostram, & libertatem. hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare uidetur in Cæsaris interfectores, quanti existimet (si sit commercio locus) posse nobis auctoribus tantum, quantum profecto poterit, quoniam uiuere, & pecunias habere, & dici consulares uolumus? cæterum nequicquam perierit ille: cuius interitu quid gauisi sumus, si mortuo nihilo minus seruituri eramus? nulla cura adhibetur. sed mihi prius omnia Dij, Deæq; eripuerint, quàm illud iudicium, quo non modo hæredi eius, quem occidi, non concesserim, quod in illo non tuli, sed ne patri quidem meo, si reuiuiscat, ut patiente me plus legibus, ac senatu possit. an hoc tibi persuasum est, fore cæteros ab eo liberos, quo inuito nobis in ista ciuitate locus non sit? qui porrò id, quod petis, fieri potest, ut impetres? rogas enim, uelit nos saluos esse. uidemur ergo tibi salutem accepturi, cum uitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatem, & libertatem, qui possumus accipere? an tu, Romæ habitare, id putas incolumem esse? res, non locus, oportet præstet istuc mihi. neque incolumis fui Cæsare uiuo, nisi postquam illud consciui facinus: neq; usquam exul esse possum, dum, seruire, & pati contumelias, peius odero malis omnibus alijs. non=

ne hoc est in easdem tenebras recidisse, cum ab eo, qui tyranni nomen asciuit sibi (cum in Græcis ciuitatibus liberi tyrannorum, oppressis illis, eodem supplicio afficiantur) petitur, ut uindices, atq; oppressores dominationis salui sint? hanc ego ciuitatem uidere uelim, aut putem ullam, quæ ne traditam quidem, atq; inculcatam libertatem recipere possit, plusq; timeat in puero nomen sublati Regis, q̃ confidat sibi, cum illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum uirtute sublatum uideat? me uero posthac ne cōmendaueris Cæsari tuo, ne te quidem ipsum, si me audies. ualde care æstimas tot annos, quot ista ætas recipit, si propter eam causam puero isti supplicaturus es. deinde, quod pulcherrime fecisti, ac facis in Antonium, uide, ne conuertatur à laude maximi animi ad opinionem formidinis: nam si Octauius tibi placet, à quo de nostra salute petendum sit, non dominum fugisse, sed amiciorem dominum quæsisse uideberis. quem quòd laudas ob ea, quæ adhuc fecit, planè probo: sunt enim laudanda, si modo contra alienam potentiam, non pro sua suscepit eas actiones. cum uero iudicas tantum illi non modo licere, sed etiam à te ipso tribuendum esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos saluos: nimium magnam mercedē statuis: id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere uidebatur Resp. neque hoc tibi in mentem uenit, si Octauius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat, ijs, qui illud malum exciderint, cuius istæ reliquiæ sunt, nihil, quo expleri possit eorum meritum, tributurum unquam populum R. si omnia simul congesserit. at uide, quanto diligentius homines metuant, quàm meminerint,

quia Antonius uiuat, atq; in armis ſit. de Cæſare uero quod fieri potuit, ac debuit, tranſactum eſt, neque iam reuocari in integrum poteſt. Octauius is eſt, qui quid de nobis iudicaturus ſit, expectet populus R.nos ij ſumus, de quorum ſalute unus homo rogandus uideatur? ego uero (ut iſtuc reuertar) is ſum, qui non modo non ſupplicem, ſed etiam coerceam poſtulanteis, ut ſibi ſupplicetur: aut longe à ſeruientibus abero, mihiq; eſſe iudicabo Romam, ubicunq; liberum eſſe licebit, ac ueſtri miſerebor, quibus nec ætas, neque honores, neque uirtus aliena dulcedinem uiuendi minuere potuerit. mihi quidem ita beatus eſſe uidebor, ſi modo conſtanter, ac perpetuo placebit hoc conſilium, ut relatam putem gratiam pietati meæ: quid enim eſt melius, quàm memoria recte factorum, & libertatẽ contentum negligere humana? ſed certe non ſuccumbam ſuccumbẽtibus, nec uincar ab iis, qui ſe uinci uolunt, experiarq;, & tentabo omnia, neq; deſiſtam abſtrahere à ſeruitio ciuitatem noſtram. ſi ſecuta fuerit, quæ debet, fortuna, gaudebimus omnes: ſin minus, ego tamen gaudebo: quibus enim potius hæc uita factis, aut cogitationibus traducatur, q̃ iis, quæ pertinuerint ad liberandos ciueis meos? te Cicero rogo, atque hortor, ne defatigere, neu diffidas, ſemper in præſentibus malis prohibendis futura quoque, niſi ante ſit occurſum, explores, ne ſe inſinuent. fortem, & liberum animum, quo & Conſul, & nunc conſularis Remp. uindicaſti, ſine conſtantia, & æquabilitate nullum eſſe putaris: fateor enim duriorem eſſe conditionem ſpectatæ uirtutis, quàm incognitæ. benefacta pro debitis exigimus: quæ ſi aliter eueniunt, ut decepti ab

pti ab his, infesto animo reprehendimus. itaque resistere Antonio Ciceronem, & si magna laude dignum est: tamen, quia ille Consul hunc consularem merito præstare uidetur, nemo admiratur. idem Cicero, si flexerit aduersus alios iudicium suum, quod tanta firmitate, ac magnitudine direxit in exturbando Antonio, nō modo reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam præterita euanescere coget (nihil enim per se amplum est, nisi in quo iudicij ratio extat) quia neminem magis decet, q̄ te, Remp. amare, libertatisq; defensorē esse, uel ingenio, uel rebus gestis, uel studio, atq; efflagitatione omnium. quare non Octauius est rogandus, ut uelit nos saluos esse: magis tu te exuscita, ut eam ciuitatem, in qua maxima gessisti, liberam, atq; honestam fore putes, si modo sint populo duces ad resistendum improborum consilijs.

Brutus Attico S.

SCRIBIS mihi, mirari Ciceronem, quòd nihil significem unquam de suis actis. quoniam efflagitas, coactu tuo scribam, quæ sentio. omnia fecisse Ciceronem optimo animo, scio: quid enim mihi exploratius esse potest, quàm illius animus in Remp.? sed quædam mihi uidetur, quid dicam imperite uir omnium prudētissimus, an ambitiose fecisse, qui ualentissimum Antoniū suscipere pro Rep. non dubitauit inimicum? nescio quid scribam tibi, nisi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius esse irritatam, quàm repressam à Cicerone; tantumq; eū tribuere huic indulgentiæ, ut se maledictis nō abstineat, ijs quidem, quæ in ipsum dupliciter recidunt, quòd &

plureis occidit uno, séq; prius oportet fateatur sicarium, quàm obijciat Cascæ, quod obycit, & imitatur in Casca Bestiam. an, quia non omnibus horis iactamus Idus Martias, similiter atque ille Nonas Decembreis suas in ore habet, eo meliore conditione Cicero pulcherrimum factum uituperabit, quàm Bestia, & Clodius reprehendere illius Consulatum soliti sunt? sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonij togatus Cicero noster. quid hoc mihi prodest, si merces Antonij oppressi poscitur in Antonij locum successio? & si uindex illius mali auctor extitit alterius fundamentum, & radices habituri altiores, si patiamur? ut iam ista, quæ facit, non dominationem, non, sed dominum Antonium timentis sint. ego autem gratiam non habeo, si quis, dum ne irato seruiat, rem ipsam non deprecatur. immo triumphus, & stipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. pudeat conspicere fortunam, cuius nomen susceperit. consularis hoc, an Ciceronis est? quoniam tacere non licuit, leges, quæ tibi necesse est molesta esse: etenim ipse sentio, quanto cum dolore hæc ad te perscripserim: nec ignoro, quid sentias in Rep. & quàm desperatam quoque sanari putes posse. nec mehercle te Attice reprehendo: ætas enim, mores, liberi segnem efficiunt: quod quidem etiam ex Flauio nostro perspexi. sed redeo ad Ciceronem. quid inter Saluidenum, & eum interest? quid autem amplius ille decerneret? timet, inquies, etiam nunc reliquias belli ciuilis. quisquam ergo ita timet profligatum, ut neque potentiam eius, qui exercitum uictorem habeat, neq; temeritatem pueri putet extimescendam esse? an hoc ipsum

ea re facit, quòd illi propter amplitudinem omnia iam, ultroq́; deferenda putat? ò magnam stultitiam timoris, id ipsum, quod uerearis, ita cauere, ut, cum uitare fortasse potueris, ultro accersas, & attrahas. nimium timemus mortem, & exilium, & paupertatem. hæc mihi uidentur Ciceroni ultima esse in malis: &, dum habeat, à quibus impetret, quæ uelit, & à quibus colatur, ac laudetur, seruitutem, honorificam modo, non aspernatur, si quicquam in extrema, ac miserrima contumelia potest honorificum esse. licet ergo patrem appellet Octauius Ciceronem, referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, uerba rebus esse contraria: quid enim tam alienum ab humanis sensibus est, quàm eum patris habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit? atqui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat uir optimus, ut sit illi Octauius propitius. ego uero iam ijs artibus nihil tribuo, quibus scio Ciceronem instructissimum esse: quid enim illi prosunt, quæ pro libertate patriæ de dignitate, quæ de morte, exilio, paupertate scripsit copiosissime? quanto autem magis illa callere uidetur Philippus, qui priuigno minus tribuerit, quàm Cicero, qui alieno tribuat. desinat igitur gloriando etiam insectari dolores nostros: quid enim nostra, uictum esse Antonium, si uictus est, ut alij uacaret, quod ille obtinuit? tametsi tuæ literæ dubia etiam nunc significant. uiuat hercule Cicero, qui potest, supplex, et obnoxius, si neq; ætatis, neq; honorũ, neq; rerũ gestarũ pudet. ego certe, qui cũ ipsa re bellũ gerã, hoc est cũ regno, et imperijs extraordinarijs, et dominatione, et potẽtia, quæ supra leges se esse uelit, nulla erit tã

bona conditio seruiendi, qua non deterrear, quamuis sit uir bonus, ut scribis, Antonius: quod ego nunquam existimaui. sed dominum ne parentem quidem maiores nostri uoluerunt esse. Te nisi tantum amarem, quantum Ciceroni persuasum est diligi ab Octauio, hæc ad te non scripsissem. dolet mihi, quòd tu non stomacharis amantissimus tum tuorum omnium, tum etiam Ciceronis. sed persuade tibi, de uoluntate propria mea nihil esse remissum, de iudicio largiter: neq; enim impetrari potest, quin, quale quicq; uideatur ei, talem quisque de illo opinionem habeat. uellem mihi scripsisses, quæ conditiones essent Atticæ nostræ. potuissem tibi aliquid de meo sensu perscribere. Valetudinem Porciæ meæ tibi curæ esse non miror. denique, quod petis, faciam libenter: nam etiam sorores me rogant: & hominem noro, & quid sibi uoluerit.

M. T. C. MARCO BRVTO S.

CVM sæpe te literis hortatus essem, ut quamprimum Reip. subuenires, in Italiamq; exercitum adduceres, neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios: rogatus sum à prudentissima, & diligentissima fœmina matre tua, cuius omnes curæ ad te referuntur, & in te consumuntur, ut uenirem ad se ad VIII. Cal. Sext. quod ego, ut debui, sine mora feci. cum autem uenissem, Casca aderat, et Labeo, et Scaptius. at illa retulit, quæsiuitq;, quidnam mihi uideretur, accerseremus'ne te, atque tibi id cōducere putaremus, an tardare, & commorari te melius esset. respōdi id, quod sentiebam, & dignitati, & existi-

mationi tuæ maxime conducere, te primo quoque tempore ferre præsidium labenti, & inclinatæ Reip. quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo uictores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus amplissimis, fortunisq; maximis, coniuge, liberis, uobis affinibus ornatus, bellũ Reip. indixerit? quid dicam, in tanto senatus, populiq; consensu, cum tantum resideat intra muros mali? maximo autem, cum hæc scribebam, afficiebar dolore, quòd, cum me pro adolescentulo, ac penè puero Resp. accepisset uadem, uix uidebar, quod promiseram, præstare posse. est autem grauior, & difficilior animi, & sententiæ, maximis præsertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ, obligatio: hæc enim solui potest, & est rei familiaris iactura tolerabilis: Reip. quod spoponderis, quemadmodum soluas, nisi is dependi facile patitur, pro quo spoponderis? quanquam & hunc (ut spero) tenebo multis repugnantibus: uidetur enim in eo esse indoles, sed flexibilis ætas, multiq; ad deprauandum parati, qui splendore falsi honoris obiecto, aciem boni ingenij perstringi posse confidunt. itaque ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omneis adhibeam machinas ad tenendum adolescentem, ne famam subeam temeritatis. quanquam quæ temeritas est? magis enim illum, pro quo spopondi, q̃ me obligaui. nec uero pœnitere potest Remp. me pro eo spopondisse, qui fuit in rebus gerendis tum suo ingenio, tum mea promissione constantior. maximus autem (nisi me forte fallit) in Rep. nodus est inopia rei pecuniariæ: obdurescunt enim magis quotidie boni uiri ad uocem tributi, quod ex cente=

ſima collatum impudenti cenſu locupletum in duarum legionum præmijs omne conſumitur. impendent auté infiniti ſumptus tum in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum uero in tuum. nam Caſſius noſter uidetur poſſe ſatis ornatus uenire. ſed & hæc, & multa alia corám cupio, idq́; quáprimum. De ſororis tuæ filijs, non expectaui Brute, dum ſcriberes. omnino iam tempora (bellum enim ducetur) integram tibi cauſam reſeruant. ſed ego à principio, cum diuinare de belli diuturnitate non poſſem, ita cauſam egi puerorum in ſenatu, ut te arbitror è matris literis potuiſſe cognoſcere. nec uero ulla res erit unquam, in qua ego non uel uitæ periculo ea dicam, eaq; faciam, quæ te uelle, quæq́; ad te pertinere arbitror. Vale. VI. Cal. Sext.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER I.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

ETSI non dubitabam, quin hanc epiſtolá multi nuntij, fama deniq; eſſet ipſa ſua celeritate ſuperatura, tuq́; ante ab alijs auditurus eſſes, annum tertium acceſſiſſe deſiderio noſtro, & labori tuo: tamen exiſtimaui à me quoq; tibi huius moleſtiæ nuntium perferri oportere. nam ſuperioribus literis, non unis ſed pluribus, cum iam ab alijs deſperata res eſſet,

tamen ego tibi ſpem maturæ deceſſionis afferebam, non ſolum ut quãdiutiſſime te iucunda opinione oblectaré, ſed etiam quia tanta adhibebatur & à nobis, & à Prætoribus contentio, ut rem poſſe confici non diffiderem. nunc, quoniam ita accidit, ut neq; Prætores ſuis opibus, neq; nos noſtro ſtudio quicquam proficere poſſemus, eſt omnino difficile non grauiter id ferre, ſed tamẽ noſtros animos maximis in rebus gerendis, & ſuſtinendis exercitatos, frangi, & debilitari moleſtia nõ oportet. & quoniam ferre ea moleſtiſſime homines debent, quæ ipſorũ culpa cõtracta ſunt: eſt quiddam in hac re mihi moleſtius ferendum, q̃ tibi: factum eſt enim mea culpa, contra quàm tu mecum & proficiſcens, & per literas egeras, ut priore anno non ſuccederetur. quod ego, dum ſociorum ſaluti conſulo, dum impudentiæ nonnullorũ negociatorum reſiſto, dum noſtram gloriam tua uirtute augeri expeto, feci non ſapienter, præſertim cum id commiſerim, ut ille alter annus etiam tertium poſſet adducere. quod quoniam peccatum meum eſſe confiteor, eſt ſapientiæ, atq; humanitatis tuæ, curare, et perficere, ut hoc minus ſapienter à me prouiſum, diligentia tua corrigatur. ac ſi te ipſe uehementius ad omneis parteis bene audiendi excitaris, non ut cum alijs, ſed ut tecum iam ipſe certes, ſi omnem tuam mentem, curam, cogitationem, et excellentem omnibus in rebus laudis cupiditatem incitaris; mihi crede, unus annus additus labori tuo, multorũ annorum lætitiã nobis, gloriã uero etiã poſteris noſtris afferet. quapropter hoc te primum rogo, ne contrahas aut demittas animum, né ue te obrui, tanquam fluctu, ſic magnitudine negotij ſinas, contráq; erigas, ac re

sistas, siue etiam ultro occurras negotijs: neque enim eiusmodi partem Reip. *geris, in qua fortuna dominetur, sed in qua plurimum ratio possit, & diligentia. quòd si tibi bellum aliquod magnum, & periculosum administranti prorogatum imperium uiderem, tremerem animo, quòd eodem tempore esse intelligerem etiã fortunæ potestatem in nos prorogatam. nunc uero ea pars tibi* Reip.*commissa est, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tenet, et quæ mihi tota in tua uirtute, ac moderatione animi posita esse uideatur. nullas (ut opinor) insidias hostium, nullam prælij dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendij, aut rei frumentariæ, nullam seditionem exercitus pertimescimus, quæ persæpe sapientissimis uiris acciderunt, ut, quemadmodum gubernatores optimi uim tempestatis, sic illi fortunæ impetum superare non possent. tibi data est summa pax, summa tranquillitas, ita tamen, ut ea dormientem gubernatorem uel obruere, uigilantem etiam delectare possit: constat enim ea prouincia primum ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum: deinde ex eo genere ciuium, qui aut, quòd publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt, aut, quòd ita negotiantur, ut locupletes sint, nostri* Cõ*sulatus beneficio se incolumes fortunas habere arbitrantur. at enim inter hos ipsos existunt graues controuersiæ, multæ nascuntur iniuriæ, magnæ contentiones consequuntur. quasi uero ego id putem, non te aliquantum negotij sustinere. intelligo permagnum esse negotium, & maximi consilij. sed memento, consilij me hoc negotium esse magis aliquanto,*

quàm fortunæ, putare: quid est enim negotij, continere eos, quibus præsis, si te ipse contineas? id autem sit magnum, & difficile cæteris, sicut est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & uere esse debuit, cuius natura talis est, ut etiam sine doctrina uideatur moderata esse potuisse; ea autem adhibita doctrina est, quæ uel uitiosissimam naturam excolere possit. tu cum pecuniæ, cum uoluptati, cum omnium rerum cupiditati resistes, ut facis: erit, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paulo cupidiorem publicanum comprimere non possis. nam Græci quidem sic te ita uiuentem intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria, aut etiam è cœlo diuinum hominem esse in prouinciam delapsum putent. atque hæc nunc, non ut facias, sed ut te facere, & fecisse gaudeas, scribo: præclarũ est enim, summo cum imperio fuisse in Asia triennium, sic, ut nullum te signum, nulla pictura, nullum uas, nulla uestis, nullum mancipium, nulla forma cuiusquam, nulla conditio pecuniæ, quibus rebus abundat ista prouincia, ab summa integritate, continentiaq; deduxerit. quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum potest, quàm istam uirtutem, moderationem animi, temperantiam non latere in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiæ, in oculis clarissimæ prouinciæ, atque in auribus omnium gentium, ac nationum esse positam; non itineribus tuis perterreri homines, non sumptu exhauriri, non aduentu commoueri, esse, quocunque ueneris, & publice, & priuatim maximam lætitiam, cum urbs custodem, non tyrannum, domus hospitem, non expilatorem recepisse uideatur?

his autem in rebus iam te usus ipse profecto erudiuit, nequaquam satis esse, ipsum hasce habere uirtutes, sed esse circunspiciendum diligenter, ut in hac custodia prouinciæ non te unum, sed omneis ministros imperij tui socijs, & ciuibus, & Reip. præstare uideare. quanquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ: de quibus honore, & dignitate, & ætate præstat Tubero: quem ego arbitror, præsertim cum scribat historiam, multos ex suis annalibus posse deligere, quos uelit, & possit imitari. Alienus autem noster cum animo, & beneuolentia, tum uero etiam imitatione uiuendi. nam quid ego de Gratidio dicam? quem certo scio ita laborare de existimatione sua, ut propter amorem in nos fraternum etiam de nostra laboret. Quæstorem habes non tuo iudicio delectum, sed eum, quem sors dedit. hunc oportet & sua sponte esse moderatum, & tuis institutis, & præceptis obtemperare. quorum siquis forte esset sordidior, ferres eatenus, quoad per se negligeret eas leges, quibus est adstrictus, non ut ea potestate, quam tu ad dignitatem permisisses, ad quæstũ ab uteretur: neq; enim mihi sanè placet, præsertim cum hi mores tantum iam ad nimiam leuitatem, & ambitionem incubuerint, scrutari te omneis sordeis, excutere unũquenq; eorum, sed, quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere. atque inter hos, eos, quos tibi comites, & adiutores negotiorum publicorum dedit ipsa Resp. dun=taxat finibus ijs præstabis, quos ante præscripsi. quos uero aut ex domesticis conuictoribus, aut ex necessarijs apparitoribus tecum esse uoluisti, qui quasi ex co=

horte Prætoris appellari solent, horum non modo facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt. sed habes eos tecum, quos possis recte facienteis facile diligere, minus consulenteis existimationi tuæ facillime coercere. à quibus, rudis cum esses, uidetur potuisse tua liberalitas decipi: nam ut quisq; est uir optimus, ita difficillime esse alios improbos suspicatur. nunc uero tertius hic annus habeat integritatem eandem, quam superiores, cautiorem etiam, ac diligentiorem. sint aures tuæ, quæ id, quod audiunt, existimentur audire, non in quas ficte, aut simulate quæstus causa insusurretur. sit annulus tuus non ut uas aliquod, sed tanquam ipse tu; non minister alienæ uoluntatis, sed testis tuæ. accensus sit eo etiam numero, quo eum maiores nostri esse uoluerũt, qui hoc non in beneficij loco, sed in laboris, ac muneris non temere, nisi libertis suis, deferebant, quibus illi quidem non multo secus, ac seruis, imperabant. sit lictor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor, maioraq; præferant fasces illi, ac secures dignitatis insignia, quàm potestatis. toti deniq; sit prouinciæ cognitum, tibi omnium, quibus præsis, salutem, liberos, famam, fortunas esse carissimas. denique hæc opinio sit, non modo ijs, qui aliquid acceperint, sed ijs etiam, qui dederint, te inimicum, si id cognoueris, futurum. neque uero quisquam dabit, cum erit hoc perspectum, nihil per eos, qui simulant se apud te multum posse, abs te solere impetrari. nec tamen est hæc oratio mea huiusmodi, ut te in tuos aut durum esse nimium, aut suspiciosum uelim. nam siquis est eorum, qui tibi biennij spatio nunquam in suspicionem auaritiæ uenerit, ut ego Cæsium, & Chærippum,

& Labeonem audio, &, quia cognoui, existimo: nihil est, quod non & ijs, & siquis est alius eiusmodi, & committi, & credi rectissime putem. sed siquis est, in quo iam offenderis, de quo aliquid senseris: huic nihil credideris, nullam partem existimationis tuæ commiseris. in prouincia uero ipsa siqué es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis ante fuerit ignotus: huic quantum credendum sit, uide: non quin possint multi esse prouinciales uiri boni: sed hoc sperare licet, iudicare periculosum est: multis enim simulationum inuolucris tegitur, et quasi uelis quibusdam obtenditur uniuscuiusq; natura: frons, oculi, uultus persæpe mentiuntur, oratio uero sæpissime. quam ob rem qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant ijs rebus omnibus, à quibus nos diuulsi esse non possumus; te autem alienum hominem ament ex animo, ac non sui commodi causa simulent? mihi quidem permagnum uidetur, præsertim si ijdem homines priuatum non ferè quenquam, Prætores semper omneis amant. quo ex genere si quem forte tui cognouisti amãtiorem (fieri enim potuit) quàm temporis: hunc ad tuum numerum libenter ascribito. sin autem id non perspicies, nullum erit genus in familiaritate cauendum magis, propterea quòd & omneis uias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causa faciunt, &, quicum uicturi non sunt, eius existimationi consulere non curant. atque etiam è Græcis ipsis diligenter cauendæ sunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, siqui sunt uetere Græcia digni. sic uero fallaces sunt permulti, & leues, & diutur=

na seruitute ad nimiam assentationem eruditi. quos ego uniuersos adhiberi liberaliter, optimum quenque hospitio, amicitiaq; coniungi dico oportere. nimiæ familiaritates eorum neque tam fideles sunt (non enim audent aduersari nostris uoluntatibus) & inuident non nostris solum, uerum etiam suis. iam qui in eiusmodi rebus, in quibus uereor etiam ne durior sim, cautus esse uelim, ac diligens: quo me animo in seruos esse censes? quos quidem cum omnibus in locis, tum præcipue in prouincijs regere debemus. quo de genere multa præcipi possunt: sed hoc & breuissimum est, & facillime teneri potest: ut ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, ut si iter Appia uia faceres; ne'ue interesse quicquam putent, utrum Tralleis, an Formias uenerint. ac siquis est ex seruis egregie fidelis, sit in domesticis rebus, & priuatis: quæ res ad officium imperij tui, atque ad aliquam partem Reip. pertinebunt, de ijs rebus nequid attingat: multa enim, quæ recte committi seruis fidelibus possunt, tamen sermonis, & uituperationis uitandæ causa committenda non sunt. sed nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset: quid enim ei præcipiam, quem ego, in hoc præsertim genere, intelligam prudentia nō esse inferiorem, quàm me, usu uero etiam superiorem? sed tamen, si ad ea, quæ faceres, auctoritas accederet mea, tibi ipsi illa putaui fore iucundiora. quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ, tua primum integritas, & continentia, deinde omnium, qui tecum sunt, pudor, delectus in familiaritatibus & prouincialium hominum, & Græco-

rum percautus, & diligens, familiæ grauis, & constans disciplina. quæ cum honesta sint in his priuatis nostris, quotidianisq; rationibus: in tanto imperio, tam deprauatis moribus, tam corruptrice prouincia, diuina uideátur, necesse est. hæc institutio, atque disciplina potest sustinere in rebus statuendis, decernendisq; eam seueritatem, qua tu in ijs rebus usus es, ex quibus nonnullas simultates cum magna mea lætitia susceptas habemus: nisi forte me Paconij nescio cuius, hominis ne Græci quidem, at Mysi, aut Phrygij potius, querelis moueri putas, aut Thusceníj hominis furiosi, ac sordidi uocibus, cuius tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisti summa cum æquitate. hæc, & cætera plena seueritatis, quæ statuisti in ista prouincia, non facile sine summa integritate sustinebimus. quare sit summa in iure dicẽdo seueritas, dummodo ea ne uarietur gratia, sed conseruetur æquabilis. sed tamen parui refert, abs te ipso ius dici æqualiter, & diligenter, nisi idem ab ijs fiet, quibus tu eius muneris aliquam partem concesseris. ac mihi quidem uidetur non sanè magna uarietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota iurisdictione maxime sustineri. in qua scientiæ, præsertim prouincialis, ratio ipsa expedita est. constantia est adhibenda, & grauitas, quæ resistat non solum gratiæ, uerum etiam suspicioni. adiungenda etiam est facilitas in audiendo, lenitas in discernendo, in satisfaciendo, ac disputando diligentia. his rebus nuper Cn. Octauius iucundissimus
* fuit: apud quem primus lictor qui fuit, tacuit accensus: quoties quisq; uoluit, dixit, & quàm uoluit

diu. quibus ille rebus fortasse nimis lenis uideretur, nisi hæc lenitas illam seueritatem tueretur. cogebantur Syllani homines, quæ per uim, & metum abstulerant, reddere. qui in magistratibus iniuriose decreuerant, eodem ipsis priuatis erat iure parendum. hæc illius seueritas acerba uideretur, nisi multis condimentis humanitatis mitigaretur. quòd si hæc lenitas grata Romæ est, ubi tanta arrogantia est, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magistratus, tot auxilia, tanta uis, tanta senatus auctoritas: q̃ iucunda tandem Prætoris comitas in Asia potest esse? in qua tanta multitudo ciuium, tanta sociorum, tot urbes, tot ciuitates unius hominis nutum intuentur: ubi nullum auxilium est, nulla conquestio, nullus senatus, nulla concio. quare cum permagni hominis est, & ipsa natura moderati, tum uero etiam doctrina, atque optimarum artium studijs eruditi, sic se adhibere in tanta potestate, ut nulla alia potestas ab ijs, quibus præsit, desideretur. Cyrus ille à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperij: cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate coniungitur: quos quidem libros non sine causa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat: nullum est enim prætermissum in ijs officium diligentis, & moderati imperij. eaq; si sic coluit ille, qui priuatus futurus nunquam fuit: quonam modo retinenda sunt ijs, quibus imperium ita datum est, ut redderent, & ab ijs legibus datum est, ad quas reuertendum est? ac mihi quidé uidetur huc omnia esse referenda ab ijs, qui præ-

ſunt aliȷs,ut iȷ,qui eorum in imperio erunt, ſint quam=beatiſſimi: quod tibi & eſſe antiquiſſimum, & ab initio fuiſſe,ut primum Aſiam attigiſti, conſtante fama, atq; omnium ſermone celebratum eſt. eſt autem nõ modo eius, qui ſociȷs,& ciuibus, ſed etiam eius,qui ſeruis, qui mutis pecudibus præſit, eorum, quibus præſit,commodis, utilitatiq; ſeruire. cuius quidem generis, conſtare inter omneis uideo,abs te ſummam adhiberi diligentiam,nullum æs alienum nouum contrahi ciuitatibus,uetere autem magno,& graui multas abs te eſſe liberatas urbeis: complureis dirutas, ac penè deſertas,in quibus unam Ioniæ nobiliſſimam, alteram Cariæ, Samum, & Halicarnaſſum,per te eſſe recreatas: nullas eſſe in oppidis ſeditiones, nullas diſcordias: prouideri abs te, ut ciuitates optimatum conſiliȷs adminiſtrentur: ſublata Myſiæ latrocinia, cædes multis locis repreſſas, pacem tota prouincia conſtitutam, neq; ſolum illa itinerum, atque agrorum, ſed multo etiam plura,et maiora oppidorum & furta, & latrocinia eſſe depulſa: remotam à fama & à fortunis, ab otio locupletum illam acerbiſſimam miniſtram Prætorum auaritiæ calumniam: ſumptus, & tributa ciuitatum ab omnibus,qui earum ciuitatum fineis incolant,tolerari æquabiliter: facillimos eſſe aditus ad te: patere aureis tuas querelis omnium: nullius inopiam, ac ſolitudinem non modo illo populari acceſſu, ac tribunali, ſed ne domo quidem tua, & cubiculo eſſe excluſam: tuo toto deniq; in imperio nihil acerbum eſſe,nihil crudele,atq; omnia plena clementiæ,manſuetudinis, humanitatis. quantum uero illud eſt beneficium tuum,ꝙ iniquo, & graui uectigali ædilitiorum,

magnis

magnis nostris simultatibus, Asiam liberasti? enimuero, si unus homo nobilis queritur palàm, te, quòd edixeris, ne ad ludos pecuniæ decernerentur, HS CC. sibi eripuisse: quanta tandem pecunia pēderetur, si omnium nomine, quicunq; Romæ ludos facerent, quod erat iam institutum, erogaretur? quanquam has querelas hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quod in Asia nescio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur: quòd cum ad templum, monimentumq́; nostrum ciuitates pecunias decreuissent; cumq́; id & pro magnis meis meritis, & pro tuis maximis beneficijs summa sua uoluntate fecissent; nominatimq́; lex exciperet, ut ad templum, monimentumq́; capere liceret; cumq́; id, quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potius, quàm populo R. ac Dijs immortalibus datum uideretur; tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, uoluntas, accipiendum non putaui tum alijs de caussis, tum etiam ut animo æquiore ferrent ij, quibus nec deberetur, nec liceret. quapropter incumbe toto animo, & studio omni in eam rationem, qua adhuc usus es, ut eos, quos tuæ fidei, potestatiq́; senatus, populusq́; R. commisit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, ut esse quambeatissimos uelis. quòd si te sors Afris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus, ac barbaris nationibus: tamen esset humanitatis tuæ, consulere eorum commodis, & utilitati, salutiq; seruire. cū uero ei generi hominum præsimus, non modo in quo ipsa sit, sed etiam à quo ad alios peruenisse putetur humanitas, certe ijs eam potissimum

tribuere debemus, à quibus accepimus: non enim me hoc iam dicere pudebit, præsertim in ea uita, atque ijs rebus gestis, in quibus non potest residere inertiæ, aut leuitatis ulla suspicio, nos ea, quæ consecuti sumus, ijs studijs, & artibus esse adeptos, quæ sint nobis Græciæ monimentis, disciplinisq; traditæ. quare, præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipue debere uidemur, ut, quorũ præceptis simus eruditi, apud eos ipsos, quod ab ijs didicerimus, uelimus expromere. atque ille quidem princeps ingenij, & doctrinæ Plato tum deniq; fore beatas Resp. putauit, si aut docti, et sapiẽtes homines eas regere cœpissent, aut, qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent. hanc coniunctionem uidelicet potestatis, & sapientiæ saluti censuit ciuitatibus esse posse: quod fortasse aliquando uniuersæ Reip. nostræ, nunc quidem profecto isti prouinciæ contigit, ut is in ea summam potestatem haberet, cui in doctrina, cui in uirtute, atque humanitate percipienda plurimum à pueritia studij fuisset, & temporis. quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum accessit, idem ad salutem Asiæ prorogatus esse uideatur: quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quàm nos in deducendo, perfice, ut lætitia prouinciæ desiderium nostrum leniatur: etenim, si in promerendo, ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an nemini, fuisti omnium diligentissimus, multo maiorem in his honoribus tuendis adhibere diligẽtiam debes. & quidem, de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te ante. semper eos putaui, si uulgares

essent, uileis; si temporis causa constituerentur, leueis; si uero (id quod ita factum est) meritis tuis tribuerentur, existimabam multam tibi in ijs tuendis operam esse ponendam. quare, quoniam in istis urbibus cum summo imperio, & potestate uersaris, in quibus tuas uirtutes consecratas, & in Deorum *numero collocatas uides: in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis hominum opinionibus, tantis de te iudicijs, tantis honoribus debeas, cogitabis. id autem erit eiusmodi, ut consulas omnibus, ut medeare incommodis hominum, prouideas saluti, ut te parentem* Asiæ *& dici, & haberi uelis. atque huic tuæ uoluntati, ac diligentiæ difficultatem magnam afferunt publicani: quibus si aduersamur, ordinem de nobis optime meritum, & per nos cum* Rep. *coniunctum, & à nobis, & à* Rep. *disiungemus: sin autem omnibus in rebus obsequimur, funditus eos perire patiemur, quorum non modo saluti, sed etiam commodis consulere debemus. hæc est una (si uere cogitare uolumus) in toto imperio tuo difficultas: nam esse abstinentem, continere omneis cupiditates, suos coercere, et iuris æquabilem tenere rationem, facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis, admittendisq; præbere, præclarum magis est, quàm difficile: non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque uoluntate. illa causa publicanorum quantam acerbitatem afferat socijs, intelleximus ex ciuibus, qui nuper in portorijs* Italiæ *tollendis non tam de portorio, quàm de nonnullis iniurijs portitorum querebantur. quare non ignoro, quid socijs ac=*

cidat in ultimis terris, cum audiuerim in Italia querelas ciuium. hic te ita uersari, ut & publicanis satisfacias, præsertim publicis male redemptis, & socios perire non sinas, diuinæ cuiusdam uirtutis esse uidetur, id est tuæ. ac primum Græcis id, quod acerbissimum est, quòd sint uectigales, non ita acerbum uideri debet, propterea quòd sine imperio populi R. suis institutis per se ipsi ita fuerunt. nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi uectigal sine publicano non potuerunt, quod ijs æqualiter Sylla descripserat. non esse autem leniores in exigendis uectigalibus Græcos, quàm nostros publicanos, hinc intelligi potest, quòd Caunij nuper omnes ex insulis, quæ erant ab Sylla Rhodijs attributæ, confugerunt ad senatum, nobis ut potius uectigal, quàm Rhodijs penderent. quare nomen publicani neque ij debent horrere, qui semper uectigales fuerunt; neque ij aspernari, qui per se pendere uectigal non potuerunt; neque ij recusare, qui postulauerunt. simul & illud Asia cogitet, nullam à se neque belli externi, neq; discordiarum domesticarum calamitatem absuturam fuisse, si hoc imperio nõ teneretur. id autem imperium cum retineri sine uectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium. quòd si genus ipsum, & nomen publicani non iniquo animo sustinebunt, poterunt ijs consilio, et prudẽtia tua reliqua uideri mitiora. possunt in pactionibus faciendis non legem spectare censoriam, sed potius commoditatem conficiendi negotij, & liberationem molestiæ. potes etiam tu id facere, quod et fecisti egregie, et facis, ut

commemores quanta ſit in publicanis dignitas, quantũ nos illi ordini debeamus, ut remoto imperio, ac ui poteſtatis, & faſcium, publicanos cum Græcis gratia, atque auctoritate cõiungas. ſed et ab ijs, de quibus optime tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, ut facilitate ſua nos eam neceſſitudinem, quæ eſt nobis cum publicanis, obtinere, & conſeruare patiantur. ſed quid ego te hæc hortor, quæ tu nõ modo facere potes tua ſpõte ſine cuiuſquam præceptis, ſed etiam magna iam ex parte perfeciſti? non enim deſiſtunt nobis agere quotidie gratias honeſtiſſimæ, & maximæ ſocietates: quod quidem mihi iccirco iucundius eſt, quòd idem faciunt Græci. difficile eſt autem, ea, quæ commodis, utilitate, et propè natura diuerſa ſunt, uoluntate cõiungere. at ea quidem, quæ ſupra ſcripta ſunt, non, ut te inſtituerem, ſcripſi (neq; enim prudentia tua cuiuſquam præcepta deſiderat) ſed me in ſcribendo commemoratio tuæ uirtutis delectauit. quanquam in his literis longior fui, q̃ aut uellem, aut me putaui fore. unũ eſt, quod tibi ego præcipere non deſinam, neq; te patiar, quantum in me erit, cum exceptione laudari: omnes enim, qui iſtinc ueniunt, ita de tua uirtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis ſummis laudibus excipiant unam iracundiam. quod uitium cum in hac priuata, quotidianáq; uita leuis eſſe animi, atque infirmi uidetur: tum uero nihil eſt tam deforme, quàm ad ſummum imperium etiam acerbitatem naturæ adiungere. quare illud non ſuſcipiam, ut, quæ de iracundia dici ſolent à doctiſſimis hominibus, ea tibi nunc exponam, cum & nimis longus eſſe nolim, et ex multorum ſcriptis ea facile poſ-

ſis cognoſcere. illud, quod eſt epiſtolæ proprium, ut is, ad quem ſcribitur, de ijs rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum eſſe non puto. ſic ad nos omnes fere deferunt, nihil, cum abſit iracundia, te fieri poſſe iucundius: ſed, cum te alicuius improbitas, peruerſitasq; commouerit, ſic te animo incitari, ut ab omnibus tua deſideretur humanitas. quare, quoniam in eam rationem uitæ nos non tam cupiditas quædam gloriæ, quàm res ipſa, ac fortuna deduxit, ut ſempiternus ſermo hominum de nobis futurus ſit: caueamus, quantum efficere, & conſequi poſſumus, ne quod in nobis inſigne uitium fuiſſe dicatur. neq; ego hoc nunc contendo, quòd fortaſſe cum in omni natura, tum iam in noſtra ætate difficile eſt, mutare animum, &, ſiquid eſt penitus inſitum moribus, id ſubito euellere: ſed te illud admoneo, ut, ſi hoc plene uitare non potes, quòd ante occupatur animus ab iracundia, quàm prouidere ratio potuit, ne occuparetur; te ante compares, quotidieq; meditere reſiſtendum eſſe iracundiæ; cumq; ea maxime animum moueat, tum tibi eſſe diligentiſſime linguam continendam: quæ quidem mihi uirtus non interdum minor uidetur, quàm omnino non iraſci: nam illud non ſolum eſt grauitatis, ſed nonnunquam etiam lenitudinis: moderari uero & animo, & orationi, cum ſis iratus, aut etiam tacere, & tenere in ſua poteſtate motum animi, & dolorem, & ſi non eſt perfectæ ſapientiæ, tamen eſt non mediocris ingenij. atque in hoc genere multo te eſſe iam commodiorem, mitioremq; nuntiant. nullæ tuæ uehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ cum abhorrét

à literis, ab humanitate, tum uero contraria sunt imperio, & dignitati: nam si implacabiles sunt iracundiæ, summa est acerbitas: sin autem exorabiles, summa leuitas: quæ tamen (ut in malis) acerbitati anteponenda est. sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis, credo propterea, quòd tibi hominum iniuria, quòd auaritia, quòd insolentia præter opinionem accidebat, et intolerabilis uidebatur; secundus autem multo lenior, quòd & consuetudo, & ratio, & (ut ego arbitror) meæ quoque literæ te patientiorem, lenioremq; fecerunt: tertius annus ita esse debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quisquã possit ullam reprehendere. ac iam hoc loco non hortatione, neq; præceptis, sed precibus tecum fraternis ago, totum ut animum, curam, cogitationemq; tuam ponas in omnium laude undiq; colligenda. quod si in mediocri statu sermonis, ac prædicationis nostræ res essent, nihil abs te eximium, nihil præter aliorum consuetudinem postularetur. nunc uero propter earum rerum, in quibus uersati sumus, splendorem, & magnitudinem, nisi summam laudem ex ista prouincia assequimur, uix uidemur summam uituperationem posse uitare. ea nostra ratio est, ut omnes boni tum faueant, tum etiam à nobis omnem diligentiam, uirtutemq; & postulent, & expectent; omnes autem improbi, quòd cum ijs bellum suscepimus sempiternum, uel minima re ad reprehendendum contenti esse uideantur. quare quoniam eiusmodi theatrum est totius Asiæ, celebritate refertissimum, magnitudine amplissimum, iudicio eruditissimum, natura autem ita resonãs, ut usq; Romam signi-

ficationes,uocesq; referantur: contendo quæso,atq; elabora,non modo ut his rebus dignus fuisse, sed etiam ut illa omnia tuis artibus superasse uideare. & quoniam mihi casus urbanam in magistratibus administratioẽ Reip.tibi prouincialem dedit,& si mea pars nemini cedit,fac,ut tua cæteros uincat. simul & illud cogita, nos non de reliqua,& sperata gloria iam laborare, sed de parta dimicare: quæ quidem non tã expetenda fuit, quàm tuenda nobis est. ac si mihi quicquam esset abs te separatum, nihil amplius desiderarem hoc statu, qui mihi iam partus est. nunc uero res sic sese habet,ut,nisi omnia tua facta, atque dicta nostris rebus istinc respondeant,ego me meis tantis laboribus, tantisq; periculis,quorum tu omnium particeps fuisti,nihil cõsecutum putem. quòd si,ut amplissimum nomen cõsequeremur, unus præter cæteros adiuuisti: certe idem,ut id retineamus,præter cæteros elaborabis. nõ est tibi his solis utendum existimationibus, ac iudicijs, qui nunc sunt,hominum,sed ijs etiam,qui futuri sunt. quanquam illorum erit uerius iudicium,obtrectatione,& maleuolentia liberatum. deniq; illud etiam debes cogitare, non te tibi soli gloriam quærere: quod si esset,tamen non negligeres,præsertim cum amplissimis monimentis consecrare uoluisses memoriam nominis tui. sed ea tibi est communicanda mecum,prodenda liberis nostris. in qua cauendum est,ne,si negligentior fueris,non solum tibi parum consuluisse,sed tuis etiam inuidisse uidearis. atque hæc non eo dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitasse, sed potius ut currentem incitasse uideatur. (facies enim perpetuo, quæ fecisti, ut omnes æquita-

tem tuam, temperantiam, seueritatem, integritatemq; laudent) sed me quædam tenet, propter singularem amorem, infinita in te auiditas gloriæ. quanquam illud existimo, cum iam tibi Asia, sicut unicuiq; sua domus, nota esse debeat, cum ad tuam summam prudentiam tantus usus accesserit, nihil esse, quod ad laudem attineat, quod tu non optime perspicias, & tibi non sine cuiusquam hortatione in mentem ueniat quotidie. sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui, cum ad te scribo, tecum loqui uideor, ideo & tua longissima quaq; epistola maxime delector, & ipse in scribendo sæpe sum longior. illud te ad extremum & oro, & hortor, ut, tanquam poetæ boni, & actores industrij solent, sic tu in extrema parte, & conclusione muneris, ac negotij tui diligentissimus sis, ut hic tertius annus imperij tui tanquam tertius actus perfectissimus, atque ornatissimus fuisse uideatur. id facillime facies, si me, cui semper uni magis, quàm uniuersis, placere uoluisti, tecum semper esse putabis, & omnibus ijs rebus, quas dices, ac facies, interesse. Reliquum *est, ut te orem, ut ualetudini tuæ, si me, & omneis tuos ualere uis, diligentissime seruias.*

MARCVS QVINTO FRATRI S.

STATIVS *ad me uenit ad* VIII. Cal.Nou. *eius aduentus, quòd ita scripsisti, direptum iri te à tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. quòd autem expectationem tui, concursumq; eum, qui erat futurus, si unà tecum decederet, neq; antea uisus esset, sustulit, id mihi*

non incómode uiſum eſt accidiſſe: exhauſtus enim eſt ſer mo hominũ, & multæ emiſſæ iam eiuſmodi uoces, ἀλλὰ ἀεί τινα φῶτα μέγαν, quæ te abſente confecta eſſe lætor. quod autem iccirco à te miſſus eſt, mihi ut ſe purgaret, id neceſſe minime fuit: primum enim nunquam ille mihi fuit ſuſpectus: neq; ego, quæ ad te de illo ſcripſi, ſcripſi meo iudicio: ſed cum ratio, ſalusq; omnium noſtrũ, qui ad Remp. accedimus, non ueritate ſolum, ſed etiam fama niteretur, ſermones ad te aliorum ſemper, nó mea iudicia, perſcripſi. qui quidem q̃ frequentes eſſent, & q̃ graues, aduétu ſuo Statius ipſe cognouit: etenim interuenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipſo habebantur, & ſentire potuit ſermones iniquorum in ſuum potiſſimum nomen erumpere. quod autem me maxime mouere ſolebat, cum audiebam illum plus apud te poſſe, q̃ grauitas illius ætatis, & imperij prudentia poſtularet (quàm multos enim mecum egiſſe putas, ut ſe Statio cómendarem? quàm multa autem ipſum ἀφελῶς mecum in ſermone ita protuliſſe?) id mihi non placuit, monui, ſuaſi, deterrui. quibus in rebus etiam ſi fidelitas ſumma eſt, quod prorſus credo, quoniam tu ita iudicas: tamen ſpecies ipſa tam gratioſi liberti, aut ſerui dignitatem habere nullam poteſt. atque hoc ſic habeto (nihil enim nec temere dicere, nec aſtute reticere debeo) materiam omnem ſermonum eorum, qui de te detrahere uelint, Statium dediſſe: & antea tantum intelligi potuiſſe, iratos tuæ ſeueritati eſſe nonnullos: hoc manumiſſo, iratis, quod loquerentur, non defuiſſe. Nunc reſpondebo ad eas epiſtolas, quas mihi reddidit L. Cæſius: cui, quoniam ita te uelle intelligo, nullo loco deero.

quarum altera est de Blaudenio Zeuxide: quem scribis certissimum matricidam tibi à me intime commendari. qua de re, & de hoc genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. ego, cum Græcorum querelas nimium ualere sentirem propter hominum ingenia ad fallendum parata: quoscunq; de te queri audiui, quacunq; potui ratione placaui. primum Dionysipolitas, qui erant inimicissimi mei, leniui, quorum principem Hermippum nō solum sermone meo, sed etiam familiaritate deuinxi. ego Apamensem Ephæstum, ego leuissimū hominem Megaristum Antandrium, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas omni mea comitate sum cōplexus, Nymphontem etiā Colophonium. quæ feci omnia, non quo me aut ij homines, aut tota natio delectaret: pertæsum est enim leuitatis, assentationis, animorum non officijs, sed temporibus seruientium. sed, ut ad Zeuxim reuertar, cum is de Caselij sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiti eius sermoni, & hominem in familiaritatem recepi. tua autem quæ fuerit cupiditas tanta, nescio, quòd scribis, cupijsse te, quoniam Smyrnæ duos Mysos insuisses in culeum, simile in superiore parte prouinciæ edere exemplum seueritatis tuæ, & iccirco Zeuxim elicere omni ratione uoluisse: quem adductum in iudiciū, fortasse dimitti non oportuerit: conquiri uero, & elici blandicijs (ut tu scribis) ad iudicium necesse non fuit, eum præsertim hominem, quem ego & ex suis ciuibus, & ex multis alijs quotidie magis cognosco nobiliorem esse propè, quàm ciuitatem suam. at enim Græcis solis indulgeo. quid L. Cæcilium? non

ne omni ratione placaui? quem hominem? qua ira? quo ſpiritu? quem deniq; præter Tuſcenium, cuius cauſa ſanari non poteſt, non mitigaui? ecce ſupra caput homo leuis, ac ſordidus, ſed tamen equeſtri cenſu, Catienus. etiam is lenietur. cuius tu in patrem q̃ fuiſti aſperior, non reprehendo: certo enim ſcio, te feciſſe cum cauſa. ſed quid opus fuit eiuſmodi literis, quas ad ipſum miſiſti? illum crucem ſibi ipſi conſtituere, ex qua tu eum ante detraxiſſes: te curaturum, fumo ut combureretur, tota plaudente prouincia. quid uero ad C. Fabium neſcio quem? (nam eam quoq; epiſtolam T. Catienus circungeſtat) renuntiari tibi, Liciniũ plagiarium cum ſuo pullo Miluino tributa exigere. deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium uiuos comburat, ſi poſſit: ſin minus, ad te mittat, uti iudicio comburantur. hæ literæ abs te per iocum miſſæ ad C. Fabium, ſi modo ſunt tuæ, cum leguntur, inuidioſam atrocitatem uerborum habent. ac ſi omnium mearum literarum præcepta repetes, intelliges nihil eſſe à me, niſi orationis acerbitatem, et iracundiam, &, ſi forte, raro literarum miſſarum indiligentiam reprehenſam. quibus quidem in rebus ſi apud te plus auctoritas mea, quàm tua ſiue natura paulo acrior, ſiue quædam dulcedo iracundiæ, ſiue dicendi ſal, facetiæq; ualuiſſent: nihil ſanè eſſet, quod nos pœniteret. & mediocri me dolore putas affici, cum audiam, qua ſit exiſtimatione Virgilius, qua tuus uicinus Cn. Octauius? nam ſi te interioribus uicinis tuis, Cilicenſi, & Syriaco anteponis, ualde magnum facis. atque is dolor eſt, quòd, cum ij, quos nominaui, te innocentia non uincant, uincunt tamen artificio beneuo-

lentiæ colligendæ, qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agesilaum nouerint, quorum Regum summo in imperio nemo unquam uerbum ullum asperius audiuit. sed hæc à principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. nunc tamen decedens (id quod mihi iam facere uideris (relinque quæso quamiucundissimam memoriam tui. successorem habes perblandum. cætera ualde illius aduentu tua requirentur. in literis mittendis (ut sæpe ad te scripsi) nimium te inexorabilem præbuisti. tolle omneis, si potes, iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narrauit scriptas ad te solere afferri, ab se legi, &, si iniquæ sint, fieri te certiorem: ante quàm uero ipse ad te uenisset, nullum delectum literarum fuisse: ex eo esse uolumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi solerent. hoc de genere nihil te nunc quidem moneo: sero est enim: ac scire potes, multa me uarie, diligenterq; monuisse. illud tamen, quod Theopompo mandaui, cum essem admonitus ab ipso, uide per homines amanteis tui, quod est facile, ut hæc genera tollantur epistolarum, primum iniquarum, deinde contrariarum, tum absurde, & inusitate scriptarum, postremo in aliquem contumeliosarum. atque ego hæc tam esse, q̃ audio, non puto; & si sunt, occupationibus tuis minus animaduersa; nunc perspice, & purga. legi epistolam, quam ipse scripsisse Sylla Nomenclator dictus est, non probandam. legi nonnullas iracundas. sed tempore ipso de epistolis: nam, cum hanc paginam tenerem, L. Flauius Præt. Des. ad me uenit, homo mihi ualde familiaris. is mihi, te ad procuratores suos literas misisse, quæ mihi

uisæ sunt iniquissimæ, nequid de bonis, quæ L. Octauij Nasonis fuissent, cui L. Flauius hæres est, diminuerent ante, quàm C. Fundanio pecuniam soluissent: itemq; misisse ad Apollonidenses, ne de bonis, quæ Octauij fuissent, diminui paterentur prius, quàm Fundanio debitum solutum esset. hæc mihi uerisimilia non uidentur: sunt enim à prudentia tua remotissima. ne diminuat hæres? quid, si inficiatur? quid, si omnino non debetur? quid? Prætor solet iudicare, deberi? quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moueor? nemo magis: sed uia iuris eiusmodi est quibusdam in rebus, ut nihil sit loci gratiæ. atque ita, mihi dicebat Flauius, scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi inimicis incommoda laturum. quid multa? ferebat grauiter: id uehementer mecum querebatur: orabatq;, ut ad te quamdiligentissime scriberem: quod facio, & te prorsus uehementer etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flauij remittas de diminuendo, & Apollonidensibus nequid præscribas, quod contra Flauium sit, amplius, & Flauij causa, & scilicet Pompeij facias omnia. nolo mediusfidius ex tua iniuria in illum tibi liberalem me uideri. sed & te oro, ut tu ipse auctoritatem, & monimentum aliquod decreti, aut literarum tuarum relinquas, quod sit ad Flauij rem, & ad causam accommodatum: fert enim grauiter homo & mei obseruantissimus, & sui iuris, dignitatisq; retinens, se apud te neque amicitia, neq; iure ualuisse. &, ut opinor, Flauij aliquando rem & Pompeius, & Cæsar tibi commendarunt, & ipse

ad te scripserat Flauius, & ego certe. quare, si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flauius & tibi, & mihi quammaximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut maiore studio rogare non possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule ualde molestum fuit. Literas ad te parum fraterne conscripseram, quas oratione Diodoti Luculli liberti commotus de pactione statim, quod audieram, iracundius scripseram, et reuocare cupiebam. huic tu epistolæ non fraterne scriptæ fraterne debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scæuola, te ab iis diligi, ut scribis, uehementer gaudeo. cætera fuerunt in eadē epistola grauiora, quàm uellem. ὀρθὰν τὰν ναῦν, & ἅπαξ θανεῖν. maiora ista erūt.

Meæ obiurgationes fuerunt amoris plenissimæ, quæ sunt nónullæ, sed tamen mediocres, & paruæ potius. ego te nunquam ulla in re dignū minima reprehēsione putassem, cū te sanctissime gereres, nisi inimicos multos haberemus. quæ ad te aliqua admonitione, aut obiurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis meæ: in qua & maneo, & manebo, &, idem ut facias, non desistam rogare. Attalus Iphimenus mecum egit, ut se ne impedires, quo minus, quod ad Q. Publiceni statuam decretum est, erogaretur. quod ego te rogo, et admoneo, ne talis uiri, tamq; nostri necessarii honorem minui per te, aut impediri uelis. Præterea Aesopi tragœdi nostri familiaris, Licinius seruus tibi notus aufugit: is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit: inde in Asiam uenit: postea Plato quidam Sardianus Epicureus, qui Athenis solet esse multum, & qui tum Athe=

nis fuerat, cum Licinius eò uenisset; cum eum fugitiuum postea esse ex Aesopi literis cognosset, hominem comprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit, sed in publicam, uel in pistrinum, non satis ex literis eius intelligere potuimus. tu quoquo modo, quoniam Ephesi est, hominem inuestiges uelim, summáq; diligentia uel tecum deducas. noli spectare, quanti homo sit: parui enim pretij est, qui iam nihili sit: sed tanto dolore Aesopus est affectus propter serui scelus, & audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quàm si illum per te recuperarit. Nunc ea cognosce, quae maxime exoptas. Remp. funditus amisimus, adeo, ut Cato adolescens, nullius consilij, sed tamen ciuis Romanus, & Cato, uix uiuus effugeret, quòd, cum Gabinium de ambitu uellet postulare, neq; Praetores diebus aliquot adiri possent, uel potestatem sui facerent, in concionem ascendit, & Pompeium priuatus Dictatorem appellauit. propius nihil est factum, q̃ ut occideretur. ex hoc, qui sit status totius Reip. uidere potes. nostrae tamen causae non uidentur homines defuturi: mirandum in modum profitentur, offerunt se, pollicentur. & quidem cum spe sum maxima, tum maiore etiam animo. spero superiores fore nos: confido animo, ut in hac Rep. ne casum quidem ullum pertimescam. sed tamen res sic se habet. si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia cócurret, ut multiplicata gloria discedamus. sin autem ui agere conabitur, spero fore studijs non solum amicorum, sed etiam alienorum, ut ui resistamus. omnes & se, & suos liberos, amicos, clientes, libertos, seruos, pecunias deniq; suas pollicentur. nostra antiqua manus bonorum ardet studio nostri, atq; amore. siquid

re. si qui antea aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc horum odio se cum bonis coniungunt. Pompeius omnia pollicetur, & Cæsar: quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione diminuam. Tribuni pl. Dess. sunt nobis amici. Consules se optime ostendunt. Prætores habemus amicissimos, & acerrimos ciueis, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum, bonos etiam alios, sed hos singulareis. quare magnum fac animum habeas, & spem bonam. de singulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te crebro certiorem. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

MI FRATER, mi frater, mi frater, tu'ne id ueritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine literis miserim? aut etiam, ne te uidere noluerim? ego tibi irascerer? tibi ego possem irasci? scilicet tu me afflixisti, tui me inimici, tua me inuidia, ac non ego te misere perdidi. meus ille laudatus Consulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas, tibi uelim ne quid eripuerit præter unum me. sed certe à te mihi omnia semper honesta, & iucunda ceciderunt: à me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desiderium, mœror, solitudo. ego te uidere noluerim? immo uero me à te uideri nolui: nõ enim uidisses fratrem tuum; non eum, quem reliqueras; non eum, quem noras; nõ eum, quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras, ne uestigium quidem eius, nec simulacrum, sed quandam effigiem spirantis mortui. atque utinam me mortuum prius uidisses, aut audisses. utinam te non solum uitæ, sed etiam dignitatis meæ superstitẽ reliquissem. sed testor omneis

Deos me hac una uoce à morte esse reuocatum, quòd omnes in mea uita partem aliquam tuæ uitæ repositam esse dicebant. quare peccaui, sceleratéq; feci: nam, si cecidissem, mors ipsa meam pietatem, amoremq; in te facile defenderet. nunc commisi, ut uiuo me careres, uiuo me alijs indigeres, mea uox in domesticis periculis potissimum occideret, quæ sæpe alienissimis præsidio fuisset. nam quòd ad te pueri sine literis uenerunt, quoniam uides non fuisse iracundiæ causa, certe pigritia fuit, & quædam infinita uis lacrymarum, & dolorum. hæc ipsa me quo fletu putas scripsisse? eodem, quo te legere certo scio. an ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut unquam sine lacrymis cogitare? cum enim te desidero, fratrem, solum desidero? ego uero
* suauitate propè fratrem propè æqualem, obsequio filium, consilio parentem. quid mihi sine te unquam, aut tibi sine me iucundum fuit? quid, quod eodem tempore desidero filiam? qua pietate, qua modestia, quo ingenio, effigiem oris, sermonis, animi mei? quid filium uenustissimum, mihiq; dulcissimum? quem ego ferus, ac ferreus è complexu dimisi meo, sapientiorem puerum, quàm uellem: sentiebat enim miser iam, quid ageretur. quid uero tuum filium? quid? imaginem meam, quem meus Cicero & amabat ut fratrem, & iam, ut maiorem fratrem, uerebatur. quid, quod mulierem miserrimam, fidelissimam coniugem me prosequi nō sum passus, ut esset quæ reliquias communis calamitatis communeis liberos tueretur? sed tamen, quoquo modo potui, scripsi, & dedi literas ad te Philogono liberto tuo, quas credo tibi postea redditas esse: in quibus idem te hortor,

et rogo, quod pueri tibi uerbis meis nuntiarũt, ut Romã *protinus pergas, & properes: primum enim te præsidio esse uolui, si qui essent inimici, quorum crudelitas non dũ esset nostra calamitate satiata: deinde congressus nostri lamentationem pertimui, digressum uero non tulissem: atq; etiã id ipsum, quod tu scribis, metuebã, ne à me distrahi nõ posses. his de causis hoc maximũ malũ, quòd te non uidi, quo nihil amantissimis, & coniunctissimis fratribus acerbius, ac miserius uidetur accidere potuisse, minus acerbũ, minus miserũ fuit, q̃ fuisset tum congressio, tum uero digressio nostra. nunc, si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper uidebar, non possum, erige te, & confirma, si qua subeunda dimicatio erit. spero, si quid mea spes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam, & amorem in te ciuitatis, & aliquid etiã misericordiã nostri, præsidij laturã. sin eris ab isto periculo uacuus, ages scilicet, si quid agi posse de nobis putabis. de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant: sed ego, quid sperem, non dispicio, cum inimici plurimum ualeant, amici partim deseruerint me, partim etiam prodiderint, qui in meo reditu fortassis reprehensionem sui sceleris pertimescant. sed, ista qualia sint, tu uelim perspicias, mihiq; declares. ego tamen, quãdiu tibi opus erit, si quid periculi subeundũ uidebis, uiuam. diutius in hac uita esse non possum: neq; enim tantum uirium habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorẽ possit sustinere. scio fuisse & honestius moriendi tempus, & utilius: sed non hoc solum, multa alia prætermisi: quæ si queri uelim præterita, nihil agam, nisi ut augeam dolorem tuum, indicem stultitiam*

meam. illud quidem nec faciendum est, nec fieri potest, me diutius, quàm aut tuum tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera, tamq; turpi uita cōmorari, ut, qui modo fratre fuerim, liberis, coniuge, copijs, genere ipso pecuniæ beatissimus; dignitate, auctoritate, existimatione, gratia non inferior, quàm qui unquam fuerunt amplissimi, is nunc in tam afflicta, perditaq; fortuna neque me, neque meos lugere diutius possim. quare quid ad me scripsisti de permutatione? quasi uero nunc me non tuæ facultates sustineant. qua in re ipse uideo miser, & sentio, quid sceleris admiserim, cum de uisceribus tuis, & filij tui satisfacturus sis quibus debes, ego acceptam ex ærario pecuniam tuo nomine frustra dissiparim. sed tamen & M. Antonio quantum tu scripseras, Cepioni tantundem solutum est. mihi ad id, quod cogito, hoc, quod habeo, satis est: siue enim restituimur, siue desperamur, nihil amplius opus est. tu, si forte quid erit molestiæ, te ad Crassum, & ad Calidium conferas censeo. quantum Hortensio credendum sit, nescio: me summa simulatione amoris, summaq; assiduitate quotidiana sceleratissime, insidiosissimeq; tractauit, adiuncto quoq; Arrio: quorum ego consilijs, promissis, præceptis destitutus in hanc calamitatem incidi. sed hæc occultabis, nequid obsint. illud caueto, & eo puto per Pomponium fouendum tibi esse ipsum Hortensium, ne ille uersus, qui in te erat collatus, cum Aedilitatem petebas, de lege Aurelia falso testimonio, confirmetur: nihil enim tā timeo, quàm ne, cum intelligant homines quantum misericordiæ nobis tuæ preces, & tua salus allatura sit, oppugnent te uehementius. Messalam tui studiosum esse A

arbitror: Pompeium etiam ſimulatorem puto. ſed hæc utinam nõ experiare, quod precarer Deos, niſi meas preces audire deſyſſent: ueruntamen precor, ut his infinitis noſtris malis contenti ſint: in quibus non modo tamen nullius ineſt peccati infamia, ſed omnis dolor eſt, quòd optime factis pœna eſt maxima conſtituta. Filiam meam, & tuam, Ciceronemq́; noſtrum quid ego mi frater tibi commendem? quin illud mœreo, quòd tibi nõ minorem dolorem illorum orbitas affert, q̃ mihi. ſed te incolumi orbi non erunt. reliqua, ita mihi ſalus aliqua detur, poteſtasq́; in patria moriendi, ut me lacrymæ non ſinunt ſcribere. etiam Terentiam uelim tueare, mihiq́; de omnibus rebus reſcribas. ſis fortis, quoad rei natura patietur. Idib. Iun. Theſſalonicæ.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

AMABO *te mi frater, ne, ſi uno meo facto & tu, & omnes mei corruiſtis, improbitati, & ſceleri meo potius, quàm imprudentiæ, miſericordiæq́; aſſignes. nullum eſt meum peccatum, niſi quòd iis credidi, à quibus nefas putaram eſſe me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar. intimus, proximus, familiariſſimus quiſq́; aut ſibi pertimuit, aut mihi inuidit. ita mihi nihil miſero, præter fidem amicorum. cautum meum conſilium fuit. quòd ſi te ſatis innocentia tua, & miſericordia hominum uindicat hoc tempore à moleſtia, perſpicis profecto, ecquænam nobis ſalutis ſpes relinquatur. nam me Pomponius, & Seſtius, & Piſo noſter adhuc Theſſalonicæ retinuerunt, cum lõgius diſcedere propter neſcio quos motus uetarent. uerum ego magis exitum*

illorum literis, quàm ſpe certa expectabam : nam quid ſperem, potentiſſimo inimico, dominatione obtrectato= * rum , infidelibus amicis,pluribus inuidis ? Denocius autem Trib.pl.eſt ille quidem in me officioſiſſimus,Seſtius, & (ſpero) Curtius,Milo, Fadius,Gratidius, ſed ualde aduerſante Clodio: qui etiam priuatus eadem manu poterit conciones concitare : deinde etiam interceſſor parabitur. hæc mihi proficiſcenti non proponebantur,ſed ſæpe triduo ſumma cum gloria dicebar eſſe rediturus . quid tu igitur,inquies ? quid? multa conuenerunt , quæ mentem exturbarent meam , ſubita defectio Pompeij, alienatio Conſulum,etiam Prætorum timor,publicanorum arma . lacrymæ meorum me ad mortem ire prohibuerunt : quod certe & ad honeſtatem , & ad effugiendos intolerabilens dolores fuit aptiſſimum . ſed de hoc ſcripſi ad te in ea epiſtola,quam Phaetonti dedi. nũc tu,quoniam in tantum luctũ,laborem detruſus es,quantum nemo unquam,ſi releuare potes communem caſum miſericordia hominum,ſcilicet incredibile quiddam aſſequeris . ſin planè occidimus; me miſerum,ego omnibus meis exitio fuero, quibus ante dedecori non eram . ſed tu,ut ante ad te ſcripſi,perſpice rem,& pertenta,& ad me,ut tempora noſtra,non ut amor tuus fert,uere perſcribe . ego uitam , quoad putabo tua intereſſe,aut ad ſpem ſeruandam eſſe retinebo . tu nobis amiciſſimum Seſtium cognoſces,credo tua cauſa uel Lentulum , qui erit Conſul. quanquam ſunt facta uerbis difficiliora . tu,& quid opus ſit,& quid ſit,uidebis omnino. ſi tuam ſolitudinem,communemq; calamitatem nemo deſpexerit,aut per te confici aliquid,aut nullo modo poterit.ſin

te quoque inimici uexare cœperint, ne cessaris: nó enim gladijs tecum, sed litibus agetur. uerum hæc absint uelim. te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me animi potius, aut consilij putes minus esse, q̄ antea, amoris uero, & officij non minus. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIBER II.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

EPISTOLAM, quam legisti, mane dederam. sed fecit humaniter Licinius, quòd ad me, misso senatu, uesperi uenit, ut, siquid esset actum, ad te, si mihi uideretur, perscriberem. Senatus fuit frequentior, quàm putabamus esse posse mense Decembri sub dies festos. consulares nos fuimus, et duo Cōsules designati, P. Seruilius, M. Lucullus, Lupus, Volcatius, Glabrio Prætt. sanè frequētes fuimus, omnino ad ducētos. commorat expectationem Lupus. egit causam agri Cāpani sanè accurate: auditus est magno silētio. materiā rei non ignoras. nihil ex nostris actionibus prætermisit. fuerunt nonnulli aculei in C. Cæsarē, contumeliæ in Gelliū, expostulationes cum absente Pōpeio. causa sero perorata, sententias se rogaturum negauit, nequod onus simultatis nobis imponeret: ex superiorum temporum conuitijs, & ex præsenti silentio, quid senatus

ſentiret, ſe intelligere dixit. Milo cœpit dimittere. tum Marcellinus, noli, inquit, ex taciturnitate noſtra Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, iudicare. ego, quod ad me attinet, idemq́; arbitror cæteros, icćirco taceo, quòd nõ exiſtimo, cum Pompeius abſit, cauſam agri Campani agi conuenire. tum ille ſe ſenatum negauit tenere. Racilius ſurrexit, & de iudicijs referre cœpit: Marcellinum quidem primum rogauit. is cum grauiter de Clodianis incendijs, trucidationibus, lapidationibus queſtus eſſet, ſentẽtiam dixit, ut ipſe iudices per Prætorẽ urbanum ſortiretur: iudicum ſortitione facta, comitia haberentur: qui iudicia impediuiſſet, eum contra Remp. eſſe facturum. approbata ualde ſentẽtia, C. Cato contra dixit, & Caſſius, maxima acclamatione ſenatus, cum comitia iudicijs anteferret. Philippus aſſenſit Lentulo. poſtea Racilius de priuatis me primum ſententiam rogauit. multa feci uerba de toto furore, latrocinioq́; P. Clodij. eum tanquam reum accuſaui multis, & ſecundis admurmurationibus cuncti ſenatus. orationem meam collaudauit ſatis multis uerbis, non mehercule indiſerte Seuerus Antiſtius, isq́; iudiciorum cauſam ſuſcepit, antiquiſſimamq́; ſe habiturum dixit. ibatur in eam ſententiam. tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere cœpit. furebat, à Racilio ſe contumaciter, urbaneq́; uexatum. deinde eius operæ repente à Græcoſtaſi, & Gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt, opinor in Q. Seſtilium, & amicos Milonis incitatæ. eo metu iniecto, repente magna querimonia omniũ diſceſſimus. Habes acta unius diei. reliqua, ut arbitror, in menſem Ianuarium reijcientur. De

Tribunis pl. longe optimum Racilium habemus. uidetur etiam Antiſtius amicus nobis fore. nam Plautius noſter totus eſt. Fac, ſi me amas, ut conſiderate, diligenterq́; nauiges de menſe Decembri. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

NON *occupatione, qua eram ſanè impeditus, ſed paruu-lá lippitudine adductus ſum, ut dictarem hanc epiſto-lam, & non, ut ſoleo, ad te ipſe ſcriberem. & primum me tibi excuſo in eo ipſo, in quo te accuſo: me enim ad-huc nemo rogauit, num quid in Sardiniam uellem: te pu to ſæpe habere, etſi nó ſemper, qui, num quid Romam ue lis, quærant. Quod ad me de Lentuli, & Sexti nomi-ne ſcripſiſti: locutus ſum cum Cincio. quomodo res ſe ha bet, non eſt facillima. ſed habet profecto quoddam Sar dinia appoſitum ad recordationem præteritæ memoriæ: nam, ut ille Gracchus Augur, poſteaquam in iſtam pro-uinciam uenit, recordatus eſt, quid ſibi in campo Martio comitia Conſulum habenti contra auſpicia accidiſſet, ſic tu mihi uideris in Sardinia de forma Minutiana, & de nominibus Pomponianis in otio recogitaſſe. ſed ego ad-huc emi nihil. Culeonis auctio facta eſt. Tuſculano emptor nemo fuit. ſi conditio ualde bona fuerit, for-taſſe nó omittam. De ædificatione tua, Cyrum urgere non ceſſo: ſpero eum in officio fore: ſed omnia ſunt tar diora propter furioſæ Aedilitatis expectationem: nam comitia ſine mora futura uidentur: edicta ſunt ad XI. Cal. Febr. te tamen ſolicitum eſſe nolo. omne genus à no-bis cautionis adhibebitur. De Rege Alexandrino, fa-*

ctum est S.C.cũ multitudine reduci, periculosum Reip. uideri. reliqua cum esset in senatu contentio, Lentulus ne, an Pompeius reduceret, obtinere causam Lentulus ui debatur. in ea re nos & officio erga Lentulum mirifice, & uoluntati Pompeij præclare satisfecimus. sed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est. consecuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi nõ poterat. quid futurum sit latrocinio Tribunorum, non diuino, sed tamen suspicor per uim rogationem Caninium perlaturum. in ea re Pompeius quid uelit, non dispicio: familiares eius quid cupiant, omnes uident. creditores uero Regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum. sine dubio res à Lentulo remota uidetur esse, cum magno meo dolore: quanquam multa fecit, quare, si fas esset, iure ei succensere possemus. Tu, si ita expedit, uelim quamprimum bona, & certa tempestate conscendas, ad meq; uenias: innumerabiles enim res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem. Tui, nostriq; ualent. Vale. XIIII. Cal. Febr.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

SCRIPSI ad te antea superiora. nunc cognosce, postea quæ sint acta. A' Cal. Febr. legationes in Id. Febr. reyciebantur. eo die res confecta non est. ad IIII. Non. Milo affuit: ei Pompeius aduocatus uenit. dixit Marcellus à me rogatus. honeste discessimus. producta dies est in VIII. Id. interim reiectis legationibus in Idus, referebatur de prouincijs Quæstorum, & de ornandis Prætoribus. sed res multis querelis de Rep. interponen-

dis nulla transacta est. Cato legem promulgauit de imperio Lentulo abrogando. uestitum filius mutauit. ad VIII. Id. Milo affuit: dixit Pompeius, siue uoluit: nam, ut surrexit, operæ Clodianæ clamorem sustulerunt: idq; ei perpetua oratione contigit, non modo ut acclamatione, sed ut conuitio, & maledictis impediretur. qui ut perorauit (nam in eo sanè fortis fuit, non est deterritus, dixit omnia, atque interdum etiam silentio, cum auctoritate peregerat) sed ut perorauit, surrexit Clodius: ei tantus clamor à nostris (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque lingua, neque ore consisteret. ea res acta est, cum hora VI. uix Pompeius perorasset, usque ad horam VIII. cum omnia maledicta, uersus etiam obscœnissimi in Clodium, & Clodiam dicerentur. ille furens, & exanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset, qui plebem fame necaret? respondebant operæ, Pompeius: qui Alexandriam ire cuperet? respondebant, Pompeius: quem ire uellent? respondebant, Crassum. is aderat tum, Miloni animo non amico. hora ferè IX. quasi signo dato, Clodiani nostros consputare cœperunt. exarsit dolor. urgere illi, ut loco nos mouerent. factus est à nostris impetus, fuga operarum. eiectus de rostris Clodius: ac nos quoque tum fugimus, nequid in turbà. senatus uocatus in curiam. Pompeius domum. neque ego tamen in senatum, ne aut de tantis rebus tacerem, aut in Pompeio defendendo (nam is carpebatur à Bibulo, Curione, Fauonio, Seruilio filio) animos bonorum offenderem. res in posterum dilata est. Clodius in Quirinalia produxit diem. ad

VII. Id. senatus ad Apollinis fuit, ut Pompeius adesset. acta res est grauiter à Pompeio. eo die nihil perfectum est. ad VI. Id. ad Apollinis S.C. factum est; ea, quæ facta essent ad VIII. Id. contra Remp. esse facta. eo die Cato est uehementer in Pompeium inuectus, & eum oratione perpetua tanquam reum accusauit: de me multa, me inuito, cum mea summa laude dixit, cum illius in me perfidiam increparet. auditus est magno silentio maleuolorum. respondit ei uehementer Pompeius, Crassumq; descripsit, dixitq; aperte, se munitiorem ad custodiendam uitam suam fore, quàm Africanus fuisset, quem C. Carbo interemisset. itaq; magnæ mihi res iam moueri uidebantur: nam Pompeius hæc intelligit, nobiscumq; communicat, insidias uitæ suæ fieri, Catonem à Crasso sustentari, Clodio pecuniam suppeditari, utrunq; & ab eo, & à Curione, Bibulo, cæterisq; suis obtrectatoribus confirmari, uehementer esse prouidendum, ne opprimatur, concionario illo populo a se propè alienato, nobilitate inimica, non æquo senatu, iuuentute improba. itaq; se comparat, homines ex agris accersit. operas autem suas Clodius confirmat. manus ad Quirinalia paratur. in eo multo sumus superiores ipsius copijs. sed magna manus ex Piceno, & Gallia expectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo resistamus. Ad IIII. Id. Sestius ab indice Cn. Nerio Pupinia de ambitu est postulatus, & eodem die à quodam M. Tullio de ui. is erat æger. domum (ut debuimus) ad eum statim uenimus, eiq; nos totos tradidimus, idq; fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei iure succensere puta-

bant, ut humanissimi, gratissimiq; & ipsi, & omnibus uideremur: itaq; faciemus. sed idem Nerius index edidit ad allegatos Cn. Lentulum Vacciam, & C. Cornelium. eodem die S.C. factum est, ut sodalitates, decuriatiq; discederent, lexq; de iis ferretur, ut qui non discessissent, ea pœna, quæ est de ui, tenerentur. Ad III. Id. dixi pro Bestia de ambitu apud Prætorem Cn. Domitium in foro medio, maximo conuentu: incidiq; in eum locum in dicendo, cum Sestius multis in templo Castoris uulneribus acceptis, subsidio Bestiæ seruatus esset. hic προῳκονομησάμην quidem εὐκαίρως de iis, quæ in Sestium apparabantur crimina, & eum ornaui ueris laudibus, magno assensu omnium. res homini fuit uehementer grata. quæ tibi eo scribo, quòd me de retinenda Sestii gratia literis monuisti. Pridie Id. hæc scripsi ante lucem. eo die apud Pomponium in eius nuptiis eram cœnaturus. cætera sunt in rebus nostris, cuiusmodi tu mihi ferè diffidenti prædicabas, plena dignitatis, & gratiæ: quæ quidem tua mi frater prudentia, patientia, uirtute, pietate, suauitate etiam, tibi, mihiq; sunt restituta. Domus tibi ad Lucum Pisonis Liciniana conducta est. sed, ut spero, paucis mensibus post Calendas Quint. in tuam commigrabis. tuam in Carinis mundi habitatores Lamiæ conduxerunt. À te post illam Olbiensem epistolam nullas literas accepi. quid agas, & ut te oblectes, scire cupio, maximeq; te ipsum uidere quamprimum. Cura mi frater, ut ualeas: & quanquam est hiems, tamen Sardiniam istam esse cogites. XV. Cal. Mart.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

SESTIVS noster absolutus est III.Id.Mart.& , quod uehemēter interfuit Reip.nullam uideri in eiusmodi causa dissensionem esse,omnibus sententijs absolutus est . illud, quod tibi sæpe curæ esse intellexeram, ne cui iniquo relinqueremus uituperandi locum, qui nos ingratos esse diceret,nisi illius peruersitatē quibusdam in rebus quā humanissime ferremus, scito hoc nos in eo iudicio consecutos esse, ut omnium gratissimi iudicaremur : nam in defendendo moroso homine cumulatissime satisfecimus, & (id,quod ille maxime cupiebat) Vatinium,à quo palàm oppugnabatur,arbitratu nostro concidimus , Dijs, hominibusq; plaudentibus . quin etiā Paulus noster,cum testis productus esset in Sestium, confirmauit, se nomen Vatinij delaturum, si Macer Licinius cunctaretur : & Macer à Sestij subsellijs surrexit,ac se illi non defuturum affirmauit . quid quæris ? homo petulans , & audax Vatinius ualde perturbatus , debilitatusq; discessit.

Quintus tuus , puer optimus , eruditur egregie : hoc nunc magis animaduerto,quòd Tyrānio docet apud me. Domus utriusq; nostrum ædificatur strenue.redemptori tuo dimidium pecuniæ curaui . spero nos ante hiemem cōtubernaleis fore. De nostra Tullia tui mehercule amantissima spero cum Crassipede nos cōfecisse . dies erant duo,qui post latinas habentur religiosi.cæterum confectum erat . latiar erat exiturus . Ad VIII.Id.Apr.sponsalia Crassipedi præbui. huic conuiuio puer optimus Quintus tuus, meusq; , quòd perleui=

ter commotus fuerat, defuit. Ad VI.Id.Apr.*ueni ad Quintum, cumq́; uidi planè integrum: multumq́; is mecum sermonem habuit, & perhumanum de discordijs mulierum nostrarum. quid quæris? nihil festiuius. Pomponia autem etiam de te questa est. sed hæc coràm agemus. A' puero ut discessi, in aream tuam ueni. res agebatur multis structoribus. Longilium redemptorem cohortatus sum. fidem mihi faciebat se uelle nobis placere. domus erit egregia: magis enim cerni iam poterat, quàm quantum ex forma iudicabamus. itemq́; nostra celeriter ædificabatur. eo die cœnaui apud Crassipedem. cœnatus, in hortos ad Pompeium lectica latus sum. Luceium conuenire non potueram, quòd abfuerat: uidere autem uolebam, quòd eram postridie Roma exiturus, & quòd ille in Sardiniam iter habebat. hominem conueni, & ab eo petiui, ut quamprimum te nobis redderet. statim, dixit. erat autem iturus (ut aiebat) ad III.Id.Apr. ut aut Labrone, aut Pisis conscenderet. tu mi frater, simul ac ille uenerit, primam nauigationem (dummodo idonea tempestas sit) ne omiseris.* Ad II.Id.Apr. *ante lucem hãc epistolam dictaueram, scripseramq́; in itinere, ut eo die apud T.Titium in Anagnino manerem. postridie autem in Laterio cogitabam: inde, cum in Arpinati quinq; dies fuissem, ire in Pompeianum, rediẽs aspicere Cumanum, ut, quoniam in Nonas Maias Miloni dies producta est, prid.Non. Romæ essem, teq́; mi carissime, & suauissime frater ad eam diem (ut sperabam) uiderem. ædificationem Arcani ad tuum aduentum sustentari placebat. fac, mi frater, ut ualeas, quamprimumq́; uenias.* Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

O LITERAS mihi tuas iucundissimas, expectatas, ac primo quidem cum desiderio, nũc uero etiam cum timore. atq; has scito literas me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit Olbia datas. sed cætera (ut scribis) præsenti sermoni reseruentur. hoc tamen non queo differre. Idib. Mays senatus frequens diuinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. adiurat Porcilius hoc nemini accidisse. foris ualde plauditur. mihi cum sua sponte iucundum, tum iucundius, ꝙ me absente (est enim εἰλικρινὲς iudicium) sine oppugnatione, sine gratia nostra. erã Antij. Quod Idibus, & postridie fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non est actum. in hac causa mihi aqua hæret. sed plura, q̃ cóstitueram: coràm enim. uale mi optime, ac optatissime frater, & aduola. idem te nostri rogant pueri. illud scilicet, cœnabis, cum ueneris.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

PLACITVRVM tibi esse librum meum suspicabar: tã ualde placuisse, q̃ scribis, ualde gaudeo. quod me admones de nõ curantia, suadesq; ut meminerim Iouis orationem, quæ est in extremo illo libro: ego uero memini, & illa omnia mihi magis scripsi, q̃ cæteris. sed tamen postridie, q̃ tu es profectus, multa nocte cũ Vibullio ueni ad Pompeiũ: cumq; ego egissem de istis operibus, atq; inscriptionibus, perbenigne mihi respondit, magnã spem attulit, cum Crasso se dixit loqui uelle, mihiq;, ut idem

facerem,

facerem, suasit. Crassum. Cos. ex senatu domum reduxi. suscepit rem, dixitq; esse, quod Clodius hoc tempore cuperet per se, & per Pompeium consequi: putare se, si ego eum non impedirem, posse me adipisci sine contentione, quod uellem. totum ei negotium permisi, meq; in eius potestate dixi fore. interfuit huic sermoni P. Crassus, adolescens nostri (ut scis) studiosissimus. illud autem, quod cupit Clodius, est legatio aliqua, si minus per senatum, per populum, libera aut Bizantium, aut Brogitarum, aut utrunq;. plena res numorum. quod ego non nimium laboro, etiam si minus assequor quod uolo. Pompeius tamen cum Crasso locutus est. uidentur negotium suscepisse. si perficiunt, optime: sin minus, ad nostrum Iouem reuertamur. ἀμφιλαφίαν autem illam, quam tu soles dicere, bono modo desidero, sic prorsus, ut aduenientem excipiam libenter, latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis ædifico, reliqua recōcinno, uiuo paulo liberalius, quàm solebam. opus erat, si te haberem paulisper, fabris locum dare. sed & hæc (ut spero) breui inter nos communicabimus. Res autem Romanæ sic se habent. Consul est egregius Lentulus, non impediente collega, sic inquam bonus, ut meliorem non uiderim. dies comitiales exemit omneis: nam etiã Latinæ instaurantur: nec tamẽ deerant supplicationes. sic legibus perniciosissimis obsistitur, maxime Catonis: cui tamen egregie imposuit Milo noster: nam ille uindex gladiatorum & bestiariorũ emerat de Cosconio, & Pomponio bestiarios, nec sine his armatis unq̃ in publico fuerat: hos alere non poterat: itaq; uix tenebat. sensit Milo: dedit cuidam non familiari negotium, qui

ſine ſuſpicione emeret eam familiam à Catone. quæ ſimul atq; abducta eſt, Racilius, qui unus eſt hoc tempore Trib. pl. rem patefecit, eoſq; homines ſibi emptos eſſe dixit (ſic enim placuerat) & tabulam proſcripſit, ſe familiam Catonianam uenditurum. in eam tabulam magni riſus conſequebantur. nunc igitur Catonem Lætulus à legibus remouit, & eos, qui de Cæſare mõſtra promulgarunt, quibus intercederet nemo. nã quod de Pompeio Caninius agit, ſanequam refrixit: neque enim res probatur, & Pompeius noſter in amicitia P. Lentuli uituperatur, & hercule non eſt idẽ: nam apud illam perditiſſimam, atque infimam fecem populi propter Milonem ſuboffendit: & boni multa ab eo deſiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autem hoc uno mihi quidem nõ ſatisfacit, quòd eum nimis aſpere tractat. quãquam id ſenatu non inuito facit. quo ego me libentius à curia, & ab omni parte Reip. ſubtraho. in iudicijs ij ſumus, qui fuimus. domus celebratur, ita, ut cum maxime. unum accidit imprudentia Milonis incommode, de Sex. Celio: quem neq; hoc tempore, neq; ab imbecillis accuſatoribus mihi placuit accuſari. ei tres ſententiæ teterrimæ in conſilio defuerunt. itaq; hominem populus reuocat: & retrahatur, neceſſe eſt: nõ enim ferunt homines, & quia, cum apud ſuos diceret, penè damnatus eſt, uident damnatum. ea ipſa in re Pompeij offenſio nobis obſtitit: ſenatorum enim urna copioſe abſoluit, equitum adæquauit, Tribuni ærarij condẽnarunt. ſed hoc incommodum conſolantur quotidianæ damnationes inimicorum, in quibus me perlubente Seruius alliſus eſt, cæteri conciduntur. Cato concionatus eſt, comitia habe=

ri non futurum, si sibi cum populo dies agendi essent exē pti. Appius à Cæsare non dum redierat. Tuas mirifice literas expecto. atque adhuc clausum mare scio fuisse: sed quosdam uenisse tamen Olbia dicebant, qui te unice laudarent, plurimiq; in prouincia fieri dicerent. ijdem aiebāt, nuntiare, te prima nauigatione trāsmissurum. id cupio: & quanquam te ipsum scilicet maxime, tamen etiam literas tuas ante expecto. Mi frater uale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

DEDERAM ad te literas antea, quibus erat scriptum, Tulliam nostram Crassipedi prid. Non. Apr. esse desponsatam: cæteraq; de re p. & priuata perscripseram. postea sunt hæc acta. Nonis Apr. S. C. Pompeio pecunia decreta in rem frumētariam ad HS M CCCC. sed eodem die uehementer actum de agro Campano, clamore senatus propè concionali. acriorem causam inopia pecuniæ faciebat, & annonæ caritas. non prætermittam ne illud quidem. M. Furium Flaccum equitem Romanum, hominem nequam, Capitolini, & Mercuriales de collegio eiecerunt, præsentem ad pedes uniuscuiusque iacentem. Ad III. Id. Maij S. C. factum est de ambitu in Afranij sententiam, quam ego dixeram, cum tu adesses: sed magno cum gemitu senatus Consules nō sunt persecuti eorum sententias, qui Afranio cum essent assensi, addiderunt, ut Prætores ita crearentur, ut dies LX. priuati essent. eo die Catonem planè repudiarūt. quid multa? tenent omnia, idq; ita omnes intelligere uolunt. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI. S.

TV METVIS, *ne me interpelles? primum ſi in iſto eſ= ſem, tu ſcis quid ſit interpellare. an te* Ateius? *mehercu le mihi docere uidebaris iſtius generis humanitatem: qua quidem nihil utor abs te. tu uero ut me & appel les, & interpelles, & obloquare, & colloquare, uelim: quid enim mihi ſuauius? non me hercule quiſquam μουσοπάτακτος libentius ſua recẽtia poemata legit, quàm ego te audio quacunque de re, publica, priuata; ruſtica, urbàna. ſed mea factum eſt inuiſa uerecundia, ut te proficiſcens non tollerem. oppoſuiſti ſemel* ἀντίεκτον *cauſam* Ciceronis *noſtri ualetudinem: conticui. iterum* Cicerones: *quieui. nunc mihi iucunditatis plena epiſto la* hoc *aſperſit moleſtiæ, q uideris, ne mihi moleſtus eſ= ſes, ueritus eſſe, atque etiam nunc uereri. litigarem te= cum, ſi fas eſſet. ſed mehercule iſtuc ſi unquam ſuſpica tus ero, nihil dicam aliud, niſi uerebor, ne quando ego tibi, cum ſum unà, moleſtus ſim. uideo te ingemuiſſe. ſic fit.* εἰδ᾽ ἂν ἔα, ἔζησας: *nunquã enim dicam* ἔα πάσας? Marium *autem noſtrum in lecticam mehercule conieciſſem, non illam* Regis Ptolemæi Anitianam: *me= mini enim, cum hominem portarem ad* Baias Neapoli *octophoro Anitiano, machærophoris centum ſequenti= bus, miros riſus nos edere, cum ille ignarus ſui comita= tus, repente aperuit lecticam, & penè ille timore, ego ri ſu corrui. tunc, ut dico, certe ſuſtuliſſem, ut aliquan= do ſubtilitatem ueteris urbanitatis, & humaniſſimi ſer monis attingerem. ſed hominem infirmum in uillam apertam, ac ne rudem quidem etiam nunc inuitare no=*

lui. hoc uero mihi peculiare fuerit, hic etiam isto frui. nam illorum prædiorum scito mihi uicinum Marium *lumen esse. apud* Anitium, *uidebimus, ut paratum sit: nos enim ita philologi sumus, ut uel cum fabris habitare possimus. habemus hanc philosophiam, non ab* Hymetto, *sed ab area* Syra. Marius *& ualetudine est, & natura imbecillior.* De *interpellatione, tantum sumam à uobis temporis ad scribendum, quantum dabitis: utinam nihil detis, ut potius uestra iniuria, quàm ignauia mea cessem.* De Rep. *nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem esse, quàm* Philoctetem, *qui, accepta iniuria, illa spectacula quærebat, quæ tibi acerba esse uideo. amabo te, aduola: consolabor te, & omnem abstergebo dolorem. & adduc, si me amas,* Marium. *sed approperate. hortus domi est.* Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

E PISTOLAM *hanc conuitio efflagitarunt codicilli tui. nam res quidem ipsa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad scribendum argumenti sanè dabat. sed, quemadmodum coràm cũ sumus, sermo nobis deesse non solet, sic epistolæ nostræ debent interdum hallucinari.* Tenediorum *igitur libertas securi* Tenedia *præcisa est, cum eos, præter me, &* Bibulum, *&* Calidium, *&* Fauonium, *nemo defenderet.* De *te magis ab* Sipylo *mentio est honorifica facta, cum te unum diceret postulationi* L. Sestij Pansæ *restitisse. reliquis diebus, siquid erit, quod te scire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen scribã quotidie aliquid.* Prid. Id. *neq; tibi, neque*

Pomponio deero. Lucretij poemata, ut scribis, nō ita sunt multis luminibus ingenij, multæ tamen artis. sed cum ueneris, uirum te putabo. si Sallustij Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

GAVDEO tibi iucundas esse meas literas. nec tamen habuissem scribendi nunc quidem ullum argumentum, nisi tuas accepissem: nam prid. Id. cum Appius senatū infrequentem coegisset, tantum fuit frigus, ut populi conuitio coactus sit nos dimittere. De Comageno Rege quòd rem discusseram, mirifice mihi et per se, & per Pomponium blanditur Appius: uidet enim, hoc genere dicendi si utar in cæteris, Februarium sterilem futurū: cúmq; lusi iocose satis, neq; solum illud extorsi oppidulum, quod erat positum in Euphrate, & Zeugmate, sed præterea togam sum eius prætextam, quam erat adeptus Cæsare Consule, magno hominum risu cauillatus. quod nolit inquam renouare honores eosdem, quo minus togam prætextam quotannis interpollet, decernendum nihil censeo. uos autem homines nobiles, qui Bussrenum prætextatum non ferebatis, Comagenum feretis? genus uides, & locum iocandi. multa dixi in ignobilem Regem, quibus totus est explosus. quo genere commotus (ut dixi) Appius totum me amplexatur: nihil est enim facilius, quàm reliqua discutere. sed non faciam, ut illum offendam, ne imploret fidem Iouis hospitalis, Graios omneis conuocet, per quos mecū in gratiam redijt. Theopompo satisfaciemus. De Cæsare, fugerat me ad te scribere: uideo enim, quas tu litteras ex-

pectaris. sed ille scripsit ad Balbum, fasciculum illum epistolarum in quo fuerat & mea, & Balbi, totum sibi aqua madidum redditũ esse, ut ne illud quidẽ sciat, meã fuisse aliquam epistolam. sed ex Balbi epistola pauca uerba intellexerat, ad quæ rescripsit his uerbis: DE Cicerone uideo te quiddam scripsisse, quod ego non intellexi. quantum autem coniectura consequebar, id erat huiusmodi, ut magis optandum, quàm sperandum putarem. itaque postea misi eodem illo exemplo literas. iocum autem illius de sua egestate ne sis aspernatus. ad quem ego rescripsi, nihil esse, quod posthac arcæ nostræ fiducia conturbaret: lusiq; in eo genere et familiariter, & cum dignitate. amor autẽ eius erga nos perfertur omnium nuntijs singularis. & literæ quidẽ ad id, quod expectas, ferè cum tuo reditu iungentur. reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modo tabellarios tu præbebis. quanquam eiusmodi frigus impendebat, ut summum periculum esset, ne Appio suæ ædes urerentur. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

RISI niuem atram: teq; hilari animo esse, & prompto ad iocandum, ualde me iuuat. De Pompeio, assentior tibi, uel tu potius mihi: nam, ut scis, iampridem istum canto Cæsarem. mihi crede, in sinu est, neque ego discingor. Cognosce nunc Idus. decimus erat Celio dies. Domitius ad numerum iudices non habuit. uereor, ne homo teter, et ferus Pola Seruius ad accusationem ueniat: nã noster Celius ualde oppugnatur à gente Clodia. certi nihil est adhuc: sed ueremur.

eodem igitur die Tyrijs est senatus datus frequens. frequentes contra Syriaci publicani. uehementer uexatus Gabinius: exagitati tamen à Domitio publicani, quòd eum essent cum equis prosecuti. noster Lamia paulo ferocius, cum Domitius dixisset, uestra culpa hæc acciderunt equites Romani; dissolute enim iudicatis: nos iudicamus, uos laudatis, inquit. actū est eo die nihil. nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appius interpretatur non impediri se lege Puppia, quo minus habeat senatum: & quod Gabinia sanctum sit, etiã cogi ex Cal. Febr. usq; ad Cal. Mart. legatis senatum quotidie dari. ita putantur detrudi comitia in mensem Martiū. sed tamen his comitialibus Tribuni pl. de Gabinio se acturos esse dicunt. omnia colligo, ut noui scribam aliquid ad te: sed, ut uides, res me ipsa deficit. itaq; ad Callisthenem, & Philistum redeo: in quibus te uideo uolutatum. Callisthenis quidem uulgare, & notum negotiū, quemadmodū Græci aliquot locuti sunt. Siculus ille capitalis, creber, acutus, breuis, penè pusillus Thucydides. sed, utros eius habueris libros (duo enim sunt corpora) an utrosq;, nescio. me magis de Dionysio delectat: ipse est enim ueterator magnus, & perfamiliaris Philisto. sed quod adscribis, aggrederis ne ad historiam: me auctore potes. & quoniam tabellarios suppeditas, hodierni diei res gestas Lupercalibus habebis. oblecta te cum Cicerone nostro quambellissime.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

DVAS adhuc à te accepi epistolas, quarum alteram

in ipso discessu nostro, alteram Arimino datam. plures, quas scribis te dedisse, nō acceperam. Ego me in Cumano, & Pompeiano, præter quàm quòd sine te, cæterum satis cómode oblectabar: & eram in eisdem locis usq; ad Cal. Iun. futurus. scribebam illa, quæ dixeram, πολιτικὰ, spissum sanè opus, et operosum: sed, si ex sententia successerit, bene erit opera posita: sin minus, in illud ipsum mare deijciemus, quod scribentes spectabamus: aggrediemur alia, quoniam quiescere non possumus. Tua mandata persequar diligenter & adiungendis hominibus, & quibusdam non alienandis. maxime uero mihi curæ erit, ut Ciceronem tuū, nostrumq; uideam scilicet quotidie, sed inspiciam, quid discat, quā sæpissime: &, nisi ille contemnat, etiam magistrum me ei profitebor: cuius rei nonnullam consuetudinem nactus sum in hoc horum dierum otio, Cicerone nostro minore perdocēdo. Tu, quemadmodum scribis, quod, etiam si non scriberes, facere te diligentissime tamen sciebam, facies, scilicet ut mea mandata digeras, persequare, conficias: ego, cum Romam uenero, nullum prætermittam Cæsaris tabellarium, cui literas ad te non dem. his diebus (ignosces) cui darem, fuit nemo ante hunc M. Orfium equitem Romanum nostrum, & pernecessarium, & quòd est ex municipio Atellano, quod scis esse in fide nostra. itaq; eum tibi commendo in maiorem modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum: quem, fac, ut tua liberalitate tibi obliges. est Tribunus mil. in exercitu nostro. gratum hominem, obseruantemq; cognosces. Trebatium ut ualde ames, uehementer te rogo. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

A D IIII. Non.Iun.quo die Romam ueni,accepi tuas literas datas Placētiæ,deinde alteras postridie datas Blandenonæ,cum Cæsaris literis refertis omni officio, diligentia, suauitate.sunt ista quidem magna,uel potius maxima: habent enim uim magnam ad gloriam,et ad summam dignitatem. sed mihi crede, quem nosti,quod in istis rebus ego plurimi æstimo, id iam habeo, te scilicet primum tam inseruientem communi dignitati, deinde Cæsaris tantum in me amorem: quem omnibus iis honoribus, quos me à se expectare uult, antepono. literæ uero eius unà datæ cum tuis, quarum initium est, quàm suauis ei tuus aduentus fuerit,& recordatio ueteris amoris; deinde se effecturum,ut ego in medio dolore,ac desiderio tui te,cum à me abesses,potissimum secum esse lætarer; incredibiliter delectarunt. quare facis tu quidem fraterne,quòd me hortaris, sed mehercule currentem nūc quidem,ut omnia mea studia in istum unum conferam. ego uero ardenti quidem studio. ac fortasse efficiam, quod sæpe uiatoribus, cum properāt, euenit, ut, si serius, quàm uoluerunt, forte surrexerint, properando,etiam citius, quàm si de multa nocte uigilassent, perueniant quò uelint. sic ego,quoniam in isto homine colendo tam indormiui diu,te mehercule sæpe excitante,cursu corrigam tarditatem,tum equis,tum uero, quoniam scribis poema ab eo nostrum probari, quadrigis poeticis. modo mihi date Britaniam, quam pingā coloribus tuis, penicillo meo. sed quid ago? quod

mihi tempus, Romæ præsertim, ut iste me rogat, manenti uacuum ostēditur? sed uidero: fortasse enim (ut fit) uincet tuus amor omneis difficultates. Trebatium q ad se miserim, persalse, & humaniter etiam gratias mihi agit: negat enim in tanta multitudine eorum, qui una essent, quenquam fuisse, qui uadimonium concipere posset. M. Curtio Tribunatum ab eo petiui (nam Domitius se derideri putasset, si esset à me rogatus: hoc enim est eius quotidianum, se ne Tribunum mil. quidem facere: etiam in senatu lusit, Appium collegam propterea isse ad Cæsarem, ut aliquem Tribunatum auferret) sed in alterum annum. id & Curtius ita uolebat. Tu, quemadmodum me censes oportere esse in Rep. & in nostris inimicitijs, ita & esse, & fore auricula infima scito molliorem. Res Romanæ sic se habebant. erat nōnulla spes comitiorum, sed incerta. erat aliqua suspicio Dictaturæ, ne ea quidem certa: summum otium forense, sed senescentis magis ciuitatis, quàm acquiescentis: sententia autem nostra in senatu eiusmodi, magis ut alij nobis assentiātur, quàm nosmet ipsi. τοιαῦτα ὁ τλήμων πόλεμος ἐξεργάζεται. calamo, & atramento temperato, charta etiam dentata res agetur: scribis.n. te meas literas superiores uix legere potuisse. in quo nihil eorum mi frater fuit, quæ putas: neq; enim occupatus eram, neq; perturbatus, neq; iratus alicui. sed hoc facio semper, ut, quicunq; calamus in manus meas uenerit, eo sic utar, tanquam bono. uerum attende nunc mi optime, & suauissime frater, ad ea dum rescribo, quæ tu in hac eadem breui epistola πραγματικῶς ualde scripsisti. de quo petis, ut ad te nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi

indulgens, germane, fraterneq; rescribam, id est utrũ, uoles, ut dixerimus, ad expediendum te; si causa sit, com morere. si mi Quinte parua aliqua res esset, in qua sciscitarere, quid uellẽ: tamen, cum tibi permissurus essem, ut faceres, quod uelles, ego, ipse quid uellem, ostenderem. in hac uero re hoc profecto quæris, cuiusmodi illum annum, qui sequitur, expectem. planè aut tranquillum nobis, aut certe munitissimum: quod quotidie domus, quod forum, quod theatri significationes declarant: neque laborant, quòd mea conscientia copiarum nostrarum, ꝗ Cæsaris, quòd Pompeij gratiam tenemus. hæc me, ut confidam, faciunt. sin aliquis erumpet amentis hominis furor, omnia sunt ad eum frangendum expedita. hæc ita sentio, iudico, ad te explorate scribo. dubitare te, non assentatorie, sed fraterne ueto. quare suauitatis equidem nostræ fruendæ causa cuperem te ad id tempus uenire, quod dixeras: sed illud malo tamen, quod putas, magnis etiã illa (etenim magni æstimo me) ἀμφιλαφίαν illam tuam, & expectationem debitorum tuorum. illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditis, si ua
* lebimus, fore fortunatius. parua sunt, quæ desunt, quo nostris quidem moribus. & ea sunt ad explicandum expeditissima, modo ualeamus. Ambitus redit immanis: nunquam fuit par. Idib. Quint. fœnus fuit ZZ ex Z coitione Memmij, quam cum Domitio habuit Scaurus
* unum uincere. Messala flaccet, non dico ὑπερβολῶς. uel HS centies constituunt in prærogatiua pronuntiare. res ardet inuidia. Tribunitij candidati compromiserunt HS quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere eius arbitratu, ut, qui contra fecisset, ab eo con-

demnaretur. quæ quidem comitia gratuita si fuerint, ut putantur, plus unus Cato fuerit, quàm omnes leges, omnesq; iudices. Cum à me literas librarij manu acceperis, ne paulum otij me habuisse indicato; cum autem mea, nullum: sic enim habeto, nunquam me à causis, & iudicijs districtiorem fuisse, atq; id anni tempore grauissimo, & caloribus maximis. sed hæc, quoniam tu ita præscribis, ferenda sunt: neq; committendum, ut aut spei, aut cogitationi uestræ ego uidear defuisse, præsertim cum, tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnamq; dignitatem sim collecturus. itaq;, ut tibi placet, damus operam, ne cuius animum offendamus, atq; ut etiam ab ijs ipsis, qui nos cum Cæsare tam cõiunctos dolent, diligamur, ab æquis uero, aut etiam à propensis in hanc partem uehemẽter et colamur, & amemur. De ambitu cum atrocissime ageretur in senatu multos dies, quòd ita erant progressi candidati consulares, ut nõ esset ferendum, in senatu non fui. statui ad nullam medicinam Reip. sine magno præsidio accedere. quo die hæc scripsi, Drusus erat de præuaricatione à Tribunis ærarijs absolutus, in summa quatuor sententijs, cum senatores, et equites damnassent. ego eodem die post meridiem Vatinium aderam defensurus. ea res facilis est. comitia in mensem Septembrem reiecta sunt. Scauri iudicium statim exercebitur: cui nos non deerimus. συνδείπνους σοφοκλέους, quanquam à te actam fabellam uideo esse festiue, nullo modo probaui. Venio nunc ad id, quod nescio an primum esse debuerit. ò iucundas mihi tuas de Britania literas. timebam Oceanum: timebam litus insulæ. reliqua non

equidem contemno, ſed plus habent tamen ſpei, q̃ timoris, magisq; ſum ſolicitus expectatione ea, quàm metu. te uero ὑπόθεσιν ſcribendi egregiam habere uideo. quos tu ſitus, quas naturas rerum, & locorum, quos mores, quas genteis, quas pugnas, quem uero ipſum imperatorem habes? ego te libenter, ut rogas, quibus rebus uis adiuuabo, et tibi uerſus, quos rogas, γλαῦκα εἰς Ἀθήνας, mittam. ſed heus tu, cælari uideor à te. quomodonam mi frater de noſtris uerſibus Cæſar? primum librum ſe legiſſe ſcripſit ad me ante, & prima ſic, ut neget ſe ne græca quidem meliora legiſſe. reliqua ad quendam locum ῥᾳθυμότερα: hoc enim utitur uerbo. dic mihi uerum, num aut res, aut χαρακτὴρ non delectat? nihil eſt, quod uereare: ego enim ne pilo quidem minus me amabo. hac de re φιλαλήθως, &, ut ſoles, ſcribe fraterne. Vale.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD Q. FRATREM LIB. III.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

EGO ex magnis caloribus (non enim meminimus maiores) in Arpinati ſumma cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. in Arcano ad IIII. Id. Sept. fui. ibi Meſſidium cum Philoxeno, aquamq;, quam ij ducebant non longe à uilla, belle ſanè fluentem uidi,

præsertim maxima siccitate: uberioremq́; aliquanto se-se collecturos esse dicebant. Apud Herum recte erat.

In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. sed tamen nihil ei restabat præter balnearia, & ambulationem, & auiarium. uilla mihi ualde placuit, propterea quòd summam dignitatem pauimentata porticus habebat: quod mihi deniq; apparuit, posteaquam & ipsa tota patet, & columnæ politæ sunt. totum in eo est, quod mihi erit curæ, tectorium ut concinnum sit. pauimenta recte fieri uidebantur. cameras quasdam non probaui, mutariq́; iussi. quo loco in porticu, te scribere aiunt, ut atriolum fiat: mihi, ut est, magis placebat: neque enim satis loci esse uidebatur atriolo, neque ferè solet, nisi in ijs ædificijs fieri, in quibus est atrium maius, nec habere poterat adiuncta cubicula, & eiusmodi membra. nunc hoc uel honestate
* *te testudinis, uel ualde boni æstiuum locum obtinebit. tu tamen, si aliter sentis, rescribe quamprimum. in balnearijs assa in alterum apodyterij angulum promoui, propterea quòd ita erant posita, ut eorum uaporarium, ex quo ignis erumpit, esset sub tectum cubiculi. subgrande cubiculum autem, & hibernum altum ualde probaui, quia & ampla erant, & loco posita ambulationis uno latere, eo quòd est proximum balnearijs. columnas neq; rectas, neq; è regione Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur, aliquando perpendiculo, & linea discet uti. omnino spero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore: curat enim diligentissime Cæsius, qui tum mecum fuit. ex eo loco rectà Vitularia uia profecti sumus in Fufidianum fundum, quem tibi proxi-*

mis nūtijs Arpini de Fufidio HS CCCIↃↃↃ∞ emeramus. ego locū æstate umbrosiorem uidi nunquā, permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. quid quæris? iugera L. prati Cæsius irrigaturum facile te arbitrabatur. equidem hoc, quod melius intelligo, affirmo, mirifica suauitate te uillam habiturum, piscina, & salientibus additis, palæstra, & sylua uiridicata. fundum
* audio te hunc Bouilianum uelle retinere. de eo quid uideatur, ipse constitues. Caluus aiebat, aqua dempta, & eius aquæ iure constituto, & seruitute fundo illi imposita, tamen nos pretium seruare posse, si uendere uellemus. Messidium mecum habui. is se ternis numis in pedem tecum transegisse dicebat. sese autē mensum pedibus aiebat passuum CCC∞. mihi plus uisum est. sed præstabo, sumptum nusquam melius posse poni. Chilonem arcesseram Venafro. sed eo ipso die quatuor eius conseruos, & discipulos Venafri cuniculus oppresserat. Idib. Sept. in Laterio fui: uiam perspexi: quæ mihi ita placuit, ut opus publicum uideretur esse, præter CL. passus: sum enim ipse mensus ab eo ponticulo, qui est ad Furinæ Satricum uersus. eo loco puluis, non glarea iniecta est, & mutabitur, & ea uiæ pars ualde accliuis est. sed intellexi aliter duci non potuisse, præsertim cum tu neq; per Locustæ, neque Varronis uelles ducere. Veluinus ante suum fundum propè munierat: Locusta non attigerat: quem ego Romæ aggrediar, &, ut arbitror, commouebo: & simul M. Taurum, quem tibi audio promisisse, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum eius ducenda rogabo. Nicephorum uillicum tuum sanè probaui, quæsiuiq; ex eo, ecquid ei de

illa

illa ædificatiuncula Laterij, de qua mecum locutus es, mandauisses. tum is mihi respondit, se ipsum eius operis HS X. M. conductorem fuisse, sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad pretium, itaque id se omisisse. mihi hercule ualde placet, te illa, ut constituebas, addere. quanquam ea uilla, quæ nunc est, tanquam philosophia uidetur esse, quæ obiurget cæterarum uillarum insaniam. ueruntamen illud additum delectabit. topiarium laudaui. ita omnia conuestit edera, quà basim uillæ, quà intercolumnia ambulationis, ut deniq; illi palliati topiariam facere uideantur, & ederam uendere. iam ἀποδυτηρίῳ nihil alsius, nihil muscosius. habes ferè de rebus rusticis. Vrbanam expolitionem urget ille quidem & Philotimus, & Cincius, sed etiam ipse crebro interuiso, quod est facile factu. quam ob rem ea te cura liberatum uolo. De Cicerone, quòd me semper rogas, ignosco equidem tibi, sed tu quoque mihi uelim ignoscas: non enim cōcedo tibi, plus ut illū ames, quàm ipse amo. atque utinam his diebus in Arpinati, quod & ipse cupierat, & ego non minus, mecum fuisset. quod ad Pomponiam, si tibi uidetur, scribas uelim, cum aliquò exibimus, eat nobiscum, puerumq; ducat. clamores efficiam, si eum mecum habuero otiosum: nā Romæ respirandi non est locus. id me scis antea gratis tibi esse pollicitum: quid nunc putas tanta abs te mihi mercede proposita? uenio nunc ad tuas literas: quas pluribus epistolis accepi, dum sum in Arpinati: nam mihi uno die tres sunt redditæ, et quidem, ut uidebantur, eodem abs te datæ tempore, una pluribus uerbis, in qua primum erat, quòd antiquior dies in tuis fuisset ascri-

pta literis, quàm in Cæsaris. id facit Oppius nonnunquam necessario, ut, cum tabellarios constituerit mittere, literasq; à nobis acceperit, aliqua re noua impediatur, & necessario serius, quàm constituerat, mittat, neque nos datis iam epistolis diem commutari curemus.

Scribis de Cæsaris summo in nos amore. hunc & tu fouebis, & nos, quibuscunq; poterimus rebus, augebimus. De Pompeio, & facio diligenter, & faciam, quod mones. Quod tibi mea permissio mansionis tuæ grata est, id ego summo meo dolore, et desiderio, tamen ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nonnullis alijs arcessendis quid cogites, nõ intelligo. nemo istorum est, quin abs te munus, fundi suburbani instar, expectet. Trebatium uero meum quòd istò admisceas, nihil est. ego illum ad Cæsarem misi, qui mihi iã satisfecit; si ipsi minus, præstare nihil debeo, teq; item ab eo uindico, & libero. Quòd scribis te à Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum uero, qui est istius rei, quemadmodum scribis, adiutor, in oculis fero. Trebonium meũ à te amari, teq; ab illo, pergaudeo. De Tribunatu quod scribis, ego uero nominatim petiui Curtio, & mihi ipse Cæsar nominatim Curtio paratum esse rescripsit, meamq; in rogando uerecundiam obiurgauit. sicui præterea petiero (id quod etiam Oppio dixi, ut ad illum scriberet) facile patiar mihi negari, quoniam illi, qui molesti sunt, sibi negari à me non facile patiuntur. ego Curtium, id quod ipsi dixi, non modo rogatione, sed etiam testimonio tuo diligo, quòd literis tuis studiũ illius in salutem nostram facile perspexi. De Britanicis rebus cognoui ex tuis literis nihil esse, nec quod me-

tuamus, nec quod gaudeamus. De publicis negotijs, quæ uis ad te Tironem scribere, negligentius ad te ante scribebam, quòd omnia minima maxima ad Cæsarem mitti sciebam. Rescripsi epistolæ maximæ: audi nũc de minuscula: in qua primum est de Clodij ad Cæsaré literis: in quo Cæsaris consilium probo, quod tibi amantissime petenti ueniam non dedit, uti ullum ad illam furiam uerbum rescriberet. alterum est de Caluenti Marij oratione. quod scribis, miror, tibi placere me ad eum rescribere, præsertim cum illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero, meã in illum pueri omnes tanquam dictata perdiscant. Libros meos, quos expectas, incohaui, sed conficere non possum his diebus. Orationes efflagitatas pro Scauro, & pro Plancio absolui. Poema ad Cæsarem, quod composueram, incidi. tibi quod rogas, quoniã ipsi fontes iam sitiunt. siquid habebo spatij, scribam. Venio ad tertiam. Balbum quòd ais mature Romam bene comitatum esse uenturum, mecumq; assidue usque ad Id. Maias futurum, id mihi pergratũ, perq; iucundum erit. Quod me in eadem epistola, sicut sæpe antea, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem: faciam equidem, sed quando uiuemus? Quarta epistola mihi reddita est Idib. Sept. quã ad IIII. Id. Sext. ex Britania dederas. in ea nihil sanè erat noui, præter Erigonam: quam si ab Oppio accepero, scribam ad te quid sentiã: nec dubito, quin mihi placitura sit. et, quod præterij, de eo, qué scripsisti de Milonis plausu scripsisse ad Cæsarẽ, ego uero facile patior ita Cæsarẽ existimare, illũ quãmaximũ fuisse plausum. et prorsus ita fuit: et tamẽ ille plausus, qui illi datur, quodãmodo

nobis uidetur dari. Reddita est etiam mihi peruetus epistola, sed sero allata, in qua de æde Telluris, et de porticu Catuli me admones. fit utrunq; diligenter. ad Telluris quidem etiam tuam statuam locaui. item de hortis, quod me admones, nec fui unquam ualde cupidus, et nunc domus suppeditat mihi hortorum amœnitatem.

Romam cum uenissem ad XIII. Cal. Oct. absolutum offendi in ædibus tuis tectum, quod super conclauia non placuerat tibi esse multorum fastigiorum, id nunc honeste uergit in tectum inferioris porticus. Cicero noster, dum ego adsum, non cessauit apud rhetorem. de eius eruditione quòd labores, nihil est, quoniam ingenium eius nosti, studium ego uideo, cætera eius suscipio, ut me putem præstare debere. Gabinium tres adhuc factiones postulant, L. Lentulus Flaminis filius, qui iam de maiestate postulauit: T. Nero cum bonis subscriptoribus: C. Memmius Trib. pl. cum L. Capitone. ad Vrbem accessit ad XII. Cal. Oct. nihil turpius, nec desertius. sed his iudicijs nihil audeo confidere, quod Cato non ualebat. adhuc de pecunijs repetundis nō erat postulatus. Pompeius à me ualde contendit de reditu in gratiam, sed adhuc nihil profecit, nec, si ullam partem libertatis tenebo, proficiet. Tuas literas uehementer expecto. Quod scribis, te audisse in candidatorum consularium coitione me interfuisse: id falsum est: eiusmodi enim pactiones in ea coitione factæ, quas postea Memmius patefecit, ut nemo bonus interesse debuerit: & simul mihi committendum non fuit, ut ijs coitionibus interessem, quibus Messala excluderetur: cui quidem uehementer satisfacio rebus omnibus, ut arbi-

tror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa iam feci, quæ uoluit, quæq; à me petiuit. Scaurum beneficio defensionis ualde obligaui. adhuc erat ualde incertum, & quando comitia, & qui Consules futuri essent. Cum hanc iam epistolam complicarem, tabellarij à uobis uenerunt ad XI. Cal. Sept. uicesimo die. ò me solicitum, quantum ego dolui in Cæsaris suauissimis literis: sed quo erant suauiores, eo maiorem dolorem illius ille casus afferebat. Sed ad tuas uenio literas. primum tuam remansionem etiam, atq; etiam probo, præsertim cum, ut scribis, cum Cæsare communicaris. Oppium miror quicquam cum Publilio: mihi enim non placuerat.

Quod interiore epistola scribis, me Idib. Sept. Pompeio legatum iri: id ego non audiui, scripsiq; ad Cæsarem, Vibullium Cæsaris mandata de mea mansione ad Pompeium pertulisse, nec ad Oppium, quo consilio? quanquam Oppiũ ego tenui, quòd priores partes Bibuli erãt: cum eo enim coràm Cæsar egerat, ad Oppium scripserat. ego uero nullas δευτέρας φροντίδας habere possum in Cæsaris rebus. ille mihi secundum te, & liberos nostros ita est, ut sit penè par. uideor id iudicio facere: iam enim debeo: sed tamẽ amore sum incensus. Cũ scripsissem hæc infima, quæ sunt mea manu, uenit ad nos Cicero tuus ad cœnam, cum Pomponia foris cœnaret, deditq; mihi epistolam legendam tuam, quam paulo ante acceperat ab Aristophane meo, ualde mehercule & suauem, & grauem, qua sum admodum delectatus. dedit etiam alteram illam mihi, qua iubes eum mihi esse affixum tanquam magistro. quàm illum epistolæ illæ delectarunt? quàm me? nihil puero illo suauius, nihil

noſtri amantius. hæc inter cœnam Tironi dictaui, ne mirere alia manu eſſe. Annali literæ tuæ pergratæ fuerunt, quòd & curares de ſe diligenter, & tamen cōſilio ſe uerissimo iuuares. P. Seruilius pater ex literis, quas ſibi à Cæſare miſſas eſſe dicebat, ſignificat, ualde te ſibi gratum feciſſe, quòd de ſua uoluntate erga Cæſarem humanisſime, diligentisſiméq; locutus eſſes. Cū Romam ex Arpinati reuertiſſem, dictum mihi eſt, Hippodamum ad te profectum eſſe. non poſſum ſcribere, me miratum eſſe illum tam inhumaniter feciſſe, ut ſine meis literis ad te proficiſceretur: illud ſcribo, mihi moleſtum fuiſſe: iam enim diu cogitaueram, ex eo, quòd tu ad me ſcripſeras, ut, ſiquid eſſet, quod ad te diligentius perferri uellem, illi darem: quod mehercule hiſce literis, quas uulgo ad te mitto, nihil ferè ſcribo, quod ſi in alicuius manus inciderit, moleſte ferendum ſit. Minutio me, & Saluio, & Labeoni reſeruabam. Labeo autem tarde proficiſcetur, aut hic manebit. Hippodamus ne nū quidem quid uelim rogauit. T. Pinarius amabiles ad me de te literas mittit, ſe maxime literis, ſermonibus, cœnis deniq; tuis delectari. is homo ſemper me delectauit, fraterq; eius mecū eſt multum. quare, ut inſtituiſti, cōplectere adoleſcentem. Quòd multos dies epiſtolam in manibus habui propter commorationem tabellariorum, ideo multa coniecta ſunt, aliud alio tempore, uelut hoc. T. Anitius mihi ſæpe iam dixit, ſeſe tibi ſuburbanum, ſiquod inueniſſet, non dubitaturum eſſe emere. in eius ſermone ego utrunq; ſoleo admirari, & te de ſuburbano emendo, cum ad illum ſcribas, non modo ad me non ſcribere, ſed etiam aliam in ſententiam

ſcribere, &, cum ad illum ſcribas, nihil te recordari de ſe, de epiſtolis illis, quas in Tuſculano eius mihi oſtendiſti, nihil de præceptis Epicharmi. γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται. *totum denique uultum, animum, ſermonem eius, queamdmodum conijcio, quaſi. ſed hæc tu uideris. de ſuburbano, cura, ut ſciam quid uelis: & ſimul, nequid ille turbet, uide. quid præterea? quid? etiã. Gabinius ad IIII. Cal. Oct. noctu in Vrbem introiuit, & hodie hora octaua, cum edicto C. Alfii de maieſtate eum adeſſe oporteret, concurſu magno, & odio uniuerſi populi penè afflictus eſt. nihil illo turpius. proximus eſt tamen Piſo. itaque mirificum* ἐμβόλιον *cogito in ſecundum meorum librorum inducere, dicentem Apollinem in conſilio Deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus eſſet, quorum alter exercitum perdidiſſet, alter uendidiſſet. Ex Britania Cæſar ad me Cal. Sept. dedit literas, quas ego accepi ad IIII. Cal. Oct. ſatis commodas de Britanicis rebus: quibus, ne admirer, quòd à te nullas acceperim, ſcribit, ſe ſine te fuiſſe, cum ad mare acceſſerit. ad eas ego literas nihil reſcripſi, ne gratulandi quidem cauſa, propter eius luctum. Te oro etiam atque etiam, mi frater, ut ualeas.*

MARCVS QVINTO FRATRI S.

A D VI. Id. Oct. *Saluius Oſtiam ueſperi naui profectus cũ ijs rebus, quas tibi domo mitti uolueras. eodẽ die Gabinium ad populũ luculente calefecerat Memmius, ſic, ut*

Calidio uerbum facere pro eo non licuerit. postridie autem eius diei, qui erat tum futurus cum hæc scribebam ante lucem, apud Catonem erat diuinatio in Gabinium futura inter Memmium, & T. Neronem, & C. L. Antonios M. F. putabamus fore, ut Memmio daretur: & si erat Neronis mira contentio. quid quæris? probe premitur, nisi noster Pompeius Dijs, hominibusq; inuitis, negotium inuertit. cognosce nunc hominis audaciam, & aliquid in Rep. perdita delectare. cum Gabinius, quacunq; ueniebat, triumphum se postulare dixisset, subitoq; bonus imperator noctu Vrbem hostium planè inuasisset, in senatum se non committebat. interim ipso decimo die, quo ipsum oportebat hostium numerum, et militum renuntiare, in re hæsit, summa in frequentia: cum uellet exire, à Consulibus retentus est. introducti publicani. homo undiq; actus, cum à me maxime uulneraretur, non tulit, & me trementi uoce exulem appellauit. hic, o Dij, nihil unquam honorificentius nòbis accidit. consurrexit senatus cum clamore ad unum, sic, ut ad corpus eius accederet: pari clamore, atq; impetu publicani. quid quæris? omnes, tanquã si tu esses, ita fuerunt. nihil hominum sermone foris clarius. ego tamẽ teneo ab accusando, uix mehercule, sed tamen teneo, uel quòd nolo cum Pompeio pugnare (satis est, quod instat de Milone) uel ꝙ iudices nullos habemus, ἀπότευγμα formido. addo etiam maleuolentiam hominum, & timeo, ne illi me accusante aliquid accidat: nec despero rem & sine me, & non nihil per me confici posse.

De ambitu postulati sunt omnes, qui Cõsulatum petunt, à Memmio Domitius, à Q. Curtio bono, & eru=

dito adoleſcente Memmius, à Q. Pompeio Meſſala, à Triario Scaurus. magna res in motu eſt, propterea ꝙ aut hominum, aut legum interitus oſtenditur. opera datur, ut iudicia ne fiant. res uidetur ſpectare ad interregnum. Conſules comitia habere cupiunt, rei nolunt, & maxime Memmius, ꝙ Cæſaris aduentu ſperat ſe futurū Conſulem: ſed mirum in modum iacet. Domitius cum Meſſala certus eſſe uidebatur. Scaurus refrixerat. Appius ſine lege curiata confirmat ſe Lentulo noſtro ſucceſſurum: qui quidem mirificus illo die (quod penè præterij) fuit in Gabiniū: accuſauit maieſtatis: nomina data, cum ille uerbum nullum. habes forenſia. Domi rectè, & ipſa domus à redemptoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

OCCVPATIONVM mearum ſignū tibi ſit librarij manus. diem ſcito eſſe nullum, quo die non dicam pro reo. ita, quicquid conficio, aut cogito, in ambulationis ferè tempus confero. negotia noſtra ſic ſe habent: domeſtica uero, ut uolumus. ualent pueri, ſtudioſe diſcunt, diligenter docentur, & nos, & inter ſe amant. expolitiones utriuſq; noſtrū ſunt in manibus, ſed tua ad perfectum iam res eſt ruſtica Arcani, & Laterij. præterea de aqua, et uia nihil prætermiſi quadam epiſtola, quin enucleate ad te perſcriberem. ſed me illa cura ſolicitat, angitq; uehementer, ꝙ dierum iam amplius L. interuallo nihil à te, nihil à Cæſare, nihil ex iſtis locis non modo literarū, ſed ne rumoris quidē affluxit. me autē iam & mare iſtuc,

& terra solicitat: neq; desino (ut fit in amore) ea, quæ minime uolo, cogitare. quare non equidem iam te rogo, ut ad me de te, de rebus istis scribas (nunquam enim, cum potes, prætermittis (sed hoc te scire uolo, nihil ferè me unquam ita expectasse, ut, cum hæc scribebã, literas tuas. Nũc cognosce ea, quæ sunt in Rep. Comitiorum quotidie singuli dies tolluntur obnuntiationibus, magna uoluntate bonorum omnium. tanta inuidia sunt Consules propter suspicionem pactorum a cãdidatis præmiorum. candidati cósulares quatuor, omnes rei. causæ sunt difficiles: sed enitemur, ut Messala noster saluus sit: quod est etiam cum reliquorum salute cõiunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sylla, subscribente priuigno Memmio, fratre Cæcilio, Sylla filio. contra dixit L. Torquatus, omnibusq; libentibus non obtinuit. quæris, quid fiet: sciemus de maiestate triduo: quo quidem in iudicio odio premitur omnium generum, maxime testibus ceditur: accusatoribus frigidissimis utitur. consilium uarium, quæsitor grauis, & firmus Alfius, Pompeius uehemens in iudicibus rogandis. quid futurum sit, nescio: locum tamen illi in ciuitate non uideo. animum præbeo ad illius perniciem moderatum, ad rerum euentum lenissimum. habes ferè de omnibus rebus. unum illud addam. Cicero tuus, nosterq; summo studio est Pæonij sui rhetoris, hominis, opinor, ualde exercitati, & boni: sed nostrum instituendi genus esse paulo eruditius, & θετικώτερον non ignoras. quare neq; ego impediri Ciceronis iter, atq; illam disciplinam uolo, & ipse puer magis illo declamatorio genere duci, & delectari uidetur. in quo quoniam ipsi quoq; fuimus, patiamur

illum ire nostris itineribus : eodem enim peruenturum esse confidimus. sed tamen, si nobiscum eum rus aliquo eduxerimus, in hanc nostram rationé, consuetudinemq; inducemus : magna enim nobis à te proposita merces est : quam certe nostra culpa nunquam minus assequemur. Quibus *in locis, & qua spe hiematurus sis, ad me quamdiligentissime scribas, uelim.* Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

G ABINIVS *absolutus est. omnino nihil accusatore* Lentulo, *subscriptoribusq; eius infantius: nihil illo cósilio sordidius. sed tamen, nisi incredibilis cótentio, & preces* Pompeij, Dictaturæ *etiá rumor plenus timoris fuisset, ipsi* Lentulo *nó respondisset, qui cum illo accusatore, illoq; consilio sententijs condemnatus sit* XXXII. *cum* LXX *tulissent. est omnino tam graui fama hoc iudicium, ut uideatur reliquis iudicijs periturus, & maxime de pecunijs repetundis. sed uides nullam esse* Remp. *nullum senatum, nulla iudicia, nullam in ullo nostrũ dignitatem. quid plura de iudicibus? duo prætorij sederunt,* Domitius Caluinus, *is aperte absoluit, ut omnes uiderét, &* Cato *is, diruptis tabellis, de circulo se subduxit, et* Pópeio *primus nuntiauit. aiunt nonnulli,* Sallustius *item, me oportuisse accusare. ijs ego iudicibus committerem? quid essem, si me agente esset elapsus? sed me alia mouerunt. nó putasset sibi* Pompeius *de illius salute, sed de sua dignitate mecum esse certamen : in* Vrbem *introisset : ad inimicitias res uenisset : cum* Aesernino Samnite Pacideianus *comparatus uiderer : auriculam fortasse.*

mordicus abstulisset, cum Clodio quidem certe rediisset in gratiam. ego uero meum consilium (si præsertim tu non improbas) uehementer approbo. ille cum à me singularibus meis studiis ornatus esset; cumq; ego illi nihil deberem, ille mihi omnia; tamen in Rep. me à se dissentientem non tulit (nihil dicam grauius) & minus potens eo tẽpore, quid in me florentem posset, ostẽdit. nunc, cum ego ne curem quidem multum posse, res quidem publica certe nihil possit, unus ille omnia: cum illo ipso contenderem? sic enim faciendum fuisset. non existimo te putare id mihi suscipiendum fuisse. alterutrum, inquit idem Sallustius: defendisses, idq; Pompeio cõtendenti dedisses: etenim uehemẽter orabat. lepidum amicum Sallustium, qui mihi aut inimicitias putet periculosas subeundas fuisse, aut infamiam sempiternam. ego uero hac mediocritate delector. ac mihi illud iucundum est, quòd, cum testimonium secundum fidem, & religionem grauissime dixissem, reus dixit, si in ciuitate licuisset sibi esse, mihi se satisfacturum, neq; me quicquam interrogauit. De uersibus, quos tibi à me scribi uis, deest mihi quidem opera, quæ non modo tempus, sed etiam animum uacuum ab omni cura desiderat: sed abest etiam ἐνθουσιασμὸς: non enim sumus omnino sine cura uenientis anni, & si sumus sine timore. simul et illud, (sine ulla mehercule ironia loquor) tibi istius generis in scribendo priores partes tribuo, quàm mihi. De bibliotheca tua græca supplenda, libris cõmutandis, latinis comparãdis, ualde uelim ista confici, præsertim cum ad meum quoq; usum spectent. sed ego, mihi ipsi ista per quem agam, non habeo: neq; enim uenalia sunt, quæ quidem placeãt,

& confici nisi per hominem & peritum, & diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fisco quid egerit Scipio, quæram. quod uidebitur rectũ esse, curabo. De Ascanione, tu uero quod uoles, facies: me nihil interpono. De suburbano, quòd non properas, laudo: ut tu habeas, hortor. hæc scripsi ad VIII. Cal. Nou. quo die ludi cõmittebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensq; mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis, ea re non longius, q̃ uellem, quod Pomptino ad triumphum ad III. Non. Nou. uolebam adesse: etenim erit nescio quid negotioli: nam Cato, & Seruilius Prætt. prohibituros se minantur: nec, quid possint, scio: ille enim et Appium Cos. secum habebit, & Prætores, & Tribunos pl. sed minantur tamen, in primisq; ἄρῃ πνέων Q. Scæuola. Cura, mi suauissime, & carissime frater, ut ualeas.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

QVOD quæris, quid de illis libris egerim, quos, cũ essem in Cumano, scribere institui: non cessaui, neq; cesso, sed sæpe iam scribẽdi totum consilium, rationemq; mutaui: nam iam duobus factis libris (in quibus nouendialibus ijs ferijs, quæ fuerunt Tuditano, & Aquilio Coss. sermo est à me institutus Africani, paulo ante mortem, & Lælij; Phili, Manilij, Q. Tuberonis, et Lælij generorũ Fannij, & Scæuolæ; sermo autem in nouem & dies, & libros distributus de optimo statu ciuitatis, & de optimo ciue: sanè texebatur opus luculenter, hominumq; dignitas aliquantum orationi põderis afferebat) hi libri cum

in Tusculano mihi legerentur audiente Sallustio, admonitus sum ab illo, multo maiore auctoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de Rep. praesertim cum essem non Heraclides Ponticus, sed consularis, & is, qui in maximis uersatus in Rep. rebus essem: quae tam antiquis hominibus attribuerem, ea uisum iri ficta esse: oratorum sermonem in illis nostris libris, quod esset de ratione dicendi, belle à me remouisse, ad eos tamen retulisse, quos ipse uidissem: Aristotelem denique, quae de Rep. & praestante uiro scribat, ipsum loqui. commouit me, & eo magis, quòd maximos motus nostrae ciuitatis attingere non poteram, quod erant inferiores, quàm illorum aetas, qui loquebantur. ego autem id ipsum tum eram secutus, ne in nostra tempora incurrens, offenderem quempiam. nunc & id uitabo, & loquar ipse tecum, & tamen illa, quae institueram, ad te, si Romam uenero, mittam: puto enim te existimaturum, à me libros illos nõ sine aliquo meo stomacho esse relictos.

Caesaris amore, quẽ ad me perscribit, unice delector: promissis ijs, quae ostendit, non ualde pendeo: nec honores sitio, nec desidero gloriam, magisque eius uoluntatis perpetuitatem, quàm promissorum exitum expecto: uiuo tamen in ea ambitione, & labore, tanquam id, quod non postulo, expectem. Quod me de faciendis uersibus rogas: incredibile est mi frater, quàm egeam tempore: nec sanè satis commoueor animo ad ea, quae uis, canenda. ὑποθέσεις uero, & ea quae ipse ego ne cogitando quidem consequor, tu, qui omneis isto eloquendi, & exprimendi genere superasti, à me petis? facerem tamen, ut possem: sed (quod te minime fugit) opus est ad poema

quadam animi alacritate, quam planè mihi tempora eripiunt. abduco equidem me ab omni Reip. cura, dedóq; literis: ſed tamen indicabo tibi, quod mehercule in primis te cælatum uolebam: angor mi ſuauiſſime frater, angor, nullam eſſe Remp. nulla iudicia, noſtrumq; hoc tempus ætatis, quod in illa auctoritate ſenatoria florere debebat, aut forenſi labore iactari, aut domeſticis literis ſuſtentari: illud uero, quod à puero adamaram, αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, totum occidiſſe: inimicos à me partim non oppugnatos, partim etiã eſſe defenſos: meum non modo animum, ſed ne odiũ quidem eſſe liberum: unumq; ex omnibus Cæſarem eſſe inuentum, qui me tantum, quantum ego uellem, amaret, aut etiã (ſicut alij putant) hunc unũ eſſe, qui uellet. quorum tamen nihil eſt eiuſmodi, ut ego me non multa conſolatione quotidie leniam. ſed illa erit conſolatio maxima, ſi unà erimus. nũc ad illa uel grauiſſimum accedit tui deſiderium. Gabinium ſi, ut Panſa putat oportuiſſe, defendiſſem, concidiſſem. qui illum oderunt (ij ſunt toti ordines) propter quem oderunt, me ipſum odiſſe cœpiſſent. tenui me, ut puto, egregie: tantũ ut facerem, quantum omnes uiderent: & in omni ſumma, ut mones, ualde me ad otium, pacemq; conuerto. De libris, Tyrannio eſt ceſſator: Chryſippo dicam: ſed res operoſa eſt, et hominis perdiligentis: ſentio ipſe, qui in ſummo ſtudio nihil aſſequor. de latinis uero quò me uertam, neſcio: ita mendoſe & ſcribuntur, & ueneunt: ſed tamen, quod fieri poterit, nó negligam. Cerbrius, ut ante ad te ſcripſi, Romæ eſt: et qui omnia adiurãt, debere tibi ualde renuntiãt. ab ærario puto confectũ eſſe, dum abſum. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

QVATVOR tragœdias XVI. diebus absoluisse cum scribas, tu quicquam ab alio mutuaris? et πλέον quæris, cum Electram, & Troadem scripseris? cessator esse noli, & illud, γνῶθι σεαυτὸν, noli putare ad arrogãtiam minuendam solum esse dictum, uerum etiam ut bona nostra norimus. sed & istas, & Erigonam mihi uelim mittas. habes duas epistolas proximas. Vale.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

ROMAE, et maxime Appia ad Martis mira proluuies. Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ, magna uis aquæ usque ad piscinam publicã. uiget illud Homeri, ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ ζεὺς, cadit.n.in absolutionẽ Gabinij, ὅτε δή ῥ' ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ, οἳ βίῃ εἰν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας, ἐκ δὲ δίκην ἐλάσωσι θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες. sed hæc non curare decreui. Romam cum uenero, quæ perspexero, scribam ad te, & maxime de Dictatura, & ad Labienum, & ad Ligurium literas dabo. hanc scripsi ante ad Lychnuchũ ligneolum, qui mihi erat periucundus, quòd eum te aiebant, cum esses Sami, curasse faciendum. Vale mi suauissime, & optime frater.

MARCVS QVINTO FRATRI S.

SVPERIORI epistolæ quod respondeã, nihil est: quæ plena stomachi, & querelarũ est: quo in genere alteram

quoq; te

quoq; te ſcribis pridie Labieno dediſſe, qui adhuc non ue
nerat: deleuit enim mihi omnem moleſtiã recentior epi
ſtola. tantum te & moneo, & rogo, ut in iſtis moleſtijs,
& laboribus, & deſiderijs recordere, cõſilium noſtrum
quod fuerit profectionis tuæ: non.n.commoda quædã
ſequebamur parua, ac mediocria: quid.n.erat, quod di
ſceſſu noſtro emendum putaremus? præſidium firmiſſi
mum petebamus ex optimi, & potentiſſimi uiri beneuo
lentia ad omnem ſtatum noſtræ dignitatis. plura ponũ
tur in ſpe, q̃ in pecunijs: reliqua ad iacturam ſtruen=
tur. quare, ſi crebro referes animum tuum ad rationem
& ueteris conſilij noſtri, & ſpei, facilius iſtos militiæ la=
bores, cæteraq;, quæ te offendunt, feres, & tamen, cũ uo=
les, depones. ſed eius rei maturitas neq; dum uenit, et ta
men iam appropinquat. Etiam illud te admoneo, ne
quid ullis literis committas, quod ſi prolatum ſit, moleſte
feramus. multa ſunt, quæ ego neſcire malo, q̃ cum ali=
quo periculo fieri certior. plura ad te uacuo animo ſcri
bam, cum (ut ſpero) ſe Cicero meus belle habebit. tu ue=
lim cures, ut ſciã quibus nos dare oporteat eas, quas ad
te deinde literas mittemus, Cæſaris ne tabellarijs, ut is ad
te protinus mittat, an Labieno: ubi enim iſti ſint Ner=
uij, & quàm longe abſint, neſcio. De uirtute, & gra
uitate Cæſaris, quã in ſummo dolore adhibuiſſet, magnã
ex epiſtola tua accepi uoluptatẽ. Quod me inſtitutũ
ad illũ poema iubes perficere: & ſi diſtentus cum opera,
tũ animo ſum multo magis, quoniam tamen ex epiſtola,
quã ad te miſeram, cognouit Cæſar me aliquid eſſe exor
ſum, reuertar ad inſtitutum, idq; perficiam his ſupplica=
tionum otioſis diebus: quibus Meſſalã iam noſtrum, reli=

quosq; molestia leuatos uehemẽter gaudeo: eumq́; quòd certum Consulem cum Domitio numeraris, nihil à nostra opinione dissentis. ego Messalam Cæsari præstabo. sed Memmius in aduentu Cæsaris habet spem. in quo illum puto errare. hic quidem friget. Scaurum autem iam pridem Pompeius abiecit: res prolatæ: ad interregnum comitia adducta: rumor Dictatoris, iniucundus bonis, mihi etiam magis, quæ loquuntur. sed tota res & timetur, & refrigescit. Pompeius planè se negat uelle. antea ipse mihi non negabat. Hirrus auctor fore uidetur: ò Dij, quàm ineptus, quàm se ipse amans sine riuali. Craßum Iunianum hominem mihi deditum per me, deterruit. uelit, nolit, scire difficile est. Hirro tamen agẽte nolle se non probabit. aliud hoc tempore de Rep. nihil loquebantur, agebatur quidem certe nihil. Serrani Domesticij filij funus perluctuosum fuit. ad IIII. Cal. Dec. laudauit pater scripto meo. Nunc de Milone. Pompeius ei nihil tribuit, & omnia Guttæ, dicitq́; se perfecturum, ut in illo Cæsar incumbat. hoc horret Milo, nec iniuria: &, si ille Dictator factus sit, penè diffidit. intercessorem Dictaturæ si iuuerit manu, & præsidio suo, Pompeium metuit inimicum: si non iuuerit, timet, ne per uim perferatur. ludos apparat magnificentissimos, sic inquam, ut nemo sumptuosiores: stulte, bis, terq́;, non postulatus: uel quia munus magnificum dederat, uel quia facultates non erant, uel quia magister, uel quia potuerat magistrum se, non Aedilẽ putare. omnia ferè scripsi. Cura, mi carissime frater, ut ualeas.

De Gabinio nihil fuit faciendum istorum, quæ amantissime cogitata sunt, τότε μοὶ χάνοι. feci summa cũ gra

uitate, ut omnes sentiunt, & summa cum lenitate, quæ feci. illum neq; ursi, neq; leuaui: testis uehemens fui: præterea quieui: exitum iudicij fœdum, & perniciosum leuissime tuli. quod quidem bonum mihi nunc deniq; redundat, ut his malis Reip. licentiáq; audacium, qua ante rumpebar, nunc ne mouear quidé: nihil est enim perditius his hominibus, his tẽporibus: itaq; ex Rep. quoniã uoluptatis nihil iã capi potest; cur stomacher, nescio. literæ me, & studia nostra, & otium, uillæq; delectant, maximéq; pueri nostri. angit unus Milo: sed uelim finem afferat Consulatus. in quo enitar nõ minus, quàm sum enisus in nostro: tuq; istinc, quod facis, adiuuabis. de quo cætera (nisi planè uis eripuerit) recte sunt. de re familiari timeo, ὁ δὲ μαίνεται, οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς, qui ludos * HS CCC. comparet, cuius in hoc uno considerantiam & ego sustinebo, ut potero, & tu ut possis, est tuorum neruorum. De motu temporum uenientis anni, nihil te intelligere uolueram domestici timoris, sed de communi Reip. statu. in quo etiam si nihil procuro, tamen nihil curare uix possum. quàm autem te uelim cautum esse in scribendo, ex hoc conijcito, quòd ego ad te ne hæc quidem scribo, quæ palàm in Rep. turbantur, ne cuiusquam animum meæ literæ interceptæ offendant. quare domestica cura te leuatum uolo. in Rep. scio quàm solicitus esse soleas. uideo Messalam nostrum Cos. si per interregem, sine iudicio; si per Dictatorem, tamen sine periculo. odij nihil habet. Hortensij calor multum ualebit. Gabinij absolutio lex impunitatis putatur. ἐν παρέργῳ. de Dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pompeius abest: Appius miscet: Hirrus parat: multi intercesso-

res numerantur : populus non curat: principes nolunt: ego quiesco. De mancipijs, quod mihi polliceris, ualde te amo, & sum equidem, uti scribis, & Romæ, et in prædijs infrequens. sed caue, amabo, quicquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximo tuo commodo, et maxima tua facultate mi frater cogitaris. De epistola Vatinij risi. sed me ab eo ita obseruari scio, ut eius ista odia non sorbeam solum, sed etiam cōcoquam. Quod me hortaris ut absoluam, habeo absolutum, suaue, mihi quidem ut uidetur, ἔπος ad Cæsarem. sed quæro locupletem tabellarium, ne accidat quod Erigonæ tuæ, cui soli Cæsare imperatore iter ex Gallia tutum non fuit. quid, si cæmentum bonum non haberem, deturbem ædificium? quod quidem quotidie mihi magis placet, in primisq; inferior porticus, & eius conclauia fiunt recte. De Arcano, Cæsaris opus est, uel mehercule etiam elegantioris alicuius: imagines enim istæ, & palæstra, & piscina, & nilus multorum Philotimorum est, non Diphilorum. sed & ipsi ea adibimus, & mittemus, & mandabimus. De Felicis testamento, tum magis quererere, si scias: quas enim tabulas se putauit obsignare, in quibus in uncijs firmissimum tenuerat (lapsus est per errorem & suum, & Sicuræ serui) non obsignauit: quas noluit, eas obsignauit. ἀλλ᾽ οἰμωζέτω, nos modo ualeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, & ut debeo: dimitto autem à me, & ut à magistris ne abducam, & quòd mater Pomponia discedit, sine qua edacitatem pueri pertimesco. sed sumus unà tamen ualde multum. rescripsi ad omnia. Mi suauissime, & optime frater uale.

AD OCTAVIVM EPISTOLA.

SI PER *tuas legiones mihi licitum fuiſſet, quæ nomini meo, populoq́; R. ſunt inimiciſſimæ, uenire in ſenatum, coramq́; de Rep. diſputare, feciſſem, neque tam libenter, q̃ neceſſario: nulla enim remedia, quæ uulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, q̃ quæ ſunt ſalutaria. ſed quoniam cohortibus armatis circunſeptus ſenatus nihil aliud uere poteſt decernere, niſi timere, in Capitolio ſigna ſunt, in urbe milites uagantur, in campo caſtra ponuntur, et Italia tota legionibus ad libertatem noſtram conſcriptis, ad ſeruitutem adductis, equitatuq́; exterarũ nationum diſtinetur: cedam tibi in præſentia foro, curia, & ſanctiſſimis Deorum immortalium templis: in quibus, reuiuiſcente iam libertate, deinde rurſus oppreſſa, ſenatus nihil cóſulitur, timet multa, aſſentitur omnia. poſt etiam paulo, temporibus ita poſtulantibus, cedam Vrbe: quam per me conſeruatam, ut eſſet libera; in ſeruitute uidere non potero: cedam uita, quæ quanquam ſolicita eſt, tamen, ſi profutura eſt Reip. bona ſpe poſteritatis me conſolatur; qua ſublata, non dubitanter occidã: atq; ita cedam, ut fortuna iudicio meo, non animus mihi defuiſſe uideatur. illud uero, quod & præſentis doloris eſt indicium, et præteritæ iniuriæ teſtimonium, et abſentium ſenſus ſignificatio, nó prætermittam, quin, quoniam coràm id facere prohibeor, abſens proſim, ſiquidẽ mea ſalus aut utilis Reip. eſt, aut coniuncta certe publicæ ſaluti: nam per Deũ immortalium fidem (niſi forte fruſtra eos appello, quorum aures, atq; animus à nobis abhorret) perq́; fortunam populi R. quæ quãquam no-*

bis infesta est, fuit aliquando propitia, & , ut spero, futura est: quis tam expers humanitatis, quis huius urbis nomini, ac sedibus usque adeo est inimicus, ut ista aut dissimulare possit, aut non dolere? aut, si nulla ratione publicis incommodis mederi queat, nõ morte proprium periculum uitet? nam, ut ordiar ab initio, & perducam ad extremum, & nouissima conferam primis, quæ non posterior dies acerbior priore, & quæ non insequens hora antecedente calamitosior populo R. illuxit? M. Antonius, uir animi maximi (utinam etiam sapientis consilij fuisset) C. Cæsare fortissime, sed parum feliciter à Reip. dominatione semoto, concupierat magis regium, quàm libera ciuitas pati poterat, principatum: publicam dilapidabat pecuniam: ærarium exhauriebat: minuebat uectigalia: donabat ciuitates ex commentario: Dictaturam gerebat: leges imponebat: prohibebat Dictatorem creari legibus: S.C. ipse repugnabat in senatu: prouincias unus omneis concupiebat: cui sordebat Macedonia prouincia, quam uictor sibi sumpserat Cæsar. quid de hoc sperare, aut expectare nos oportebat? extitisti tu uindex nostræ libertatis, ut tunc quidem, optimus (quod utinam neque nostra nos opinio, neque tua fides fefellisset) & ueteranis in unum conductis, & duabus legionibus à pernicie patriæ ad salutem auocatis, subito propè iam affectam, ac prostratam Remp. tuis opibus extulisti. quæ tibi non ante quàm postulares, maiora quàm uelles, plura quàm sperares, detulit senatus? dedit fasces, ut cum auctoritate defensorem haberet, non ut imperio se aduersum armaret: appellauit imperatorem, hostium exercitu pulso tribuens honorem, non ut sua cæde

cæsus ille fugiēs exercitus te nominaret imperatorem: decreuit in foro statuam, locum in senatu, summum honorem ante tempus: siquid aliud est, quod dari possit, addat. quid aliud est maius, quod uelis sumere? sin autem supra ætatem, supra consuetudinem, supra etiam mortalitatem tuam tibi sunt omnia tributa, cur aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficij scelerate circunscribis senatum? quò te misimus? à quibus reuerteris? contra quos armauimus? quibus arma cogitas inferre? à quibus exercitum abducis? aduersus quos aciem struis? cur hostis relinquitur, ciuis hostis loco ponitur? cur castra medio itinere longius aduersariorum castris, & propius Vrbem mouentur? ò me nunquam sapientem, & aliquando id, quod non erat frustra existimatum. quantum te popule R. de me fefellit opinio. ò meam calamitosam, ac præcipitem senectutem. ò turpem exacta, dementiáq; ætate caniciem. ego patres conscriptos ad parricidiū induxi: ego Remp. fefelli: ego ipse senatum sibi manus afferre coegi, cum te Iunonium puerum, & matris tuæ partum aureum esse dixi. at te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui uastares Vrbem incendio, Italiam bello, qui castra in templis Deorum immortalium, senatum in castris habiturus esses. ò miseram, & in breui tam celerem, & tam uariam Reip. commutationem. quisnam tali futurus ingenio est, qui possit hæc ita mandare literis, ut facta, non ficta uideantur esse? quis erit tanta animi facilitate, qui, quæ uerissime memoria propagata fuerint, nó fabulæ similia sit existimaturus? cogita enim Antonium hostem iudicatum, ab eo

circunsessum Consulem designatum, eundemq; Reip. parentem: te profectum ad Consulem liberandum, & hostem opprimendum, hostemq; à te fugatum, & Consulem obsidione liberatum: deinde paulo post, fugatum illum hostem accersitum, tanquam cohæredem mortua Rep. ad bona populi R. capienda: Cōsulem des. rursum inclusum eò, ubi se nō mœnibus, sed fluminibus, & mōtibus tueretur. hæc quis conabitur exponere? quis credere audebit? liceat semel impune peccare: sit erranti medicina confessio: uerum enim dicam: utinam te potius Antoni dominum non expulissemus, q̄ hunc reciperemus: non q ulla sit optanda seruitus, sed quia dignitate domini minus turpis est fortuna serui: in duobus autem malis cum fugiendum maius sit, leuius est eligendum. ille ea tamen exorabat, quæ uolebat auferre: tu extorques. Ille Consul prouinciam petebat: tu priuatus concupisti. ille ad malorum salutem iudicia constituebat, & leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. ille à sanguine, et incendio seruorum Capitolium tuebatur: tu cruore, & flāma cuncta delere uis. si, qui dabat prouincias Cassio, & Brutis, & illis custodibus nominis nostri, regnabat: quid faciet, qui uitam adimit? si, qui ex Vrbe eijciebat, tyrannus erat: quem hunc uocemus, qui ne locum quidem reliquit exilio? itaq;, si quid illæ maiorum nostrorum sepultæ reliquiæ sapiunt, si non unà cū corpore sensus omnis uno, atq; eodē consumptus est igni: quid illis interrogantibus, quid agat nunc populus R. respondebit aliquis nostrum, qui proximus in illam æternā domum discesserit? aut quem accipient de suis posteris nuntium illi ueteres Africani, Maximi, Pauli, Scipio-

nes? quid de ſua patria audient, quam ſpolijs, triumphiſq; decorarunt? an eſſe quendam annos XXIIII *natum, cuius auus fuerit argentarius, adſtipulator pater, uterq; uero precarium fecerit quæſtum, ſed alter uſq; ad ſenectutem, ut non negaret, alter à pueritia, ut non poſſet non confiteri: eum agere, rapere* Remp. *cui nulla uirtus, nullæ bello ſubactæ, & ad imperium adiunctæ prouinciæ, nulla dignitas maiorum conciliaſſet opem potentium, ſed forma per dedecus pecuniam, & nomen nobile conſceleratum impudicitiæ dediſſet: ueteres uulneribus, & ætate confectos* Iulianos *gladiatores, egenteis reliquias* Cæſaris, *ludi ad rudem compuliſſet, quibus ille ſeptus omnia miſceret, nulli parceret, ſibi uiueret, qui tanquam in dotali matrimonio* Remp. *teſtamento legatam ſibi obtineret. audient duo* Decij *ſeruire eos ciueis, qui ut hoſtibus imperarent, uictoriæ ſe deuouerunt. audiet* C. Marius *impudico domino parere nos, qui ne militem quidem habere uoluit, niſi pudicum. audiet* Brutus *eum populum, quem ipſe primo, poſt progenies eius à regibus liberauit, pro turpi ſtupro datum in ſeruitutem. quæ quidem ſi nullo alio, me tamen internuntio ad illos celeriter deferentur: nam ſi uiuus iſta ſubterfugere non potero, una cum iſtis uitam ſimul fugere decreui.*

In quaternione A.

ἀδύνατον: quod fieri nó poteſt. θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμή: diuinũ.n.bonũ honor eſt. ἑρμαθῆνα: hermathena, Mineruæ, Mercuriją; ſtatua. χρησιομαθῆ: utilia diſcẽtẽ. εὐμολπιδῶν πάτρια: Eumolpidarũ patria. οἰκεῖον: propriũ. σκέψεις, καὶ ἀναβολαὶ: cõſiderationes, & dilationes. ταυτόματον ἡμῶν: caſus noſter. In quaternione B. ἐν τοῖς πολιτικοῖς: in ciuilibus. τοποθεσίαν: loci deſcriptionẽ. ἀττικώτερα: magis attica. φιλορήτορα: rhetoricæ ſtudioſum. πανήγυρις: conuẽtus. μάλ' ἀριστοκρατικῶς: ualde pro ſtatu optimatũ. γενικῶς: generaliter. ληκύθους: copiá dicendi uniformẽ, et fortaſſe alludit ad illud Ariſtophanis, ληκύθειον ἀπώλεσε. ἀνεπερπερευσάμην: uẽditaui me. ἐπιχειρήματα: argumenta. περὶ ὅλους καρποὺς ἐνθυμήματα, καὶ παρασκευαὶ: circa omnes fructus.i.ubertates orationis, argumẽtationes, et apparatus. ὑπόθεσις: materia. ἄρειος πάγος: Areopagus. ἀπρακτότατος: reb.agẽdis ineptus, ignauiſſimus. καχέκτης: habitu uitiorũ deprauatus. Τεῦκρος: Teucer. φιλέλληνες: græcorum ſtudioſi, et amatores. παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο: omnifariæ uirtutis reminiſcere. ὕστερον πρότερον ὁμηρικῶς: ordine cõuerſo, Homerice. πρὸς τὸ πρότερον: ad prius. ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε: dicite nũc mihi muſæ, quomodo primũ ignis īniectus fuerit. παρρησίαν: loquendi licẽtiá. ἀγῶνα: certamẽ. ἐπισημασίας: ſignificationes geſtuũ. ἀποθέωσιν: deificationẽ. φιλοσοφητέον: philoſophãdũ. ἐλαφητέον: fugiendũ more ceruorũ. ἀμαλθεῖον: amaltheũ, bibliotheca.s.tua. τοποθεσία: loci deſcriptione. In quaternione C. ἀφελέστατος: ſimpliciſſimus. πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδ' ὄναρ: ciuilis uir ne in ſomnio quidẽ. τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον: in len

te unguētū, prouerbiū. ἐπιφωνήματα: acclamationes. νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν, ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν: esto sobrius, et memineris, articulos hos esse mētiū. τίς πατέρ' αἰνήσει: quis patrē laudabit? ἐγκωμιαστικά: laudatiua. ἱστορικά: historica. οἱ μὲν πάρ', οὐδὲν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει: hi, qui adsunt, nihili sūt, illis uero nihil curæ est. ὑπώπιον: liuor. μυροθήκιον pigmētariū. ὑπόμνημα: cōmētariū. σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος: grauior quidā, & ciuilior. ἀποσπασμάτια: reliquiæ quædam. φιλόπατρις: studiosus patriæ. πολιτεία: Rep. In quaternione D. ἅλις σπουδῆς: satis studij est. θεῖοι: patrui. πελιναίων: Pelinæorū (sunt autē populi). Κορινθίων, καὶ Ἀθηναίων: Corinthiorū et Atheniēsiū. ἡρώδης: herodes. εὐαγγέλια: boni nūtij. Κύρου παιδείαν: Cyri institutionē. τὰς διαφάσεις: trāsparētias, fenestras. ἔστω ὄψις μὲν ἡ, α', τὸ δὲ ὁρώμενον β', γ', ἀκτῖνες δὲ δ', καὶ ε': sit aspectus η, quod autē uidetur β, γ, radij uero, δ, & ε. κατ' εἰδώλων ἐμπτώσεις: per simulacrorū incidentias, uel ingressiones. εἴδωλα: species, imagines. ἔκχυσις: effusio. ὑπόστασιν: statū. πολιτείαν: Remp. σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον: more socraticorū in utrāq; partē (subintelligitur, disserui) τὴν ἀρέσκουσαν: quæ placeat. κατάκρισις: sanctio. ἀριστοκρατικῶς: aristocratice. pro statu optimatū. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης: unū auguriū optimū defendere patriā. θεοφράστου περὶ φιλομαθίας: Theophrasti de studio discendi. αἰδέομαι τρῶας, καὶ τρῳάδας ἑλκεσιπέπλους: uereor troianos, & troianas trahētes uestes. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει: Polydamas mihi primus uitio dabit. θεοφάνης: Theophanes. φιλοσοφεῖν: philosophari. ἐπὶ σχολῆς: in otio. γεωγραφικά: de terræ descriptione cōmētarios. ὁμοειδεῖς: uniformes. ἀνθηρογραφεῖσθαι: floride scribi. πολιτευ-

τέον:in Rep. uersandū. ἀνέκδοτα: nō edita. πολιτεύομαι: in ciuitate facio. κατὰ τὸ πρακτικὸν: secūdū actiuū. καὶ ὑπὸ στέγῃ πυκνὰς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὐδούσῃ φρενί: et sub tecto frequētem audire guttā securo animo. βοῶπις: bouis oculos habēs. παλινῳδίαν: recātationē. διβάφῳ: bis tincta purpura. σοφιστεύειν: profiteri. ἐπαγγέλλομαι ἄνδρ᾽ ἀπαμύνεσθαι ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ: polliceor uirū ulcisci, cū aliquis prior molestando lacessat. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον ἀθηναῖον: Cicero paruulus salutat Titū ὑποσόλοικον: subabsurdū. ἀναφαίνεσθαι: apparere. τραχεῖ᾽ ἀλλ᾽ ἀγαθὴ κουροτρόφος. οὔτι ἔγωγε ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι: Aspera, sed bona puerorū nutrix. nequaquā ego ea terra possum dulcius quicquā aspicere. εὐαγγελια: boni nūtij. συγκύρημα: casum. ζώσης φωνῆς: uiuæ uocis. βοώπιδος: bouis oculos habētis. ἀσελγοῦς: intēperātis. οξύπεινος: famelicus. συμπόσιον: cōuiuiū. κατὰ ὀπώρην τραχὺς: ritu pomi dura. ἀδικάιαρχοι: iniusti magistratus. καὶ κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν τίτον ἀσπάζεται: et Cicero philosophus ciuilē Titū salutat. αὐθωρεὶ: eadē hora. τηλέπυλον λαιστρυγονίην: Telepylū urbē Læstrygoniā. φιλοσοφῶμεν: philosophemur. εὐανατρέπτους: cōfutabiles. ἐντυραννεῖσθαι: sub tyrāno esse. In quaternione E. Κικέρων ἀριστοκρατικώτατος παῖς: Cicero status optimatū studiosissimus puer. φυσᾷ γὰρ οὐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι, ἀλλ᾽ ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ: intumescit. n. nō paruis tibiolis amplius, sed efferis follibus sine ligula. ἐσοφίζετο: cauillabatur, malitiose cogitabat. τὸν πρακτικὸν βίον: actiuā uitā. τὸν θεωρητικὸν: speculatiuā. πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ: ante leo, post uero. εἰ δὲ μή. si uero nō. ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται: sine dubio tyrānis cōstruitur. εὐελπιστία: bona spes. ἀδιαφορία: in=

differēter. ἀφιλόδοξον: ambitione uacās. κατὰ τὸ κηδεμονικόν: pro charitate. ὑποθήκας: documenta. περὶ τῶν ὅλων: de omnibus. σκοπός: ſcopus. κατὰ λεπτόν: minutatim. ἅλις δρυός: ſatis eſt quercus. i. gladiū. τυφλώττω: cæcutio. τῷ καλῷ προσπέπονθα: honeſto ſum affectus. ἀσφάλειαν: ſecuritatē. ἁβρυνόμεθα: deliciamur. ἐν αἰνίγμασιν. obſcure dictis. ἀλληγορίαις: allegorijs. In quaternione F.

ἑλικτὰ καὶ οὐδέν: inuoluta, et nihil. τὰς τῶν κρατούντων: eſt autē initiū ſenarioli, qui eſt huiuſmodi apud Euripidem. τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών. potentiū ſtultitias ferre oportet. In quaternione H.

μυστικώτερα: ſecretiora. συλλάβους: indices ex mēbranula. παλινῳδία: recātatio. ὑποθέσει: argumēto. πολιτικός: ciuilis. ὀπαδοί: milites. ταγοί: duces. σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει: Spartā ſortitus es, hāc orna. βαθύτης: profunditas. εὐκαιρότερον: oportunius. οὐχ ὁσίη φθιμένοισι: impiū mortuis. ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων: hic uero nō curabat ſermones. μήπω μέγαν εἴπῃς πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς: nil magnum dixeris priuſq̄ mortuū uideris. σῦκῳ μὰ τὴν δήμητρα σῦκον, οὐδὲ ἓν οὕτω ὅμοιον γέγονεν: fico per Cererē ficus, neq; quicquā tā ſimile fuit. περίστασις: circūſtantia uel ſtatus. πολιτικῶς: ciuiliter. γραμμὴν: lineā. καὶ τόδε φωκυλίδου: et hoc Phocylidis. οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντα εἰδέναι: nihil dulcius quā omnia ſcire. σκυλμὸν: uexationē. ὀξύπεινος: acuta fame percitus. τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς: præſentē ſtatū Reip. quaſi formula quadā expreſſū. συμπάθειαν: cōdolentiā. ἡμερολεγδὸν: ut quæq; ſingulis diebus acciderūt. ἀρεοπαγίτας: areopagitanos. τέμπη: loca amœna. σῆμα δέ τοι ἐρέω: ſignū aūt tibi dicā. ἐξοχὴ: excellētia. In quaternione I. ἐξωτερικούς: exteriores. πολιτεία: in libris de Rep. τεχνολογίαν: de arte ratioci=

nationē. ἐμφιλοσοφῆσαι: philoſophari. Ἀττικισμὸς: Attica locutio. συμπάθεια: cōdolentia. σπουδαιότερον: ſtudioſius. δυσδιάγνωστον: difficile cognitu. διαλόγους ſermones.

In quaternione K.

φιλοπροσηνέστατα. ſtudio benigniſſimo, māſuetiſſime. ἔρδοι τίς, faciat aliquis (ſubaudi quā nouit artē) δυσευνοίμητα: difficilia mitigatu. βαθύτητα: profunditatē. μελέτη: meditatio. ἄνω καὶ κάτω: ſurſum, et deorſum. ἄφρακτα: ſunt naues nō tecta, nec munitæ ad pugnādū. οἷα τ᾽ ἂν δέσποινα, qualis hera fuerit. ἐπίκωπον: genus nauigij. ἀνεξίαν: tolerātiā. μετέωρος: in expectatione. ὑπομνηματισμὸν: monimētū. συμπαθῶς: condolneter. νομανδρίαν. paſtoralem uirorū cœtū. συνηγωνίων: cum illo mœrebam. πολιτικώτερον: ciuilius. παράγγελμα ἐνιαύσιον: quod mandaui de annua adminiſtratione. ἐνδόμυχον, occultum. ἐπικεφάλια: tributa per capita. συμφιλοδοξοῦσιν: eadē ambitione certāt. κεφάλαιον: caput. συμπάθειαν: cōdolētiā. τὸ νεμεσᾷν: indignari: τοῦ φθονεῖν: ab inuidēdo.

In quaternione L.

ἐν ἐπιτομῇ: in breuiario. πανικά: quædā tanq̄ auctore Pane deo terricula. κενὰ τοῦ πολέμου: cōmunia belli. μώμῳ: liuori: πεφυσίωμαι: elatus ſum. λαμπρὰ: ſplēdida. ἐν παρόδῳ: in trāſcurſu. ἀπρόσιτον: nō facilē acceſſu. ἀδωροδόκητον: incorruptū largitione. κέρας: cornu. εὐημερήματι: felici eius diei ſucceſſu. ἀκροτελεύτιον: concluſionē. γλυκύπικρον: dulce & amarum. ὑπερβολικῶς: exceſſiue. τέθριππα: quadrigas. κέρας: cornu. ὁδοῦ πάρεργον: obiter. ἐνδομύχῳ: arcano. οἰκονομίαν: domeſticā curā. οἴχεται: euaneſcit. βαθύτητα: profunditatem. ὑπομεμψιμοίρους: ſubquerulas. ἐξ ἀφαιρέσεως: per extractionem. προσανατρεφομένην: recreatam. ἀκοινωνήτως: incōmunicabiliter. ἐγκελεύσματα: inhortamēta, τὸ γὰρ εὖ, μετ᾽ ἐμοῦ. quod.n. bene eſt

mecũ est. ἱστορικὸν: historicũ. οὐκ ἔλαθες: nõ fefellisti. ἀφε=λῶς: simpliciter. οἰκονομία: domestica cura. σχεδιάζοντα: ex tẽpore agẽtẽ. In quaternione M. πολίτευμα: administrationẽ publicam. κέρας: cornu. ἰσοδυναμοῦσαν: æquiualẽtẽ. διαίρεσιν: diuisionẽ. ἄγραφον: nõ scriptũ. αὐτονομίαν: libertatẽ suis utendi legibus. τὸ παραδοξότατον: inopinatissimũ. μηδὲν αὐτοῖς: nihil illis, subaudi crede. ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων: ô res quæ cõiũgi nõ possunt. πολυδεύκους: Pollucis ædem. ὦ ἀνιστορησίαν: ô in=scitiã historiarũ. ἠπόρησας: dubitasti. εὔπολιν τὸν τῆς ἀρ=χαίας: Eupolim illũ ueteris, s. comœdiæ. τί λοιπόν; quid re=liquũ? πολλοῦ γε καὶ δεῖ: multũ abest. χρύσεα χαλκείων: aurea pro æreis. ἀναντιφώνητον: in quã cõtra non aliquid dicã. αἰδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι. ueriti sunt quidẽ recusare, timuerũt autẽ accipere. παριστο=ρῆσαι: scire. προπύλαιον: uestibulũ. ἱστορικώτατος: historiarũ peritissimus. νεόκτιστα: nuper ædificata. τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ: in nauiũ recẽsiõe, apud Homerũ uidelicet. ἀναλογία: proportio, analogia. φλιοῦς. ὀποῦς. σιποῦς. Phlius Phliũtis urbs Lacedæmoniorũ: Opus Opũtis urbs Locro=rũ, per cõtractionẽ. integrũ est, ὀπόεις ὁ πόεντος. Sipus si=pũtis urbs Dauniorũ in Appulia. ὀπούντιοι, σιπούντιοι: gẽtile nomẽ ab ὀποῦς σιποῦς. αὐτονομίαν: libertatẽ suis legibus utẽdi. ὑπερβολικῶς: supra modũ. εὐήθειαν: fatuã sim=plicitatẽ. πολλὰ δ᾽ ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ᾽ εὐρείης ἁλός: multos autẽ in intermedio auster uoluit fluctus lati maris. est. n. proprie. μεταίχμιον: id spatiũ, quod est inter duos exercitus. ἀκοινώνητον: incõmunicabile. μυστικώτερον: secretius. τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρε=φθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρ=

χόντων τοῦ κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. δέδοικα δὲ, μήτι νοήσῃς. εἰς δήπου τοῦτο δὴ περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξασφάλισαι: uxoris meæ libertus (nosti quẽ dico) uisus est mihi dudũ è uerbis, quæ incõsideratæ protulit, turbasse calculos, seu suffragia ex coemptione bonorũ Crotoniatæ tyrãnicidæ. timeo, ne quid intelligas. unus quidẽ hoc si cõsideraueris, reliqua munies explanando. τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς, ὁὐξελεύθερος, ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις καὶ ταῖς λέσχαις ὑπότι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ κροτωνιάτου: uxoris meæ libertus uisus est mihi sæpe garriẽs & in cõciliabulis & cõsessiõibus nugãtiũ aliquid turbasse calculorũ in bonis Crotoniatæ. ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν ἡμῶν γάμου ὀφειλήματα ὁ κάμιλλος αὐτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ ἐκ τῶν κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν χερρονησιτικῶν μη. καὶ συγκληρονομήσας χμ. κ. μ. τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ κόνωνος πατρὶ μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν ἵνα πάντα σώζητε, δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας. ὅσας αὐτὸν ἠνέγκαμεν, σφόδρα δέδοικα. καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καίτι σχεδὸν ἐλπίσας, ἀποχνοῦς δὲ ἀλόγως ἀπέστη, ἐπειπὼν, αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν: è septicollis urbis mœnibus tradidit nostri cõiugij debita Camillus, seq; debẽtẽ mnas 24. ex bonis Crotoniatarũ, & Cherrhonesitarũ 48. & cũ hæreditatẽ euenerit. 648. 20.40. horũ aũt ne obolũ quidẽ dissoluisse ex omnibus debitis secũdis mẽsis Calẽdis. liberum autẽ eius existẽtem cognominẽ Cononis patri, nihil prorsus curasse. hæc igitur primũ, ut omnia cõseruetis.

Deinde

deinde ut neq; usuras negligas eas, quæ sunt à præcedēti die, quot dies ipsū tolerauimus. uehemēter timeo. etenim aderat apud nos exploraturus, et aliquid propè sperās. desperās autem sine ratione destitit, fatus, turpe diu manere. In quaternione N. τὰ μὲν διδόμενα: quæ dantur. λεληθότως: latēter. ἄλλο πρόβλημα: alia quæstio. ἐξακανθίζειν: exspinare, spinas euellere. πυροὺς εἰς δῆμον: triticū in populū. προπύλῳ: uestibulo. ἐπέχειν: hæsitare, dubitare. ἐποχῆς: dubitationis. παλιγγενεσίαν: regeneratione̅. ἐν αἰνιγμοῖς: ænigmatice. ἀφελῶς: simpliciter. αἰσχρὸν σιωπᾶν: turpe tacere. σύγχυσιν: cōfusione̅. παραφύλαξον: obserua. τὴν τοῦ φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτότατα: turbatoris ambitione̅ ipsissime. κενὸν: inane̅. ἄτυφον: nec ambitioso fastu uacātem. ἐπέχειν: dubitare. ἀθέτησις: improbatio. ἐποχὴ: cunctatio. τοῦτο μόνον ἐρῶν ἐμοῖ: hoc solū dicēs mihi. ἐπιχρονία ἐποχὴ: diuturna dubitatio. φιλοτιμία: ambitio. πρόβλημα: quæstione̅. ἀλλ᾽ ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες πατρίδος. sed meū nunquā animū in pectoribus persuasisti patriæ. αἰδέομαι: uereor. τρῶας, καὶ τρῳάδας: troas & troadas. πολυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει. Polydamas mihi primus probrū inferat. ὁδοῦ πάρεργον: obiter. ἐπίκτητα: fluxa. ἐκβολὴ λόγου: egressio orationis. ευπόριστον: comparabilem. φυράτης: permistor. ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ: sed hæc quidē facta esse sinamus, licet dolentes. ἄμεμπτα: non accusanda. τῶν νεωτέρων: iuniorum. αὐτόχθων: natiua, & indigena. στοργὴν φυσικὴν: amorem naturalem. πρὸς τὰ τέκνα: in filios. ἀμεταμέλητος: non pœnitenda. ποῦ σκάφος τὸ τῶν ἀτρειδῶν: ubi nauigium Atridarum. σύντομα: compendiosa. In quaternione O. δήμους: uicos. ζήτημα: quæstione̅. τεκμηριώδες: cōiecturale.

τοῖς ἀπαντῶσιν:occurẽtibus.δύσχρηστα:inutilia:ἀπότρι
ψαι: abstergito. οὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἕποι κακὸν:neq;.n.
maius sequetur malũ. παλινωδία: recãtatio.λῆψις:depre
hẽsatio.ἀβδηριτικόν:abderiticũ.ἐμπολιτεύομαί σοι:tibi in
Rep.uersor.πολιτικὸν σκέμμα: ciuilis cõsideratio.φιλοσο
φώτερον διευκρινήσομεν:cõtemplatius dijudicabimus.σύγ
χυσιν τῆς πολιτείας:confusionẽ Reip.ξυνὸς ἐνυάλιος: cõmu
nis Mars.πολιτικῶς : ciuiliter.ἄμορφον ἀντιπολιτευομένον
χρεοφειλέτην: deforme,& turpe est,aduersantis in Rep.
debitorẽ esse.διευκρινήσεις πρόβλημα πολιτικὸν:dijudica=
bis quæstionẽ ciuilẽ.τοῦ καλοῦ: honesti.χρεῶν ἀποκοπὰς,
φυγάδων καθόδους:tabulas nouas,exulũ restitutiones.τὴν
θεῶν μεγίστην ὥς ἔχειν τυραννίδα,Dearũ maximã ut ob=
tineat tyrãnidẽ.ἐνσχολάζω:otiũ cõsumo.ἀπορῶ:dubito.
οὕτως που τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν: sic sanè
superiorũ lugebamus laudes uirorũ.ἐπίσκοπον: specula=
torẽ.ὁρμή:impetus.φαλαρισμὸν:Phalaridis imitationem.
αἰδέομαι τρῶας:uereor troianos. ἀπορίαν: dubitationẽ.
ἥρωα:heroem.πολιτικῶς:ciuiliter.ἀστρατήγητος: regendi
exercitus ignarus.πρὸς τὸ ἀσφαλὲς:ad tutũ.μάντις δ᾽ ἄ=
ριστος:uates autẽ optimus. In quaternione P.
σηστιωδέστερον: magis Sestiane. ὑπεκθέμενος:exponẽs.
ψευδησιόδειον:quod falsò Hesiodo ascribitur. μὴ δὲ δί
κην:neq; causam.totum carmẽ est. μὴ δὲ δίκην δικάσῃς
πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς: ne causam ante iudicaueris,
quã utriusq; partis causam audiueris.καὶ συναποθανεῖν:
& simul mori.φαινοπροσωπεῖν.ostẽdere faciem lætam.
σκέμμα:consideratio.ἀπορία:dubitatio. In quater=
nione Q. διπλῆ : nota in margine adscripta , sic
apud græcos appellata . ἀπροσφωνήτους : insalutatos .
τὸ καλὸν : honestum . πρὸς ταῦθ᾽ ὅτι χρὴ , καὶ παλαμά=

σθων, καὶ πᾶν ἐπ' μοὶ τεκταινέσθων : ad hæc, quod opor-tet, & faciant, & omne in me fabricentur. τὸ γὰρ εὖ, μετ' ἐμοῦ: quod.n.bene est, mecũ est. πολλὰ χαίρειν τῷ κα-λῷ: multã salutẽ honesto.i.dicẽs. εὐγενῆ: generosa, nobilia. συνδιημερεύομεν: simul diẽ traducimus. τέρας: mõstrum. σκοπὸς: intẽtio. προθεσπίζω: præsagio. ἰλιὰς: ilias. περὶ ὁμο-νοίας: de concordia. In quaternione R. ἀπολιτι-κώτατον: maxime ciuilis gubernationis expertem. ἀστρα-τηγικώτατον: maxime imperatoriæ artis ignarũ. ἀπαν-τήσεις: occursus obuiam. αἰδέομαι τρῶας. Vereor troas. κενόσπουδα: inanis studij plena. ἀναπάντητον: in quo ne-mo occurrat. In quaternione S. ὑπὸ τὴν διάλη-ψιν: sub ipsa accessione febris. ἀπαῤῥησίαστον: spem honesti carentem. τίς δ' ἐστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἀ-φροντις ὤν; quisnam est seruus, de morte securus qui sit? ἀσμενέστον: lubentissimum. θέσεις: materias. Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ. τυραννουμένης δὲ αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πειρατέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. Εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς ἄρθηται, ἢ πειρα-τέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι εἰρήνῃ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. Εἰ πο-λιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν ἀνακεχωρήσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυ-ραννουμένης, ἢ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον αὐ-τὴν τυραννουμένην. Εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέ-μου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις, εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. Εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν ἂν ἐθε-λοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος, εἰ ἀφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε,

καὶ τῶν οἰκειοτάτων αὐτοῦ ποιεῖσθαι πρόνοιαν ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας. an manendum in patria tyrãnide oppressa. ea uero tyrãnide oppressa, an quouis modo tyrãnidis destructio tẽtãda est, etiã si ciuitas propter id de summa rerũ periculum subitura sit. Vtrũ cauendũ sit tyrãnidẽ destruẽti, ne quid ipse patiatur, an tẽtãdũ ferre opẽ patriæ pace potius, quàm bello. Vtrũ ciuile sit, secedẽtẽ aliquò, quiescere, oppressa à tyrãno patria, an quodcũq; subeundũ discrimẽ pro libertate, an bellum inferẽdũ regioni, eamq; obsidẽdũ à tyrãno oppressam. Vtrũ quãlibet nõ probãti destructionẽ tyrãnidis per bellũ, simul tamẽ cũ optimatibus auertẽda sit ipsa .s. tyrãnis, an cũ benefactoribus, et amicis unà periclitãdum, in administratione Reip. etiã si nõ uideatur recte de summa rerũ iniuisse cõsiliũ. Vtrũ de patria bene meritus, ob eamq; causam grauissima quæq; passus, & inuisus, ultro pro patria discrimẽ subire debeat, an permittẽdum sibi, ut sui ipsius interdũ, et familiarissimorum cudentiã habeat, dimissis aduersus potẽteis Reip. concertationibus. τῶν προὔργου τι: quæ sunt ex re. ἄκαιρος: intẽpestiuus. εὐστομάχως: bono stomacho. αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' ἕκτορα πότμος ἕτοιμος; statim .n. tibi deinde post Hectorẽ mors parata. αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ κτεινομένῳ ἐπαμῦναι: utinã statim obeã, postea quam nõ erã socio interfecto suppetias laturus. ἑταίρῳ sodali. εὐεργέτῃ: benefactori. οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι: neq; .n. mihi cor firmũ, sed cõsternato sum animo. αἰσχροῦ φαντασίᾳ: inhonesti imaginatione. ἐν δυνάμει, in potestate. σύν τε δύ' ἐρχομένω: pariterq; duo eũtes. τὸ συνέχον: cõtinẽs. ἀπάντησις: occursus. πολίτευμα: actio de Rep. μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου: ne

mihi gorgoneum caput horrēdi & grauis mōstri. εἰδῶς σοι λέγω: sciēs tibi dico. ἀχαριστίας: ingrati animi. ὁπλοῦς ὡραῖος: nauigatio idonea. Μέντορ πῶς τ' ἄρ ἴω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτὸν; Mētor, quonā modo adeā, et quonā modo amplexabor ipsum? θέσεις: materias. Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ: Dionysius Corinthi. In quaternione T.

τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθὼν: tūc mihi dehiscat lata terra. ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς: in amatorijs. ἀλογίστως: inconsiderate. ὑποκορίζῃ: leni uoce appellas. χρησμὸς: oraculum. ἄσπονδον: impacabile. φιλόπατριν, ac πολιτικὸν: studiosum patriæ, ac ciuilem. γενικώτερον: generalius. νεκυΐαν: turbam mortuorum. ἀπορῶ: dubito. στερκτέον: acquiescendum. τὸ μέλλον καραδοκήσεις: quod futurum est, expectabis. ὑπὸ τὴν λῆψιν: sub accessione febris. ἀσμενιστον: lubentissimum. πολιτικὸν: ciuile. μακροψυχίαν: longanimitatem. εὐδαίμονα: felicem. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος: non est uerax sermo. εὐημερίαν: felicem diei successum. συναγωγὴ: collectio. ἐσάλπιζεν: tuba conciuit. λάπισμα: falsa quædam ostentatio. γοητείαν: præstigiationem. πειθανάγκην: persuasionē necessitatis inferētē. αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις: inquit Πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις: tyrānorum.n.preces, inquit Plato, nosti quàm permixtæ necessitatibus. ἀλίμενα: sine portu loca. ὑπηρεσίαν: ministerium. ἀδημονῶν: se excruciās. διατετριμμένην: apparatum. αὐθεντικῶς: auctoritate quadam domini utēs. In quaternione V. τέτλα κύντερον: perfer peius. ἄλλα μὲν αὐτὸς: alia quidem ipse. ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται: alia autem uel Deus suggeret. ἀναθεώρισις: speculatio. μὴ μὰν ἀσπουδεί γε, καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην: ne negligenter, & inglorius perirem. ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι: sed magnum facinus edens,

quod uel à posteris audiatur. τῶν πολιτικωτάτων σκέμμάτων: maxime ciuiliũ cósiderationũ. ἄλη: error. πολιτευτέον: uersandũ in Rep. In quaternione X. τῶν τε παραχρῆμα δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστὴς: tũ subito præsentiũ per minimũ cósiliũ optimus cognitor, tum futurorũ in lógitudinẽ euẽtus præstãtissimus coniectator. τότε ἄμεινον, ἢ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα: et melius quã deterius in obscuro adhuc præuidebat maxime. πλουδοκῶν: nauigationem expectans. στοργῆς: amoris. σύντηξις: colliquatio. συμπάθειαν: códolentiã. ζηλοτυπία: æmulatio. αὐθεντικῶς: auctore. τυραννικῶς: tyránice. σκυτάλην λακωνικὴν: scuticã laconicã, Scytalen. σὺν θεῷ τοι λέγω: cũ Deo tibi dico. Δυσουρία: urinæ difficultas. ἀρχὴ: principiũ. ἀνηθοποίητον: nequaq̃ formatis moribus. ἤθους ἐπιμελητέον: moribus adhibẽda diligẽtia. ὕπουλον: subdolũ. ἀφράκτῳ: detecto nauigio. ἀποτόμως: cócise. θυμικώτερον: stomachosius. παραπλουτέον: abnanigandum. ἀλλὰ τὰ μὲν προτέτυχθαι, ἐάσομεν ἀχνύμενοί περ: sed quæ quidem ante acta sunt, omittemus quamuis tristes. σφάλμα: error. ἀρετὴ: uirtus. διδακτὸν: res quæ tradi possit docendo: πρᾶξιν πολιτικοῦ: factum ciuilis. In quaternione Y. περὶ κοιλιολυσίαν γίγνεσθαι: circa uentris solutionem esse. ὢ πολλῆς ἀγεννείας: ò multam ignobilitatem. ἐντένειαν: propensionem: ἑπταμηνιαῖον εὐτόκησεν: septimestrẽ salua peperit. Κωρυκαῖοι: Corycæi. In quaternione AA. γεροντικώτερον: senilius. λέσχη: confabulatio. τί γάρ αὐτῷ μέλει; quid enim illi curæ est? βεβίωται; uita traducta est? πρόβλημα: quæstio. ἀγοητεύτως: sine præstigijs, & fuco. μακάρων νῆσοι: beatorum insulæ, πάθει: affectu. σκέ=

ψαι:cousidera. ἀλογηθῆ: negligatur. μελήσει: curæ sit. ἐνερευθέστερον:rubicundiorem. πρόβλημα ἀρχιμήδειον: quæstio archimedea. ψευδῶς:falsò. ἄκουσμα:auditio. ἔρανον:collationẽ. διψῶσαν κρήνην:siticulosum fontẽ. πειρήνην: pirenen. ἄμπνευμα σεμνὸν Αλφειοῦ πειρήνην:requiẽ uerendam Alphei pirenen. ποῖ ταῦτ' ἄρ' ἀποσκήψῃ; quonã hæc modo excusabis? γεωμετρικῶς:more geometrico. ἀρχέτυπα:exẽplaria. πάντα φιλόδημον:omnẽ popularẽ. θεωρίαν: speculationẽ. τέλος:finem. εὔπινὲς:uenustũ. ᾧ ἀπεραντολογίαν δὸς:cui infinitã loquacitatẽ tribue. συμπάσχω: condoleo. ἀποθέωσιν:deificationẽ. μεθαρμόζομαι:adaptor. ἀνεμέσητον γὰρ:nulla.n.inuidia est. In quaternione B B. πολιτικοὶ:optimates. τετυφῶσθαι:tumefactũ esse. ἐγγήραμα:senectutis requies. ἐντάφιον:senectutis otiũ. ἀλόγως:sine ratione. ἀποθέωσιν:deificationẽ. In quaternione C C. Κύριος, συμβουλευτικὸν:deliberatiuum. Αριστοτέλους καὶ θεοπόμπου πρὸς Αλέξανδρον:Aristotelis & Theopõpi ad Alexandrũ. φιλαίτιος συμφορὰ: querula calamitas. πρόπλασμα:præfigmentũ. συμπαθῶς:cõdolenter. οἰκοδεσποτικὰ:patrisfamilias officia. συντάγματα:opera. ἀκηδία: incuriositas. ἀνεκτότερα:tolerabiliora. σύνναον:contubernalem. ὑπόθεσις: argumentum. τοῦτο δὲ μηλώσῃ: hæc uero conijcies:dispicies,indagabis. ἀπόγραφα:descripta. καταβίωσιν:tenuem uictum. εὔλογον:rationabile. εὐλογώτατον:maxime rationi consentaneũ. Παναιτίου περὶ προνοίας:Panætij de prouidẽtia. ἐκτενέστερον:cõtentius. φιλοστοργότερον:amãtius. ἄφατα:infanda. ἀδιήγητα.inenarrabilia. εὐκαίρως:opportune. παρὰ τὴν ἱστορίαν:præter historiam. κοινότερα:cõmuniora. πολιτικώτερα.ciuiliora. In quaternione D D. οὐ γὰρ ὀνειδίως:nõ enim opprobriũ. φιλολογώτερα:eruditiora, προσφώνησιν: nũcupatio=

nem.καλλιππίδης:callippides.αὐτῷ τῷ μέτρῳ,καὶ λῷον. ipsa mensura,& melius.αἴκε δύνηαι:si possis.περὶ τελῶν σύνταξιν:de finibus opus.ἀκαδημαϊκὴν:academicam.Αν= τιόχεια:Antiochea.ζηλοτυπεῖσθαι:obtrectari. φιλαυτία: amor sui.ἀπορῶ:dubito.αἰδέομαι Τρῶας:uereor Troas. μέμψιν:accusationẽ.παρὰ τὸ πρέπον:præter decorũ.ἀπαι δευσία:ruditas. ἀτριψία:ignorantia. Αντιοχεία: Antio= chea.πολυγραφώτατος:plurima scribẽs. ζηλοτυπεῖν:æmu lari. ἀκίνδυνα:periculo carentia. φιλένδοξος:ambitiosus. ἀκαταληψίαν:incõprehẽsibilitatem. κωφὸν πρόσωπον:mu ta persona.Αριστοτέλειον:Aristotelicũ.περὶ τελῶν:de fi= nibus.περιπατητικὰ:peripatetica.ἀζηλότυπον:æmulo ca= rens.λογικώτερα:probabiliora. ἕρμαιον:insperatũ lucrum. πιθανά:suasoria. φιλαίτιος:querulus. φιλοσόφως:philoso= phice.δεδῆχθαι:morsum esse.μὴ γὰρ αὐτοῖς:ne enim ipsis. προβολὴν:ingressum.ἐποχῇ:retentioni.λόγοισιν Ερμόδω= ρος:uerbis Hermodorus.προσφωνῶ:nũcupo. ἀδιόρτωτα: imperfecta.ἕωλα:obsoleta.περὶ μικρὰ σπουδάζειν:paruis studere. εὐκόλως:facile.εὐγενέστερος:generosior.ἀσμενέ= στατα:libẽtissime.τὰ κατὰ μέρος:particularia.εὐλογίαν: honestã rationẽ.συμβίωσις:conuictus.εὐλόγως:decenter. διφθέραι:pelliceæ uestes. αἰδέομαι Τρῶας:uereor Troas. ἀσαφέστερος: obscurior . δεινὸς ἀνὴρ,τάχα κεν καὶ ἀναί= τιον αἰτιόωτο:grauis uir,& qui forte uel insontem accu set.περιοχὰς:argumẽta.κολακία:assentatio.ἐπίτευγμα: lu crũ,quod acquiritur.ἀπότευγμα:damnũ,uel quod amit= titur.παρακινδυνεύειν:periclitari.μείλιγμα:mitigamentũ. σπουδὴ:studium. πρόβλημα Αρχιμήδειον:quæstio Archi medea.ἀφίδρυμα:sedes rei quæ dedicatur.τὸν τῦφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον.elationi meæ per deos morẽ ge rito.κολακεῖαι:assentationes.

In quaternione E E.

πολιτικὸν σύλλογον: ciuilem cõuentũ. καταβάσεως: descen= sus. κεπφωκὰ: fatua. περὶ ψυχῆς: de anima. διὰ σημείων: per notas. σύλλογον: cõuentũ. πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώ= ποις: ostentare etiã personis. δυσωπία: uerecundia. κατα= βάσεως: descensus. εὔλογον ἀξιοπίστως: fide dignum. φο= βερὸν ἦν: formidabile erat. Ανεμοφόρητα: uentis dissipata. οὐκ ἐπέστησεν: nõ aduertit. πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, ἢ σκολιᾶς ἀπάτας. utrũ iustitiæ murus altus, an obliquæ fraudis. δίχα μοι νόος ἀτρέκειαν εἰπεῖν. ambigit mihi mẽs uerũ dicere. φαίδρου περὶ θεῶν: phædri de dijs. φιλοτέχνη= μα: cõminiscendi artes. τὰ ὅλα: cũcta. σκολιαῖς ἀπάταις: obliquis fraudibus. καὶ μάλα κατηφὴς: et admodũ tristis. σὺ δὲ, τί σύννους; tu uero, quid cogitabũdus? ἀσπόνδου: immitis. μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ error. ἀλόγως: temere. μέμψιν ἀναφέρει: accusationẽ adscribit. πρὸς ἴσον ὅμοιον: ad æquale simile. ἀκολακεύτως: sine assentatione. ἀμεταμέλητον: quẽ nõ pœnitet. ἐμετικὴν: uomitũ. ἀδεῶς: intrepide. οἱ περὶ αὐτὸν: qui apud eũ. σπουδαῖον οὐδὲν: studiosum, siue seriũ nihil. φιλόλογα: eruditula. ἐπισταθ= μίαν: diuersoriũ. In quaternione F F. σαλάκωμα: inanẽ iactãtiã. φαλάκρωμα: caluitiũ. πανικὸν: uanus ter= ror. διάθεσιν: affectũ. ἐπισημασίαν: designationẽ. ἥρωες: he roes. ἐσίγησας: tacuisti. μνημονικὸν ἁμάρτημα: memoriæ error. φυρμὸς πολὺς: permistio multa. εὐρίπιστα: instabi= lia, ab Euripo. νεωτερισμοῦ: innouationis. πολιτεύεσθαι: administrare Remp. σόλοικον, ἢ τυραννοκτόνους: insulsum, quàm tyrannicidas. πεπολιτεύμεθα: Remp. administra= uimus. πεπυκνωμέναι: densatæ. γῆν pro γῆς: terrã pro ter= ra. ὑπηνέμιος: subuẽtanea. ἀκολασίαν: intẽperantiã. ὦ πρά= ξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. ὁ rẽ pulchrã quidẽ, sed im= perfectã. ἀλιτηρῷ: humili. Αλλ᾽ οὐ δ᾽ αὐτὸς ἐπηρᾶτον ἐρ=

γα μέμηλεν, Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα διοτρεφὲς, εἰσορόωντες Δείδιμεν, ἐνδοίῃ δὲ σαώσεμεν, ἢ ἀπολέσθαι. ſed nó cóniuiȷ dulcis opera curæ ſunt, Sed ualde magnum malũ à Ioue immiſſum intuẽtes timemus. daret aũt ſeruari, aut perire. Τέκνον ἐμὸν οὔτοι, δέδοται πολεμήϊα ἔργα, Ἀλλὰ σύγ᾽ ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο. haud tibi fili mi data ſunt bellica geſta, ſed tu amabilia exerce officia literarũ. Πολιτικώτερα: ciuiliora. ἀναθεώρησιν: administrationem. In quaternione G G. ἀριστίαν præclare geſtũ. κατὰ μίτον: de ſingulis rebus. ἀνέκδοτον nó editũ. πρᾶξιν: factũ. καθολικὸν θεώρημα: uniuerſalé ſpeculationé. μὴ πολιτεύεσθαι: nõ adminiſtrare Rép. ὑπόσολικα: incógrua. βεβίωται: uita tráſacta eſt. λῆρος πολύς: nugæ multæ. ὑπόθεσιν: argumentũ. εὔλογον: rationi cõſentaneũ. φαινοπροσωπητέον: hilari uultu agẽdũ eſt. ἰτέον: eundum. ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὸν δ᾽ ἀπωθοῦνται ψόγον: alijs in bonis dedecus auté repellũt. οὐδὲν ὑγιὲς: nihil ſani. Δημοσθένους: Demoſthenis. πέντε λοιπὸν. quinq; quod reliquũ eſt. In quaternione H H. ἄνω ποταμῶν: retro fluminũ. ſ. curſus eſt. ἀπορία: dubitatio. μελήσει: curæ erit. παρεγχείρησις: conatus. ἢ δεῦρ᾽ ὁδὸς, τί σοι δύναται νῦν θεοπρόπε; iter hoc tibi quid poteſt nũc ò deo digne? βλάσφημα: maledictum. καὶ μάλα σεμνός: & ualde grauis, τὰν δ᾽ αἰτίαν τῶν βρούτων τίς εἶχεν; cauſam uero Brutorum quis habebat? κατηχήσει: inſtructione. ἐὰν διαμείνῃ: ſi permáſerit. ἀναντιφωνησία: incõtradicétia. διάλογον: dialogũ. ἡρακλείδιον: Heraclideũ opus. φιλοσοφούμενα: philoſophica. τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: quæ de officio. προσφωνοῦμεν: nũcupamus. συντάξεις: cõmẽtationes. μετέωρος: animi pédés. φιλόλογα: ab æquitate nõ aliena. φιλοφρόνως: benigne. προκοπὴν: promotioné, felicitaté. οἶκος φίλος: domus

cara.φυτογραφία: scriptio de plantis. ῥητορεύουσιν: rhe=
torissant. φιλοστόργως: peramáter. διδόμενα: data. ἐργώ=
δες: laboriosum. ἀνεκτὸν: tolerabile. In quaternio=
ne I I. σχεδίασμα: ex tempore factum. πάσχω τί:
patior aliquid. πλοῦς: nauigatio. ὑπόμνημα: commen=
tarium. ἀτοπώτατον: absurdissimum. ἡρακλείδιον φι=
λοστόργως: Heraclideum amanter. βουλύσει: uespera.
ἀμηχανία: inopia consilij, uel anxietas. σπείσασθαι: indu
cias facere. ἐβδελυττόμην: abominabar. σκοπὸς: scopus. οὐ
παρὰ τοῦτο: non præter hoc. ἔλθωμεν: eamus. ἐν ὁμοπλίᾳ:
societate nauigandi. λῆρος πολὺς: nugæ multæ. γλισχρῶς:
parce, tenuiter: σύνταγμα: uolumen elaboratum. ἀρχέ=
τυπον: archetypum, exemplar. παρὰ λέξιν: præter uer=
bum. μετεωρότερον: suspésiore animo. ἀσφαλῶς: tutū. ἀγοη
τεύτως: sine præstigijs. μακάρων νῆσοι: beatorū insulæ. πά=
θει: affectu. σκέψαι: cósidera. ἀλογεῖται: nulla ratione uti=
tur. μελήσει: curæ erit. ῥοπὴ: momentum. γαυριῶ: glorior.
μετ' ἀμύμονα: post inculpatū. alludit auté ad illud Home
ri. μετ' ἀμύμονα πηλείωνα. In quaternione K K.
ἀμύμων: præstás, inculpabilis. ἄμβροτος: immortalis. συνα
γωγὴ: collectio. δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες: longá nauiga=
tioné meditátes. ἡ δεῦρ' ὁδὸς σοι τί δύναται; iter huc tibi
quid potest? ἀπορίᾳ: dubitatione. σύγγραμμα: conscriptio.
ἀνεμέσητα: inuidia carétia. εὐθανασίαν: felicé morté. σχό
λιον: annotatiuncula. ἀπολογισμὸν συντάξομαι: defensioné
cōponā. ἀναπολόγητον: quod defendi nequit. δυσχρηστία
difficilis usus. πειράζεσθαι παραλύσει: tentare dissoluere.
εὐκαιρίαν: occasioné. ἀσφάλειαν: securitaté. ἀπορίᾳ: dubita
tione. σκέπτομαι: cósidero. ἀριστεία: uirilitas, uel strenui=
tas. παῖδες παίδων: nati natorū. εἷς ἐμοὶ μυρίοι: unus mi=
hi mille. ἀδόλεσχος: loquax, εὐμενείᾳ: cóstantia. εἰρωνείας:

dissimulatio.πεπλογραφίαν:pepli descriptionem.ταξιάρ=χης:ordinis ductor.τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος: quae de officio.τὰ κεφάλαια:capita.περὶ τοῦ κατὰ περίστασιν καθήκοντος:de officio circa aduersitaté fortunae.προσφωνῶ:alloquor,scribo.ἀνοικεῖον:alienum.αἴδεσθὲν μὲν ἀνήνασθαι δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι:pudebat quidé abnuere,ueriti sunt auté suscipere.ἀπάντησις:occursus.δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα : longá nauigationé cũ capesceré.ἀπροσδιόνυσον: inexpectatũ.ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντα: ad sinistram habétem. ἐν πολιτικῷ : in ciuili.μὴ δὲ σωθείην, εἴποτε τοιοῦτο : ne saluus quidé fiam,si nunquá tale aliter et melius.μὴ δὲ σωθείην ὑπὸ τοῦ τοιουτου:ne saluté cósequar ab hoc.στρατηλὰξ : imperator,dux. In quaternionibus M M. P P.Q Q.R R.S S. ἐμφατικώτερον:expressius,& euidétius.ἀλλὰ αἰεί τινα φῶτα μέγαν : sed semper quédá hominé ingété.ἀσφαλῶς:nõ timide.ὀρθὰν τὰν ναῦν.ἅπαξ θανεῖν:rectá nauim.semel mori.προῳκονομήσαμεν:praecurauimus.εὐκαίρως:opportune.εἰλικρινὲς: sincerũ.ἀμφιλαφίαν:ancipité ansam.μουσοπάτακτος: à musis percussus. ἀντίεκτον:aequilibrem, seu recópensanté.ἔα πάσας:mitte omnes.πολιτικὰ:de Rep.τοιαῦτα ὁ τλήμων ἐξεργάζεται πόλεμος:talia erumnosum bellum efficit.πραγματικῶς:negocialiter.ὑπερβολῶς:supra quá res est.συνδείπνους σοφοκλέους:cócoenatores Sophoclis.ὑπόθεσιν:argumétũ. γλαῦκα εἰς ἀθήνας:noctuá Athenas.ῥαθυμώτερα:segniora.χαρακτὴρ:stylus.φιλαλήθως:ingenue.ἀποδυτηρίῳ:exspoliatorio.δευτέρας φροντίδας:secundas curas.γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται:nosce,quéadmodũ alio usus fuerit.ἐμβόλιον: interpositioné.ἀπότευγμα:repulsam.τεχνικώτερον:artificiosius.ἐνθουσιασμὸς:diuinus furor.ἄρη πνέων:morté spirans.ὑποθέσεις:arguméta, αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχοι

ἔμμεναι ἄλλων: *semper strenue gerere, & præstãtem esse aliis.* πλέον: *plus.* γνῶθι σεαυτὸν: *nosce te ipsum.* ἤματ᾽ ὀπωρινῷ, ὅτε λαβρότατον χέει ὕδωρ ζεὺς, ὅτε δή γ᾽ ἄνδρεσσι κοτεσσάμενος χαλεπήνῃ· οἱ βίῃ ἐν ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας, Εκ δὲ δίκην ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλέγοντες: *die autumnali cũ abũdãtissimã pluit aquã Iupiter, cũ iã hominibus iratus succẽset: qui per uim in foro obliquas iudicẽt iustitias, iustitiã autẽ expellãt deorũ religionẽ nõ curantes.* In quaternione TT. τότε μοι χάνοι: *tũc mihi dehiscat.* ὁ δὲ μαίνεται οὐκ ἔτ᾽ ἀνεκτῶς: *hic autẽ furit non amplius tolerabiliter.* ἐν παρέργῳ: *obiter.* ἔπος: *carmen.* ἄλλ᾽ οἰμωζέτω: *alia plorent.*

Loci ex ingenio emendati. quos, si quando uetustum codicem, qui confirmet, inuenero, suis locis tum imprimere non dubitabo.

Flaminiæ, quæ tum erit absoluta sanè facile: eum libenter nunc Cæsari Cos. addiderim. 1:
nunc. cognosce rem. 1:
erit, fabulam numinũ. 13:
mittere, quàm tu soles; te superarem, & in scribendo 17:
Volaterranos, & Arretinos. 18.
attigisti, Buthroti autẽ 21.
die. A. indicarunt. 21.
Aedilitatem se petere dict. 22.
habere. si mihi credis, lege: 23:
cogitamus: sin ille coget, attamen dunt. 28:
uelit. attamen illud probe: m. q. aggrediemur. 30:
λεπτὸν, *uniuersa.* 33.
fore. ut tamen 33.
βοώπιδος *nostræ.* 38:

reiectus ab Ilio 42.
uenires Dodona 44:
minorem: quæ cum lætæ sunt, tum 47:
maxime fauens 49.
cupiuit: sed ille se in cauædium abdidit Syllæ. fit senatus postridie Idus: domi 56.
mediusfidius Nométi emisti (ex 270.) 57:
censum impediant 60.
abs te Buthroto 63:
scribis, induces. 64.
Pompeij gratia nit. 66.
congesserant, 72.
philosophia Antiochena, siquidem 73.
Lentuli Tiburtino 81.
lege transitans 81.
respondebo: nec οἰκονομίαν meam iustitiam, sic enim postulas, sed ord. 84.
pecuniæ liberalius 93.

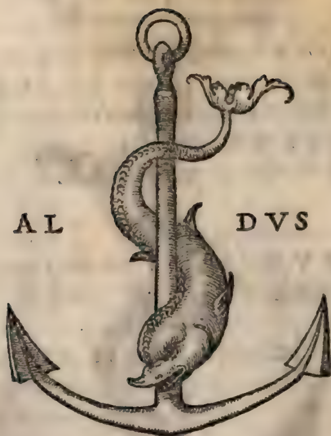
deporto Romã Cic. 100:
te ex duella 100:
quod in nominibus 124:
occultum, et tutum 133:
nos hoc deserente 137
eisdem eiecti 149.
iste nummarius 155.
possunt. μάντευμα 155:
S.C. ferre ad po. 158.
quidé est profectũ 158.
bono i.m.q. Curione. 161:
iter in Galliam per (ex 159.) 162:
ἦθος ἄκαμπτον. 166:
tamen de eo. 177:
cœli, ꝗ m. languoré 183:
crastinus dies ad (erratũ ẽ in nostris libris.) 241:
Deiotarum? c. n. a. Hieram? 253.
lector quieuit. 293:
inuidis? de nouis 305:
erat. Luceius erat 309:
teterrimo 311:

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV.

Omnes quaterniones.

APVD ALDI FILIOS.

VENETIIS, M. D. XL. MENSE AVGVSTO.

AL
DVS

PAVLI MANVTII IN EPISTOLAS *ad Atticum, ad Brutum, ad Quintum fratrem scholia, quibus abditi locorum sensus ostenduntur, cum explicatione castigationum, quæ in his epistolis penè innumerabiles factæ sunt.*

PAVLVS MANVTIVS ALDI F.

VENETIIS, M. D. XL.

PAVLI MANVTII SCHOLIA IN EPI STOLAS AD ATTICVM, AD BRVTVM, AD QVIN= TVM FRATREM.

Pagina I.

CAETERA *spero prolixa esse, his dantaxat ur= banis competitoribus*] *Puto sensum esse. reliqua spero mihi fore facilia in Consulatu adipiscendo, si tantum= modo competitores habeam, quos supra dixi. & ap= pellat urbanos per ironiam, quasi lautos, eodem sensu, quo Appium epistolarum, quae familiares dicuntur, li= bro* III. *te, inquit, hominem non solum sapientem, ue= rum etiam (ut nunc loquimur) urbanum. prolixa autem dixit, idest facilia, & ampla, ut etiam alibi.*

4:

SATISDARI, *amplius abs te non peti.*] *Ita lego ex codice Bartholomaei Caualcantis. itaq; etiam lo cutus est epistolarum fam. lib.* XIII. *siquid satisdan= dum erit, amplius eo nomine non peti. & apud iuris= consultos frequens est locutio.*

4:

DECEPISSE] *Alij, decidisse. Caualcantis liber manuscriptus habet, decepisses. sed hoc erratum saepe in libris uulgatis deprehendimus: ut in fine dictionis addi ta sit litera, quae sequentis dictionis prior est. itaq; uo= cem, decepisse, quae in libris est à patre meo impressis, cō seruaui, cum eandem in uetustis codicibus esse animad= uerterem. quod, inquit, de Tadiano negotio aperte, atq;*

ingenue, ipsum te decepisse, & errasse, confiteris : id ego Tadio & gratum, & iucundum esse intellexi.

6.

TEVCRIS illa] Non arbitror hic multa deesse, sed potius perpauca, aut fortasse etiam nihil, ut, Teucris illa, principium epistolæ sit: nam paulo post infert, ut ad prima illa redeam : idest, ad id, quod primum cœpi scribere : ut appareat epistolæ primam partem fuisse, in qua de Teucride ageretur.

6.

LIBERTVM mitto : Tito mandaui:] Verba sunt non, ut alij putant, Ciceronis, sed Antonij, qui pecuniæ, quam promiserat, Ciceroni numerādæ tempus differret his uerbis : libertum mitto (subaudi, qui numeret). Tito mandaui (ut scilicet ipse tibi pro me satisfaceret, aut quidpiam huiusmodi). Antonij igitur, quem Teucridem appellat, σκῆψις hæ sunt, atque ἀναβολαὶ : sic enim lego ex libro Bartholomæi Caualcantis, non, ἀναβολάς.

7.

RELEVARIT?] Refertur ad uocem, grauiorem : neque sensum arbitror esse ostēdendū, cum omnibus pateat. alij tamen, releuerit: quos secuti non sumus.

10.

VIDERO hominem . ualde petitur . renauabo operam.] Forte legendum sit : uideo hominem ualde pœnitere : nauabo operam . nam in codice Caualcantis ita scriptum est, ualde petitur ire nauabo.

11.

NOSTI caluum, ex Nanneianis, illum laudato=

rem meum] M. Crassum, ut puto, significat, tribus mò dis eum describens, primum à caluitio, deinde ex Nanneianis eum appellans, postremo cum dicit, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. epistola enim X I. surrexit, inquit, Crassus, ornatissimeq; de meo Consulatu locutus est, ut ita diceret, se, quòd esset senator, quòd ciuis, quòd liber, quòd uiueret, mihi acceptum referre. quoniam uero Crassus Syllæ Dictatoris temporibus ingentes sibi diuitias comparauerat bonis proscriptorum paruo pretio emendis, Nanneij autem ex ijs fuere, qui proscripti sunt, quorum bona à Crasso empta esse uerisimile est, indéq; eum non mediocriter fuisse ditatum: per iocum appellat eum ex Nanneianis, quasi dicat, Nanneiorum facultatibus ditatum. Nanneios autem Sylla Dictatore proscriptos, & interemptos fuisse, cognoscitur ex libro Q. Ciceronis, quem ad M. fratrem scripsit de petitione Consulatus.

12.

CALVVM, & Plautum, & Spongiam] Iudicum cognomina: quos quasi per contemptum nominat: nam, Caluus, & Plautus, & Spongia, cognomina sunt à partibus male affectis, & à uitijs imposita.

12.

PATRONO tuo, qui Arpinateis aquas concupiuit: nosti enim marinas] Sororem Clodij patronum appellat: ea enim amatorum gratia multum poterat, & Clodium sæpe non secus ac patronus defendebat. cuius etiam opera Sex. Clodium, in oratione pro Celio scribit, absolutum. QVI Arpinateis aquas concupiuit: quæ me hominem Arpinatem, quem tu derides,

ſibi coniugem optauit. Plutarchus in Cicerone.

NOSTI enim marinas: nam ibi ſæpe ipſe ſtuprũ & feciſti, & paſſus es.

12.

CVM REX] Q. Martius Rex, cui una è ſororibus Clodij nupſerat, in teſtamento nullam Clodij mentionem fecit. Clodius autem fore ſperauerat, ut hæres ab eo relinqueretur.

13.

CVIVSMODI diuiſores haberent] Nihil muto: nam eſt hic habere pro habitare: ut etiã apud Plautum in Bacch. quis iſtic habet? et digeſtorũ libro VIII. titulo II. quidam Iberius, qui habet poſt horrea mea. & epiſtola IX. libri ſequentis, uideo iam, quò inuidia tranſeat, & ubi ſit habitura, pro habitatura: cuius uerbi ſignificatum qui non intellexerant, ibi quoque ſcripſerunt, habitatura: itaq; etiam in libris aliquot manu ſcriptis corrupte legitur. pro, CVIVSMODI, autem ſunt uetera exemplaria, quæ, cuicuimodi, habent. quæ lectio non eſt improbanda: nam, cuicuimodi, pro cuiuſcuiuſmodi, ueteres dixiſſe, Priſcianus ſcribit lib. III. & in his etiam ad Atticum epiſtolis libro III. pagina 50. uelim, inquit, omnia quamdiligentiſſime, cuicuimodi ſunt, ad me ſcribas. cuiuſmodi autem pro, qualesquales, ſiquis accipiat duriuſcula uideri poterit locutio: nam cuiuſmodi, pro quale, uſitatius eſt: ut, cuiuſmodi hoc eſt? cuiuſmodi illa fuerunt? & ſimilia. ut autem eadem uox pro qualequale accipiatur, legiſſe me non memini: in epiſtolis enim, quæ familiares dicũtur, libro IIII. 53. ubi ſcriptum eſt, cuiuſmodi res eſſet,

libri sunt manuscripti, in quibus legatur, cuiuscuiusmodi res esset. quae uox idem, quod cuicuimodi, significat.

16.

MOLESTE *rogo*] *Alij, modeste. nos nihil mutamus: ut moleste referatur ad* Atticum *legentem: quemadmodum etiam dixit* Terentius: *quorum opera suo quisq; tempore usus est sine superbia. non enim intelligit sine superbia eos fuisse, qui usi sunt, sed eos, quorum opera quisq; usus est.*

17.

POMPEIVS *togulam illam pictã silentio tuetur suam*] *Ludit in uestem* Pópeij *triumphalem: qua, illi cócessum est, ut certis diebus uteretur, auctore* Dione *lib.*XXXVII. & Paterculo *lib.*II. *sensus est:* Pompeius Remp. *non curat: neq; ijs aduersatur, quibus deberet: uetere gloria contentus est: uerbum contra quenquam facere nó uult: togulam illam suam pictam tuetur. suam autem appellat, quòd ea delectari uideretur.*

22.

SICVLIS *locum gladiatoribus dare*] Siculis *meis clientibus locum dare, ubi gladiatores spectare possent: tribulibus enim, & amicis locus ad spectacula dabatur: ut in oratione pro* Murena.

22.

VNVM *mihi solum pedem dat*] *Loci ad sedendum non plus, quàm pes est. hoc intellexit* Clodius. Cicero *autem uertit ad concubitus genus, &, noli, inquit, de uno pede sororis queri: licet etiam alterum tollas: nam,* Clodium *treis sorores suas stuprasse, credebatur.*

22.

QVID *uerius,*] *Verius hic posuit pro æquius: ut in oratione pro Murena: negat uerum esse allici beneuolentiam cibo: &* Cæsar *de bello* Gallico *libro* IIII.*neq; uerum esse, qui suos fines tueri non potuerint, alienos occupare: &* Liuius *libro* XL.*uerius fuisse, Cósules, quorum prouincia esset, quàm se, quid è* Rep.*esset, decernere: &* Horatius *epistola* VII.Metiri *se quenq; suo modulo, ac pede uerum est.*

24.

ATILIO] Qui *pro* Messala *absoluédo prensauerat: erant enim amicissimi: ut etiam* Atilij, *qui* Ciceroni *debebat, prædem fuisse* Messalam *appareat: sic enim libro* V.78: *de* Atiliano *nomine scripsi ad* Philotimum, *ne* Messalam *appellaret.*

25.

QVONIAM Nepos *proficiscitur, cuinam Auguratus deferatur*] Ná Q. Metellus Celer Augur *obierat. in eius locum* Q. Metellus Nepos *surrogari uoluerat. sed cum is* Roma *discederet; cui deferatur Auguratus, scire se uelle* Cicero *dicit. de quo Auguratu adipiscendo etiam* Vatinius *laborabat: ut est in oratione contra ipsum.*

26.

VT *ad rem, scripsi ad Quæstores urbanos de* Q. *fratris negotio*] Quod Q. Ciceroni Asiam *regenti à populo* R.*debebatur, id sibi ille denario, idest* Romana *pecunia, non cistophoro, qui numus erat* Asiaticus, *curari uolebat. uide igitur, inquit* Cicero, *ecquæ spes sit denarij, an cistophoro contenti esse cogamur.* Pompeianum

appellat, quòd in Asia magnam pecuniam Pompeius in cistophoro habebat: è qua pecunia Quæstores numerari Quinto uolebant, tantundem ipsi postea Pompeio Romæ in denario numeraturi.

26:

IN hominem] Præpositionem, in, existimo esse tollendam.

26:

ET latoribus, & auspicibus legis curiatæ] Cæsari, & Pompeio: Cæsar enim in primo Consulatu legem tulit de Clodio ad plebem traducendo: Pompeius autem, qui erat Augur, iuxta morem in auspicio fuerat, & seruauerat de cœlo, antequam lex ferretur.

27.

CVIVS Tribunatus ad istorum tempora reseruatur] Nunc, inquit, Clodio Tribunatum isti dare nolunt: dabunt suo tempore, hoc est, eius opera cum indigebunt.

27.

MEGABOCCHVS] Pompeius: nam in his epistolis à Cicerone diuersis nominibus appellatur; Epicrates, qui teneret omnia; Sampsiceramus, quasi Syriæ dominus; Arabarches, & Hierosolymarius, hæc loca uictorijs adeptus; Megabocchus, magnus in Africa tyrannus: Bocchus enim in Africa Mauritaniæ Rex fuerat: Pompeius autem Domitium & Iubam Syllanis temporibus uicerat in Africa.

27:

LICET me Saufeium putes esse] Existima, inquit, me esse tardum & negligentem, æque ac Saufeiũ: cuius etiam notat inertiam initio epistolæ I. libri VII. dederam, inquit, L. Saufeio literas: sed, ut philosophi am

bulant, has tibi redditum iri putabam prius.

27:

QVONIAM *putas etc.*] Hoc, *inquit, tempore non putas diutius mihi esse manendum in* Formiano, *ut cratere illo fruar delicato. itaq;* Cal. Mays *proficiscemur.*

28.

NON *modo de* Cynico *consulari, etc.*] Nullam, *inquit, non modo mihi, sed ne* Lucullo *quidem, aut* Philippo, *aut* Hortensio *poterit* Clodius *inuidiam concitare. nam* Pōpeius, Cæsar, & Crassus *cum omnia teneant: qui fieri potest, ut ulla nos in inuidia simus spoliati opibus, & illa senatoria potentia? itaq; quod contra nos agat,* Clodius *non habebit.* Cynicū *autem se uocat, quasi* Diogenem *quendam, seuerum hominem, minime delicatum, uirtuti modo deditum: illos autem, piscinarum* Tritones, *quòd nimium piscinis delectarentur, ut quasi* Tritones *in aquis uiuere uiderentur.*

28.

CAECILIAM, et Didiam] *Antea,* Celiā: *nos,* Cæciliā, *emendauimus ex oratione pro domo sua* 221: *ubi legis* Cæciliæ, & Didiæ *meminit. quas leges tulerant* Q. Cæcilius Metellus, & T. Didius Viuius *anno ab* V. C. DCLVI. *ut dubitatio nulla relinquatur, quin,* Cæciliam, *legendum sit: siquidem* Metellus *non* Celiæ, *sed* Cæciliæ *familiæ cognomen est. quod cum ita sit, in oratione pro* Murena, *ubi in omnibus impressis libris,* Didijs, *et* Celijs, *legitur, emendo,* Didijs, & Cæcilijs.

30:

AT *comparem basilicæ?*] At, *inquit, basilicam ha*

bere me dicam? habeo tribum Aemiliam. quòd enim basilicæ uillam suam similem esse dixerat; quasi non bona esset comparatio, correxit, & intulit, Aemiliam hic ego habeo tribum, non uillam: quid enim basilicæ comparem? in qua sunt homines multo, quàm in Aemilia tribu, pauciores. neq;, tribum, modo uoluit dicere, sed addidit, Aemiliam, quòd ea cæteris tribubus plenior, & amplior esset.

32.

ID AFFICITVR] Ita legitur in codice Caualcantis, &, ut opinor, recte: refertur enim ad illud, quod est subinane in nobis, hoc sensu: quæ ambitio in nobis est, ea nunc habet quo delectetur, siquidem Pompeij merita in patriam non iam, ut antea uerebar, maiora, quàm nostra uideri possunt.

34.

MILLIES coactus est dicere eadē] Aliter antea in omnibus impressis. nos hunc locum ex ueteri codice restituimus. quem etiam Valerius Maximus Lib. VI. cap. de libere dictis, & factis, ita, ut nos in nostro libro scripsimus, legisse uidetur.

39.

CN. CEPIO BRVTVS] Seruilia Bruti mater fuit. ea fratrem habuit Cepioné, de quo Plutarchus in Catone Vticensi. adoptatum ab eo Brutum, & Cepionis cognomen accepisse, crediderim. cur autem hoc loco Cneus prænomen Bruto sit, Philippica autem decima Quintus, nescire me cõfiteor. nam Cepionis Seruiliæ fratris Plutarchus prænomen non ponit. à quo non dubium est, quin prænomen unà cum nomine, & cogno=

mine Brutus acceperit.

39.

CONSVLAREM disertum, uicinũ Consuli] Vicinus erat Cicero Cæsari Cõsuli, quod ipse in Palatio, Cæsar autem in sacra uia habitabat, quæ secundum radices Palatij à Carinis in Capitolium tendebat. Suetonius in Cæsare.

39.

IVDICIVM postulaturus] Forte, indiciũ, hoc sensu. si damnatus erit Vectius; ut absoluatur, indicium postulabit, id est, ut alios eiusdem facinoris conscios indicare sibi liceat, à iudicibus petet.

39.

ET CATVLO] Forte, & Bibulo: nam Catulus Metello, Afranio Coss. perierat.

39:

MORATVS] Libentius legerim, odoratus, uel, inodoratus: Varro enim in sermone & familiaritate Pompeij, qua mente is esset in Ciceronem, odoratus erat: quod alioqui occultum fuisset.

39:

DE FLACCI Prætura] L. Flaccus post Præturam Cicerone Cõsule gestam, Asiam Prætor rexit. inde repetundarum accusatus est à D. Lælio, defensus à Q. Hortensio, & M. Cicerone; Cæsare, Bibulo Coss. nunc Hortensij orationem significat pro Flacco habitã, in qua Cicero se laudatum esse scribit.

40.

QVONIAM DE prouincia Macedonia lata lex est] Non ꝙ in lege nominatim de Macedonia scri=

ptum esset, sed quòd ita scripta lex esset, ut Ciceroni in Macedonia esse liceret. facilius igitur (inquit) consequi me potes, quoniam concessu legis de me latæ in Macedonia esse possum. itaque ab Epeiro tua non longe abibis.

40.

ANTRONIVM] Quem Cicero timebat, propterea quòd fuerat in coniuratione Catilinæ, & de ui damnatus in exilium abierat. Cicero in oratione pro Sylla, & alibi.

44.

CAPVT rogationis proponi scribis] Caput rogationis erat, ne quis referret ad senatum de Cicerone restituendo. quod etiam epistola huius libri XV. scribit his uerbis. tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ poste fixisse, ne referri, ne'ue dici liceret.

44:

INIMICO Consule des.] Q. Metello Nepote, qui cum Cicerone inimicitias gerebat.

47:

APPII quæstio est] Alij aliter legunt: nos nihil mutamus, & sensum hunc arbitramur esse. fore audiebat Cicero, ut Q. frater post reditum è prouincia repetundarum ab inimicis accusaretur. id eo magis timebat, quòd Appius P. Clodij frater, qui tunc Prætor erat, ei quæstioni præfuturus erat:

49:

MILITES] Puto, Pisonis Macedoniæ Procos. qui redibant in hiberna. ideo autem ab ijs Cicero nõ satis se tutũ fore putabat, quòd Pisonẽ sibi inimicũ esse intelligebat; quo Consule Clodium adiuuante, patria pulsus erat.

52.

SI VLLA *ſpes ſaluti noſtræ ſubeſſet*] *alij, ſalutis, fortaſſe rectius: ſed, cum in ueteri codice ſcriptum ſit, ſaluti, non ſum auſus immutare.*

53.

QVI *caſu idem natalis erat & Brunduſinæ coloniæ, & tuæ uicinæ Salutis*] *Quo die Brunduſium ueni, is erat Tulliolæ natalis: eodemq́; die deducta olim colonia Brunduſina; itemq́; Saluti templum, iuxta quod tu habitas, dedicatum: habitabat enim Atticus in colle Quirinali, ut ſcribit Nepos in eius uita: quo in colle quia Salutis item erat templum, ideo Salutem Cicero Attici uicinam uocat.*

53.

À MVLTITVDINE *ſumma*] *Præpoſitionem, à, induximus ex libro Caualcantis: ut referantur hæ duæ uoces, multitudine ſumma, ad uerbum, celebrata eſt, non ad illud, animaduerſa.*

53:

SENATVI *gratias egimus*] *Intelligit orationē poſt reditum habitam in ſenatu.*

53:

HABVI CONCIONEM] *uidetur eſſe oratio, quæ extat poſt reditum ad Quirites. quod ſi ita eſt, præpoſtere factum eſt ab ijs, qui eam ante orationem in ſenatu habitam collocarunt, cum pateat ex hac epiſtola poſt fuiſſe collocandam.*

53:

VNVM PRAETOREM] *Appium. P. Clodij fratrem.*

53:

DVOS TRIBVNOS] Atilium Serranum, & Numerium Quintium, de quibus in oratione pro Sestio. ubi per irrisionem Quintium, Gracchum uocari dicit, quasi strenuum, & nobilem Trib.

53:

DEDERVNT] Concionem: nemo enim priuatus ad populum loqui poterat, nisi ei à magistratibus curulibus, aut à Tribunis locus daretur. in epistola sequenti, Appius, inquit, (qui tum Prætor erat) concionem dedit Clodio.

54:

SVAM Libertatem] Libertatem scripsimus prima litera grandiuscula: ut sensus hic sit. hortatur populum Clodius, ut Libertatis atrium à se in domo Ciceronis extructum dirui ne patiatur.

55.

CORNICINVS ad suam ueterem fabulam redyt] Cn. Oppium significat: nam Cornicen Oppiorum cognomen fuit. ad ueterem autem fabulam ideo dicit, quòd etiam antea idem Oppius hunc ipsum generum Calendis Ianuarÿs, quo die P. Lentulus Cos. retulit de restitutione Ciceronis, intercedentem suppliciter rogarat, ut desisteret: quod tamen à genero non impetrauit: idq; omnino causæ fuit, serius ut Cicero restitueretur. in oratione post reditum ad Quirites.

55.

ILLAM porticum] necesse erat, ut redemptores, si Catuli porticum restituere uellēt, prius demolirētur: nam in ea porticu, quæ Ciceronis ædibus iuncta erat,

itemq́; in ipsius Ciceronis ædibus tẽplum Libertatis Clodius ædificauerat. quod templum, collegio Pontificum permittente, dirutum est, ut & Catuli porticus, & Ciceronis domus restitueretur.

55.

NOSTRAE RATIONES, utilitates meæ] Has duas uoces, VTILITATES MEAE, deleuimus ut glossema illarum, nostræ rationes.

56.

ACIDINOS] Significat Manlium, qui Romæ regnum affectasse creditus est: ex quo de Tarpeia rupe præcipitatus, cogitati maleficij pœnas luit. Manliorum autem cognomen fuit Acidinus.

56.

ANNIANA Milonis domo] Quæ prius C. Annij fuerat, à quo adoptatus est Milo, cum ex eius filia natus esset.

56:

ADIVVANTE OPPIO] Crederem legendum, Appio, qui fuit P. Clodij frater: nam etiam paulo post, Conciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appij.

56:

FAMILIARI tuo] Q. Hortẽsio, nisi fallor: de quo in epistola ultima libri II. tuus, inquit, familiaris Hortensius quàm plena manu, &c.

56:

DE CVIVS cõstãtia, uirtute uerissimæ literæ] Ironia. quasi dicat, parum ad me uere de eo scripsisti.

56:

COMITIA sua] Quibus Aedilitatẽ petiturus erat.

Nisi

56:

NISI *Milo in campum obnuntiasset*] *Cum codice Caualcantis ita lego, priore lectione repudiata: quæ ut mihi quidem uidetur, bonum sensum habet nullum: neque enim quisquam erat, qui Miloni obnuntiaret: sed Milo ipse alijs obnuntiabat: comitia enim, quibus Aedilitatem Clodius petebat, prorsus fieri nolebat. præterea si legas, C. Appius, prænomina simul erunt duo, quæ esse non possunt. nam quod ad locutionem attinet, obnuntiare in campum: me quidem non offendit: nam etiam uerbo, nuntiare, quandoque ueteres eadem ratione utebantur.* 56:

DEIECTAS *copias*] *Alij, delectas. ego, deiectas, meliore sensu legi puto, quasi afflictas, et infirmas.*

56:

ITAQVE *ante diem* XI. *Cal. Ian. in comitium Milo de nocte uenit*] *Cum significet diem, qui secutus est* XII. *Cal. Dec. uocem Ian. tollere sum ausus: neque enim, ut cuiuis facile est uidere, locum hic habere potest. forte autem, cum in antiquo libro ita scriptum esset,* XI. *Calen. imperitus aliquis, & audax immutauit, & scripsit,* XI. *Cal. Ian.*

56:

MARCELLVS] *Qui & ipse Aedilitatem petebat: tamen stertens, de comitijs parum laborare uidebatur.* 57.

SI SE *inter uiam obtulerit*] *Amicissimus meus, quo ego hactenus neque doctiorem, neque probiorem cognoui quenquam, hunc locum ex ingenio restituit: nam alij longius à uetere scriptura recedunt: quæ quidem*

hæc est, si sentitur ueiam obtulerit. inter uiam autem dicitur, quomodo etiam inter cœnā, et huiusmodi alia.

58.

SCIO te uoluisse, & me. ast nugigeram manum fuisse] Locus corruptissimus, neque manuscripti codices, quos uidimus, perfecte restituunt. quidam habent, at nunc geram manum fuisse. alij, ast num geram manum fuisset. ex quo impressum est in recentioribus libris, ast NVM Germanum fuisset? quam lectionem non conuenire cum reliqua epistola, nemo est, quin uideat. supra enim tantum abest, ut dicat se unquā id uoluisse, ut etiam inductum, relictum, proiectum ab optimatibus, habuisse tamen in animo cum ijs in Rep. consentire affirmet. deinde subiungit, VIX aliquādo te auctore resipiui, quæ uerba habent emphasim singula, ad ostendendum nunquam id antea Ciceronem uoluisse, quod nunc salutis suæ causa uelle incipit. ac sensu fortasse meliore ita legeretur. Scio te uoluisse, & me adhuc perinhumanum fuisse. infert enim, iam tempus est me ipsum à me amari. porrò quid potest esse inhumanius, quàm, ut alijs satisfiat, nolle suorum cōmodorum ullam rationem ducere? quod profecto nihil aliud est, quàm se ipsum odisse. incipiamus igitur, inquit, aliquando nos ipsos amare, quod antea nō fecimus. in quo nunc demum nimis inhumanum fuisse me sentio. Eruditi locum accurate considerent, & uetustis cum exemplaribus, siquæ erunt nacti, diligenter conferant. nam nos sine manuscriptis libris affirmare nihil audemus.

58.

VIATICVM Crassipes præripit] Cicero post

mortem L.Pisonis cognomento Frugi, Tulliolam Furio Crassipedi, Marcellino, & Philippo Coss.collocarat. ei pro dote pecunia erat numeranda, ut Ciceroni uiaticum non relinqueretur ad obeundam legationem liberam, de qua supra dixit.

58.

NON ut Saufeius, & uestri] Epicurei, qui dolent eius uicem, quòd humanis uoluptatibus priuatus sit. uestri, autem dicit, quòd Epicuream sectam Atticus amabat.

59.

TERENTIVS suo iure] potest conturbare, cum sit eques R. quod alijs non licet. conturbare autẽ est, omissis ueteribus creditoribus, satisfacere ijs, qui posterius credidissent. itaq; dixit pro Plancio 273: fac me multis debere, & in ijs Plancio. utrum igitur, me conturbare oportet? an cæteris, cum dies uenerit; hoc nomen, quod urget, nunc, cum petitur, dissoluere?

59.

ARPINATVM fremitus est incredibilis de Laterio] Punctis male collocatis sæpe fit, ut sensus peruertatur. quod quidem hic usu uenerat. nam in omnibus libris, qui typis impressi leguntur, ita scriptũ erat: Arpinatum fremitus est incredibilis. De Laterio quid quæris? ut obscurissima, uel nulla potius fieret sentẽtia. fuit autem Laterium Q. Ciceronis uilla in Arpino. quam uillam Quintus cum fortasse uellet uendere, Arpinatum erat fremitus excitatus.

59:

APENAS] Hic locus aliter antea erat inter-

punctus. ut nos distinguimus, hic est sensus. Apenas uix discesserat cum literis ad te meis, quum epistola, subaudi, reddita mihi à te est. cui epistolæ respondens, Quid ais, inquit? &c.

59.

QVAM est ista περίστασις nostra] Sic antea ego repugnantibus libris manuscriptis, tamen emendaui, nostræ. sensus enim hic est. status iste Domitij simillimus est nostro: uel quòd ab ijsdem læditur, à quibus olim ego: uel quòd præter opinionem: uel quòd uiri boni nusquam: (sic enim interpungo) unum tamen dissimile, inquit, est, quòd nos immerito olim afflicti sumus, Domitius nunc merito. nam casus ille noster forte etiam tolerabilior, & leuior fuit, quàm hic Domitij. quid enim miserius, quàm eum fieri Consulem non posse, qui in tota uita tanquam designatus fuit, id est, quem suo anno fore Cósulem nó secus homines crediderût, ac si iam designatus esset. si uero etiam ipse uidet, & in suis priuatis fastis notat, ex ijs, qui potentibus inseruiunt, non minus multos in posterum fore Consules, quàm hactenus fuerunt: quid illo miserius? & argute, in codicillorum fastis paginulas habeat futurorum Consulum, quasi dicat, adeo multos uidet fore Consules ante se, ut eos domi notans in suis fastis, longas paginulas compleat: nam in fastis publicis Consulum nomina scribebantur, ut auctor est Liuius libro IX.

60.

ET IN EO γραμμὴν teneá] Codex manuscriptus habet, & τὴν ἔξω γραμμήν. unde bonus sensus qui possit elici, nó uideo. ego, una interposita litera, legendû crederem, & τὴν ἔξω γραμμήν: ut sit sensus. quod me

mones, ut hoc statu Reip. qui impēdet, in quo nō optimates, sed potentes dominaturi uidentur; me ciuiliter gerā; idest, ut neque potentibus prorsus assentiar, neq; ijs absq; ulla proficiendi spe stulte repugnem; sed quasi lineam quandam teneam exteriorem, seorsumq; ab eorum rationibus cursum dirigam: ego uero ita faciam.

60.

QVONIAM *Ciceronem suauissimū secum haberet*] *puto legendum esse, tecum haberes. Quintus enim Cicero filius non cum patre, sed cum Attico erat, ut patet ex epistola, quæ ante proximam superiorem collocata est.*

61.

APVLEIAM] *Clodiū, ut opinor, significat, propterea quòd in Tribunatu non secus, atq; Apuleius Saturninus, populum concitarat. Apuleiam autē, non Apuleium, per contemptum appellat, quasi effœminatum et mollem.*

61.

CRASSVM *quidem nostrū, &c.*] *Iocatur in Crassum: qui profectus est in prouinciam Syriam inuito populo: Aemilius autem Paulus, & Tiberius Gracchus, iterum Consules, ille ad bellum Macedonicum, hic ad Hispanicū populo libentissimo profecti erāt. æqualem autem Pauli, & Gracchi eum appellat, quòd ut illi olim iterum Consules, ita Crassus & ipse iterum Consul in prouinciam profectus est.*

61.

PVTARE *profectum*] *Alij legunt, putari, ex ingenio, ut arbitror: nam codex Caualcantis habet, pu=*

legendum sit, cum à Cicerone Scaurum defensum fuisse notissimum sit.

65.

VT opinionem habeas rerum,] Nihil muto: tamen, nisi uetusti codices contra me facerent, legerem, ut Gabinium habeas reum. sed, ut dixi, nihil muto.

65.

OMNINO πορπαπυμνα] Legerē, πρώρα πρύμνη: ut accusatorum infantiam dicat maximā ac praecipuam fuisse causam, cur Gabinius absolueretur: prora enim & puppis Graecorum prouerbium notissimum est.

65.

STOMACHVS ubi habitabat] Quo in loco animi nostri bilis habitare uidebatur, is locus concaluit, itaq; bilem facile digerit. ex quo fit, ut me publicae res non ita, ut solebant, solicitum habeant.

66.

GERMANAE. puta uide] Etsi nihil immutaui: tamen non dubito, quin ita legendum sit, Germanī: peti uide: ut sit sensus, aduola mi Attice, & inuise similem Remp. Reip. illi nostrae, quam olim laudare solebamus: dicit enim germanam illius nostrae Reip. per ironiam, quasi prorsus dissimilem, & planè mutatam. deinde sequitur: uide magistratus peti numis ante comitia tributim uno loco diuisis palàm; quae uerba siquis diligentius expendat, singula emphasim habere cognoscet. uide item, inquit, Gabiniū absolutum: concedatur etiam, ut auctoritate floreat, & gratia.

66.

AEDILITAS eius] Quam summa magnificentia gessit, adeo ut in eius impensas opes suas absum=

pſerit, magnumq́; æs alienum contraxerit. auctor Pedianus.

66.

APVD ruſticos] In tribus XXXV. diſpertita erat Vrbs. hæ ſuffragia ferebant. ruſticæ autem erant XXXI. urbanæ quatuor, quæ minus poterant, quòd & numero inferiores erant, & ex libertinis conſtabant, cum ingenuorum propriæ eſſent ruſticæ: quas Cicero fauere dicit Scauro propter patris memoriam.

67.

NON oblitum] Caualcantis codex habet ut impreſſum eſt in noſtro libro. ſenſus eſt. puto te exiſtimare, me rarius ad te ſcribere, non quòd oblitus ſim conſuetudinis meæ: ſed cum &c.

67.

LEPIDVM quo excidat] Sic libri manuſcripti. forte, nequid à quo excidat.

67.

QVADRAGENA] Forte melius, quadringena, ut maior ſit ſumma.

67.

NE Senatus quidem affuiſſet] Libentius legerem, fuiſſet.

68.

QVID, quæſo, iſtuc erat?] Sic ex ingenio emendauimus, à ueteribus codicibus deſtituti.

69.

RVFIO noſter] Hic eſt C. Sempronius Rufus, de quo in Fam. II 6: eum nunc Rufionē appellat. quoniam autem cum Veſtorio neſcio quid ei erat controuerſiæ: Ciceronem iudicem fecerant, ut de lite cognoſceret. deinde cum Rufio ſe à Veſtorio uideret obſeruari (ob=

seruabat autem Vestorius, ut, si Rufio Ciceronem adiisset, statim & ipse accurreret, transigendæq; controuersiæ iudicem admoneret: quod Rufio nolebat, ut qui se nõ bonam habere causam intelligeret) hominem stratagemate percussit: nam ad Ciceronem non accessit. hunc Cicero gratam sibi rem fecisse dicit, quòd de controuersia audiri noluerit, idest, quòd ad se iudicem non accesserit, ut de controuersia, quam habebat cum Vestorio, transigeret.

69.

È PANSAE uilla] uetus codex habet, epense uilla, corrupte omnino, sed unde facile possit erui uera lectio: quam hanc esse putamus, è Pansæ uilla: quibus uerbis ostendit Cicero, quàm alienus à transigenda controuersia Rufio fuerit, qui Ciceronem, ne cum eum quidem uidit, adire noluerit: tantum, cum esset in uilla Pansæ, nunquid uellet, eum rogauit.

70.

NOSTRIS possit etc.] Totum hunc locum, adiuti tamen aliquantum à libris manuscriptis, ex ingenio restituimus.

70.

CONSVLE, aut numera: nam DC ceperis] Cherippus fuit, opinor, gratiosus libertus senatoris, qui ne quid ad senatum referret, quod cõtra existimationem aut contra uoluntatem suam esset, (puta de prorogan da prouincia) Cicero ueretur. quoniam autem in ea re Cherippi opera sibi esse utẽdum uidet, qui quidem apud patronum gratia ualebat, ut facile eum, quoquò uellet, mouere posset: cum indignatione, ò prouincia, inquit, etiam ne hic mihi curãdus est? etiam ne diligentia est po nenda, ut liberti studiũ mihi conciliẽ? aut (inquit) con

silium mihi da, quo pacto me geram: aut, alia uia si nõ est, pecuniam liberto numera: minimum in eo damni faciemus: nam capies eum DC, idest pecuniæ nostratis aureis XV. qua summa facile adducetur, ut patrono, quod uolumus, persuadeat. ceperis, autem ex ingenio legimus, non, ceteris, mutatione ferè nulla: et DC pro de. qui error alibi etiã est in uulgatis libris, ex antiquarum notarum ignoratione, & literarum similitudine ortus.

70.

M. ANNIVS, & Tullius] Pontinus, Anneius, Tullius, Q. Cicero M. Ciceronis in prouincia legati fuere. itaque opinor hic esse legendum, M. Anneius, de quo in epist. fam. 225. 245.

70.

QVID narrem; noui enim nihil;] Coniectura ducti sic emendauimus. uetustus codex habet, noui enim mihi. nostra lectio non dubito quin à doctis probetur, eo magis, quòd epistola sequenti idem scribit. nec tamen, inquit, iam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem. mandaui omnia, quæ quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habebo noui.

73.

ERAMVS inuicem] Cosmus Gherius, Fanensis episcopus, doctissimus & sanctissimus adolescens; quem nisi mors immatura nobis abstulisset, uerã antiquæ uirtutis imaginem habituri fuimus; cum quartum abhinc annum Romam proficiscẽs, eius uisendi, ac salutandi causa Fanum diuertissem, hunc locum ut ita emendarem, admonuit. cum ego quæsissem, illa castigatio ex ingenio esset, an ex libro manuscripto: codicem uetustum Pata=

uij se uidisse affirmauit, in quo ita, ut me iubebat emendare, scriptum esset. postea in antiquo exemplari Caualcantis animaduerti, eramus inuecim, esse. ex quo amicissimus meus adductus erat, ut, inuicem, & ipse corrigeret. 74.

RELIQVOS BARONES] Epicureos philosophos per irrisionem Barones appellat. uide quæ diximus in illum locũ epistolæ ultimæ libri IX. ad Pætum, ille Baro. 75.

VERVNTAMEN de Cumanis uenissem cũ imperio] Sic habet codex Caualcantis. putat amicissimus meus legendum esse, ueruntamen cum Romanus uenissem etc. Græci enim Romanos oderant magistratus, quibus fasces præferebantur, ut libertati eorum quasi minari uiderentur. mihi tamen (inquit Cicero) alacres se obtulerunt tanquam si Ephesius Prætor, hoc est, tãquam si ex ipsis unus essem, non ut homini Romano, qui cũ imperio uenissem. 75:

CLAVOM animo uerbis] Sic in libro manuscripto. forte legendum, cõmouebis: ut sit quod superiore proxima epistola dixit: παράγγελμα ἐνιαύσιον commoueto. 76.

PRO MAGISTRIS scripturæ, & portus, et nostrarum diœcesium] Sic habet codex ille Caualcantis antiquissimus. forte legendum est, & portus nostrarum diœcesium: ut sit sensus: dare poteris tabellarys publicanorum, & dare item poteris scripturæ, & portus nostrarum diœcesium pro magistris. qui autem uocem, pro magistris, non intellexerant, per magistros, scripserant. in familiaribus (sic enim

appellatur) epistolis 227. Terentius (inquit) operas in scriptura pro magistro dat. ad Atticum auté 176: de eodé Terentio, operas in portu & scriptura pro magistro dedit. item orationum uol. I. 143. in scriptura Siciliæ pro magistro est L. quidam Carpinatius.

76:

TAEDET omnium nos uitæ] forte, omnino eos uitæ.

78.

SPERAMVS etiā manu. tuto cōsedimus etc.] alij aliter emendant. nos codicem Caualcantis secuti sumus, nisi quòd, loco, ubi legebatur locum, ex ingenio castigauimus. ideo autem legi non potest, Et in Amano tuto consedimus, quòd paulo ante in eadem epistola scribit Cicero se esse in Cappadocia ad Cybistra: quod etiam epistola, quæ post sequentem legitur, his uerbis: cum dies quinque ad Cybistra Cappadociæ castra habuissem, certior sum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociæ longe abesse, Ciliciæ magis imminere: itaq; confestim iter in Ciliciam feci per Tauropylas: Tarsum ueni ad III. Non. Oct. inde ad Amanum contendi.

78:

QVIN, ut Pompeium expectaris,] hunc locum ita scriptum habet uetustissimus, idemq; omnium, quos ego uiderim, optimus Caualcātis codex. accipitur auté, VT, pro etiam si, hoc sensu: etiam si Pompeium Romæ expectaris dū Arimino rediret, tamen non dubito, quin profectus in Epeirum sis. & dixit, etiam in Epeirum, pro tamen in Epeirum, ut in epistolis fam. 97. ego cū meis, si quicquam nunc cuiuspiam est, etiam in meis esse malui.

78:

ROMAE iucundam] Rectius fortasse, mire iucundam.

78:

IN MILITIA] Suum in prouinciam iter militiam appellat, ut etiam 90. in hac (inquit) peregrinatione, militia'ue nostra sæpe incēsum ira uidi, sæpe placatum.

78:

SCRIBIS libenter repulsam tulisse eum,] Distinguo, scribis libenter, repulsam tulisse eũ. scripserat. n. Atticus, libenter se scribere de illius repulsa, qui cũ Cicerone certaret. cui respõdens Cicero, ꝙ (inquit) de illius repulsa libenter scribere te dicis, magni amoris signum.

79.

SYRIAM à Cilicia aquarum diuortio diuidit] Vide, quæ diximus in illum locum epistolæ X. libri ad Curionē, diuisus aquarum diuortijs. sensus idem erit, si, ut est in libris manuscriptis, legatur, in aquarũ diuortio.

80.

INTEREA è Cappadocia ne pilum quidem] Hoc totum puto esse collocandum post illa uerba, penè dixi quám te.

82.

STATVAS, eana τέθριππα prohibeo] Sic habet uetus codex. sunt qui legendum putent, ænea τέθριππα, idest æneas quadrigas. Ioãnes Scala existimat, fana, τέθριππα: nã in libris manuscriptis F litera sæpe reperitur, ubi in impressis est E. cuius rei exēpla possent afferri multa: sed omittimus, et ne lõgiores in re propemodũ manifesta uideamur, et ꝙ ea norũt, qui in legēdis uetustis codicibus sunt exercitati.

82:

TORQVATO in Lenio tuo?] Vetusti codi-

ces, alij habent, & in Lenio tuo, alij, de M. Lenio tuo. castigaui ex ingenio, in Lenio tuo: ut sit sensus: Torquato in Lenio tuo, cum idem peteret, negaui. quod etiam libri sequentis epistola I. 8 5: scribit his uerbis: si praefecturam negotiatori datam Brutus queretur, quod ego Torquato nostro in tuo Lenio, Pópeio ipsi in Sex. Statio negaui, etc.

83.

VT & ea syngrapha esset,] Si coniecturis locus esset, ita legerem, iure alio syngrapha ne esset. epistola enim II. libri sequentis, 9 I. ita scribit: nunc ista syngrapha habet iuris idem, quod caeterae.

84.

AD QVINTVM ter milia] Sic est in uetusto codice. puto legendum esse, ad V. III. Kal. Ia. idest ad quintum, tertium Calendas Ianuarias: ut binas literas se accepisse ab Attico significet.

85:

SI HVC Paulus uenerit?] Si, inquit, acciderit, ut L. Paulus Proconsul huc mittatur: male cum Salaminys agetur: Brutus enim contra eos omnia Scaptij causa impetrabit: erat enim Bruti affinis hic Paulus, propterea q eius frater Lepidus Tertullam, Bruti sororem, in matrimonium duxerat.

86.

DE CN. FLAVIO Cn. F.] Legebatur antea, Cn. Flauio Anny filio, corrupte, nam filij nó à patris nomine, sed à praenomine ostendebantur. itaq; uocem, Anniy, praenomen esse debere semper credidi: mutare uero non audebam, cum & à Plinio lib. XXXIII. cap. I. & à Gellio lib. VI. cap. IX. hunc esse appellatum ui=

derem Cn. Flauium Anniј filium. postea cum Liuiј libros percurrens ad eum locum libri IX. uenissem, in quo Flauium hunc scribam Cnei filium uocat: Cn. F. ego quoq; in Cicerone scripsi. itaq; Pliniј, Gelliјq; locus erit castigandus.

87:

IVDICIBVS utuntur] Forte, haud utuntur: nam etiam 90: omnes, inquit, ciuitates suis legibus, & iudiciјs usæ reuixerunt.

87:

TAMEN se αὐτονομίαν adeptos putant.] Antea tum se: nos, tamen se, ex codice Caualcantis emendauimus.

87:

ADSCRIPSERANT,] Scribendum est numero multitudinis, nõ, ut est in libris omnibus impressis, etiam in nostro, adscripserat. sic etiam Caualcantis codex habet.

88:

LITERAS accurate scriptas de pantheris, sed à ciuitatibus] Ita legitur in libro patris mei, & in codice Caualcantis. rectius omnino, ut existimamus, legi possit, & de ciuitatibus, duabus tantum literis immutatis: nam in libris manuscriptis particula, set, per t scripta sæpe reperitur, non per d, ut est in impressis: atq; etiam, it, quit, non id, quid: aliaq; huius generis multa. sensus hic est. scripserat ad Ciceronem Celius, ut & pantheras sibi mitteret, & M. Feridiј agros, qui ciuitatibus fructus penderent, immunes esse uellet. ad ea Cicero ita respondet. in mea prouincia nihil cuiquam adimitur, nisi siquid debeat: nam, creditoribus ut satisfiat, uolo. itaque non est, quod petas, ut ciuitatibus adimam fructus, qui ex agris capiuntur. uolo, inquit,

audiri Romæ, nullum in mea prouincia numum, nisi in æs alienum, erogari. quod si non audiretur, moleste ferrent. uult autem innuere, se non latere in tenebris, sed esse in oculis hominum, &, quæcunq; faciat, Romam perferri: quare nihil sibi esse agendum, nisi quod rectum, honestumq; sit. dicit autem, nec mihi conciliare pecuniã licere, nec illi capere, hoc est, nec me pecuniam, quæ non debeatur, cuiq̃ curare debere, nec illum capere. significat autem, ut opinor, inter Feridium & Celium conuenisse, ut, si Feridius à Celio Ciceroni cõmendatus, de immunitate agrorum impetrasset, Celio pecuniæ quidpiã eius rei causa numeraret: quod quidem flagitij nemini esse committendum, minime uero omnium Celio, qui eo crimine C. Antonium Ciceronis in Consulatu collegam accusasset. itaq; dicit, monuiq; eum, quem planè diligo, ut, cum alios accusasset, cautius uiueret. id autem, quod sequitur, ad pantheras pertinet: nam ita scripserat Celius: Tu, si modo memoria tenueris, & Cibyratas accersieris, quod uoles efficies: loquitur enim de pantheris.

88:

LITERAS *daturum prid. Cal. Ian.*] *locus ex epistola Attici: ex quo loco suauem recordationem Cicero se dicit habuisse clarissimi iurisiurandi, cum scilicet Remp. iurauit à se esse seruatam. in epist. fam.* 60: *in or. uol.* II. 173: 232.

PRAETER *Tusculanum*] *hæc lectio est in codice Caualcantis, quam puto sinceram esse, et incorruptã: ut dicat Cicero, Lentulum, præter Tusculanum, omnia proscripsisse.*

89.

GENVARIOS] *numi genus, ita dictum, quòd*

Genuæ,quæ ciuitas est in Allobrogibus, cudebatur: ut Philippæi,à Philippis urbe Thessaliæ. & primũ numi genus,deinde pecuniæ summam posuit.

90.

M. CLVVIO] loquitur de duobus Puteolanis, de quibus alibi quoque. itaq; aliorum lectionem nõ sequor: cum etiam in Caualcantis codice scriptum sit, M. Cluuio.

90:

MAGISTRATVS ui fecerant] castigaui, magistratus sui fecerant.

93.

PROLIXIOR per ipsum] forte, per Hypsæũ: ut Hypsæus Pompeij apud Ariobarzanem procurator fuerit: nam etiam 84: À Põpeij (inquit, de Ariobarzane loquens) procuratoribus sexcentis premi cœptus.

93:

TIBI autem &c.] puto hunc locum sic esse restituendũ. illi autẽ ualde solet in ore esse, grauitatem nõ contemnere, sed Reges odisse superbos. uox autem illa, grauitatem, uersus in fine fuit: quam sequitur uersus alter, Non cõtemnere, sed Reges odisse superbos. sensum fuisse puto, non debere nos grauitatem contemnere, sed Reges odisse superbos. libro etiam secundo, 27: mirandum, inquit, in modum Reges odisse superbos. Brutum hic Cicero leuiter accusat, qui cum illud in ore solitus esset habere, Reges odisse superbos, ipse tamen arrogãter, & superbe scriberet.

98:

DE CELIO Trib.pl.] opinor esse legendum, de decem Tribb.pl. ut illud tempus significet, cũ de ratione

Cæsaris habenda latum est ab decem Tribunis pl. nam etiam 102. cur, inquit, tantopere pugnatum est, ut de eius absentis ratione habēda decem Tribuni pl. ferrent? & 120. contendit, ut decē Tribuni pl. ferrent, ut absentis ratio haberetur. & Cæsar de bello ciuili libro I. 129. latum ab decem Tribunis pl. contradicentibus inimicis.

100.

LITERAE manum non amabam] forte legendum est, literam autem nō amabam: ut litera scriptum ipsum significetur: quemadmodum etiam in epist. fam. 104: nullam partem literis, idest ex ipso scripto, percipi posse. mendi, ut opinor, origo illa fuit, quòd imperiti scripserant, ad similitudinem tuæ literæ. deinde reliquū illud, autem non amabam, cum per se consistere non posset, mutarunt, ut legerent, manum non amabam. certe in duabus uocibus, literæ manū, error inest: nam illud, accedebat ad similitudinem tuæ, ipsum per se recte habet, neque iungi debet cum sequentibus. interpungo autem post uocem, tuæ: ut subaudiatur, manus.

100:

PRVDENTIVS, quàm Lucius noster] nihil muto: refertur enim ad id, quod paulo post sequitur, non intelligunt se & c. in quo parum prudentes uideri possunt, cum Carneades in sua ratione non possit.

100:

LVCIVS noster] L. Saufeius, Ciceroni & Attico amicitia coniunctus, qui cum Patrone Epicuri sectā sequebatur.

103.

DE Serperastris] forte, Cerberastris: ut, Cerberastris, dictum sit, quasi famelicis hominibus, & ad pecu=

niam,tanquam Cerbero ad offam,latrantibus. & puto uerbum esse ex Attici epistola.

103.

AVCTIONEM] cum in libro manuscripto legeretur,actionem: putaui una interposita litera esse legendum,auctionem,idest uenditionem: cum enim (inquit)omnia,quæ ad portam Flumentanam sunt, Celius emerit,nescio,cur ego item omnia,quæ Puteolis sunt,nō emam.

103.

QVID est,quod cuncti Luceijs sint addicti?] uetus codex habet,Euuci Lucceys sint addicti. ego crederem legendum. quid est,quod ei nunc Lucey sint addicti?ut sit sensus: cum Luceij antea Celium pessime oderint: quid causæ est,cur eum nunc,ut scribis, tam ualde ament? Luceios autem Celio propterea fuisse inimicos existimo,quòd C.Hirrum competitorem suum, qui Luceiæ gentis fuit,Aedilitate deiecerat.

104.

PONTINVM sumam] dictionem,sumam,puto ex ingenio additam ab aliquo,qui,Pontinum, nomen hominis esse duxit,cum hic loci sit: itaq; crederem legendum,De Formiano Tarracinam prid.Cal.Ian.inde Pontinum: inde Albanum Pompeij.

107.

SENTENTIA ira relinquēdæ urbis] suspicor in uoce,ira,mēdum esse,eo magis,quòd in codice Caualcantis non,ira,sed, ī, scriptum est.

112.

AVDITVS in consilio] in libro manuscripto legitur,auditus auditus in consilio. puto legendum,haud

ita eſt auditus in conſilio : infert enim, rationem reddés cur auditus non ſit : Cato enim ipſe iam ſeruire, quàm pugnare, mauult.

112:

DE *mandatis* Cæ*ſaris, aduentuq́; L*abie*ni, & reſponſis* Con*ſulum ad* Pom*peium, ſcripſi ad te*] *arbitror ita eſſe legendum,* De *mandatis* Cæ*ſaris, aduentuq́;* Labieni, *& reſponſis* Con*ſulum, ac* Pom*peij, ſcripſi ad te.*

121.

LEGIONEM *à* Fau*ſto conſcriptam, in* Sici*liam ſibi placere à* Con*ſule duci*] *ante, à* Coss. *ideſt, à* Con*ſulibus. emendaui, à* Con*ſule, ex epiſtola ipſa, quã* Pom*peius* Cõ*ſulibus miſit: ſic enim in ea ſcribit* 129: Duel*lio mandaueram, quòd maiores copias ſperabam nos habituros, ut, ſi uobis uideretur, alteruter ueſtrũ ad me ueniret, alter in* Sici*liam cum ea copia, quam* Ca*puæ, & circum* Ca*puam comparaſtis, & cum ijs militibus, quos* Fau*ſtus legit, proficiſceretur.*

122.

SVA *ſponte*] *locutio uidetur durior. tamen hoc in loco uetuſtos codices ſequi uoluimus : in quibus, ſua ſponte, non mea ſponte legitur.*

123.

Γρὸς ταῦθ᾽ ὅτι χρὴ] *legendũ eſt,* Γρὸς ταῦτα κλέων, καὶ παλαμάσθω, καὶ πᾶν ἐπ᾽ ἐμοὶ τεκταινέσθω. Ari*ſtophanis enim locus eſt, ex comœdia, quæ inſcribitur,* Ἀχαρνεῖς.

123:

VOS *duo tales*] *tu, &* Sex. Peduceus, *qui* Cæ*ſari* R*omam uenienti ad quintum miliarium obuiam proceſſiſtis.*

124.

TVLLO] *in libris manuſcriptis &, Tullio, &, ullo, legitur. nos non dubitauimus, quin, Tullo, legendum eſſet, cum hic Cicero ſignificet L. Volcatium Tullũ, qui Conſul fuit cum M. Aemilio Lepido. qui quidem Volcatius cognominari Tullius non poteſt: nam duæ familiæ ſimul eßent, quæ eſſe non poſſunt, niſi per adoptionem: ſed tum uetus nomẽ mutatur, ut in, anus, deſinat. de qua ratione alibi diximus. de Volcatio autem, & Lepido, qui cum Pompeio ex Italia exire nolebant, epiſtola huius libri prima, Nec me, inquit, M. Lepidi, L. Volcatij comitum pœniteret. & 46. ſi (inquit Atticus) M. Lepidus, & L. Volcatius remanent, manendum puto. & alibi quoque. ſed non erimus in re manifeſta longiores.*

124.

CVI *perſuaderi poſſe non arbitror: niſi erit conuẽtus] forte, cui perſuaderi poſſe arbitror: niſi non erit conuentus: putabat enim Cicero ante Lentulum eſſe cũ Pompeio tranſmiſſurum, quàm à Balbo conueniri poſſet. quod apertius ſcribit 125: cum habeo (inquit) rationem dierum, ante puto Lentulum tranſmiſſurum, q̃ potuerit à Balbo conueniri. & 138. Roma ſcripſit Balbus, putare iam Lentulum Cos. tranſmiſiſſe, nec eum à minore Balbo conuentum.*

132.

NON *mihi ſatis idonei ſunt auctores, qui à te probantur.] auctores in Italia remanendi: intelligit enim Attici literas VIII. Cal. Martij datas, quibus ille ita ſcripſerat: ſi M. Lepidus, & L. Volcatius remanent, manendum puto. ad quam partem Cicero reſpondens, Nõ*

mihi sunt, inquit, &c.

132.

QVAM is Coreni habuerit] Corfinij, pro Coreni, *uidetur legendum :* Corfinij *enim magnam pecuniam habuerat* Domitius:*quam tamen* Cæsar *ei se reddidisse, lib.* I. *de bello ciuili scribit his uerbis.* HS. L X. *quod aurum adduxerat* Domitius,*atque in publicum deposue rat, allatum ad se ab* Duumuiris Corfiniensibus, Domitio *reddidit.*

140.

NON *profectis] forte, non profectos : ut sit sensus . quod scribis, bonos uiros probare quæ fecerim, quãquam sciant qui ad* Pompeium *profecti non sint, quorũ in numero ego sum; ualde gaudeo.*

141.

MAGIVM Pompeij *prefectum deprehendi scili licet, & meo instituto usus sum] distinctione mutata, & particula, &, inducta, locum ita restitui :* Magium Pompeij *præfectum deprehendi : scilicet meo instituto usus sum.*

143.

QVI *eam maxime saluam uolebãt] etsi in nostro libro sic impressum est: tamen lectionem patris mei magis approbo, quæ hæc est, eum maxime saluum: quasi dicat, ueniet, ut eos maxime perdat, qui eum maxime saluum uolebant.*

144.

NIHIL *interim ad me scire, nihil nisi fugam cogitare] interpuncta male collocata . ego sic distinguo: nihil interim ad me : scire nihil, nisi fugam cogitare.*

153.

EROS Celeri] *sic habet uetus codex . puto legen*

dum, Eros Celeris, idest libertus; Celeris autem, Metelli.

159.

STOMACHOSIVS] uetus codex, stomacho si uis. coniectura ducti, stomachose si uis, alij corrigunt. ego, stomachosius, ueram lectionem existimaui.

165.

REGINVS erat totus noster. huic nihil suspicabamur cum hoc mare negotij fore] Huius maris (inquit) curam apud Reginum fore nullam credimus. itaq; non uideo, in Siciliam quomodo possim tuto nauigare.

176.

MVLTA etiam Patris] Dictionem, Patris, prima litera scripsimus grandiuscula, ut Achaiæ ciuitas significetur, in qua Q. Cicero pater in Marcum fratrem cum filio multa dixerat. de quo etiam 172: his uerbis. Quintus auersissimo à me animo Patris fuit. eodem Corcyra filius uenit.

166.

NON committendum, ut etiam cum pacto prohibiti uideamur] Coniectura sum adductus, ut emendarem, cōpacto prohibiti. sensus enim hic est: occulte hinc uolo discedere, ne meam profectionem Cæsariani rescis‐cant: nam id si accideret, suspicari Pompeius posset accidisse me uolente, qui palàm profectus essem, ut impedirer. non cōmittendum igitur est, ut uidear compacto prohibitus. cōpacto, dixit, idest consulto, & dedita opera. qua uoce Plautus sæpe in hunc sensum usus est.

202.

DE CAESARE uicino etc.] In monte Quirinali & Quirini templum erat, & Salutis ædes, Salutis

augurium dicta. cum autem in Quirini, statuam sibi poni Cæsar uoluisset; facete ominatur Cicero, & ait, eũ σύνναον Quirini malo, quàm Salutis; ideſt, Salutis in templo Cæsarem esse nolo, ut scilicet seruari ne possit: in Quirini uolo, ut ob tyrãnidem, quemadmodum ille, crudeliter à suis ciuibus occidatur. VICINO, autem intelligit Attici, qui domum habebat in colle Quirinali, ab auunculo hæreditate relictam, ut in ipsius uita Nepos tradit.

215:

SI Canum haberes] Canus hic qui sit, ignoramus. nec alibi mentionem eius inuenimus. forte legi posset, Canium, ut sit Q. Gellius Canius Attici amicissimus, de quo in eius uita Cornelius Nepos.

229:

ITERADVM eadem ista mihi] Vulgata lectio erat, Iterandum eadem ista mihi. ego locum ex ingenio emendaui. ornatior enim, & usitatior locutio, Iteradum eadem, quàm, Iterandum eadem. præterea uidetur esse hemistichiũ ex ueteri poeta, cuius totum uersum recitat Cicero Academicorum quæstionum II. Age (inquit) adsta, mane, audi, iteradum eadem ista mihi. itaque etiam Tusculanarum II. 184: legerem potius, iteradum, quàm, iterandum: quod tamen alij animaduerterunt.

252:

SCRIBIS te magis delectari O' TITE, SI QVID EGO] Totũ hoc, O' TITE, SIQVID EGO, scripsi literis grandiusculis, ut intelligatur initium libri de senectute, cuius libri lectione se delectari Atticus scripserat. dicit enim, te delectari O' TITE, SIQVID EGO, pro, te delectari libro, quem de se-

nectute scripsimus, cuius est initium, O' TITE, SI QVID EGO. sic etiam locutus est pagina 258: O' TITE, tibi prodesse lætor: idest, lætor, quod ea, quæ in libro de senectute scripsimus, tibi ad ferendam senectutem prosint. non enim aliũ eius loci sensum puto esse: quanquam sint, qui aliter existiment.

253:

TESTIS utemur] Vetusti codices ita planè habent. sed alij mendosum locum arbitrati, legendum putarunt, tectis: ut de tectis nauibus intelligatur. ego antiqui exemplaris lectionem cóseruo, eamq; opinor esse ueram, & incorruptam: testa enim nauiculæ genus est, ut lembus, cymba, phaselus; forte à testæ similitudine sic appellata. eius meminit Iuuenalis satyra XV. Et breuibus pictæ remis incumbere testæ.

258:

LEGIONEM sub signis ducere] In omnibus impressis, legionem suis signis ducere. nos ex obseruatione latinarum locutionum, quarum genera in usum nostrum notare consueuimus, & hic, et alibi mendum deprehẽdimus: legiones enim sub signis ducere, & sub signis habere, ueteres dicebant. Lucretius lib. V. 96. At nõ multa uirum sub signis millia ducta Vna dies dabat exitio. Cicero in epist. fam. 148. legiones habeo quinque sub signis. & 166. legiones sub signis armatas tres. & Liuius lib. III. sub signis Vrbẽ intrauere. et lib. VIII. sub signis alij XV. ordines locabantur.

259.

ME'QVE Torquati negotiolo siturum puto] Ita scriptum est in Caualcantis codice. locus restitui poterit

una litera immutata, nempe si legas, negotiola. sunt qui malint, actuariolo iturum, uel, actuariolis iturũ. quam lectionem tum probabimus, cum in ueteri codice uiderimus.

260:

QVINTVS tui patris nepos scribit ad patris mei nepotem] Hoc dicit. Quintus sororis tuæ filius scribit ad filium meum. & circuitione, ut interdum solet, eos significat. hunc autem locum ex ingenio castigauit amicissimus meus, qui cum mihi in emendandis ueterum scriptis tanto sit adiumento, quanto alius nemo: tamen, qua est modestia, nominari se non patitur: ut mihi ipse quodãmodo uidear ingratus esse: quanquá beneficium qui memoria retinet, ingratus esse non potest.

275:

CVIVS tantam auctoritatem senatus, ac populus R. non solum esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera ciuitate esse potest.] Legebatur antea, quãta maxime. nos, maxima, castigauimus: est enim usitatissima locutio, qua idé Brutus 284: usus est. at (inquit) dolore, quãtum animo maximum capere possum. & Cicero de oratore I. eloquentia tanta fuit, quantam illa tẽpora, atque illa ætas in hac ciuitate ferre maximã potuit. et Celsus elegãtissimus scriptor II9: ut tumor, q̃tus maximus esse potest, se ostẽdat. & Liuius, & alij: quorum loca recitarem, si necessarium esse crederem: Cicerone enim, & Celso qui grauiores latinitatis auctores desideret, neminem opinor esse.

277:

IN PANSAE locũ petere cóstituit] Antiqua locutio: quá nemo hactenus agnouit: itaq; in omnibus

impressis legebatur, Is Pansæ locũ petere cõstituit: durior.n.loquendi modus uidebatur, In Pansæ locũ petere: quẽ nos in libris rhetoricorũ ad Hereniũ inuenimus. lex (inquit) iubet Augurem, in demortui locũ qui petat, in concione nominare. Augur quidam damnatus de pecunijs repetũdis, in demortui locum qui petat, nominauit.

277.

OCTAVVM principem] Ordinẽ in legione, ut primum principem, secundum principem, &c. Liuius lib. XXVI. M. Atilius legatus primi principis ex eadem legione.

285.

VINDICI quidem alienæ dominationis, non uicario, ecquis supplicat, ut optime meritis de Rep. liceat esse saluis?] Sẽsus est. si, ut scribis, Octauius uindex est alienæ dominationis, qui Antonium à ceruicibus Reip. depulerit: nõ est ei supplicandũ, ut eos, qui item de Rep. bene meriti sunt, uelit esse saluos. quod tu cum facis, eum esse non uindicem, & extinctorem tyrãnidis, sed uicariũ planè confiteris: uindici.n. alienæ dominationis, non uicario, ecquis supplicat, ut optime meritis de Rep. liceat esse saluis? hic autẽ locus antea in omnibus impressis corrupte legebatur.

293.

LENITAS in discernendo] Alij, decernendo. ego nihil muto: est.n. hic discernere idẽ quod cognoscere, & dijudicare, ut unicuique, quod suũ est, tribuatur. quo uerbo Cæsar eodem sensu usus lib. VI. 68: si de finibus (inquit) controuersia est, discernunt.

296.

GRAECIS id, quod acerbissimũ est, ꝙ sunt uectigales, nõ ita acerbũ uideri debet, propterea ꝙ sine impe

rio populi R. suis institutis per se ipsi ita fuerũt. nomen autẽ publicani aspernari non possunt, qui pendere etc.] Sensus, ut opinor, hic est. Asia, cũ populi R. prouincia nõ dum esset, Antiochi uectigalis erat. itaque ꝙ uectigal (inquit) nobis pendat, queri non debet, cum Antiocho antea pependerit. ac ne de publicanis quidem nostris, cum antea uectigal, quod ei Sylla æqualiter descripserat, pendere sine suo publicano nõ potuerit. quare cum omnino aliquẽ esse publicanũ, uel Romanũ, uel Asiaticũ necesse sit; cũ Asiaticũ experta sit nõ nimis lenẽ; nõ est, quod de Romano, quasi acerbiore, queratur, qui datus ei sit, pòst quã suo repudiato nostrum flagitauit.

299.

TANQVAM tertius actus] Non ꝙ in comœdijs actus tantũmodo tres sint, sed ꝙ tertius annus administrandæ prouinciæ quasi tertius actus Quinto sit: itaq; nõ minus ei laborandũ esse in ultimo illo anno, q̃ ultimo in actu laborare boni poetæ solẽt. cõparat aũt prouinciã theatro, cui tertiũ illum annũ quasi tertiũ actũ esse uult, ut Quintus frater, tanq̃ actor egregius, laudẽ in extremo q̃maximã ferat. alij legunt, tanq̃ extremus actus. quæ mihi lectio minus probatur, q̃ quæ in nostro libro, & in alijs quoq; est: uitã.n. Quinti in prouincia, similiter atq; actores in scena, spectari dicit: et tres illos annos, quibus eã rexerit, quasi tres actus esse: quorũ tertiũ, non secus atq; actum, perfectissimum, & ornatissimum esse debere.

300.

ALTERA est de Blandenio Zeuxide] Emẽdaui, Blaudeno: etsi in nostro libro nescio quo modo impressum est, Blaudeniõ. βλαῦδος, inqt Stephanus, ciuitas est

in Phrygia, unde Blaudenus. 308:

NERIO Pupinia] Nerius è tribu Pupinia fuit. ciues autem Romanos interdum à tribubus ostendi solitos, alibi diximus. 311:

Sex. Celio] Forte, Sex. Clodio, qui his tẽporibus accusatus, & absolutus est, paulo ante, q̃ M. Celius accusaretur: ut ex oratione, quã pro eo Cicero habuit, cognoscitur: cum de eiusdem M. Celij iudicio paulo post agatur, 314. 314.

DECIMVS erat Celio dies] Quorum reorum nomen delatũ erat, ij Prætoris edicto intra decimũ diem iubebãtur adesse. id ita fieri solitũ, ex Asconio didicimus, qui in argumento orationis pro Cornelio ita scribit. cum P. Cassius Prætor decimo die, ut mos est, adesse Corneliũ iussisset. dies igitur (inquit Cicero) decimus erat Celio; cũ scilicet eius agi causam oportebat; quæ ideo acta non est, ꝙ Domitius Prætor iudices ad numerũ nõ habuit. ac scio fuisse, qui legendũ crederent, dictus erat Celio dies. qui cum Asconij locũ uiderint, nõ dubito quin ueterẽ lectionem libentissime cõseruent. 317:

PHILOTIMO tribulibus cõmẽdatis] Vt eis meo nomine ad spectandos ludos locũ daret: moris. n. erat, ut amicis, & tribulibus et in circo, et in foro locus ad spectandum daretur. Cicero pro Murena, 141.

318.

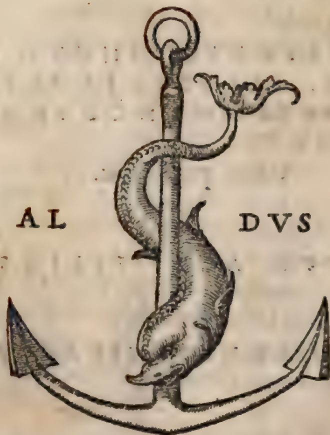
DIPHILVM Diphilo tardiorem] Erat. n. Diphilus natura tardus. quẽ tamen multo, q̃ antea, tardiorem sibi esse uisum Cicero scribit: quasi dicat, Diphilus se ipsum tarditate superauit.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV.

Omnes quaterniones.

APVD ALDI FILIOS.

VENETIIS, M. D. XL. MENSE AVGVSTO.

AL
DVS

